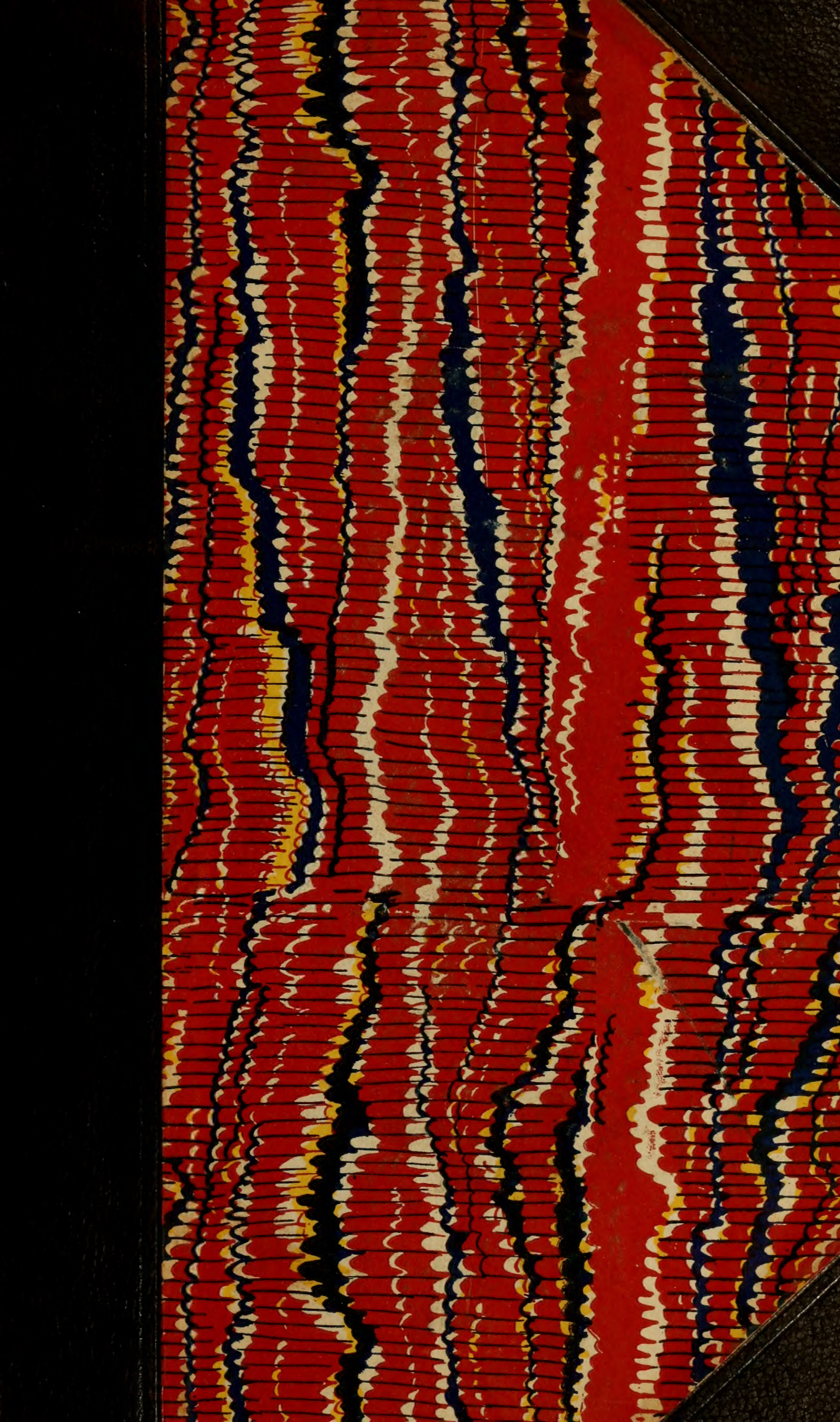
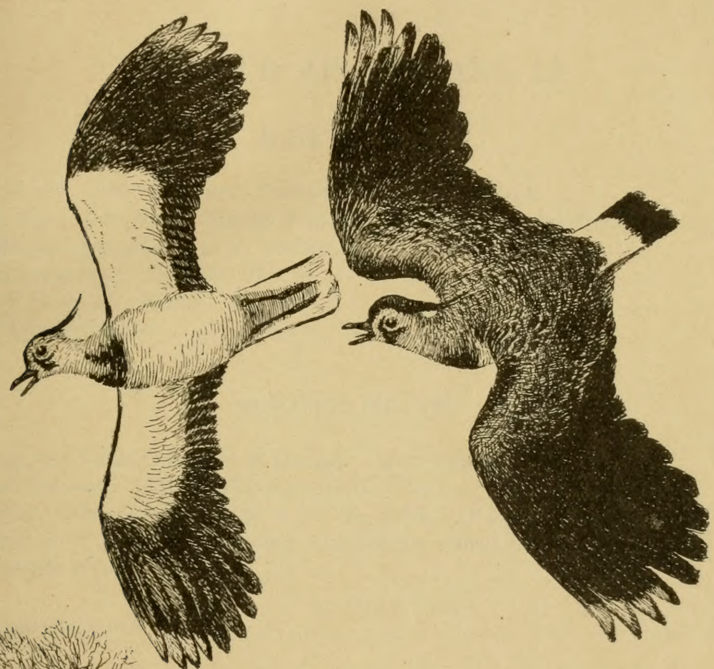

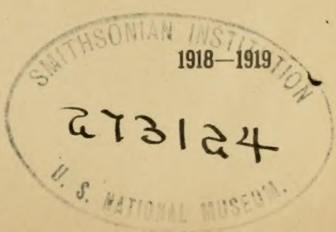
DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

Kjøbenhavn

REDIGERET AF
O. HELMS

1918—1919

INDHOLD AF AARGANG 13.

HÆFTE I—II.

HÆFTE III—IV.

FORENINGSMEDDELELSER.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS GENERALFORSAMLING.

Den 26 Oktober 1918 afholdtes Generalforsamling i »Grundtvigs Hus«. Der var mødt ca. 30 Medlemmer. Formanden meddelte først, at det havde været under Overvejelse at udsætte Generalforsamlingen paa Grund af den herskende Influenzaepidemi; men da man nu alligevel havde bestemt sig for Mødet, vilde Formanden henstille til de eventuelle Talere at fatte sig i al Korthed, at Mødet ikke skulde vare for længe.

Som sædvanlig overtog Kontorchef Jansen velvilligst Dirigenthvervet, konstaterede Generalforsamlingens Lovlighed og gav derpaa Ordet til Formanden, der fremlagde det reviderede Regnskab og aflagde Beretning om Aarets Virksomhed. Aaret var i alt væsentligt forløbet som de tidligere. Der havde været afholdt nogle Udflugter og en ekstraordinær Generalforsamling. Foreningen havde i Aarets Løb modtaget forskellige ikke ubetydelige Pengegaver fra Velyndere af Foreningen, og 3 Medlemmer havde indmeldt sig i Foreningen paa Livstid og herfor hver betalt et Beløb af 100 Kroner. Regnskabet viste et Overskud paa Kr. 128,82, men som sædvanlig var Trykning af Aarets sidste Dobbelthæfte ikke endnu betalt, og Foreningen havde derfor i Virkeligheden et Underskud paa ca. 900 Kroner.

Docent R. H. Stamm aflagde Beretning om Rejse- og Studiefondets Virksomhed. Der var uddelt et Beløb af 100 Kr. til Lærer C. A. Rasmussen til Undersøgelse af Markpiberens *(Anthus campestris)* Udbredelse langs Sjællands Kattegatskyst. C. A. Rasmussen havde til Fondets Bestyrelse indsendt en foreløbig Meddelelse om denne Ekskursions Resultat, der ikke var uden Interesse; en udførligere Beretning vil senere fremkomme i Tidsskriftet.

Der var ikke fra Medlemmerne indkommet Forslag til Behandling paa Generalforsamlingen; men Formanden gav en Meddelelse, der fra Forstkandidat H. Weis var indsendt tidligere, gaaende ud paa, at under disse for Foreningen saa vanskelige økonomiske Tider burde Medlemmerne frivilligt tegne sig for et højere Kontingent end de 5 Kroner. Weis' Forslag havde Bestyrelsens fulde Sympathi, og man enedes om, at der i førstkommende Hæfte af Tidsskriftet burde rettes en Henvendelse til Medlemmerne om at yde et større Kontingent end det paa sidste Generalforsamling fastsatte. Inden Generalforsamlingen sluttedes, rettede Formanden paa Foreningens Vegne en hjertelig Tak til Overlæge O. Helms for det store Arbejde, denne som Tidsskriftets Redaktør stadig yder Foreningen. Til Revisor genvalgtes som tidligere Forpagter A. Valentiner.

Efter Generalforsamlingen fremviste Formanden 2 for Danmark nye Fuglearter, en Grib, Aadselfuglen *(Neophron percnopterus)* og en amerikansk Trupialart *(Xanthocephalus icterocephalus)*, hvorom nærmere Meddelelse vil fremkomme senere.

S. M. S.

MEDLEMSFORTEGNELSE.

Ahlefeldt-Laurvig-Bille, Hofjægermester, Greve, Rudme.
Albrechtsen, Fr., Forstelev, »Stengaardsminde«, Nøddebo pr. Fredensborg.
Ancher, R., Hotelejer, Rønne.
Andersen, Plantør, Bøtøgaard, Gedser.
Andersen, C. E., Pastor, Gyrstinge, Ringsted.
Andresen, K., Student, Ullerup, Sundeved.
Anthon, E., Frøken, Helgolandsgade 9^3, B.
Arctander, H., Kredslæge, R. af Dbg., Storehedinge.
Balslev, H., cand. theol., Ubberup pr. Værslev St.
Balslev, V., cand. mag., H. C. Ørstedsvej 27^1, V.
Bang, A., Billedskærer, Falkonerallé 46, F.
Bang, T., Overlærer, Nykøbing F.
Bangert, C., Kassekontrollør, R. af Dbg., Henningsvej 10, Hellerup.
Bardenfleth, K. S., mag. scient., Adjunkt, Elmehuset, Hasseris, Aalborg.
Barfod, A., cand. jur., Sagasvej 6^4, V.
Barfod, K., Sognepræst, Hjørlunde pr. Slangerup.
Bauder, Carl, Vekselerer, Gl. Torv 10—12, K.
Begtrup, A., stud. polit., Webersgade 13^3, Ø.
Begtrup, G., stud. agric., — —
Begtrup-Hansen, Overlæge, Dr. med., Silkeborg Sanatorium.
Bendixen, A. P., Postmester, Vestervig.
Berner-Schilden-Holsten, Baron, Kammerherre, Holstenshus, Faaborg.
Bertelsen, Realskolelærer, Glumsø.
Bertelsen, A., Distriktslæge, Umanak, Grønland.
Blangstrup, C., Kaptajn, Strandvejen 83 A., Str.
Bloch, O., Professor, Dr. med., Ny Toldbodgade 57, K.
Boldt, R., Trafikassistent, Skelskør.
Borch, S., Distriktslæge, Allinge.
Bornemann, C. v., stud. mag., St. Annæplads 11, K.
Brandt, J., Gaardejer, Frejlev.
Branth, W., Skovrider, S. Elkær pr. Sulsted St.
Breyen, P., Brygmester, Vodrofsvej 25, V.
Brock, J., Kontorchef, Dr. Tværgade 8^2, K.
Brodersen, H., Tømrermester, Østersøgade 10^4, Ø.
Brønniche, J., Forvalter, Sanat. v. Nakkebøllefjord, Pejrup St.
Bryndum, E., cand. theol., Thyborøn.
Buus, Proprietær, Dr. Abildgaards Allé 9, V.
Bølling, O. V., Skovrider, Hanneslund pr. Millinge.
Cammermeyers Boghandel, Kristiania, Norge.
Carstensen, E., Manufakturhandler, Magasin du Nord, Østerbrogade 25, Ø.

Christensen, H. Chr., Maskinmester, Sanatoriet ved Nakkebøllefjord, Pejrup St.
Christensen, R., Dyrlæge, Vesterbrogade 79², V.
Christensen, R., Lærer, Stenhus, pr. Holbæk.
Christensen, W., fhv. kgl. Skovrider, Gilleleje.
Christiani, A., Direktør, Toldbodgade 17, Kristiania, Norge.
Christiani, Chr., Forpagter, Bølling Sø pr. Moselund.
Christiani, O., Kaptain, Villa Quisiana, Nyborg.
Christiani, R., Forpagter, Ostenfeldtsvej 14, Næstved.
Christiansen, Chr., Læge, Skelskør.
Christiansen, H., Købmand, Faaborg.
Christiansen, J. P., Telegrafist, Shanghai, Kina.
Christiansen, M., Dyrlæge, Dr. Abildgaards Allé 14⁴, V.
Christiansen, N., fhv. kgl. Portner, Dbg. M., Anemonevej 38, Gentofte.
Christiansen, N. G., Kedivi, Ned-Indie.
Christiansen, O. Rye, Vekselerer, Classensgade 17, Ø
Clausen, J. Chr., Sognepræst, R. af Dbg., Korinth.
Clausen, J., Sagfører, Esbjerg,
Clausen, V., Skovrider, Planteskolen, Korinth.
Clausen, V., Kaptain i Marinen, Rosenvængets Sidealle 3, Ø.
Cleaver, G. E., Sproglærer, Gothersgade 149, K.
Copmann, P., Forstkand., Leonisgade 4, Viborg.
Cridland, Chr., Dyrlæge, Holbæk.
Cridland, R., Kasserer, Kochsvej 11³, V.
Dahlgreèn, H. R., Tandlæge, Holtensgade 18.
Dalsgaard, Sygehuslæge, Fjerritslev.
Damkier, J., cand. jur., Faaborg.
Damkier, E., Frue, Faaborg.
Danneskjold-Samsøe, Greve, Klosterskovgaard, Stege.
Danneskjold-Samsøe, Aage, Greve, Barritsskov, Barrit.
Dircks, A., Præparent, Ny Stensbakke 4, Trondhjem, Norge.
Dircks, J., Præparent, Gyldenløvesgade 10, Trondhjem, Norge.
Ditlevsen, A., mag. scient., Hellerupgaards Allé 8, Hellerup.
Ditlevsen, T. H., mag. scient., Annasvej 14, Hellerup.
Dreyer, Postmester, Faaborg.
Drewsen, C. C., Fabrikant, Pileallé 53³, F.
Dulau & Co., Antikvarboghandel, Soho Square 37, London W., England.
Dyrlund, L. C., Overretssagf., Østerbrogade 88², Ø.
Eckardt, K., cand. phil., Violvej 6, Gentofte.
Edwards, E. F., Ingeniør, Vestergade 3, B.
Eibe, Ingeniør, Overgade, Odense.
Ellinger, A., Frk., Skodsborg St.
Errboe, Skovrider, Ditlevslyst, Korinth.
Errboe, B., Havearkitekt, Frederikkevej 4, Hellerup.
Estrup, A., Godsejer, Enebo pr. Pindstrup.
Estrup, J., cand. phil., Kastelsvej 23¹, Ø.

Fabricius, O., Forstkandidat, Nøddebo pr. Fredensborg.
Falbe-Hansen, A., Fuldmægtig, Cort Adelersgade 1³, K.
Ferdinand, J., Adjunkt, Herlufsholm, Næstved.
Feveile, W., Østerbrogade 96³, Ø.
Fischer, C. W., Politibetjent, Fasanvej 24ª, Odense.
Fischer, M., Assistent, Aagade 98⁴, N.
Fløystrup, Prof., Dr. med., R. af Dbg., Stockholmsgade 41, Ø.
Freuchen, P., Kap York, Grønland.
Friderichsen, J. D., Godsejer, Høvængegaard, Nysted.
Friderichsen, E., Skolebestyrer, Kalkbrænderivej 12, Ø.
Frijs, M. Krag-Juel-Vind-, Lehnsgreve, Frijsenborg, Hammel.
Frydenlund, J. N. S., Ingeniør, cand. polyt., Godthaabsvej 77, F.
Gad, A., Grosserer, Gl. Kongevej 64, V.
Gad, C. A. J., Grosserer, Nøjsomhedsvej 9¹, Ø.
Gad, G., Boghandler, Vimmelskaftet 32, K.
Galle, K., cand. polyt., Viborg.
Gammelgaard, T., Banken, Frederikssund.
Gengler, J., Dr., Königl. Bayr. Oberstabsarzt z. D., Friderichsstrasse 1, Erlangen, Bayern.
Gjelberg-Hansen, Reservelæge, St. Hans Hospital, Roskilde.
Gjellerup, J., Boghandler, Sølvgade 87, K.
Gleerup, P., Randers.
Godske-Nielsen, Direktør, Papirfabrikken, Silkeborg.
Gottlieb, E., stud. med., Vesterbrogade 33, V.
Gram, C., Jägmästare, Vindeln, Sverige.
Gram, E., cand. mag., Statens plantepatologiske Forsøg, Lyngby.
Gram, R. S., Højesteretsjustitiarius, Kastelsvej 19, Ø.
Granstedt, C. E., Konservator, Engelholm, Sverige.
Granvik, H., Amanuensis, Spårvägsg. 60, Malmö, Sverige.
Grevenkop-Castenskiold, H., dansk Ministergesandt, London.
Grill, Th., Læge, Vinderup.
Grundtvig, M., Frk., N. Farimagsgade 72², K.
Grønbeck, J., cand. pharm., Gl. Mønt 12, K.
Guldberg, O. Høegh, Læge, Meilgade, Aarhus.
Gylling, O., Konservator, Museet, Malmö, Sverige.
Gøtzche, H., cand. theol., Kommuneskolen, Rudkøbing.
Haase, O., Unter den Linden 39, Eingang Charlottenstr., Berlin, N. W. 7.
Hage, C., Boghandler, Gl. Mønt 1, K.
Hage, G., Grosserer, Jernbanevej 20, Klampenborg.
Hagerup, A., Arkitekt, Kolding.
Hansen, Justitsraad, Apoteker, R. af Dbg., Hobro.
Hansen, C. F., Stabslæge, Bredgade 4², K.
Hansen, E., Sigridsvej 16, Hellerup.
Hansen, E. H., Typograf, Thisted.
Hansen, H. P., Konservator, Herning.
Hansen, J., Seminarieelev, Søndergade, Haslev.
Hansen, L., Ingeniør, Marievej 15, Hellerup.

Hansen, S., Godsejer, Bredeløkke, St. Hedinge.
Hansen, V., Lærer, Svaneke.
Havmøller, R., Forstassistent, Ø. K., Bandon, Siam.
Hartert, E. J. O., Zoological Museum, Tring, Herts, England.
Heegaard, A., Fabriksinspektør, Frederiksværk.
Heiberg, P. W., fhv. Stiftsfysikus, Dr. med., Viborg.
Heilbuth, H., Direktør, Vintappergaarden, Lyngby.
Heilbuth, A., Fru, Lyngbyvej, Hellerup.
Heilmann, A., Forstkand, Ø. K., Holbergsgade 2, K.
Heilmann, Chr., Proprietær, Tammestrup, Skanderborg.
Helms, G., Overretssagf., Vestervoldgade 117, B.
Helms, J., Professor, R. af Dbg., Landbohøjskolen, V.
Helms, O., Overlæge, Sanat. v. Nakkebøllefjord, Pejrup St.
Helms, T., stud. med., Forchhammersvej 16³, V.
Henriques, G., Grosserer, Nyhavn 63, K.
Henriques, L., Sortedamsdosseringen 25, N.
Hertz, R., Overlæge, Kysthospitalet, Kalundborg.
Hilarius-Kalkau, H. A., Oberstløjtnant, R. af Dbg. og D. M., Dr. Priemesvej 7, V.
Hillerup, Th., Overretssagf, Gyldenløvesgade 16², K.
Hillerup, Godsejer, Gl. Kristineberg, Nykøbing F.
Hinrichsen, E., Bestyrer, Ullerødgaarden, Hillerød.
Hjorth, Chr., stud. mag., Carit Etlarsvej 7³, V.
Hoffmeyer, Proprietær, Jægermester, Kulhusene, Værløse.
Holstein-Rathlou, C. F. E. v., Godsejer, R. af Dbg., Bredgade 65, K.
Holstein, V., Forstkandidat, Næstved.
Hornemann, A., Skovrider, Dalgaard pr. Tolne St.
Hvass, Birkedommer, Faaborg.
Hvass, J. A., Forststuderende, N. Farimagsgade 11⁴, K.
Hviid, P., Snedker, Jeberg pr. Laurberg St.
Hvidberg, V., Forpagter, Søholm, Klippinge.
Hørring, O. F., Læge, Hauchsvej 20⁴, V.
Hørring, R., mag. scient., Rahbeks Allé 32 St., V.
Høst, Fr., Sognepræst, Sølvested Præstegaard, Glamsbjerg.
Jacobsen, A., Naturaliehandler, Frederiksborggade 5, K.
Jacobsen, A., Ingeniør, cand. polyt., N. Farimagsgade 65², K.
Jacobsen, Professor, Dr. med., Frederiksberg Allé 42 A., V.
Jacobsen, E., Landmand, Skovgaard, Hjørlunde, Slangerup.
Jahn, K. R., Læge, Sejrø, Kalundborg.
Jansen, O. F., Kontorchef, R. af Dbg., Tordenskjoldsgade 3, K.
Jensen, A., Professor zoologiae, R. af Dbg., Dosseringen 45, N.
Jensen, C. Govertz, Redaktør, Mynstersvej 12, V.
Jensen, M., Skovrider, Skovridergaarden pr. Rude.
Jensen, O. Chr., Læge, Sorø.
Jeppesen, J. K., Lærer, Sejerslev Skole, Nykøbing M.
Jespersen, L., stud. agric., Henrik Steffensvej 4⁴, V.
Jespersen, P., mag. scient., Jens Juelsgade 6², Ø.
Johannsen, G., Købmand, Axeltorvet, Næstved.

Johannsen, K., Herredsfuldmægtig, Lille Maglekildevej 6, Roskilde.
Johnsen, S., Konservator, Bergens Museum, Bergen, Norge.
Irminger, J., Stationsforstander, Assens.
Jägerskiöld, L. A., Professor, Dr., Museet, Göteborg, Sverige.
Jørgensen, A., prakt. Læge, Bramminge.
Jørgensen, J. P., Tune Landboskole, Taastrup.
Jørgensen, Kn., Apotheker, Rønne.
Jørgensen, Th., Skorstensfejermester, Horsens.
Kall, R., Oberstløjtnant, R. af Dbg., Prinsesse Maries Allé 17, V.
Kihlstrøm, W., Fotograf, Østerbrogade 27, Ø.
Kindt, S., Forstkandidat, Thurebylund, Thureby.
Kirschner, A., Inspektør, Gentofte.
Kirschner, Fru, Gentofte.
Kirkegaard, J., Lærer, cand. phil., Allégade 27 A. St., F.
Klem, O., Apoteker, Hammel.
Klinge, M., Forretningsfører, Tøjhushavevej 6, Randers.
Klöcker, A., Laboratorieforstander, Mynstersvej 19[1], V.
Knudtzon, N. H., Grosserer, Zoar, Fredensborg.
Knuth, E. C., Lehnsgreve, Knuthenborg, Bandholm.
Knuth, H., Greve, Rosendal, Fakse.
Koch, L., Geolog, Ubberup, Kalundborg.
Koefoed, A., Kontorchef, Smallegade 56, F.
Koefoed, E., mag. scient., Jernbanevej 2, Charlottenlund.
Koefoed, J. P., Sagfører, Svaneke.
Koefoed-Hansen, Forstmester, Reykjavik, Island.
Konradsen, O. G., Skovrider, Søgaard, Vesterborg pr. Nakskov.
Kornerup, L., Frk., Gammeltoftsgade 20[4], K.
Krabbe, Th. N., Læge, Geysers Allé 2, S.
Krarup, L., Forstkandidat, Kongedybet 8, C.
Kristiansen, J., Forststud., Hersegade 7, Roskilde.
Krog, A., Professor, R. af Dbg., Smallegade 45, F.
Krüger, Chr., Onsgaardsvej 5, Hellerup.
Krüger, K., stud. art., Viggo Rothesvej 27, Charlottenlund.
Landbrugsministeriet, Kancellibygningen, K.
Landmark, Fiskeriinspektør, Kristiania, Norge.
Lakjer, T., stud. mag. Schlegels Allé 6[3], V.
Lange, H., stud. theol., Artillerivej 58[1], C.
Lange, J. E., Husmandsskolen, Odense.
Langhoff, B., Læge, Ringsted.
Larsen, B. H., Frk., Højbrøndstræde 8, Roskilde.
Larsen, C. S., Forstkandidat, Faaborg.
Larsen, J., Godsejer, Gaardbogaard, Aalbæk.
Larsen, J., Kommunelærer, Villa »Korlund«, Aalborg.
Larsen, J., Konservatormedhjælper, Prinsessegade 89, Fredericia.
Larsen, J., Kunstmaler, Kerteminde.
Larsen, J., Grosserer, Villa »Skovbo«, Holte.
Larsen, L., Brygmester, Bryggeriet »Rahbeks Allé«, V.
Larsen, V., Skovrider, Rørdam pr. Eiby.

Larsson, Fr., Godsforvalter, Christinehof, Löfvestad, Sverige.
Lassen, A., Frk., Vejlø Præstegaard, Næstved.
Lassen, Skovrider, Glorup, Svindinge St.
Lasson, G., Læge, Guldsmedegade 22², Aarhus.
Lauritzen, H., Overretssagf., Dyvekes Allé 9, S.
Lehn, C. L., Sognepræst, Hørby, Holbæk.
Lehn, E. L., Ass. i Landmandsbanken, N. Farimagsgade 58³, K.
Leth, H., Inspektør, Ebberødgaard, Birkerød.
Lerche-Lerchenborg, cand. jur., Hofjægermester, Lehnsgreve, R. af Dbg., Lerchenborg, Kalundborg.
Liebmann, P., Læge, Korinth.
Lindebod, cand. pharm., Holstebro.
Lindhardt, Tandlæge, Rønne.
Lindholm, E., Forstelev, Villa Stengaardsminde, Nøddebo, Fredensborg.
Lippert, C. L., Lærer, Musse, Nysted.
Lotz, P., Forststuderende, Rungsted.
Lund, A., Ingeniør, Randers.
Lund, G., Skovrider, Borgergade 32, Horsens.
Lund, N., Skovrider, Frijsenborg, Hammel.
Lütken, O., stud. art., Engskiftevej 4, Str.
Lüttichau, H., Hofjægermester, Tjele, Viborg.
Løvengreen, P., Direktør, Dr. Olgasvej 30 St., F.
Madsen, A., Frue, Harsdorffsvej 13, V.
Madsen, C., cand. polyt., Harsdorffsvej 13, V.
Madsen, P., Læge, Landet, Taasinge, Svendborg.
Madvig, E., Arkitekt, Frederiksberg Allé 12³, V.
Maire, D. F. le, Godsejer, Frederiksdal pr. Harpelund.
Malling, O., prakt. Læge, Stubbekøbing.
Malssen, J. T. M. v., Obrechtstraat 518, Haag, Holland.
Manniche, A. L. V., Konservator, Nyelandsvej 69. F.
Meyer, C., Læge, Rosenvængets Parallelvej 3, Ø.
Meyer, J., Frøken, Kastelsvej 9², Ø.
Michaelsen, C., Lærer, Skibby.
Michelsen, P. U., Premierløjtnant, Kronprinsessegade 36, K.
Mogensen, J., »La Corana«, Concepcion, F. C. N. O. A. Tucuman, Argentina.
Mogensen, P., Grosserer, Ø. Farimagsgade 75¹, Ø.
Monrad, F. D., Skovrider, Selund, Skanderborg.
Mortensen, H. Chr. C., Overlærer, Viborg.
Mortensen, R. C., Skoleinspektør, Enghaveplads 21, B.
Mourier-Petersen, Godsejer, Sallerupgaard, Lundby St.
Mundt, Skovrider, Fredskovsminde, Sorø.
Museum A. Koenig, Koblenzerstrasse 162, Bonn, Tyskland.
Museum, Zoologisk, Kristiania, Norge.
Møhl Hansen, Kunstmaler, Ramløse, Frederiksværk.
Møller, E., Frue, Jeppes Allé, Bispebjerg.
Møller, J., Fuldmægtig, Sodafabrikken, Odense.

Møller, J. M., Adjunkt, Pontoppidansgade 24^3, Aarhus.
Naturhistorisk Forening for Aalborg ved Adjunkt Bøje, Aalborg.
Neergaard, Edv., Godsejer, Førslevgaard, Fuglebjerg.
Neergaard-Petersen, stud. art., Fælledvej 14^3, N.
Neergaard-Petersen, C., Kontorchef, Peder Skramsgade 23^4, K.
Nielsen, A., Forststud., Strandvej 96, Hellerup.
Nielsen, A., Købmand, Strandgaarden, Rudkøbing.
Nielsen, A., Forststud., Sæbyholm, Nakskov.
Nielsen, C., Kapelmester, Frederiksholms Kanal 28 A, K.
Nielsen, L. P., Direktør, Fabrikken »Degras«, Øselsgade 25, Amager.
Nielsen, V., Skovrider, Katterød.
Nielsen, V., Forpagter, Gjorslev, Storehedinge.
Nielsen, Edv., Grosserer, Farvergade 10, B.
Nielsen, R., Lærer, Realskolen, Tranekjær.
Nielsen, Th., Direktør, Rønne.
Nielsen, P., Faktor, Eyrarbakki, Island.
Nordiska Bokhandeln, Stockholm, Sverige.
Nyqvist, H., Regimentslæge, Jönköping, Sverige.
Nørgaard, J. P., Boghandlermedhjælper, Vesterbrogade 79^3, B.
Oberholser, H. C., 2805, 18th St. N. W., Washington D. C., U. S. A.
Oldenborg, Th., Overlæge, Julemærkesanatoriet, Kolding.
Olsen, C., Plantør, Emmedsbo, Gjerrild.
Olsen, K., Lærer, Asaa.
Olsen, C., Typograf, Kohavevej 26^1, Nykøbing F.
Olsen, R. J., Fuldmægtig, Københavnsvej 1, Hellerup.
Oppermann, H. G., Skovrider, Visborggaard, Skelund.
Ottosen, R. F., Forstkandidat, Frederiksværk.
Palsby, L., Vekselerer, Svanemøllevej 43, Str.
Pedersen, A., Gaardejer, Risegaard pr. Lou St.
Pedersen, Kr., Kommunelærer, Viborg.
Pedersen, L., cand. mag., Højskolehjemmet, Hillerød.
Permin, A., Forpagter, Klosterskovgaard, Stege.
Petersen, A., Rothesgade 15, Ø.
Petersen, C., Nørrevang, Skelund St.
Petersen, E., Strandvej 169^1, Hellerup.
Petersen, H., Hørkræmmer, Istedgade 50, B.
Petersen, J. W., kgl. Bygningsinspektør, R. af Dbg., Odense.
Petersen, J., fhv. Kolonibestyrer, R. af Dbg., Farum.
Petersen, J. T., Ørnfeldt pr. Kiølstrup.
Petersen, N., Maskinassistent, Sakskøbing.
Petersen, O. G., Professor, Dr. phil., R. af Dbg., Martensens Allé 3^2, V.
Petersen, P., cand. pharm., Haderslevgade 28, B.
Petersen, S. P., Assistent, Smallegade 20 B^3, F.
Pirtzel, A., Apotheker, Helsingør.
Pirtzel, K., Frøken, Helsingør.
Pors, V., stud. med., St. Kongensgade 40^4, K.
Poulsen, C. A., Direktør, cand. polyt., Smallegade 45, F.
Poulsen, H., Prokurist, Dosseringen 24^4, N.

Poulsen, V., Overlæge, Dr. med., N. Farimagsgade 1 ^{1}, K.
Ralfe, P. G., The Parade, Castletown, Isle of Man.
Randløv, R. P., Gaardejer, Skanderborg.
Rasmussen, cand. pharm., Hadsund.
Rasmussen, C. A., Kommunelærer, Østre Fasanvej 246 ^{2}, L.
Rasmussen, H. P., Konservator, Mariendalsvej 80 St., F.
Reedtz-Thott, K. T. O., Gehejmekonferensraad, Kammerherre, Storkors af Dbg., D. M., Gaunø, Næstved.
Reimer, Chr. L., Købmand, Viborg.
Rendtorff, E., Lærer, cand. phil., Korsør.
Rendtorff, G., Læge, Fischersgade 2, Randers.
Rendtorff, J., Frk., Boghandelen, Fjerritslev.
Rendahl, H., Fil. licent., Riksmuseum, Stockholm, Sverige.
Richelieu, L. de, Landbrugskandidat, Kokkedal, Kokkedal St.
Riis, H., Tandlæge, Hobro.
Riis, J. A., Postkontrollør, Horsens.
Rosenius, P., Dr., Malmö, Sverige.
Rosenkrantz, H., Baron, Guldborg, N. Alslev.
Rosenørn-Lehn, Lehnsbaron, Oreby, Sakskøbing.
Rottbøll, J., Frue, Stockholmsgade 45, Ø.
Rubow, C., Direktør, Strandvejen 182, Charlottenlund.
Rømeling, C. W., Toldass., Løjtnant, Vardegade 19, Ø.
Salomonsen, C. J., Professor, Dr. med., Rigshospitalet, Ø.
Saxild, E., stud. polyt., Østersøgade 32 ^{4}, Ø.
Saxkjær, G., Løjtnant, Nørrebrogade 25, N.
Saxtorph, S. M., stud. med., Jens Juelsgade 6 ^{2}, Ø.
Saxtorph, V., Dr. Abildgaardsallé 7 ^{3}, V.
Scavenius, S., cand. jur., Klintholm, Borre.
Schaaning, H. Tho. L., Konservator, Høvik, Kristiania, Norge.
Schaarup, C., Afdelingschef, Jacob Danefærdsvej 12 ^{2}, V.
Schalow, H., Professor, Berlin-Grünewald, 50 Hohenzollerndamm, Tyskland.
Scheel, H., Kunstmaler, Carit Etlarsvej 5 St., V.
Scheel, O., Kaptain, Greve, 5te Artilleriafdeling, Holbæk.
Schiøler, E. D., Fru, Uraniavej 14—16, V.
Schiøler, E. L., Vekselerer, Uraniavej 14—16, V.
Schiøler, E. Th., Student, Uraniavej 14—16, V.
Schiøler, I. L., Overretssagf., Holmens Kanal 22, K.
Scholten, G. v., Premierløjtnant, Helgaarden, Vordingborg.
Schou, S., Kunstmaler, Havnø, Hadsund.
Schougaard, S. N., Skovkasserer, Vidtskue, Bryrup St.
Schäffer, E., Læge, Nørrebrogade 168 ^{1}, N.
Schäffer, K., Overlæge, Faxinge Sanatorium, Præstø.
Seedorf, M., fhv. Stiftsfysikus, R. af Dbg., Odense.
Sehested-Juul, Hofjægermester, Ravnholt, Ørbæk.
Sibbernsen, Apotheker, Vesterskerninge.
Sixhøi, J. C., Adjunkt, Viborg.
Skibsted, A., Overretssagfører, Frederiksberggade 2, B.

Skjold, C., stud. mag., Rørholmsgade 20², K.
Skovgaard, E. N., »Bakkebo«, Frederiksdalsvej, Lyngby.
Skovgaard, P., Kunstmaler, Mogensgade 32, Viborg.
Sonnenborg, O., Slagtermester, Faaborg.
Spanding, H., Bankdirektør, Thygeslund, Hadsund.
Spur, E., Højskolelærer, Roskilde Højskole, Roskilde.
Späth, J., Fuldmægtig, Gl. Kongevej 125, V.
Staggemeier, Læge, Faaborg.
Stamm, R. H., Docent, mag. scient., Larslejstræde 9, K.
Steenstrup, E., cand. polyt., Borgnæsdal, Ærøskøbing.
Stein, J., Overlæge, Alm. Hospital, Kjøbenhavn.
Stokkebye, P., Grosserer, Puggaardsgade 4, B.
Strange, T., Rentier, Fjordsgade 1, Horsens.
Strubberg, A., cand. mag., Havnegade 49⁴, K.
Strøyer, A., Konservator, Gl. Kongevej 89¹, V.
Suhr, H. O., Vekselerer, Annasvej 7, Hellerup.
Suhr, S., Fru, Annasvej 7, Hellerup.
Suomalainen, E. W., mag. phil., Pori, Björneborg, Finland.
Svanholm, Overretssagfører, Aalborg.
Svendsen, J., Konsul, Ahlmans Allé 2, Hellerup.
Sæmundsson, B., Adjunkt, Reykjavik, Island.
Tåning, Å. V., stud. mag., Regensen, K.
Teisen, K., Etatsraad, R. af Dbg., Amaliegade 27, K.
Thomsen, Th., Lærer, Udbyneder, Havndal.
Thorsøe, H., kgl. Skovfoged, Lille Bøgeskov, Ringsted.
Thorup, V., Kriminalretsassessor, Sortedamsdosseringen 79 A⁴, Ø.
Toftgaard-Hansen, Købmand, Kjøge.
Toftgaard-Hansen, Lærer, Dalby, Kolding.
Traustedt, Læge, Gjedsted.
Treschow, H., Hofjægermester, R. af Dbg., St. Annæplads 7, K.
Trier, J., Overretssagf., Clausensvej 24, Gentofte.
Trier, S., Frk., Linnésgade 6², K.
Trier, Th., Vekselerer, Højbroplads 6, K.
Tulstrup, N., Andelsbanken, Nykøbing, M.
Tvede, K., Frk., Carit Etlarsvej 11, V.
Valentiner, A., Forpagter, Margrethenlund, Fakse.
Valeur, Skolebestyrer, Faaborg.
Vedel, P., Notarius publicus, R. af Dbg., Classensgade 34, Ø.
Vahl, Vald., Sognepræst, Arninge, Nakskov.
Wandall, A., Kontorchef, Nørregade 6⁴, K.
Wandall, J. S., Overlæge, Nørregade 28, K.
Warnaa, P., Fotograf, Nykøbing F.
Wedege, S., Bogtrykker, Walkendorfsgade 7, K.
Wedell-Wedellsborg, G., Baron, Kammerherre, Kmdr., D. M., Hellerupgaard, Hellerup.
Wegge, H. C., Læge, Gasværksvej 10, B.
Weibüll, Inspektør ved Kvindefængslet paa Christianshavn.
Weis, H., Forstkandidat, Kathrinevej 15, Hellerup.

Weismann, C., Skovrider, Skørping.
Wesenberg-Lund, Dr. phil., Hillerød.
Wilhjelm, M. H., kgl. Fuldmægtig, Nørregade 20^3, K.
Wilmann, B., Tandlæge, Florø, Norge.
Windeballe, C. N., Konservator, Fredericia.
Winge, H., mag. scient., Viceinspektør, Lemchesvej 21, Hellerup.
Winkel, P., Ingeniør, cand. polyt., Milnersvej 8, Hillerød.
Winkel, S., Godsejer, Hillerød.
Zoologisk Have, Direktør Dreyer, Valby.
Østergaard, L. J., Førstelærer, Blenstrup pr. Skørping.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Vekselllerer E. Lehn Schiøler, Uraniavej 14—16, V.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge O. Helms, Nakkebøllefjord pr. Pejrup.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Stud. med. S. M. Saxtorph, Jens Juelsgade 6^2, Ø.

Meddelelser om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Ekskursionsudvalget bestaar af Læge Th. N. Krabbe, Konservator A. L. V. Manniche og Docent R. H. Stamm. Forslag til Ekskursioner bedes sendte til Udvalgets Formand, Læge Th. N Krabbe, Geysers Allé 2, S.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, faa 25 Særtryk gratis.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, naar det ønskes, faa Tidsskriftets 1. og 2. Aargang (forsaavidt de haves) for 10 Kr. hver, de øvrige Aargange for 6 Kr. hver.

Indmeldelse i Foreningen kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer til Redaktøren eller Kassereren. Medlemsbidraget er 5 Kr. aarligt heri indbefattet Betaling for Tidsskriftet, for udenlandske Medlemmer 6 Kr.

E. LEHN SCHIØLER,
Formand,
Uraniavej 14—16, V.

A. HAGERUP,
Næstformand,
Kolding.

A. KOEFOED,
Smallegade 56^3, F.

R. H. STAMM,
Larslejstræde 9^3, K.

OPFORDRING TIL AT YDE »DANSK ORNITHOLOGISK FORENING« ØKONOMISK STØTTE.

Den Forhøjelse af det aarlige Kontingent med 1 Kr., som blev vedtaget paa forrige Generalforsamling, har desværre ikke formaaet at bringe Foreningen ud af dens økonomiske Vanskeligheder; endskønt der fra enkelte Medlemmers Side er ydet endog meget betydelige Tilskud, kan det forudses, at Regnskabsaaret vil ende med et stort Underskud. Det er de høje Priser paa Papir, Trykning o. s. v., der foraarsager Underskudet, og man har ikke villet gribe til det nærliggende Middel at forringe Papirets Kvalitet og Tidsskriftets Omfang. Der er stadig rigeligt Stof til at fylde Tidsskriftet, og Medlemslisten viser, at der ogsaa stadig er Interesse nok for Foreningen.

Men Penge savnes der. En yderligere Kontingentforhøjelse vil man nødig skride til, men man tillader sig at anmode de blandt Medlemmerne, som har Evne og Lyst til at hjælpe Foreningen over en vanskelig Tid, om at yde et ekstra Bidrag. Et eventuelt Bidrag bedes tilstillet Kassereren, et af Bestyrelsens Medlemmer eller Redaktøren; sendes der Meddelelse om, at et saadant Bidrag vil blive ydet, vil Beløbet blive opkrævet.

Bestyrelsen.

FORENINGSMEDDELELSER.

MØDE I DANSK ORNITHOLOGISK FORENING

Møde afholdtes 7 April 1919 i Grundtvigs Hus, Studiestræde 38. Ca. 50 Medlemmer var tilstede. Overlæge O. Helms holdt Foredrag om »Røntgenfotografering i Ornithologien«, omtalte først kort Røntgenfotograferingens Indførelse og Betydning for den medicinske Videnskab og gik derefter over til at omtale Forsøg paa Fotografering af forskellige Fugle af de forskelligste Arter fra Maager, Ænder og Rovfugle til Duer og Papegøjer. Paa en Række smukke Lysbilleder saa man de foreløbige Resultater af dette Arbejde. Knoglerne tegnede sig meget skarpt paa den fotografiske Plade, men desuden fik man ogsaa ofte andre Dele af Dyrene at se saaledes indre Organer som Lever, Dele af Fordøjelseskanalen, Luftrør og lignende. Paa Billeder af unge Fugle saas tydeligt Epiphysebrusken, ligesom de blodfyldte Fjerposer gav tydelig Skygge.

Foredragsholderen var begyndt paa et Arbejde om Paavisning af Respirationsorganerne særlig de forskellige Luftsække ved Indsprøjtning af en Blyopløsning i Luftrøret. Da Blyopløsningen paa Røntgenpladen giver skarp Skygge kunde man maaske ad denne Vej naa til klart at vise de forskellige Luftsække og deres Forbindelser med Lungerne. En Del Undersøgelser havde Foredragsholderen gjort sammen med S. M. Saxtorph, væsentlig drejende sig om at paavise Forhold vedrørende Fordøjelsen; der vistes Billeder af nogle Hejremaver indeholdende Aal og Aalekvabber, og Skelettet af Aalen saas tydeligt ligge sammenrullet i Maven. Der var ogsaa gjort Forsøg med Indhældning af Vismuthopløsning i Fordøjelseskanalen paa levende Duer, og man saa Billeder af, hvorledes Kroen først var ganske udspilet af Opløsningen, mens denne allerede 2 Timer efter var naaet hele Fordøjelseskanalen igennem.

Taleren betonede dog, at det maatte opfattes som rent foreløbige Forsøg, der maaske vilde blive fortsatte og kunde give smukke Resultater.

Endelig vistes en Del smukke Lysbilleder af Fugle, taget ved Foredragsholderens Bopæl og visende Fuglene i Naturen.

Efter Foredraget afholdtes Auktion over en Del Tidsskrifter og Bøger, der var indkommet gennem Bytteforbindelser.

S. M. S.

UDFLUGT TIL SØBORG (UTTERSLEV) MOSE 27 APRIL 1919.

Om Morgenen Kl. 9 mødtes de fleste af Deltagerne, hvis fulde Antal senere blev 17, ved Apotheket i Utterslev. Stærk Regn om Morgenen havde holdt flere anmeldte Deltagere hjemme; i Løbet af Turen bedredes Vejret og blev meget behageligt. Konservator A. L. V.

Manniche ledede Turen. Fra Modestedet begav man sig ned til den sydlige Bred af Mosens sydvestlige Del, hvor man fra Bredden iagttog de forbitrækkende Fugle, efter at disse var bragte til at flyve op derved, at Mosens Opsynsmand stagede en Baad gennem en Del af Rørene. Efter nogen Tids Forløb gik man op i Utterslev, hvor man i et Traktørsted nød sin Frokost, hvorefter man atter gik ned i samme Del af Mosen, hvorpaa man, efter at være færget over til den nordre Bred, langs denne spadserede til Brønshøj, idet Manøvren med at opjage Fuglene ved Hjælp af Baaden blev gentaget. Enkelte af Deltagerne havde været i Baaden paa begge dens Ture gennem Rørene. Fra Brønshøj tog Deltagerne pr. Sporvogn tilbage til København. Fuglene var til Stede i overordentlig stort Individantal, men for Størstedelen saas de paa Afstande, der kun tillod dem, der havde gode Kikkerter, at se Enkeltheder. Det ornithologiske Udbytte frembød ikke Mærkeligheder, men maatte alt i alt kaldes tilfredsstillende.

Følgende 34 Arter iagttoges med Sikkerhed: Krikand *(Anas crecca)* mange, Atling *(Anas querquedula)* en Del, Stokand *(Anas boscas)* mange, Skeand *(Anas clypeata)* en Del, Troldand *(Fuligula cristata)* en Del, Taffeland *(Fuligula ferina)* mange, Graagaas *(Anser cinereus)* 2 ved Rede med Æg, Lille Lappedykker *(Tachybaptes minor)* nogle, Sorthalset Lappedykker *(Podicipes nigricollis)* nogle, Graastrubet Lappedykker *(Podicipes griseigena)* en Del samt 4 Reder med Æg, Stor Lappedykker *(Podicipes cristatus)* nogle, Rørhøne *(Gallinula chloropus)* 1, Blishøne *(Fulica atra)* Masse samt 5 Reder med Æg, Vibe *(Vanellus cristatus)* mange samt 8 Reder med Æg, Lille Præstekrave *(Aegialitis minor)* 2 sammen, Rødben *(Totanus calidris)* nogle, Horsegøg *(Gallinago scolopacina)* enkeltvis 3 Gange, Hættemaage *(Larus ridibundus)* mange, Stork *(Ciconia alba)* 1, Skade *(Pica caudata)* enkeltvis 3 Gange, Lærke *(Alauda arvensis)* en Del, Stær *(Sturnus vulgaris)* mange, Musvit *(Parus major)* 1, Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)* Sang hørt en Gang, Engpiber *(Anthus pratensis)* nogle, Hvid Vipstjært *(Motacilla alba)* 2 sammen, Sangdrossel *(Turdus musicus)* 1, Solsort *(Turdus merula)* nogle, Stenpikker *(Saxicola oenanthe)* 1 ♂, Husspurv *(Passer domesticus)* en Del, Skovspurv *(Passer montanus)* nogle, Irisk *(Cannabina linota)* Par Stk., Rørspurv *(Emberiza schoeniclus)* 2 sammen (♂ og ♀), Gulvspurv *(Emberiza citrinella)* 1.

Kl. henad 3 var man atter i København.

TH. N. KRABBE.

UDFLUGT TIL AMAGERS SYDKYST 13 JULI 1919.

Fra Amagerbro Station, hvor man mødtes om Morgenen, afgik Deltagerne med Tog 8^{40} til St. Magleby Station. Deltagernes Antal blev kun 8. Da Hovedformaalet var at træffe højnordiske Vadefuglearter paa begyndende Sydtræk, og da der tillige maatte tages Hensyn til den et Par Dage senere begyndende Strandjagt, havde man set sig nødsaget til at fastsætte Udflugten til dette, med Hen-

blik paa Sommerferien, uheldige Tidspunkt. Hovedformaalet glippede nærmest ganske, men den ringe Deltagelse i Turen vil vel afholde fra at gentage Forsøget midt i Ferietiden. Fra St. Magleby Station gik man, efter at have spist Frokost i en Restaurationshave tæt derved, ud til Sydkysten, som man derpaa fulgte mod Vest indtil et Stykke forbi Aflandshage. Man forlod saa Kysten og gik op til Kongelunden, hvor Turen med Fasanjægeren, Hr. Albrechtsen's velvillige Tilladelse gik gennem en Del af Skoven. Efter et lille Hvil med Maaltid i Kongelundens Kro gik man ad Landevejen tilbage til St. Magleby Station og derfra med Tog 5^{05} tilbage til Amagerbro. En Albino-Forstuesvale var det mærkeligste, som Turen frembød; men iøvrigt maatte Listen over sikkert sete Arter kaldes anselig, idet den naaede op til Tallet 51.

Disse var følgende: Stokand *(Anas boscas)* 2 sammen, Toppet Skallesluger *(Mergus serrator)* 1, Agerhøne *(Perdix cinerea)* 2 sammen, Vibe *(Vanellus cristatus)* mange, Præstekrave *(Aegialitis hiaticula)* mange, Mudderklire *(Actitis hypoleuca)* en Del, Tinksmed *(Totanus glareola)* mange, Svaleklire *(Totanus ochropus)* en Del, Rødben *(Totanus calidris)* mange, Ryle *(Tringa alpina)* nogle samt 2 ikke flyvefærdige Unger, Hættemaage *(Larus ridibundus)* en Del, Stormmaage *(Larus canus)* mange, Havmaage *(Larus argentatus)* 3 sammen, Dværgterne *(Sterna minuta)* nogle, Terne *(Sterna hirundo*, dog muligt *macrura)* nogle, Hejre *(Ardea cinerea)* 1, Ringdue *(Columba palumbus)* Par Stk., Mursvale *(Cypselus apus)* en Del, Gøg *(Cuculus canorus)*, Par Stk., Tornskade *(Lanius collyrio)* Par Stk., samt 1 Rede med 5 Unger, Digesvale *(Hirundo riparia)* en Del, Bysvale *(Hirundo urbica)* en Del, Forstuesvale *(Hirundo rustica)* Mængde samt en ung Albino (hvid eller maaske tildels graalighvid, uden nogetsomhelst mørkt), Lærke *(Alauda arvensis)* Mængde, Stær *(Sturnus vulgaris)* mange, Træpikker *(Certhia familiaris)* 1, Musvit *(Parus major)* Par Stk., Tornsanger *(Sylvia cinerea)* Par Stk., Gærdesanger *(Sylvia curruca)* Par Stk., Havesanger *(Sylvia hortensis)* Par Stk., Gulbug *(Hypolais icterina)* Par Stk., Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)* nogle, Fuglekonge *(Regulus cristatus)* Par Stk., Engpiber *(Anthus pratensis)* mange, Gul Vipstjært *(Motacilla flava)* en Del, Hvid Vipstjært *(Motacilla alba)* nogle, Sangdrossel *(Turdus musicus)* Par Stk., Solsort *(Turdus merula)* nogle, Bynkefugl *(Praticola rubetra)* nogle, Rødkælk *(Erithacus rubecula)* Par Stk., Nattergal *(Luscinia philomela)* 2, Graa Fluesnapper *(Muscicapa grisola)* 1, Husspurv *(Passer domesticus)* mange, Skovspurv *(Passer montanus)* nogle, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* en Del, Stillids *(Carduelis elegans)* 2 sammen, Svenske *(Ligurinus chloris)* Par Stk., Irisk *(Cannabina linota)* mange, Rørspurv *(Emberiza schoeniclus)* 2, Gulspurv *(Emberiza citrinella)* Par Stk., Bomlærke *(Emberiza miliaria)* nogle. — Endvidere saas en lille Rovfugl [vistnok en Lærkefalk *(Falco subbuteo)*].

Ved $5^1/_2$ Tiden var Halvdelen af Deltagerne atter i København, Resten først med et lidt senere Tog.

TH. N. KRABBE.

DEN NORDISKE KOMMISSION FOR TRÆKFUGLESTUDIER

Som en Del Medlemmer sikkert har erfaret, er der dannet en Sammenslutning væsentlig af yngre fugletrækinteresserede under ovenstaaende Navn; og det vilde maaske være paa sin Plads her gennem Tidsskriftet at give lidt nærmere Oplysning om Formaalet med denne Kommission. Sammenslutningen er sket med det Maal for Øje at søge at bringe en vis Ensartethed til Veje i Studiet af Fuglenes Træk her over de nordiske Lande. Der søges at naa det ved at have en Del Iagttagere i hvert Land, og disse skal hver fra deres Egn paa ensartede Skemaer søge at give et Billede af de almindeligste Fugles Træk; disse Fugle er med ganske faa Undtagelser de samme i Landene. Af mere specielle Opgaver skal nævnes, at der fra i Foraaret og nu i Efteraaret er indsamlet og bliver indsamlet Materiale om Skovsnæppens Træk. Ligeledes er der under Forberedelse en Ringmærkning i større Stil i alle de nordiske Lande af Graakragen for muligt at faa et Indtryk af denne i saa mange Henseender interessante Fugls Træk.

Kommissionen repræsenteres i Sverige af Dr. phil. Hjalmar Rendahl, Stockholm, i Norge af Konservator Sigurd Johnsen, Bergen og her i Danmark af mag. scient. P. Jespersen, København, i Finland er der indledet Samarbejde med Mag. Suomalainen, Pori, og der haabes paa en nærmere Forbindelse ogsaa her.

Skulde nogle af Tidsskriftets Læsere have Interesse af at erfare de nærmere Enkeltheder Kommissionen vedrørende, kan Henvendelse ske til Mag. scient. Jespersen, Dr. Dagmars Allé 22, Valby.

S. M. S.

NYE MEDLEMMER

Bartholin, Th., cand. mag. Uraniavej 19, V.
Blædel, H., eksam. Faglærerinde, Hostrupsvej 6[2], V.
Caspersen, J. P., Fotograf, Vester-Aaby.
Christensen, P., Bankassistent, Jernbanevej 15, Frederikssund.
Christensen, Th., Kontorchef, Hartmannsvej 11 A, Hellerup.
Dybwad, Jacob, Boghandler, Kristiania, Norge.
Einarsson, M., Dyrlæge, Reykjavik, Island.
Fibiger, Johs., Dr. med., Professor ved Universitetet, Fr. V.s Vej, Ø.
Fogtmann, Th., Lærer, Gislinge Skole, Gislinge.
Friis, Johs., Proprietær, Skramsø pr. Trustrup St.
Groothoff, A., Kammerherre, fhv. Amtmand, Sorø.
Grüner, M., Underinspektrice, Frederiksberg Hospital, F.
Hansen, Johs., Kontorhjælper, Kronprinsensgade 16, Nyborg.
Harboe, J. Chr., Stenlængegaard pr. Mern.
Høier, Ingeborg, Præstøvej 15, Næstved.
Jacobsen, Chr. S., Tapethandler, Bredgade 36, K.
Jensen, M., Fabrikant, Vesterbrogade 82, V.

Jerk, O., cand. phil., Kregome.
Kirchhoff, C., Frederikssund.
Knudsen, L., Kontorassistent, Ndr. Fasanvej 40², F.
Kongstad, Chr., Hovedkasserer i Landmandsbanken.
Ogstrup, F., Forststud., Smallegade 36 D., F.
Olesen, R., Sagfører, Møgelbjerg pr. Vodskov.
Petersen, Lærer, Bogense.
Skovgaard, S., Gl. Kongevej 68², F.
Strange, F. V. Snedkermester, Horsens.
Wille, A., Forvalter, Rosenholm, Holstebro.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Vekselerer E. Lehn Schiøler, Uraniavej 14—16, V.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge O. Helms, Nakkebøllefjord pr. Pejrup.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Fuldmægtig J. Späth, Sparekassen for København og Omegn, Niels Hemmingsensgade 24, K.

Meddelelser om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Ekskursionsudvalget bestaar af Læge Th. N. Krabbe, Konservator A. L. V. Manniche og Docent R. H. Stamm. Forslag til Ekskursioner bedes sendte til Udvalgets Formand, Læge Th. N. Krabbe, Geysers Allé 2, S.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, faa 25 Særtryk gratis.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, naar det ønskes, faa Tidsskriftets 1. og 2. Aargang (forsaavidt de haves) for 10 Kr. hver, de øvrige Aargange for 8 Kr. hver.

Indmeldelse i Foreningen kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer til Redaktøren eller Kassereren. Medlemsbidraget er 8 Kr. aarligt heri indbefattet Betaling for Tidsskriftet, for udenlandske Medlemmer 10 Kr.

E. LEHN SCHIØLER,
Formand,
Uraniavej 14—16, V.

A. HAGERUP,
Næstformand,
Kolding.

A. KOEFOED,
Smallegade 56³, F.

R. H. STAMM,
Larslejstræde 9³, K.

NY KASSERER

Fuldmægtig J. Späth har paa Grund af Læge S. M. Saxtorphs Bortrejse fra København overtaget Kassererposten. Henvendelser til Kassereren bedes sendt under Adresse: Sparekassen for København og Omegn, Niels Hemmingsensgade 24, K.

13. AARGANG HÆFTE I—II

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF

O. HELMS

Kjøbenhavn Februar 1919

Artiklen

»FUGLENE VED NAKKEBØLLEFJORD«

vil blive afsluttet i næste Hæfte. Af Billederne i dette Hæfte er Fig. 34 og 38 tagne af Sygeplejerske Frk. *Elisabeth Lange*, Fig. 37 af Hr. Docent *R. H. Stamm*, Fig. 44 og 45 af Hr. Forstkandidat *O. Fabricius*, de øvrige af Hr. *I. P. Caspersen*.

FUGLENE VED NAKKEBØLLEFJORD.

TREDJE AFSNIT.

FREDNING AF FUGLE PAA SANATORIETS GRUND.

Saaledes som Sanatoriets Beliggenhed var valgt, var i Hovedtrækkene Betingelserne givne for, hvad man kunde vente af Fugleliv i Egnen. At gribe ind og gøre noget for at skaffe flere Fugle her omkring, i Inddæmningen, i Skoven eller paa Fjorden, var ikke Enkeltmands Sag, naar han da ikke var saa velforsynet med Midler, at han kunde leje Jagtret og holde Fred over Fuglene paa store Strækninger. Hvad jeg har formaaet at udrette for Fuglene udenfor Sanatoriets Grund er ogsaa kun beskedent. Derimod har jeg nok forsøgt indenfor selve det Omraade, der tilhører Sanatoriet, at gøre et og andet for at frede Fuglene og holde dem til, skaffe dem gunstige Livs- og Ynglebetingelser. Hvilke nogle af disse Betingelser er, og hvad jeg har gjort for at skaffe dem til Veje, skal jeg fortælle lidt om i det følgende. Nogle af mine Foranstaltninger har vist sig at være rigtige og har bragt gode Resultater, andre er mislykkedes.

Fredning i Almindelighed. En given Ting er det, at ingen fortrædiger Fuglene her paa Sanatoriets Grund; der jages, fanges og dræbes ikke, udover hvad der er nødvendigt for at beskytte Menneskenes Interesser. At der i Sanatoriets Omgivelser færdes mange Mennesker paa de samme Steder, hvor Fuglene færdes, at Folk spadserer lige forbi de Pladser, hvor Fuglene har Reder, det skræmmer dem ikke. Jeg vilde snarere sige, at en stor Del Fugle holder af Menneskenes Nærhed, hvad Grunden saa end kan være; Eksempler er der nok af: Forstuesvalerne bygger rundtom i Gange og Værelser paa Sanatoriet, hvor Mennesker færdes ud og ind, Graa Fluesnapper og Solsort i Liggehallerne med Udsigt til et halvthundrede Mennesker, der kommer og gaar Dagen igjennem i et Par Meters Afstand fra Rederne; Spurve og Bogfinker kommer ind paa Sovestuerne

flytter sig næppe, før man næsten rører ved dem, og spiser villigt af Haanden; Bogfinken sætter sig om Aftenen til Ro i den oplyste Dagligstue med Mennesker passerende lige forbi dens Soveplads; Gulspurven kommer daglig og spiser med ved et Bord i Haven, Rødhalsen kommer flyvende, naar man begynder at grave, medens Musvitten hjemmevant færdes inde i Boligerne — alt noget jeg nærmere vil komme til at omtale under de enkelte Arter.

Fig. 32. Gulspurv, der hver Dag kom og spiste af Haanden.

Selv om nu Menneskene lader Smaafuglene i Fred, har de andre Fjender, der efterstræber dem. Værst imod dem er vel nok Kattene. I de første Aar, Sanatoriet eksisterede, var der adskillige vilde og omstrejfende Katte, der huserede her; først da vi havde faaet Bugt med dem, begyndte Fuglelivet at tage Opsving. En fast Regel overalt, hvor man læser om Beskyttelse af Smaafugle, er ogsaa, at man skal efterstræbe Spurvene; det er dog maaske tvivlsomt, hvor meget de egentlig gør Fortræd paa andre Smaafugle — i hvert Tilfælde direkte; det eneste Tilfælde, jeg har set, er den Maade, hvorpaa de fordriver Bysvalerne ved at tage deres nyopførte Rede i Besiddelse. Men noget rart ved at have mange Spurve er der ikke, og jeg har ogsaa i mange Aar efterstræbt dem og dog holdt Tallet nogenlunde nede. — De ynglende Smaafugle har andre Fjender, hvis Gærninger tydeligt nok røber dem, uden at det dog har været mig muligt at opdage, hvem Gærningsmændene er. Ofte nok finder jeg en nedrevet Rede eller en, der er tømt for Æg eller Unger. Som Forbryderne kan tænkes Maar, Lækat (som er meget hyppig her), Egern (der forekommer sparsomt), Krager eller Snoge; men Gærningsmanden træffes saa at sige aldrig, og ikke altid plyndres hele Reden paa en Gang; jeg

mindes en Gulspurverede, hvor der hver Dag forsvandt en af de halvvoksne Unger.

Plantning af Træer og Buske til Yngleplads for Fuglene. En overvejende Rolle for Fuglenes Trivsel spiller Plantevæksten. Træer, Buske og Urter yder Fuglene Redeplads samt deres hovedsagelige Føde, enten direkte eller ved at huse de Smaadyr, som Fuglene lever af; derfor afhænger det ogsaa af Plantevæksten, i hvor stor Mængde Smaafuglene yngler paa et Sted. Er der paa et Areal en meget forskelligartet Bevoksning, giver det de bedste Betingelser for Smaafuglenes Trivsel. De høje, regelrette, stærkt skyggegivende Træer i en Skov eller Park yder kun Smaafuglene ringe Lejlighed til at bosætte sig, særlig naar der ikke blandt dem er gamle, udgaaede Træer, hvor de i Huller byggende Fugle kan slaa sig ned. I gamle Bøge, Ahorn osv. bygger væsentligt kun nogle Bogfinker, enkelte Grønirisker og Stillidser. Egeskoven yder adskilligt bedre Betingelser; dels danner de Skud, der er saa villige til at bryde frem fra Egens Stamme, i Modsætning til, hvad der er Tilfældet med Bøgen, et godt Redeunderlag for adskillige Smaafugle, og saa er der lyst under Egene, saaledes at der kan vokse rigelig Underskov op. Hvor der findes Egehøjskov i Parken, har jeg flere Steder plantet under med Hassel, Avnbøg, Druehyld og Tjørn, altsammen noget Smaafuglene holder af at bygge i; vokser der saa tæt med Hindbær, som yndes til Byggeplads særlig af Munk og Havesanger, er det saameget bedre.

Da Sanatoriet blev anlagt, var det Skovstykke, som nu er Park, stærkt overgroet med Brombærranker; det er nu ikke rart at have altfor store Partier af dem, hvorfor jeg de fleste Steder sørger for, at de bliver holdt nede, men et enkelt Sted, i en Bevoksning af gammel Eg, lader jeg dem staa og brede sig, som de vil; de kæmper her med Hindbær, Bregner, opvoksende Ahorn o. l., men med deres lange Skud og tætte Løv sejrer de paa mange Steder. Dette Egestykke med Brombærundervækst (Fig. 33) er ogsaa et af de Steder, hvor man sikrest søger Reder; her holder til: Havesanger, Munk, Løvsanger, Brunelle, Gærdesmutte, Solsort og Gulspurv, foruden de Fugle, der yngler i de ophængte Kasser; men her er ogsaa rart fredeligt for Fuglene, hverken Mennesker eller Dyr bryder sig om at trænge ind gennem de tætte, tornede Brombærranker.

Fig. 33. Egebevoksning med kraftig Undervækst af Brombær. Paa en af Stammerne en Træløberkasse.

Et andet Sted staar paa fugtig Bund en Pilebevoksning med Brændenælder og Humle imellem (Fig. 34). Stykket faar Lov til at passe sig selv, kun hugges hvert Aar en Del Pilegrene af til Fletning af Gærder; der skyder hurtigt nye op. Paa to Sider er der plantet et Par Rækker Graner, og i et Bælte uden-

Fig. 34. Pilekrat med Undervækst af Brændenælder. Nattergalens Tilholdssted.

om disse er anlagt et Parti med Stauder. Her er et fredeligt Sted, gennem 12 Aar Nattergalens Yngleplads. Desuden yngler her Drossel, Munk, Havesanger, Gulbug og Kærsanger; i Granerne Solsort og Drossel, Gærdesmutte, Bogfinke og Gulspurv.

Rundtom i Parken var der, da Sanatoriet blev anlagt, aabne Pletter, som jeg har ladet beplante med Gran af forskellig Art, mest Rødgran, Ædelgran og Sitkagran. Intetsteds skaffer man

Fig. 35. Lille Granplantning paa 30 Træer mellem Skoven og Staldbygningen. Meget søgt Yngleplads.

Smaafuglene bedre Redepladser end i saadanne smaa Granplantninger; blot en Snes Graner plantede sammen er tilstrækkeligt til at huse adskillige Reder, og min Erfaring er, at man for at gavne Fuglene langt hellere maa plante en Del smaa Granstykker end et større sammenhængende. Fuglene bryder sig ikke saa meget om at komme ind i Tykningen; et Par Rækker paa en Snes Graner i hver er udmærket, eller et lille Stykke paa 50—100 m²; jeg har tidligere her i Tidsskriftet (Aarg. 6, Foreningsmedd. S. XVII) berettet om, hvad der fandtes af Reder i en enkelt lille Granbevoksning paa ca. 200 m²; men jeg kan supplere det med meget fra de senere Aar. I min Have staar paa en Skraaning, der næppe er 30 m lang, 2 Rækker Ædel- og Sitkagraner; i Aar har der i disse halvhundrede Træer

været Rede af Solsort, Bogfinke, Grønirisk og Havesanger. Rundtom i Granstykkerne i Parken yngler talrige Fugle; det er sikre Steder at gaa, naar man vil finde Reder; foruden de foran nævnte yngler her: Drossel, Gulspurv, Gærdesmutte, Brunelle og Tornirisk.

Naar Granerne er saa gode Redepladser, er det dels, fordi de giver Skjul og Læ for Reden, dels ogsaa fordi den Maade,

Fig. 36. Gærdesmutterede i Hyld; tilvenstre er Reden fjærnet for at vise de Skud, der bærer den.

hvorpaa Grenene udgaar fra Stammen — kransstillede, vandret eller lidt skraat opad — skaffer Reden en fortræffelig Understøttelse, de to Hovedbetingelser Fuglene kræver. Der er andre Buske, som yder noget lignende; Hyld, der trives saa villigt her, er ikke allerbedst som Redebusk, da Grenene afgaar spidsvinklet og spredt; men skærer man Stammerne over, kommer der en Krans af Skud, der danner som en hel lille Kurv (Fig. 36), en ypperlig Redeplads. Hylden er ellers væsentlig Bogfinkens og Gulbugens Ynglebusk.

I en sumpet Del af Parken vokser et Sted en vild Stikkelsbærbusk, der har bredt sig over en 5—6 Kvadratmeter; i denne Busk søger man aldrig forgæves efter Reder; jeg har paa en

Gang fundet Rede af Munk, Gærdesmutte og Gulspurv i den og har derfor forskellige andre Steder plantet vild Stikkelsbær under de høje Træer, og venter ogsaa Udbytte deraf; men de vokser kun langsomt. Kaprifolier var der, da Sanatoriet blev bygget, Masser af i Skoven og Parken, og nogle Steder staar de endnu. I min Have har jeg plantet nogle op ad et Stakit og ladet dem slynge deres tætte Virvar af Grene, som de vilde; de har ydet Yngleplads for Solsort, Gærdesanger, Havesanger og Gulspurv. I Parken staar paa fugtig Grund et Elletræ, opad hvilket slynger sig en tæt Kaprifoliefletning, der gaar 5—6 Meter i Vejret; hvert Aar har der i denne Kaprifolie, højere oppe eller længere nede, været en Gærdesmutterede.

Fig. 37. Oversavet Bøgestamme. I Skuddene øverst har en Gærdesmutte Rede.

Den Del af Parken, der vender ud mod Fjorden, bestaar væsentligst af en Brink med unge Bøge, der er voksede op forblæste og krogede; de gav kun lidt Læ, og tyndede man for stærkt ud i dem, vilde der blive endnu mindre; jeg valgte da ikke at hugge dem, der skulde bort, af ved Roden men save dem over ca. $1^1/_2$ m fra Jorden; de skød saa ud fra Resten af Stammen og dannede tætte Buske (Fig. 37), som gav godt Læ for Vinden og god Redeplads for Fugle, Smaasangere, Gærdesmutte og Solsort.

Med disse Eksempler skal jeg lade mig nøje; hver Busk, hvert Træ og hver Hæk, man planter, giver Mulighed for Fuglereder, selvfølgelig langt fra alle lige godt; hvad man skal plante og hvorledes, er der, navnlig i Tyskland, skrevet meget om,

og der findes ogsaa i den Videnskab større og mindre Haandbøger; selvfølgelig er man i en Park, hvor andre Hensyn gør sig gældende, afskaaret fra udelukkende at lægge an paa at plante af Hensyn til Fuglene, men skaffer man dem blot afvekslende Plantninger, kan man faa Fugle nok. En Ting har jeg lagt Mærke til, at i de Buske, man planter i Busket som Sirbuske, altsaa væsentlig fremmede Arter, er Fuglene kun lidet villige til at yngle; det gælder dog ikke de forskellige stedsegrønne Sirbuske og Træer, af hvilke der er adskillige plantede her og jævnlig giver Plads for Reder. Grønirisken er bekendt for at nære Forkærlighed for dem.

Anbringelse af Redekasser. Har nu Naturen — med Menneskets hjælpende Haand — sørget for de Fugle, der bygger frit, saa maa Kunsten træde til og hjælpe lidt paa de Arter, som vanskelig kan skaffe sig selv en Bolig, de Arter nemlig, som bygger i Træhuller, og for hvem en Park eller Skov uden større Træer med naturlige Huller ikke byder Betingelser for at yngle. Det med at sætte Redekasser op er jo gammelt, og Grundlaget for hele den moderne Videnskab med Opsætning af Kasser danner den gammeldags Stærekasse. Det er fra Tyskland, Arbejdet stammer med Ophængning af Kasser i større Stil, og det er Baron Hans v. Berlepsch's Navn, der særlig er knyttet til Arbejdet herfor; han har skrevet forskellige Bøger herom, andre har fulgt andre Principer ved Kassernes Forarbejdelse og Anbringelse, og herom hersker der Strid. Jeg skal ikke udtale mig om de forskellige Principer for Kassernes Udboring og Ophængning; hvor man vil hænge Kasser op i tusindvis, er det selvfølgelig vigtigt at faa en praktisk og holdbar Model, anbragt paa den fordelagtigste Maade. Driver man Ophængningen som her i mindre Maalestok, kan man klare sig uden for mange Vidtløftigheder, ja kan endda have Fornøjelse af at gaa udenfor det fastslaaede og selv prøve sig frem. — De Fugle, jeg har faaet til at yngle i Kasser, er foruden Stære og de uvelkomne Gæster, Graaspurve, følgende: Musvit, Blaamejse, Sumpmejse, Graa Fluesnapper, Broget Fluesnapper, Rødhals, Træløber, Skovspurv og Natugle.

Til Natuglen har jeg taget 2 langagtige Trækasser af passende Størrelse med Laag paa; et Stykke af den ene Side er fjærnet opad for at danne Indgangshul, og Kasserne slaaede op

paa Stammen af et Bøgetræ i ca. 5 Meters Højde (Fig. 38) med ca. 100 Meters Afstand mellem de to Kasser; Kasserne blev anbragte for 7—8 Aar siden, og en af dem har stadig siden været

Fig 38. Redekasse til Natugle.

beboet; der har været fra 1—3 Unger hvert Aar, maaske har jeg gjort Kasserne lovlig smaa.

Mejsekasserne forfærdiges af Træstammer, — mest Birk — der udbores 10 cm i Diameter, 20—25 cm dybt; forpaa bores Indgangshullet, 3 cm i Diameter til Blaamejse og Sumpmejse, 4 cm til Musvit og Broget Fluesnapper; Sanatoriets Maskinmester udborer Kasserne paa Maskinværkstedets Drejebænk, og Fremstillingen er simpel nok. Bagpaa den færdige Kasse slaas

en Liste, der rager noget frem ovenfor og nedenfor Kassen, saa at den kan slaas fast i et Træ. I den første Tid sømmede jeg Laaget paa, saaledes som det almindeligt bruges ved de Kasser, der er i Handelen. Dette har forskellige Ulæmper, først og fremmest den at man ikke kan se direkte ned i Kassen; vilde jeg vide noget om Indholdet, maatte jeg anvende Spejle paa samme Maade, som man foretager en Strubeundersøgelse, hvad dog altid er noget vidtløftigt. Den anden Ulæmpe var, at man ikke fra Kassen kunde fjærne ubudne Gæster som Spurve og Mus. Hængsellaag er ikke praktiske, jeg gik derfor over til et Princip, som er anbefalet af den ungarske ornithologiske Central, nemlig paa Laagets Underside at anbringe en rund Træklods, som passer ned i Udboringen; jeg erstattede den senere med 3 Søm, som blev slaaet i Laaget paa Undersiden og holdt det paa Plads; i adskillige Tilfælde har jeg simpelthen lagt en Mursten over som Laag. For Fuglene synes det ikke at gøre nogen Forskel, hvilken Slags Laag der anvendes.

Fig. 39. Mejsekasse, i flere Aar beboet af Musvit.

Hvorledes Kasserne skal anbringes, er der ogsaa bestemte Regler for, men jeg er ofte gaaet udenfor disse. Inde i en Skov eller Have, hvor der er Læ, tror jeg ikke, det har meget at sige, om Indgangshullet vender den ene eller den anden Vej; jeg synes, mine Kasser er lige godt beboede, enten Hullet vender mod Øst eller Vest; men man skal maaske nok sørge for at anbringe Kassen saaledes, at Hullet vender til en Side, hvor der er Læ. Endvidere har jeg anbragt alle mine Kasser lavt, $\frac{1}{2}$—$1\frac{1}{2}$ Meter over Jorden, enkelte lige paa Jorden, ja jeg har endog forsøgt at anbringe den nederste Del nede i Jorden. Mejserne synes absolut at foretrække de ganske lave Kasser, hvad der ikke er saa underligt, da de ofte yngler i Træstød. Alle de andre

Arter gaar villigt ind i Kasser, der ikke hænger højere, end at man med Lethed kan se ned i dem, naar man staar paa Jorden. Hænges Kassen lavt, har man tillige den Fordel, at Graaspurvene ikke tager den i Besiddelse, og Skovspurvene vil dog ogsaa helst et godt Stykke over Jorden. Graa Fluesnapper og Rødhals gaar villigt i halvaabne Kasser, hvor Indgangshullet er erstattet ved, at et større Stykke af Kassens Væg er fjærnet (Fig. 40).

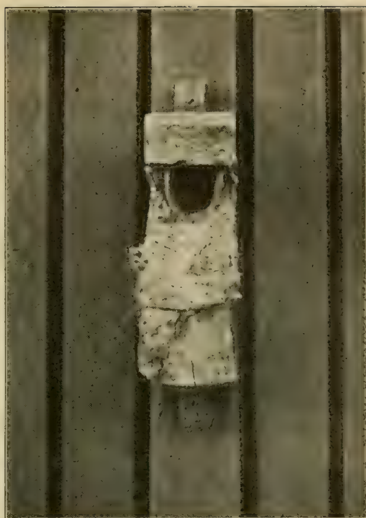

Fig. 40. Halvaaben Kasse med Laag af Murstcn. Beboet af Graa Fluesnapper og Rødhals.

I en Artikel her i Tidsskriftet (Aarg. 3, S. 149) angav M. Klinge en Kasse, som Træløberen gærne vilde bebo; den bestaar simpelthen af 2 smaa Brædder, slaaede sammen i en ret Vinkel; de forsynes med Laag og Bund og fastgøres paa en Træstamme (Fig. 41); som Indgangshul tjener en Udskæring i en af de Rande, som støder op til Træet. Kassen skal være et Surrogat for Træløberens naturlige Redeplads, som er mellem Stammen og et løsnet Barkstykke. Jeg har prøvet Kasser efter Klinges Angivelse og lavet nogle efter det samme Princip men efter min Mening mere naturtro ved at gennemskære en Mejsekasse paa langs e. l.

Fig. 41. Træløberkasse paa Egestamme. Beboet straks efter at være sat op.

Træløberen gaar snart i den ene snart i den anden Slags Kasser, forsmaar det, jeg selv synes er udmærket, og tager til Takke

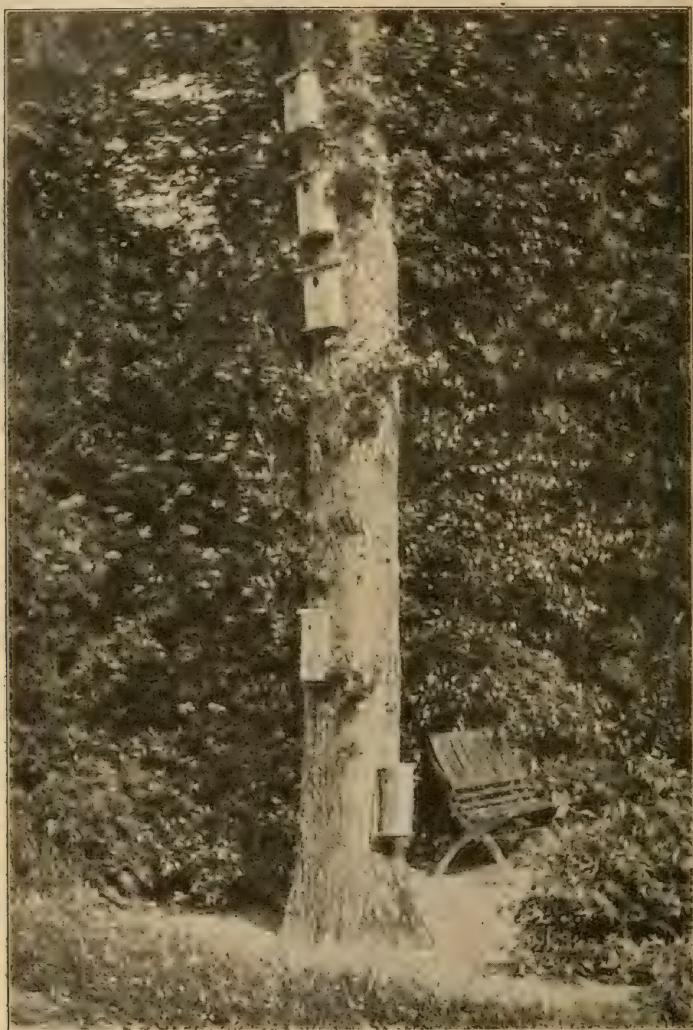

Fig. 42. Egetræ med Redekasser. De to af Stærekasserne er beboede; i den øverste Mejsekasse yngler Blaamejse, i den nederste Skovspurv.

med en yderst beskeden Bolig, som næppe kan bære Navn af Kasse. Ogsaa Mejserne er forøvrigt gaaede ind i flere af de Kasser, som jeg havde beregnet til Træløberen, saa jeg er til-

bøjelig til at tro, at man med Mejsekasser anbragte efter det Klinge'ske Princip vilde faa gode Resultater.

Hvormange Kasser man skal hænge op paa et bestemt Areal, kan der naturligvis tvistes om; jeg har Indtrykket af, at jo flere man hænger op, des flere Fugle søger der til; nogle Aar har jeg haft over 50 Kasser oppe og over Halvdelen beboede. I mit eget Havestykke paa ca. 1/2 ha ynglede paa en Gang 3 Par Blaamejser, de to lige ved Siden af hinanden, det tredje Par ikke halvthundrede Meter derfra.

Kasserne behøver ikke at anbringes skjult eller afsides, Fuglene gaar gærne i dem, selv om de hænger lige ved alfar Vej. Ligeoverfor Indgangsdøren til mit Hus paa den anden Side af Vejen, i 5 Meters Afstand fra Huset, staar der en Eg, paa hvilken der hang en Stærekasse. Min Kone bad om at faa nogle flere Kasser sat op, da hun fra sit Vindue havde saa megen Fornøjelse af at se Fuglene her og havde iagttaget, hvor Stærene sloges om Kassen. Jeg hængte saa yderligere to Stærekasser og to Mejsekasser op (Fig. 42); kort Tid efter var der Stære i de to Kasser, i Mejsekasserne Blaamejse og Skovspurv.

Forskellige af de kunstige Reder, der anbefales: Svalereder af Ler, kunstige Digesvalereder, Staaltraadsunderlag til Rede i Buske el. lignende, har jeg ikke brugt. Derimod har jeg forsøgt andre Ting; jeg har set, hvorledes Rødhals og Løvsanger byggede i Huller paa Grøftekanter og Skrænter. Jeg mente da, at man kunde skaffe saadanne passende Huller ved ind i Skrænten at sætte en Urtepotte, en Konservesdaase e. l. med Bunden indefter; hidtil har jeg ikke haft Held dermed, men derfor kan det godt hænde, at jeg en Dag finder en Rede i den kunstige Redeplads; morsomt nok var det forøvrigt, at da jeg gik hen for at tage nogle tomme Konservesdaaser til det anførte Brug et Sted, hvor der laa en Del i et Bøgekrat, viste det sig, at der i den første, jeg fik i Haanden, var en Rede, vistnok af Rødhals, hvoraf Ungerne var udfløjne.

Endnu skal jeg blot nævne, at jeg til en Flagspætte, som færdes her om Vintren, har opsat en særlig Kasse, udboret i en Fyrrestamme men hidtil uden Resultat.

Bade- og Drikkekar. At man for at holde Fuglene til skal skaffe dem Vand til at drikke og bade i, er en kendt Sag; alle Skrifter, der handler om Fuglebeskyttelse, omtaler det, og

længe havde jeg selv tænkt paa at faa indrettet et saadant Bassin; et Tilfælde gav Stødet til, at jeg realiserede Tanken; jeg saa nemlig en kølig Septemberdag efter et stærkt Regnskyl, hvor ihærdigt en Hvid Vipstjert badede sig i en Vandpyt paa Vejen; jeg kom til at tænke paa, at naar en Fugl paa en kold Dag, hvor der var nok af Fugtighed, var saa ivrig for at bade

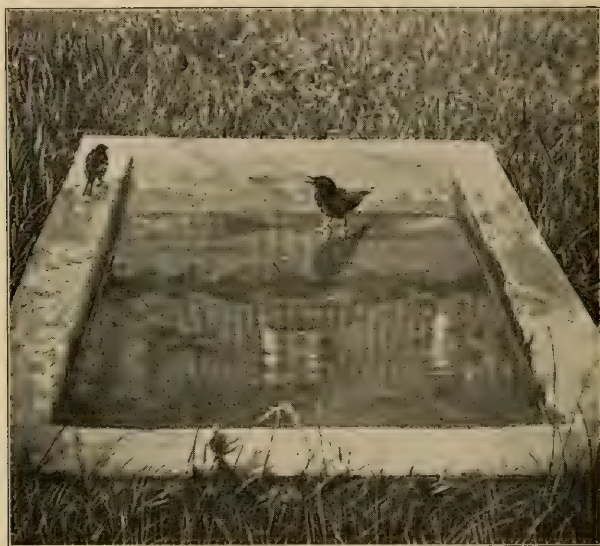

Fig. 43. Bade- og Drikkekar; i Vandet en Drossel, paa Kanten en Bogfinke.

sig, kunde man tænke, hvor kærkomment et Bad maatte være paa varme Dage, og jeg fik Badekarret indrettet. Det blev lavet efter en Model, som jeg fandt i det ungarske Tidsskrift »Aquila«; det er et lille fladt, firkantet Cementbassin, 1 m langt, 60 cm bredt; i den ene Ende er det 10 cm dybt, medens den anden Ende ligger i Højde med Jordoverfladen. Bunden er skraa, saa at Fuglene fra Kanten kan gaa ud i ganske lavt Vand og efter Behov ud paa dybere. Bassinet er støbt af Cement i en Græsplæne, med Buske i kun faa Meters Afstand paa de 2 Sider. Intet, af hvad jeg har gjort for Fugle, har bragt mig saa stor Glæde og bragt Fuglene saa nær til mig, maaske naar jeg undtager Fodringen om Vintren. Badekarret er anbragt i Haven umiddelbart ved den Plads, hvor vi om Sommeren daglig spiser, og Fuglene kommer her Dagen igennem og bader.

For- og Efteraar kan man se adskillige Stære bade paa en Gang, Sommeren igennem kommer de forskelligste Smaafugle Dagen lang: Drossel, Solsort, Rødhals, Sangere af forskellig Art, Vipstjert, Gulspurv, Bogfinke, Stillids, Fluesnapper, osv.; Mejser søger kun sjældnere hertil, Svalerne aldrig; er man heldig, kan man godt i Løbet af et Par Timer se ti til femten Arter.

Da jeg saa, hvor ivrigt Fuglene benyttede sig af dette Badeetablissement, anlagde jeg et lignende i Sanatoriets Park paa en Plæne; tilfældigvis kom det til at ligge ud for Vinduerne i min Undersøgelsesstue, saa jeg kunde holde Øje med det, men skønt anlagt efter ganske samme Model som det hjemme i min Have, og skønt der ellers ikke i Nærheden findes Bade- eller Drikkevand, synes Fuglene slet ikke at bryde sig om dette Badekar. Der kommer enkelte Graaspurve, en sjælden Gang en Gulspurv eller en anden Fugl, men yderst sparsomt. Grunden til denne Forskel tør jeg ikke udtale mig med Sikkerhed om; jeg kunde tænke mig, at det laa i, at der til den ene Side er en stor aaben Plads, hvorfra en Rovfugl let vilde kunne komme og gribe den Fugl, der var beskæftiget med Badning og med sine vaade Fjer ikke kunde komme hurtigt afsted til det Ly, som de nærstaaende Træer giver; hvis dette er rigtigt, bør altsaa Fuglebadekar lægges paa Steder, der er beskyttede af Træer eller Buske.

Fodring af Fugle. Man kan stadig om Vintren se Opfordring til at være god imod Fuglene og tænke paa dem med Føde. Det er vel ogsaa sikkert nok, at Fuglene til visse Tider kan trænge til, at man sørger lidt for dem; er Jorden dækket med et tykt Snelag eller Isslag, kan det for mange Arter knibe med at skaffe sig Føde; er der kun almindelige Vinterforhold, klarer de fleste sig vist helt godt. Men dels gør man vel nok noget godt overfor Fuglene ved om Vintren at fodre dem, og dels skaffer man sig selv en overordentlig Fornøjelse hermed. De forskellige kunstige Fodringsbrædter og Kasser har jeg forsøgt, men et Sted, hvor man bor lige ved Foderpladsen og kan holde den fri for Sne, behøves der ingen særlige Apparater. Jeg har hvert Aar lavet en Fodringsplads saaledes, at jeg paa Plænen udenfor mit Hus opstiller smaa Graner, gravede ned i Jorden, saa at de danner en Halvkreds med 2 Meters Diameter; den aabne Side vender ind imod Huset; de stilles tæt, og

jeg fletter Grangrene ind imellem den lavere Del, saa at der kan blive saa meget Læ som muligt for Vinden. I det øverste af Granerne hænges Kødben til Mejserne; Solsikkefrø, lidt Korn, Smuler og andet Affald strøes paa Jorden; før Krigen lavede vi ogsaa en Grød af Gryn, Brødsmuler og Talg, der smæltedes og hældtes ud paa Grangrenene. Saa er alt beredt til at tage imod Gæsterne, der heller ikke lader vente længe paa sig. Mejsernes muntre Flok indfinder sig hurtigt, hænger sig fast i Kødbenene og lader sig kun for en kort Tid skræmme bort; Spætmejsen kommer og henter en Nøddekærne eller et Solsikkefrø. Sumpmejsen er ogsaa en stor Ynder af Solsikkefrø, som den sikkert samler Forraad af, Bogfinker og Solsorter søger alt, hvad der fodres med, Gulspurven lokkes fremfor alt af en Haandfuld Byg. Rødhalsen er en hyppig Gæst, og inde mellem Granernes lave Grene, stadig i Skjul, hopper den lille Brunelle, en af de Fugle der mest trofast indfinder sig ved Fodringspladsen. Grønirisk, som i København saa villigt gaar til Fodringsbrædt, vil slet ikke komme her, selv om den findes lige ved Siden af; Skovspurv og Graaspurv behøver jeg blot at nævne for at fuldstændiggøre Listen.

Men naturligvis er den Smule Foder, man giver Fuglene, intet at regne imod det Bord, som dækkes op for dem af Træernes Frugter. Vil man lokke Fugle til, bør man selvfølgelig ogsaa plante Træer og Buske, hvis Frugter de holder af. Noget af det, Fuglene mest ynder, er Rønnebær. Langs Vejen ned til mit Hus staar en smuk Rønneallé; saasnart Bærrene er modne, falder Solsorter og Drosler over dem, men ogsaa Havesanger, Munk, Graa Fluesnapper og Bogfinke tager sig et ordentligt Foder. Bærer Bøgen Olden, holder Skarer af Bog- og Kvækerfinker til her, medens Krager, Raager, Alliker og Skovskader falder over Egetræernes Frugter i gode Agernaar. Af og til kommer Graasiskener og fraadser i Birketræernes Frø; rundt om har jeg plantet Elletræer for at holde Grønsiskener til, idet jeg mindes fra mine Udflugter som Student i Jægersborg Dyrehave og Charlottenlund, hvorledes man i Elletræerne der kunde være sikker paa at træffe Grønsiskener om Vintren. Enhver kender Billedet af Stærene, der om Efteraaret søger til Hyldens Bær, og Hyld findes her ogsaa rigeligt af rundt om. Fra min Barndom husker jeg to store Kristtorntræer, der stod i Haven i mit Hjem; i det ene, der var fyldt med Bær om Vintren, holdt Solsort og

Sjagger til, medens hen paa Foraaret Kærnebideren i smaa Flokke faldt over Bærrene; jeg har derfor ogsaa ladet plante adskillige Kristtorn her, men man skal sørge for at faa Planter, som man ved kan bære, da nogle af dem er tvekønnede, andre enkønnede. Hvert Aar staar der i min Have en Del Solsikker og tæt ved dem nogle Hampplanter, de sidste mindre for deres Skønheds Skyld end for at tjene som Vært for en Art Gyvelkvæler; om Efteraaret, naar Solsikke og Hamp staar med Frø, er det morsomt at se, hvor Mejserne, særlig Sumpmejsen, er paa Færde for at faa fat i Frøet. Rundt om i Parken gror nogle Burreplanter, som jeg holder Haanden over, dels fordi en stor, fritstaaende Burre — og vi har Kæmpeeksemplarer paa 2—3 Meters Højde — er en særdeles dekorativ Plante, og dels fordi den om Efteraaret faar en uanet Pragt, naar den i Toppen er besat med en Stillidsfamilie, for hvilken Fugl dens Frø er en Yndlingsspise. En Vinter samlede jeg nogle Burrestængler med Frø ude paa Marken og stillede dem hjemme i min Have ved Foderpladsen; den næste Dag havde Stillidsen, som ellers aldrig kommer til Foderpladsen, fundet dem.

Andre Foranstaltninger. Det er sjældent, at man et Sted som her med Fordel kan anbringe Hvilepladser for Fugle; dem er der nok af i Træer, Buske og paa Bygningerne. Der er dog en Art, som villigt modtog, hvad jeg bød den, det er Isfuglen. En Dag sad en Isfugl paa en Sten ved Stranden udfor mit Hus; der var lige herudfor ingen passende Hvilepladser for den, og jeg slog da nogle Pæle ned i Strandkanten, havde ogsaa den Tilfredsstillelse stadig derefter at se Isfuglen benytte dem.

Et beskedent Fyrtaarn har jeg ogsaa faaet anbragt men ganske vist ikke haft Held med at faa Fuglene til at komme dertil. Da jeg boede i Haslev, stod jeg ofte paa gode Trækaftener i min Have og ønskede, at jeg kunde faa anbragt en kraftig Lampe højt oppe i Luften for at lyse paa de Fugleskarer, der fløj over. Herovre kunde jeg faa noget i den Retning; i Sanatoriets øverste Spids, Taarnet, skulde anbringes en Lampe til at belyse Terrainet; jeg havde ventet mig noget af den for Fuglenes Vedkommende, da det var en kraftig Lampe paa 200 Lys, der straalede godt nok ud i Luften, men Fugle trak den ikke til; jeg har undertiden forsøgt at tænde den, dels i Aftener, hvor jeg hørte Fugle trække over, dels i disede og taagede Aftener

For- og Efteraar, hvor der efter Erfaringen skulde være rigeligt Træk; men Fugle kom der aldrig hen i Lampens Nærhed.

Resultater. Hvor meget eller hvor lidt nu disse forskellige Foranstaltninger, som jeg har omtalt i det foregaaende, hjælper til at holde paa de Fugle, der er her, og bringe flere til, er naturligvis ikke godt at sige; selv har jeg bestemt Indtrykket af, at de virker godt efter deres Hensigt; jeg mener, at en Del af de Bogfinker, Solsorter og Musviter, som fodres om Vintren, bliver her om Sommeren for at yngle. Der er et Punkt, hvor man direkte ser Resultatet af sine Bestræbelser, og det er ved at undersøge, hvor mange Fugle der yngler i de ophængte Kasser; hvad her er opnaaet, vil fremgaa af det følgende.

I Sommeren 1916 forsøgte jeg en Optælling af, hvormange Fugle der overhovedet ynglede her paa Terrainet. Det gik saaledes til, at S. M. Saxtorph og jeg i sidste Halvdel af Juni systematisk gik hele Sanatoriets Grund igennem og undersøgte, hvad der fandtes af Fuglereder. Vi delte dem i 3 Grupper: Reder, hvor Ungerne allerede var udfløjne, Reder med Æg eller Unger og nybyggede eller forladte Reder. Naturligvis giver Tallet af fundne Reder ikke Tallet af ynglende Par, idet en Rede med udfløjne Unger, en forladt og en beboet Rede godt kan tilhøre det samme Par. I sidste Halvdel af Juni faar man talt Hovedmængden af Fugle, som overhovedet yngler det Aar, men i Juli kommer dog ikke ganske faa til, saa nøjagtigt bliver Tallet ikke. Ogsaa andre Forhold bevirker, at Optællingen kun bliver omtrentlig. For Redekassernes Vedkommende er Tallet selvfølgelig sikkert nok, naar man ved, hvor man har sine Kasser; for de i Træer og Buske ynglende Fugle er det ikke saa helt sikkert, selv om man ved en grundig Gennemgang nok finder de fleste; men værre er det med de Arter, der yngler paa Jorden, som Nattergal, Rødhals og Løvsanger; af dem vil man ved en Eftersøgning kun finde et Mindretal.

Hovedresultatet blev, at der, naar man regner de to almindeligste Fugle, Stær og Graaspurv, fra, fandtes ialt 174 Reder, heraf 68 beboede (med Æg eller Unger), 50 hvorfra Ungerne var fløjne, og 56 hvor Bygningen var fuldført, men Æglægningen ikke begyndt, eller hvor Reden var fuldført, Æglægningen begyndt men afbrudt af en eller anden Grund. — Af 32 Mejsekasser var de 22 beboede, af 10 Skovspurve, 5 Musviter, 3 Blaa-

mejser, 2 Mejser (uvist af hvad Art), 1 Sumpmejse, 1 Stær; af 2 Uglekasser var 1 beboet af Natugle; af 13 Træløberkasser var 3 beboede, 1 af Træløber, 1 af Blaamejse, 1 af Rødhals. 25 Reder af Forstuesvaler og 10 af Digesvaler bragte selvfølgelig Tallet godt i Vejret; ellers viste Solsort og Bogfinke sig som de hyppigst ynglende Fugle.

For blot at give et Eksempel paa, hvad der var paa en enkelt lille Strækning, skal jeg anføre følgende: Mellem Kørevejen ind til min Bolig og Gærdet ind mod Skoven findes et bevokset Stykke[1]) ca. 10 m bredt, 30 m langt; her staar nogle høje Ege, enkelte mindre Bøge, en Undervækst af Hyld, Druehyld, Avnbøg o. a. 11 Juni fandtes her følgende: 2 Stærekasser, hvorfra Ungerne lige var fløjne, en Kasse med Rede af Skovspurv, en Kasse med lige udklækkede Blaamejseunger, en anden med 3 frisklagte Blaamejseæg; en Kasse med 5 Musvitunger, en med 2 Æg af Graa Fluesnapper, en med 7 Æg af Rødhals; desuden var der Sangdrossel paa Rede og Rede af Gulbug med 2 Æg. I den øvrige Del af Haven, der i sin Helhed næppe er 1 Td. Land, hvoraf Halvdelen er Bygninger, Veje og Plæner, fandtes en Solsortrede med udfløjne Unger og en nybygget Rede, Rede af Havesanger med 4 Æg, af Gærdesanger med udfløjne Unger, en anden der lige var bygget. Musvit havde Rede i en Kasse med 4 Unger, i en anden var Ungerne udfløjne, en Blaamejse havde flyvefærdige Unger; desuden var der tre Bogfinkereder, hvoraf en med udfløjne Unger, en Gulspurverede med Æg, 2 med udfløjne Unger, en Grøniriskrede med flyvefærdige Unger, en Rede af Natugle i Kasse med udfløjne Unger. Stærekasserne er ikke regnet med, dem var der nok af. Foruden disse Fugle ynglede uden Tvivl Nattergal og Løvsanger, men deres Reder fandt jeg ikke.

Vedføjede Tabel giver en tydelig Oversigt over, hvorledes de forskellige Arter var fordelte; men foruden de paa den opførte Arter har der ynglet paa Sanatoriets Grund andre, som tilfældigvis ikke fandtes i 1916: Sumpsanger, Halemejse, Spætmejse, Broget Fluesnapper, Tornirisk, Raage og Ringdue. Siden 1916 er der ikke foretaget nogen Optælling af Reder, men hvorledes Rederne i Enkelthederne fandtes og i hvilken Del af Parken er omhyggelig optegnet af S. M. Saxtorph, saa at Stoffet kan bruges til Sammenligning et andet Aar.

[1]) Noget af det ses paa Fig. 42.

TABEL OVER FUGLE

DER YNGLEDE PAA SANATORIETS GRUND I 1916.

Frit byggede Reder.

	Æg eller Unger	Udflojne Unger	Nybygget el. forladt Rede	Ialt
Krage	1	»	»	1
Bysvale	»	»	6	6
Digesvale	»	ca. 10	»	ca. 10
Forstuesvale	13	2	10	25
Gærdesmutte	3	3	9	15
Brunelle	»	2	»	2
Blaamejse	1	1	»	2
Gærdesanger	2	1	»	3
Munk	4	2	1	7
Havesanger	2	1	3	6
Gulbug	2	1	»	3
Løvsanger	2	2	2	6
Hvid Vipstjert	1	1	1	3
Sangdrossel	2	»	2	4
Solsort	7	6	3	16
Rødhals	»	1	»	1
Nattergal	1	»	»	1
Graa Fluesnapper	4	»	»	4
Bogfinke	4	3	10	17
Stillids	»	1	1	2
Grønirisk	»	1	»	1
Gulspurv	6	5	1	12

Reder i Kasser.

	Æg eller Unger	Udflojne Unger	Nybygget el. forladt Rede	Ialt
Natugle	»	1	»	1
Stær[1])	»	1	»	1
Træløber	»	1	»	1
Musvit	3	1	1	5
Blaamejse	3	»	»	3
Sumpmejse	»	1	»	1
Mejse (Arten usikker)	»	»	2	2
Rødhals	1	»	»	1
Graa Fluesnapper	2	»	»	2
Skovspurv	4	2	4	10
Ialt...	68	50	56	174

[1]) Ynglede i en Mejsekasse med stor Indgangsaabning.

FJERDE AFSNIT.

FUGLE PAA MARKEN, I SKOV OG PARK SAMT VED BOLIGERNE.

RINGDUE *(Columba palumbus)*. Ringduens Kurren hører med til Sommerens Poesi her paa Sanatoriet, og Fuglen selv ser man Aaret igennem hyppigt nok. Saasnart det bliver den mindste Antydning af Foraar, faar ogsaa Ringduen Foraarsfornemmelser, og Almanaken er den ligegyldig; den kan høres kurre hen i Februar eller i Begyndelsen af Marts; 12 Februar er den første Gang, jeg har hørt den. Saa høres og ses den almindeligt Foraaret igennem i Skoven, hvor den iøvrigt yngler i meget forskelligt Tal; et Aar har jeg anført, at der ynglede en halv Snes Par, andre Aar er den kun sparsom som ynglende. Foruden i Skoven ses den jævnligt paa Markerne og flyvende over Inddæmningen paa Vej ud til Omegnen for at søge Føde.

Ringduen er, som bekendt, en af de Fugle, der yngler over det længste Tidsrum af Aaret; den kan have Æg i Marts og hen i September; hermed stemmer det ogsaa, at dens Kurren kan høres i hele dette Tidsrum; hen i August lader den jævnlig Stemmen høre, af og til i September; 12 Oktober 1910 fandt jeg i Parken en Unge, der øjensynligt lige havde forladt Reden. I Skoven ruger den vel mest i Granerne, dog ogsaa jævnligt i Løvtræer; besynderligt nok kommer den saa at sige aldrig ind paa Sanatoriets Omraade for at yngle, og om Foraaret høres den aldrig i Parken, selv om adskillige lader Stemmen høre fra de nærliggende Dele af Skoven; en Gang har den ynglet i min Have i en forladt Raagerede, en anden Gang i en høj Bøg tæt ved.

I August—September ses Smaaflokke rundtom, hen i Oktober kan der træffes større Flokke paa 20—30—50 op til 100, det største Tal jeg har set her. De færdes paa denne Tid i Skoven og Inddæmningen, kommer af og til i Parken og jævnligt i min Have, hvor de samler Bog op og færdes ganske tamme i Træerne og paa Jorden.

Nogle Vintre forsvinder Ringduerne, i andre bliver de og ses rundtom i større og mindre Flokke. Er der Frost og Sne, kniber det sikkert tidt med Føden for dem, og de hjemsøger paa den Tid flittigt Grønkaalen i Sanatoriets Køkkenhave. Det er hændet, at enkelte findes døde i haarde Vintre, muligvis fordi de ikke kan finde tilstrækkelig Føde.

MURSEJLER *(Cypselus apus)*. Man skulde synes, at Sanatoriets høje Bygninger maatte give god Yngleplads for Mursejleren, men endnu har ingen forsøgt at slaa sig ned her. Paa Nakkebøllegaard yngler den vistnok, ellers er dens nærmeste Yngleplads Faaborg, hvor der hvert Aar yngler en Del i det gamle Klokketaarn. I 1912 saa jeg den der 15 Maj, i 1914 13 Maj og i 1916 15 Maj. Paa Foraarstrækket viser den sig kun ganske spredt og enkeltvis; jeg har set den her paa et saa abnormt tidligt Tidspunkt som 26 April (1910), da en enkelt fløj frem og tilbage mellem Bygningerne; ellers er den kun set her en sjælden Gang i Juni. Saa meget mere forbavset blev jeg ved 13 og 14 Juni 1916 at se en Flok paa henved 100 kredsende over Skoven og Sanatoriet; de var øjensynligt ikke paa Træk men fløj begge Dage frem og tilbage højt i Luften paa Insektfangst.

Paa Efteraarstrækket er de derimod regelmæssige, omend sparsomme, Gæster; i de enkelte Aar har de første vist sig paa følgende Tider:

1911.	22	August,	30 fløj over Skoven.
1912.	6	—	en Flok paa en halv Snes saas.
1913.	17	—	saas over Sanatoriet.
1914.	20	—	2 fløj over.
1915.	7	—	4 trak over mod Vest.
1917.	10	—	nogle fløj over.

Har saa de første vist sig, kan der senere i August ses nogle trækkende over eller flyvende omkring Sanatoriet; i 1917 var der endnu nogle 3 September og en enkelt 9 September, men det er Undtagelser.

Indtræder der køligt og fugtigt Vejr under deres Efteraarstræk, døjer de øjensynlig meget, vel fordi det saa bliver dem vanskeligt at skaffe sig Føden; jeg ser dem da holde til om Sanatoriets Skorsten, hvor Varmen antagelig tiltrækker en Del Insekter. Under Flugten hviler de sig af og til paa Skorstenen, fæster Kløerne i Fugningen mellem Stenene og breder Vinge og Hale ud. Af og til overnatter enkelte inde i Bygningerne, og jævnligt findes nogle om Morgenen liggende paa Jorden, forkomne og ude af Stand til at flyve. 6 August 1912 viste der sig en Flok paa en halv Snes Stykker ved Sanatoriet; 8 August øsregnede det hele Dagen, henimod Aften fløj en Flok paa henved en Snes omkring Bygningerne, holdt sig mest oppe omkring

Skorstenen; den næste Morgen bragtes mig 4, fundne forskellige Steder i og ved Bygningerne; den ene var død, de tre andre meget forkomne; de rettede sig dog hurtigt ved omhyggelig Pleje, som det hedder. Noget lignende men kun med enkelte Fugle hænder næsten hvert Aar.

ISFUGL *(Alcedo ispida)*. For de fleste Mennesker her til Lands er der noget af Eventyret over Isfuglen, den pragtfuldeste blandt vore Fugle, saa lidt i Form og Farve lignende nogen anden nordisk Fugl; dette er nu heller ikke saa underligt, da den er den eneste nordiske Udløber af en tropisk Fuglefamilie. Og man skal ikke lade sig narre af Fuglens Navn; det har ikke noget med Is at gøre, men er det gamle Ord »Isen«, Jærn eller Staal, hentydende til den staalblaa Farve.

Om Efteraaret er Isfuglen en sikker Gæst her; i August eller September viser den sig ved Stranden, ved Bækken i Skoven eller ved Hundstrup Aa; der kan være en eller flere; et Aar var der i lang Tid 3. Stedet, hvor de opholder sig, kan være forskelligt; et Aar holdt en stadig til paa en bestemt Pæl ved Bækken langs Skovens Østrand, et andet Aar kunde man træffe den ved Møllen, men oftest er Stranden foretrukket. De sidder her paa Bundgarnspæle, paa Baadebroen eller paa tilfældige Pæle ved Vandet. — Aldrig har jeg haft bedre Lejlighed til at iagttage dem end i 1911; 8 September viste sig en, snart efter kom to til, og de var derefter stadig at se hele Efteraaret og Vintren, idet dog hen paa Aaret de to forsvandt. De havde det Aar været saa elskværdige at vælge som et af deres Hovedkvarterer Stranden udfor min Bolig, og mange Gange har jeg staaet i mi Vindue eller i Haven og iagttaget dem siddende paa Pæle ved Stranden, som jeg havde slaaet ned til dem. Nu maa man sige, at udover Skønheden er Isfuglen ikke noget særligt taknemmeligt Objekt for Iagttagelse; dertil er den i for høj Grad ensidig udviklet som Fiskemaskine med det lange stærke Næb, det kraftige Hoved og de smaa Fødder. Den sidder lange Tider fuldstændig rolig paa sin Pæl, flyver af og til lynsnart ned i Vandet efter en lille Fisk, og saa straks tilbage igen op paa Pælen; forstyrres den, flyver den et Stykke langs Stranden, udstødende sit skarpe Skrig, hen til en anden Pæl; skønnest tager den sig ud, naar den som en Terne holder sig over Vandfladen, spejdende efter Bytte. — Hen paa Vintren forsvinder Fuglene

gærne fra mit Iagttagelsesfelt; om Foraaret er de kun set enkelte Gange.

Medens Isfuglen i en Del af Landet er en ret ukendt Art, er den her paa Sydfyn en nogenlunde almindelig og velkendt Fugl, som vistnok yngler alt andet end sjældent. En Mand, der boede i Nærheden, fortalte mig, at den om Sommeren stadig saas ved

Fig. 44. Skrænt ved en Skovbæk, Isfuglens Yngleplads

hans Bolig, hvor en Aa løber forbi; han hævdede, at den ikke ynglede hos ham, da han aldrig havde fundet dens Rede; men det viste sig rigtignok, at han havde søgt efter Reden i Buske. Som bekendt yngler Isfuglen paa samme Maade som Digesvalen i Bunden af et Rør, den graver vandret ind i en Brink; men Isfuglen kræver, at Brinken skal vende ud til et Aaløb eller i hvert Tilfælde til Vand. Her i Tidsskriftet er i Aargang 4, S. 131 berettet om Fundet af den første sikkert bestemte Isfuglerede her i Landet, i Brahetrolleborg Park. Indenfor mit Iagttagelsesomraade yngler Isfuglen ikke, men ved en Skovbæk lidt Nord

derfor har den ynglet gennem en Aarrække. Sammen med Forstkandidat Fabricius, som viste mig Reden, har jeg haft det pragtfulde Syn af den rugende Fugl oplyst af en elektrisk

Fig. 45. Isfuglens Redehuller; i Centrum af Billedet det Hul, som blev benyttet det Aar, Billedet blev taget; tilhøjre ses gamle Redehuller.

Lommelampe; Røret var den Gang kun ca 50 cm dybt, men det er sjældent, at Reden er saa tilgængelig; i 1915 ynglede Fuglen paa det samme Sted, men Reden laa dybt og Gangen bøjede lidt, saa jeg kunde ikke faa oplyst til Bunden. I 1917 besøgte jeg igjen Stedet 13 Juni; et Hul var friskt udgravet, men jeg kunde hverken se Æg eller Fugl; det var sikkert

et af de gamle Huller, den benyttede, thi det udgravede Grus indeholdt mange smaa Fiskeben.

GØG *(Cuculus canorus)*. Nogen meget talrig Fugl er Gøgen ikke her; der er hver Sommer nogle faa i Skoven. Inddæmningen skulde man synes, efter hvad man ser paa lignende Mosestrækninger andetsteds, maatte være et ypperligt Sted for den, men her ses den saa at sige aldrig. Dens Ankomst om Foraaret er ret regelmæssig, som det vil ses af nedenstaaende:

1910.	12	Maj,	saas og hørtes i Skoven.
1911.	6	—	hørtes første Gang.
1912.	11	—	kukkede om Morgenen.
1914.	9	—	to hørtes.
1915.	9	—	en saas.
1916.	8	—	hørtes flere Steder i Parken og i Skoven.

VENDEHALS *(Jynx torqvilla)*. Den yngler ikke her; derimod ved jeg, at den yngler i Skoven ved Brahetrolleborg, hvorfra jeg har faaet dens Rede eller rettere en Træstamme, hvori den havde ruget. Jeg har kun hørt den her en enkelt Gang, 23 Juni 1911, da der Kl 5 om Morgenen sad en og skreg udenfor mit Vindue.

GRØNSPÆTTE *(Picus viridis)*. Om den yngler her i Egnen, ved jeg ikke, jeg har ingensinde hørt derom. Kun to Gange har jeg truffet den her som en rent tilfældig Gæst, 21 Juli 1909 og 22 Marts 1913, begge Gange her i Parken; det var begge Gange dens skingrende Skrig, som henledte Opmærksomheden paa den.

STOR FLAGSPÆTTE *(Picus major)*. I denne Art har vi her et sørgeligt Eksempel paa, at naar først en Fugl, hvoraf kun et enkelt Par yngler, er fordrevet fra et Sted, saa kan det vare lang Tid, før den atter viser sig som Ynglefugl. Men i Flagspætten har vi tillige et ganske mærkeligt Eksempel paa den Udholdenhed, hvormed en Fugl Aar efter Aar kan vende tilbage til det samme Sted.

I de første Aar, jeg var her, ynglede den i Skoven tæt ved min Bolig, havde sin Rede højt i en udgaaet Træstamme. Redehullet var foroven skærmet paa en ganske besynderlig Maade, idet en stor Svamp dannede et Fremspring hen over det; om det var et Tilfælde, at Svampen var vokset frem over Hullet,

eller Fug en med Forsæt havde hugget Hullet under den, tør jeg ikke afgøre. Men de udgaaede Træer blev fældede, og Spætten holdt op med at yngle; sidste Gang var vist i 1910.

Siden har Flagspætten kun været Vintergæst, — men ganske vist trofast — hos os. I Yngletiden viser den sig kun meget sjældent. Saa ses den hen paa Sommeren, ofte allerede i Juli, derefter f og til Efteraar og Vinter igennem, men altid kun en enkelt. Den har øjensynligt hele Skoven og Parken til Tumleplads, sidder og hakker i døde Grene eller løber bankende op ad Stammerne. Om Aftenen smutter den ind i en Stærekasse og boer der om Natten; det er kun tilfældigt, man faar det at se. Jeg mindes meget tydeligt første Gang, jeg saa det; det var

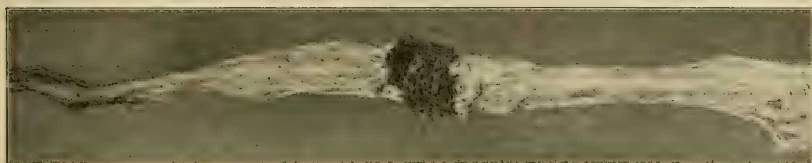

Fig. 46. Egegren bearbejdet af Flagspætte; den mørke Ring paa Midten viser Grenens oprindelige Tykkelse.

13 December 1914; jeg havde et Møde i min Stue og sad selv henne ved Skrivebordet ved Vinduet. Det var begyndt at skumre, og da jeg tilfældigvis kastede et Blik ud af Vinduet, faldt mit Øje netop paa Flagspætten, der kom flyvende og uden at standse gik lige gennem Hullet i en Stærekasse, der sad ret højt oppe i et Bøgetræ; den Maade, hvorpaa den fløj ind, gjorde Indtryk af, at det var noget, den var vant til. 13 Oktober 1917 saa jeg den i Skumringen sidde udenpaa en Stærekasse med Hovedet inde i Kassen; hvad den tog sig til, kunde jeg ikke se, men jeg kunde tænke mig, at den fjærnede Stærenes eller Spurvenes Reder for selv at søge Natteleje. Vintren igennem høres dens Hamren og Skrig af og til, og man ser Fuglen selv, der med sine brogede Farver liver op i Vinterlandskabet.

Nu ved jeg ganske vist ikke, om det er den samme Fugl, (den jeg har set, har altid været en Han) der findes hver Vinter, men det er dog rimeligt. I Vintren 1916—17 syntes den dog at bære sig noget anderledes ad end sædvanligt, idet den i en ganske usædvanlig Grad sønderflængede alle udgaaede Egegrene i Parken og Skoven. Splinter laa der overalt under Egetræerne, og

de hvide splintrede Grene lyste langt bort; det var vel Insektlarver, Fuglen søgte.

SKOVSKADE *(Garrulus glandarius)*. I Sommertiden ses den af og til i Skoven; jeg har aldrig kunnet overbevise mig om, at den yngler, men usandsynligt er det ikke, at der findes et enkelt Par. Ved Efteraarstid er den derimod en sikker Fugl, og jeg har rig Lejlighed til at se, at det ikke er med Urette, den bærer sit latinske Artsnavn (af *glans*=Agern); sidst i September eller først i Oktober høres dens hæse Skrig her omkring i de fleste Aar, og derefter ses den jævnligt Efteraar og Vinter igennem. Men der er stor Forskel paa Tallet, hvori den forekommer de forskellige Aar; enkelte Aar ses den saa at sige ikke, andre Aar er den her Vintren igennem, ses daglig. Den træffes ofte i Smaaflokke paa 5—10, der drager omkring i Skoven og Parken, ofte holder til omkring min Bolig og bliver ret tamme. I Efteraaret 1910 viste de første sig 1 Oktober, fandtes saa i Mængde hele Vintren igennem, saa man ofte kunde se 3—4 Stykker ad Gangen; hen i Marts forsvandt de, men midt i April kom der en Flok paa 11, der holdt sig til hen i Maj, dog næppe ynglede her; i 1912, 14 og 16 var der adskillige Efteraaret igennem, i 1913 og 15 næsten ingen. I Efteraaret 1917 var der atter godt med Skovskader, der i en Flok paa en halv Snes holdt sig til Nytaar, ofte færdedes omkring mit Hus.

NØDDEKRIGE *(Nucifraga caryocatactes)*. Under den sidste store Indvandring i 1911 saa jeg den ikke her, medens den skulde være almindelig i Omegnen; i Sommeren 1912 hørte jeg, at den saas flere Steder i Egnen, og mener selv, at jeg saa den en Gang i Skoven.

SKADE *(Pica caudata)*. Ynglefugl her paa Egnen er Skaden ikke, men der kommer af og til enkelte strejfende hertil; dog har jeg i det hele kun set den 5—6 Gange i de Aar, jeg har været her.

ALLIKE *(Corvus monedula)*. Den yngler ikke her i Nærheden, i hvert Tilfælde næppe indenfor en Mils Afstand, ses derfor om Sommeren kun sjældent. Ved Foraarstid hænder det, at nogle trækker over mod Nord eller Øst, men det er ikke hvert Aar; undertiden slaar en enkelt sig til Ro en kortere Tid; 12 April 1913 saa jeg 2 sidde paa en Skorsten paa Sanatoriet, og

25 April 1917 sad der nogle i Skoven. Men det er som sagt ganske sparsomt, hvad der ses paa den Tid; Efteraaret er her Tiden for Allikens Optræden, og saa er der ogsaa nok af dem. Oktober er Allikernes Maaned, og Tiden, naar de viser sig, er ret regelmæssig, som det vil ses af følgende:

1910.	5	Oktober,	begyndte at vise sig.
—	12	—	findes massevis.
1911.	10	—	nogle Flokke kom om Morgenen over mod V. N. V.
1912.	6	—	ret store Flokke.
1913.	12	—	Alliker er begyndt at optræde i Flokke de sidste 5—6 Dage.
1914.	7	—	Flokke af Alliker trak i ret stort Tal over.
1915.	11	—	om Morgenen lige i Daggry hørtes 3 Gange Flokke trække over.
1916.	12	—	om Morgenen hørtes nogle flyve over Sanatoriet.
1917.	10	—	hørtes trækkende tidligt om Morgenen lige i Daggry. (Dog var der hørt nogle allerede 25 September).

Saa ser og hører man jævnligt i Resten af Oktober Alliker trække over; Trækket sker fra Daggry til henimod Middag, sjældent senere paa Dagen. De flyver over i nordvestlig, vestlig eller sydvestlig Retning, højt eller lavt; undertiden stryger de lige over Trætoppene, undertiden lyder deres Raab højt oppe fra Luften. De holder sig næsten altid i Flokke, flyvende tæt sammen; der kan være 10—20—50—100 og langt derover i en Flok; oftest holder de sig for sig selv, kan dog ogsaa blande sig med Raager og Krager. For at give en Forestilling om, hvorledes et saadant Træk kan forme sig, anfører jeg følgende fra min Dagbog for 18 Oktober 1916: »Det havde frosset et Par Grader om Natten; om Formiddagen smukt Solskin, ganske klart; Vinden svag, østlig. Som man kunde vente, var der stærkt Kragetræk idag; Alliker trak ligeledes i meget stort Tal; der kunde være enkelte eller faa sammen, undertiden blandede med Kragerne, men ellers mest i større, tætte Flokke, der kom med meget uregelmæssige Mellemrum. Flokkene talte fra 30 til flere Hundrede Individer. Fuglene fløj skrigende over, gik i Almindelighed noget højere end Kragerne. En enkelt Gang saa jeg en lille Flok, hvor Kra-

ger, Raager og Alliker var sammen.« Saaledes som Trækket viste sig den Dag, fortsattes det den følgende.

En Ting er der, som paa Trækket skiller Allikerne fra deres Slægtninge, og det er deres ustandselige Snakken. Flyver Kragerne over, hører man kun sjældent et Skrig. Raagen er mindre tavs, men Allikerne pludrer ustandseligt under Flugten; det hænger formodentlig sammen med, at de trækker i saa tætte Flokke, men derfor er det dog uklart, hvorfor de stadig skal bruge Stemmen.

Men det er ikke blot paa Trækket, man ser Allikerne i Oktober Maaned. En Del slaar sig ogsaa en kortere Tid ned her i ikke ringe Mængde; man hører dem, naar de flyver over, man ser dem i Parken og Skoven samlende Agern eller ude i Inddæmningen og paa Markerne. Tallet paa dem, der saaledes slaar sig til Ro, er forskelligt; af og til synes det kun at være en enkelt Flok, men i nogle Aar kan det være langt flere, saaledes at Dagbogen taler om »Masser« og »Tusinder«. De holder sig saa i Selskab med Raager og Krager. — Med Udgangen af Oktober forsvinder de; i November og December kan vel ses enkelte Smaaflokke, men det er kun undtagsesvis og ingenlunde hvert Aar.

KRAGE *(Corvus cornix)*. Nogen meget yndet Fugl er Kragen jo ikke her tillands og vel ikke helt med Urette. Den er Altæder, og der gaar ned i den baade, hvad der passer, og hvad der ikke passer os Mennesker. Men den liver dog op i et øde Vinterlandskab, og interessant at iagttage er den.

I Skoven yngler den hvert Aar ret talrigt, tiltrods for at den efterstræbes, og at der betales Skydepenge for den. I Parken ynglede der, før Sanatoriet blev bygget, nogle Par, og i de første Aar, jeg boede her, var der stadig et enkelt Par; da der klagedes stærkt over deres Æggerøveri, skød jeg den ene Fugl, og dermed var deres Ynglen i Parken forbi i 4 Aar; skønt der ynglede temmelig mange i Skoven, var det dog først det femte Aar, at et Par atter fandt Vej til Parken for at bygge. — I Skoven bygger de spredt, dels i høje Bøge, dels i Elletræer i den østlige Udkant; der kan være opimod en halv Snes Reder i det Hele.

Dagen igennem er Kragerne paa Færde for at søge Føde, paa Marken, ved Stranden, i Parken og i Køkkenhaven. Alle mulige spiselige Stoffer fra Dyre- og Planteriget gaar i dem;

for den langt overvejende Del af Fødens Vedkommende gaar Kragerne ikke Menneskenes Interesser for nær; det ses bedst af, at deres Yndlingsplads er ved Stranden; her søger de med yderste Ihærdighed Dagen igennem Føde, vel mest i Snegle og Muslinger, der er skyllede op. Kragerne beskyldes — og ikke uden Grund — for at være slemme Æggerøvere; gaar man om Foraaret omkring Inddæmningen, vidner de talrige tomme Skaller af Vibe-, Hættemaage- og Blishønseæg herom. Et Aar vilde en af Sanatoriets Kalkuner ruge i det fri, men det blev ikke til ret meget; hver Gang, den forlod Reden efterat have lagt et Æg, kom en Krage, der havde siddet og passet paa i et nærliggende Træ, ned og tog det. Tømte Hønseæg er heller ikke ualmindelige at se rundtom i Parken, og i et nærliggende lille Skovstykke har jeg fundet et Sted, hvor en Krage havde Standkvarter med sine røvede Æg; det var ikke helt Smaating, hvad der laa af Skaller paa Jorden.

Hen i April begynder Æglægningen; og i Juni ses de udfløjne Unger; derefter ser man Kragerne i mindre Selskaber, vel familievis, rundtom i Skoven, Køkkenhaven og ved Stranden, og disse Smaaflokke holder sig saa her til hen i Oktober, paa hvilken Tid deres Tal betydeligt forøges ved dem, der kommer trækkende andetsteds fra.

Ingen Fugl ses paa Træk herover i saa stor Mængde som Kragen; og medens der for adskillige Arters Vedkommende er betydelig Forskel paa det Antal, hvori de trækker over om Foraaret og om Efteraaret, er Kragerne næsten lige hyppige at se paa begge Aarstider. Foraarstrækket foregaar fra de første Dage af Marts til lidt ind i April. Vejret skal helst være klart uden for stærk Blæst; stiller man sig saa ned ved Stranden, ser man Kragerne komme fra Sydvest ofte lavt over Vandet; saasnart de naar Skoven, hæver de sig noget i Vejret men ofte ikke mere, end at de gaar lavt over Trætoppene; undertiden ser man dog en Del gaa betydeligt højere til Vejrs. De ses aldrig i Flokke, mest enkeltvis eller faa i Nærheden af hinanden; men paa gode Trækdage ser man stadig nogle i Luften, hvorhen man end vender Øjet, og det bliver sikkert adskillige Tusinder, der paa en Dag trækker over den lille Strækning, jeg kan overse. Retningen er altid den samme fra S. V. til N. Ø. Trækket begynder tidligt om Morgenen og varer ved til henved Kl. 4, undertiden lidt længere. — I Oktober begynder Trækket igen, men

saa gaar det den modsatte Vej, fra Nordøst til Sydvest, foregaar iøvrigt paa samme Maade som om Foraaret.

Samtidigt med, at Trækket foregaar om Efteraaret, ses der rundtom i Egnen vældige Skarer af Krager sammen med Raager og Alliker. De fleste forsvinder hen i November, men i Modsætning til Forholdet hos de andre Kragefugle bliver der altid en Del tilbage Vintren igennem. Der dukker saa det Spørgsmaal op, om de Krager, der findes her om Vintren, er dem, der er udrugede her om Sommeren, eller om de trækker bort, og de overvintrende er nordligere Fugle. Jeg var tidligere tilbøjelig til at tro, at det sidste var Tilfældet, men forskellige Ting har vist mig, at i hvert Tilfælde en Del af de Krager, der udruges her, bliver om Vintren; utvivlsomt er det, at der ogsaa kommer en Del til andetsteds fra. — Hvor man færdes om Vintren, ser man Krager her, i Inddæmningen, paa Marken og ved Stranden; omkring Sanatoriets Hønsegaard holder altid en Flok til. Om Dagen er Kragerne spredte over hele Egnen, om Aftenen samler de sig regelmæssigt paa bestemte Steder for at søge Nattehvile. I 1909 har jeg optegnet, hvordan de om Aftenen kom flyvende over Fjorden fra Sydøst mod Nordvest for at overnatte i Skoven her; paa deres Vej krydsede de Hættemaagerne, som paa samme Tid fløj fra Inddæmningen ud for at overnatte paa Vandet. I Vintren 1917—18 overnattede en Del i Parken, men ellers har det i de senere Aar været Reglen, at Kragerne fra hele Egnen Vest for Nakkebøllefjord om Aftenen flyver over Fjorden i nordøstlig Retning for at søge Nattekvarter i Skove, som ligger mindst en Milsvej borte; i Skumringen ser man dem da enkeltvis eller i Smaaflokke give sig paa Vej over Fjorden for næste Morgen i Daggry at komme tilbage; man skulde synes, de ligesaa godt kunde overnatte i Skoven her.

Det er en kendt Sag, at der foruden den almindelige Graakrage findes en anden Form af Krage, Sortkragen, der adskiller sig ved at være ensartet sort, iøvrigt i Levevis, Størrelse, Stemme og andre Forhold ligner Graakragen saa meget, at der vel ingen Tvivl er om, at man ikke er berettiget til at betragte den som andet end en Race, tilmed da Graa- og Sortkrage meget villigt parrer sig og faar yngledygtigt Afkom. Danmark ligger ganske vist væsentligt udenfor Sortkragens Udbredningskreds, men enkelte træffes dog her, og selv har jeg haft Lejlighed til at gøre nogle Iagttagelser over Sortkragen.

OPTEGNELSER VEDRØRENDE ISLANDS FUGLE, TILDELS EFTER EGEN IAGTTAGELSE I EN LÆNGERE AARRÆKKE.

AF

P. NIELSEN.

MED INDLEDENDE OG ANDRE BEMÆRKNINGER
AF ADJUNKT BJARNI SÆMUNDSSON.

Nærværende Afhandling af den af mange Ornithologer og Ægsamlere godt kendte, forhenværende Faktor i Handelsstedet Eyrarbakki (Ørebak) paa Islands Sydkyst, P. Nielsen, har allerede i flere Aar ligget færdig fra hans Haand og burde derfor være blevet publiceret for længe siden. Men flere Omstændigheder, deriblandt den af Krigen foraarsagede mangelfulde og usikre Postforbindelse mellem Danmark og Island, har bevirket, at den først nu er kommet saavidt.

Det havde været P. Nielsens Mening for 2—3 Aar siden at give mig Manuskriptet til disse Optegnelser til Gennemlæsning og videre Befordring; men først efter at jeg havde besøgt ham sidste Sommer, blev det besluttet, at jeg skulde tage mig af det og om mulig faa det trykt, hvorpaa jeg fik det til Gennemsyn med den Anmodning fra Forfatteren, at jeg vilde gøre de Bemærkninger eller Tilføjelser, som jeg maatte anse for ønskelige eller nødvendige, da der nemlig i disse Optegnelser findes omtalt flere Tilfælde af sjældne Fugles Forekomst, som jeg allerede for flere Aar siden har berettet om i mine »Zoologiske Meddelelser fra Island IX og XIII« i »Videnskabel. Meddel. fra den Naturhist. Forening i København«, henholdsvis 1905 og 1913 (65. Bd.), (nedenfor citeret som Vid. Medd. 1905 og 1913).

Som det vil ses, er der givet en Mængde Oplysninger om flere Fugles Udbredelse og Yngleforhold paa Island, og de angives som Regel efter Sysler og Sogne (Isl.: hreppar). Det har sin Grund deri, at Forfatteren for mange Aar siden (han er dansk af Fødsel, men har boet paa Eyrarbakki i snart et halvt

Hundred Aar) udsendte til alle Sogneraadsformænd (Isl.: hreppstjórar) Skemaer med Spørgsmaal vedrørende de i Landet ynglende Fugles Forekomst, Hyppighed og Yngleforhold i vedkommende Sogn. Han fik flere af disse Skemaer igen i udfyldt Tilstand og fremskaffede saaledes et betydeligt Materiale til Bedømmelsen af mange islandske Fugles Udbredelses- og Yngleforhold m. m. (Nielsen har været en ivrig Ægsamler, som har forsynet flere udenlandske Samlere og foræret til Museet i Reykjavik en smuk og næsten komplet Samling af islandske Æg).

Det glæder mig, at det nu er kommet saa vidt, at P. Nielsen har faaet sine Optegnelser publiceret, fordi de, efter mit Skøn, indeholder mange gode Oplysninger angaaende den islandske Fuglefauna, som utvivlsomt fortjener at blive offentliggjorte, og de Iagttagelser, Forfatteren har gjort personlig, er paalidelige nok. Han har været en ivrig Sportsmand og Jæger og haft Forbindelser med alle fugleinteresserede Folk paa Island.

Efterfølgende Optegnelser af P. Nielsen omhandler 104 Arter (hvoraf to *Syrnium aluco* og *Corvus corone* sikkert aldrig er fundet paa Island), altsaa Størstedelen af de ca. 120 Arter, som var kendte som islandske eller fundne paa Island, da Forfatteren var færdig med Manuskriptet. Senere er der, saavidt jeg ved, kommet 11 Arter til, saaledes at Antallet nu er steget til ca. 130.

HAVØRN; isl.: Ørn, Sæørn *(Haliaëtus albicilla)*. Havørnen er Standfugl paa Island, men forekommer ingen Steder talrig, og det synes, som om den i de senere Aar er i stærk Aftagende, hvorfor den for ikke helt at udryddes burde fredes ved Lov.

Dens Ynglepladser er fortrinsvis ved store fuglerige Indsøer, saasom: Þingvallavatn, Fiskivötn paa Arnarvatnsheidi og Myvatn, hvor der aarlig yngler 2—3 Par.

I August 1884 fandt jeg dens Yngleplads paa en lav Klippe-ryg, der adskiller 2 fiskerige Søer i den sammenhængende Gruppe Fjeldvande, der er beliggende ca. 5 Mile Nordøst for Hekla, mellem Tungnaá og Þjórsá. Paa en Strækning af ca. 25 Meter findes der 7 Redesteder, der alle har en anseelig Højde og tydelig bærer Spor af vekselvis at have været benyttede Aar efter Aar, rimeligvis i Aarhundreder.

Ungerne havde forladt Reden og saas ikke; men den gamle

Hun opholdt sig i Nærheden og tilkjendegav sin Nærværelse ved høje Skrig.

Mr. Pearson fandt den ynglende samme Sted 1894 og traf 18 Juni 2 Dunungger i Reden (»The Ibis«, April 1895, Pag. 238).

I Arnes Syssel yngler Havørnen foruden ved Þingvallavatn ogsaa ved Þurá i Ølfus, ved Stakkavik i Selvogur og indtil for faa Aar siden paa en lille Holm i Alftavatn i Grafinngar.

Paa Vestlandet yngler den ved Stykkisholm ved Hvammsfjord og i Mosvallahrepp i Isafjord Syssel.

Paa Østlandet ses den sjældent, og det vides ikke, om den yngler der.

I Slutningen af April eller i Begyndelsen af Maj lægger Hunnen 2 hvide Æg, hvoraf i Reglen kun det ene er befrugtet. Den 8 Maj 1911 fandtes dog ved Þingvallavatn en Rede med 3 Æg.

Æggets Længde	og Bredde:
76,5 mm	60 mm.
80 »	62 »

En af Aarsagerne til Havørnens Aftagen kan rimeligvis søges i, at den æder forgiftede Ryper og Aadsler, der flere Steder udlægges for at dræbe Ræve.

JAGTFALK; isl.: Fálki, Valur *(Falco gyrfalco).* Jagtfalken yngler ret almindelig over hele Landet, dog ikke paa Vestmannøerne og Grimsö, ved hvilke Øer den dog ikke saa sjældent ses, især ved Grimsö. Sent om Sommeren, naar Smaafugle saasom Ryler, Engpibere, Vipstjerter og flere Arter samler sig ved Stranden, før de trækker bort fra Landet, ses ofte unge Falke i Nærheden, hvilket ogsaa er Tilfældet, naar disse Trækfugle kommer tilbage om Foraaret. Dette lader formode, at de unge Jagtfalke følger med over Havet. I Reglen lægger Hunnen i Midten af April 4, sjældnere 5 Æg. Naar det første Kuld Æg borttages, lægger Fuglen sædvanlig et nyt Kuld, dog ikke i samme Rede.

Æggets Længde	og Bredde:
52,5 mm	40 mm
65,5 »	49 »

DVÆRGFALK; isl.: Smirill *(Falco æsalon).* Ligesom de unge Jagtfalke indfinder Dværgfalken sig ved Stranden, naar Smaafuglene om Efteraaret samler sig til Borttræk, og forsvinder med disse. Sammen med Smaafuglene kommer den tilbage om For-

aaret, sædvanlig i Begyndelsen af April; dog overvintrer en Del paa Island.

I de sidste Dage af December 1877, da der herskede stræng Vinter paa Sydlandet med 12—15° Frost, saas flere ved Eyrarbakki, hvor store Flokke Snespurve *(Emberiza nivalis)* samtidig opholdt sig.

Paa Syd-, Vest- og Nordlandet yngler den ret talrig; men paa Østlandet er den ikke almindelig; dog yngler den enkelte Steder i Mula-Syslerne. Paa Grimsø ses den ofte om Sommeren; men paa Vestmannøerne ses den kun For- og Efteraar.

Skønt den oftest tager sit Bytte i Flugten, kan det dog træffe, at den forfølger det løbende paa Jorden. Jeg har saaledes en Gang set den forfølge en Vipstjert *(Motacilla alba)* paa en indelukket Gaardsplads, indtil denne søgte Skjul i et mørkt Kulskur, hvis lukkede Dør forneden tillod Gjennemgang. Uden Betænkning fortsattes Forfølgelsen ind i det mørke Rum. Røveren kom dog snart ud igjen, uden at have fundet det attraaede Bytte.

Naar den flyver ind mellem en Flok Smaafugle for at gjøre Bytte, bevæger den sig med fremstrakte Ben og griber en Fugl med Kløerne.

I Slutningen af Maj lægger Hunnen 5, sjældnere 6 Æg, af

Længde og	Bredde:
37 mm	29,5 mm
43,5 »	34 »

TAARNFALK; isl.: Turnsmirill *(Falco tinnunculus)*. I Midten af Oktober 1903 opholdt en Taarnfalk sig nogle Dage ved Gaarden Oseyrarnes i Nærheden af Eyrarbakki, hvor den 21 Oktober blev funden død i et Udhus, meget udmagret og øjensynlig død af Sult. Skindet blev sendt til Naturhistorisk Museum i Reykjavik[1]).

SNEUGLE; isl.: Ugla, Snæugla, Kattugla *(Nyctea nivea)*. Konsul I. V. Havsten, Oddeyri, fra hvem jeg har erholdt flere vigtige Oplysninger om den islandske Fuglefauna, har meddelt mig, at Sneuglen er Standfugl paa Nordlandet, og at den om Sommeren ofte træffes ved Ederfuglevarpene. Han har dog ikke truffet den ynglende, og saavidt mig bekendt er dens Æg endnu

[1]) Dette første kendte Tilfælde af Taarnfalkens Forekomst paa Island blev omtalt i Vid. Medd. 1905, S. 13 (B. Sæm.).

ikke fundne paa Island. Den er to Gange skudt ved Gegnishöla, en god Mil Øst for Eyrarbakki, nemlig i Oktober 1874 og 4 November 1882; sidste Gang af Konsul D. Thomsen. Vinteren 1879 blev den truffet flere Steder paa Island; saaledes blev den i Januar skudt i Nærheden af Akureyri (Havsten), i Februar ved Myrar paa Vestlandet, i Marts i Nærheden af Reykjavik og ved Tjörnes paa Nordlandet (Grøndal). Samme Aar saas den i Mosvallahrepp i Isafjord Syssel (Torfason).

Af andre Opgivelser om dens Forekomst kan anføres: Stykkisholm, Grimsø, hvor den kaldes Kattugla, og Myvatn.

NATUGLE *(Syrnium aluco)*. I mine Optegnelser findes en ældre Meddelelse fra Konsul Havsten om, at denne Ugle forekommer ved Øfjord, og at 2 smaa gule Ugler blev skudt i Nærheden af Akureyri i Oktober og December 1878.

Jeg maa dog antage, at Havsten har forvekslet *S. aluco* med *Otus brachyotus*, der ogsaa senere er skudt ved Akureyri.

SUMPHORNUGLE; isl.: Brandugla, Myriugla *(Otus brachyotus)*. Denne Ugle er ikke ualmindelig paa Island, og den er enkelte Gange fanget levende. Det vides dog ikke endnu, om den yngler her, men dette er langtfra udelukket, eftersom den ses baade Vinter og Sommer.

Den er 2 Gange bragt mig levende, fanget ved Hranngerdi 5 Oktober 1877 og ved Eyrarbakki 30 September 1879. Begge Gange blev den forfulgt af Ravne. I Februar 1892 blev en fanget levende ved Þingvellir (Grøndal), og i Begyndelsen af No vember 1895 fik jeg den fra Rangárvalla Syssel, hvor den var skudt i Slutningen af Oktober.

Konsul Havsten sendte mig i September 1893 et Skind af denne Fugl til Undersøgelse med Bemærkning om, at han endnu havde et Eksemplar skudt i Juli.

I Eggert Olafsons »Rejse gjennem Island« (Soröe 1772), hvilken Rejse foretoges i Aarene 1752—1757, findes Pag. 705 følgende Udtalelse om en da iagttagen Ugle: »Om den Ugle, som er bleven bekjendt i Nordlandet, ved det Anderson har ladet den stikke i Kobber, ved man endnu ikke med Vished, hvilken Art det er; thi bemeldte Skribent giver ingen Beskrivelse over den. En anden liden Ugle er bleven set paa Sønder- og Vesterlandet, skjønt ikkun sjælden. Den er af Farve guulbruun, hvid- og sortspraglet overalt«.

At dømme efter den horizontale Stilling, Fuglen har faaet paa Tegningen i Olafsons Bog, kan der næppe være Tvivl om, at paagældende Fugl er *Otus brachyotus*.

STÆR; isl.; Stari *(Sturnus vulgaris)*. Eftersom der i de senere Aar næsten hvert Efteraar ses Stære i Smaaflokke paa 6—10 Individer her ved Eyrarbakki, er jeg af den Formening, at den yngler paa Island; dog vistnok kun i ringe Antal endnu.

Ankomsttiden er sædvanlig i Midten af Oktober; dog ses ofte enkelte Individer i December og Januar.

PIROL *(Oriolus galbula)*. Foruden det enestaaende Tilfælde, der anføres i Kjærbølling »Skandinaviens Fugle« Side 143, at afdøde islandsk Kjøbmand Gudmann, midt i December 1843, saa en dødfrossen smuk, gammel Han i Skagefjord-Syssel, vides ikke noget om denne Fugls Forekomst paa Island.

HÆRFUGL; isl.: Herfugl *(Upupa epops)*. I »Skýrslu um hið islenzka náttúru-fræðisfélag« 1901—02 og 1902—03, anfører Adjunkt Bjarni Sæmundsson, at en Hærfugl er skudt ved Mývatn 18 September 1901. Skindet opbevares paa Museet i Reykjavik [1]).

Ceryle alcyon. I Museet i Reykjavik findes en ung Han af denne nedennævnte Isfugleart, skudt paa Vestmannøerne i September 1901.

Inspektør H. Winge, hvem den paa Island ukjendte Fugl sendtes til Bestemmelse, bestemte Arten og viste Museet den Velvillie at tilbagesende Fuglen opstillet, tilligemed Oplysning om, at Artens Hjemsted er Nord-Amerika, og at den yderst sjældent ses i Europa [2]).

RAVN; isl.: Hrafn, Krummi *(Corvus corax)*. Ravnen er almindelig udbredt over hele Island, hvor Landet er bebygget, især ved Kysterne. Om Vinteren opholder den sig om Dagen ved Gaardene og ved Stranden for at søge Føde, men trækker om Aftenen til Fjeldene for at overnatte.

I Yngletiden og om Sommeren ses den sjældent ved Søen, men den strejfer paa disse Tider omkring paa Moserne og ved Indsøerne, hvor den, naar Lejlighed gives, plyndrer andre Fugles Reder for Æg og Unger. De røvede Æg fører den bort i Næb-

[1]) Omtalt i Vid. Medd. 1905, S. 10 (B. Sæm.).
[2]) Omtalt i Vid. Medd. 1905, S. 12 (B. Sæm.).

bet til sin egen Rede eller skjuler dem mellem et Par Tuer, hvor den ikke altid finder dem igjen. Jeg har saaledes paa en Jagttur i Oktober Maaned fundet Andeæg skjult paa den Maade, og for nogle Aar tilbage blev der bragt mig 3 Stokandeæg, fundne i en Ravnerede. Paa Fuglebjergene og ved Ederfuglevarp er Ravnen en stadig, men ikke velset Gæst, og paa flere Steder betales der Præmie for dens Udryddelse; saaledes paa Vestmannøerne, hvor der for et Kuld dræbte Unger og 1 gammel Fugl betales 2 Kroner; for Ungerne og begge de gamle Fugle betales der 3 Kroner (Dr. Jónsson). Dens Rede, der oftest anlægges paa stejle Klipper, er rigelig udforet med Uld, Hestehaar og andet blødt Materiale. Æggene 4—5, sjældnere 6, lægges i 1ste Halvdel af April og maaler i

Længde og	Bredde:	
45 mm	32 mm	Normal.
54 »	36 »	
60 »	39 »	

Et Par Ravne gjorde 1910 Forsøg paa at bygge Rede paa Kirketaarnet ved Gaulverjabær, ca. 14 km. Øst for Eyrarbakki. Forsøget mislykkedes, idet den færdige Rede blæste ned under en Storm. 1911 gjenoptoges Redebygningen paa samme Sted og med større Held. Hunnen lagde i Begyndelsen af Maj 2 Æg i den da færdige Rede, der var anlagt med stor Omhu. Begge Æg blev udrugede og Ungerne forlod Reden i Midten af Juli, hvorefter de en Tid strejfede omkring paa Engene og ved Søen. Efter omtrent en halv Maaneds Forløb kom Forældrene med begge Unger tilbage til Ynglestedet, hvor de siden har opholdt sig om Natten, medens de om Dagen strejfer omkring i Omegnen for at søge Føde, hvilken iøvrigt ogsaa gives dem af Bonden i Gaulverjabær og Beboerne paa de omliggende Gaarde.

KRAGE *(Corvus cornix)*. Graakragen forekommer kun tilfældig paa Island. Den blev skudt i Mossvallahrep i Isafjord-Syssel 1879 og ved Stókkseyri i Arnes-Syssel 18 Februar 1889[1]).

SORTKRAGE *(Corvus corone)*. I Gröndals »Islenzkt-fuglatal 1895« Pag. 35, anføres den som skudt 16 Januar 1881, uden dog at Lokalitet opgives, og der anføres tillige, at den kom i Flokke 1893. Den sidste Angivelse kan næppe være rigtig, og

[1]) Museet i Reykjavik har et Eksemplar af Kragen taget i Seydisfjord (B. Sæm.).

jeg antager, der foreligger en Forveksling med *C. frugilegus*, der netop ankom talrig i Flokke 1893. Det islandske Navn »Færeyja hrafn«, der ogsaa forekommer hos Jónas Hallgrimsson og Henry I. Pearson, tilkommer ikke *C. corone* men *C. frugilegus*[1]).

RAAGE; isl.: Bláhrafn, Færeyjahrafn *(Corvus frugilegus)*. Raagen ankommer ikke saa sjælden til det sydlige Island, ofte i store Flokke. I Marts 1879 skød jeg en ung Han ved Eyrarbakki, og der saas samtidig flere. I Slutningen af November 1880 ankom den i større Skarer til Sydlandet, lige fra Ingolfshöfdi til Cap-Reykjanæs. De saas næsten ved enhver Gaard, ikke alene langs Kysten men ogsaa ved Gaarde, der ligger 2—3 Mil inde i Landet. Den 26 November slog en Flok paa ca. 20 Stykker sig ned ved Eyrarbakki, og 8 December var Antallet vokset til ca. 30. I mildt Vejrlig holdt de sig spredte, men trak sig sammen ved indtrædende Frost og saas da ofte i Selskab med Ravne, med hvilke de forligedes ganske godt. Da December Maaned dette Aar var meget kold (Middeltemperatur ved Eyrarbakki ÷ 7 ⁰ C.), omkom en Flok, der opholdt sig ved Eyrarbakki af Kulde og Sult, og samme Skæbne har sikkert ramt de fleste af dem, der samtidig har opholdt sig andre Steder paa Sydlandet.

Den 18 April 1881 saas igjen et enkelt Individ ved Eyrarbakki; den sad i nogle Timer paa Toppen af en Flagstang, hvorefter den forsvandt.

I November 1884 optraadte Raagen atter i stor Mængde i Arness og Rangárvalla-Sysler; og det samme var Tilfældet 1893. Førstnævnte Aar (1884) saas den ogsaa ved Rauþisándur i Bardastranda Syssel, Ripurhrepp i Skagafjord Syssel; ved Mývatn, hvor den opholdt sig fra Begyndelsen af December 1884 til ind i Februar 1885, Prosthólahrepp i Þingeyjar Syssel, Beruneshrepp i Mula Syssel og talrig i Skaptafells-Syssel. Paa Vestmannøerne ses den engang imellem om Vinteren, men mærkelig nok saas den ikke Vinteren 1884—85, hvor den dog som anført forekom talrig paa hele Sydlandet. Paa Grimsø er den set en enkelt Gang.

Den 8 Marts 1901 traf jeg en Flok paa omkring 20 Stykker

[1]) Jeg deler ganske Forfatterens Mening og har søgt at begrunde den i Vid. Medd. 1905, S. 11 ff. (B. Sæm.).

ved Stokkseyri, en lille Mil Øst for Eyrarbakki. Jeg skød et Individ for at konstatere Identiteten.

SILKEHALE; isl.: Silketoppa *(Ampelis garrula)*. Ifølge Meddelelse fra Adjunkt Bjarni Sæmundsson, saa han 14 Oktober 1903 en Silkehale i en Have i Reykjavik, og den 18 s. M. blev et Eksemplar fanget levende paa Vestmannøerne[1]. Den 28 November 1910 blev en Silkehale fanget levende i Reykjavik af Bankassistent Tomas Hallgrimsson. Fuglen blev holdt i Bur til 23 Februar n. A., da en Kat forskrækkede den og foraarsagede dens Død. Skindet blev givet til Museet i Reykjavik[2].

FORSTUESVALE; isl.: Svala *(Hirundo rustica)*. Næsten hver Sommer ses der Svaler ved Eyrarbakki, og de Eksemplarer, jeg har haft Lejlighed til at iagttage paa nært Hold, har alle været *H. rustica*.

Om Tiden for dens Forekomst ved Eyrarbakki har jeg noteret følgende:

1878	20 Juni	1885	29 Juni
1879	25 Maj	1890	23 Maj
1880	30 Juni	1894	27 April
1881	9 Maj	1895	1 Juni
—	26 —	1899	14 Maj
—	22 August	—	5 Juni (6)
1882	3 Maj	1901	2 Maj
—	6 Juni	1902	1 Maj
1883	6 Maj	1904	22 Maj

Opholdet er kort; i Reglen kun 1 a 2 Dage. En Hun blev funden død ved Eyrabakki 25 Maj 1879, og dens Mage vedblev i flere Dage at kredse omkring Stedet, hvor den døde Fugl blev fundet. I de 3 næstfølgende Aar saas kun et enkelt Individ ved Eyrarbakki.

Ved Akureyri paa Nordlandet ses enkelte Aar 1 a 2 Svaler i Juni (Havsten). Den 30 April 1878 ankom den til Vestmannøerne med sydlig Vindretning (Dr. Jónsson). Ved Stykkisholm paa Vestlandet saas der 2 Sommeren 1885 (D. Thorlacius). Desuden er der set Svaler i Bæjarhrepp i Strandar-

[1]) Begge Tilfælde meddelt i Vid. Medd. 1905, S. 8 (B. Sæm.).

[2]) Ogsaa dette Tilfælde blev omtalt i Vid. Medd. 1913, S. 37 (B. Sæm.).

Syssel, Lodmundarfjord i Mule-Syssel, ved Seydisfjord, Dyrhólar i Skaptafells-Syssel og Landeyjar i Rangarvalla-Syssel.

Den 17 Maj 1907 saas 2 Svaler (Han og Hun) ved Eyrarbakki. De sad paa en Tagrende i længere Tid, og Fjerdragten kunde derfor tydelig ses. Hunnen var mest aarvaagen, hvorimod Hannen saa dvask og forkommen ud.

Sommeren 1911 ynglede et Par Svaler paa Kirken ved Gaulverjabær. Redebygningen fandt Sted i Maj, og der udklækkedes 4 Unger, meddeler en af mine Iagttagere. En anden Meddelelse, som jeg anser for den mest paalidelige, gaar ud paa, at Ungerne, 9[1]) i Tallet, forlod Reden i Begyndelsen af September og forblev ved Ynglestedet til hen i November. Hvis den sidste Meddelelse er rigtig, hvad jeg har Grund til at tro, maa det antages, at Parret har ynglet 2 Gange samme Sommer, hvad jo ogsaa er almindeligt i andre Lande.

SJAGGER; isl.: Gráþröstur *(Turdus pilaris)*. B. Grøndal anfører i »Islenzkt fuglatal 1895«, at den 2 Gange er fanget levende ved Reykjavik, 6 December 1885 og 15 December 1894. Den 6 Januar 1909 blev en Han fanget levende ved Eyrarbakki og Skindet sendt til Samlingen i Reykjavik[2]).

VINDROSSEL; isl.: Skógarþröstur *(Turdus iliacus)*. Overalt paa Island, hvor der findes Birkekrat, yngler Vindrosselen almindelig. Den kommer til Landet de første Dage i April og opholder sig en Tid omkring Gaardene langs Kysten, indtil den i Midten af Maaneden trækker til Ynglestederne. I Oktober indfinder den sig igjen ved Kysterne, hvor den opholder sig indtil Borttrækket, der foregaar i den første Halvdel af November. Enkelte forbliver Vinteren over. I første Halvdel af Maj lægger Hunnen 5—6 Æg, der maaler:

Længde og	Bredde:
24 mm	18,5 mm
28 »	20,8 »

SOLSORT; isl.: Svartþröstur *(Turdus merula)*. Den 22 December 1877 blev en Solsort fanget levende ved Eyrarbakki, og omtrent samtidig fik Skole-Museet i Reykjavik et Eksemplar fra Fljotshlíð i Rangarvalla-Syssel. Efter Meddelelse fra Dr.

[1]) Som bekendt faar Arten aldrig 9 Unger (Red.).
[2]) Dette Fund blev omtalt i Vid. Medd. 1913, S. 34 (B. Sæm.).

Jónsson ankom den i Mængde til Vestmannøerne 10 December 1890. Samtidig og indtil Udgangen af Januar 1891 saas den flere Steder i Arnes-Syssel, særlig langs med Havkysten. Den 10 Januar blev der bragt mig en udmagret, levende Han, fanget ved Gaulverjabær. Den havde en Svulst mellem højre Øje og Næbroden, der forhindrede den i at aabne Næbet. Skindet blev sendt til Museet i Reykjavik.

Den 10 December 1897 blev en Hun fanget levende ved Gerdiskót i Nærheden af Eyrarbakki, og samtidig saas der flere ved de omliggende Gaarde. Under en Snestorm i Januar 1902 søgte en gammel Hun Ly i et Udhus paa Eyrarbakki, og i Midten af December s. A. saas en anden ved Eyrarbakki.

Grøndal anfører i »Islenzkt fuglatal« 1895, Side 36, at der i Museet i Reykjavik opbevares en Svartþröstur, fanget levende i et Hus i Rangarvalla-Syssel i December 1877, og at der i Juli 1893 bragtes ham et rent hvidt Eksemplar, der dog ikke blev opbevaret.

Den 15 December 1894 blev en Solsort funden død i en Kartoffelhave ved Reykjavik. Den 14 December 1902 saa jeg et Individ ved Eyrarbakki, hvor den flere Dage regelmæssig deltog i Duernes Maaltider, der bestod af Byg og smaa Ærter.

I Marts og April 1908 saas flere Solsorter ved Eyrarbakki. I Begyndelsen af Januar 1909 søgte en Hun Tilflugt for Uvejr i Forstuen til Faktorboligen. Den blev straks sat i Frihed igen; men 2 Dage senere søgte den samme Fugl Tilflugt i en Hestestald, hvorfra den for anden Gang blev sat i Frihed, da Uvejret stilnede. Den 20 November 1909 blev en Hun funden død ved Handelsstedet paa Eyrarbakki; den var dræbt ved at flyve mod en Telefontraad. Den 5 Januar 1912 saa jeg igjen en Hun ved Eyrarbakki. Iøvrigt er der i de senere Aar aarlig set Solsorter flere Steder her paa Sydlandet, men kun om Efteraaret og Vinteren.

HVID VIPSTJERT; isl.: Maríerla, Mariatla *(Motacilla alba)*. 1882 saas den ved Eyrarbakki 3 April og 1883 1 April; men i Reglen ankommer den ellers i Slutningen af denne Maaned. Den lægger Æg i Begyndelsen af Juni, og Ungerne er flyvefærdige i Slutningen af Juli, ved hvilken Tid den samler sig i Flokke ved beboede Steder i Nærheden af Havet.

Sine Ynglepladser paa Nord- og Vestlandet forlader den i August, og Borttrækket fra Sydlandet foregaar i Midten af Sep-

tember. Reden anbringes i Stengærder, Fiskebaade, Udhuse, Høgaarde og lignende Steder. For nogle Aar siden byggede et Par sin Rede i Takkelagen paa et Sejlskib, der laa paa Ørebaks Havn.

Æggene (7—8) maaler i

Længde og	Bredde:
19,5 mm	15 mm
22 »	15,5 »

ENGPIBER; isl.: Grátitlingr, Götutitlingr, Þúfutitlingr *(Anthus pratensis)*. Denne Art yngler talrig overalt paa Island. Den ankommer omkring 1 Maj, lægger Æg i Slutningen af Maj og trækker bort i den sidste Halvdel af September. Reden anlægges mellem Tuer (isl.: þúfur), hvoraf det islandske Navn þúfutitlingur; den bygges af visne Græsstraa, svagt foret med Haar.

I Midten af August samler den sig i mindre Flokke ved beboede Steder. Æggenes Antal er 5—7 og maaler i

Længde og	Bredde:
19 mm	14 mm
20 »	15 »

Paa Sydlandet kaldes den i Almindelighed Götutitlingur, hvilket Navn hidrører fra, at den ofte træffes ved befærdede Veje, løbende i Ridestierne (isl.: götur); især hvor disse er dybe.

DIGESMUTTE; isl.: Steindepill *(Saxicola oenanthe)*. Almindeligst ankommer den i Slutningen af April og i Begyndelsen af Maj; men Ankomsttiden varierer dog en Del. Saaledes ankom den til Eyrarbakki i Slutningen af Maj 1883, medens den 1893 allerede ankom 25 Marts. Borttrækket foregaar i September, dog forbliver enkelte Individer ofte til sidst i Oktober.

I Egne, hvor der ikke findes Sten, f. Eks. Landeyjar i Rangarvalla Syssel, forekommer den ikke, men er ellers talrig i de øvrige Dele af Syslet.

Ligesom Vipstjerterne samler den sig, naar Ungerne er flyvefærdige, i smaa Flokke ved beboede Steder i Nærheden af Havet.

Rederne anbringes i Stengærder, Stendynger, Klippespalter o. l. St. De 5—9 Æg, der lægges først i Juni, maaler i

Længde og	Bredde:
18,2 mm	13,8 mm
22 »	16 »

Et Par, der havde anbragt deres Rede i et Havegærde ved Eyrarbakki, havde Unger 21 Juni. Disse forlod Reden 7 Juli.

GÆRDESMUTTE; isl.: Rindill, Músarbróðir *(Troglodytes parvulus)*. Bankassistent M. Stephensen har meddelt mig, at han ofte om Sommeren har set Gærdesmutten ved Thingvalla. Sammesteds har Adjunkt B. Sæmundsson truffet den med Unger i Juli 1902 [1]). Det var ogsaa ved Thingvalla at H. H. Slater skød en Han Sommeren 1900 (Manual of the Birds of Iceland, Side 5).

Rimeligvis yngler den ogsaa ved Thingvalla-Søens Afløb til Elven »Log«. Paa dette Sted saa jeg den i August 1902, og i Slutningen af September 1905 hørte jeg den synge sammesteds.

Jeg har erholdt flere Meddelelser om denne Fugl, der synes at forekomme over hele Landet, skøndt ingen Steder talrig.

Paa Vestlandet angives den som Standfugl i Snæfellsnes-Syssel, hvor den opholder sig i »Skove« og lægger i Juni 4 Æg (Provst Gudmundur Einarsson, Breidabolstad). Ved Stykkisholm er den ligeledes Standfugl og opholder sig om Sommeren i Lavakløfter (D. A. Thorlacius). Ligeledes angives den at yngle enkelte Steder i Dala-Syssel. Ved Tálknafjord ses den af og til, baade Sommer og Vinter; dog helst i strænge Vintre. I Isafjord-Syssel forekommer den ogsaa, skøndt sjælden. Ligeledes sjælden i Stranda-Syssel. Fra Skagafjord-Syssel lyder alle Meddelelser paa, at den ikke kendes der.

I. V. Havsten har meddelt mig, at den om Foraaret ses ved Eyjafjord, og han antager, at den der er Standfugl. Paa Østlandet ses den sjældent, og i Skaptafells-Syssel ses den kun i ringe Antal og helst om Vintren. I Rangarvalla-Syssel ses den ligeledes om Vinteren. I Arnes-Syssel angives den foruden ved Thingvalla at yngle i Gunpverjahrepp, Biskupstungnahrepp og Selvogshrepp.

I Slutningen af Oktober 1908 og i Midten af Oktober 1912 saas enkelte Individer ved Eyrarbakki.

Endnu er det ikke lykkes mig at erholde dens Æg.

SNESPURV; isl.: Snjótitlingur *(Emberiza nivalis)*. Snespurven yngler ret talrig over hele Island saavel ved Kysterne som inde i Landet, hvor Lokaliteterne passer for den. En stor Del

[1]) Jvfr. Vid. Medd. 1905, S. 5 (B. Sæm.).

overvintrer; men store Hobe trækker bort fra Landet om Efteraaret. Ankomsttiden er i Slutningen af Marts, og Borttrækket foregaar i sidste Halvdel af Oktober; dog kan dette ogsaa foregaa tidligere paa Aaret; saaledes saas ved Eyrarbakki en stor Flok samlet til Borttræk i Midten af August 1882.

Det synes, som om de Fugle, der ankommer om Foraaret, har mindre Modstandskraft mod Vejrliget end de, der overvintrer. Det er saaledes ikke ualmindeligt at finde ihjelfrosne og udmagrede Snespurve i April efter Snestorme med 5—6° Frost, hvorimod de, der overvintrer, sjældent findes døde, selv under Snestorme med 15—20° Kulde.

Dens Rede med 5—7 Æg er tidligst funden 16 Maj og sildigst 20 Juni. Æggene maaler i

Længde og	Bredde:
18,5 mm	14,5 mm
23,5 »	17,3 »

BOGFINKE; isl.: Bókfinka *(Fringilla coelebs)*. Bogfinken er kun en tilfældig Gjæst paa Island. Den 10 Januar 1902 blev der bragt mig en gammel Han, der samme Dag var funden ihjelfrossen her ved Eyrarbakki. Et Par Dage senere saas et Individ sammen med Snespurven. Den 26 Januar saa jeg igjen en Bogfinke (rimeligvis den samme). Den var forkommen af Sult og Kulde, men da den havde mættet sig paa noget udstrøet Korn (knust Havre m. m.), blev den livlig og hoppede lystig omkring blandt Snespurvene.

Ifølge Meddelelse fra Adjunkt B. Sæmundsson saa han samme Vinter en Flok Smaafugle, omkring 10 Stykker, i en Have ved Reykjavik, som han antog for at være Bogfinker[1]).

GRAASIDSKEN; isl.: Auðnutitlingur *(Fringilla linaria)*. Graasidskenens Æg har jeg kun erholdt fra Fnjóskadalur og Þórdarstaðaskógur ved Eyjafjorden og fra Mývatn; men den yngler sikkert flere Steder, hvor der findes Birkekrat. Ved Reykjavik blev i Maj 1879 en Graasidsken fanget af en Kat. Den 20 Maj 1883 saas et Par (Han og Hun) ved Eyrarbakki. Hunnen blev skudt. Den 3 Maj 1892 blev en Hun fanget levende ved Baugstaðir, ca. 1¾ Mil Øst for Eyrarbakki. Paa Grimsø og Vestmannøerne er den ikke iagttaget. Ved Klausturhólar i Grimsnes

[1]) Begge Tilfælde omtalt i Vid. Medd. 1905, S. 9 (B. Sæm.).

er den fanget levende i Februar og Maj 1879, og det er højst sandsynligt, at den yngler i Grimsnes, hvor der flere Steder findes Birkekrat. At den i Februar er truffet ved Klausturhólar lader formode, at nogle Fugle overvintrer, hvilket og stemmer med en Meddelelse, jeg har fra nu afdøde D. A. Thorlacius, Stykkisholm. I Slutningen af April og først i Maj lægger Hunnen 4, stundom 5 Æg, der maaler i

Længde og	Bredde:
16,8 mm	12 mm
18,2 »	14 »

RINGDUE *(Columba palumbus).* I Slutningen af December 1901 blev der bragt mig en Ringdue, skudt ved Baugstaðir, ca. 1¾ Mil Øst for Eyrarbakki [1]).

FJÆLDRYPE; isl.: Rjúpa *(Lagopus alpina).* Rypen, der er Standfugl, forekommer ynglende over hele Island, med Undtagelse af Grimsø og Vestmannøerne, paa hvilke Øer den kun lader sig se i strænge Vintre.

Næst efter Ederfuglen (*Somateria mollissima)* er Rypen den af alle Fugle, der har størst økonomisk Betydning for Islænderne. Foruden hvad der konsumeres i selve Landet, stiller Eksporten til andre Lande sig i Tyveaarene 1889—1908 saaledes:

Aar	Antal	Værdi paa Island Kr.	Aar	Antal	Værdi paa Island Kr.
1889	41.400	10.350	1899	91.400	21.700
1890	69.200	17.300	1900	119.000	28.822
1891	72.200	12.935	1901	151.100	34.667
1892	53.300	13.327	1902	192.700	43.611
1893	43.700	10.936	1903	151.100	35.295
1894	6.000	1.357	1904	163.300	36.978
1895	3.600	1.104	1905	129.700	30.194
1896	15.900	6.036	1906	157.400	47.890
1897	40.600	10.684	1907	167.400	38.554
1898	47.100	11.403	1908	103.900	23.411

Som det vil ses, er Eksporten af Ryper i en Aarrække efter 1891 i stærkt Aftagende, hvad navnlig skyldes den Omstændig-

[1]) Dette Tilfælde, det første hvor Ringduens Forekomst konstateres, omtales af B. Hantzsch i »Vogelwelt Islands«, Berlin 1905. Men han angiver (og jeg senere i Vid. Medd. 1913, S. 39, paa hans Autoritet) Aarstallet til 1911, i Stedet for det her af Nielsen anførte 1901, som vel maa være det rigtige (B. Sæm.).

hed, at man i nogle Sysler disse Aar paabegyndte at udlægge forgiftede Ryper til Udryddelse af Ræve, der som bekjendt aarlig dræber en stor Del Faar og Lam paa Island. Paa de forgiftede Ryper, der saaledes udlagdes for Ræve, og i hvilke der var lagt Stryknin, var det af de lokale Øvrigheder paabudt at afskære begge Vinger som Kjendemærke. Ved Lov af 15 Februar 1895 blev det paabudt kun at bortskære Halvdelen af højre Vinge, hvilket Paabud endnu er gældende.

Da dette blev bekjendt i Udlandet, fremkaldtes der en naturlig Frygt for, at der blandt de til Salg udbudte islandske Ryper muligvis kunde findes nogle forgiftede, hvorfor Efterspørgslen i nogle Aar ophørte. Denne Frygt fortog sig dog hurtig, og fra 1896 er Udførslen i stadig Stigning indtil 1903, efter i Aaret 1902 at have kulmineret med 192,700 Stykker til en Indkøbsværdi af 43,611 Kroner. Af de udførte Ryper er ca. 60 % fra Sydlandet, 34 % fra Nord- og Østlandet og 6 % fra Vestlandet (1873—92). Dette kan dog ikke anses som Bevis for Fuglens stedslige Udbredelse, eftersom den paa Østlandet forekommer talrigere end i de andre Landsdele.

I de strænge Vintere 1880—81 og 1881—82 formindskedes Rypebestanden ganske betydeligt, navnlig ved en hensynsløs Nedskydning, og det varede flere Aar, før Formeringen rigtig kunde mærkes.

Vinteren 1879 var Udførslen 33.000; 1880—84.000; 1881—7.000; 1882—2.900; 1883—2.300; 1884—6.400; 1885—ca. 7.000; 1886—8.100; 1887—12.000; 1888—16.400.

Æggene, hvis Antal er fra 9 til 13, findes i Reglen i Begyndelsen af Juni og maaler i

Længde og	Bredde:
38,8 mm	29 mm
48 »	32 »

Dog har jeg erholdt Æg fundne henholdsvis 16 Maj og 1 Juli.

HJEJLE, BROKFUGL; isl.: Heiðlóa *(Charadrius pluvialis)*. Denne Fugl forekommer meget talrig over hele Island, især paa lavereliggende Bjergsletter, hvor den fortrinsvis lægger sine 4 Æg. Naar Ungerne er flyvefærdige, ynder de at færdes paa de nyslaaede Enge og først henad den Tid, da Borttrækket skal

finde Sted, samles den i store Flokke ved Havkysterne. Saaledes er Forholdet her paa Sydlandet.

Ifølge mine Optegnelser ankom Brokfuglen til Eyrarbakki og Omegn:

1877	6 April	1883	10 Marts
1878	7 —	1884	2 April
1879	12 —	1885	11 —
1880	10 —	1886	11 —
1881	11 —	1889	14 Marts
1882	28 Marts	1893	27 —

I Slutningen af Oktober trækker de fleste bort i store Flokke; enkelte Efternølere forbliver dog til hen i November.

Saavel paa Grimsø som paa Vestmannøerne forekommer den ynglende, men kun i ringe Antal.

Tidligst har jeg erholdt dens Æg 10 Maj og sildigst 20 Juni.

Æggets Længde og Bredde:

47 mm	33 mm
56 »	36,5 »

I mine Optegnelser vedrørende Brokfuglen findes en Meddelelse fra Broddaneshrepp i Stranda-Syssel om, at 2 Kuld Æg af denne Fugl blev fundne i Midten af August, og at Ungerne kom frem i de sidste Dage i samme Maaned.

PRÆSTEKRAVE; isl.: Sandlóa *(Ægialitis hiaticula)*. Denne Art yngler ligeledes temmelig almindeligt over hele Island ogsaa paa Grimsø og Vestmannøerne. Fortrinsvis opholder den sig i Nærheden af Havet, hvor den paa Strandbredden lægger sine 4 Æg i Sandet.

Ankomsttiden er sidst i April og de første Dage af Maj, undtagelsesvis tidligere; 1889 ankom den til Eyrarbakki 20 Marts og 1893 26 Marts.

Dens Æg, der findes i Juni, maaler i

Længde og Bredde:

34 mm	24 mm
36 »	26 »

STRANDHJEJLE *(Squatarola helvetica)*. Den 25 September 1892 saa jeg 2 Strandhjejler ved Eyrarbakki. Den ene blev skudt og Skindet sendt til Naturhistorisk Museum i Reykjavik.

VIBE; isl.: Ísakráka, Vepja *(Vanellus cristatus)*. Skønt en tilfældig Gjæst ses Viben ikke saa sjældent paa Island, dog of-

test enkeltvis eller i smaa Flokke. I de første Dage af Januar 1879 ankom den dog i betydeligt Antal med sydvestlig Vindretning og opholdt sig nogen Tid ved Stranden langs med hele Landets Sydkyst. I Efteraaret 1875 saas enkelte i Grimsnæs i Arnes-Syssel, og i Efteraaret 1876 blev en Han skudt i Mosvallahrepp i Isafjord-Syssel. Den 1 Januar 1877 blev en Hun fanget levende i en Høgaard ved Eyrarbakki, yderst forkommen af Sult og Kulde, og den døde samme Dag. Maven var tom, og i Kraasen fandtes kun nogle Smaasten. Den 7 December 1889 blev en Hun skudt ved Eyrarbakki, og 2 Februar 1882 saas en Flok paa 5 Stykker i Ølfus i Arnes-Syssel, hvoraf den ene blev skudt. Den er ogsaa skudt i Ølfus 17 Februar 1895, og samtidig saas 3 Stykker ved Eyrarbakki. Den 8 Marts 1901 saas en Vibe ved Stokkseyri, og i Midten af December s. A. saas en lille Flok ved »Gamlehraun« mellem Eyrarbakki og Stokkseyri. Den 16 Marts 1907 blev en ung Han skudt ved Eyrarbakki.

Paa Nordlandet ses Viben enkelte Aar i Januar og Februar. Etatsraad Havsten har skudt den ved Akureyri 1877—78 og 79. Den 17 Januar 1912 blev en Vibe med knækket Vinge fanget levende ved Eyrarbakki.

STENVENDER; isl.: Tildra *(Strepsilas interpres)*. Til Syd- og Vestlandet ankommer den i Slutningen af April og Begyndelsen af Maj og opholder sig 3 til 4 Uger ved Strandkanterne, hvorefter den trækker bort til sine Ynglepladser i Grønland. Paa Island yngler den kun i ringe Antal, og Reden findes i Nærheden af Havet. Fabers Antagelse, at den paa Island har sine Ynglepladser højt oppe mellem Fjeldene, har ikke bekræftet sig.

I Slutningen af August ankommer den igjen til Kysterne i store Flokke med Ungerne og trækker bort i Midten af September. Enkelte forbliver til hen i Oktober.

Paa Grimsø er den ikke bemærket og mærkelig nok heller ikke paa Vestmannøerne. Kun en Gang har jeg erholdt dens Æg (4) fundne ved Baugstaðir i Nærheden af Havet 8 Juli 1903,

Længde og	Bredde:
38 mm	30 mm
39 »	29,5 »
39 »	30 »
40 »	29,5 »

STRANDSKADE; isl.: Tjaldur *(Hæmatopus ostreologus).* Strandskaden er dels Trækfugl dels Standfugl og ses flere Steder paa Syd- og Vestlandet hele Aaret. Som Trækfugl kommer den til Landet sidst i Marts og Begyndelsen af April. Ved Eyjafjorður paa Nordlandet ses den i April, men ikke efter 1 September, og ifølge Meddelelse fra Etatsraad I. V. Havsten yngler den sjeldent paa Nordlandet. Ved Mývatn forekommer den ikke og er i det hele taget faatallig i Þingeyjar-Syssel. Paa Østlandet er den heller ikke talrig, men yngler dog enkelte Steder. Derimod er den ret hyppig i Skaptafells-Syssel, hvor ogsaa enkelte ses om Vinteren.

I Rangarvalla-Syssel er den temmelig almindelig som ynglende, men ses ikke der om Vinteren. I Begyndelsen af August ses Flokke paa 10 til 15 Stykker ved Strandbredden, samlede til Borttræk.

Ved Ederfuglevarpene er Strandskaden en velset Gjæst, idet den ved sin heftige Forfølgning af Rovfugle bidrager til at værne Varppladsen.

Dens 3 Æg, der maaler i

Længde og	Bredde:
55 mm	38 mm
66 »	43,5 »

er fundne henholdsvis 5 Maj og 20 Juni.

HEJRE; isl.: Hegri *(Ardea cinerea).* Vinteren 1872 blev en Fiskehejre skudt i Grimsnes, og i September 1876 saas der paa Stranden ved Akureyri en Flok paa 4 Stykker, hvoraf den ene blev skudt (I. V. Havsten.) Ved Stykkisholm ses den undertiden For- og Efteraar (D. Thorlacius). Paa Grimsø er den ikke set; men til Vestmannøerne kommer den stundom om Efteraaret og opholder sig da hist og her ved Stranden hele Vinteren (Dr. Jónsson). I Efteraaret 1881 saas en Flok paa 7 Stykker ved Stokkseyri. Sammesteds opholdt 3 Stykker sig i længere Tid Sommeren 1894, og i Begyndelsen af Februar 1895 blev et Individ funden død i Halt i Rangarvalla-Syssel. Den er endvidere skudt ved Hvaleyrartjørn i Oktober 1889, paa Vestmannøerne 1891 og ved de varme Kilder i Nærheden af Reykjavik 17 December 1892.

Den 12 Februar 1905 bragtes der mig et levende Eksemplar

fanget mellem Husene paa Eyrarbakki. Den var yderst forkommen af Sult og døde den paafølgende Nat.

AMERIKANSK RØRDRUM *(Botaurus lentiginosus)*. En Rørdrum blev 12 November 1904 fanget levende i Forstuen til et beboet Hus i Fljótshlið i Rangarvalla-Syssel. Skindet af denne for Island ny Art, der blev bragt mig 12 December s. A., findes nu opstillet i den naturhistoriske Samling i Reykjavik.

Rev. Francis C. R. Jourdain, Clifton Vicarage, Ahsburne, der i Juli 1912 besøgte Reykjaviks Museum og saa den opstillede Fugl, har meddelt mig, at han anser den for at være den amerikanske Art *B. lentiginosus*, der er mindre end *B. stellaris*.

Efter velvillig Meddelelse fra Adjunk B. Sæmundsson har den opstillede Fugl følgende Maal: Totallængde 625 mm, Vingelængde 280 mm, Tarsus 92 mm, Mellemtaa (til Taaspids) 82 mm, Næbbets Længde 71 mm, Næbbets Højde 19 mm.

Da jeg ingen Beskrivelse har af amerikanske Arter, kan jeg ikke udtale mig om, hvorvidt her foreligger den almindelige europæiske Art eller en amerikansk, — men nægtes kan det ikke, at den foreliggende Fugl har en vis Lighed med den af Walter Raine i »Bird-Nesting in North-West Canada« S. 120 afbildede Rørdrum [1]). —

STORSPOVE (*Numenius arqvatus)*. Den store Regnspove kommer ikke saa sjældent i mindre Flokke til Sydkysten af Is-

[1]) Denne Fugl blev omtalt af mig i Vid. Medd. 1907, S. 39, som den almindelige nordeuropæiske Art *B. stellaris*. Men da Hr. Nielsen gjorde mig opmærksom paa Jourdain's Mening om Artsidentiteten (selv var jeg vistnok bortrejst, da han besøgte Museet og saa Fuglen opstillet dér), undersøgte jeg Fuglen nærmere, og det viste sig da, at hverken dens Størrelse eller Farve passer videre godt til Beskrivelsen af *B. stellaris*. Størrelsen er for ringe (de Maal, som Nielsen opgiver, blev taget paa den opstillede Fugl og er derfor ikke særlig nøjagtige), og Farven er paa flere Punkter afvigende. Saaledes er f. Eks. Svingfjerene ensfarvet mørkebrune, kun med en lysere Bræmme i Spidsen (som det skal være Tilfældet med den nordamerikanske Art); Struben er næsten hvid, med et smalt, rustgult Baand nedad Midten; Halsens Forside, Bryst og Bug har brede, gulbrune Længdestreger, og paa Siden af Halsen er der en stor langstrakt-oval, sort Plet. Ryg- og Vingedækker er vatrede af rustgult og mørkebrunt. Det lader altsaa til, at Jourdain har Ret i, at Fuglen virkelig er *B. lentiginosus*, og altaa ny for Islands Fauna, men da jeg mangler en udførlig Beskrivelse af denne Art, maa jeg, ligesom Forfatteren, lade Sagen foreløbig staa hen (B. Sæm.).

land, hvor den træffes ved Strandkanten, og jeg har engang set en Flok paa 10 Stykker her ved Eyrarbakki.

Paa Vestmannøerne ses den ligeledes engang imellem. Dr. Jonassen skød den paa Alptanes ved Reykjavik 1876, hvor der da opholdt sig en større Flok. Den er ogsaa senere skudt paa Alptanes, og paa Museet i Reykjavik er opstillet et Eksemplar derfra. Den 8 September 1907 saas 3 Stykker ved Gamlahraun, 1/4 Mil øst for Eyrarbakki, hvoraf den ene blev skudt af Bager N. C. Bach.

LILLE SPOVE; isl.: Spói *(Numenius phæopus)*. Den lille Regnspove forekommer særdeles talrig paa Syd- og Vestlandet, især i Arnes og Rangarvalla Sysler og er ret almindelig, skønt mindre talrig, i de andre Landsdele. Til Sydlandet ankommer den i de første Dage af April, hvorimod den først i Maj indtræffer paa Vest- og Nordlandet.

Den yngler i Mængde i Grimsnes i Arnes-Syssel, hvor man i Midten af August ser Flokke paa 80 til 100 Stykker, ved hvilken Tid de ogsaa begynder at trække bort fra Landet. Under Borttrækket ordner Flokkene sig ligesom Vildgæssene i en vinkelbøjet Linie.

I sidste Halvdel af Maj lægger den sine 4 pæreformede Æg, der maaler i

Længde og	Bredde:
56 mm	40 mm
64,5 »	45 »

Et Kuld unormale Æg i min Samling maaler i

Længde og	Bredde:
65 mm	43 mm
64 »	43 »
63,8 »	42 »
71,8 »	47 »

ISLANDSK RYLE; isl.: Rauðbrystingur *(Tringa canutus)*. Trækket til og fra dens arktiske Ynglesteder foregaar for Islands Vedkommende over Syd- og Vestlandet, navnlig over Halvøen Reykjanæs, oftest i Flokke paa flere Tusinder. Til Sydlandet ankommer den i første Halvdel af Maj og hviler sig et Par Uger ved Kysterne, især hvor der ved Lavvande findes Overvandsskær.

I Midten af August kommer den tilbage med Ungerne i

uhyre Flokke; men opholder sig da kun nogle Dage, hvorefter Flokkene trækker helt bort fra Landet.

Selv har jeg ikke haft Lejlighed til at iagttage, hvorvidt nogle forbliver i Landet som ynglende; men jeg har enkelte Gange erholdt Æg, der af Finderne bestemt er angivne som Æg af Rauðbrystingur, og som Følge af disse Ægs væsentlige Forskel i Grundfarve og Tegning fra andre paa Island ynglende Fugles Æg, er jeg tilbøjelig til at tro, at de er ægte, og at det saaledes kan forekomme, at enkelte Par under Trækket til Ynglestederne, bliver tilbage for at yngle her i Landet. Min Formodning bestyrkes ved, at man stundom i September kan se enkelte Rauðbrystingar i Selskab med andre Strandløbere.

En Rede med 4 Æg blev funden ved Kaldaðarnes i Arnes-Syssel 20 Juni 1889. Æggenes Grundfarve var bleggrøn, bestrøet med smaa brune Punkter. 2 Æg af dette Kuld er afbildet i Walter Raines »Bird-Nesting in North-West Canada«, S. 56 (Toronto 1892).

Æggets Længde og Bredde:

34 mm	25 mm
39,8 »	30 »

Paa en gammel Fugl, der 17 August 1880 blev skudt ud af en Flok paa ca. 300 Stykker (gamle og unge), afskallede den gamle hornagtige Hud paa Benene i Løbets hele Længde. —

SORTEGRAA RYLE; isl.: Sendlingur *(Tringa maritima)*. Denne Art er Standfugl paa Island, og opholder sig om Vinteren i store Flokke ved Kysterne omkring hele Landet. I Begyndelsen af Maj trækker den op i Landet for at yngle og kommer igen tilbage til Kysterne med Ungerne i Midten af September.

Æggene, der findes i Juni, maaler i

Længde og	Bredde:
36 mm	25 mm
41 »	29 »

Dens Kød og Indvolde er en fortrinlig Madding for Torsken (*Gadus callarias L*).

RYLE; isl.: Lóuþræll *(Tringa alpina)*. Denne Ryleart, der er Trækfugl, forekommer ret almindelig over hele Landet, dog mindre talrig paa Nordlandet end i de andre Egne. Ankomst-

tiden er i April, stundom i Marts. Den opholder sig i Flokke ved Strandbredderne, indtil den i Maj trækker op i Landet for at yngle. Dens 4 Æg findes i Reglen i sidste Halvdel af Maj. I Slutningen af Juli ses den igen sammen med Ungerne i store Flokke ved Havkysterne, hvor den opholder sig til Borttrækket finder Sted i September og Oktober.

Æggets Længde og Bredde:

28 mm	21 mm
40,5 »	25 »

SELNING *(Calidris arenaria)*. Selv har jeg ikke truffet den paa Island, men nu afdøde Pastor Gudmundsson paa Grimsø, har i sin Tid meddelt mig, at den enkelte Gange er set der paa Øen. Ved Akureyri paa Nordlandet ses den, ifølge Meddelelse fra Etatsraad Havsten, ligeledes engang imellem om Sommeren. Den yngler næppe paa Island, og dens Forekomst er vistnok kun tilfældig[1].

RØDBEN; isl.: Stelkur *(Totanus calidris)*. Ankommer til Landet i Begyndelsen af April, stundom i Marts. Den er ret talrig paa Sydlandet, især i Arnes og Rangarvalla Sysler, mindre talrig i de andre Landsdele. I Skaptárfells-Syssel, hvor den tidligere har været almindelig forekommende, er den nu temmelig sjælden. Borttrækket finder i Reglen Sted i Slutningen af September, men i milde Vintre bliver enkelte Individer tilbage.

Æggene, der findes i Begyndelsen af Maj, maaler i

Længde	og Bredde
45 mm	29 mm
49 »	32 »

SORTHALET KOBBERSNEPPE; isl.: Jaðrakan *(Limosa ægocephala)*. Paa Island yngler den sorthalede Kobbersneppe kun i Arnes og Rangarvalla Sysler. Dens Ynglepladser er bestemt begrænsede af to Fjeldrækker, mod Øst af Eyjafjöll og mod Vest af den Fjeldrække, der omslutter den vestlige Side af Ølfushrepp.

[1] Der er i de senere Aar fremkommet forskellige Oplysninger, som lader formode, at Selningen ikke er saa sjelden, som man skulde tro af det her anførte. Den er til Tider ret hyppig i den nordøstlige Del af Landet, hvorfra Museet har et Par (Husavík), og man mener, at den skulde yngle i Myrdalur (Sydkysten); dog er det hidtil ikke lykkedes at faa dens Æg til Museet. Jvfr. ogsaa Hantzsch, S. 246. (B. Sæm.).

I Arnes Syssel forekommer den talrigst paa de store Græssletter mellem Þjórsá og Ølfúsá, men ogsaa i Grimsneshrepp og Biskupstungahrepp har jeg truffet den ynglende. I Rangárvalla Syssel yngler den ret talrig i Austur-Landeyjahrepp, men er iøvrigt almindelig i de øvrige Dele af Syslet med Undtagelse af Fljótshlið og Eyjafjöl, hvor den ikke er truffet ynglende.

Den sædvanlige Tid for Ankomsten er de første Dage af Maj, stundom i April, og Borttrækket foregaar i Begyndelsen af September, efter at den i Slutningen af August har samlet sig i Flokke paa 20—30 Stykker. I Slutningen af August 1909 saa jeg c. 40 Kilometer Nord for Eyrarbakki en Flok paa mellem 80 og 100 Stykker.

Dens 4 Æg, der findes i de sidste Dage af Maj og Begyndelsen af Juni, maaler i

Længde og	Bredde:
50 mm	35,5 mm
60 »	40 »

KOBBERSNEPPE *(Limosa lapponica).* En ung Han blev 2 November 1908 skudt ved Eyrarbakki. Skindet blev skænket til Naturhistorisk Museum i Reykjavik[1]).

HORSEGØG; isl.: Mýrispita, Hrossagaukur *(Gallinago scolopacina).* Til Sydlandet ankommer den i Begyndelsen af April og trækker bort i Oktober. 1893 ankom den til Stokkseyri 28 Marts og trak bort 8 Oktober. Paa Nordlandet er Ankomsttiden noget sildigere, og Borttrækket foregaar noget tidligere end paa Sydlandet.

Æggene, der sjældent findes før i Midten af Maj, maaler i

Længde og	Bredde:
38 mm	28 mm
44 »	32,5 »

VANDRIKSE; isl.: Keldusvin *(Rallus aqvaticus).* Den er Standfugl paa Island og forekommer i alle fire Landsdele, dog vistnok talrigst i Rangárvalla Syssel, hvor den i Mængde yngler i den med højt Græs bevoksede Safarmýri. I Landeyjar i samme Syssel yngler den ogsaa ret almindelig. I Arnes Syssel yngler den flere Steder, navnlig i de græsrige og sumpige Enge omkring

[1]) Tilfældet er omtalt i Vid. Medd. 1913. S. 41. (B. Sæm.).

Arnarbæli i Ølfus, hvor den om Vinteren har sit Tilhold ved Vandløb, der strømmer fra de varme Kilder. Desuden yngler den paa Engene ved den østlige Bred af Ølfusaaen mellem Óseyrarnes Færgested og Kaldadarnes. Den er ogsaa truffet ynglende i Hrunamannahrepp og Gnupverjahrepp, hvor den ogsaa flere Gange er fanget levende om Vinteren.

Paa Grimsø og Vestmannøerne forekommer den ikke.

Efter Aarstiden, hvor dens Æg findes, kunde man næsten formode, at den ynglede 2 Gange om Aaret. Jeg har saaledes erholdt dens Æg, fundne henholdsvis 27 Maj og 10 September. I Seksaaret 1880—85 erholdt jeg 70 Kuld Vandrikseæg, og stiller Findetiden sig saaledes: Maj og første Halvdel af Juni 11 Kuld; 2den Halvdel af Juni 19 Kuld; 1ste Halvdel af Juli 18 Kuld; 2den Halvdel af Juli 8 Kuld; 1ste Halvdel af August 6 Kuld; 2den Halvdel af August og 1ste Halvdel af September 8 Kuld.

Æggets Længde og Bredde:

33 mm	25 mm
40,5 »	27 mm

RØRHØNE *(Gallinula chloropus).* En rødblisset Rørhøne blev 3 April 1882 fanget levende i en Høgaard i Nærheden af Eyrarbakki. Den manglede de røde Baand over Hælen, hvor der kun saas en lille rød Prik. Den 5te April s. A. drev et dødt Individ i Land paa Vestmannøerne. Skindet kom til Naturhistorisk Museum i Reykjavik (Dr. Jónsson).

I »Manual of the Birds of Iceland« meddeler Rev. H. H. Slater, at han paa Gaarden Hnausir i Húnavatns Syssel har set Skindet af en *Gallinula chloropus,* der i Efteraaret 1898 i forkommen Tilstand blev fanget levende i Nærheden af Gaarden.

BLISHØNE; isl.: Blesönd *(Fulica atra).* Eftersom Blishønen træffes baade Sommer og Vinter paa Island, og da dens Æg ogsaa er fundne her i Landet, er jeg tilbøjelig til at betragte den som Standfugl.

I November 1888 saa jeg en Blishøne ved Hraunsá, mellem Eyrarbakki og Stokkseyri, og 6 December s. A. blev der bragt mig et Eksemplar fra Ølfus. Den 10de November 1891 blev et Individ fanget levende ved Eyrarbakki (8° Frost). Den 15de Januar 1894 fik jeg den fra Hraunsá, og 1 November s. A. blev den skudt ved Haflidakot i Nærheden af Hraunsá. Her ved Ey-

rarbakki er den endvidere fanget levende 7 Januar 1906 og 8 December 1911.

1891 fik jeg dens Æg (7) sendt til Bestemmelse fra en Mand i Húsavik paa Nordlandet. Æggene, der nu er i Museet i Reykjavik, var fundne 14 Juni i en svømmende Rede paa en lille Indsø, der kaldes »Vikingavatn«, i det nordøstlige Island.

Disse 7 Ægs mindste og største Maal er i

Længde og	Bredde:
49,8 mm	36 mm
52,8 »	38 »

Uden Tvivl yngler den flere Steder paa Island, f. Eks. i Ølfus, hvor der findes flere utilgængelige Sumpe og varme Kilder (Laugar). Adjunkt Bjarni Sæmundsson har skriftligt meddelt mig, at han 8 December 1914 i Reykjavik saa 3 Fulica atra, der sagdes at være skudte paa en kogende »Hver« (varm Kilde) ved Reykir i Ølfus, hvor de dykkede ned i det kogende Vand, ja skulde ogsaa have opholdt sig en længere Tid dernede, og dog saa de ganske uskadte ud. Sæmundsson tror dog næppe selv paa disse Udsagn, idet han i sit Brev tilføjer: »det er den gamle Historie om ‚Hverafugle', som Eggert Olafsson flere Steder omtaler.«

Fortællinger om »Hverafugle«, der skulde besidde den Egenskab at kunne svømme i kogende Vand (varme Kilder), ja ogsaa dykke deri, har længe været almindelige paa Island og kan føres saa langt tilbage i Tiden som Begyndelsen af det syttende Aarhundrede. Desværre har ingen af de mange, der har skrevet om disse mystiske Fugle, selv set dem, men har maattet nøjes med andres Udsagn, der har været ret afvigende, hvad Fuglenes Størrelse og Farve angaar. De fleste angiver dog Størrelsen som »smaa Ænder« og Farven »sort« eller »mørkebrun«.

Blefkenius (1607) anfører »rød« Farve.

Halfdan Jánsson, »Descriptio Ølfushrepp« (1703), anfører ogsaa Størrelsen som »smaa Ænder« og Farven »kulsort med hvide Buer eller Ringe omkring Øjnene«. Set i Frastand kan dette godt passe paa *Fulica atra*.

Hidtil har jeg betragtet Historierne om »Hverafugle« som opdigtede Fabler og derfor ikke anstillet nærmere Undersøgelser om disse Fugle. Adjunkt Sæmundssons Meddelelse har imidlertid rokket min Mening derom, og jeg tør ikke længere helt forkaste Muligheden af saadanne Fugles Tilværelse. Naturligvis

maa Fortællingerne om, at de svømmer og dykker i »koghedt« Vand, ikke tages alt for bogstavelig. Varme Kilder betegnes nemlig ofte af den islandske Almue som »kogende« (sjóðandi), skønt Temperaturen er langt under Kogepunktet.

De mange varme Kilder ved Reykir i Ølfus, hvor »Hverafugle« især skal have Tilhold, er nøjagtigt undersøgte af Professor Thoroddsson, der i Juli 1883 maalte Varmen i forskellige Kilder og fandt den at være fra 60 til 90° C.

Man kan imidlertid ikke godt tænke sig, at levende Væsener i længere Tid kan opholde sig i Vand med en Temperatur af 60°; men rimeligvis bliver denne lavere om Vinteren, naar Kilderne har overjordisk Tilløb af smeltet Snevand. Eftersom Thoroddsson har fundet levende Vandsnegle i Kilder med over 50° varmt Vand, tør man næppe forkaste Muligheden af, at en Fugl som *F. atra* kan opholde sig i Vand af samme eller endog højere Temperatur.

Muligvis kan den grønbenede Rørhøne *(Gallinula chloropus)* ogsaa henregnes til »Hverafugle«, eftersom dens Forekomst paa Island næppe er tilfældig[1]).

[1]) Angaaende det her af Forf. omtalte Tilfælde fra de varme Kilder ved Reykir i Ølfus, hvor de 3 Fugle, som jeg fik at se, blev nedlagte, skal jeg oplyse, at jeg ikke fik talt med de Folk, som havde skudt Fuglene, da de allerede var rejst bort igen. De havde solgt Fuglene til et Fryseri, og Bestyreren fortalte mig, at de havde paastaaet at have set dem dykke ned i Kildens koghede Vand. Jeg undersøgte alle Fuglenes nøgne Hudpartier, men de viste ikke ringeste Tegn paa at være kommet i Berøring med kogende Vand. Forf. gætter sikkert rigtig, naar han ovenfor mener, at jeg næppe tror paa de forskellige Udsagn om disse »Hverafugle«s (ɔ: Springkildefugles) Ophold i kogende Vand; det vilde jo nærmest være unaturligt, for ikke at sige overnaturligt. At visse Fugle, deriblandt Blishønen og Vandriksen, jævnlig søger Ophold ved varme Kilder, især om Vinteren, er naturligt; Vejret er da ikke altid saa hyggeligt, at det var til at undres over, at de stakkels Fugle søgte til Steder udenfor Menneskeboligerne, hvor der var lidt Varme at faa. Men naar Folk mener at have set dem dykke ned i, ja opholde sig i længere Tid i kogende Vand, saa maa dette bero paa unøjagtig eller fejlagtig Iagttagelse. Muligvis kan det hænde, at en Fugl et Øjeblik dykker ned, hvor koldere Vand har samlet sig under Kildens Overflade ved Siden af det varmere, men et længere Ophold nede i det vilde vel altid blive farligt. For saa vidt kunde man tænke sig, at der var noget om Sagen. Paa den anden Side maa man huske, at de varme Kilder, ikke mindst om Vinteren, er omgivet af Damp, som godt kan skjule en Fugl i længere Tid, eller give den Lejlighed til ubemærket at smutte bort. Det har ogsaa været en almindelig Anskuelse blandt Menigmand paa Island, at Vandriksen skulde kunne dykke ned i den bløde Mosebund og forsvinde.

ODINSHANE; isl.: Óðinshani *(Phalaropus hyperboreus)*. Ankomsttiden er noget forskellig; stundom kommer den til Sydlandet i de sidste Dage af April, men som oftest ikke før efter Midten af Maj. Borttrækket finder Sted i Slutningen af August. Saavel i Nærheden af Havet som langt inde i Landet træffes den ynglende ved Indsøer, og der lægger den sine 4 Æg i første Halvdel af Juni. Paa Vandet er den hurtig i sine Bevægelser og ikke sky.

Den 10de August blev en gammel Hun skudt ved Landgangsbroen paa Ørebak; den havde lys, askegraa Overkrop med hvide Fjerkanter; Hætten, Overhalsen og Nakken ligeledes askegraa og hele Underkroppen hvid. Den blev skudt i en Flok paa ca. 300 Stykker, der søgte Føde blandt svømmende Tang i Strandkanten.

Normale Æg maaler i Længde og Bredde:

27 mm	20 mm
33 »	22 »

Desuden har jeg i min Samling 3 Kuld, der maaler:

30,8 mm	22,5 mm	32,8 mm	21 mm	27 mm	19 mm
31 »	22,2 »	33,5 »	21 »	27 »	19 »
30,5 »	22 »	34 »	21 »	26 »	18,5 »
30 »	22 »	33 »	21 »	26 »	19 »

THORSHANE; isl.: Þórshani *(Phalaropus fulicarius)*. Skønt ikke talrig er Thorshanens Forekomst paa Island næppe saa sjælden som almindelig antaget, og Antallet af ynglende Fugle formerer sig aarligt. 1888 ynglede der kun et Par ved Eyrarbakki og 2 à 3 Par ved Stokkseyri, hvorimod der 1908 ynglede 4 Par ved Eyrarbakki og ca. 20 Par ved Stokkseyri.

Foruden fra Eyrarbakki og Stokkseyri har jeg paalidelige Meddelelser om dens Forekomst paa følgende Steder: Alftanes i Gullbringa-Syssel, hvor den yngler ved Gaarden Bessastaðir, Akureyri, en lille Holm ved Indløbet til Reykjaviks Havn, hvor der aarlig yngler 2 à 3 Par; Sandgerdi i Nærheden af Reykjavik, hvorfra jeg for nogle Aar siden fik Æggene; Stykkisholm

Hele Historien med »Hverafugle» maa i det hele taget behandles med Forsigtighed og trænger til en kritisk Undersøgelse, naar Lejlighed gives, og det af en kvalificeret Iagttager; men det omtalte Tilfælde er dog af særlig Interesse, fordi det vel er første Gang, man har faaet fat i virkelige »Hverafugle«, og Blishønen passer jo ret godt til de gamle (meget mangelfulde) Beskrivelser af saadanne, men muligvis er der flere Fugle, som f. Eks. Vandriksen og maaske mindre Ænder (B. Sæm.).

paa Vestlandet, hvorfra jeg ligeledes har faaet et Kuld Æg, der maaler: 32,5 × 23, 31 × 23, 31,5 × 22,5, 31 × 23 mm. Paa en lille Holm i Mundingen af Elven Blanda, hvor denne løber ud i Húnaflói, yngler aarlig 2 à 3 Par. Fra Skageströnd paa Nordlandet erholdt jeg i 1904 et Kuld Thorshaneæg, der havde følgende Maal: 31,2 × 21,2, 30,6 × 22,5, 32,2 × 22, 32,5 × 21,5. Iøvrigt ses den sjældent paa Nordlandet, men er dog iagttaget i Laxárdal i Þingeyjar-Syssel. Paa Grimsø ses den en Gang imellem, men yngler der ikke. Paa Vestmannøerne er den ikke iagttaget. I Størrelse er Æggene ikke lette at skelne fra foregaaende Arts, men som oftest er de sortbrune Pletter større hos *Ph. fulicarius* og Grundfarven i Reglen mørkere.

De 4 Æg, der findes i Midten af Juni, maaler i

Længde og	Bredde:
28,2 mm	21 mm
34 »	23 »

STORMSVALE *(Procellaria pelagica)*. Æggene af den lille Stormsvale har jeg enkelte Gange erholdt fra Vestmannøerne, og det er mig ikke bekendt, at den yngler andre Steder paa Island.

De Æg, jeg har erholdt, maaler i

Længde og	Bredde:
27 mm	20 mm
28 »	21 »

STOR STORMSVALE *(Procellaria Leachii)*. Stor Stormsvale yngler ligeledes paa Vestmannøerne og i større Antal end foregaaende Art.

Æggene, der maaler i

Længde og	Bredde:
30 mm	22,5 mm
35 »	25,2 »

findes i Slutningen af Juli.

SKROFE; isl.: Skrofa *(Puffinus anglorum)*. En mindre Koloni yngler paa Vestmannøerne, og det er mig ikke bekendt, at den yngler andre Steder paa Island; dog er det meddelt mig, at den ogsaa yngler ved Cap Nord i Isafjord-Syssel.

Ifølge Meddelelser fra Dr. Þ. Jónsson ankom den 1880 til sine Redepladser paa Vestmannøerne 19 Marts, lagde Æg 30 Maj

og trak bort fra Øerne 31 August. Æggene, som jeg kun har faaet fra Vestmannøerne, maaler i

Længde og	Bredde:
56 mm	38 mm
68 »	45 »

Paa Grimsø har den tidligere været almindeligere end nu for Tiden.

STORMFUGL; isl.: Fýll *(Fulmarus glacialis)*. Dens vigtigste Ynglepladser er: Vestmannøerne, Vik i Mýrdalur, Eyjafjöll og Austur Skaftafells Syssel. Paa disse Steder er den ogsaa Genstand for Fangst, og det aarlige Udbytte er gennemsnitlig 50,000 Fugle (Maksimum 60,000, 1900; Minimum 29,000, 1908).

Ifølge Meddelelse fra Dr. Þ. Jónsson ankommer den til Vestmannøerne omkring 12 Oktober og trækker bort i Begyndelsen af September. Det er altsaa kun en 3 Ugers Tid af Aaret, at den ikke ses ved Øerne. Paa Fuglebjergene lægger den i Midten af Maj 1 Æg og har Unger i Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli.

Æggenes Længde og Bredde:

66 mm	43 mm
83 »	55 »

HAVTERNE: isl.: Kria *(Sterna macrura)*. Ankommer til Landet i Midten af Maj, lægger Æg i Midten af Juni og trækker bort i Slutningen af August og Begyndelsen af September. Den træffes ynglende i alle Landsdele, saavel ved Havkysterne som længere inde i Landet ved Indsøer, hvor den kan finde Føde.

Som oftest lægger den kun 2 Æg, stundom 3, der maaler:

Længde og	Bredde:
36 mm	28 mm
47 »	30 »

HÆTTEMAAGE; isl.: Hettumáfur *(Larus ridibundus)*. Den 28 April 1910 blev en gammel Hun skudt ved Stokkseyri, og samme Sommer ynglede et Par Hættemaager ved Møhus i Nærheden af Stokkseyri. Æggene kom til Reykjaviks Museum[1]).

[1]) Jvfr. ogsaa Vid. Medd. 1913, S. 46.

ISMAAGE; isl.: Ísmáfur *(Larus eburneus)*. Grøndal mener, at han i April 1879 har set en død Ismaage i en Butik i Reykjavik, men kunde ikke faa den købt. I December 1903 saas ved Kaldadarnes, ca. 1 Mil nord for Eyrarbakki, en lille hvid Maage, der efter Beskrivelsen at dømme havde stor Lighed med denne Art[1].

TRETAAET MAAGE, RIDE; isl.: Rita, Skegla *(Larus tridactylus)*. Denne Maageart yngler i Mængde rundt omkring Landet, hvor der findes Fuglebjerge, navnlig paa Vestmannøerne, Grimsø, Drangey i Skagafjorden, samt i Snæfellsnes Syssel, Þingeyjar Syssel og begge Mula-Sysler.

Paa de fleste Steder ses den hele Aaret, men dog i ringere Mængde om Vinteren. Ved stærke Paalandsvinde drives den ofte i store Flokke ind over Land, og dersom den af Vinden bliver forslaaet saa langt, at den ikke kan se Havet, finder den ikke altid tilbage igen. Deraf kan det forklares, at der er fundet Skeletter af Fuglen ved Kverkfjöll og i Odáðahvann, Nord for den store Vatnajökel.

Den aarlige Fangst er gennemsnitlig 19,000 Fugle (Maksimum 25,000, 1908; Minimum 13,000, 1902).

I Begyndelsen af Juni lægger den 2 à 3 Æg, der maaler i

Længde og	Bredde:
50,5 mm	37 mm
60,8 »	44 »

STORMMAAGE *(Larus canus)*. Latinskolen i Reykjavik fik 1878 2 Skind af Stormmaagen, og Vinteren 1892 blev et Individ skudt ved Akureyri paa Nordlandet.

HVIDVINGET MAAGE; isl.: Hvitmáfur *(Larus leucopterus)*. Det vides ikke, at den hvidvingede Maage yngler paa Island, men den ses af og til om Vinteren ved Kysterne, navnlig i Bredebugten og ved Grimsø, dog langt sjældnere end *L. glaucus*.

GRAAMAAGE; isl.: Grámáfur *(Larus glaucus)*. Denne Maageart ses hele Aaret paa Havet og ved Kysterne omkring Island. Dens Æg har jeg erholdt fra Vestmannøerne, og det er mig meddelt, at den ogsaa yngler paa Grimsø dog i ringe Antal.

[1]) Jvfr. ogsaa Vid. Medd. 1905, S. 13. (B. Sæm.).

Æggene, der lægges sidst i Maj, maaler i

Længde	og Bredde:
72.5 mm	51 mm
84 »	55,5 »

SVARTBAG; isl.: Veiðibjalla, Svartbakur *(Larus marinus)*. Svartbagen yngler i Mængde i alle Landsdele, især paa Holme og Øer, der ligger i de større Elve og Indsøer; desuden paa de mange Fuglebjerge, der findes omkring Landet. Paa en Holm i Þingvalla-Søen yngler aarlig en Koloni paa 5—600 Par, og paa nogle Holme i Ølfusá og Þjórsá yngler den ligeledes i mindre Kolonier.

Stundom lægger den Æg i de sidste Dage af April, men som oftest ikke førend i Begyndelsen af Maj.

Eftersom den om Foraaret ved Ynglestederne dræber en Del svage Lam og ved Ederfuglevarpene røver Æg og Unger — og desuden fortærer en Del Fiskeyngel, opvejer den Fordel, enkelte har ved at samle Æggene, ikke Skaden, den forvolder, hvorfor der ogsaa nogle Steder, f. Eks. i Bredebugten, betales Præmier for dens Udryddelse.

De 3 Æg maaler i

Længde	og Bredde:
67,5 mm	48,5 mm
83 »	57 »

STORKJOVE; isl.: Skúmur *(Lestris catarrhactes)*. Den ankommer til Landet i April og trækker bort i September. Dens vigtigste Ynglesteder findes i Skaftefells Syssel, navnlig paa nogle Sandholme i Kúðafljót, hvor der aarlig yngler en Koloni paa 3 à 400 Par, og paa Skeiðarársandur i Rangárvalla Syssel yngler den ogsaa ret talrig paa Sandholmene i Markarfljót, og enkelte Steder i Landeyjahrepp og Holtamannahrepp. Paa nogle Græsholme i Ølfusá i Nærheden af Kaldadarnes ynglede for nogle Aar siden 15—20 Par aarlig, men Sommeren 1914 ynglede der kun 9—12 Par.

Desuden yngler den enkelte Steder paa Nordlandet i mindre Kolonier, f. Eks. i Kelduneshrepp i Þingeyjar Syssel og ved Eyjafjördur.

Om Vinteren opholder den sig paa det aabne Hav og større Havbugter. Paa Húnaflói ses den saaledes fra Begyndelsen af

Oktober og til Slutningen af Marts. Ved Grimsø ses den næsten hele Aaret, men yngler dog ikke paa Øen.

Den er en dristig Æggerøver og skyer intet Middel til at faa de rugende Fugle til at forlade Reden for derefter at bemægtige sig Æggene, og kan det ikke lykkes paa anden Maade, tager den med Næbbet den rugende Fugl om Halsen og flyver et godt Stykke Vej bort med den, hvorefter den plyndrer Reden — hvad jeg selv har været Øjenvidne til.

De 2 Æg, der lægges i Midten af Maj, maaler i

Længde og	Bredde:
61 mm	45 mm
77 »	53 »

MELLEMKJOVE *(Lestris pomatorhina).* Jeg har ingen paalidelige Optegnelser om denne Arts Forekomst paa Island, og det er mig ikke bekendt, at den yngler her i Landet. Fabers Angivelse, at den yngler i Nærheden af Eyrarbakki, beror rimeligvis paa en Forveksling med *L. parasitica.*

KJOVE; isl.: Kjói *(Lestris parasitica).* Ankommer sædvanlig til Landet i Begyndelsen af Maj, stundom i April, og trækker bort i September. Skønt ikke meget talrig, forekommer den dog ynglende over hele Landet. I sidste Halvdel af Maj lægger den sine 2 Æg. — Æggets

Længde og	Bredde:
50 mm	37,5 mm
65 »	48 »

SANGSVANE; isl.: Álft *(Cygnus musicus).* Sangsvanen er Standfugl og yngler i Mængde ved de store Fjeldvande i det Indre af Landet. Om Vinteren opholder den sig især ved de aabne Havbugter paa Syd- og Vestlandet, hvortil den drager i September og Oktober. I April trækker den igen ind over Landet til Ynglepladserne og lægger 5—7 Æg i Begyndelsen af Maj.

Normale Æg maaler i

	Længde og	Bredde:
	105 mm	67 mm
	126 »	78 »
Dvergæg:	75,5 »	54 »
	94,2 »	66 »

Ved de større Fjeldvande inde i Landet, hvor Sangsvanen op-

holder sig i Fældetiden, opsamles en stor Del Svingfjer, der sælges ved Handelsstederne til Eksport. I Tyveaaret 1889—1908 blev der eksporteret 360,000 Svanefjer til Værdi 6,600 Kroner, og i samme Tidsrum ca. 1600 Stkr. Svaneskind til Værdi 3,300 Kr.

BLISGAAS; isl.: Grágæs *(Anser albifrons)*. Paa For- og Efteraarstrækket er den meget almindelig paa Syd- og Vestlandet. Paa Foraarstrækket, der foregaar i Marts og April, standser den i Reglen ikke, hvorimod den om Efteraaret opholder sig i Mængde paa Fladlandet i Arnes- og Rangárvalla Sysler fra Midten af September til Midten af Oktober.

To Gange har jeg erholdt dens Æg fra det nordlige Island, hvor den yngler ved Laxá og Kraká i Nærheden af Mývatn. Æggene, der er hvidere og mindre grovkornede end Æg af *Anser segetum*, maaler i

Længde og	Bredde:
77 mm	50 mm
83 »	55 »

SÆDGAAS; isl.: Grágæs *(Anser segetum)*. For- og Efteraarstrækket falder sammen med foregaaende Arts; men den yngler mere almindelig i Landet end denne. De vigtigste Ynglepladser findes paa Græsholme i de større Vandløb, der udspringer i det indre af Landet, fornemmelig Skjálfandafljót og Laxá paa Nordlandet, Þjórsá og Hvitá paa Sydlandet.

Æggene, der findes i Maj, maaler i

Længde og	Bredde:
82 mm	53 mm
98 »	61,5 »

GRAAGAAS; isl.: Grágæs *(Anser cinereus)*. Den yngler paa en lille Ø i Þjórsa i Nærheden af Stornnúpi og rimeligvis flere Steder ved Jøkelelvene. Den 13 Maj 1895 blev en Hun funden død paa Reden, der kun indeholdt 1 Æg, paa fornævnte Ø.

Henry I. Pearson fandt i Begyndelsen af Juli 1894 flere Kuld Æg, tilhørende denne Art, paa den samme Ø, og skød den 3 Juli en Hun paa Reden.

Æggets Længde og	Bredde:
81 mm	56 mm
88,5 »	63 »

BRAMGAAS; isl.: Helsingi *(Anser leucopsis)*. Denne Gaas yngler næppe paa Island, men er iøvrigt almindelig baade Foraar og Efteraar, navnlig paa Syd- og Vestlandet. Om Foraaret kommer den til Landet i Midten af April og trækker bort tidlig i Maj. Den kommer igen i Midten af September og trækker bort i Begyndelsen af Oktober.

KNORTEGAAS; isl.: Margæs *(Anser torqvatus)*. Den er skudt ved Eyrarbakki 20 Oktober 1878, 28 September 1880, 3 April 1881, 21 September 1908 og 15 April 1909. Ved Selvog 8 Maj 1881 og 20 Oktober 1903.

GRAVAND; isl.: Brandgæs *(Tadorna cornuta)*. Ifølge Grøndal er den skudt ved Havnefjord 27 Januar 1894, og i August s. A. blev den set paa Myrar paa Vestlandet. I December 1908 saas 3 Gravænder ved Eyrarbakki, og 9 Oktober saas atter 3 samme Sted, hvoraf den ene — en ung Hun — blev skudt og Skindet skænket til Naturhistorisk Museum i Reykjavik[1]). Begge Gange var den i Selskab med Ederfugl.

RUSTAND; isl.: Rauðönd *(Tadorna casarca)*. Tre Rustænder, der i August 1892 opholdt sig ved Hraunsá i Nærheden af Eyrarbakki, blev skudte. Et af Skindene blev skænket til Zoologisk Museum i Kjøbenhavn, et andet til Naturhistorisk Museum i Reykjavik. Det tredie Skind var spoleret af Skuddet og blev ikke opbevaret. Omtrentlig ved samme Tid blev to Rustænder skudte ved Øfjord paa Nordlandet.

Da jeg Vinteren 1892—93 opholdt mig i Kjøbenhavn, saa jeg daglig i længere Tid en Rustand mellem Svanerne i Ørstedsparken[2]), muligvis det samme Individ, der 25 Juni 1893 blev skudt ved Stranden under Stensby Skov af Forstkandidat Holten.

Efteraar 1893 saas igen 3 Rustænder ved Hraunsá, men ingen af disse blev skudt.

STOKAND; isl.: Stokkönd *(Anas boscas)*. Stokanden, der er Standfugl, er den paa Island mest udbredte Andeart. Almindelig yngler den over hele Landet, men er dog ikke talrig ved Myvatn, hvor ellers de fleste paa Island ynglende Andearter forekommer talrig. Iøvrigt er Stokanden mere almindelig paa Syd- og Østlandet, end paa Nord- og Vestlandet.

[1]) Omtalt i Vid. Medd. 1913, S. 48 (B. Sæm.).

[2]) Mon det var en »vild« Rustand? Red.

Æggene, der lægges i Begyndelsen af Maj, maaler i

Længde og	Bredde:
54 mm	40,5 mm
65 »	46 »

SPIDSAND; isl.: Grafönd *(Anas acuta)*. Foruden ved Mývatn yngler den ved Stykkisholm, Eyjafjörður, i Kelduneshrepp i Þingeyjar Syssel og ved Ladmundarfjörður i Mula Syssel.

Vinteren 1881 fik jeg en Hun fra Selvog, skudt 18 Februar paa den grønlandske Drivis, der dette Aar mod Sædvane indfandt sig ved Islands Sydkyst. Den 15 Oktober 1888 blev ligeledes en Hun skudt ved Eyrarbakki.

Æggene, der ved Mývatn lægges i Juni, maaler i

Længde og	Bredde:
48 mm	36 mm
60 »	43 »

KNARAND; isl.: Litla Gráönd *(Anas strepera)*. Til Mývatn, hvor den vistnok er mere almindelig, end man tidligere har troet, ankommer den i Begyndelsen af Maj og trækker bort i Midten af September. I Begyndelsen af Juni lægger den 8—9 Æg. Ofte lægger 2 Hunner Æg i samme Rede, og jeg har flere Gange erholdt Kuld med 15—16 Æg.

1881 ankom den til Eyrarbakki 29 April, og dens Æg blev samme Aar fundne ved Skipar 13 Juni.

Æggets Længde og	Bredde:
49 mm	36 mm
59,5 »	40,5 »

ATLING; isl.: Taumönd *(Anas querquedula)*. Fuglen har jeg ikke set, men Navnet Taumönd er almindeligt paa Island. 1889 fik jeg fra Mývatn 4 Kuld Æg, fundne 8, 9, 17 og 20 Juni, der af Finderen angaves at være Æg af denne Art. I Størrelse og Farve var disse Æg dog ikke forskellige fra Æg af *A. crecca*.

KRIKAND; isl.: Urtönd *(Anas crecca)*. Denne And ankommer til Sydlandet i sidste Halvdel af April og trækker bort i Oktober. Den yngler almindelig over hele Landet, men er ikke talrig. Til Mývatn kommer den omkring 20 April, lægger Æg i de første Dage af Juni og trækker bort derfra i Midten af September; den er i Forhold til flere andre Andearter ikke videre talrig.

Æggets	Længde og	Bredde:
	42 mm	31 mm
	49 »	35,5 »

PIBEAND; isl.: Rauðhöfða-önd *(Anas penelops).* Paa Sydlandet er den temmelig almindelig som ynglende. Ankomsttiden er sidste Halvdel af April, og Borttrækket foregaar sidst i Oktober; dog ses enkelte om Vinteren. 28 Oktober 1880 blev en Han i Vinterdragt skudt i Ølfus. 15 Februar 1883 blev en Han skudt ved Laptastaðir, og 24 November 1892 blev ligeledes en Han skudt sammesteds. Til Mývatn ankommer den de første Dage af Maj, lægger Æg i Begyndelsen af Juni og trækker bort i September. Paa Sydlandet lægger den Æg i Slutningen af Maj.

Æggets	Længde og	Bredde:
	48 mm	35 mm
	61 »	50 »

TROLDAND; isl.: Skúfönd *(Fuligula cristata).* 1886 fik jeg et Kuld Troldandeæg fra Mývatn, fundne 1 Juni, og 1896 fik jeg et enkelt Æg derfra, fundet 20 Juni. Dette Æg maalte 60 × 41 mm. — En engelsk Naturforsker Mr. Charles Jefferys, der opholdt sig ved Mývatn i Juni 1895, har i Brev blandt andet meddelt mig følgende om Troldanden: ». . . While I was, at Mývatn a lovely specimen of an adult male of *Anas cristata* was picked up dead and brought me. I expect they breed in the district . . .« Eftersom Mr. Jefferys Ophold ved Mývatn netop var beregnet paa at samle Andeæg og faa Kundskab om, hvilke Andearter der fandtes ynglende, tyder Meddelelsen snarest paa, at Troldanden dengang har været næsten ukendt ved Mývatn. Dette bestyrkes ogsaa ved, at Dr. Riemschneider, der i Juni og Juli 1895 ligeledes opholdt sig ved Mývatn for at iagttage Fuglelivet, kun erholdt 1 Eksemplar af Troldanden (Han i Pragtdragt), skudt 1 Juli.

I de senere Aar forekommer Troldanden ret almindelig som ynglende ved Mývatn, ligesom den ogsaa træffes ynglende flere Steder paa Sydlandet, hvor Mag. scient. R. Hørring var den første, der opdagede den.

Æggets	Længde og	Bredde:
	52 mm	37,5 mm
	63 »	41,5 »

BJERGAND; isl.: Dúkönd (paa Nordlandet), Hrafnsönd (paa Sydlandet) *(Fuligula marila)*. Ved Mývatn, hvortil den ankommer sidst i April, og hvorfra den trækker bort i Midten af September, yngler den i stor Mængde og er den almindeligste af alle der ynglende Andearter. Iøvrigt findes den ynglende i alle Landsdele. Ofte lægger 2 eller flere Hunner Æg i samme Rede, og det er ikke sjældent ved Mývatn at finde Kuld med indtil 20 Æg i Reden.

Til Syd- og Vestlandet kommer den stundom i sidste Halvdel af Marts, men lægger dog ikke Æg før i Juni.

Æggets Længde	og Bredde:
58 mm	40 mm
69 »	46 »

SORTAND; isl.: Hrafnsönd *(Oidemia nigra)*. Til Mývatn, hvor den er ret talrig, ankommer den i Midten af Maj og trækker derfra i Begyndelsen af September. Den lægger Æg i Juni. Paa Sydlandet har jeg i Aaret 1880 truffet et Par ynglende ved Skipar i Arnes Syssel, og ved Gamlahraun i Nærheden af Eyrarbakki blev et Individ skudt 12 Oktober s. A. Foruden ved Mývatn angives den at yngle i Presthalahrepp i det nordøstlige Island, dog kun faa.

Æggets Længde	og Bredde:
58 mm	40 mm
70 »	47,5 »

ISLANDSK HVINAND; isl.: Húsönd *(Clangula islandica)*. Foruden ved Mývatn, hvor den yngler i stor Mængde, findes den ynglende i Ripurhrepp i Skagafjorðar Syssel, Þóroddsstaðahrepp, Prestbólahrepp og Kelduneshrepp i Þingeyjarsyssel, Skriðdalshrepp i Myrarsyssel, Þingvallavatn og Ulfljótsvatn i Arnessyssel og muligvis flere Steder paa Island.

En Del overvintrer i Fjorde og Havbugter, og i milde Vintre træffes den ogsaa paa Indsøerne, ved hvilke den yngler om Sommeren.

Den lægger Æg sidst i Maj og Begyndelsen af Juni.

Æggets Længde	og Bredde:
55,5 mm	40 mm
67 »	46,5 »

STRØMAND; isl.: Straumönd, Brimönd *(Cosmonetta histrionica).* Strømanden, der flere Steder paa Island er Standfugl, yngler talrig paa Holmene i Laxá i Þingeyjarsyssel; iøvrigt yngler den flere andre Steder paa Island, ved Aaer og Elve med stærk Strømløb, saaledes ved Elven Sog, der er det eneste Afløb fra Þingvallavatn. Det synes som om Kønnene, i den Tid Hunnerne ruger Æggene, og indtil Ungerne er flyvefærdige, holder sig adskilte. Jeg har saaledes oftere paa den Tid set 20—30 Hanner i Flok ved Sog, ligesom jeg ogsaa samme Sted ofte har set flere Hunner med flyvefærdige Unger uden at være ledsagede af Hanner.

Ved en lille Aa, der løber igennem en Kløft eller »Gjá« Nord for Gaarden Skriðufell i Arnessyssel, saa jeg 24 Juni 1893 en Hun med halvvoksne Unger og desuden en gammel Hun uden Unger. Hannen saas ikke.

Til de Vandløb, ved hvilke den yngler, ankommer den i Reglen sidst i April og forbliver der, indtil Isen tvinger den til at trække bort. Hvor Ynglepladsen derimod er ved Vandløb, der som Følge af stærk Strøm ikke tilfryser, forbliver den hele Vinteren.

De 6—8 Æg findes i Reglen i sidste Halvdel af Juli og altid i kort Afstand fra rindende Vand.

Æggets Længde	og Bredde:
53 mm	39 mm
63 »	44,5 »

HAVLIT; isl.: Hávella, Fóvella *(Pagonetta glacialis).* Om Vinteren er den almindelig ved Havkysterne omkring Landet, naar Ferskvandssøerne er belagte med Is. I Slutningen af April indfinder den sig ved Ynglestederne og lægger i Begyndelsen af Juni 5—8 Æg, der maaler i

Længde	og Bredde:
48 mm	35 mm
57 »	42 »

EDERFUGL; isl.: Æður; Æðarfugl, Æðarbliki (Hannen), Æðarkolla (Hunnen) *(Somateria mollissima).* I økonomisk Henseende er Ederfuglen den, der af Fugle bringer Islænderne mest Fordel ved Indsamling af Dunene. I Tyveaaret 1889—1908 eksporteredes der ifølge Statistiken 128,733 Pd. renset Ederdun til en Indkøbsværdi af 1,344,618 Kroner, eller gennemsnitlig aarlig ca. 6,436 Pd. til Værdi 67,230 Kroner. Da den gennemsnitlige

aarlige Indsamling af renset Dun i Tolvaaret 1897—1908 udgør 6,637 Pd., Maksimum 7,464 Pd. (1900), Minimum 5,942 Pd. (1902), anvendes der altsaa ca. 200 Pd. aarlig af Landets egne Beboere.

Det er først fra Aaret 1897, at der haves lovbefalet Statistik over det indsamlede Kvantum Ederdun i hver enkelt Kommune over hele Landet. Mærkeligt nok overstiger Eksporten i Syvaaret 1897—1903 Indsamlingen med 2,474 Pd., uden at tage i Betragtning, hvad der i dette Tidsrum er forbrugt i selve Landet, som vel nok kan anslaas til mindst 1,400 Pd. Dette Forhold lader formode, at de til Sysselmændene indsendte Opgivelser er for lave, i det mindste for adskillige Kommuners Vedkommende.

Et modsat Forhold gør sig imidlertid gældende i Femaaret 1904—08, idet Indsamlingen i dette Tidsrum overstiger Eksporten med 3,814 Pd. Dette Misforhold kan dog muligvis hidrøre fra, at Prisen paa Ederdun i dette Femaar var lav, hvorfor enkelte Købmænd havde opsat Afskibning i Forventning om Prisstigning.

Gaaende ud fra Statistiken over indsamlet Dun og ved at regne, at der af ca. 35 Reder kan indvindes 1 Pd. renset Dun, skulde Antallet af de ved Varpene ynglende Ederfugle udgøre 230—250 Tusind Par, foruden de Fugle, der yngler udenfor Varplandet, hvilke dog ikke er ret mange.

Ederfuglene yngler kolonivis i Nærheden af Havet overalt paa Island, hvor de naturlige Forhold er tilstede, navnlig paa Holme i Elvmundingerne, hvorfra de har let Adgang til Havet, hvor Føden hentes.

I Begyndelsen af Maj indfinder de sig ved Ynglepladserne og lægger i sidste Halvdel af Maaneden 5—6 Æg. I sidste Halvdel af Juni ses Hunnerne at komme drivende med Elvstrømmen ud til Havkysterne, ofte med Ungerne paa Ryggen. Saalænge Ungerne er smaa, opholder Moderen sig med dem, hvor der er Skær; mellem disse søger de Føden blandt løsdrivende Tangplanter. Om Vinteren opholder Ederfuglene sig paa Havet langs Kysterne og søger kun ind til Skærgaardene ved Indtrædelse af Storme og uroligt Vejrlig.

Æggets Længde og Bredde:

66,5 mm	46 mm
81,5 »	51,5 »

KONGE-EDERFUGL; isl.: Æðarkóngur *(Somateria spectabilis)*. Det er ikke bekendt, at Konge-Ederfuglen yngler paa Island;

men der ses stundom paa Vest- og Nordlandet enkelte Par sammen med den almindeige Ederfugl. Ved Skipar, hvor der aarlig yngler c. 200 Par *S. mollissima*, opholdt et Par *S. spectabilis* sig nogle Dage i Juni 1887. 21 November 1888 blev en Hun, der sad fast i Isen, fanget levende ved Litlahraun i Nærheden af Eyrarbakki. Nogle Aar tidligere var en død Hun drevet iland ved Eyrarbakki.

STOR SKALLESLUGER; isl.: Stora Toppönd, Gulönd *(Mergus merganser)*. Skønt ikke talrig træffes den store Skallesluger ynglende flere Steder paa Island og maa betragtes som Standfugl, eftersom den ogsaa ses i smaa Flokke paa Fjordene. I Reglen lægger den ikke Æg før i Juni; dog har jeg engang erholdt dens Æg fundne 17 Maj.

Æggets	Længde og	Bredde:
	65,5 mm	46,5 mm
	74 »	49 »

TOPPET SKALLESLUGER; isl.: Litla Toppönd *(Mergus serrator)*. Den toppede Skallesluger træffes ikke sjældent om Vinteren ved Havkysterne og paa Fjordene; men de fleste trækker dog bort fra Landet i Oktober og November. Om Sommeren forekommer den ynglende over hele Landet, og er betydeligt talrigere end foregaaende Art.

Æggene, i Antal fra 7—12, findes i Juni og maaler i

Længde og	Bredde:
61 mm	44 mm
66 »	47 »

Fra Myvatn, hvor den yngler i Mængde, har jeg enkelte Gange erholdt dens Æg og Rededun, sammenblandet med Andeæg og Andedun, hvilket kan tyde paa, at den engang imellem bemægtiger sig en Anderede og jager dennes oprindelige Ejer bort — maaske af Pladsmangel.

SULE; isl.: Súla; Hafsúla *(Sula bassana)*. Paa en isoleret Klippe S. V. for Cap Reykjanes ved Navn Eldey, ogsaa kaldet »Melsækken«, yngler der ifølge velvillig Meddelelse fra Skibsfører Hjalti Jónsson aarlig omkring 10,000 Havsuler. En stor Del af Ungerne omkommer dog aarlig ved at vælte ud af Rederne, forinden de er flyvefærdige, og drukner i de imellem Rederne værende Møddingpøle.

Hjalti Jónsson, der flere Gange har været oppe paa Eldey for at fange Havsuler, opgiver, at Klippens Overflade er ca. 12 000 Kv. Alen, og at enhver Plet, hvor der kan anbringes Reder, er optaget af Suler.

Foruden paa Eldey yngler en Koloni Havsuler paa Súlasker ved Vestmannøerne, men at Kolonien skulde tælle ca. 5,000 Par, hvad 2 Englændere, der for nogle Aar siden besøgte Ynglepladsen, mener, er efter Meddelelse fra Hjalti Jónsson, der nøje kender Øernes Fuglebestand, meget overdrevet. At der dog ved Vestmannøerne yngler en større Koloni, er utvivlsomt, eftersom der aarlig fanges fra 500 til 1,000 Suleunger.

Rimeligvis yngler Havsulen ogsaa paa Drangey i Skagafjorden, paa Grimsø og ved Langanes i Þingeyjarsyssel, men kun i ringe Antal.

Dr. Þ. Jónsson har meddelt mig, at Sulen ved Vestmannøerne begynder at lægge Æg i Midten af April.

De Æg, som jeg har erholdt fra Vestmannøerne og Eldey, er dog ikke fundne før i Maj og Juni.

Æggets Længde og Bredde:

$70_{,5}$ mm	44 mm
79 »	$50_{,5}$ »

SKARV, AALEKRAGE; isl.: Dílaskarfur *(Phalacrocorax carbo)*. Aalekragen er Standfugl og træffes rundt hele Landet, hvor der findes høje Skær og Klippekyst, paa hvilke Steder den i Begyndelsen af Maj lægger sine 3 Æg, der er overtrukne med et blødt Kalklag.

Det er en meget graadig Fugl, der i kort Tid kan nedsluge et større Kvantum Fisk, hvad jeg engang har været Øjenvidne til. En smuk Sommerdag i August, da jeg stod og fiskede ved en større Indsø (Ulfljotsvatn), der ligger 5 à 6 Mil fra nærmeste Havkyst, blev jeg meget forbavset ved at se en Skarv slaa sig ned i Søen i Nærheden af, hvor jeg stod, og efter at have dykket under Vandet, straks komme op paa Overfladen med en Forel af Vægt mindst $^{3}/_{4}$ Pd. i Næbbet. Fuglen havde grebet Forellen lidt ovenfor Haleroden, men ved nogle behændige Manøvrer flyttedes Næbbet til Fiskens Hoved, hvorefter hele Fisken nedslugtes med Hovedet foran. Ved at dele min Opmærksomhed mellem Fiskestangen og Skarven, saa jeg, at dette gentog sig mindst 6 Gange i Løbet af ca. $^{1}/_{2}$ Time, hvorefter Skarven, da

den var bleven mæt, lod sig drive bort med Strømmen; med Halen af den sidst nedslugte Forel hængende udenfor Næbbet; 2 af mine Folk, der daglig fiskede i Søen, sagde mig, at de i over fjorten Dage daglig havde set denne ene Skarv fiske paa samme Sted og paa samme Maade, og at den var vedblevet dermed en Ugestid, efter at jeg var afrejst. Hvis denne Skarv daglig har sat et lige saa stort Kvantum Fisk tillivs som den Dag, da jeg iagttog den, har den i Løbet af 3 Uger fortæret mindst 100 Pd. Foreller. Den burde naturligvis have været skudt, men det blev den ikke den Gang. Hvor Fiskebestanden er saa rigelig som i Ulfljotsvatn, der gennemstrømmes af den fiskerige Sog-Elv, er det af mindre Betydning, at en forvildet Søfugl engang imellem fortærer nogle smaa Foreller. De store, der er Genstand for Fangst, lader den nok gaa fri — men det forstaar sig, de smaa, der gaa i Løbet, kunde jo rigtignok have vokset sig store.

Dette har vel nok været et Individ, der af Stormen er forslaaet saa langt ind over Land, at den ikke igen har kunnet finde ud til Havet.

Æggets Længde	og Bredde:
58,5 mm	38 mm
65 »	42 »

TOPSKARV; isl.: Toppskarfur *(Phalacrocorax graculus)*. Topskarven opholder sig paa de samme Steder som Aalekragen; men er næppe saa talrig som denne.

Æggene findes i Slutningen af April og maaler i

Længde	og Bredde:
58 mm	37 mm
67 »	41 »

Da jeg i November 1898 var Passager med Dampskibet »Vesta« til Kjøbenhavn, kom en Topskarv ombord paa Skibet mellem Island og Færøerne. Den satte sig først paa Skibets Lønning, men kom siden helt ind paa Dækket, hvor den slog sig til Ro, indtil jeg traadte frem fra mit Skjul, hvorpaa den skyndsomst forsvandt.

GRAASTRUBET LAPPEDYKKER *(Podicipes griseigena)*. 1909 købte jeg en Graastrubet Lappedykker, Han, der var skudt ved Hjalli i Ølfus 13 Januar. Den maalte 24 Tm. fra Næb til Taa-

spids. Fuglen er nu opstillet i Naturhistorisk Museum i Reykjavik[1]).

HORNET LAPPEDYKKER; isl.: Seföndi, Flórgoði *(Podicipes auritus).* Ankommer til Landet først i April og trækker bort i September—Oktober.

Ved Mývatn yngler den i Mængde, og flere Hunner lægger stundom deres Æg i samme Rede; saaledes blev der i Juli 1891 funden en Rede, der indeholdt 24 Æg, og samme Aar flere Reder med 7 og 8 Æg i hver. Paa Sydlandet, hvor den ogsaa er ret almindelig som ynglende, er det normale Antal Æg, den lægger, 4—5.

Æggene findes i første Halvdel af Juni og maaler i

Længde og	Bredde:
40 mm	29 mm
48,5 »	33 »

ISLOM; isl.: Himbrimi, Brúsi *(Colymbus glacialis).* Islommen findes ynglende ved alle større Indsøer, saasom: Mývatn, Þingvallavatn, Ulfljotsvatn i Grafninga, Hestvatn i Grumsnes, Hrutsvatn i Haltamannahrepp, Hlyðarvatn i Selvog og andre lignende Indsøer, hvor der findes rigelig af Fisk.

I Begyndelsen af Maj ankommer den til Ynglestederne og lægger 2 Æg i Slutningen af samme Maaned. I September—Oktober forlader den Indsøerne, og største Delen trækker bort fra Landet, dog ses enkelte Par om Vinteren ved Havkysterne, især paa Sydlandet. Paa Nordlandet ses den ikke om Vinteren.

Æggets Længde og	Bredde:
81 mm	52 mm
97 »	60 »

RØDSTRUBET LOM; isl.: Lómur *(Colymbus septentrionalis).* Til Sydlandet ankommer Lommen i Begyndelsen af April, stundom i Marts. Den yngler ved Indsøerne over hele Landet, men nærmere ved Havkysterne end *C. glacialis* og er langt talrigere end denne. I første Halvdel af Maj lægger den sine 2 Æg, der i Farve ligner foregaaende Arts, men er betydeligt mindre.

Æggets Længde og	Bredde:
70 mm	42 mm
85 »	48,5 »

Et unormalt Æg i min Samling maaler 88 × 50,2 mm.

[1]) Omtalt i Vid. Medd. 1913, S. 48. (B. Sæm.).

LOMVIE; isl.: Lángvia, Svartfugl *(Uria troile)*. Af Alkefuglene er Lomvien langt den talrigste paa Island. Den gennemsnitlige aarlige Fangst udgør ca. 81,000; men Antallet kan variere mellem 45,000 og 130,000. De fleste fanges paa Drangey i Skagafjorden, hvor Antallet enkelte Aar kan løbe op til 90,000 (1900 og 1901). Skønt der under Navnet »Svartfugl« eller »Bjergfugl« ogsaa menes *U. arra* og *Cepphus grylle*, er det dog hovedsagelig *U. troile*, der er Genstand for Fangst.

Fuglen fanges nærmest for Fjerenes Skyld, og disse bruges for det meste i selve Landet. Eksporten af Fjer er gennemsnitlig omkring 3,000 Pd. aarlig; men største Delen af disse er vistnok af Lunden *(Fratercula arctica)*, hvoraf der aarlig fanges ca. 220,000 Stk.

Paa Fuglebjergene rundt omkring Landet findes Lomvien ynglende. I Slutningen af Maj eller de første Dage i Juni lægger Hunnen ét, i Forhold til Fuglens Størrelse meget stort Æg, der ofte varierer saavel i Grundfarve som Tegning.

Æggets Længde og	Bredde:
70 mm	46 mm
91 »	56 »

KORTNÆBBET LOMVIE; isl.: Stuttnefja *(Uria arra)*. Denne yngler ligesom foregaaende Art paa Fuglebjergene, men kun i ringe Antal. Til Vestmannøerne kommer den i Midten af Februar og forlader igen Øerne i Slutningen af August. I Begyndelsen af Juni lægger den ét Æg.

Æggets Længde og	Bredde:
75 mm	46 mm
82 »	53 »

TEJSTE; isl.: Teista, Teistukofa (Ungerne) *(Cepphus grylle)*. Denne Art forekommer ligeledes ynglende paa mange af Landets Fuglebjerge og nogle Steder ret talrig, saaledes i Snæfellsnes Syssel, ved Reykjafjord i Isafjords Syssel, Broddaneshrepp i Stranda Syssel, Hofshrepp og Ripurhrepp i Skagafjord Syssel, paa Grimsø og Vestmannøerne.

Til Vestmannøerne kommer den i Midten af Marts og trækker bort i August. I Begyndelsen af Juni lægger den 2, sjældnere 3 Æg.

Æggets Længde og Bredde:

51,5 mm	36,5 mm
63 »	42,5 »

SØKONGE; isl.: Haftirðill *(Mergulus alle)*. Om Vinteren opholder den sig paa det aabne Hav rundt omkring Landet. Paalandsstorme driver den dog ofte ind til Kysterne og ikke sjældent langt ind paa Land. Efter en orkanagtig Storm af Sydvest blev et forslaaet Individ fanget levende ved Gaarden Vindas paa Landi, der ligger ca. 7 Mil fra nærmeste Kyst. Paa Nordlandet tvinger Drivisen den om Vinteren til at nærme sig Landet. Det eneste Sted paa Island, hvor den for Tiden vides at yngle, er paa den Nord for Landet liggende Ø Grimsø. Rimeligvis yngler den dog flere Steder paa Vest- og Nordlandet, saasom ved Látrabjerg paa Nordsiden af Bredebugten og paa Drangerne Vest for Snæfellsnes Jøkel, hvor den ofte ses om Sommeren. I Begyndelsen af Juni lægger den ét Æg af blaalighvid Farve. — Æggets

Længde og Bredde:

46,5 mm	32,5 mm
51 »	34 »

LUNDE; isl.: Lundi *(Fratercula arctica)*. Lunden yngler i Mængde ved Kysterne rundt omkring Landet, og af alle Fugle er det den, hvoraf der dræbes flest paa Island. Den aarlige Fangst er gennemsnitlig 221,500 Stk., Maksimum 250,300 (1905), Minimum 214,500 (1899). Den aarlige Fangst er størst i Snæfellsnes Syssel, 71,000; dernæst kommer Vestmannøerne 43,000, Bardastranda Syssel 37,000, Dala Syssel 28,000, Myra Syssel 27,000. I de andre Sysler er Fangsten mindre, men alligevel ret betydelig flere Steder.

Fuglene efterstræbes mest for Fjerenes Skyld, der afgiver en fortrinlig Fyld til Sengedyner. For det meste bruges Fjerene i selve Landet, og Prisen varierer fra 1 Kr. til 1 Kr. 50 Øre pr. Pd. efter Kvalitet. Brystfjerene er de bedste. Ogsaa Kødet spises, enten ferskt eller nedsaltet.

Til Ynglepladserne kommer Lunden i Midten af April og trækker bort derfra i August og September. I Slutningen af Maj eller tidlig i Juni lægger den ét Æg.

Æggets Længde og Bredde:

60,5 mm	41 mm
69,5 »	47 »

ALK; isl.: Álka, Klumba *(Alca torda)*. Alken, der er Standfugl, yngler flere Steder paa Fuglebjergene og paa stejle Klipper ved Kysterne; navnlig yngler den i Mængde paa Vestmannøerne og Grimsø, Rauðasandshrepp i Bardarstranda Syssel og flere andre Steder. Ved Vestmannøerne træffes den fra Midten af Februar til Slutningen af August og lægger Æg i Begyndelsen af Juni.

Æggets Længde og Bredde:

67 mm	44 mm
77 »	50 »

EN MUSVAAGEUNGE.

AF

MØHL HANSEN.

MED FOTOGRAFIER AF C. RUBOW.

Den kom til Verden i en høj Gran i Tisvildehegn — et Redested for Musvaagen gennem mange Aar. Engang — i sidste Halvdel af Maj — var vi deroppe og saa de to hvide næsten uplettede Æg; vi bestemte at komme igen senere for at se Ungerne, og 2 Juni nærmede vi os da atter Redetræet.

En Natravn, som vi havde jaget op fra en gammel Træstub, drev netop sit sære Spil, slog ned over os, forsvandt og dukkede atter op. Maaske har den sovet i den hule Træstub, og pludselig vækket har den været blændet af det stærke Sollys, og selv blændet har den søgt at undre og vildlede os, der trængte ind paa dens Enemærker.

Den sad nu smukt forstenet langs en lavbehængt Grangren, da vi ved at nærme os den kom over en vildfarende Musvaageunge i lysegraat Pelsværk med et kongeligt Blik, men højst hjælpeløs og overgaaet af Myrer.

Den laa vel en Snes Alen fra Reden; vi pillede den ren for Myrer, og den blev baaret op i et Lommetørklæde for at gives tilbage til sine Forældres Omsorg. Men nu viste det sig, at Reden var tom og et Valfartssted for den røde Skovmyre *(Formica rufa)*, hvis kæmpemæssige Tuer er saa karakteristiske for Tisvildehegn. Vi afventede en Tid lang de gamle Fugles Ankomst, men ingen Musvaage var at se eller høre. Det var en stille, varm Dag, kun Fuglekongerne puslede i de tunge nedhængende Grangrene, stod som Kolibrier i Luften og peb saa fint som Spidsmus i Grøftegræsset. Det blev os mere og mere klart, at Musvaageungens Opdragelse vilde komme til at hvile paa os. Hvorfor var Reden forladt og Ungerne faldet ud? Hvad var der sket deroppe i det store gamle Rovfuglebo? Ingen kunde fortælle os det.

En Slags Løsning — men lidt for dramatisk til at virke sandsynlig — kunde der udledes af en soltørret Hugorm, der

laa paa Redekanten. Den har været bragt Ungerne som Føde. Kan den forinden have faaet Lejlighed til at sætte Gifttanden i begge de Gamle? I saa Fald vilde Ungerne vel instinktmæssig søge ud over Redekanten og være havnet nede paa det bløde Dække af Grannaale. Det er alt kun Gisninger.

En levende Virkelighed med øjeblikkelig Krav paa tilfredsstillet Appetit var Musvaageungen med det taagede og vilde Blik. Jeg var klar over Vanskelighederne ved at skaffe den Mad; jeg havde i levende Erindring et Par Vandrefalke-Unger, som jeg en Sommer paa Kullen skulde holde Liv i ved Hjælp af en Salonbøsse; jeg husker deres vrede Blik, naar jeg kom hjem uden Bytte, og aldrig har jeg følt Graaspurven som et saa attraaværdigt og sjældent Bytte som dengang. Men Musvaagens Appetit var skærpet, den var nøjsom. Den første Ret, jeg bød den, var Dammuslinger; da den havde slugt 6, frisk udtagne af Skallen, var jeg klar over, at den vilde kunne leve hos os. Ramløse Aa, der danner Skellet mellem vor Jord og Tisvildehegn, er rig paa Dammuslinger; vader man ud i den og lader Haanden glide rundt i dens Tørvebund, støder man paa den ene Musling efter den anden. I Løbet af kort Tid kan man faa fyldt en Spand. Muslingerne blev den Ret, som Musvaagen maatte falde tilbage paa, naar alt andet glippede. I en Ruse, jeg har anbragt nær Aaens Udløb i Arresøen, kunde jeg gærne hver Morgen hente den lidt frisk Fisk, smaa Gedder, Aborrer, Skaller eller Flirer; til at begynde med skar jeg det ud i smaa Bidder, senere fik den hele Fisken og begyndte da gærne med Hovedet — fristet af de røde Gæller. I det hele blev dens Ernæring lagt lidt om, mere i Retning af en Fiskeørns Tilbøjeligheder. Den var straks parat til at tage den Mad, man rakte den — dog gjorde den Forskel. Fisk og Muslinger kedede den i Længden, og ofte tog den det først til Naade, efterat man havde lagt det paa dens Redekant og fjærnet sig lidt.

Til Bolig havde den faaet en Kasse med Lyng og Kviste, og der blev sørget for, at der altid var friske Gran- og Birkegrene, overensstemmende med dens Instinkt og Behov. Om Dagen stod dens Redekasse i fri Luft ved Husets Indgangsdør kun faa Alen fra Skoven; den gjorde ingen Forsøg paa at forlade Kassen, som den snart lærte at opfatte som sit rigtige Hjem. Om Aftenen blev den flyttet ind i et Skur, hvor den til Selskab havde en Dværghøne, der rugede Lappedykker-Æg ud.

Dens Oplevelser var kun smaa, i bedste Fald en lille Ændring i Spiseseddelen — en Kanin, en Pattegris, et Par Krageunger. Den tog altid med større Lidenskab mod Kød end mod Fisk, dækkede for det med Vingerne og søgte at se frygtindgydende ud. Engang fik den en selvdød Høne, som nær havde gjort Ende paa dens Tilværelse. Den blev meget syg kort efter at have spist af dens Kød, laa stille hen med matte Øjne og led øjensynligt meget. Vi prøvede med en Skefuld amerikansk Olie, og Virkningen var udmærket; den næste Dag allerede var den helt i Orden.

Man kan tænke sig, at dens Tilværelse i Kassen har været lidt ensformig. Vi Mennesker snakkede jo nok med den, og jeg tror, den syntes om os; den kunde allerede tidligt lægge Hovedet forstaaende paa Siden, dog rystede den alle Kærtegn af sig. Huskatten misbilligede en Smule denne Tilvækst til Familien, stjal til Tider dens Fisk, hvis den lod dem ligge for længe paa Redekassen, men lod den forøvrigt i Fred. Katten havde et Par Killinger, og ikke sjældent kom den hjem fra Marken med hævet Hoved, slæbende paa en stor Studsmus med ravgule Tænder; det kunde hænde, at jeg engang imellem tog Musen fra den og gav den en Fisk i Stedet, for at skaffe Musvaagen lidt ekstra Fornøjelse. Den spiste den med Hud og Haar og foragtede en Tid lang Fiskefoderet. Da den blev lidt ældre og Misforholdet mellem den og Katten ikke saa stort, kastede jeg undertiden om Morgenen Fisken for dem begge to; de gik gensidig lidt af Vejen for hinanden og nærmede sig uhyre forsigtigt Fisken. Katten lærte dog snart, at den ikke havde noget at frygte og trak resolut Fisken til sig med Poten.

En Dag begyndte det jo at gaa op for Musvaagen, at Vingerne var andet end besværlige Prydelser: den baskede højst kejtet omkring i Luften, men Begyndelsen var gjort, og en skønne Dag sad den udenfor paa en Tørveskrue, lidt fortumlet og beruset af sin egen Evne til at komme frem. Den søgte dog endnu daglig tilbage til Redekassen og delte stadig Soverum med Dværghønen. — Dens Forhold til Husdyrene undergik en lille Forandring; saa længe den holdt sig til sin Redekasse, saa Kyllingehønen ingen Fare i den, men kom den flyvende, udstødte den Varselsraab, og Kyllingerne krøb i Skjul. Den havde en Forkærlighed for at sætte sig paa Dueslaget, hvad der altid afstedkom lidt Panik. Duerne stak til Vejrs, og nedenunder satte

Hanen i med sit Veraab, Hønsene skændte — men Musvaagen sad rolig og uforstaaende og begreb ikke, hvorfor de Kyllinger, den var vokset op sammen med, pludselig tog Afstand fra den. Tilstanden var demoraliserende baade for Musvaagen og Fjerkræet — de kom i en forkert Vinkel til hinanden. Duernes Aar-

Musvaagen.
Tilvenstre siddende paa en Pæl, hvor der er henlagt Føde, tilhøjre dækkende Føden med Vingerne.

vaagenhed overfor Rovfugles Angreb slappedes, og Musvaagen kom i et lidt for kammeratligt Forhold til sin fremtidige Mad. Den kunde sidde i timevis og beundre en lille Kanins Syslen i Græsset, lægge Hovedet paa Siden og være opfyldt af Sympati; jeg er ikke i Tvivl om, at det har været en Kærlighed stærkt farvet af Madlyst; den kunde ogsaa lege lidt med Kaninen, hvad der straks hensatte den lille Gnaver i afsindig Skræk, men den fandt aldrig paa at sætte sin Klo i den, hvad der i et Nu — det tvivler jeg ikke paa — vilde have reduceret Kaninen til Mad.

Naar jeg viste mig, slog den uforbeholdent ned paa mig og satte en dygtig Klo i mig; den modtog jo ikke sin Mad med nogen Slags Taknemmelighed, men snarere med Vrede over, at der ikke var mere. Dens Yndlingsplads var nu et Hjul, der var blevet lagt op paa Atelier-Taget, som en Invitation til Storken. Herfra havde den godt Overblik over Terrænet og kunde se, hvor den havde os. Denne Forkærlighed for Storkehjulet havde en kedelig Følge. Et lille Stykke fra Atelieret har vi en gammel Gaard omgivet af store Popler; da en af disse knækkede i Stor-

men, fik jeg et Hjul anbragt der, og Storkene tog mod Indbydelsen. De smukke Fugle er os til stor Glæde, og vi omgaas dem meget varsomt for at gøre dem trygge ved Stedet. Man kan derfor tænke sig mine Følelser, da jeg ser vor uopdragne Musvaage stile lige mod Storkereden og slaa sig ned der, som om alle Storkehjul var gjort for den. Dens Ankomst virkede en Smule forbløffende paa Storken; jeg hørte den give den skælmske Lyd fra sig, som kan minde om de unge Skader i Kirsebærtræerne eller Skovskaden paa en varm Sommerdag. Saa begyndte der en Flyven i Ring om Poplerne. Begge Storkene og Musvaagen slog Cirkler højt oppe i den klare Luft og over dem den skræmte Dueflok som Blink i Luften. Det var et smukt Syn og vistnok temmelig uforstaaeligt for uindviede. I Glideflugt styrede nu Musvaagen ned mod det Sted, hvor vi stod, og da jeg ikke ønskede mit gode Forhold til Storkene ødelagt ved at røbe mit fortrolige Forhold til Musvaagen — der efter Sædvane vilde have anbragt sig paa mit Hoved — maatte jeg ty inden Døre.

Dens Fremskridt i Retning af selv at skaffe sig Føden var ikke store — dens fornemste Jagtudbytte var foreløbig en grøn Græshoppe og Ørentviste, som den nærmede sig i pudsige Hop og derefter tankefuldt parterede i meget smaa Stykker. Den manglede Forældre til at lære den Jagten, dens Instinkt syntes ikke saa stærkt udviklet som f. Eks. Kattens, der allerede som ganske lille — selv fjærnet fra sin Mor og demoraliseret ved Menneske-Omgang — forstaar sit Kald og kaster sig over Musen. Jeg tror, den havde nogen Forstaaelse af, at Fisken kom fra Aaen — den havde set mig tømme Rusen og straks faaet Fisken i Kloen; men hvor fik jeg Kødet fra? Den fulgte mig i min daglige Gærning uden at forstaa det, sad paa mit Staffeli, mens jeg malede, var med mig i Urtehaven — siddende paa mit Hoved — mens jeg bandt Tomater op eller pillede Bønner. Den blev slemt hundset af de andre Fugle; navnlig Tornskaden var utrættelig i at flyve over den og slaa ned i Nakken paa den. I den Henseende gjorde det ingen Forskel, om den sad paa mig eller paa en Gærdestolpe — Musvaagen tog det fromt og spekulerede videre paa, hvor Kødet kom fra — den saa mig trække Radiser op og opdagede, at det kunde den ogsaa; med Farven lod det til at være i Orden, men Smagen var der ikke noget ved. Skalotter lod sig ogsaa trække op, og en Dag, den

havde faaet Æggekage, forsøgte den sig bagefter med at rive Græskarblomster af. Alt i alt var dens Medvirken i Urtehaven ikke gavnlig. Det var en Blanding af Madlyst og Trang til at lege, der fik den til at pille og rive i alting — den kunde hoppe i timevis rundt med en vissen Kartoffeltop i Kloen. Naar Børnene spillede Boccia, kunde den flyve efter Kuglen og slaa ned over den; den holdt ogsaa af at anbringe sig paa Hovedet af min Kone og eftertænksomt pille alle Haarnaalene ud og lade dem falde.

Halvtredje Maaned gammel — i Midten af August — havde den den store Oplevelse at træffe en anden Musvaage, der værdigedes at kredse med den over Skoven. Vi fulgte den med Øjnene og haabede, at den vilde opføre sig godt og gennem Eksemplet faa en bedre Opdragelse, end vi kunde give den. Desværre begik den to alvorlige Fejl; den skreg med sin Barnestemme — et langtrukken Kyllinge-Pip — skønt den godt kunde sige som de voksne Musvaager den Lyd, som Skovskaden saa skuffende efterligner; endelig brød den af fra Skyerne og satte sig brat paa Poste-Træet foran Husets Vinduer — en Handling der ikke vandt Bifald hos den anden Musvaage; flaksende med Vingerne vendte den desorienteret Kammeraten Ryggen og forsvandt over Skoven.

Faa Dage senere fangede den sin første Graaspurv og saas nu undertiden sammen med andre Musvaager; den kunde være borte en Dags Tid, og der var noget fremmed over den, naar den kom igen; den følte sig nu ikke længer som Menneskebarn, men havde en dunkel Anelse om sin Samhørighed med Skoven og de vilde Fugle. Den rev Kødet til sig, dækkende over det med udspilede Vinger og Hale, flammende af Vrede, som den ses paa Billedet.

Den havde faaet den daarlige Vane at vække os ved Solopgang ved at sætte sig paa en Stærekasse lige udenfor Sovekammervinduet og højlydt forlange Mad. For at undgaa det indfangede jeg den om Aftenen og anbragte den i en Græstørvshytte ved Siden af Kyllingehuset. Det var første Gang, jeg brugte Vold mod den, og jeg tror, den følte sig meget krænket; den holdt endnu til et Par Dage omkring Huset, men forsvandt derpaa ganske. Jeg tænkte mig Muligheden af, at den havde hørt Ræven gøre Indbrud i Kyllingehuset ved Siden af og maaske ventede, at noget lignende skulde overgaa den. Dog, efter en

Uges Forløb stillede den atter med god Appetit, en lille Smule medtaget — som efter et Slagsmaal — med et Par løse Fjer og en afrevet Klo paa den ene Bagtaa. Den indtog sine gamle Siddepladser, paa Storkereden, i Hønsegaarden eller paa Postestangen; hver Aften i Skumringen kunde man se den flyve over i Fyrreskoven. Den havde vundet vor Slagters Venskab og fik fra nu af sin ugentlige Ration af Lunge eller Kød-Affald; dens Tilværelse syntes ret betrygget. Den fik sine smaa daglige Vaner; til disse hørte at komme strygende ned over mig i den tidlige Morgentime, naar jeg — fulgt af Huskatten — røgtede min Ruse i Aaen. Begge Parter vurderede med stor Interesse Fangsten, og begge havde desværre opdaget, at jeg bagefter anbragte Aalene i et stort Kar i Gaarden; jeg antraf Katten fiskende i Karret i Maaneskin og greb Musvaagen i meget behændigt at trække Fisken op af Vandet med Kloen.

Et Par Gange kastede jeg en levende Snog for den, som den angreb og opaad — dog uden større Lidenskab. Den tog ofte Bad i Aaen og var bagefter næppe i Stand til at flyve; jeg tror ogsaa, den holdt af Regnvejr, den anbragte sig da gærne paa en Tørrestolpe i en paafaldende lodret Stilling.

Jeg var stadig gaaet ud fra, at den vilde forlade os ud paa Efteraaret, som jeg vidste Tilfældet havde været med andre opdrættede Musvaager. I September—Oktober er der over Egnen et jævnt og stadigt Træk af Krager fra Nord til Syd, Musvaagen havde bemærket det og enkelte Gange yppet Klammeri med dem. Sidst i Oktober blev den set slutte sig til Kragerne og trække mod Syd over Arresøen. I 10 Dage viste den sig ikke, jeg tænkte mig den allerede paa Vej mod det sydlige Europa, da den en taaget Dag pludselig tonede frem og med et Bump sad paa mit Staffeli. Den var ikke særlig sulten og maa altsaa selv have skaffet sig sin Føde.

Den har en meget forskellig Maade at behandle os paa; min 10-Aars Dreng betragter den som Legekammerat, slaar ned over ham, hvor han færdes, og bruger Næb og Klør. Den ser meget morsom ud, naar den gaar aggressiv til Værks med en egen impertinent Gangart, i høj Grad sat op til Narrestreger, skrævende ud med Buksebenene, med udstaaende Halsfjer, flad Nakke og Lyn i Øjet. Legen er dog ikke helt ufarlig, Kammeraten møder gærne med Rifter i Ørene og paa Kinden. Den kan heller ikke lade Pigen være i Fred; naar hun henter Vand ved Posten,

slaar den ned i Nakken paa hende og lader sig ikke fordrive af Karkluden, ja følger gærne med helt ind i Køkkenet. Jeg er ikke sikker paa, om det er Fjendskab eller Leg. Dens Udvikling minder en Del om den saakaldte »tamme Hjort«s i Dyrehaven, som sikkert vil være erindret af en Del af Læserne.

Musvaagen kommer flyvende efter Føde.

Dens Forhold til mig er tillidsfuldt, dog blandet med Respekt, overfor Katten er den en Kujon.

Jeg har endnu tilbage at omtale et mørkt Punkt. Sidst i November traf jeg den i Færd med at plukke og fortære en Dueunge fra Slaget, endnu ikke flyvefærdig, men stor nok til at vise sig paa Flyvebrædtet. Den saa usigelig flov og brødebetynget ud og fandt sig uden Modstand i, at jeg tog Byttet fra den. Den fik nogle ordentlige Knubs og en lille Tordentale, og jeg tror, den forstod det fuldt ud. Den var ikke drevet af Sult, da den havde levnet af sin Morgenmad — det var ubetinget Lystmord.

Jeg havde nu ventet, at den vilde gøre sig usynlig i nogen Tid, krænket over Afstraffelsen; det skete dog ikke; den indtog sit gamle Stade i Hønsegaarden som en venligt interesseret Tilskuer.

Henimod Midten af December rejste hele Familien til Byen, og Huset stod tomt en Uges Tid. En Nabokone havde paataget

sig Pasningen af Fjerkræet — Musvaagen iberegnet. Ved vor Hjemkomst berettede hun, at den de første Dage havde afhentet sin Mad paa det tilvante Sted, men de følgende Dage var Maden urørt og Musvaagen ikke at se. Der er et rørende Moment i, at det synes at være Menneskene og ikke Maden, der har holdt den til Huset; dog maa det i denne Forbindelse bemærkes, at der manglede en Due i Besætningen.

Slutningen er da et aabent Spørgsmaal; maaske stiller den om et Par Dage paa sine vante Pladser, maaske er den allerede faldet for sine Gerninger i anden Mands Hønsegaard. Det er vel i saa Fald tvivlsomt, om Meddelelsen paa dens Fod-ring: »Mortensen Viborg Nr. 920« for sidste Gang bringer os en Hilsen fra den.

FORSLAG TIL EN NY JAGTLOV.

I Sommeren 1917 blev paa Initiativ af »Foreningen til Dyrenes Beskyttelse« nedsat et Udvalg bestaaende af 3 Medlemmer af denne Forening, 3 fra »Dansk Jagtforening« og 3 fra »Dansk ornithologisk Forening«; de sidste var E. Lehn Schiøler, A. L. V. Manniche og R. H. Stamm. Udvalgets Arbejde foreligger nu trykt, som et »Udkast til Lov om Jagten«. Det er en kendt Sag, at under Jagtlovene hører ikke blot selve Jagten men ogsaa Fredningsbestemmelser for alle Dyr, deres Æg og Yngel, hvad enten de kan henregnes til de jagtbare Dyr eller ej; en Jagtlov har da Bud til enhver, der overhovedet har nogen Interesse for vort Lands Dyreverden, og en kort Gennemgang af de Bestemmelser i Udkastet, som i første Række vedrører vor Forenings Opgaver og Maal, vil antagelig interessere Foreningens Medlemmer.

At der trænges til en ny Jagtlov er erkendt af alle. Den gamle kan snart holde 25 Aars Jubilæum, og dens Afløsning har længe været drøftet, bl. a. i »Dansk Jagttidende« og her i Tidsskriftet (4. Aargang, Side 49, O. Helms: »Betragtninger over Jagtloven« med senere Indlæg fra O. Dyrhauge og H. Arctander).

De første 2 Kapitler i Udkastet handler om Jagtretten og dens Udøvelse. Hvad der her særlig vil lægges Mærke til, er Bestemmelsen om det ofte paakrævede Jagttegn, for hvilket Betalingen sættes til 10 Kr. aarlig, dog at Grundejeren jager frit paa egen Grund. Hovedinteressen for Ornithologen ligger i Kapitel 3 »Jagttider og Fredningsbestemmelser«.

Tallet af de Fugle, der tidligere var fredløse Aaret igennem, er nu indskrænket; hertil hørte Ørne, alle Falke, Glenter, alle Kragefugle (undtagen Alliker), Blishøns og Skarver; nu er der kun Due- og Spurvehøge, Vandrefalke, Raager, Krager og Skader, Graaspurve samt Vildgæs (undtagen Graagæs). Til de helt fredede Arter hørte tidligere kun Urhøner samt sorte og hvide Storke, Sang- og Smaafugle. Nu foreslaas tillige Fredning for Rørdrummer, Traner, Præstekraver, Stenvendere, Klyder, Terner, Turtelduer, Steppehøns, Glenter, Ugler, alle Klatre- og Skrigefugle (Gøg, Spætte, Natravn, Isfugl o. s. v.), Ravne, Alliker og Nøddekriger samt alle Sang- og Smaafugle, hvis Slægtsnavne udtrykkelig anføres. Dog skal det være tilladt i Frugthaver at

bortskyde Stære, naar de gør Skade paa Frugten, desuden at bortskyde Terner, der gør Skade paa Fiskekulturer, og Alliker, hvor de gør Skade paa Skovkulturer.

Ved Fastsættelsen af Fredningstiderne for de enkelte Fuglearter er der taget Hensyn saavel til de jagtlige Interesser som til Beskyttelsen af Landets Fugleverden; der har i ikke ringe Grad gjort sig Bestræbelser gældende i Retning af at faa forholdsvis faa Datoer ind i Bestemmelserne, m. a. O. at simplificere dem saavidt muligt. Det er da saaledes, at 1 og 16 Juli, 11 August og 21 September bliver de hovedsagelige Dage, paa hvilke Jagten begynder. Hejrer, Graagæs og Skovskader foreslaas fredede fra 1 Marts til 30 Juni; Svømmeænder, Taffelænder samt Regnspover fra 1 Januar til 15 Juli. Rovfugle (undtagen de tidlige nævnte), Ring- og Hulduer og alle Vadefugle (undtagen de tidligere nævnte) foreslaas fredede fra 1 Februar til 10 August, til hvilken Dato ogsaa Urhaner er fredede. Endelig begynder Jagten paa alle de øvrige Hønsefugle, alle Slags Drosler, Skovsnæpper, Gravænder, Lappedykkere og alle Svømmefugle (undtagen de tidligere nævnte) 21 September; for Skovsnæppen er foreslaaet Fredningstid fra 8 April.

I en særlig Paragraf hedder det, at den paabudte Fredning tillige omfatter de fredede Dyrs Yngel samt Fuglenes Reder og Æg; dog skal det være Ejeren af Grunden tilladt at borttage eller lade borttage Æg af Maager (undtagen af den store Havmaage) indtil 1 Juni samt Æg af Ænder, til hvilke der er indrettet fredede Rugepladser, alt under fornødent Hensyn til at Formeringen ikke hindres. Som det vil ses, bliver det væsentlig kun af Storm- og Hættemaager, der herefter maa samles Æg, idet ogsaa Vibens Æg nu er fredede.

Af andre Bestemmelser i Udkastet har det Interesse, at der foreslaas forbudt al Jagt mellem Solens Opgang og Nedgang, undtagen Morgen- og Aftenjagt paa trækkende Svømme- og Vadefugle, at det er forbudt til nogen Slags Jagt at anvende kunstigt Lys, og at al Brug af Sakse udenfor Gaard og Have er forbudt, ligesom Brug af Limpinde og Doner.

I et Tillæg til Udkastet gives der Motivering for de forskellige foreslaaede Ændringer i den tidligere Lov, og Grunden til Fredningsbestemmelserne for de enkelte Fuglearter klarlægges indgaaende.

Udkastet foreligger som Udvalgets Arbejde i dets Helhed, uden

at der findes Særstandpunkter. De Hovedformaal, der bør naas, er efter Udvalgets Mening følgende:

1. At bevare den nationale Fauna.
2. At udvikle Jagten som et i økonomisk Henseende ikke helt ubetydeligt Bierhverv.
3. At opretholde en betryggende Fred paa vore Marker.
4. At indskrænke Antallet af Ulykkestilfælde ved Vaadeskud.
5. At fjerne det Dyrplageri, som nu kan knytte sig til Jagtens Udøvelse.

Endvidere gør Repræsentanterne for hver Forening Rede for, hvad deres særlige Opgave har været, og Dansk ornithologisk Forenings Repræsentanter skriver følgende:

»Repræsentanterne for Dansk ornithologisk Forening ønsker at udtale, at deres Forening, hvis fornemste Opgave det er dels at udbrede og forøge Kendskabet til vor hjemlige Fuglefauna i videst mulige Udstrækning, dels at værne denne mod Efterstræbelser, med stor Forventning imødeser en Forbedring af Jagtloven, der udtrykkelig tager Sigte paa at fremme denne for Foreningen saa betydningsfulde Sag. Og dette gælder ikke alene de Fugleformer, som i Lægmands Omdømme staar som »fredelige« eller »nyttige« Fugle, men ogsaa dem, der med større eller mindre eller helt uden Grund er komne i Miskredit.

Foreningen maa bestemt hævde Princippet: Ingen Udryddelse af nogensomhelst dansk Fugleart. Danmark har af sine noget over 300 Arter ikke en eneste at undvære. Foreningen optræder som Defensor lige saavel for en Vandrefalk som for en Nattergal, for en Fiskehejre som for en Agerhøne. Foreningen kan selvfølgelig tolerere en Indskrænkning i Individantallet for saadanne Arter, hvis Skadelighed for menneskelige Interesser er overvejende, men ikke deres totale Udryddelse. Og den maa samtidig hævde og understrege Vanskeligheden, der er forbundet ved med Rette at stemple en bestemt Fugleart som absolut skadelig, idet den gør opmærksom paa, at et Dyrs Skadelighed i de allerfleste Tilfælde ulige lettere lader sig paavise end dets Nytte i Naturens Husholdning.

Ud fra disse Standpunkter har Repræsentantskabet for Dansk ornithologisk Forening kastet sit Lod i Vægtskaalen under Udarbejdelsen af nærværende Forslag til Lov om Jagten i Danmark«.

Naar nu Lovforslaget kommer til Rigsdagen, maa man haabe, at det vil finde en gunstig Modtagelse. Bliver det til Lov, vil det betyde væsentlige Fremskridt og Lettelser i Arbejdet for at bevare den danske Fugleverden, og i hvert Tilfælde har Dansk ornithologisk Forenings Medlemmer Grund til at anerkende, hvad Foreningens Repræsentanter i Udvalget har virket.

Red.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 13, HÆFTE I—II.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

13. AARGANG HÆFTE III—IV

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF

O. HELMS

Kjøbenhavn Oktober 1919

SORTKRAGE *(Corvus cornix* var. *corone)*. Jeg har en Sortkrage ynglende her, og andre lever paa Egnen; den, der findes her, bor i Skoven, yngler der og har givet mig Anledning til forskellige Iagttagelser.

Efter at have erfaret, hvor hyppig Sortkragen er i Sønderjylland gennem B. Simonsens Iagttagelser, offentliggjorte her i Tidsskriftet »Bastarder af Graakrage *(Corvus cornix)* og Sortkrage *(Corvus corone)*» Aargang 5, Side 212, havde jeg begyndt ogsaa her at spejde efter Fuglen; første Gang, jeg saa den, var 9 Januar 1912, da der sad en i Køkkenhaven imellem Snese af Graakrager; tidligere havde Arkitekt Hagerup en Gang, han var her paa Besøg, fortalt mig, at han havde set en her i Nærheden. Saa gik der imidlertid nogle Aar, lige til 1915, før jeg saa den igen; 4 April saa jeg da nogle gaa ved Stranden.

Bastarder mellem Graa- og Sortkrage mente jeg at have set nogle Gange; 11 Maj 1915 fik jeg Beviset i Hænde. Ved Stranden nedenfor min Have gik to Krager om Middagen; nu er Kragen, foruden Spurvene, den eneste Fugl, jeg jager her, og fra Vinduet i min Bolig skød jeg paa den ene; allerede da jeg skød, havde jeg en Fornemmelse af, at den saa noget anderledes ud end dens Kammerat, og da jeg gik ned for at tage den op, saa jeg allerede paa Afstand, at det var en Bastard mellem Sort- og Graakrage, endda en særdeles veludtalt Bastard med meget sort. Paa Undersiden var der et graat Parti paa et Par cm bagved de sorte Brystfjer, men bag dette blev de sorte Skaftstreger paa Fjerene bredere, og Bugen var helt sort. Paa Oversiden var der i Nakken ligesom paa Halsens Sider et graaligt Parti, men det sorte fik snart Overhaand, saa at hele Ryggen, Skulderfjerene og Overhaledækfjerene var sorte. Fuglen kom til E. Lehn Schiølers Samling.

Nu fortsatte jeg naturligvis ihærdigt at kigge efter Sortkrager eller Bastarder. I Skoven fandtes paa denne Tid en Flok Krager paa en Snes Stykker, der øjensynligt ikke ynglede, maaske fordi Rederne var forstyrrede; 3 Juni gik jeg om Aftenen en Tur i Skoven, og det forekom mig da, at der var en Sortkrage mellem Graakragerne; lidt efter saa jeg en sidde i en Trætop ved Siden af en Graakrage og præsentere sig ganske tydeligt. Jeg havde nu faaet Vished i min Formodning om Sortkragens Forekomst her i Yngletiden og mønstrede stadig i min Kikkert

de Flokke af Krager, jeg kunde faa Øje paa, for at se, om der var Indblanding af Sortkrageblod, hvad jeg dog aldrig saa.

I 1916 saa jeg fra først i Marts og Aaret igennem Sortkrage i Skoven, paa Marken og i Køkkenhaven; jeg saa den flyve og gaa sammen med en Graakrage, og ofte var jeg den ganske nær. Trods mine Anstrengelser lykkedes det mig ikke at finde dens Rede i Skoven, men da den holdt til her i hele Yngletiden, var det vel udenfor Tvivl, at den ynglede der.

I 1917 saa jeg Sortkragen første Gang 31 Januar, og hele Foraaret igennem saas den jævnligt; i April, Maj, Juni traf jeg den ofte, men altid kun den ene. Den havde sit Jagtdistrikt paa et bestemt Sted, kom inde fra Skoven, fløj ned over Køkkenhaven og ned til Stranden. I Juni saa jeg den flyve med Føde i Næbbet, saa der var ingen Tvivl om, at den ynglede, men den og de andre Krager havde Rede i nogle høje Ege, hvorunder der var tæt og høj Bøgeopvækst, saa det var mig umuligt at se op i Egetoppene. Jeg ventede imidlertid at se et Kuld Bastarder, og blev derfor noget skuffet, da jeg 28 Juni saa den sorte Krage gaa paa Marken med 4—5 Unger, af hvilke ingen, efter hvad jeg kunde se, havde mindste Antydning af Sortkragetendenser — noget, som iøvrigt gentog sig i 1918. Senere saa jeg jævnligt Familien, og det var ganske morsomt at iagttage, hvorledes den stadig holdt sig paa det samme Sted, paa en Mark Vest for Sanatoriet, medens den Kragefamilie, hvis Unger var bleven udrugede paa Sanatoriet, holdt til nede i Parken og Køkkenhaven; de to Familier mødtes dog en Gang imellem og gik sammen. I Aarets sidste Maaneder saa jeg jævnlig Sortkragen.

Af det ovenstaaende mener jeg da at kunne slutte, at der i Skoven her yngler en Sortkrage — men ogsaa kun en — parret med en Graakrage, at den er Standfugl, bliver her hele Vintren, og at dens Afkom, i hvert Tilfælde i nogle Aar, bliver normale Graakrager. Forskellige Træk lader mig formode, at Sortkragen er en Hun.

I 1919 kom der lidt Nyt til; i Vinter- og Foraarsmaanederne saa jeg jævnligt Sortkragen. 4 Maj fløj der en sammen med en Graakrage over Inddæmningen og derfra ind i Skoven; det var øjensynligt et Par. Men nu begyndte der at tales om 2 Sortkrager; nogle af Patienterne paa Sanatoriet, som jeg havde bedt om paa deres Spadsereture se efter Sortkragens Rede, paastod, at der var 2, og 9 Maj fik jeg Vished herfor, idet jeg i Ind-

dæmningen paa en Gang saa 3 eller 4 Sortkrager. I Maj saa jeg jævnligt en i Skoven og i Køkkenhaven, og 16 Juni saa jeg paa Marken Graakrage og Sortkrage med lige udfløjne Unger; disse saa paa Afstand ganske ud som Graakrager[1]).

Hvorledes det staar til i en fjærnere Omegn med Sortkragen, tør jeg ikke sige, udover at jeg nogle Gange har set den paa Vejen ind til Faaborg. Skovrider Errboe paa Brahetrolleborg meddelte mig en Gang, at der af og til om Foraaret blev skudt Bastarder af sorte og graa Krager i Skovene paa hans Distrikt og sendte mig en saadan 3 Maj 1916; det var godt nok en Bastard men af overvejende Graakragetype med kun sorte Fjer paa Bugen og den bageste Del af Ryggen.

RAAGE *(Corvus frugilegus)*. Hvor jeg sidder og skriver dette, var der, før mit Hus blev bygget, en ret stor Raagekoloni med nogle Hundrede Reder, dels i Ege, dels i Bøge. I 1908, da Bygningerne her blev opførte, ynglede Raagerne endnu trods den megen Larm og Færdsel; nogle af de Træer, hvor de ynglede, blev fældede, da de stod i Vejen. Med nogen Spænding afventede jeg i 1909, om Raagerne vilde komme tilbage til deres gamle Reder, der laa i meget betænkelig Nærhed af min Bolig og Funktionærboligen; de kom ogsaa tidligt paa Foraaret for at se til de gamle Reder, men de indlod sig ikke paa at yngle der mere. Rederne var ret solidt byggede; i flere Aar holdt de sig temmelig uforandrede, tjente bl. a. til Bolig for Natugle, Skovdue og Skovspurv; efterhaanden ødelagdes de og dryssede ned. Endnu i 1911 staar der i min Dagbog for 28 Januar: »Om Morgenen var Raagerne nede at se til deres gamle Reder ved Funktionærboligen.«

Men de prøvede som sagt ikke paa at yngle her mere; den nærmeste Koloni, jeg kender, er i Dyreborg ved Faaborg, hvor der yngler en Mængde; i Faaborg ser og hører man dem ustandseligt flyve over. Derimod hører Raagen til de Fugle, der trækker herover og det endda i overordentlig stort Tal og meget regelmæssigt. Om Foraaret ser man af og til nogle trække over imod N. Ø. fra Februar til April. Tydeligst ses det, hvis det har været Vintervejr med Frost i nogen Tid, og der saa pludseligt kommer en smuk Dag. Senere hen paa Foraaret og i Sommeren kan der af og til ses Raager i større

[1]) Senere paa Sommeren saa jeg af og til flere Sortkrager paa en Gang.

eller mindre Flokke paa Markerne her i Nærheden eller flyvende over.

Hvad der ses paa Foraarstrækket, er dog altid mere spredt og uregelmæssigt; mere regelbundet og i langt større Udstrækning viser Trækket sig om Efteraaret, og for Raagen som for Alliken er det Oktober, der er Trækmaaneden. Det er i Maanedens første Trediedel, at Raagerne begynder at vise sig, i Dagene fra 3 til 12 Oktober. Saa ses Oktober Maaned igennem en Mængde enten trækkende eller opholdende sig her i Skoven, Parken eller Inddæmningen. Paa Træk ses den navnlig paa kolde, klare Dage, i størst Antal, naar det har været Frostvejr om Natten; de flyver da over, højt eller lavt, i Flokke eller spredt, ofte trækkende samtidig med Alliker og Krager uden dog i Almindelighed at blande sig med dem. Retningen, de trækker over i, er gerne imod Sydvest. Særlig udprægede Trækdage var 17—20 Oktober 1916, saaledes som jeg har beskrevet det ved Alliken; den sidste Trækdag i Oktober, jeg har iagttaget, er 28de (1917).

Men foruden de Raager, der trækker over paa denne Tid, træffes der mange, der opholder sig her en kortere Stund. Man ser dem i Skoven, i Parken, i Inddæmningen og paa Marken i større og mindre Flokke; i Parken ser man dem oftest i Egetræerne i Færd med at plukke Agern. De færdes paa denne Tid ofte sammen med Alliker og Krager; særligt i Efteraaret 1909 og 1910 var der saa mange, at Dagbogen taler om »Masser« og i »Tusindvis«. Det var ganske mærkeligt i disse to Aar at se, hvorledes Inddæmningen kunde være helt sortplettet af vældige Flokke af Kragefugle, som ikke senere har vist sig i saa store Masser. — Med Udgangen af Oktober forsvinder Raagerne, Trækket ophører, og de Skarer, der findes her, drager bort, men Vintren igennem kan der ses enkelte større og mindre Flokke.

TORNSKADE *(Lanius collyrio).* I mine nærmeste Omgivelser, Parken eller Skoven, findes Tornskaden ikke, skønt man skulde synes der var mange velegnede Pladser til den. Men man skal ikke langt bort for at træffe den; gaar man fra Sanatoriet vestpaa, træffes den ved den første Gaard, og rundt om i Tjørnehækkene langs Vejene her i Sognet er den ikke sjælden. Paa Landevejen fra Aastrup Kirke til Faaborg er man om Sommeren sikker paa at træffe den; Hannen sidder da gerne paa Telefontraadene, og der ruger flere Par paa denne Strækning. Som bekendt er Torn-

skaden en af vore allersenest ankommende Trækfugle, og de Tider, paa hvilke jeg første Gang har set den, men som ikke kan gøre Fordring paa megen Nøjagtighed, er ogsaa sene. I 1917 saa jeg den 9 Maj, men i andre Aar har jeg først truffet den omkring 20 Maj. Den bliver her saa til hen i August, idet det

Fig. 47. Mus spiddet paa en Torn og halvt fortæret af Tornskade.

andet Kuld af Unger ofte først er flyvefærdigt omkring Midten af Maaneden.

Tornskaden er en Fugl, alle kender — af Navn vel at mærke. Dens skønne rustrøde Rygfarve, det askegraa Hoved med den sorte Kindstribe og Rosaskæret paa den hvidlige Underside har de færreste Kendskab til; men alle har i Skolen læst om dens mærkelige Vane at spidde sit Bytte paa Torne og derefter plukke det itu. Det gør den ganske vist ogsaa, hvad jeg jævnlig har set, men jeg tvivler om, at den gør det meget almindeligt; i hvert Tilfælde har jeg ofte afsøgt Tjørne i Nærheden af dens Boplads uden at finde noget spiddet Dyr. Den 8 August 1917 kom jeg, i Følge med nogle andre, cyklende fra Faaborg. I en Tjørnehæk sad en Tornskade, Han; lidt længere fremme saa jeg 2 lige udfløjne Unger sidde inde i Hækken; jeg stod af for at se paa dem, og de blev da siddende ganske uforstyrrede ved deres Arbejde, som bestod i at fortære en Mus, der var spiddet paa en

Torn (Fig. 47) og allerede var halvt opædt. Jeg afskar den tørre Tjørnegren med Musen paa for at tage den hjem til Fotografering, og Ungerne blev ganske roligt siddende, medens jeg tog den; Hannen satte sig op paa Telefontraaden lige overfor, hvor den gav sig til at kvidre sin ejendommelige og saa sjældent hørte Sang.

STOR TORNSKADE *(Lanius excubitor)*. Det er kun ganske enkelte Gange, jeg har set den her i Egnen. 24 Februar 1912 saa jeg en i Skoven, og 28 Februar, da jeg sad og spiste i Sanatoriets Spisestue, saa jeg den sidde paa det højeste Sted, den overhovedet kunde komme til indenfor en vid Omkreds, nemlig paa Lynaflederen paa Sanatoriets Skorsten; det er jo et Kendemærke for denne Art, at den næsten altid sætter sig paa et højt Sted, vel sagtens for at kunne spejde ud; derfor gav Linné den ogsaa det latinske Artsnavn *Excubitor* = Vægteren.

PIROL *(Oriolus galbula)*. Den skønne, gyldne og sorte Pirol, Bülowslægtens Vaabenmærke, træffes her af og til, men i det hele sparsomt. Dog tror jeg, at den paa Egnen ikke er helt ualmindelig; der er berettet mig om dens Forekomst fra flere Steder, og først i August 1916 saa jeg en ganske ung Fugl, der var skudt ½ Mils Vej herfra, ved Lindevads Mølle. Nogle faa Gange har jeg hørt den her omkring; tre Gange ganske tidligt om Morgenen, da den satte sig fløjtende udenfor mine Vinduer, men straks efter drog bort igen. I 1915 fejrede jeg Grundlovsdagen ved at gaa en Tur i Skoven for at se paa Fugle; bedst som jeg gik, hørte jeg Pirolen fløjte fra Toppen af en Eg nær ved, og det lykkedes mig to Gange at faa Øje paa en Hun; senere blev den i et Par Timer ved at fløjte paa samme Sted, men var derefter borte[1]).

Pirolens smukke to- eller tretonede Fløjt, der i Klangen minder om Solsortens Stemme, er vel en af de lettest kendelige Fuglerøster, som jeg mange Gange har haft Lejlighed til at høre i Skovene i Berlins Omegn, hvor Fuglen er almindelig.

DIGESVALE *(Hirundo riparia)*. Saavel ved Sanatoriet som i den nærmeste Omegn er Digesvalen en meget talrig Fugl. Steder, hvor den kan yngle, findes der nok af; paa Store Svelmøs Klinter bygger den i Hundredevis, har en Koloni ved Stranden paa Fjordens Østside, bygger i Sanatoriets Grusgrav

[1]) I 1919 opholdt den sig her i Skoven hele Sommeren, ynglede sikkert.

og i en anden Grusgrav tæt herved, kort sagt, Bolignød hersker der ikke her paa Egnen for denne Art. Den har endog en saadan Overflod paa Bopladser, at den ikke hvert Aar bygger paa alle de Steder, hvor dens Kolonier sædvanlig findes, men enkelte Aar udebliver fra det ene eller det andet Sted. Paa selve Sanatoriets Grund hører den til de faste Gæster og er en af de talrigste Arter.

Den viser sig om Foraaret omtrent samtidig med Forstuesvalen i sidste Trediedel af April, idet det snart er saaledes, at enkelte kommer først og flere efterhaanden, snart saaledes, at en stor Mængde ankommer paa en Gang; nogle af dem, der ses om Foraaret, er vel paa Gennemrejse, men blandt de første, der viser sig, er ogsaa de, der bor her. Ankomsttiderne er saaledes for de enkelte Aar:

1910.	22	April,	stærk nordvestlig Vind med Hagl- og Snebyger + 4°; en saas ved Mosen.
—	23	—	en halv Snes ved Stranden.
—	28	—	ses stadig i ret stort Tal flyvende ved Stranden, men ses endnu ikke ved Ynglepladserne.
—	2	Maj,	ved Ynglepladserne i ret stort Tal, har allerede gravet Reder.
1911.	27	April,	nogle ved Stranden mellem Forstuesvaler.
—	30	—	endnu ikke kommen til Ynglepladserne.
1912.	2	Maj,	nogle fløj ved Inddæmningen.
1913.	25	April,	ved Inddæmningen mindst 20 mellem Forstuesvaler.
—	2	Maj,	i Hundredevis over min Have og ude over Vandet.
1914.	23	April,	medens jeg sad og saa ud over Bugten, viste sig paa en Gang en ret stor Flok Digesvaler og Forstuesvaler.
1915.	30	—	adskillige saas i Inddæmningen.
—	6	Maj,	en Del saas ved Redepladserne.
1916.	29	April,	30—40 Stykker saas oppe ved deres Redepladser i Grusgraven.
—	3	Maj,	saas i stor Mængde allevegne.
1917.	1	Maj,	det havde frosset om Natten, var nu + 10°; 5 Digesvaler saas i Inddæmningen.

1917. 4 Maj, ved Brinkerne paa Svelmø Digesvaler i Hundredevis.
— 5 — saas i Mængde ved Redepladsen her paa Sanatoriet.

De først ankomne holder ligesom Forstuesvalerne i Begyn-

Fig. 48. Grusgrav paa Sanatoriet med Redehuller af Digesvaler.

delsen oftest til ved Vandet, i Inddæmningen eller over Fjorden; saasnart Vejret bliver stille og mildt, søger de til deres Yngleplads. Men selv om de begynder at grave Redehuller, bliver de dog ofte afbrudte heri; hen i Maj kan det blive koldt, regnfuldt og blæsende; saa kniber det for Svalerne at finde Føden, og man ser dem da i Mængde sammen med Forstuesvaler holde til allevegne, hvor der er Læ, ofte omkring Bygningerne, ustandseligt jagende efter Insekter. Her paa Sanatoriet er deres Yngleplads en stor Grusgrav i Køkkenhaven. Da jeg første Gang saa den, var der kun et Hul, hvoraf der var taget nogle Læs Grus, nu er der en mægtig Fordybning, hvorfra der er kørt Tusinder af Læs. Østfra gaar man ind i den, mod Vest begrændses den af en stejl Brink paa 6 Meters

Højde, fremkommen ved det efterhaanden bortgravede Grus. Digesvalerne er nu højst uregelmæssige i deres Ynglen her; nogle Aar yngler de overhovedet ikke, og naar de ruger, er Tallet meget forskelligt i de enkelte Aar; jeg skal give en kort Oversigt over Forholdene for hvert Aar.

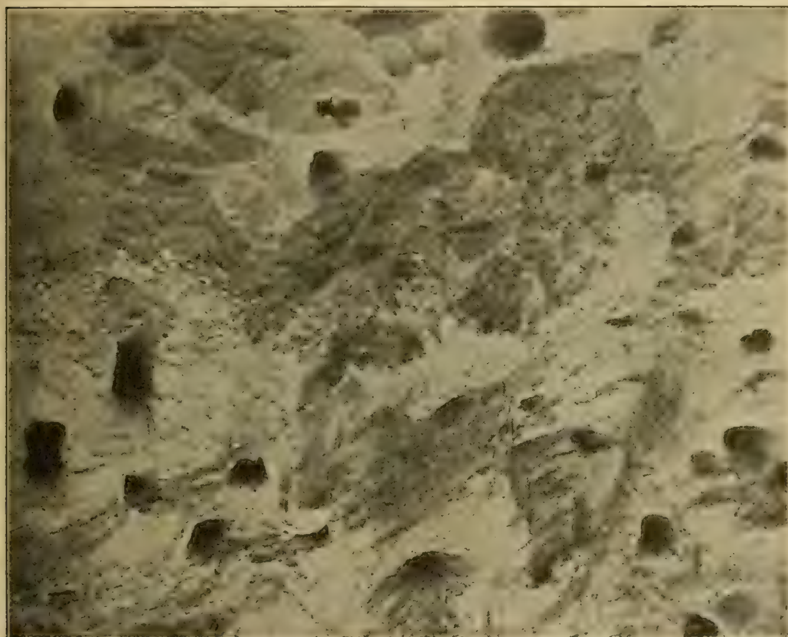

Fig. 49. Redehuller af Digesvaler.

1909. En Del rugede.
1910. Yngler i stor Mængde i Grusgraven.
1911. En stor Koloni.
1912. Ingen ynglende.
1913. Yngler ikke i Aar paa Sanatoriet, men i Mængde i en Brink paa Fjordens Østside, hvor de ellers ikke plejer at ruge.
1914. Til først i Juni ynglede ingen, saa indfandt sig en Del omkring 5 Juni, og der ynglede 30—40 Par.
1915. En lille Koloni paa 20—30 Par.
1916. Ingen byggede før 12 Juni, da der indfandt sig en halv Snes Par, som anlagde Reder.

1917. En Koloni var begyndt at bygge fra først i Maj, ialt 25—30 Par; saa kom der omkring 20 Juni en Tilvækst, idet en nykommen Flok anlagde et halvt Hundrede Reder; 26 Juni tælles der 90 Huller, som Fuglene i den nye Koloni har gravet.

Grunden til denne uregelmæssige Optræden er sikkert, at

Fig. 50. Digesvale i Færd med at flyve ud af Redehullet.

Digesvalernes Reder rundt om ofte forstyrres ved, at der tages Grus uden Hensyn til de ynglende Fugle; de søger saa et nyt Sted hen. Hos os ødelægges ofte i Vintrens Løb deres gamle Reder ved Grusgraven, hvad Svalerne sikkert ikke holder af, thi de vil gærne benytte dem igen. Det er for den lille Fugl et ikke ringe Arbejde at grave det 50—100 cm dybe Rør, der fører ind til Reden, og det anlægges endda ikke i det løseste Sand, men i ret fast; en Sten, der kommer i Vejen, maa Fuglen udenom, og derved kan der komme Krumninger paa Gangen; inderst udvides denne saa, og her bygges Reden, der er foret med ret store Hønse- og Andefjer, der staar op omkring Redens Kant.

I Sommertiden ses saa Svalerne oppe omkring Grusgraven, ofte som en hel lille Sky; naar Ungerne er udrugede, er der en ustandselig Travlhed med at bringe dem Føde; hen i Juli flyver Ungerne ud, men i hvert Tilfælde enkelte Aar lægger mange af Svalerne et Kuld til. Saaledes saa jeg 22 August 1915 en Mængde Svaler komme ud af Hullerne og 2 September nogle

fodre deres næsten flyvefærdige Unger. For Bysvalens og Forstuesvalens Vedkommende er to Kuld noget meget almindeligt, men hos Digesvalen var det, i hvert Tilfælde for mig, noget Nyt.

I August—September færdes Digesvalerne allevegne her omkring med deres udfløjne Unger, ofte forøgede af Skarer, som kommer trækkende nordfra og slaar sig ned en kort Tid. Man ser dem, hvor man færdes, paa Svelmø, i Eskemose, paa Markerne, ved Stranden og i Inddæmningen. Om Morgenen sidder de sammen med Forstuesvaler og enkelte Bysvaler i Mængde paa Sanatoriebygningens Tag; er det Regnvejr, sidder de tæt samlede paa Telefontraade; i Vestenvind stryger de frem og tilbage over Engen nedenfor min Bolig, hvor der er Læ, og er det stille Vejr, færdes de ude over Bugten i store Skarer, sætter sig undertiden i lange Rækker til Ro paa Baadebroen eller paa Fiskegarn. Af og til har jeg set Svaleflokkene, hvad der ser ganske ejendommeligt ud, sætte sig i Træerne, ikke blot paa udgaaede Grene, hvilket er hyppigt nok, men i selve de løvbærende Bøgetræer. Tallet, hvori Digesvalerne viser sig paa denne Tid, er forskelligt, men der nævnes ofte Hundreder, undertiden Tusinder. Begynder det saa at blive køligt hen i sidste Trediedel af September, forsvinder Hovedmassen, men et mindre Tal bliver tilbage i Oktober, som det vil ses af følgende:

1911.	3	Oktober,	ved Stranden saas en stor Flok.
—	8	—	saas i ret stort Tal.
—	29	—	enkelte saas mellem Forstuesvaler.
1912.	6	—	Efteraaret er kommet ualmindelig pludseligt; Natten mellem 2. og 3. frøs det et Par Grader. Svalerne er borte, dog saas imorges en Digesvale.
1913.	Forsvandt allerede sidst i September.		
1914.	4	Oktober,	en halv Snes saas.
1915.	Ingen i Oktober.		
1916.	7	Oktober,	enkelte i Inddæmningen.
1917.	3	—	de fleste nu borte.

BYSVALE *(Hirundo urbica).* Blandt de 3 Svalearter er Bysvalen den, som træffes sparsomst her, hvilket dog ikke vil sige, at den er sjælden. I Faaborg yngler den i stort Tal, bygger ogsaa i Landsbyerne her omkring.

Ved Foraarstid ses nogle paa Gennemrejse her paa Sanatoriet, men det er spredt og højst uregelmæssigt, man ser dem; 26 Maj 1909, en regnfuld Dag, saa jeg henimod Aften en Mængde her; jeg talte 70, der sad og trykkede sig opad hinanden paa en Gesims paa Funktionærboligen; ellers er det mest enkeltvis, de ses paa denne Tid imellem de andre Svaler.

1908.	7 Maj,	set.
1912.	9 —	2 ved Inddæmningen.
—	11 —	en Del.
—	16 —	enkelte ses imellem de andre Svaler.
1914.	10 —	nogle fløj i Læ af Skoven.
—	26 —	en stor Flok færdes omkring ved Sanatoriet.
1915.	30 April,	enkelte i Inddæmningen.
—	16 Maj,	enkelte ved Stranden.
1916.	11 —	en halv Snes sammen med Forstue- og Bysvaler.
—	16 —	en Del fløj omkring Skorstenen.

1911, 1913 og 1917 saa jeg ingen her i Maj.

Under Sanatoriebygningens fremspringende Tag løber hele Vejen en indskaaren Gesims (ses paa Figur 1 og 2), som man skulde synes var ideel for Bysvalerne at kline deres Rede paa. Aar efter Aar spejdede jeg derfor efter, naar Bysvalerne viste sig om Foraaret, om ingen skulde falde paa at slaa sig til Ro her, og mit Ønske gik ogsaa i Opfyldelse, selv om det varede nogle Aar. Først kom de for at se paa Lejlighed. I min Dagbog staar for 3 Juni 1914: »Bysvalen ses i disse Dage flyvende omkring ved Bygningerne, ofte sættende sig paa en Gesims, som om den havde i Sinde at bygge,« og for 15 Juni: »Bysvaler viste sig igen omkring ved Sanatoriet 10 Juni, men de er alle forsvundne herfra uden at bygge.« Først i 1915 efter at Sanatoriet havde staaet i 7 Aar, blev Redebygningen til Virkelighed. 30 Juni staar der herom: »Bysvalen yngler i Aar for første Gang paa Sanatoriet. Efter at der hen i Maj var set nogle Stykker, der igen forsvandt, saa jeg først en 16 Juni, og i disse Dage bygger vistnok 3 Par her; det ene Par bygger i Vognporten, hvor de har bemægtiget sig en Forstuesvalerede og fuldstændiggjort den med Mos og Kviste, saa at der kun er et lille Indgangshul øverst paa Siden, et ejendommeligt Syn; to andre Par bygger udenpaa Sanatoriet; hver Dag ser jeg dem

sidde paa Jorden, et Sted, hvor der daglig spildes lidt Vand; her er det eneste Sted paa Sanatoriet, hvor de kan faa noget Dynd til at kline Reden med.« Hen i Juli byggede 3 Par; da jeg saa, hvor ivrige de var for at faa Redemateriale, lagde jeg lidt Ler paa det Sted, hvor de plejede at samle Dynd, og de mange smaa Huller i Lerfladen viste snart, at de havde benyttet sig heraf. Spurvene tog den ene Rede, i de 2 andre kom Ungerne ud; 13 August rugede de for anden Gang, og 29 August var Ungerne flyvefærdige. I 1916 byggede Bysvalen atter; 30 Maj havde de begyndt, men ikke naaet videre end paa en lang Strækning af Gesimsen at anbringe nogle smaa Dyndklatter; 9 Juni saas henimod en Snes, og de byggede flittigt, men hvert Par prøvede 20—30 forskellige Steder; Resultatet blev iøvrigt sørgeligt; 4 Reder blev byggede, men Spurvene bemægtigede sig de 3; kun i den ene fik Svalerne Lov til at yngle, og 4 August havde de Ungerne udfløjne. I 1917 kom de igen og begyndte at bygge, men ikke et eneste Par fik Held til det for Spurvene.

Paa Efteraarstrækket faar Sanatoriet jævnligt Besøg af nogle. Fra hen i August til ind i September ses de blandt Flokkene af Forstue- og Digesvaler paa Sanatoriets Tag, mellem Bygningerne, ved Stranden, kort sagt, overalt, hvor de andre Svaler holder til; der kan være enkelte, en halv Snes, og en Gang, 30 August 1916, saa jeg over 100, der efter en regnfuld Nat sad og krøb sammen paa Gesimserne. Kun sjældent bliver den noget kuldskære Bysvale ind i Oktober, dog hænder det; 7 Oktober 1914 fløj 5 omkring ved Sanatoriet, og saa sent som 19 Oktober 1917 saas en blandt Forstuesvalerne.

FORSTUESVALE *(Hirundo rustica).* Hvis det passer, hvad der staar i Wergelands Digt:

»Nu blev mit Hus velsignet,
en Svale fløj derind«

saa maa der hvile en rig Velsignelse over Sanatoriet. Forstuesvalen er bleven Husfugl hos os — i altfor høj Grad. Den bebuder os Foraarets Komme, vi iagttager med Interesse dens Redebygning og hele dens Familieliv, lægger Mærke til dens Afrejse om Efteraaret og følger de sidste Efternølere, der kan holde sig helt til Vintrens Begyndelse. Der findes vel heller ingen Fugl lettere tilgængelig for Iagttagelse. Selv de fleste af

de Arter, der bygger rundt om vore Boliger, gemmer sig dog for en Del i Træer og Buske. Svalen færdes altid paa aabne Steder, flyver højt i Luften eller lavt over Jorden eller Vandspejlet, hviler sig paa Telefontraadene og bygger i vore Boliger; dens Færd Dagen igennem ligger aaben for os.

Som Tilfældet er for saa mange Arters Vedkommende, er der foruden de ynglende Forstuesvaler mange, der opholder sig her en kort Tid paa Træk For- og Efteraar; iøvrigt kommer vore egne Svaler, der bliver og ruger, gerne tidligt. Det er nemt nok at sige Tidspunktet, naar man ser den første Svale; det er i sidste Trediedel af April, kun et Aar har jeg set den saa tidligt som 19 April. Ofte ses den første Dag kun en enkelt eller nogle faa, men Tallet tiltager hurtigt. De første Ankomsttider er følgende:

1908.	25	April,	2 saas.
—	1	Maj,	nogle hist og her.
1910.	20	April,	1 saas.
—	21	—	en Flok paa en halv Snes.
—	22	—	en Del ved Stranden.
1911.	26	—	de første saas ved Stranden.
—	30	—	en Flok paa henimod 30.
1912.	26	—	1 saas ved Sanatoriet.
1913.	21	—	1 — - —
—	25	—	nogle.
—	29	—	jævnt tiltagende.
1914.	23	—	en ret stor Flok sammen med Digesvaler.
1915.	27	—	enkelte saas.
—	30	—	saas i ret stort Tal.
1916.	19	—	1 saas.
—	25	—	nogle.
1917.	30	—	5—6 saas.

Hvad der saaledes ses i April, er Fugle, der mest holder sig ude omkring ved Stranden og i Inddæmningen; den gamle Folketro er jo, at de har ligget nede paa Bunden af Vandet og overvintret. I de første Dage af Maj viser der sig saa gærne Svaler i større Tal, og de begynder at indfinde sig ved Redepladserne, ser til de gamle eller tager undertiden allerede fat paa at bygge en ny. Omkring 10 Maj er i de fleste Aar ankommet Hovedmængden af de Svaler, der bor her, og ved

Midten af Maaneden er Trækket væsentligt forbi; at der dog kan vedblive at være Træk til langt ind i Maj, saa jeg i 1909, idet der 26 og 27 Maj under voldsom Regn optraadte Svaleflokke paa ialt henved 1000 omkring ved Sanatoriet, holdt sig et Par Dage for saa fuldstændigt at forsvinde (nærmere omtalt her i Tidsskriftet, Aargang 4, Side 27).

Men selv om nu Fuglene er komne i Begyndelsen af Maj og har paabegyndt Redebygningen, saa kommer der ofte en Afbrydelse deri. Majs første Halvdel er meget lunefuld, har de berygtede Jernnætter; der kan indtræffe ondt Vejr, som medtager Svalerne haardt. Dagbogen fortæller ofte herom: »29 April 1913 begyndte et Par at bygge; i første Uge af Maj blev det koldt og regnfuldt, Redebygningen indstilledes og paabegyndtes først igen 11 Maj.« Værre endnu gik det i 1915: »6 Maj var de Svaler, der hørte til ved Sanatoriet, komne og havde taget fat paa Redebygningen; 11 Maj havde de adskillige Steder faaet Rederne færdige, men saa indtraf der en Katastrofe. 14 Maj gik Temperaturen ned til 5°, det blev stærk nordøstlig Blæst med voldsom Regn, der hen paa Eftermiddagen var blandet med Sne. Kl. 5 gik jeg en Tur for at se efter Fuglene. I saadant Vejr plejer Svalerne gærne at holde sig paa Steder, hvor der er Læ, men jeg saa til min Forbauselse ingen. Digesvalerne var helt borte, sad maaske i deres Huller. Først traf jeg en Snes Forstuesvaler med en enkelt Bysvale imellem paa et Halvtag, hvorover var et aabent Vindue, ind ad hvilket flere Svaler var fløjne. Inde i Sanatoriebygningen saa jeg Svaler nok; hist og her paa Gangene sad et Par sammen, nogle Steder smaa Forsamlinger, et Sted tæt ved Siden af hinanden paa et Rør 10, et andet Sted 15. To Steder i en Krog ovenpaa et Rør, hvor en Rede var paabegyndt, klumpede de sig bogstavelig sammen; der sad 20 ganske tæt pressede op ad hinanden, ja for en Del i to Lag; et andet Sted fandt noget ganske lignende Sted. Ialt saa jeg mindst 100 Forstuesvaler inde i Bygningen, ynkelig forkomne af Sult og Kulde. Føde havde de øjensynlig ganske opgivet at skaffe sig, tænkte nu kun paa at holde Varmen ved at søge et nogenlunde lunt Sted og klumpe sig sammen der. Utænkeligt var det ogsaa, at Svalerne skulde kunne fange et eneste Insekt; alt var pisket til Jorden af Regnen. Det kolde, blæsende Vejr vedblev næste Dag og fortsattes et Par Dage, omend mindre slemt. Al Redebygning ophørte, og Svalerne

holdt de følgende Dage til nede ved Stranden og i Inddæmningen, begyndte først at bygge Rede omkring 20 Maj«. Ødelæggelsen blev dog ikke saa slem, som jeg havde ventet; de fleste klarede sig, men en Del gik til Grunde; jeg fandt ialt 9 døde i og ved Bygningerne. I 1916 skete noget lignende: »Efter at det 4—9 Maj havde været sommerligt med Temperatur op til 19°, næsten altid tørt og Solskin, faldt Temperaturen i Dagene fra 10—12 Maj til en halv Snes Grader midt paa Dagen og 3—4 om Natten, medens der samtidig kom voldsom Regn. 11 Maj var det koldt og stærkt Regnskyl, Blæst af S. V. Svalerne døjede meget med at finde Føde; Forstue- og Digesvaler fløj i Hundredevis, hvor der var Læ. Paa en aaben Plads i min Have, begrændset af Træer paa de tre Sider, aaben ud imod Vejen, fløj en Del Forstue- og Digesvaler sammen med en enkelt Bysvale; bevæbnet med en Gren gik jeg omkring paa Pladsen og jagede de Tusinder af Myg op, der sad rundt om i Buskene, saaledes at de sværmede ud paa Pladsen; de sultne Svaler indfandt sig i et Tal af flere Hundrede og gjorde snart rent Bord blandt Myggene.« — Man kan altsaa sige, at først omkring Midten af Maj begynder i de fleste Tilfælde Redebygningen for Alvor; hvorledes den gaar for sig, skal senere beskrives.

Svalerne fandt hurtigt til Sanatoriets store Bygningskompleks og begyndte at indrette sig. I 1908, da Sanatoriet var færdigt, ved jeg ikke, om nogen byggede, i 1909 ynglede nogle Par i Udhuse og i Taarnet, i 1910 holdt de deres Indtog i selve Sanatoriebygningen. Et Par byggede Rede paa en af Gangene, anbragte den ovenpaa en lille Kasse med et Batteri til en elektrisk Klokke, der lød mange Gange om Dagen. 1911 byggede der adskillige Par rundt om i Sanatoriebygningen, og i 1912 var de allerede blevne ret hyppige; de byggede nu ikke blot paa Gange, men inde i Stuerne; selv havde jeg den bedste Lejlighed til at iagttage dem, idet der, besynderligt nok, byggede et Par lige over Skrivebordet i mit Arbejdsværelse hjemme i min Bolig, et andet Par over Skrivebordet i min Undersøgelsesstue paa Sanatoriet. Siden er Tallet stadig tiltaget; de Fugle, der har bygget en Gang, vender trofast tilbage, og deres Unger sikkert ligeledes. I Juni 1916 taltes 25 Reder omkring paa Sanatoriet, det følgende Aar var der henimod 40. Foruden allevegne i selve Boligerne bygger de nu ogsaa enkelte Steder udenpaa Husene, men de foretrækker afgjort at komme inden Døre.

Det er en utrolig Ihærdighed, de viser, naar de har sat sig i Hovedet at ville yngle et Sted; man kan rive Reden ned Gang paa Gang, uden at de anfægtes deraf, man kan lukke Vinduerne Dage og Uger igennem; saasnart de atter aabnes, kommer Svalerne igen til den Plads, de har udset sig. I mange Tilfælde er det uden Tvivl de samme Svaler, der Aar efter Aar kommer og yngler; man ser det af, at de straks ved deres Ankomst uden Betænkning flyver ind ad et Vindue og søger til det Sted, hvor Reden sad Aaret før, selv om der ikke mere er Spor af den. — Det er naturligvis ikke overdrevent renligt at have Svalerne byggende inde i Stuerne, men det er nu heller ikke saa slemt, naar man vil tage fornuftige Forholdsregler. Der er to Tidspunkter, hvor det gælder at passe paa, det er, medens Fuglene bygger, og naar Ungerne er store. Imidlertid er det let nok at undgaa væsentlige Ulemper ved at slaa en Papplade eller lignende op under Reden.

Da jeg nu i 1912 havde haft saa udmærket en Lejlighed til at iagttage Svalerne i mine Stuer, bestemte jeg mig til i 1913, hvis de kom igen, at jeg saa vilde føre daglige Optegnelser over deres Redebygning og Ynglen, og jeg begyndte herpaa, saaledes som det vil fremgaa af nedenstaaende Uddrag af min Dagbog: »18 Maj. I Dag er Svalerne begyndt at bygge over Skrivebordet i mit Arbejdsværelse nøjagtigt paa samme Sted som ifjor, hvor Panelet oppe under Loftet støder til Mur; foreløbig har de anbragt nogle Dyndklatter paa det malede Panel. 21 Maj: Svalerne bygger løs, men Materialet falder ned saa hurtigt, de faar det sat op; det er en underlig, kun lidet klæbrig Masse, bestaaende af Sand, grønne Alger og Kogødning, stærkt blandet med lange Straa og Tang; Ler er der slet ikke i den. Trods uafbrudt Arbejde hele Dagen er de ikke naaet videre. 22 Maj: Svalerne har bygget videre i Dag, aldeles utrætteligt med noget mere Held; de har begyndt paa et nyt Sted, ca. 8 cm. længere tilhøjre, kliner afvekslende med Dynd, Græsstraa og Tang; de to sidste Bestanddele har vel samme Bestemmelse som Rørene, man bruger at pudse paa i Bygninger. — Der er nu bygget en Vold paa ca. 3 cm. Højde. Svalerne kommer ind, selv om man sidder i Værelset, holder dog ikke af, at man sidder lige under Reden. 26 Maj: Svalerne over mit Bord vedbliver ihærdigt at bygge med det samme Materiale, Dynd, Kogødning, Bladalger, Straa, Tang og Sand. En Del falder ned, men Reden er dog

begyndt at antage Form. 1 Juni: Reden er nu fuldstændig bygget op med en Mængde Straa, der hænger ned udenpaa den. 2—4 Juni: Svalerne flyver stadig frem og tilbage til og fra Reden, men ligger kun paa den ganske kort Tid ad Gangen, af og til jager de efter hinanden og flyver lidt omkring inde i Stuen. 5 Juni: Der er 4 Æg i Reden, og Hunnen ligger nu stadig, men flyver, saa snart man kommer hen under den; naar den ligger paa Reden, sidder Hannen ofte paa det aabne Vindue lige udenfor og kvidrer lidt. 12 Juni: Vejret har i de sidste Dage været koldt med Storm af Vest og Nordvest samt Regn; det har været ondt for Svalerne, der øjensynlig har haft Besvær med at finde Føde og har holdt sig paa beskyttede Steder i Skoven og Parken. Imorges var Svalerne ikke ved Reden, som de plejer, og først op ad Formiddagen kom Hannen ene tilbage, saa meget forpjusket og medtaget ud, satte sig paa Vinduet og kvidrede lidt; dette gentog sig adskillige Gange i Dagens Løb, men kun en enkelt Gang fløj den ind i Værelset og op til Reden, som den straks igen forlod; den sad derefter paa Vinduet og krøb sammen, udstødte et Skrig, naar en anden Svale fløj hen over den. Uden Tvivl er Hunnen gaaet til Grunde i Regnen og Kulden. 14 Juni: Igaar var Svalehannen her mange Gange, sad paa Vinduet og kvidrede noget stærkere end Dagen før men kom slet ikke ind i Værelset; i Formiddag havde den øjensynlig atter fundet sig en Mage; den kom sammen med en anden Svale, og de sad først paa Vinduet udenfor, fløj dernæst op i Reden, hvor de sad skiftevis, højlydt udtalende noget, maaske Betænkelighed over Æggenes Tilstand; dette gentog sig nogle Gange i Dagens Løb. — 16 Juni: Svaleparret var igen igaar ved Reden, stærkt skændende, naar de sad oppe paa den; det samme gentog sig i Dag, og jeg lod da Æggene tage bort fra Reden; det var øjensynlig for sent, Fuglene viste sig ikke siden.« (Fra 2 til 16 Juni laa jeg syg i mit Arbejdsværelse og havde derfor rig Lejlighed til at iagttage Svalerne).

Jeg har omtalt Materialet, Svalerne bygger af; naar det udvendige er færdigt, fores Reden med fine Græsstraa og tilsidst med et Lag bløde, ret store Fjer, mest af Ænder. Disse Fjer ligger ikke blot i Bunden af Reden, men staar op omkring Kanten; paa dette Underlag lægges saa de 4—5 Æg. At Svalen absolut vil bygge inde er af gode Grunde. Tager man en Rede i Haanden, er den vel tung og haard, men smuldrer let; en

Regnbyge vilde faa den til at falde fra hinanden og løsnes fra Stedet, hvorpaa den er klinet. Svalen slipper ikke saa let til at bygge Rede som f. Eks. de smaa Sangere; de kan bygge Reden færdig paa 2 Dage og saa begynde at lægge Æg med det samme. Svalen derimod er mindst 8 Dage om sin Rede-

Fig. 51. Rede af Forstuesvale set ovenfra.

bygning, og saa gaar der endda nogle Dage med Husets Tørring. Man kunde derfor tænke sig, at de gærne gjorde Brug af de gamle Reder, hvis disse var bleven siddende Vinteren over, endnu mere, at de benyttede den samme Rede til det andet Kuld. Begge Dele sker ogsaa, men hos os er det Undtagelser; i de fleste Tilfælde bygger de en ny Rede op.

Naar nu Redebygningen ofte først begynder for Alvor midt i Maj og tager en halv Snes Dage, Reden derpaa skal tørres nogle Dage, og Æglægningen varer 4—5 Dage, er det klart, at normalt kan Rugningen først tage sin Begyndelse omkring ved 1 Juni; den varer som hos de fleste Smaafugle 12—14 Dage, men saa gaar der en lang Tid, inden Ungerne forlader Reden, betydeligt længere end hos de fleste andre Spurvefugle, mindst 3 Uger, ofte mere. Gang efter Gang finder jeg i min Dagbog

udtrykt Forbauselse over, hvor længe Ungerne bliver i Reden. Ved en Rede anstillede jeg nøjagtige Iagttagelser; Ungerne kom ud af Ægget 5 og 6 August og fløj først af Reden 26 August, men i mange Tilfælde bliver de adskilligt længere Tid. Og selv om de er flyvefærdige og forlader Reden, vender de dog

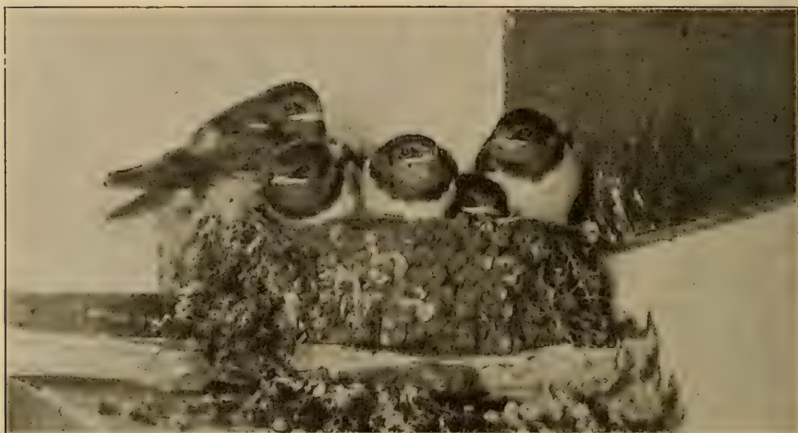

Fig. 52. Unge Forstuesvaler paa Reden.

om Aftenen, særlig i daarligt Vejr, tilbage og overnatter i den. I 1912 var der 18 Juli fuldvoksne Unger i Reden i min Undersøgelsesstue, og jeg skrev netop i Dagbogen, at det undrede mig, hvor længe de blev; endnu 8 August kom om Aftenen i Regn 3 af Ungerne og krøb ind i Reden. I 1916 staar der for 1 August: »Svalerne, som yngler i min Stue, og hvis Unger er udfløjne for flere Dage siden, bor stadig om Natten i deres Rede,« og for 8 August: »I min Stue er Forstuesvalens Unger af og til inde om Aftenen. Et Par Aftener havde de været borte, men igaar Aftes kom de tidligt ind; de maa øjensynlig have haft Fornemmelsen af det Regnvejr, som kom et Par Timer efter.«

Omkring 1 Juli kan man sige, at de fleste Unger af første Kuld er flyvefærdige, nogle før, andre senere. Saa er Reglen, i hvert Tilfælde her nede, at Fuglene tager fat paa det andet Kuld ret snart efter, naar de udfløjne Unger kan klare sig selv. Det er ikke alle Par, der faar et andet Kuld frem — nogle er sent paa Færde med det første — men jeg vil regne, at det er ca. Halv-

delen, der yngler anden Gang og oftest bygger ny Rede; nogle yngler i den gamle Rede. Det tager Tid, inden de sidste Unger kommer ud; efter min Dagbog er Reglen, at de er flyvefærdige i sidste Halvdel af August, men en Del flyver ogsaa først ud i første Halvdel af September. 28 August 1916 staar der i Dag-

Fig. 53. Svaleunger i Reden, gabende efter Mad.

bogen: »En Del har Unger for anden Gang, medens nogle endnu er i Færd med at bygge.«

Naar Ungerne saa i August er udfløjne, ser man det kendte Syn af Svalerne, der samler sig i lange Rækker paa Telefon- eller Telegraftraadene, og allerede før alle Unger her er fløjne fra Reden, kommer der Skarer andet Steds fra for en kort Tid at hvile ud, før Trækket sydpaa for Alvor begynder. Sidst i August og de første 3 Uger af September ses Svalerne i Masser her omkring. Om Morgenen sidder de i Hundredevis paa Sanatoriets Tag, om Dagen træffes de i Flokke i Inddæmningen og ved Stranden, paa Markerne og i Eskemose, Dagbogen taler om dem i Hundrede- undertiden i Tusindvis; holder Vejret sig mildt, bliver det store Tal September Maaned ud, men jævnligt hænder det, at der omkring 20 September kommer kølige Dage og Nætter, hvor Temperaturen om Natten gaar ned imod 0; det mærkes straks paa Svalerne, og sker det, forsvinder Hovedstyrken med det samme. Dette indtraf i Aarene 1913—1917, alle Aarene i Dagene fra 20—26 September, ganske overens-

stemmende. De fleste var og blev borte, men en Del blev dog tilbage, og Oktober Maaned igennem ses Svaler som Regel her. Hvor mange der ses paa denne Tid er meget forskelligt, i første Halvdel af Oktober ikke ganske faa; selv i de Aar, hvor Svalerne forsvandt sidst i September, dukker der i Oktober undertiden ret anselige Skarer op. Af og til nævnes bestemte Tal; 7 Oktober 1915 staar der saaledes i Dagbogen: »Paa en Tur til Faaborg saa jeg Forstuesvaler i Hundredevis; de fløj overalt omkring i Lavninger paa Markerne og ved Stranden, saa at man paa en lang Strækning dels saa dem i større Skarer, dels enkeltvis; jeg saa mindst 300.« Og 9 Oktober 1917 staar der: »Omkring Sanatoriet fløj en Flok paa mindst 100.« I sidste Halvdel af Oktober er de undertiden helt borte, men jævnligt ses dog nogle faa, op til en halv Snes; en Undtagelse er det, naar jeg 19 Oktober 1917 saa en Flok paa mindst Hundrede.

Tidligere har det i dansk Ornithologi været anset for en Sjældenhed, naar Svaler saas i November; hernede er det ingenlunde ualmindeligt, selv om det ikke indtræffer hvert Aar. Omend Svalerne har været borte sidst i Oktober, kan der dog i November dukke nogle op, undertiden ikke saa helt faa:

1910.	3	November,	der laa Rim imorges, men Temperaturen havde ikke været ved Nul. I Eftermiddag fløj 3 Forstuesvaler nede ved Stranden, efter at ingen havde været set i 14 Dage.
1911.	3	—	Vejret smukt, mellem 8 og 11 Grader. En lille Flok paa 6 saas nede ved Stranden.
—	4	—	stærk Storm, Tallet af Svalerne nu vokset til 12.
—	5	—	+ 10°, Blæst. I Dag saas 15 Svaler, trods Regn og Storm holdt disse sig endnu den følgende Uge.
—	15	—	3 fløj sammen ved Sanatoriet.
—	17	—	2 saas endnu.
—	19	—	den sidste saas.

I en Artikel »Svaler i November« her i Tidsskriftets Aargang 6, S. 90, har jeg nærmere beskrevet disse Svalers Færd.

1912—13—14, ingen set i November.

1915. 12 November, i Dag fløj en omkring ved Sanatoriet, efter at jeg ingen havde set siden de sidste Dage af Oktober.

1916. 4 — i flere Dage er der ingen Svaler set, men i Dag fløj en om Sanatoriet.

1917. 2 — om Natten sidder nogle paa Sanatoriets aabne Vinduer; i Morges Kl. $7^{1}/_{2}$ sad der endnu 2 sammen. I Dag fløj nogle omkring Sanatoriet, jeg saa 4 paa en Gang, blandt dem en gammel Fugl.

— 7 — imorges fløj 3 her omkring.

— 12 — endnu er en tilbage, som flyver langs med Stranden, ustandseligt frem og tilbage, af og til hvilende sig paa Baadebroen; jeg har stadig set den de sidste Dage; de 2 andre, som var her, er vist omkomne i det stærke Regnskyl 9 November.

— 13 — den sidste saas.

SPÆTMEJSE *(Sitta europæa)*. Det er en Fugl med en mærkelig uregelmæssig Optræden her; den ses hyppigst i Vintermaanederne, men udebliver enkelte Aar. Af de 10 Aar, jeg har været her, har den kun ynglet et enkelt.

I Almindelighed viser den sig her hen i August, undertiden allerede i Juli; saa ses der Efteraar og Vinter igennem jævnligt Spætmejser, og man hører deres kraftige Skrig. Den holder meget til omkring min Bolig, kommer flittigt om Vintren, henter Majs, der er lagt ud til Hønsene, eller andet Foder, som den flyver bort med, anbringer i en Sprække i en Stamme og hakker itu. I Bygning og Farve er Spætmejsen saa stærkt adskilt fra alle andre Smaafugle, at Folk, der ikke kender den, straks lægger Mærke til den, naar den kommer til Foderpladsen, og ofte er af den Anskuelse, at det drejer sig om en meget sjælden Fugl. Kun et enkelt Aar har Spætmejsen ynglet her, nemlig i 1913; den var her fra det tidlige Foraar, og dens kraftige Parringsskrig, saa uligt al anden Fuglelyd, hørtes stadigt; jeg mener, at der den Sommer ynglede to Par her i Parken, og jeg glædede mig til, at det skulde blive stadigt, men den har ikke ynglet her siden, ikke heller i Skoven.

Hvorvidt Spætmejsen her er den typiske Form eller Racen *cæsia*, tør jeg ikke sige, men jeg mener, det er den første.

LÆRKE *(Alauda arvensis)*. Naar jeg læser igennem, hvad jeg i sin Tid har skrevet om Lærken fra de Aar, jeg boede i Haslev, og sammenligner det med mine Optegnelser herovre fra, viser der sig den nøjeste Overensstemmelse. Lærkerne yngler her som der i Mængde, Trækket For- og Efteraar viser sig at foregaa ret ens paa begge Steder, og overvintrende Fugle forekommer ogsaa hernede almindeligt nok. Dog synes jeg, at Lærken næppe er helt saa talrig som Ynglefugl her omkring, som den var ved Haslev.

Noget vanskeligt er det altid at afgøre, naar Lærkerne kommer om Foraaret, da en Del overvintrer; men disse overvintrende holder sig for det meste paa bestemte Steder, saa man kender Flokkene. I det hele og store kan man sige, at Foraarstrækket begynder sidst i Januar, at der kommer rigtig Gang i det hen i Februar, at Hovedtrækket falder mellem Midten af Februar og Midten af Marts, og at Trækket væsentligt er forbi med Udgangen af Marts. I Hovedsagen svarer dette ogsaa til, hvad man i Almindelighed har antaget, og hvad der smukt er bekræftet af S. M. Saxtorph's Redegørelse her i Tidsskriftet for Lærketrækket (12. Aarg., S. 1: »Studier over Fuglefald ved danske Fyr og Fyrskibe I. Lærken«).

Tiden, naar den første Lærke synger, er forskellig, retter sig gærne efter, naar det er den første Antydning af en Foraarsdag; i 1911 sang de 5 Februar, i 1912 28 Februar, i 1913 4 Marts, i 1914 4 Februar, i 1916 6 Februar, i 1917 18 Marts. Maaske det er mere oplysende at fremsætte et Uddrag af Dagbogen for et enkelt Aar, end at give en Oversigt for hele Tidsrummet, og nedenstaaende følger da en Beretning om Forholdene i 1915:

I Januar, hvor det afvekslende frøs og tøede, saa at der snart laa Is paa Vandet, snart var aabent overalt, saas i Begyndelsen af Maaneden enkelte og smaa Flokke rundt om paa Marken og i Inddæmningen; 26 Januar var her en Del mindre Flokke, og 31 Januar var der paa Marken adskillige Flokke, dels mindre, dels nogle paa et Par Hundrede Stykker; om Eftermiddagen saa jeg over Fjorden en Flok paa henved 100 komme sydfra. I Februar var Vejret ligeledes stadigt skiftende, snart Frost, snart Tø, i det hele køligt; der saas Lærker paa Marken, men ikke i store Flokke før den sidste Dag i Maane-

den, da de ogsaa sang første Gang. I Begyndelsen af Marts var det køligt; 5 Marts saa jeg paa Vejen til Faaborg Flokke paa 10—100 Stykker. Om Aftenen begyndte det at regne, frøs samtidigt, saa et mægtigt Isslag dækkede alt; Træer, Grene, Kviste, selv det tyndeste Straa stod med et centimetertykt Isdække. Nogle Lærker trak imod N. Ø., andre sad rundt om i Inddæmningen og paa Volden omkring den. Den næste Dag var Forholdet det samme, Frostvejr med Isslag overalt; jeg var den Dag ude at sejle en Tur med Damper i Farvandene Syd for Fyen, og jeg saa da et Fænomen, hvorom jeg jævnligt har læst i engelske Trækberetninger, men som jeg aldrig selv har iagttaget, nemlig Tilbagetrækket af Fugle, der om Foraaret paa deres Vej nordpaa møder ublidt Vejr. Der saas nemlig paa Turen mange Gange Lærker flyvende over Vandet, og de allerfleste af dem, man saa, havde Retning mod Syd, saa de øjensynligt var i Færd med at trække tilbage. En enkelt Gang var en Lærke lige ved at sætte sig paa Damperen, fløj i nogen Tid omkring den, tilsyneladende udmattet; den satte sig dog ikke paa Skibet men fløj videre. Den følgende Dag, 8 Marts, staar der i Dagbogen: »Vejret holder sig uforandret, Vinden er nordøstlig, det fryser et Par Grader men er klart Solskin. Isslaget er ganske uforandret, Fuglene har øjensynlig meget ondt ved at skaffe sig Føde. Lærkerne ses overalt paa Marken, langs Grøfter og Gærder og gaaende paa Vejen, hvor de søger Næring; de opgiver ganske deres almindelige Vaner, sætter sig paa for dem ganske uvante Steder, blot der er en Smule bar Jord; de sad saaledes i ret stort Tal paa Diget ind imod Skoven og var, hvad jeg aldrig før har set, i Mængde inde i Sanatoriets Køkkenhave, fandtes her rundt om, sad nede i Grusgraven, medens adskillige søgte Føde i Grønkaalen som noget af den eneste tilgængelige Næring.

Sommeren igennem ser og hører man Lærkerne overalt paa Marken. Den begynder at synge tidligt og slutter sent; en stor Del af Juli synger den flittigt, kan endnu høres de sidste Dage af Juli, ja ind i August; 9 August er sidste Gang, jeg har hørt den synge, hvad man kan kalde dens Foraarssang. Som bekendt synger Lærken jævnligt ogsaa paa klare Oktoberdage.

Omkring Midten af September begynder Efteraarstrækket; man ser da en Del flyvende over og hører deres Efteraarstræklyd; samtidig kan Markerne vrimle af Lærker. Saaledes er

Forholdet det meste af Oktober igennem; færdes man ude, ses og høres Lærker flyvende over mod Vest eller Sydvest, medens Flokke sidder paa Marken eller flyver omkring, lavt over Jorden; undertiden kan der ses i Tusindvis, og paa smukke Dage synger nogle. Henimod Slutningen af Oktober aftager Tallet kendeligt; i November kan stadig ses en Del trækkende over og nogle rundt om paa Marken. Saa bliver der for det meste nogle tilbage i December og Januar, enkeltvis eller i mindre Flokke, ofte holdende sig paa det samme Sted. Kun en Gang har jeg set dem i større Tal paa denne Tid, 26 December 1917, da jeg paa en Mark tæt herved saa en Flok paa henved 300; 29 December saas nogle mindre Flokke, ialt et halvt Hundrede Stykker.

TOPLÆRKE *(Alauda cristata).* Toplærken er her paa Sydfyn ikke talrig som i Jylland, ingen Sjældenhed som paa Sjælland, træffes af og til rundt om ved Vejene, ikke hyppigt indenfor mit egentlige Iagttagelsesfelt. Det hjalp, da der kom Jernbane i den nordlige Del af dette, og paa Stationspladsen i Vester Aaby har jeg set et Par holde til.

STÆR *(Sturnus vulgaris).* Stæren er vor muntre Husfælle her paa Sanatoriet; her er ikke 5 eller 10 Par, men saa mange som vi vil have; der maa altid herske Bolignød blandt Stærene, thi sætter man Kasser op, bliver de for det meste straks beboede. Stær og Forstuesvale er de to Arter, der yngler talrigst paa Sanatoriets Grund, maaske i omtrent lige stort Tal.

Det er ikke som med Lærkerne, at vi ogsaa her har overvintrende Stære, saa Ankomsttiden for de første bliver ikke vanskelig at angive. Men vi skal ikke langt bort for at træffe overvintrende Fugle; i Faaborg er der nogle hvert Aar. Maaske viser det sig tydeligere med Stærene end med nogen anden Fugl, hvor lidt man egentlig kan regne med en bestemt Dato for Fuglenes Ankomst. Den gennemsnitlige Ankomsttid for de første Stære er vel midt i Februar eller noget senere, men unægtelig er Svingningerne saa store, at de gør et Gennemsnitstal ret værdiløst, som det vil ses af det følgende; Ankomsten afhænger i første Række af, hvorledes Vejret er. Man kan sige i al Almindelighed, at de første Stære viser sig ved Kasserne, naar det er mildt Vejr efter den første Uge af Februar. Har saa de første Stykker vist sig, kommer der snart flere, medens

Flokke paa 20—100 ofte samtidig ses i Inddæmningen. Bliver det senere koldt igen, afbrydes Trækket, og der kommer ikke flere, før det atter bliver mildt; saa tiltager Antallet efterhaanden og er i Almindelighed fuldt omkring eller noget efter Midten af Marts. Jeg skal først give nogle Data for den første Ankomstdag og Dagen, hvor jeg mener de er fuldtallige, for derefter at berette om Afvigelserne.

1910.	18	Februar,	+ 3°, let diset. Is ligger intet Steds, i Dag sad Stære rundt om ved Kasserne i min Have og sang.
—	11	Marts,	er nu komne i større Tal ved Kasserne.
—	24	—	er nu fuldtallige.
1911.	25	Februar,	første Antydning af Foraarsdag, omkring 5°; de første viste sig ved Kasserne.
—	2	Marts,	ses rundt om, dog ikke i stort Tal.
—	8	—	Flokke i Inddæmningen; synes nu at være komne i fuldt Tal.
1912.	22	Februar,	hørtes synge første Gang ved Kasserne imorges.
—	29	—	findes i stort Tal her omkring.
—	8	Marts,	ses i Massevis, ogsaa fuldtallige ved Kasserne.
1913.	8	Februar,	Nattefrost, klart, Vinden S. V., 3—4°. 2 sad fløjtende i et Træ.
—	11	—	5—6 ved Kasserne, en Flok paa 30—40 i Inddæmningen.
—	8	Marts,	er komne i fuldt Tal ved Kasserne.
1914.	4	Februar,	stille, klart, Solskin, Temperaturen omkring 0. Om Morgenen sad en Stær fløjtende i et af Træerne udenfor mit Hus.
—	11	—	er nu tiltagne, en enkelt Flok paa 50.
—	5	Marts,	er nu vistnok fuldtallige.
1915.	20	Februar,	Vejret klart, + 3°. Enkelte Stære fløjtende ved Kasserne.
—	2	Marts,	nogle sidder rundt om men endnu ikke i stort Tal. (Isslag, Frost og Sne afbrød Trækket, saa at Fuglene først blev fuldtallige hen imod April).
1916.	5	Februar,	i Dag sad 2 fløjtende Stære i Træerne udenfor.

1916. 12 Februar, Tallet var nu vokset til 8; saa skete imidlertid det ejendommelige, at Tallet i over en Maaned ikke tog til; de samme faa Fugle holdt sig stadig, men der kom ikke flere til, skønt Vejret slet ikke var særlig koldt; Temperaturen var jævnligt over 0. Først efter Midten af Marts viste sig nogle flere, og først 2 April betegnes de som fuldtallige.

Foraaret igennem er Stærenes Optræden her den almindelig kendte; om Morgenen sidder de fløjtende ved Kasserne, som de har travlt med at rense, Dagen igennem søger de Føde paa Marken, ved Stranden og i Inddæmningen; henimod Aften kommer de atter til Redepladserne for at synge en lille Sang før de gaar til Hvile.

Hen imod Midten af April begynder Stærene, naar de gamle Reder er rensede, at samle Stof til en ny Rede og lægge Æg. Stærekasser er sat op overalt her i Egnen ogsaa paa Sanatoriet og i min Have. I mit Hus bygger de desuden inde under Tagstenene. Som jeg før har bemærket, er der altid Stære nok til at bebo omtrent et hvilket som helst Antal Kasser, der sættes op, og de er tidt meget nøjsomme med, hvad der bydes. I Begyndelsen af Maj ophører den første Sangperiode, Ungerne kommer ud af Ægget lidt hen i Maj, og de gamle har travlt med at samle Føde til dem; henimod Slutningen af Maj er Ungerne store, og man har saa det kendte Syn af Hovederne, der stikker frem af Kasserne, medens det hæse Skrig høres. 1 Juni er Gennemsnitstiden for Ungernes Udflyvning, men den kan veksle noget. I 1913 var Ungerne udfløjne 26 Maj, i 1917 var endnu ingen flyvefærdige 9 Juni. Saasnart Ungerne er udfløjne, kommer atter en kort Tid, hvor man hører Hannens Sang, særlig om Morgenen. Det er Stærenes anden Sangperiode, der dog gerne er af kort Varighed, nogle faa Dage, og bemærkes forholdsvis lidt; iøvrigt er dette Træk noget, Stæren har fælles med talrige andre Arter.

Naar Ungerne er udfløjne, sidder de i nogle Dage rundt omkring i Træerne og mades af Forældrene, og saa drager Smaaflokke om i Skoven og søger Føden, træffes bl. a. i Egetræernes Kroner, hvor Larverne er stærkt efterstræbte. Paa denne Tid

er det ogsaa, de falder over Kirsebærtræerne, hvor de unægtelig kan være slemme.

Men saa kommer den mystiske Tid i sidste Halvdel af Juli og det meste af August, hvor Stærene efter den gamle Antagelse rejser til Tyskland og spiser Druer. Om det er rigtigt, ved jeg ikke, men sikkert er det, at der paa denne Tid ses forbausende faa Stære i Sammenligning med ellers. Det er ikke saaledes at forstaa, at der slet ingen ses her; man træffer en lille Flok paa Marken eller i Inddæmningen, nogle Stykker paa Svelmø, men det er altid forsvindende lidt imod Tallet For- og Efteraar. Jeg har lagt Mærke til denne Sag, saa længe jeg har givet mig af med Fugle, uden at kunne klare Spørgsmaalet; selv om nogle træffes rundt om, er det dog altfor faa, i Sammenligning med, hvad man ser til andre Aarstider. Det er jo muligt, at der findes Steder her i Landet, hvor Stærene paa denne Tid samles i stor Mængde; jeg har blot aldrig været saa heldig at støde paa disse Steder.

Sidst i August eller først i September indtræder saa det tredie store Afsnit i Stærens Ophold her, dens Genopdukken i Vinterdragt og dens Tilsynekomst ved Kasserne.

1910.	1 September,	indfandt sig ved Kasserne.
1911.	30 August,	sang første Gang ved Kasserne men kun enkeltvis.
1913.	24 —	sad imorges i Træerne og sang.
1915.	5 September,	kom første Gang til Kasserne og sang.
1916.	18 August,	- — — - — - —
1917.	3 September,	- — — - — - —

Saa har vi Stærens tredie Sangperiode, og Sangen høres nu igen Morgen og Aften, saa længe Fuglene bliver hos os. Om Morgenen sidder de ved Kasserne, i Hyldebuskene eller paa Tagene og synger. Dagen igennem er der Flokke paa Markerne, ofte i stort Tal, saa at der i min Dagbog jævnlig tales om Hundreder og Tusinder, og det er ikke paa et enkelt Sted de holder sig; de findes overalt paa Markerne, i Inddæmningen, i Eskemose og paa Svelmø; ofte flokkes de med Viberne paa denne Tid. Henimod Aften samles de tidt i større Flokke, der vistnok overnatter i Rørene i Mosen. I første Halvdel af September tager Antallet til, og holder sig gærne nogenlunde uforandret til hen mod Midten af Oktober. Hovedstyrkens Af-

rejse er ret regelmæssig; sjældent drager den af før Midten af Oktober, men i Dagene fra 15—25 Oktober forsvinder den, selv om Vejret er smukt og Føden tilstrækkelig. Et Par Optegnelser fra Dagbogen viser dette tydeligt.

1909.	15	Oktober,	der saas endnu Flokke paa Tusinder.
—	23	—	endnu igaar sang Stærene ved Kasserne, men i Dag har jeg ingen set.
—	27	—	en Flok saas flyvende forbi.
1910.	12	—	saas i Masser.
—	19	—	stærkt aftagne, dog ses nogle rundt om.
1911.	19	—	næsten forsvundne ved Kasserne.
1912.	17	—	Stærene forsvundne fra Husene, ses i Inddæmningen i Flokke paa Tusinder.
—	23	—	i Flokke paa flere Hundrede.
1913.	17	—	sang endnu imorges ved Kasserne, men ikke i stort Tal.
1914.	15	—	er nu forsvundne herfra.
1915.	16	—	synes endnu at være fuldtallige.
—	25	—	er nu ganske forsvundne herfra.
1916.	17	—	sidder syngende udenfor Kasserne om Morgenen.
—	22	—	nogle Flokke, dog ikke synderlig store.
—	29	—	er nu forsvundne og har ikke været set de sidste Dage.
1917.	16	—	saas paa Marken i et Antal af over Tusinde.
—	20	—	henimod Hundrede saas.
—	28	—	en Flok paa et halvt Hundrede.

Hvad der ses i November er kun ubetydelige Rester; ikke saaledes at forstaa, at det kun er enkelte, der ses, thi ofte træffes smaa Flokke paa 10—20, et halvt Hundrede eller flere, men det er kun lidt i Sammenligning med de Skarer, der ses tidligere paa Aaret. 8 November 1911 saa jeg endnu en Flok paa et Par Hundrede. 9 November 1916 50 sammen; senere i November har der kun været Smaaflokke paa op til 10. Fra December har jeg kun en enkelt Optegnelse, idet jeg i December 1911 saa en lille Flok paa 6; jeg regner ikke med en, jeg saa 25 December 1912, som havde det ene Ben beskadiget.

I det foregaaende har jeg søgt at tegne Stærenes normale Forekomst og skal til Slutning give et Par Billeder, som falder

noget udenfor Rammen. Da Verdenskrigen havde varet et Par Aar, begyndte det at blive en almindelig Antagelse, at Stærene var aftagne i Tal; det er nu altid en Sag, der ikke er saa let at afgøre, og som man skal vogte sig for at dømme om ud fra Forholdene paa et enkelt Sted; hvor forsigtig man skal være hermed, kan jeg give et Eksempel paa fra en anden Fugl. I de senere Aar har der her i Parken ynglet 3—4 Par Nattergale og ligesaa mange Par i Skoven; i 1918 var her slet ingen i Parken, kun et Par i Skoven. Det laa nær at tænke sig, at Nattergalene var fangede bort paa deres Træk sydefter eller havde været Genstand for en eller anden Katastrofe; men da jeg saa kom over til Nordsjælland i Juni, hørte jeg, hvorledes her vrimlede af Nattergale. Det vilde nu ikke være saa mærkeligt, om Stærene i Massevis var dræbte sydpaa under Krigen; naar man læste, vistnok allerede i 1916, at der var Maksimalpris i Tyskland paa Spurve 30 Pf., og paa Krager $1^1/_2$ Mk, kan man omtrent tænke sig, hvad Værdi en Stær maatte have. I min Dagbog for 1917 er jeg flere Gange inde paa Spørgsmaalet, kommer sluttelig til det Resultat, at Stærene her paa Sanatoriet yngler omtrent i samme Tal som sædvanlig, men at der i Egnen som Helhed var langt færre ynglende Stære; Resten af Aaret viste der sig ogsaa færre. Særligt i Optegnelserne fra Efteraaret kommer dette frem atter og atter, og der er vist ingen Tvivl om, at det er rigtigt nok. I 1915 derimod imponerede Stærene mig i Foraaret med deres store Antal. 19 April omtrent Kl. $7^1/_2$ Aften kom der flyvende over Sanatoriet nogle vældige Flokke, hvis Individantal jeg anslaar til 5—6000; de slog sig ned i nogle høje Bøgetræer, der var saa tæt besatte, at Kvistene bøjede sig under Vægten og det ganske saa ud, som om de var fulde af store sorte Frugter. Stærene var meget urolige, sad kun kort, fløj op med en vældig Brusen, gjorde nogle korte Sving for saa atter at sætte sig. Da de havde været her et Kvarterstid, fløj hele Flokken nordpaa; det samme Fænomen havde vist sig Aftenen forud. Her paa Sanatoriet var ingensinde set noget lignende; vore egne Stære holdt til her som sædvanlig, var i Lag med Redebygning. Jeg er tilbøjelig til at tro, at den store Flok var Stære, som paa en eller Maade var bleven husvilde og nu havde samlet sig her; en lignende Mængde traf jeg 3 Juni i Inddæmningen; der fløj her en Flok omkring paa vistnok en halv Snes Tusinde om Aftenen. De foretog Flyveøvelser, som man hyppigt ser Stærene gøre om

Efteraaret, og syntes sluttelig at slaa sig ned i Rørene. Den næste Aften saa jeg, hvordan Stærene kom dragende i Smaaflokke paa 10—100 fra Omegnen for at samle sig i store Flokke i nogle af de fritstaaende Egetræer i Skoven. Det kunde jo tyde paa, at det er hele Omegnens Stære, der saaledes samles her om

Fig. 54. Stæreflokke samlende sig i Træerne ved Sanatoriet. April 1919.

Natten, men besynderligt er det saa, at jeg aldrig før har set det; og det var ikke unge Fugle, thi disse var endnu ikke udfløjne; 8 Juni saa jeg i Egetræerne Hundreder af Stære, væsentligst gamle Fugle, vistnok i Færd med at fortære Larver i Egebladene. »Der er noget mærkeligt ved Stærene i Aar, thi der synes at drage Flokke omkring, som ikke yngler. I min Have ses jævnlig foruden de ynglende Stære, der bringer Føde til Ungerne, en Flok paa 30«. Senere paa Sommeren saas ikke de store Flokke i Inddæmningen. — Flokke af den Størrelse som foran omtalt er ingenlunde ualmindelige om Efteraaret; tidligt paa Foraaret ses ogsaa store Flokke, men det besynderlige er Aarstiden, hvorpaa de blev trufne.

I Foraaret 1919 fik vi de store Stæreflokke endnu nærmere, hvorom følgende berettes i Dagbogen. 14 April staar der:

»I den sidste Uge har der her ved Sanatoriet været stor Stæreforsamling hver Aften. Det begynder lidt før Skumring mellem $6^1/_2$ og 7. De Stære, der hører til her ved Sanatoriet, sidder paa den Tid i smaa Flokke oppe i Toppen af Træerne, maaske Hundrede ialt. Saa kommer der i Løbet af en halv

Fig. 55. Stæreflokken letter.

Timestid dragende fra alle Kanter, mest nordfra, større og mindre Flokke; der kan komme 10—20—100, ja 1000 paa en Gang, og Flokkene slaar sig ned i Toppene af nogle høje Ege eller Bøge. Her sidder de saa, ustandseligt kvidrende; det store Kor lyder forøvrigt meget uharmonisk uden nogen som helst Melodi. Den ene Flok efter den anden kommer til, de fleste flyvende nordfra, og Træerne ser ud, som de er besat med sorte Frugter. Fuglene holder af at klumpe sig sammen, og de mindre Grene bøjes under Vægten. Af og til flyver hele Skaren op under vældig Brusen og slaar et Sving i Luften for hurtigt at vende tilbage, hvor de fløj op fra eller sætte sig paa Træer i Nærheden. Tilsidst er Antallet fuldt, og prøver man at tælle dem, vil man snart komme til Tusinder; jeg begyndte en Aften, da de sad i min Have, at udregne Antallet og kom til 4000, da

Fuglene fløj: jeg antager, der har været mindst 5—6000. Ganske morsomt er det at se, hvorledes selv høje og kraftige Træer svajer som i stærk Blæst, naar Fuglene er lettede. Hele Forestillingen varer en halv Timestid, i hvilken Tid de gentagne Gange flyver op og forandrer Plads, undertiden alle, undertiden kun en Del; tilsidst letter hele Skaren paa en Gang og drager bort mod Nord, rimeligvis for at slaa sig til Ro ude i Rørene i Mosen. Det er uden Tvivl alle Fuglene fra en vid Omkreds, der samles her, og jeg har tidligere set noget lignende«.

18 April. »Det er nu et fast Skuespil hver Aften, at Stærene kommer paa den under den 14 April beskrevne Maade, og Antallet synes at være det samme. Der er nogen Forskel paa, hvor de sætter sig; oftest er det forskellige Træer hver Aften, men altid i Nærheden af Sanatoriet enten i min Have eller i Parken. Hvor de sidder om Natten, fik jeg at se i Aftes, idet jeg ved 8½ Tiden gik hen ved Inddæmningen og skræmmede hele Flokken op fra et Rørstykke, hvor de havde slaaet sig ned for Natten. Det lød ganske mærkeligt i Mørket at høre dem lette med en vældig Brusen«.

24 April. »Stærene vedbliver endnu paa samme Maade at komme om Aftenen, men deres Tal er øjensynlig stærkt aftaget; jeg mener, at der nu kun er et Par Tusinde, hvor der før var 3 Gange saa mange.«

Denne Optræden af Stærene varede til ca. 26 April, saa kom de ikke længere i Haven og Parken, men at de ikke helt var borte, saa jeg 28 April om Aftenen. Oppe mellem de lave Graner i Skoven saa jeg dem søgende Natteleje, og i Inddæmningen saas de i Tusindvis i Rørene, dels siddende nede paa Jorden, dels paa de fjorgamle Rørstængler; skønt det var halvmørkt — Kl. var over 8 — kvidrede de dog ustandseligt mellem Rørene.

GÆRDESMUTTE *(Troglodytes parvulus).* Den lille brune Fugl med det spidse Næb og den opstaaende Hale var igennem mange Aar meget almindelig baade Sommer og Vinter. Saa uanseelig den er, lægger man dog Mærke til den, fordi den Efteraar og Vinter færdes omkring ved Boligerne, hopper i Buske, i Espalier, paa Gærder og ind i Skure paa sin ustandselige Jagt efter Føde, vistnok Insektæg. Overfor Mennesket er den ganske frygtløs, men ogsaa uinteresseret. Adskillige andre

Fugle, som Bogfinke og Rødhals kan man faa til at slutte sig til Mennesket, men Gærdesmutten passer kun sin egen Virken.

Blandt Ynglefuglene her hørte Gærdesmutten til de almindeligste; dens store, smukke kugleformede Rede med Indgangshullet paa Siden (se Fig. 36) fandtes i Buske, Trægrene, Risbunker, Kaprifolieranker, Graner, kort sagt de forskelligste Steder. Som bekendt bygger Gærdesmutten foruden Ynglereden ogsaa andre Reder til Ophold om Natten, saa der Sommeren igennem var nok af dens Reder i Parken; jeg har i 1916 fundet Rede med Æg 4 Maj og saa sent som 3 August; Fuglen yngler vist ofte 2 Gange. I Sommertiden ses den nu ikke saa meget, som man skulde tro; Løvet skjuler for en Del den og dens Færden, men Sangen høres, ualmindelig kraftig i Betragtning af at Fuglen er saa lille, og blandt dens Toner er en Trille som en Harzerkanariefugls. Gærdesmutten er en af de faa Fugle, der synger saa at sige hele Aaret igennem, naar blot Vejret er godt, men om Vintren lyder Sangen langtfra saa kraftig som om Sommeren. I August høres den jævnligt synge, i Oktober—November ikke sjældent; en enkelt Gang i Januar. 22 Februar 1910 sang den paa flere Steder.

Lige fra jeg kom hertil i 1908 var Gærdesmutten en almindelig Fugl, og jeg syntes, den tiltog i Antal; i 1916 fandt vi ialt 15 Reder her i Parken, hvoraf nogle dog ikke var Yngle-reder. I Efteraaret var den ogsaa almindelig, men saa indtraadte der en Katastrofe af en eller anden Art, som havde til Følge, at Fuglen fuldstændig forsvandt i 1917. Den 1 April staar der i Dagbogen, at den ses af og til, 30 April, at den ikke ses i Dag; 13 Maj noteres, at den ses og høres forbausende lidt, og 17 Maj kommer den sørgelige Sandhed for Dagen, at den synes ganske at mangle her: »Ikke en Fugl set i Parken eller Skoven i Dag, ikke en Rede fundet.« Og saaledes vedblev Forholdet Sommeren igennem, den var og blev borte; den første viste sig igen paa Sanatoriet 3 December, men heller ikke i 1918 fandtes her nogen Ynglefugl. — Skal man søge Grunden til Fuglens Forsvinden, ligger det selvfølgelig nær at skyde Skylden paa den usædvanlig haarde langvarige Vinter 1916—17, og nogen Forbindelse maa der vel være; paa den anden Side var denne Vinter paa ingen Maade strængere eller langvarigere end Vintren 1908—09, som Gærdesmutten overstod godt. I Foraaret 1919

dukkede den op igen som Ynglefugl i Parken og Skoven men kun med enkelte Par.

TRÆLØBER, TRÆPIKKER *(Certhia familiaris).* Skønt der i Winges Liste i Foreningens første Hæfte bruges Navnet Træ-

Fig. 56. Beboet Træløberkasse. Kassens nederste 2/3 fyldte med et grovt Redemateriale af Pinde og trøsket Træ, af hvilket en Del rager udenfor Kassen; øverst kun en snæver Indgangsaabning mellem Kassen og Træet.

pikker, har jeg dog aldrig rigtig kunnet forsone mig med dette Navn, fordi det i sin Tid, saaledes i Lütkens Lærebøger, anvendtes som Navn for Spætterne; ganske vist tror jeg, aldrig man hører det brugt nu som Spættenavn. Træløberen er ikke nogen sjælden Fugl her Sommer og Vinter, jeg antager, den er Standfugl; den træffes i alle Aarets Maaneder, men er jo ikke en Art, man lægger meget Mærke til, uanselig og stilfærdig som den er. I en Park og Skov, hvor der ikke findes gamle Træer med løsnet Bark, er der ingen gode Redepladser for Træløberen,

og den tager gerne til Takke med kunstige Reder (som omtalt i Tredie Afsnit); efter at jeg har sat Redekasser op (Fig. 41), har den ynglet her hvert Aar, beboet en eller flere Kasser og jævnligt udruget 2 Kuld Unger. Allerede sidst i April kan den begynde at bygge og har Æg først i Maj, udfløjne Unger først i Juni. Ejendommeligt er det at se det Materiale, hvoraf den lille spinkle Fugl bygger sin Rede: Pinde, der er dobbelt saa lange som den selv, store Stumper af trøskede Grene og lignende, alt i ret stor Mængde fylder den Kassens Bund med; det maa se underligt ud at se den slæbe til Rede; ovenpaa dette Redemateriale, der ikke udfores yderligere, lægges Æggene. Forstyrrer man den under Rugningen, smutter den ud af Kassen og op ad Stammen, hvorpaa den sidder; man har Indtrykket af, at et enkelt Træ er tilstrækkeligt til at skaffe den Føde. Morsomt er det ogsaa at se, hvorledes Ungerne, første Gang de flyver ud, bærer sig ligesaadan ad, idet de ikke flagrer ud i Luften, men straks klatrer op ad Stammen, som om de aldrig havde bestilt andet. I 1919 var Fuglen ganske forsvundet herfra.

VANDSTÆR *(Cinclus aqvaticus* var. *melanogaster).* Indenfor mit egentlige Iagttagelsesfelt har jeg ikke set den, men her er heller ikke Steder, der egner sig rigtigt for den; derimod har jeg set den noget Nord herfor, ved Brahetrolleborg.

BRUNELLE, JÆRNSPURV *(Accentor modularis).* Den hører til de almindeligt forekommende Fugle her, findes Aaret igennem, yngler enkelte Somre almindeligt i andre slet ikke. I Aarets første Maaneder ses den af og til, er en af de Arter, der mest trofast kommer og søger den Føde, man lægger ud; der kan være en eller to ad Gangen her, oftest hoppende i Skjul af de Graner, som danner min Fodringsplads. Ved den første Antydning af Foraar høres dens spinkle Sang, undertiden i Begyndelsen af Marts, oftest henimod Maanedens Slutning. I første Halvdel af April kommer en Del paa Gennemtræk, og de kan da undertiden træffes i ret stort Tal, syngende rundt om. Sidst i April begynder Redebygningen, og jeg har fundet Rede med Æg 29 April; ellers findes Reden almindelig hen i Maj, men nogle yngler øjensynligt 2 Gange. Som før nævnt er der stor Forskel paa det Tal, hvori den yngler; der kan være Reder ret almindeligt her omkring i Parken, men f. Eks. i 1913

fandtes ikke en eneste Rede i Parken eller Skoven. I 1918 saas den slet ikke, hvorimod den til Gengæld var yderst almindelig i 1919. Den byggede da adskillige Steder i Haven og Parken, og det var et almindeligt Syn at se den hoppe om paa Jorden. Reden er let kendelig, findes lavt i Buske, bestaar af

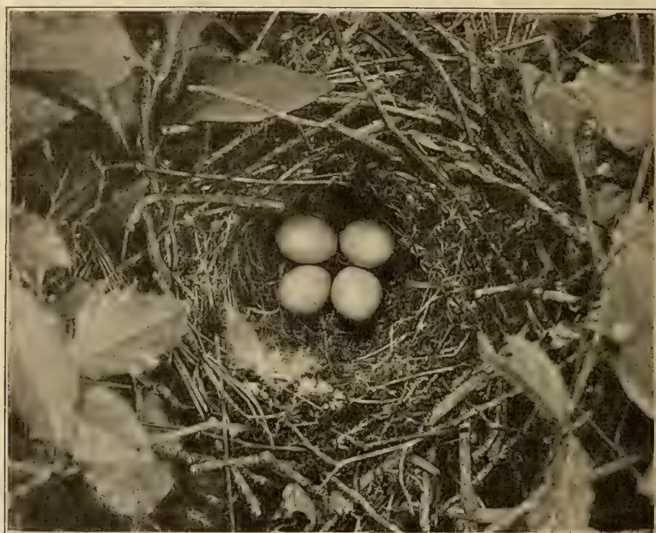

Fig. 57. Rede af Brunelle i Gran.

Mos med grove Pinde udenom, og de lyseblaa Æg er ikke til at forveksle med nogen anden fritbyggende Fugls. Men medens Hunnen ruger, ser og hører man kun lidt til Hannen; dens Sang synes væsentligst at høre det tidlige Foraar til. I August —September ses nogle igen paa Tilbagetrækket nordfra, og enkelte overvintrer her.

MUSVIT *(Parus major).* Musvitten er en Fugl, der i høj Grad ynder at færdes i Nærheden af Boligerne her; den holder Aaret igennem til i Have og Park, færdes om og i Husene, kommer til Fodringspladserne og bygger i de ophængte Kasser.

Det er i mange Tilfælde vanskeligt at sige, om en Fugl er Træk- eller Standfugl. Musvitten ses her Aaret rundt, Sommer og Vinter, men om det er de samme, er selvfølgelig ikke godt at afgøre; for en Del tror jeg nok, det er. En kendt Sag er det, at der i store Egne af Tyskland om Efteraaret gaar et be-

tydeligt Musvittræk over; der synes ogsaa her at vise sig noget af et Efteraarstræk, under hvilket Fuglen optræder i større Mængde end ellers.

Fra Aarets Begyndelse holder Musvitten til her, og dens Sang er et af de allerførste Varsler om Foraar. Kommer der en klar Dag i Januars første Halvdel, kan man allerede høre den.

1910.	Har sunget fra sidst i Januar.	
1911.	8 Januar,	som det første Foraarstegn har Musvitten begyndt at synge de sidste Dage.
1913.	31 —	af Sang høres intet andet end, at Musvitten et Par Gange har ladet Stemmen lyde.
1914.		har sunget siden Midten af Januar.
1915.	8 Februar,	begyndte at synge.
1916.	14 Januar,	hørtes første Gang.
1917.	6 Februar,	— — —

I Aarets første Maaneder kommer Musvitten i Mængde til Foderpladserne; der kan vel nok ses en halv Snes ad Gangen, og selv om vi holder op at fodre, er der stadigt mange; i Dagbogen nævnes ofte i Aarets første Maaneder, at de ses »i Mængde« eller »i stort Tal«. I April træffer man dem parvis, og midt i Maaneden begynder de, naar Foraaret er mildt, paa Redebygningen. Naturlige Redepladser findes kun sparsomt her i Egnen, i en Træstub, et Stengærde, et enkelt Hul i et Træ. De fleste bygger i Kasser, og jeg har anbragt ret rigeligt i Parken og i min Have; der kan en Sommer yngle 6—8 Par her paa Sanatoriets Grund. Den fandtes ynglende paa følgende Tider:

1913.	1 Maj,	5 Æg.
1914.	15 April,	bygger i 2 Kasser.
—	29 —	ruger i 2 Kasser.
—	3 Juni,	udfløjne Unger.
1915.	30 April,	i 2 Kasser er Rederne næsten færdige.
—	4 Maj,	3 Æg i en Kasse.
1916.	20 April,	synes i Færd med at bygge.
—	23 —	6 Æg i en Kasse.
—	20 Maj,	store Unger.
—	30 —	Ungerne udfløjne.
1917.	17 —	4 Kasser beboede, Kuldene endnu ikke udlagte. (Vintren havde holdt sig til hen i April).

Som Regel kan man sige, at Æglægningen begynder sidst i April, og at det første Kuld Unger er udfløjne først i Juni. Naar man ser Reden, forbauses man over den Masse Materiale, Fuglen faar slæbt sammen; der lægges først et Underlag af Mos, Resten bestaar af Faareuld og Kohaar, en tæt filtagtig Masse. Ulden og Kohaarene maa den temmelig langt bort efter; undertiden søger den at komme lettere dertil. Jeg har siddet i min Spisestue og set en Musvit flyve ind ad Vinduet ud i Verandaen og give sig til at plukke Uldtraade af en Sofapude. En Dag, da jeg kom forbi en af Boligerne, stod et lille Barn udenfor i en Barnevogn. Over Vognen var bredt et langhaaret Skindtæppe, som en Musvit havde fundet passende til sit Brug og ivrigt sad og trak Haar ud af.

Allevegne kan man læse om de mærkelige Steder hvor Musvitten falder paa at bygge: i Lygter, i Poste, Brevkasser, osv. Jeg har her i Parken og Skoven ved de faste Bænke anbragt paa en Stolpe en lille Kasse med Laag. Kassen indeholder en Klud til at tørre Bænken af og en Børste til at feje Sne bort. I en Kasse her i Parken, hvor Laaget gabede lidt, havde en Musvit i 1913 bygget Rede. Kassens Bund var udfyldt med Mos og Uld, og Reden bygget i det ene Hjørne. Fuglen rugede uanfægtet af, at Patienter stadig lukkede Laaget op og kiggede ned til den, fik sine Unger udfløjne midt i Juni og var ikke blevet mere forskrækket end, at den straks efter lagde Æg igen i Kassen og fik 6 Unger ud af det andet Kuld. Som bekendt ligger Musvitten meget fast paa Reden, naar Rugningen først er i Gang; den hvæser og slaar med Vingerne, naar man ser til den. I en Kasse laa en, som rolig fandt sig i, at jeg gentagne Gange tog den op i Haanden for at se til Æggene og derefter lagde den ned igen, en Fremgangsmaade jeg dog ikke vil anbefale.

Det maa siges at være hyppigt her, at Musvitten yngler 2 Gange, undertiden i den gamle Kasse oftere i ny. I 1917, da Redebygning og Æglægning først var begyndt sent, var der dog ikke et eneste Par, der ynglede 2 Gange, men det første Kuld kom ogsaa først ud sidst i Juni.

Et ejendommeligt Træk hos Musvitten under Æglægningen har jeg iagttaget: naar den er begyndt at lægge Æg (og den lægger ofte 12—14), dækker den hver Gang, den har lagt et nyt, Æggene til med Redemateriale, saa man kun faar Øje paa noget af dette, naar man ser ned i Kassen. Dette er sikkert oftere

før bemærket; i dansk Litteratur nævnes det af Barfod i »Sydsjællands Fugle«, men selv kendte jeg det ikke, blev første Gang opmærksom paa det 23 April 1916, hvor jeg skrev i min Dagbog: »I en Kasse i min Have havde jeg set, at der laa en Del Mos, øjensynlig samlet af en Musvit, men Æg var der ikke.

Fig. 58. Kasse beboet af Musvit.

Igaar Aftes laa imidlertid Musvitten paa Reden og rørte sig ikke, men hvæsede kraftigt, da jeg tog Laaget af Kassen; i Dag var der til min Forbauselse ingen Æg, atter kun lidt Mos; jeg fandt da paa at fjerne dette, og det viste sig, at der under Mosset laa 6 Æg«. Senere har jeg ofte set dette og overbevist mig om, at det er en fast Forholdsregel, Musvitten træffer.

Naar Ungerne er udfløjne, ser man Familierne drage omkring

allevegne i Juni og Juli; i August ses de ikke saa meget, men saa kommer de igen i større Tal sidst i August, i September eller først i Oktober, maaske et Træk andet Steds fra, ofte samtidigt med at der ses Træk af andre Smaafugle.

1911.	4 Oktober,	der synes at være kommen noget Træk nu; der sad en Del Musvitter i Haven imorges.
1912.	10 August,	om Morgenen en Mængde Smaafugle i Haven, øjensynligt et Træk, blandt andre Musvit.
1913.	30 September,	en Del i Haven.
1914.	4 Oktober,	i stort Tal i Haven og Parken.
1915.	20 August,	der var øjensynligt kommen et Træk af Smaafugle, efter at der ikke havde været mange i lang Tid; i min Have saas om Morgenen en Del Musvitter.
—	18 September,	om Formiddagen en Mængde i min Have, ivrigt afsøgende Buskene.
1917.	14 August,	efter stærk Regn var der imorges Musvitter i min Have.

I Aarets sidste Maaneder ser man dem saa i ret stort Tal allevegne i Parken, Skoven og ude omkring i Hegnene, af og til sammen med andre Mejser.

Musvitten hører til de Arter, hvoraf en og anden bliver halv Husfugl, og hvad jeg har oplevet i Retning af dens Tilknytning til Menneskene, skal jeg berette lidt nærmere om. 20 August 1914 staar der i Dagbogen, at en Musvit hver Dag, medens vi spiser i Haven, sætter sig paa Bordet i kun faa Tommers Afstand fra os, meget ivrig efter at hakke Smør af Tallerkenerne. — Der hang i min Stue en stor Hvepserede, bygget paa en tynd Birkegren; jeg havde taget den hjem fra Skoven og hængt den op til Pryd. Paa en Gang opdagede jeg, at den saa medtaget og opplukket ud, men det var mig uforklarligt, hvad Grunden var. Sidst i September saa jeg en Dag 2 Musvitter komme ind i Stuen, nysgerrigt undersøge alt, hvad der var paa Skrivebordet, og sluttelig give sig til at hakke i Hvepsereden; jeg var saa klar over Gerningsmanden. Til hen i November kom en stadig ind i min Stue, afsøgte den i alle Kroge og hoppede om paa Skrivebordet. Ja det hændte om Morgenen, naar jeg drak Kaffe, at den satte sig paa mit Knæ, derfra fløj op paa Bordet og

Fig. 59. Musvitrede i Bunden af Kassen i Fig. 58.

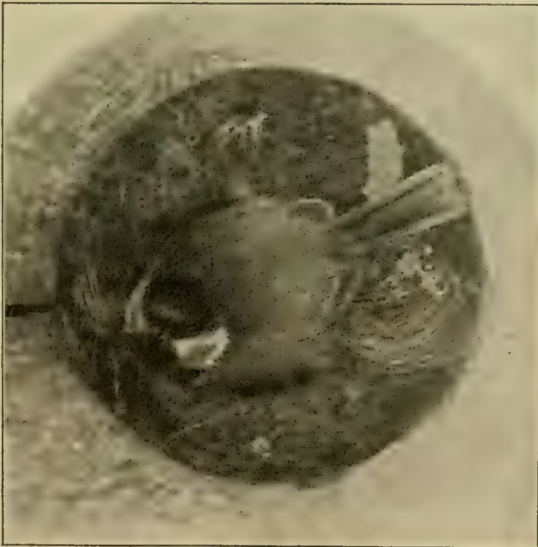

Fig. 60. Musvit paa Rede.

hakkede i Smørret, der stod foran mig; ogsaa ind i de andre Stuer fløj den, ovenpaa i Soveværelset og ind i Verandaen; herinde, hvor der var fuldt af grønne Planter, kunde den dog kun

komme ved først at flyve igennem Spisestuen, hvor der gerne stod et Vindue aabent; i Verandaen var der rigtig Tumleplads for den blandt Planterne; rundt om i Værelserne i Funktionærboligen kom den ogsaa.

Derpaa saa vi ikke noget til den før 14 Maj 1916, da den, som jeg foran har berettet, ganske husvant fløj ind i Verandaen

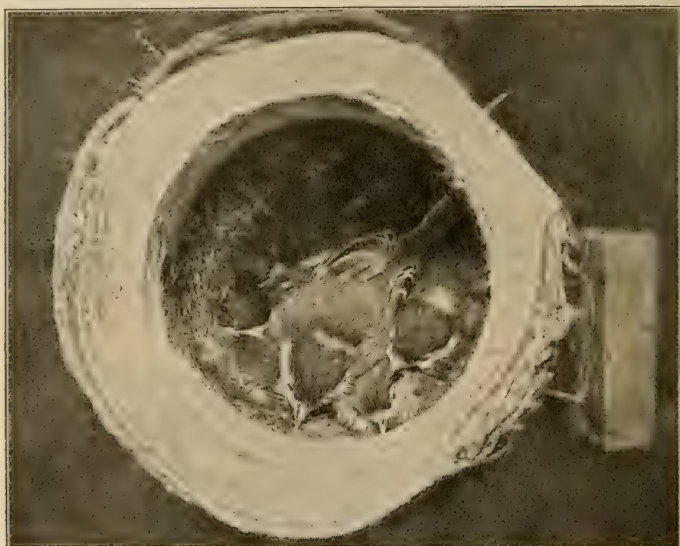

Fig. 61. Næsten flyvefærdige Musvitunger i Redekasse, hvis Laag er fjærnet.

og samlede Uld til sin Rede; herefter kom den stadig ind i Stuerne, var fuldstændig tillidsfuld. Da vi lidt senere paa Aaret flyttede ud i Haven og spiste, var den en stadig Gæst ved Bordet sammen med Bogfinke, Gulspurv og Rødhals. Men i Efteraaret blev det værre end nogensinde; fra sidst i August til hen i November kom Musvitten daglig ind i min Stue og opførte sig højst besynderligt. Jeg har staaende en Kasse, hvori jeg lægger brugte Frimærker; de laa hver Dag strøede om paa Gulvet, og det varede noget, før jeg opdagede, at det var Musvitten, der gjorde det. 29 August staar der om den: »Imorges kom den ind i min Stue, fløj hen paa en Kasse med Brevpapir, derpaa ned og hakkede en halv Snes Gange i et Stearinlys, som laa paa Skrivebordet, fløj op paa Lampen og fortærede en død Natsværmer, som laa her, derefter hen paa en Hylde, hvor der

stod en Del forskellige Ting, som den undersøgte, for sluttelig at søge ned paa et Askebæger; da det vippede, blev den forskrækket og fløj ud af Vinduet; medens den var inde i Stuen, sad en anden paa Stormkrogen udenfor«. Den vedblev at komme ind baade hos mig og i de øvrige Huse, var forøvrigt ikke helt

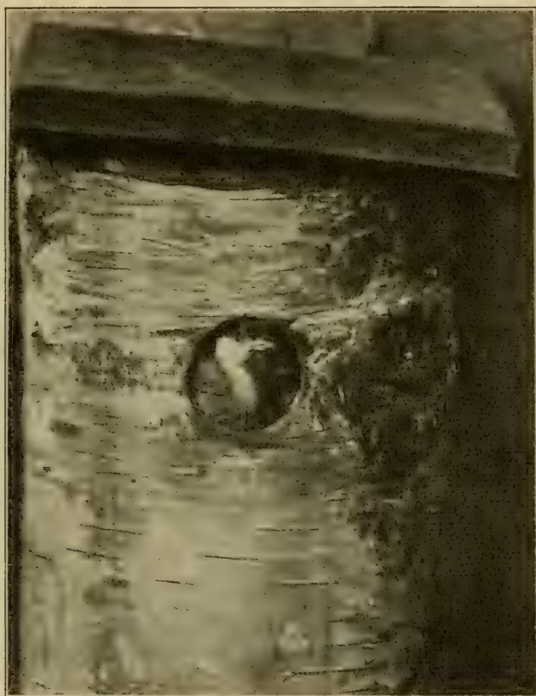

Fig. 62. Musvitunge siddende i Kassens Flyvehul.

uskadelig, idet den havde faaet for Vane at hakke og flænge i alt, hvad den kom over; i min Stue havde jeg en udstoppet Leguan, som den skamferede Halen paa, et andet Sted trak den de halve Haar ud paa en Haarbørste, og hakkede og flængede i Bindene paa Bøger, navnlig hvor der var Skindryg, saa at den undertiden ødelagde dem ret slemt. — Efterhaanden var jeg vant til at høre dens Raslen med Papir paa mit Skrivebord, hvilket unægtelig forvirrede mig den første Gang, da jeg hørte det fra Værelset ved Siden af og dog sikkert vidste, at der ingen var i Stuen; men en Dag overraskede den mig dog yderligere; jeg sad i Stuen ved Siden af mit Arbejdsværelse og havde godt

hørt Musvitten være paa Færde derinde; saa bankede det ret kraftigt paa Skrivebordet en halv Snes Gange; da jeg gik derind, saa jeg, hvad Fuglen havde for. Der stod paa Bordet en Æske med de almindelige Patroner til Salonrifler, 22 short; der var nogle tilbage i Æsken, og Laaget var taget af; Musvitten havde saa taget Patronerne en efter en og kastet dem ud paa Bordpladen, derefter givet sig til at flænge i Bunden af Æsken. I Løbet af Vintren omkom nok den dristige Fugl, thi jeg har ikke haft Besøg af den senere.

BLAAMEJSE *(Parus coeruleus).* Den pragtfulde lille Blaamejse er en ret hyppig Fugl her Sommer og Vinter. Ved Fodringskassen kommer den villigt om Vintren, omend i adskilligt mindre Tal end Musvitten, begynder at synge først i Februar, naar Vejret ikke er altfor koldt og ses saa Foraaret igennem paa sin ivrige Fangst i Grenenes og Kvistenes yderste Spidser, ustandseligt i Bevægelse. Den er maaske lidt senere paa Færde med at yngle end Musvitten, har for det meste først Æg lidt hen i Maj. I Kasser gaar den yderst villigt, men har dog noget lettere end Musvitten ved et skaffe sig naturlige Boliger, hvortil den benytter Træstubbe, ofte halvraadne, eller naturlige Aabninger mellem Trærødder. I Parken ynglede den i de første 3 Aar paa et bestemt Sted nede i en Træstamme, hvor der lidt over Jorden var en ganske snæver Indgangsaabning ind til en Hulhed; Hullet voksede til, og senere benyttedes en Stub i Nærheden (Fig. 63), hvor den har ynglet nogle Aar. Ligesom Musvitten bygger den gærne ved alfar Vej, og, ligesom den, samler den sikkert oftest til Rede i de tidlige Morgentimer, da man ikke ser den byggende meget midt paa Dagen. Den 21 Maj 1915 saa jeg noget bevæge sig i en Kasse ligeoverfor mit Hus; ved at se derned opdagede jeg en Blaamejse liggende i Kassen; senere paa Dagen saa jeg efter igen men fandt intetsomhelst Redemateriale. Dagen efter saa jeg den slæbe ivrigt til Rede, og den følgende Dag var Reden færdig og et Æg lagt — en meget hurtig Fremgangsmaade, som jeg slet ikke havde tænkt mig mulig. Reden kan imidlertid heller ikke maale sig med den omhyggelige Rede, Musvitten bygger. Det Aar byggede den 3 Steder i min Have og 2 Steder i Parken, det største Antal Ynglefugle der har været her ved Sanatoriet. I en Kasse havde den 14 Æg og fik 14 Unger ud, et Tal der dog blev overgaaet

i 1917, da der i en Kasse var 15 Æg og kom 15 udfløjne Unger, et mærkeligt Mylder at se paa, da Ungerne var store. Paa Reden ligger Blaamejsen endnu fastere end Musvitten og er endnu værre end den til at hvæse, naar man nærmer sig. Mennesker, der ikke er kendte med Blaamejsen, farer uvilkaarligt tilbage, naar den lader sin vrede Hvæsen høre og samtidig slaar

Fig. 63. Stub med Hul; Ynglested for Blaamejse.

med Vingerne. Den afbildede Blaamejse vilde jeg gærne have til at fjærne sig for at fotografere Æggene, men det var umuligt at faa den til at forlade Reden; jeg tog den da op i Haanden, medens der blev taget et Billede af Æggene og lagde den saa ned igen, hvorpaa den roligt rugede videre. Iøvrigt er det besynderligt, saa lidt Hannen ses og høres under Rugningen. Medens f. Eks. Sangerne ustandseligt synger i Redens Nærhed, naar Hunnen ruger, ser man i den Tid grumme lidt til Mejserne.

Efter Yngletiden strejfer Blaamejsen omkring med sine Unger, træffes Resten af Aaret i Skoven og Parken, dels alene, dels i Selskab med Musvitten og andre Mejser.

SORTMEJSE *(Parus ater)*. Dagbogen indeholder kun den ene Bemærkning, at jeg saa en i Skoven her 14 April 1911. Jeg har set den en Gang i Yngletiden i Skoven ved Holstenshus.

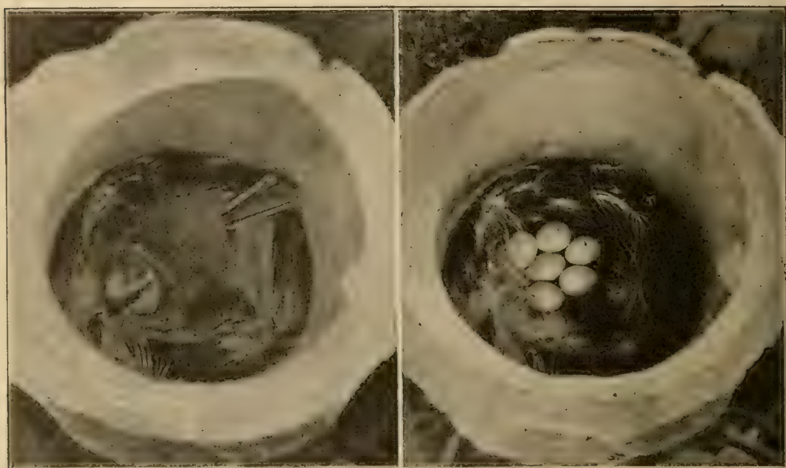

Fig. 64. Blaamejse rugende i Kasse; til højre Æggene, efter at Fuglen er fjærnet.

GRAAMEJSE, SUMPMEJSE *(Parus palustris)*. Af de 3 almindelige Mejsearter er denne den mindst talrige, men ses dog hele Aaret igennem, kommer om Vintren til Fodringspladsen. Sidst i April eller først i Maj begynder den at bygge, gaar villigt i Mejse- eller Træløberkasser; i Almindelighed bygger dog kun et eller to Par her. Den hvæser ikke, naar den ligger paa Reden, som de andre Mejser men trykker sig ned i den, saa langt den kan komme. Den Tid paa Aaret, hvor den gør sig mest bemærket, er om Efteraaret; saa kommer den ihærdige Frøspiser til Solsikke- og Hampeplanter, der staar med Frø, tager et ad Gangen og flyver med det for straks efter at komme igen, og dermed kan den vedblive længe. Det er umuligt, at den kan fortære alt dette Frø paa en Gang; den maa sikkert samle Forraad. Jeg har set en halv Snes Stykker komme paa en Gang til et Bed med Solsikker; ogsaa Majskorn har jeg set den tage, naar de var kastet ud til Hønsene, men den fløj op med hvert Korn i et Træ, hakkede lidt i det og lod det falde.

Fig. 65. Sumpmejse rugende.

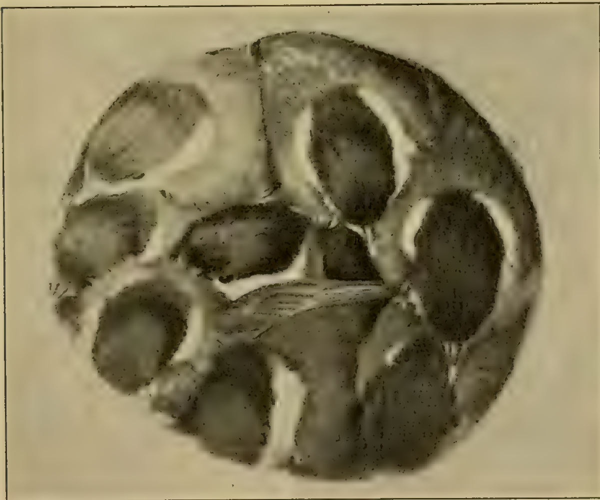

Fig. 66. Flyvefærdige Unger af Sumpmejse.

HALEMEJSE *(Acredula caudata typica & var. rosea)*. Der er noget lunefuldt ved dens Optræden her; den yngler men ikke hvert Aar, den kommer flokkevis om Vintren, men ikke hver

Vinter. I de første Aar, jeg boede her, saa jeg den saa godt som ikke; første Gang jeg traf den, var i Vintren 1911—12, da der her ved Sanatoriet nogle Gange saas en Flok. 30 Juni 1912 saa jeg i Parken en Flok udfløjne Unger, og et Par Gange i Løbet af Efteraaret saa jeg nogle. I 1913 ynglede den vistnok om Sommeren i Parken, saas enkelte Gange om Efteraaret. I Vintren 1914—15 færdedes stadig i Parken og Haven en Flok af de smaa rastløse Fugle paa henved en Snes. De er ikke til at iagttage i Ro som andre Fugle, idet de ustandselig er i Bevægelse i Toppen af Træer og Buske.

13 Maj 1915 fik jeg i Skoven her Øje paa 2 Halemejser, der var travlt beskæftigede med at bygge Rede, ca. 13 Meter oppe i en Kløft i et Egetræ. I min Kikkert saa jeg snart, at Fuglene var forskellige, den ene var en typisk Halemejse med hvidt Hoved, den anden en meget udpræget Fugl af Racen *rosea*. Jeg nedskrev Fuglens Udseende, medens jeg saa paa den: Langs Hovedets Sider gik 2 sorte Længdebaand, der forenede sig i Nakken. Undersiden var stærkt rosafarvet, medens Skulderfjerene var kraftigt rustrøde. Jeg havde Lejlighed nok til at iagttage Fuglene, dels ved Reden, dels medens de fløj omkring i nogle Pilebuske ganske nær mig; 16 Maj byggede begge Fugle ivrigt paa Reden, der var halvfærdig; 22 Maj var Reden færdigbygget men desværre ødelagt; en Maar eller et Egern havde været oppe ved den og flænget den paa Siden.

Det viser sig heraf, hvad iøvrigt ikke var ukendt, at der her i Landet kan træffes Halemejser med de Kendetegn, som Halemejserne paa de britiske Øer og i en Del af Vesteuropa og de vestlige Dele af Mellemeuropa har — først og fremmest den brede sorte Stribe paa hver Side af Hovedet. Men min Oplevelse viser yderligere, at de to Former ikke blot lever sammen her, men endog parrer sig, hvad i hvert Tilfælde ikke før er offentliggjort her fra Landet. Da jeg nu var bleven opmærksom paa, at den mørkhovedede Form fandtes her, saa jeg selvfølgelig nøje efter, hver Gang jeg traf Halemejser siden, og ikke uden Resultat; jeg skal blot her indskyde den Bemærkning, at de unge Fugle, ogsaa af den almindelige Form, indtil den første Fældning alle har mørkt Hoved. I December samme Aar saa jeg først en Flok med lutter hvidhovedede Individer men 22 December 3 sammen, hvoraf de 2 havde mørkt Hoved; 14 Marts 1916 atter en lille Flok med mindst en mørkhovedet imellem.

I 1916 ynglede Halemejser i hvert Tilfælde to Steder i Skoven; 2 Maj fandt jeg en lige færdigbygget Rede og 20 Maj en Flok udfløjne Unger paa 1/2 Snes. De gamle fodrede ustandseligt Ungerne men havde øjensynligt Besvær med at skaffe Føde til dem, thi Ungerne fløj stadigt efter de gamle, naar de nærmede sig; den ene af de gamle havde svagt mørke Striber paa Hovedets Sider; 4 November saa jeg en Flok paa 1/2 Snes, hvoraf omtrent Halvdelen havde mørkt Hoved. I 1917 saa jeg kun en eneste Gang Halemejser her, nemlig 4 Februar, men ingen ynglede, og i Efteraaret traf jeg ingen.

TORNSANGER *(Sylvia cinerea)*. Omkring ved Sanatoriet og i Skoven ses Tornsangeren ikke almindeligt og yngler ikke hvert Aar, men den er en yderst hyppig Fugl i Hækkene langs Vejene indenfor mit Iagttagelsesomraade. Den er en af de senest ankommende Sangere, men mine Optegnelser om dens Ankomsttider er spredte; jeg har hørt den et Aar 5 Maj, et andet 13 Maj, men ellers regner jeg, at den først ankommer i større Tal omkring eller efter Midten af Maj. Tornsangeren er en af de Arter, der holder længst ud med Sangen; den høres til langt hen i Juli, ja i Begyndelsen af August. Den bliver her til Slutningen af August, og nogle ses i første Halvdel af September.

GÆRDESANGER *(Sylvia curruca)*. Gærdesangeren hører til de Fugle, af hvilke de første ses omkring 1 Maj, og naar man ser den, hører man den gærne med det samme.

1908.	3 Maj,	hørtes synge.
1910.	4 —	saas og hørtes.
1912.	5 —	sang om Morgenen.
1913.	29 April,	2 sang i min Have.
1914.	1 Maj,	hørtes synge.
1915.	27 April,	hørtes synge om Morgenen.
1916.	29 —	sang i Dag.
1917.	5 Maj,	sang imorges i min Have.

I den første Uge af Maj eller lidt senere kommer der saa en Del trækkende, og den synger almindeligt overalt i Parken og Skoven; derefter bliver kun Ynglefuglene tilbage. Det er nu ikke mange Par, der yngler her ved Sanatoriet, i de første Aar, vi boede her, kun et enkelt Par, i de senere Aar 3 Par, deraf

de 2 Par i min Have. Den er tidligere paa Færde med at yngle end de andre Sangere, idet Æggene i Almindelighed lægges omkring Midten af Maj; i 1915 fandt jeg færdigbygget Rede 9 Maj, 11 Maj indeholdt den to Æg; i 1916 var Reden færdigbygget 13 Maj. Det er vistnok Regel, at Fuglen yngler to Gange. Sangen hører tidligt op, allerede først i Juni, men saa begynder den igen en Overgang, og høres saa atter en kort Tid, naar det andet Kuld er udfløjet. I 1915 hørte jeg den saaledes foruden om Foraaret synge fra 30 Juni til 10 Juli; i 1917 var de ophørt at synge 9 Juni men hørtes saa igen 21—26 Juni.

I Træktiden i August ses og høres jævnlig nogle; det seneste Tidspunkt, jeg har set den, er 3 September.

Her i min Have holder den mest af at bygge i en tæt Hæk af vilde Roser men har forøvrigt ogsaa bygget mange andre Steder. Man kan let kende Gærdesangerens Rede; den er bygget af Græsstraa eller Rodtrævler, er saa løs, at man saa at sige altid kan se igennem Bunden; og saa er der altid indvævet noget hvidt Insektspind eller andet hvidt; det er Farven ikke Stoffet, der er bestemmende, som det vil ses af det følgende. Nogle Reder, jeg har undersøgt i 1917, viste følgende Forhold:

1. Rede i Rosenbusk. Vægt 9,5 g indvendig Diameter 6 cm; gennemsigtig. Næsten udelukkende bygget af Rodtrævler, de inderste lidt finere end de yderste, lidt hvidt Insektspind rundt om i Reden.

2. Rede i Brombær; et Æg var lagt, saa blev den forladt. Vægt 5 g, meget tynd og løs, fuldstændig gennemsigtig i Bunden. Foruden af lidt Insektspind bestod Reden kun af to Bestanddele i omtrent lige stor Mængde: Plantestængler af Blomsterplanter og Rodtrævler, begge Dele indvævede i hinanden.

3. Rede i vild Rose, vistnok forladt efter at der var bygget noget. Vægt 7 gr, betydelig fastere vævet end foregaaende. Lidt hvidt Insektspind, ellers næsten udelukkende Rodtrævler, yderst grovere, inderst finere, saa ud til at stamme fra et Træ. Kun meget faa Plantestængler. Inderst i Redeskaalen ganske enkelte fine Hestehaar.

Disse 3 Reder var dog væsentlig af samme Type; Nr. 4 var noget forskellig; den var bygget i en Vildvinranke paa mit Hus, forladt af ukendt Aarsag. Vægt 10 g; ret fast, dog gennemsigtig i Bunden. I det Ydre afveg den stærkt fra de tidligere, ved at den udvendige Del var dannet af grønne Græsstraa; den

bestod af Rodtrævler og Græsstraa i omtrent lige stor Mængde (Græsset paa Engen lige ved var netop slaaet). Mest mærkeligt var det, at det hvide i denne Rede ikke bestod af Insektspind, men dels af smaa hvide Fjer, dels — og fornemmelig — af hvid Sytraad, mindst 100 smaa Traadender. Tæt ved hvor Fuglen byggede, syedes der flittigt, og Affald fra Syningen kom vist ofte ud af Vinduet; foruden Traaden havde Gærdesangeren fundet og vævet ind i Reden en Trævl paa ca. 25 cm Længde af et let kendeligt, blomstret Stof.

MUNK *(Sylvia atricapilla)*. Navnet Munk er vist ikke noget dansk Fuglenavn men Oversættelse fra Tysk; og hvorfor den egentlig har faaet Navnet paa noget af Sprogene, ved jeg ikke, da den sorte Hætte, den har paa Hovedet, ikke minder i mindste Maade om Munkes Dragt; Italienerne kalder den meget mere betegnende »Capinero« = Den sorthovedede. Munken er en Skovenes og Parkernes Fugl, holder af at være, hvor der er lidt fugtigt, og her paa Sanatoriet er der gode Betingelser for den. Tallet, hvori den yngler, er forskelligt, men det kan vistnok gaa op til en halv Snes Par her i Parken, og i Skoven er den meget hyppig. Den hører ogsaa til de omkring 1 Maj ankommende Fugle.

1908.	27 April,	en Han saas.
—	1 Maj,	nogle.
1910.	4 —	hørtes paa flere Steder i Parken.
1912.	2 —	hørtes synge flere Steder.
1913.	1 —	1 saas og hørtes.
1914.	22 April,	sang i Skoven.
—	24 —	ses og høres rundt om. Det var i disse Dage fuldstændigt Sommervejr med Temperatur paa 15—17°.
1915.	3 Maj,	hørtes synge.
1916.	29 April,	— —
1917.	9 Maj,	sang første Gang. Foraaret var i 1917 usædvanligt køligt.

Naar saa de første er hørte eller sete, kommer snart flere, og i første Halvdel af Maj har ofte Munken Overvægten blandt Sangerne, idet der findes en Del paa Træk; saa høres dens let kendelige Strofe Sommeren igennem til langt ind i Juli. I 1911

sang den endnu 23 Juli, i 1915 25 Juli, i 1916 21 Juli og i 1917 15 Juli.

Man skal nu vogte sig for at tro, at Fugle af samme Art altid synger den samme Sang; Undtagelserne er sjældne, men de findes. Jeg har hørt Gærdesangeren synge ganske som en Havesanger, og 13 Maj 1915 stod jeg længe i Skoven og hørte

Fig. 67. Næsten udvoksne Unger af Munk i Reden.

en Munk synge en Sang, der slet ikke lignede Artens sædvanlige; havde jeg ikke iagttaget Fuglen, som jeg stod lige ved Siden af, vilde jeg have været i Tvivl om, hvilken Sanger jeg havde for mig; Maj 1919 hørte jeg i Skoven en Munk, hvis Sang i høj Grad mindede om Droslens.

Reder træffes først efter Midten af Maj. Sidste Trediedel af Maj og første af Juni er dens Hovedyngletid; dog træffes hyppigt Reder hen i Juli, og nogle Par yngler sikkert 2 Gange.

I August og et godt Stykke ind i September er den hyppig her omkring; blandt Sangerne er der ingen, der lever i saa høj Grad af Bær som den; Rønne- og Hyldebær øver en stærk Til-

trækning paa den, og den sidder ganske stille og piller ustandseligt Bærrene af, ofte forøvrigt de grønne eller kun halvmodne Hyldebær. Paa denne Tid af Aaret hører man ogsaa paa klare Dage dens Efteraarssang, der bestaar af en sagte jævn Kvidder, ikke som Foraarssangen af to bestemt adskilte Dele. Undertiden kan Fuglen optræde overraskende sent. Her i Tidsskriftet, Aarg. 1, S. 45 fortalte H. Chr. C. Mortensen om Munkefugle, der holdt sig i Viborg til i Begyndelsen af December. Saa sent har jeg nu aldrig truffet dem her, men en saa jeg 17 Oktober 1912 en anden 12 November 1917.

To undersøgte Reder viste følgende Forhold:

1. Anbragt i Hyld, med en Brændenælde indflettet; Unger udfløjne. Vægt 9 g, indvendig Diameter 7 cm. Materialet næsten helt igennem fine Straa og Stængler af Blomsterplanter, inderst fine Rodtrævler, enkelte Hestehaar.

2. Anbragt i ung Bøg, Vægt 7,5 g, indvendig Diameter 7 cm. Udelukkende fine Plantestængler og enkelte Rodtrævler, ingen Forskel paa indre og ydre Lag.

HAVESANGER *(Sylvia hortensis)*. Havesangeren hører ogsaa til de almindelige Ynglefugle her og til dem, der i høj Grad opliver Park og Skov med deres Sang; den er blandt de senere ankommende Arter.

1910.	19	Maj,	hørtes første Gang.
1911.	16	—	saas.
1912.	12	—	hørtes flere Gange synge.
1913.	13	—	Havesangerens Toner lød i Dag overalt i Skoven, Parken og i min Have.
1914.	5	—	sang i Dag, en ualmindelig tidlig Ankomst.
—	6	—	høres syngende i Parken.
1915.	12	—	sang første Gang.
—	13	—	flere hørtes.
1916.	8	—	hørtes flere Steder i Skoven og i Parken.
1917.	15	—	sang overalt.

En Ugestid efter, at de første er komne, viser Hovedstyrken sig paa Gennemtræk, og Park og Skov kan da overalt lyde af deres Sang. Særlig holder de til i ung, tæt Bøgeopvækst, og det er et rent Væld af Toner, der kan strømme ud herfra. Sidst i Maj drager de gennemtrækkende bort, og vore egne begynder

at yngle, men den egentlige Yngletid er Begyndelsen af Juni; i det ualmindelig varme Foraar 1914 fandt jeg 2 Reder allerede 24 Maj, men det er Undtagelser. Havesangeren har ligesom Munken det besynderlige Træk at bygge »Narrereder« i Nærheden af det Sted, hvor den virkelige Rede ligger; man finder lidt Græsstraa lagt til Rette i en Busk som Begyndelse til en

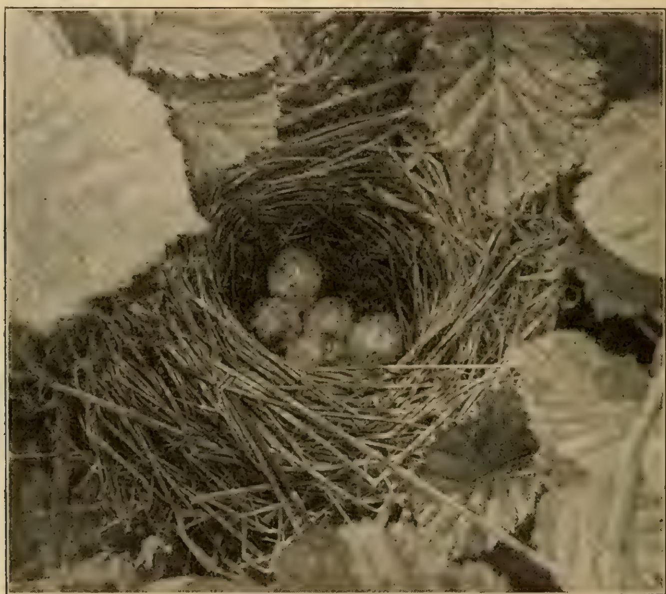

Fig. 68. Rede og Æg af Havesanger.

Rede; hvad Hensigten er, forstaar jeg ikke; var det Forsøg paa at finde et egnet Sted, skulde man synes, at mange andre Arter maatte gøre det samme; finder man Fuglens Narrerede kan man iøvrigt blot søge videre, saa vil snart den virkelige Rede vise sig. Havesangeren yngler vist kun undtagelsesvis to Gange om Aaret; i 1917 fandt jeg Rede med Unger 31 Juli; men den vedbliver at synge flittigt en stor Del af Juli.

1910.	5 August,	en sang i Skoven.
1911.	6 Juli,	synger hver Dag flittigt i min Have.
1912.	18 —	endnu synger Havesanger.
1915.	20 —	holdt op at synge.
1916.	29 —	høres endnu jævnligt.
1917.	29 —	synger endnu ret flittigt i Skoven.

I August ses den jævnligt paa Træk særligt i Maanedens første Halvdel; i September har jeg kun truffet den et Par Gange, 2 September 1915 og 10 September 1913.

Jeg ved ikke, om man kan skelne Rede af Munk og Havesanger fra hinanden; selv kan jeg ikke se Forskel paa dem; vil man sammenligne nedenstaaende Analyse af Havesangerrede med Analyserne af Munkerede, kommer man vist til samme Resultat.

1. Rede i Hindbær, Vægt 10 g, meget løs og gennemsigtig, bestaar næsten udelukkende af Plantestængler, mest af Tokimbladede; i selve Redeskaalen enkelte mørke Rodtrævler.

2. Rede i Hindbær; forladt efter Bygningen. Vægt 11,5 g. Indvendig Diameter 7 cm. Ingen tydelig Adskillelse i Lag, bestaar af Plantestængler, Rodtrævler og enkelte Hestehaar.

3. Rede i Hindbær, Vægt 8 g. Adskilt i 2 Lag; udvendig Plantestængler og Rodtrævler, indvendig et tættere Lag af fine Rodtrævler. Det yderste Lag vejer 5 g, det inderste 3 g.

4. Vægt 8 g, indvendig Diameter 6 cm; bestaar udelukkende af Straa, yderst et Lag stivere, inderst et Lag finere; desuden nogle Hestehaar. Overgangen mellem de to Lag er ikke skarp.

GULBUG *(Hypolais icterina)*. Før Sanatoriet blev bygget, fandtes, hvor der nu er Kroketplads, en stor Pilekultur, hvor flere Par ynglede; da her blev ryddet, mistede Gulbugen sit Yndlingssted, og der yngler nu aarlig kun 2—3 Par paa Sanatoriets Grund, maaske ligesaa mange i Skoven.

Det er næppe 3 Maaneder, Gulbugen tilbringer her i Landet, den er maaske den af alle Fugle, der bliver her kortest, viser sig først omkring 20 Maj.

1910.	22	Maj,	en enkelt saas.
1913.	18	—	sang i Skoven og min Have.
1914.	»	—	hørtes første Gang.
1916.	17	—	— — —
1917.	22	—	— — —

Saa kommer der undertiden et større Træk nogle Dage efter; 22 Maj 1913 staar der i Dagbogen: »Af Sangere dominerer næsten Gulbugen, høres overalt«, og 31 Maj 1916: »I Parken og Skoven findes for Øjeblikket en Mængde Gulbug paa Træk«; undertiden er det hændet, at de Fugle, der bygger her, først kommer lidt hen i Juni.

Reden findes i Juni, er et lille Kunstværk, fast vævet, dyb og prydet med hvide Fjer, Insektspind og bleget Tang, saa vidt forskellig fra de foregaaende Arters kunstløse Bo; den yngler kun en Gang om Aaret.

Fig. 69. Rede af Gulbug i Hyld. Grene og Kviste omkring Reden fjærnede.

Vil man rigtig høre Gulbugens smukke og ejendommelige Sang, skal det være tidligt om Morgenen; opad Dagen synger den kun spredt og brudt, medens den i de tidlige Morgentimer kan synge ustandseligt i lang Tid.

Hen i Juli træffes nogle paa Træk, men den drager tidligt bort; det seneste Tidspunkt, jeg har set den, er 9 August 1911.

KÆRSANGER *(Acrocephalus palustris)*. Den forekommer kun spredt og uregelmæssigt indenfor mit Iagttagelsesomraade. I Sanatoriets første Aar holdt den sig her i et Pilekrat i Parken; senere har den kun vist sig enkelte Gange; saaledes hørte jeg den synge i Dagene fra 8—10 Juli 1915. I et Hegn, der staar langs en Vej, som fører over et Engdrag ved Nakkebøllegaard, har jeg hørt adskillige.

RØRSANGER *(Acrocephalus arundinaceus* Briss[1]). I den tætte Rørvækst i Inddæmningens sydlige Del er Arten en almindelig Ynglefugl, træffes i Mængde Sommeren igennem. Naar den kommer om Foraaret, er Rørene ofte ganske lave, og saa træffer

[1] For at undgaa Misforstaaelse, skal jeg bemærke, at jeg bruger det Navn, hvormed Arten tidligere almindelig betegnedes; moderne Ornithologer kalder den i Almindelighed *A. streperus*, medens de ved *A. arundinaceus* betegner Drosselrørsangeren.

man de først ankommende i Have og Park og ikke i Rør. Høres dens Sang ikke, men man ser den smutte om i Buskene, er den ikke altid god at faa Øje paa, saa mine Optegnelser om dens Ankomsttider, er noget uregelmæssige.

1910.	5	Maj,	saas og hørtes synge i en Busk.
1912.	19	—	en enkelt i Inddæmningen.
—	23	—	nogle saas.
1913.	2	—	saas i min Have.
1914.	11	—	nogle hørtes i Inddæmningen.
1915.	13	—	Rørsanger er kommen.
1916.	18	—	hørtes.
—	19	—	i større Tal.
1917.	2	—	sang flere Steder i Parken.

Den høres syngende langt hen i Juli, ofte ogsaa i Begyndelsen af August; efter Midten af denne Maaned har jeg ikke set den.

DROSSELRØRSANGER *(Acrocephalus turdinus)*. Tiltrods for at Forholdene skulde synes ypperlige for den i Inddæmningen, har jeg aldrig med Sikkerhed truffet den der; jeg har en Gang, 4 Juni 1908 hørt Hannen synge i Sundet ved Faaborg men ikke set den senere.

SIVSANGER *(Acrocephalus phragmitis)*. Blandt mine Optegnelser finder jeg ikke en eneste om Sivsangeren, saa den forekommer i hvert Tilfælde kun sparsomt her paa Egnen. Jeg har dog en Erindring om at have set et Par her i Nærheden i en Kornmark.

LØVSANGER *(Phyllopseustes trochilus)*. Af ingen Sanger ses der i Træktiden saadanne Mængder som af denne, og den yngler i Skov og Park i ikke ringe Tal. Blandt Sangerne er den tidligst paa Færde om Foraaret, idet den almindelig begynder at vise sig i Dagene fra 20—25 April.

1908.	1	Maj,	nogle hørtes.
1910.	22	April,	sang i Skoven.
—	26	—	der høres nu ret mange.
1911.	21	—	flere hørtes i Skoven.
—	27	—	synger i Mængde.
1912.	23	—	flere sang i Haven.

1913.	23	April,	en hørtes synge i Skoven.
—	25	—	høres nu overalt.
1914.	16	—	i Dag saas i Haven en Løvsanger — Art, vistnok den almindelige, men da jeg ikke hørte den synge, kan det have været Gransanger.
—	18	—	I Dag sang Løvsangeren, saa det har sikkert været den, jeg saa iforgaars.
1915.	26	—	talrige sang.
1916.	24	—	en hørtes synge i Skoven.
—	25	—	flere sang i Parken.
—	29	—	høres synge overalt.

Sidst i April og de første Dage af Maj indtil omkring den 10de kan saa Skov og Park være fyldt med Løvsangere, hvis Toner kan lyde næsten fra hver Busk og hvert Træ; henimod Midten af Maaneden er kun Ynglefuglene tilbage, og Redebygningen begynder; i 1912 fandt jeg den første Rede 12 Maj, og i 1915 var den i Færd med at bygge 13 Maj; i 1916 var en Rede færdigbygget 8 Maj, i 1917 byggede et Par 13 Maj. Saa træffes Rederne ellers hen sidst i Maj og Juni. Der er nok af dem i Parken og i Skoven; i 1912 havde jeg fundet 8 Reder ialt. Jeg tror ikke, det er Reglen, at den yngler 2 Gange, men det hænder vist ikke sjældent; 18 Juli 1912 var der endnu Unger i 2 Reder. 31 Juli samme Aar fandtes en Rede med store Unger. — Løvsanger yngler mest paa Jorden med Reden, der har Indgangsaabning paa Siden, dækket godt mellem Plantevækst. Dog har jeg fundet den anbringende sin Rede paa en Plæne tæt ved mit Hus, hvor der kun voksede sparsomt Græs, og Reden laa her ganske aabenlyst mellem Græsset. Undertiden yngler den oppe i Buske, lavt over Jorden; jeg har fundet den baade i Løvbuske og i Gran, en Gang $2^1/_2$ m tilvejrs i et Vedbendespalier opad mit Hus.

Sangen hører i Almindelighed ret tidligt op, sidst i Juni, kan enkelte Aar høres ind i Juli, men de i Eftersommeren gennemtrækkende Skarer er meget villige til at synge, saa at der ikke af nogen anden Sangerart høres saa livlig Efteraarssang.

I sidste Trediedel af Juli begynder Efteraarstrækket. Det er ikke altid let, hvor det drejer sig om Fugle, der yngler paa Stedet, at sige, hvad der er Ynglefugle, og hvad der er Træk, men Løvsangeren optræder paa den Tid i saa stor Mængde, at

der kun kan være Tale om gennemtrækkende Fugle. I Almindelighed er det først mod Maanedens Slutning, at Trækket begynder; kun en Gang har jeg noteret det før 20 Juli; 19 Juli 1917 staar der i min Dagbog: »Efter lange Tiders Tørke faldt iaftes og i Nat en rigelig Regn, der har givet sig Udslag i, at der i Dag ses en Del Smaafugle. Løvsangere, som der i de sidste Dage har været mange af, vrimler i Dag i min Have«.

Fig. 70. Rede af Løvsanger paa Jorden under en Gran.

Saa vedbliver Trækket gennem det meste af August; der kan være flere eller færre, men de ses stadig, undertiden i stor Mængde; 13 August 1909: »Det vrimlede af Løvsangere i Haven«; 5 August 1910: »I min Have Masser af Løvsangere«; 24 August 1911: »Løvsangere i Mængde overalt«; 22 August 1912: »Her har i de sidste Dage stadig været Masser paa Træk«; og saaledes lyder det bestandig. Henimod Maanedens Slutning aftager Trækket, men endnu først i September kan der findes nogle, dog mest enkeltvis eller faa Stykker sammen. Omkring ved 10 September kan man regne, at Trækket er forbi; i 1912 og 1914 saas de sidste 13 September. I Oktober har jeg aldrig set den, derimod en Gang i November; 8 November 1916 saa jeg i Træerne i min Have en Løvsanger, der længe hoppede

omkring, og jeg havde den ganske nær i Kikkerten, kunde se Benenes Farve, saa Forveksling med Gransanger var umulig; endnu 9 November saas den.

Rede paa Jorden under en Gran. Vægt 14 g, største indvendige Diameter 8 cm, mindste 7 cm. Reden er i Forhold til sin Størrelse meget let og bestaar udelukkende af tørre Plantedele, Stængler og Blade. Bundlaget indeholder rigeligt med Bøgeblade, der ogsaa sidder opad Siderne, dannende som en Skal uden paa Stænglerne; man skræller let et løst Yderlag fra et indre, meget fastere og finere sammenflettet Lag, der indeholder talrige Dun; Yderlaget vejer 6 g. Inderlaget er meget smukt vævet af Plantetrævler, der er fast sammenflettede i alle Retninger. Plantestraaene er gennemgaaende ca. 10 cm lange.

GRANSANGER *(Phyllopseustes rufus)*. Det er kun sjældent, at den træffes indenfor mit Iagttagelsesomraade; i nogle af Skovene Nord herfor skal den være ret almindelig i Yngletiden. Her i Skoven hørte jeg den synge 23 Juni 1912 i en Granplantning og hørte den atter 7 Juli; jeg saa den ogsaa, men den holdt stadig op at synge, naar jeg kom i Nærheden af den. Derefter saa jeg ingen før 15 Oktober 1913, da to opholdt sig i min Have, og 22 April 1914, da jeg saa den her i Skoven, og adskillige Gange hørte den synge.

GRØN LØVSANGER *(Phyllopseustes sibilatrix)*. Jeg har truffet den her i Skoven i Juni 1908, da jeg flere Gange saa og hørte den og fandt dens Rede. Siden har jeg aldrig set den. hverken ynglende eller paa Træk.

FUGLEKONGE *(Regulus flavicapillus)*. Den ses her ikke sjældent om Vintren fra Oktober til Marts, holder til i Granerne, hvor den søger sin for vore Øjne mest usynlige Føde. Kun en Gang har jeg truffet den i Færd med at yngle, idet den midt i Maj 1912 havde begyndt at bygge Rede i Granerne i Skoven, men Reden fandt jeg en Dag nedrevet af et Dyr, maaske et Egern; senere hen i Maj blev der set Fuglekonge i Nærheden.

ENGPIBER *(Anthus pratensis)*. I Inddæmningen holder Engpiberen til hele Aaret; det er noget vanskeligt at sige, naar den kommer om Foraaret, da der Vintren igennem kan ses enkelte, undertiden smaa Flokke paa en halv Snes. Men i første Halvdel af Marts begynder der at komme flere, saa der rundt om i

Inddæmningen ses en Del spredte, i Almindelighed dog ikke større Flokke. De gaar paa den Tid ofte paa de oversvømmede Engstrækninger sammen med Rørspurve, og man kan allerede nu høre deres Sang. Fra Begyndelsen af April er der kun Ynglefuglene tilbage; hen i Maj har de Rede og ses saa ved Ynglepladserne Sommeren igennem.

I sidste Halvdel af September begynder Efteraarstrækket. Paa denne Tid træffes Engpiberne enkeltvis, faa sammen eller i Flokke paa henimod et halvt Hundrede i Inddæmningen, i Eskemose og ved Stranden. Oktober igennem ses det samme, men det Antal, hvori de træffes, er meget uregelmæssigt. Der kan paa en Tur ses faa, nogle Flokke, eller der berettes enkelte Dage, at de findes spredt i stort Tal over hele Inddæmningen. Med Oktober er Trækket vel væsentligt forbi, i November ses af og til nogle i Inddæmningen, ligeledes i December.

SKOVPIBER *(Anthus arboreus).* Den yngler, men ikke særlig hyppigt; her findes heller ikke saa mange af de Steder, som den ynder: aabne Pladser omgivne af høj Skov. Nogle Par yngler dog hvert Aar. Den saas første Gang 30 April 1916, 1 Maj 1913, 2 Maj 1908 og 5 Maj 1910—11—17.

SKÆRPIBER *(Anthus obscurus).* Skærpiberen ses her paa Trækket Foraar og Efteraar, men ret uregelmæssigt, kan i nogle Aar helt mangle. Den langt overvejende Del træffes om Foraaret fra lidt hen i Marts til lidt hen i April; den er ikke set senere end 15 April; i Februar er den kun truffet en Gang, 15 Februar 1914. Om Efteraaret er den langt mindre almindelig, kan træffes fra Midten af September til Begyndelsen af Oktober. I 1911 saas den saa sent som 18 og 25 December. Den træffes ved Stranden, paa Svelmø og i Eskemose, men det Sted, hvor den langt overvejende Del findes, er i Inddæmningen. Her holder den om Foraaret særlig til paa de oversvømmede Engstrækninger, ofte i Smaaselskaber. Den første Gang, jeg traf den her, var i Begyndelsen af April 1910. I min Dagbog staar for 5 April: »Ganske stille, varmt, op til + 12°, fuldstændig Sommervejr. Paa en Tur ud i Inddæmningen anvendte jeg væsentlig Tiden til at iagttage et lille Træk af Skærpibere, som holdt sig paa et bestemt Strøg, en flad Engstrækning, gennemskaaret af Grøfter. Spredt over hele Strækningen — af og til forenende sig — fandtes en halv Snes Skærpibere, som gik om-

kring paa Engen: de var uafladelig i travl Beskæftigelse med at søge Føde. Blev de jagede op, fløj de et lille Stykke, ofte hen og satte sig paa et Lægtehegn i Nærheden, men fløj derpaa ned i Engen igen, ganske nær ved hvor jeg laa. Forholdt jeg mig rolig, var de ikke sky, og jeg fik dem i Kikkerten saa nær, at det var, som jeg havde dem i Haanden. — Paa Afstand minder de i Foraarsdragten med den graa Overside og den gullige Underside svagt om Gul Vipstjert, og det var denne Lighed, der henledte min Opmærksomhed paa dem, da jeg første Gang saa dem. De var alle i smuk Sommerdragt, men der var en Del Forskel i Farven paa Undersiden, idet denne hos nogle var ret stærkt hos andre kun svagere rødgul. Iøvrigt adskilles de let alene ved Størrelsen og hele deres Adfærd fra Engpiberen, af hvilke en kom og lod sig betragte til Sammenligning«

Af Skærpiberen ses ofte nogle faa Stykker sammen, en halv Snes er det højeste Tal, jeg har set paa en Gang; i Almindelighed holder de sig for sig selv, kan dog færdes sammen med Engpibere.

GUL VIPSTJERT *(Motacilla flava)*. Hvert Aar yngler den i Inddæmningen og paa Svelmø, men mange Par er der ikke. Paa Træk ses nogle baade For- og Efteraar, men de store Flokke, som jeg har set andet Steds, f. Eks. ved Kjøbenhavn, træffes her ingen af. Dens Ankomst falder gærne i de sidste Dage af April.

1910.	22	April,	en eller to saas i Inddæmningen.
1911.	30	—	3 saas i Inddæmningen.
1912.	9	Maj,	de første saas.
1913.	29	April,	en enkelt saas.
1914.	29	—	saas.
1915.	3	Maj,	en Flok paa 10 saas ved Aaen.
1916.	30	April,	saas i Inddæmningen.
1917.	1	Maj,	en saas.

Den yngler vist 2 Gange, i hvert Tilfælde har jeg paa Svelmø set den med lige udfløjne Unger sidst i August. Paa denne Tid og hen i September ses der jævnlig nogle i mindre Flokke paa højst en Snes Stykker, ofte sammen med hvid Vipstjert; ved Udgangen af September er de borte, kun en Gang har jeg set dem i Oktober, 8 Oktober 1917.

Den mørkhovedede Form *Motacilla flava borealis* Sundev. har jeg kun truffet 2 Gange, i 1912 og 1915, begge Aar 14 Maj; den sidste Gang var under en stærk nordøstlig Storm med voldsomme Regnskyl, da 1 maaske 2, havde søgt Læ nede i min Have.

HVID VIPSTJERT *(Motacilla alba)*. Mennesker, der ikke lægger videre Mærke til Fugle, kan erklære, at det er dem umuligt at kende Forskel paa de smaa graa Sangere; men den mærkelige sorte og hvide Fugl med den ustandseligt vippende Hale er der ingen Undskyldning for ikke at kende. Det Sted her i Egnen, hvor den hyppigst findes som Ynglefugl, er i og ved Sanatoriet. I Almindelighed holder den ikke til i Skov, men Bygningerne her og Parken med de brede Gange er den øjensynlig godt tilpas. Allerhyppigst, synes jeg, den var her i 1907, da Opførelsen af Bygningerne var paabegyndt; al denne Graven i Jorden maa have tiltalt den. Den holdt til allevegne, hvor der blev gravet ud, selv om det var midt i Skovstykkerne. For nogen Tid siden læste jeg i et tysk Tidsskrift som en mærkelig Iagttagelse, at Hvid Vipstjert var bleven set siddende i Træer; jeg har set det her mangfoldige Gange, hyppigst i 1907.

Den hvide Vipstjert hører til Foraarsbebuderne her. Slutningen af Marts og de første Dage af April er Tiden for dens Ankomst, men den kan rigtignok vise sig adskilligt tidligere, som det vil ses af følgende:

1910.	26 Marts,	stille, klart + 10°; første Hvide Vipstjert set i Dag; den skal have været her i nogle Dage.
—	3 April,	der er nu kommen flere.
1911.	7 —	i Dag saa jeg den første Gang, men den skal være set i Marts.
1913.	12 Marts,	smukt, klart Foraarsvejr med rigt Fugleliv i Inddæmningen; en Hvid Vipstjert saas, den tidligste Dato jeg nogensinde har set den.
—	16 —	der saas 6 paa de oversvømmede Enge.
1914.	24 —	en saas i Køkkenhaven.
1915.	3 April,	4—5 saas.
1916.	19 Marts,	ingen videre Antydning af Foraar. I Inddæmningen fløj en Hvid Vipstjert op og forsvandt i nordlig Retning.
—	26 —	Vejret ganske vinterligt, vi har i hele Marts

		ikke haft en eneste Foraarsdag; Inddæmningen dog isfri; paa en Tue sad en Flok paa en halv Snes.
1917.	1 April,	stadig vinterligt, Isen ligger langt ud, men er tøet op i Bugten; en Hvid Vipstjert gik hele Formiddagen langs Isranden, 2 andre saas i Inddæmningen.
—	3 —	nogle Stykker saas.

Omtrent samtidigt med, at de første viser sig, kommer de, der yngler her omkring; og de er trofaste mod Redestederne, der iøvrigt kan være højst forskellige. Jeg har fundet Reden i en Risbunke, paa Jorden, paa et Bjælkehoved i en af Bygningerne og oppe paa et Straatag; i Taarnet paa Sanatoriet (ses paa Fig. 1) har der i de sidste 6 Aar ynglet et Par oppe paa en Bjælke, og nede i en Brink ved Stranden har regelmæssig hvert Aar ynglet et andet Par i en Fordybning ind i Brinken. Tyskerne regner den for »Halbhöhlenbrüter«, som man kan faa til at yngle i de halvaabne Kasser, hvad den dog aldrig har forsøgt paa her. I »Kjærbølling« staar, at Hvid Vipstjert paa Ærø kaldes Baadfugl, og at den af og til bygger i Baade, et Forhold som er kendt nok, og som vi ogsaa har set her. Ovre paa den anden Side af Fjorden ligger en Fiskerkvase, hvor den har ynglet i et Skab i Lukafet i næsten 10 Aar; selv har jeg ikke set det, men min yngste Søn har været ombord og konstateret Rigtigheden. I 1915 byggede den i et Fartøj, der laa paa Fjorden ud for min Bolig; den fik et Kuld ud, og den næste Rede anlagde den i en lille Jolle, der laa ved Baadebroen; den byggede her i en tom Konservesdaase, fulgte med Baaden, naar den drog ud, og fik sit andet Kuld frem. Den yngler to Gange, og det første Kuld kan allerede være flyvefærdigt i de første Dage af Juni, det andet ses hen i Juli eller i første Halvdel af August, i 1916 saa sent som 28 August.

Det er en morsom Fugl at have ynglende i Nærheden; den færdes tillidsfuldt om ved Bygningerne, paa Vejen og i Parkens Gange. Den, der byggede i Taarnet, havde jeg rig Lejlighed til at hilse paa, thi naar Ungerne var komne ud, søgte de gamle altid Føde paa Kørevejen eller Gangstien, der gaar ned til min Bolig, færdedes senere her med Ungerne. Det Par, der yngler i Strandbrinken, holder til i Parkens Gange, hvor man Sommeren

igennem stadig træffer dem spadserende. Hen i August, og September igennem færdes Vipstjert skarevis her omkring allevegne: paa Sanatoriets Tag, paa Marken, langs Stranden, i Eskemose og paa Svelmø. Undertiden er det tydeligt nok Familien, der slutter sig sammen, undertiden bliver det til større Flokke, dog sjeldent over 20—30; ofte blander de sig med Gul Vipstjert; sidst i September mindskes Flokkene, men som Regel ses nogle i første Trediedel af Oktober. Det seneste Tidspunkt, jeg har set dem her, er 13 Oktober (1915), da en Flok paa 8 kom flyvende langs Stranden. Optegnelserne fra et enkelt Efteraar, 1915, ser iøvrigt saaledes ud:

5 August,	ses i Mængde langs Stranden.
7 —	nogle paa Svelmø.
4 September,	ses i denne Tid overalt ved Stranden, paa Marken og Sanatoriets Tag.
12 —	ved Stranden ses talrige.
18 —	i stort Tal rundt om.
20 —	i Eskemose gik 5—6 sammen med en Del andre Smaafugle.
26 —	nogle saas forskellige Steder.
7 Oktober,	saas paa Vejen til Faaborg.
13 —	de sidste som ovenfor anført.

VINDROSSEL *(Turdus iliacus)*. Den er ikke hyppig at træffe her, ses enkeltvis eller nogle faa sammen i Maanederne Oktober—Marts. Men der trækker en Del over, og af og til har jeg set Flokke af Drosler flyvende, som vistnok har været denne Art. To Gange er det hændet, at ublidt Vejr om Foraaret har bragt Forstyrrelse i Vindroslernes Træk, og tvunget nogle af dem til at gøre et kort Ophold her; den første Gang var 31 Marts og 1 April 1909. Efter at det havde været mildt Vejr, blev det nu koldt med Blæst fra N. Ø. og Sne. Der saas den Dag et livligt Træk af Vindrosler og Sangdrosler, ganske lavt over Træerne eller hen over Fjordens Vandspejl; en Del af dem slog sig ogsaa til Ro i Træerne eller ved Stranden. Den næste Dag, da Vejret var godt, forsvandt de. Den anden Gang, de saas paa Træk, var 12 April 1912. Dagbogen siger herom: »Efter at det i flere Dage havde været koldt med skiftende stærke Vinde, blev det iaftes Storm af N. V.; Vinden gik senere om til Nord med stærkt Snefald; imorges var det Frost, og der laa ca. 30 cm

Sne overalt. Det ublide Vejr har jo øjensynlig afbrudt en Del af Trækket, saa at Fuglene slog sig ned her. Desværre var jeg forhindret i at komme omkring andet Steds end i den mest umiddelbare Nærhed. Nogle Vindrosler gik hele Dagen i min Have og søgte Føde i Græsset og mellem Løvet. Næste Dag blev det Tøvejr; to Vindrosler saas i Haven og kom til Foderpladsen, Dagen efter var de borte.

SANGDROSSEL *(Turdus musicus)*. Her, som vel over det meste af Landet, er Sangdroslen en hyppig Ynglefugl og træffes i Mængde under Trækket. Den hører til de tidligt ankommende Arter, ses allerede fra først i Marts.

1910.	5	Marts,	Temperaturen op til $+ 5^0$, smukt Solskin; Drossel sang.
1911.	16	—	mente at høre Drossel.
—	27	—	hørtes første Gang med Sikkerhed.
—	31	—	et lille Træk sad ved Bredden af Aaen.
1912.	4	—	mener at have hørt den synge i de sidste Dage, men har ikke sikkert set den.
—	7	—	sang i Dag kraftigt og vedholdende hele Dagen.
—	9	—	et Par færdes hjemmevant paa Plænerne i Sanatoriets Gaard.
1913.	13	—	en sang i Skoven.
—	19	—	3 saas i Haven.
—	23	—	talrige sang i Skoven.
1914.	13	—	den første hørt.
—	31	—	synger nu overalt.
1915.	6	—	i det barske Vintervejr med Sne og Isslag saas en ved Inddæmningen.
1916.	24	—	$\div 4^0$ Jorden snedækket, 2 saas ved Stranden.
—	31	—	Vintervejr Maaneden ud; Droslen er nu kommen og synger flittigt.
1917.	5	April,	første Antydning af Foraarsdag. Drossel saas og hørtes rundt om; der synes nu pludseligt at være kommen et Træk.

Sidst i Marts og hen i April har man saa de gennemtrækkende Drosler, der holder sig i nogen Tid og foranstalter den skønneste Morgen- og Aftenkoncert. De her ynglende Drosler kommer tidligt, holder sig til de gamle Pladser. I Begyndelsen

af Maj træffes de første Reder; adskillige yngler i Granerne i Skoven og nogle rundt om i Parken, i Buske og lave Træer. Besynderligt nok er det, at Hannen i nogle Tilfælde slet ikke synger i Nærheden af, hvor Hunnen ligger og ruger; i 1916 havde jeg en rugende lige ud for mit Hus, men hørte aldrig Hannen synge. Sangen vedbliver til sidst i Juni; jeg har aldrig hørt den ind i Juli. De først udfløjne Unger træffes i Begyndelsen af Juni, saa kan man træffe nogle hen i Juli, antagelig andet Kuld.

I Juli og August ses Drosler i ret stort Tal i Parken og i min Have; de færdes allevegne omkring paa Gangene, flygter ind mellem Buskene, naar de skræmmes, og kommer flittigt til Drikkekarret. Der ses saa mange, at jeg ikke kan tro, de alle er Fugle, som er udrugede her; men maaske søger ogsaa Drosler fra Skoven her ind til Parken. September igennem ses stadig en Del, vel nok de samme, som har været her hele Sommeren, men nogle kommer til paa Træk; de søger paa den Tid flittigt Føde i Rønne- og Hyldebærrene i min Have. I Oktober ses stadigt nogle i min Have, andre omkring i Hække, paa Markerne og ved Inddæmningen; der foregaar øjensynligt paa den Tid et Træk over, og noget af det ses undertiden. 29 Oktober 1911 var det svag nordøstlig Vind; om Formiddagen nogle Regnbyger, senere klart, ret køligt. I Parken saa jeg en enkelt Sangdrossel, men desuden saa jeg en Del trække over mod SV. i Flokke paa 10—30. Paa de under Kragefuglene omtalte store Trækdage, 17—19 Oktober 1916, saa jeg ogsaa en Del Drosler trække over mod SV., men er ikke helt sikker paa, at det var Sangdrosler. Efter Udgangen af Oktober har jeg kun set den en enkelt Gang 5 November 1911, da jeg traf en i Parken.

Droslens Rede er jo let kendelig paa den dybe glatte Skaal, der gør Indtryk af, at være klinet af Ler. Et Par undersøgte Reder viste følgende Forhold:

1. Rede i Gran, Vægt: Hele Reden 137,5 g; den klinede Skaal 63 g, Straa 18,5 g, Mos 42,5 g. Indvendig Diameter 11 cm, Dybde 7 cm. Yderst var der et Lag af stive Straa med iblandet Mos, derefter et Lag Mos og inderst den klinede Redeskaal.

2. Rede i Gran, Ungerne udfløjne, Vægt: Hele Reden 76 g; Skaal 27 g, Blade og Mos 32 g, Pinde 16 g. Yderst var der et Lag af Pinde, mest af Bøg; en enkelt er 80 cm lang men foldet sammen nogle Gange; derefter et Lag Blade og Mos og

inderst den klinede Skaal, der er meget elastisk og let taaler at sammentrykkes ret stærkt.

SJAGGER *(Turdus pilaris).* Den kommer ret regelmæssigt hvert Efteraar paa Gennemtræk i Tiden omkring 1 November. Nogle Flokke kan ses flyvende over, og paa Marker og i Hegn ses mindre Flokke paa højst et halvt Hundrede.

1909.	3	November,	de første saas.
1910.	23	Oktober,	en enkelt.
—	30	—	en Flok paa Halvhundrede fløj over.
1911.	5	November,	en lille Flok paa 7—8.
1912.	1	—	en Flok paa henved en Snes.
—	2	—	30—40 Stykker.
1914.	1	—	en Flok paa mindst 50.
1916.	29	Oktober,	4 fløj hen over Inddæmningen.

I de egentlige Vintermaaneder ses af og til nogle enkeltvis eller i mindre Flokke, men alt i alt kun sparsomt. Tilbagetrækket om Foraaret ses ikke meget her, væsentlig observeres kun noget af det, naar det afbrydes af ugunstige Vejrforhold; 12 April 1912 under Nordenstorm og stærkt Snefald sad i min Have om Morgenen en Flok paa 30—40; 24 Marts 1916, da det efter i nogen Tid at have været mildt Vejr, blev Vinter med Sne og Frost, sad der om Aftenen nede i Strandkanten en Mængde i mindre Selskaber, vel ialt Hundrede.

SOLSORT *(Turdus merula).* Af al Fuglesang er der ingen, jeg fra mine tidligste Aar har lyttet til med den Glæde som Solsortens herlige dybe Fløjtetoner. Men i mine Drenge- og første Studenteraar maatte man bort fra Byen og beboede Steder for at høre den, helst ud i tætte Granskove. Solsorter byggende i Haver kendtes ikke den Gang, endnu mindre ved og paa Boliger og inde i Byer. Det er først fra sidst i Firserne i forrige Aarhundrede, at Solsorten begyndte saaledes at ændre Opholdssted og Vaner.

Her omkring hører Solsorten til de hyppigste Arter Sommer og Vinter og er kendt af alle. Intet Menneske kan undlade at lægge Mærke til den; dens Størrelse, dens Skrig, dens Sang og dens ejendommelige Dragt, paatvinger sig uvilkaarlig Opmærksomheden. Ingen Fugls Dragt er vel nemmere at beskrive end

den gamle Hansolsorts; paa Prosa lyder det maaske noget tamt, i Poesi kan det udtrykkes saa skønt, som naar Shakespeare i Skærsommernatsdrømmen kalder den:

»The Ousel-cock so black of hue
With orange-tawny bill«.

eller Ludvig Holstein noksaa malende tiltaler den:

»Dit Næb blev som det blanke Guld
og sort som Sod din Skjorte«.
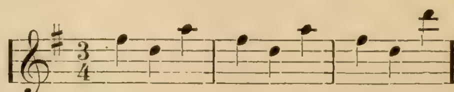
Saavidt jeg kan skønne, er den for en væsentlig Del Standfugl; maaske trækker nogle bort om Vintren, men der bliver i hvert Tilfælde et anseeligt Tal tilbage.

Solsortens Sang hører til de første Tegn, der varsler Foraarets Komme; man kan sige, at er vi komne ind i Februar, synger den, naar den første klare, milde Dag oprinder. Men Sangen er ingenlunde fuldt færdig straks. Fuglen maa øve sig paa den, og er man heldig, kan man overraske en Solsort, der sidder og kvidrer ganske svagt og kun hørlig i umiddelbar Nærhed. Der kan godt gaa 14 Dage eller mere, fra den begynder at synge, til Sangen er fuldt færdig.

1909.	21	Februar,	sang.
1910.	18	—	begyndte at synge.
—	11	Marts,	Sangen fuldt udviklet.
1911.	26	Februar,	sang første Gang.
—	3	Marts,	enkelte har næsten deres fulde Sang.
1912.	29	Februar,	i første Halvdel af Februar kunde man jævnlig høre den kvidre ganske svagt, naar man var nær ved den, men nogen virkelig Sang blev det ikke til; først i Dag sang den med fuld Tone.
1913.	5	Marts,	første Foraarsdag, Solsort sang.
1914.	9	Februar,	stille, mildt Vejr, Solsort sang.
1915.	9	Marts,	Landskabet fuldstændig vinterligt, men klart Solskin. Solsorten lader første Gang sin Røst høre.
—	13	—	synger overalt.
1916.	14	—	sang svagt i Haven første Gang i Aar.
1917.	27	Februar,	stadig Frost, sang første Gang.

1917. 4 April. Marts Maaned var meget kold med stadig Frost; Solsort synger flittigt i Dag, men der er dog endnu ikke den rigtige Klang i Stemmen.

Er Sangen først kommen i Gang, har man Solsorten syngende Foraaret og en Del af Sommeren igennem til hen midt i Juli, undertiden længere. I 1917 hørte jeg 25 Juli 4 synge her omkring; endnu 31 Juli sang nogle flittigt, og 4 August sad der to nede i min Have og svarede hinanden; 8 August hørte jeg den synge sidste Gang. Det er øjensynligt ikke med Solsorten som med adskillige andre Sangere, at Hannen ophører at synge, naar Ungerne er komne ud af Ægget, og saa kun har travlt med at fodre dem; den vedbliver med Sangen, til Ungerne er fuldvoksne. Saa lidt som andre Sangere synger de forskellige Solsorter ens; men i Sangen er der oftest saa stor Lighed, at det ikke er helt let at kende den ene fra den anden; det kan dog hænde, at en enkelts Sang er saa udpræget, at den ikke kan forveksles med nogen anden. I 1916 sang en her i Parken, let kendelig paa dens ualmindelig smukke Toner; især havde den en ejendommelig Strofe der endte med nogle dybe Fløjtetoner, mindende om Pirolens; jeg lagde første Gang Mærke til den hen i Juni og hørte den endnu 25 Juli. Fra først i April 1919 sad der hver Dag udenfor mit Hus en Solsort og sang med ualmindelig dyb og skøn Stemme, og dens Sang var let kendelig fra alle andre Solsorters, idet den ofte sluttede Strofen med et Led paa 3 Toner, overordentlig smukt og let at efterligne ved Fløjten; og disse 3 Toner gentoges endda 3 undertiden 4 Gange; jeg vilde kunde kende dens Sang blandt Hundreder; et musikalsk Menneske har forsøgt at gengive den med Noder som nedenstaaende:

Senere hen i April staar der om denne Solsort, at den er bleven langt flittigere til at synge, saa at den ikke blot synger Morgen og Aften men ogsaa kan høres midt paa Dagen. Sangen er fyldigere og skønnere end nogensinde, men den ejendommelige Slutningsstrofe høres sjældnere end forhen. Iøvrigt er den nu meget forskellig; den bestaar vel oftest af de 3 Toner, men

baade deres Højde og Længde kan variere og saa kommer der endda undertiden en ejendommelig Dobbelttone som Afslutning.

Efteraarssang har jeg kun hørt en Gang hos denne Art, 13 Oktober 1916, da en om Morgenen lod Stemmen høre ret kraftigt i min Have.

Solsortens Ynglen strækker sig over en lang Periode, kan gaa over de 6 af Aarets Maaneder; her hjemme er der vist kun Gulspurv og Ringdue, der yngler i et lige saa langt Tidsrum. Paa vor Egn er det normale, at der lægges 2 Kuld; jeg vilde dog antage, at 3 ikke var helt sjældent. Men man skal vogte sig for den Tanke, at alle Fugle af en Art begynder at yngle samtidig eller blot nogenlunde samtidig. Solsorten kan begynde Redebygning og Æglægning sidst i Marts, men almindeligvis findes det første Hold Reder i sidste Trediedel af April eller først i Maj. Det tidligste Tidspunkt, jeg har set Rede her, er 31 Marts 1914; Reden fandtes i en Risbunke, og der var 4 Æg i den, saa Æglægningen maa altsaa være begyndt senest 27 Marts, Redebygningen flere Dage før. Jeg havde i 1912 i München set en færdigbygget Rede af Solsort 20 Marts og tænkte, at dette tidlige Tidspunkt var Følge af den sydligere Bredde; men noget lignende kan altsaa hænde hos os. I Reden fra Marts var der 18 April halvvoksne Unger, og samtidig fandtes der Rede mange andre Steder. 1915 fandt jeg den første Rede 15 April, og 4 Maj 3 Reder. 4 April 1916 var en begyndt at bygge i min Have; Reden blev først færdig en Ugestid efter, stod saa og tørrede nogle Dage; det første Æg blev lagt 16 April, det fjerde 19 April; den første Unge kom ud 2 Maj, Resten 3 Maj; der var altsaa ruget ca. 14 Dage, og Ungerne var næsten flyvefærdige 13 Maj, maaske helt udvoksne 3—4 Dage senere. Sidst i April og først i Maj er der mange Reder i Parken og Skoven. Fra Midten af Maj, hele Juni og Juli igennem finder man da allevegne i Skov og Park nybyggede Reder, Reder med Æg og Unger og udfløjne Unger. De senest ynglende har jeg set paa følgende Tidspunkter: 8 August 1913 saa jeg en lige udfløjen Unge, og 8 August 1917 hoppede omkring i min Have en Unge, som lige var flyvefærdig men heller ikke mere. Samme Dag fandt jeg i Parken en Rede med Unger; jeg overraskede Hunnen netop, som den var i Færd med at made Ungerne; da den opdagede mig, blev den siddende ubevægelig paa Redens Kant, øjensynlig i den Tro at den kunde

undgaa min Opmærksomhed — og den sad saaledes, til jeg næppe var en Meter fra den.

Solsorten anbringer her sin Rede alle mulige Steder: i unge Graner og Løvtræer, i Tuja'er og andre stedsegrønne Træer, i gamle Ege og Bøge op til Stammen, i Espalier, i en Risbunke, paa en oversavet Stamme, paa Jorden og paa Bjælkehoveder. Under Liggehallernes Tag gaar øverst i Bagvæggen lange Bjælker,

Fig. 71. Rede og Æg af Solsort.

som Fuglen undertiden har brugt at bygge paa; hvad der har forbauset mig mest er, at den, før den begyndte at bygge Reden, lagde nogle Pinde som Grundlag paa en Masse forskellige Steder; jeg har talt op til 40 saadanne »Narrereder«, hvis Hensigt jeg ikke forstaar.

Reden er en vældig Bygning, den største og tungeste af alle de mindre Fugles Reder. Dens Bestanddele vil ses af følgende:

1. Vægt 339 g yderst et Lag af Rodtrævler og Blade; dernæst et klinet Lag, iblandet de samme Stoffer; inderst et Lag af fine Stængler og Blade. Vægten af det klinede Lag 224 g.

2. Vægt 202 g, Diameter indvendig 10 cm. Yderst et Lag Ege- og Bøgeblade; indvævet heri var 3 Stykker Traad, ca. 20 cm lange og 2 Hønsesvingfjer, indenfor et Lag Pinde paa 10—20 cm,

desuden Rodtrævler. Derpaa et Lag af Blade (Eg og Bøg), korte Straa og Rødder, svagt sammenklinede af noget, der ligner Ler. Indenfor dette et tredie Lag, der længst ind imod Redehulheden bestaar af Traad, Trævler og Mos, udenfor hvilket et tæt Lag af Blade, iblandet et Par Fjer og lidt Mos.

3. Rede i Gran, Vægt 206 g, indvendig Diameter 11 cm, Dybde 7 cm. Yderst et Lag Løv af Eg og Bøg med iblandede Græsstraa. Indenfor et klinet Lag, uden paa hvilket laa en Hind-

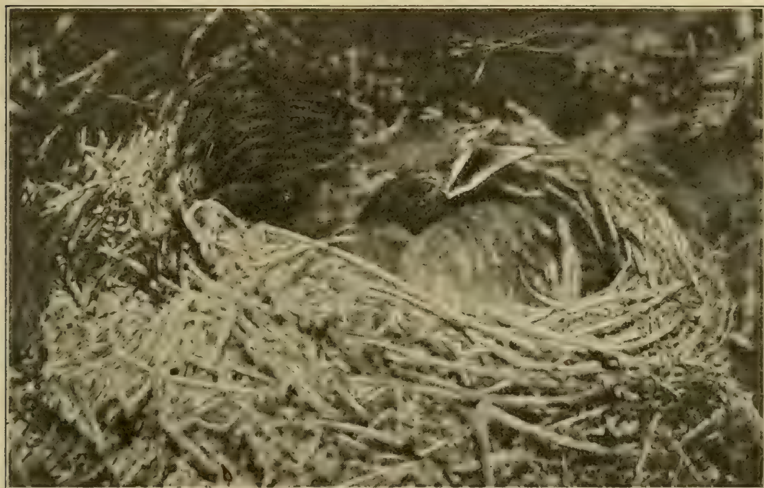

Fig. 72. Solsortunger i Rede.

bærgren, 23 cm lang, og et Par Kviste; inderst et Lag af fine Straa, der dannede Underlag i Redeskaalen. Det klinede Lag naaede intet Steds ind i denne. Vægten af de forskellige Dele var: Løv 19,5 g, Straa 34,5 g, det klinede Lag 97,5 g, det inderste Lag af fine Straa 37,5 g.

I Modsætning til hvad der er Tilfældet hos Droslerne, dannede det klinede Lag ikke Redeskaalen i disse tre Reder; men der findes ikke sjældent hos Solsorten Reder, hvor dette er Tilfældet. Det er altsaa et ikke ringe Arbejde Solsorten har for at bygge sin Rede; det maatte synes fristende for den at benytte samme Rede 2 Gange, men dette har jeg kun oplevet i et enkelt Tilfælde, hvor den, umiddelbart efter at Ungerne var udfløjne, lagde Æg igen i samme Rede (nærmere omtalt her i Tidsskriftet Aargang 6, XIII).

Det Antal, hvori Solsorten yngler her, er forskelligt fra Aar til Aar. De fleste Aar har jeg optegnet, at den yngler i Mængde. I 1916 fandtes paa Sanatoriets Grund sidst i Juni 16 Reder; der kan være kommen adskillige til siden, men jeg har ogsaa optegnet, at den i det Aar syntes at ruge i større Tal end nogensinde. I 1915 har jeg skrevet, at den var sparsommere end ellers, og i 1917 staar der: »Der er i Aar unægteligt færre end tidligere; det ses ogsaa bedst af, at der i de foregaaende Aar næsten ikke var til at have Ribs for Solsorterne trods alle Anstrengelser, medens der iaar er en Mængde Ribs, og de kun i ringe Grad angribes«.

Sidst i August og i en Del af September færdes den ret skjult i Skov og Park, holder sig inde mellem den tætte Undervækst; det er Fældningstiden, og af og til ser man Unger i den mærkelige Overgangsdragt fra Rededragtens graabrune til de gamles sorte Fjerklædning. Paa denne Tid søger de ivrigt til Rønne- og Hyldebær i min Have, og man ser dem sidde der i stort Tal; de tager altid fat paa et enkelt Træ ad Gangen, og først naar det er fuldstændig tomt, gaar de til det næste. I Vintermaanederne er her ogsaa nok af dem allevegne; de ses daglig i større eller mindre Tal, nogle her omkring Sanatoriet, andre i Skoven. Paa Marken holder de til i Hækkene, hvor der er Bær, eller søger Føde ude paa Græsmarkerne; naar jeg fodrer Fugle, holder de ivrigt til ved Foderpladsen, er blandt de stadige Gæster. Tallet, hvori de ses, er ret betydeligt; der nævnes, at der ses en Del her i Parken, en halv Snes i Køkkenhaven, at en Flok paa 30 saas i en Tjørnehæk, at 10 paa en Gang viser sig ved Foderpladsen, o. s. v. De, der om Dagen færdes ude omkring paa Markerne, ser man hen i Skumringen flyve ind til Skoven, ikke i samlet Flok, men dog ret nær paa hinanden. Jeg har før omtalt, hvorledes Kragerne i Skumringen flyver mod NØ. over Bugten for at søge Nattekvarter andet Steds; jeg har staaet i mit Vindue og set dem paa denne Tur møde Solsorterne, der har tilbragt Dagen ovre paa den anden Side af Fjorden, og nu flyver tilbage til Skoven her; i Januar og Februar 1917 saa jeg jævnlig dette Syn, og talte en Aften 14, der kom umiddelbart efter hinanden.

STENPIKKER, DIGESMUTTE *(Saxicola oenanthe)*. De Stengærder, som mange Steder hegner Markerne her i Egnen, er

Digesmuttens Hjem. Her træffes den straks ved Ankomsten i April, holder til Sommeren over, og langs Gærderne ser man de udfløjne Unger. Den er en iøjnefaldende Fugl; dens graa, sorte og hvide Farver og urolige Væsen falder selv ikke fuglekyndige i Øjnene. Oftest kommer den i første Halvdel af April.

1910.	14	April,	en Han saas.
1911.	20	—	2 Hanner saas.
1912.	21	—	nogle saas.
1913.	3	—	2 Hanner.
1915.	5	—	1 Han.
1916.	13	—	2 Hanner.

I Sanatoriets Køkkenhave ynglede den de første Aar i nogle Stendynger, men da Træerne voksede op, forsvandt den herfra; og er et Hegn langs Marken bevokset med Buske, vil den heller ikke være der. Den yngler vistnok jævnlig 2 Gange om Aaret. Allerede hen i Juli men særlig i August ses der rundt om Fugle i Efteraarsdragt paa Træk; de holder til allevegne: ved Gærderne, langs Vejene, paa Markerne, fornemmelig dog ved Kysten og paa Svelmø, hvor de hører med til Eftersommerbilledet. I September træffes endnu nogle, men aftagende i Tal; senest er den set 4 Oktober (1914).

BYNKEFUGL *(Praticola rubetra)*. Nogen almindelig Fugl her paa Egnen er den ikke; der ses nogle ved Foraarstid paa Træk, og enkelte Par yngler paa Engene. Først i de sidste Aar er den bleven almindeligere som Ynglefugl, og Grunden er den, at et Stykke Jord ved Inddæmningen »Fiskholmen« (se Kort 3) er bleven beplantet med Gran og Birk, der nu er meterhøje; her er rigtig et Sted for Bynkefuglen, og her bygger der nu hvert Aar adskillige Par.

RØDSTJERT *(Ruticilla phoenicura)*. Jeg har aldrig truffet den ynglende her; derimod er det mig meddelt, at den har ynglet ved Korinth Nord herfor. Paa Trækket ses den sparsomt om Foraaret i første Halvdel af Maj, hyppigt i Eftersommeren fra sidst i August til sidst i September. Den ses da paa Marken mellem Kaal og Roer, ved Hække, i Haven og Skoven, undertiden enkeltvis, undertiden ret mange sammen. 26 August 1913 vrimlede det med Rødstjerter i Granerne i Skoven; hvor man gik, fløj nogle op og lod den røde Hale lyse et Øjeblik.

Fig. 73. Rødhals paa Rede. Reden bygget i Vinklen mellem to Bjælker i en Liggehal.

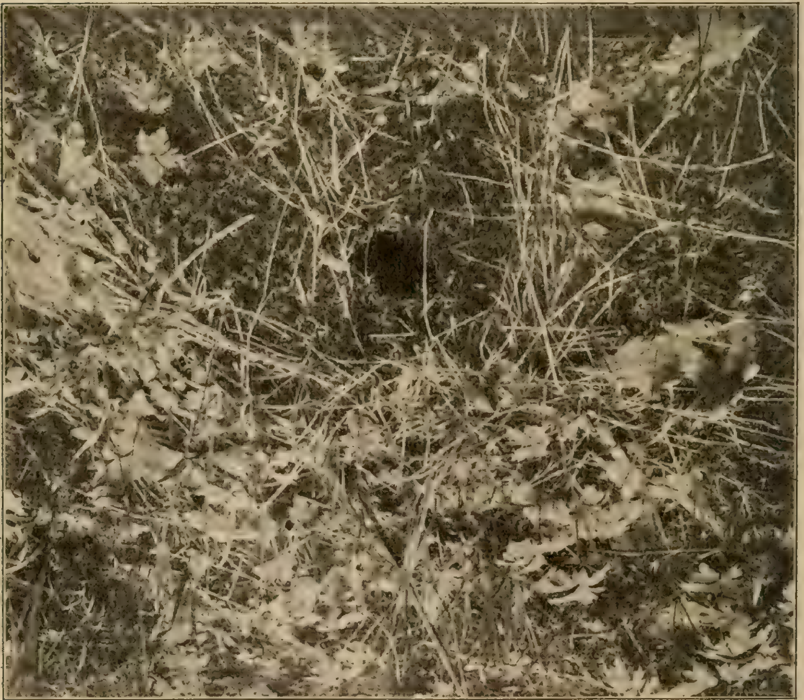

Fig. 74. Rede af Rødhals paa Skrænt. Reden fortil lukket med Mos saa kun et lille Indgangshul er tilbage.

13 September 1914 siger Dagbogen: »Efter en Del Regn den foregaaende Dag var Vejret om Formiddagen smukt, stille, varmt. Ved et Hegn, hvor Solen skinnede, var der en Masse Smaafugle, der øjensynligt hvilede sig ud paa Trækket. Af Rødstjert var

Fig. 75. Samme Rede som Fig. 74; Mosset omkring Indgangsaabningen fjærnet.

der mindst en halv Snes, dels unge Fugle, dels gamle i Vinterdragt; de sad paa Hegnet og fløj ud derfra for at fange Insekter ganske som Fluesnappere«. — Jeg har truffet den saa sent som 15 Oktober (1909).

RØDHALS, RØDKÆLK *(Erithacus rubecula).* Naar Rødhalsen i England er en saa afholdt Skabning, næsten en national Fugl omtrent som Svalerne hos os, saa forstaar man det let, naar man har haft Lejlighed til at leve sammen med den, som vi har det her. Dens Tillidsfuldhed overfor Mennesket er større end nogen anden Fugls; de fleste Arter — selv om de er vante til Menneskets Nærhed — fjærner sig dog, naar man nærmer

sig; Rødhalsen derimod kommer ofte hoppende eller flyvende hen imod et Menneske, der viser sig. Jeg har oplevet, at en kom hen til mig, saasnart jeg begyndte at grave i min Have, ja satte sig paa Bladet af Spaden, som jeg stod med i Haanden; i min Køkkenhave var en saa tam, at den kom og spiste af Haanden paa dem, der arbejdede. Og naar vi sidder ude i Haven og spiser om Sommeren, kommer ikke en, men flere,

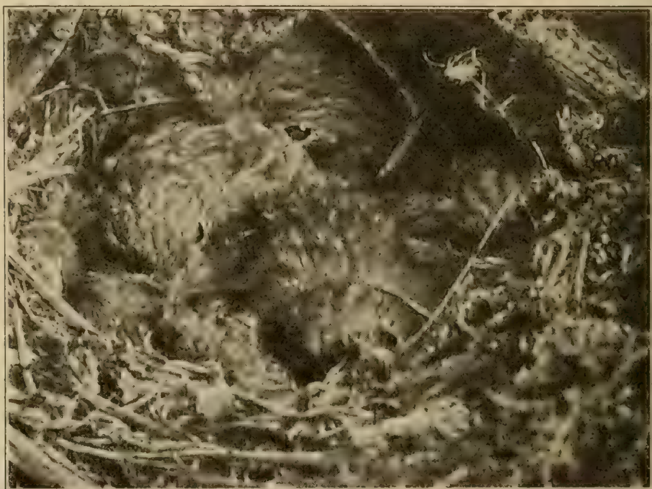

Fig. 76. Næsten flyvefærdige Unger i Rødhalsreden.

tager Brødsmuler, som kastes til dem, hopper op paa Bordet og søger Føde der og færdes ustandselig nede under og ved Siden af Bordet, saa jeg ofte har været bange for at træde paa dem, naar jeg rejste mig; til Badekarret lige ved Siden af søger de meget flittigt. En Dag saa jeg en morsom Konkurrence imellem en Mus og en Rødhals. Rødhalsen hoppede paa Havegangen lige ved Siden af Bordet og havde fundet et lille Stykke Franskbrød, som den sad i Færd med at hakke i; op fra sit Hul i Nærheden kom en Rødmus, fik Øje paa Franskbrødet og var ikke sen til at tage det i Munden og forsvinde med det lige for Næbbet af Rødhalsen.

Rødhalsen begynder at synge, naar Vejret er mildt i Marts, men heller ikke før; jeg har hørt den synge 9 Marts paa en klar, smuk Dag, men oftest venter den til de sidste Dage af Maaneden. I sidste Halvdel af April høres en livlig Sang rundt

om i Skov og Park; det er de Skarer, der kommer en Tid paa Gennemtræk, viser sig lidt før eller ved Midten af April og holder ved Maaneden ud. Saa høres Sangen igennem Maj og Juni til lidt ind i Juli; kun en Gang har jeg hørt den synge Efteraarssang, 10 November 1911.

Rede af Rødhals findes fra midt i Maj til hen i August; en Del af dem yngler vel 2 Gange; jeg har fundet Rede med store

Fig. 77. Udfløjen Unge af Rødhals.

Unger 1 August, medens i en anden Rede Ungerne først paa denne Tid var komne ud af Ægget. Den yngler meget almindelig her i Skoven og Parken, men Reden hører til dem, der er vanskeligst at finde; den ligger paa Jorden, skjult under en Busk, paa en Grøftekant eller en Skrænt, kan være aaben eller næsten lukket (Fig. 74). Nemmest at finde er den, naar Fuglen yngler i Kasse; i min Have har jeg haft den ynglende baade i en Træløberkasse (med ret stort Indgangshul) og i en halvaaben Kasse. Det var morsomt her at se, hvorledes Underlagets Højde var saaledes, at Fuglen akkurat havde Næbbet og Øjnene over Indgangshullets nederste Rand.

I Juni og Juli ses baade gamle og unge i ret stort Tal her,

hoppende omkring paa Jorden. Men allerede midt i Juli begynder øjensynligt Trækket nordfra, thi der kan i sidste Halvdel af Juli findes saadanne Mængder her, at det umuligt kan være Fugle, der alle er udrugede paa Stedet. I August begynder de unge Fugle fra Rededragten at gaa over i de gamles Dragt, hvormed de vedbliver ind i September, i hvilken Maaned der stadig ses nogle. Saa tror jeg, at der i Oktober kommer et nyt Træk, i hvert Tilfælde ser man en Del i denne Maaned. I Vintermaanederne bliver her nogle, og de ses da jævnligt rundt om i Parken og ved Boligerne. Ved Fodringspladsen er Rødhalsen en stadig og flittig Gæst, som hurtig finder sig til Rette. Saaledes fortæller Dagbogen for 9 Januar 1916: »Da det var Frostvejr i Dag, begyndte jeg at stille en lille Granlund op til Fuglene; morsomt var det at se, hvorledes en Rødhals, som har færdedes her i lang Tid og er let kendelig ved kun at have en Fod, kom hen og sad lige ved Siden af mig, da jeg arbejdede; og medens jeg endnu var i Gang med at sætte Træerne ned, var Fuglen allerede inde imellem dem; den maa sikkert have kunnet huske Foderpladsen fra tidligere Aar, hvilket ogsaa gælder andre Fugle. De første Aar, naar jeg lavede Foderplads, varede det altid flere Dage, inden Fuglene fik sig vænnet til at gaa der ind; i Aar kom de straks, skønt der ikke var særlig Trang for dem til Føde, da Jorden næppe var frosset, og der ingen Sne var; et Par Timer efter at jeg havde sat Lunden op, var der foruden Rødhalsen: Gulspurve, Bogfinker, Solsorter og Blaamejser«.

NATTERGAL *(Luscinia philomela).* Man kan vist godt aflive Historien om den sydlige Nattergal, der skulde yngle paa Sydfyn; jeg har rundt om her paa Sydfyn hørt Snese af Nattergale men aldrig den sydlige; og dens Sang er yderst let kendelig, saa en Forveksling er ikke mulig.

Nattergalen yngler indenfor mit Iagttagelsesomraade i Skoven og Parken og i forskellige Smaakrat her i Nærheden. Følgende Ankomsttider har jeg optegnet:

1908.	6	Maj,	hørtes.
1910.	13	—	—
1911.	10	—	—
1912.	15	—	2 sang.
1913.	2	—	sang i Parken.

1914. 6 Maj, sang i Parken.
1915. 6 — — - —
1916. 7 — en sang i min Have, en eller to i Parken.
1917. 11 — saas første Gang.

Det er ikke med Nattergalen som med saa mange andre af de trækkende Sangere, at der, naar de første har vist sig, saa kort efter kommer et stort Træk, der bliver en kort Tid; de, der kommer her og synger, bliver for Størstedelen med det samme, det er vore Ynglefugle. Det hænder, at der lidt hen i Maj kan komme et Par Stykker hist og her, der synger en Aften eller to, og saa forsvinder igen, men det er alt. Sagen er ganske simpel, idet Nattergalen nemlig har sin Nordgrændse i Danmark og Sydsverige; der er ingen Skarer, der skal længere nordpaa, og opholder sig her en Stund.

I de første Aar, jeg kendte Stedet her, var der i Parken et Par Nattergale, der byggede i Pilekrattet, som voksede paa Tørvebund med rigelig Undervækst af Brændenælder og Humle (se Fig. 34). I Aarene 1907—12 kom der regelmæssigt et Par hertil, og der ynglede aldrig flere; i 1913 steg Tallet til 3 Par i Parken, og i de følgende Aar var der hvert Aar 3—4 Par indtil i 1918, da de ganske udeblev. I Skoven er der vel en 4—5 Par, der regelmæssigt Aar efter Aar høres paa de samme Steder.

Angaaende Sangen har jeg haft Lejlighed til at gøre nogle Iagttagelser. I 1910 og 1911 var den Nattergal, som ynglede her i Parken, næsten fuldstændig tavs. I 1910 sang den de første Par Aftener efter Ankomsten og siden næsten ikke, saa jeg troede, den var forsvundet, indtil jeg fandt dens Rede med næsten fuldvoksne Unger hen i Juni. I 1911 staar der for 19 Juni: »Ganske ejendommeligt er det, at den næsten er fuldstændig tavs. Den sang de første Aftener, efter at den var kommen, derpaa meget lidt før nu i de sidste Par Aftener, efter at Ungerne er udfløjne, da den atter synger kraftigt«. Senere hen blev der mere Sang at høre. 20 Maj 1916 hedder det: »Nattergalen er i de senere Aar tiltaget stærkt i Tal her i Parken. Medens det tidligere var saaledes, at man gik ud for at høre den og var henrykt over, at den sang, er der nu 4—5 Par i Parken og Køkkenhaven, og den synger hele Natten igennem, nogle ogsaa en stor Del af Dagen«. I 1914 var der en i min Have, der havde en højst ejendommelig Sang. Den første Morgen, jeg

hørte den, vaagnede jeg ved, at nogen slog med en Hammer, men da jeg blev rigtig vaagen, hørte jeg, at det var Nattergalens Slag der lød saaledes; jeg skrev senere om den: »Dens Sang mangler ganske de bløde Kluk, medens den derimod har en højst ejendommelig og let kendelig Strofe, der minder om en lille Hunds Bjæffen«.

Reden bygges sidst i Maj eller først i Juni; i 1910 kom Nattergalen 13 Maj og begyndte straks at bygge Rede, som delvis var færdig 2 Dage senere men saa blev forladt. Dette er dog ualmindeligt; oftest bygges Reden først i Slutningen af Maj. I 1910 var der store Unger i Reden 20 Juni, i 1911 udfløjne Unger 16 Juni; i 1913 fandtes færdigbygget Rede 3 Juni. Den yngler kun en Gang. Hen i Juni og i en Del af Juli ser man den saa færdes med de udfløjne Unger. Den holder sig tidt meget aabenlyst, idet den søger Føden paa Gangene, hvor man stadig kan se den hoppe afsted. Mange Mennesker, der kommer her, forbavses over at se Nattergalen, som oftest antages for en sky og skjult Fugl, færdes rolig omkring i Menneskenes umiddelbare Nærhed. Sidst i Juli forsvinder den herfra, kan ses enkeltvis til Midten af August; hvad man ser paa denne Tid, er maaske Fugle paa Træk.

BROGET FLUESNAPPER *(Muscicapa atricapilla)*. Det Træk af denne Art, som vel gaar over det meste af Danmark, naar ogsaa her ned til vort lille Skovstykke, og Fuglen viser sig Foraar og Efteraar men ret uregelmæssigt. I første Halvdel af Maj kommer der af og til nogle men ikke mange; saa ses den paa Efteraarstrækket men ligeledes spredt og uregelmæssigt fra sidst i Juli til henimod Midten af September, ofte sammen med Graa Fluesnapper, Løvsanger og andre Smaafugle; den sidste Dato, jeg har set den, er 18 September.

I to Aar 1915 og 1917 ynglede den hos os i Kasse. I 1915 var der nogle fra først i Maj, og i min Have sang en Han flittigt fra henimod Midten af Maj. Dens Strofe er ikke lang, men der er noget yderst friskt og fornøjeligt ved den, og Fluesnapperens Sang hilste mig Dagen igennem, naar jeg nærmede mig min Bolig; 19 Maj havde den lagt et Æg i en Mejsekasse paa meget sparsomt Underlag men opgav at yngle videre her. Saa forsvandt Parret i nogle Dage men kom igen sidst i Maj og tog fat paa at bygge i en anden Kasse nær ved Jorden. Før

Redebygningen sang Hannen uafladeligt og viste sig ganske aabenlyst; medens Bygningen stod paa, tav den, og da Rugningen begyndte, hørtes den vel synge men langt mindre end tidligere; den holdt sig nu skjult, saa at den kun sjældent saas. Reden i Kassen blev til min Sorg forstyrret, men nogle Dage efter hørte jeg Fuglen synge i Parken, hvorhen Parret var flyttet; her sang den nu igen flittigt i nogen Tid og byggede saa i en Kasse her.

Fig. 78. Æg af Broget Fluesnapper i Kasse.

I 1917 var der ligeledes nogle først i Maj, og 3 Par blev tilbage og begyndte at bygge i Kasser; 28 Maj hedder det: »I min Have er den begyndt at bygge, og i en Kasse i Parken har den 4 Æg«. Kun det ene Par fik sine Unger udruget, og Ungerne var udfløjne 26 Juni. Familien saas saa i nogle Dage rundt om i Parken og forsvandt i Begyndelsen af Juli.

I 1919 optraadte til min store Overraskelse Arten som hyppigt ynglende. I Parken var der paa en Gang ikke mindre end 5 Kasser med Æg af den. Æggenes Tal var 5—7, i en Kasse kun 3. Reden er yderst kunstløs, en tynd Kurv af Straa, Blade og Basttrævler ganske løst sammenvævet. Medens den Fugl, der byggede her i 1915, var en yderst flittig Sanger, var det egentlig kun lidt, jeg i 1919 hørte til alle de Hanner, der havde Bo her. Fuglene ynglede villigt i de ganske lave Kasser; Ungerne var flyvefærdige i de sidste Dage af Juni eller lidt før.

GRAA FLUESNAPPER *(Muscicapa grisola)*. Paa Foraarstrækket kommer ikke saa mange flere end Ynglefuglene, paa Efteraarstrækket er den yderst almindelig. Adskillige Par bygger her hvert Aar, men enkelte Aar kan den blive helt borte, saaledes staar der 20 Juni 1910: »Graa Fluesnapper har jeg slet ikke set yngle her iaar«. Den kommer ret sent, i Almindelighed først i den anden Trediedel af Maj.

1911.	16	Maj,	saas.
1912.	10	—	sad i Haven.
1913.	14	—	saas flere Steder i Park og ved Bygningerne.
1914.	6	—	saas ved Stalden.
—	7	—	nogle saas.
1915.	11	—	saas i min Have.
—	14	—	nogle Stykker.
1916.	16	—	3 sad paa Staldbygningen.
1917.	10	—	nogle saas.
—	17	—	flere saas.

Hen sidst i Maj begynder Redebygningen; 22 Maj 1913 fandtes Rede med 3 Æg, 24 Maj 1914 havde et Par bygget, samme Dato 1915 var den begyndt, 31 Maj 1916 var der 3 Æg i en Rede. Den yngler 2 Gange, og det sidste Kuld Unger flyver ud sidst i Juli eller hen i August. Jeg kender ingen Fugl, der bygger paa saa forskellige Steder som denne, og der er god Lejlighed til at iagttage det her. Den kan bygge i Træer, hvor der fra Stammen springer Kviste frem, som danner Underlag for Reden, eller i en lille Fordybning inde i en Stamme; paa en Brink ved Stranden byggede den paa et lille Fremspring, i Kasser gaar den villigt, baade i Træløberkasse og halvaabne; Bjælkehoveder er et yndet Underlag for dens Rede, og af dem er der nok her paa Sanatoriet; et Aar var en Hvid Vipstjert begyndt at bygge paa et Bjælkehoved, men Fluesnapperen forjog den og byggede selv videre; paa en Bjælke inde i Liggehallen bygger den hvert Aar, og som Fig. 79 og 80 viser, har den bygget bag Ledningerne til det elektriske Lys. I et Espalier opad mit Hus holder den stadig til. Hvad Reden bestaar af, skal siden berettes.

Naar Ungerne er udfløjne, færdes Familien sammen i nogen Tid, men jeg tror, de her udrugede ret hurtigt drager af Sted. De erstattes imidlertid af Skarer, der kommer trækkende andet

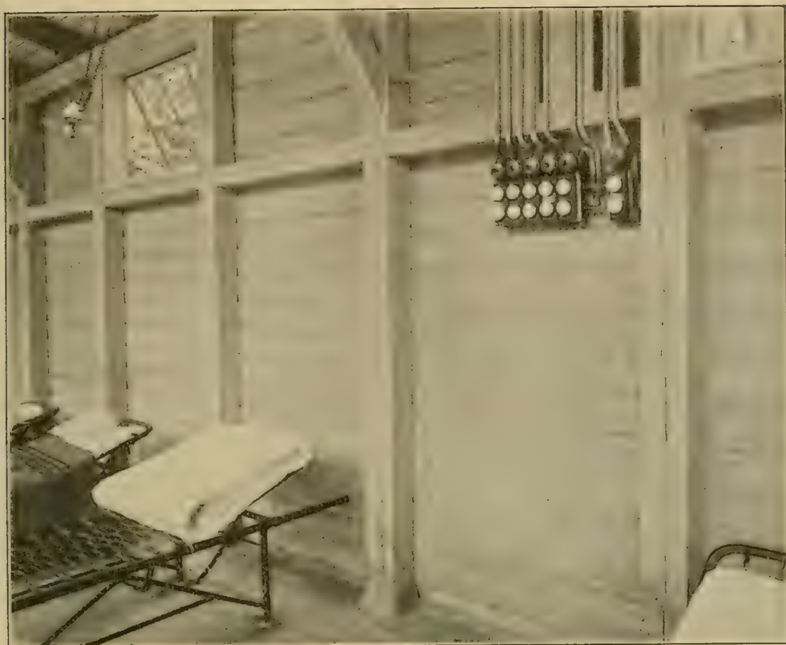

Fig. 79. Rede a Graa Fluesnapper over en Kontakt (længst til højre) i Liggehallen.

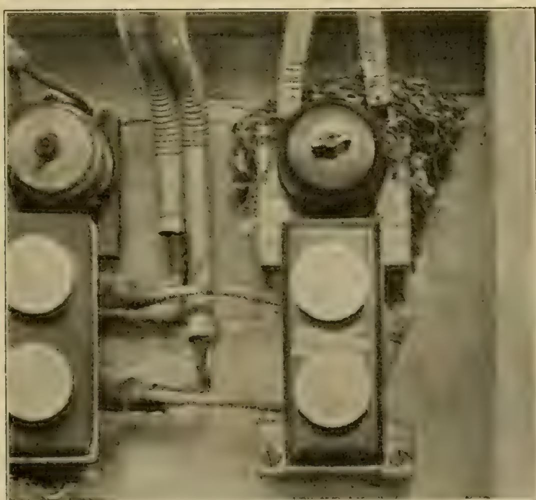

Fig. 80. Rede af Graa Fluesnapper. (Samme Rede som i Fig. 79).

Steds fra, og i August findes den i ret stort Tal her omkring; 3 August 1909: »Det vrimler i Haven af Graa Fluesnapper«; 14 August 1911: »En Masse i Have og Park«; 24 August samme Aar: »Ses stadig i meget stort Tal«; 23 August 1915: »Mange ses i Haven« o. s. v. I September tager Tallet af, selv om der i Maanedens første Halvdel stadig kan ses adskillige. Den tidligere paa Aaret insektfangende Fugl er nu bleven Bærspiser og søger ivrigt til Rønne- og Hyldebuskene. Efter Midten af September er der kun faa tilbage; de sidste er sete omkring 20 September.

Det nævntes foran, paa hvor forskellige Steder Fluesnapperen bygger sin Rede. Reden kan da ogsaa være meget forskellig, baade hvad Størrelse og Materiale angaar, men oftest er den ret stor og fyldig. En Ejendommelighed ved Materialet gør den let kendelig ved første Øjekast, nemlig at Fluesnapperen altid bruger at væve ind i Reden Traad, Seglgarn, Tvist, Trevler og lignende.

1. Rede i Espalier i min Have, forladt efter Opførelsen. I Reden var anbragt et stort Stykke Gazebind, som dog havde hængt fast i en Torn paa Rosen, hvor den byggedes, og kun delvis var indflettet i Reden. Udvendig ses en Mængde Traade og Trævler; det yderste Lag er ellers dannet af Mos, enkelte Dun, lidt Straa og Tang. Indvævet heri er 4 Stykker Seglgarn, det længste ca. 70 cm, en lang Trevl paa ca. 80 cm, $1^1/_2$ cm bred. Det inderste Lag, der danner selve Redeskaalen, bestaar af lidt Mos, Plantestængler, Tang, en Del tynde Seglgarnstraade, enkelte Dun. Vægt af Trævler, Traad og Seglgarn 53 g, af Mos og Resten af ydre Lag 10 g, af inderste Lag ÷ Seglgarn 4 g.

2. Rede anbragt paa en Bjælke. En Del af Materialet hang ned over Bjælkens Kant. Ret let adskillelig i et ydre og indre Lag; det ydre Lag dannet af Lav, enkelte Hestehaar, Traade, Papir, Bomuld, det indre dannet af lidt Mos, Plantestængler, Basttrævler, Hestehaar, Traad, og inderst foret med hvide Fjer. Vægt af Traad og Seglgarn 3 g, Fjer og Hestehaar $1^1/_2$ g, Mos, Lav og Plantestængler 11 g.

3. Ingen tydelig Adskillelse i Lag, Reden gennemvævet af hvid Traad, Hestehaar og enkelte Fjer. Vægt af Traad, Uldgarn etc. 2,2 g, Fjer og Haar 1,9 g, Mos og Plantedele 7,5 g.

4. Bygget paa en Stolpe ved Hønsegaarden. Adskilt i det ydre fra de andre Reder ved at indeholde en Mængde Hønsefjer

forholdsvis lidt Traad. Den bestod af en Mængde Fjer, nogle Plantèdele og Hestehaar, lidt Mos og et enkelt Stykke Tvist.

Den graa Fluesnappers Sang har jeg ikke omtalt, thi jeg har ingensinde hørt den synge her; den er den tavseste blandt

Fig. 81. Tre Reder af Graa Fluesnapper; der ses i Rederne indvævede Trævler, Tvist og Seglgarnsstykker.

alle vore Fugle. Naar den sidder i sin Yndlingsstilling paa en Pind eller Stolpe, slaar den med Vingerne og udstøder en lille Lyd som et Suk, men ellers giver den ingensomhelst Lyd fra sig, en mærkelig Modsætning til dens saa ivrigt syngende Slægtning, den brogede Fluesnapper.

GRAASPURV *(Passer domesticus).* Overalt her i Egnen er Graaspurven meget almindelig, til en vis Grad en Plage. Her paa Sanatoriet har der været en Del, og de har ikke været gode at faa Bugt med, skønt deres Reder er nedrevne og de selv efterstræbte. Jeg har i Aarenes Løb med en lille Salonriffel skudt adskillige Hundrede; men under Krigen var det ikke muligt at faa Ammunition mere, saa Spurvene er nu blevne saa frække, navnlig i Køkkenet, at der alvorligt klages over dem, og jeg ogsaa nok selv er klar over, at der maa gøres noget imod dem. Her som overalt i Landet er Spurvene Standfugle men gør hver Eftersommer en lille Tur ud paa Markerne; naar det sidste Kuld — vel oftest det tredie — er udfløjet, og Kornet er modent, trækker Spurvene herud, og i August—September er

vi for en stor Del fri for dem, medens de saa kommer igen i Oktober og bliver her Vintren over.

Deres Reder anbringer de allevegne; inden Døre, hvor de kan komme afsted med det, i Mejsekasser, under Taget, paa

Fig. 82. Rede af Graaspurv nedtaget fra Stedet, hvor den var bygget (paa et Bjælkehoved); for at vise Redens Størrelse er en død Spurv anbragt nedenfor den.

Bjælkehoveder eller frit i Træer, saavel i stedsegrønne Træer som i Løvtræer; i en Nabogaard er der hvert Aar i et højt Pæretræ adskillige Spurvereder. Reden er en i Forhold til Fuglens Størrelse mægtig Bygning; naar den anbringes frit, er den kuglerund med Indgangshul paa Siden, ligner mest en kæmpemæssig Løvsangerrede. En Rede taget i Juli 1917 paa et Bjælkehoved (Fig. 82) vejede 90 g, var ca. 20 cm høj, 25 cm bred, 30 cm dyb. Indgangsaabningen paa Siden var omgivet af grove Fjer, der ogsaa forede hele Reden, og alt i alt udgjorde en mægtig Haandfuld. Underlaget bestod af ca. 30 g grove Rodtrævler, medens Resten af Reden mest dannedes af friske Græsstraa, væsentlig af Hundegræs *(Dactylis glomerata)*; et stort Stykke Seglgarn var indflettet iblandt dem. — I Sommeren 1917 saas her en ganske ejendommelig Farveafændring, idet en Hunspurv var meget stærkt rød; den vilde bygge Rede, og jeg var interesseret i at se Afkommet, men den naaede ikke at faa udruget.

Ofte har Folk spurgt mig: Hvor er Fuglene om Natten? Jeg har da forklaret, at en Mængde af Smaafuglene sidder i Granbevoksninger, i tæt Bøgeopvækst og lignende Steder. Men Spurvene da; om Dagen ses de allevegne, hvor bliver de af

Fig. 83. Rede af Skovspurv i Kasse; en Del af Kassens Forside fjærnet.

naar det er mørkt? Ja, det er jeg istand til at vise her paa Sanatoriet, hvor Vinduerne staar aabne. Henimod Skumringen kommer nogle Spurve ind og søger sig et passende Nattekvarter paa skjulte Steder, siddende ovenpaa Rør, i Kroge, paa Fremspring ved Muren, allevegne hvor der er Læ, og hvor de er nogenlunde skjulte. I Gangen udenfor min Undersøgelsesstue paa Sanatoriet hænger højt paa Væggen en Kasse med et Batteri til et elektrisk Ringeapparat; her sad Vintren 18—19 hver Nat en Spurv omhyggelig gemt, kom først frem, naar det begyndte at gry ad Dag.

SKOVSPURV *(Passer montanus)*. Skovspurven er nok en mere tiltalende Fugl end Graaspurven, men der er ikke noget rart ved at have for mange af dem. De er nu ogsaa ret lette at holde nede i Tal, idet de, langt mere end Graaspurven, er indskrænkede i Valget af deres Redeplads. De bygger kun i Træhuller eller i Mejsekasser; hænger man disse lavt, og har

aftageligt Laag paa dem, er man altid Herre over at fjerne ubudne Gæster. Kun en Gang har jeg set Skovspurven bygge Rede frit paa en Bjælke i Liggehallen, ganske paa Graaspurvemaner, men det maa vistnok betragtes som en sjælden Undtagelse. I den første Tid, den ruger, er den meget villig til at forlade Reden, allerede før man er henne ved den, i den sidste ligger den meget fast, og man kan tage den med Haanden. Da jeg i sin Tid begyndte at hænge Mejsekasser op, begik jeg den Fejl at hænge dem ret højt; de blev alle beboede af Graa- og Skovspurve. Skovspurve gaar vel ogsaa i Kasser, der hænger temmelig lavt, dog ikke gerne lavere end 1—1½ m fra Jorden.

Kigger man ned i de ophængte Kasser, ser man ved første Øjekast, om Reden tilhører Skovspurven; i saa Tilfælde er der nemlig altid i Randen af Reden ret store opstaaende Fjer, der dækker ind over Reden, saa at man næsten ikke kan se Æggene. En Rede i en Kasse vejede 19 g, bestod overvejende af ret store Fjer, hovedsagelig af Høns, nogle af Paafugle, desuden af en hel Del fine Kokustrævler fra en Maatte (Længde ca. 5 cm), nogle Græsstraa indtil 10 cm lange, ikke saa faa Hestehaar, et Par Uldtraade og lidt Mos. Alle Bestanddelene undtagen Fjerene inderst i Reden var blandede ganske tilfældig sammen. Aller nederst ved Kassens Bund fandtes en noget fastere Kage, bestaaende af korte (ca. 5 cm) finere Græsstraa, Uldtraade og Hestehaar, enkelte smaa Fjer. Helt anderledes var en fritbygget Rede, der laa paa et Bjælkehoved i Liggehallen. Det var en uordnet Masse af Hø og Blade, der laa frit paa Bjælken, ikke bygget op i et Hjørne. Reden vejede 218 g, bestod af Rajgræs, Blade og Blomster af Bøg som Hovedbestanddel, heri blandet en Del Fjer. Alt dette var dog kun Underlaget, der ialt vejede ca. 160 g, medens selve Reden vejer ca. 50 g. Dens indvendige Diameter er 9 cm. Den bestaar af en Del Græsstraa med større Fjer iblandt, indvendig er der en Skaal af store bløde Fjer, mange af dem Hønsefjer, indtil 10 cm lange; enkelte Hestehaar er iblandede.

BOGFINKE *(Fringilla coelebs)*. Naar vi regner Stær og Svale fra, er der ingen Art, som yngler saa talrigt her ved Sanatoriet som Bogfinken, og ingen Fugl optræder udenfor Yngletiden i saadanne Skarer — Kvækerfinkerne fraregnede. Ogsaa ind i Huset kommer Bogfinkerne og finder sig godt til Rette i nært

Samkyem med Mennesker, hvorom nedenfor skal berettes. Bogfinken hører til de aller tidligste Sangere, kan begynde allerede de første Dage af Februar; derimod har jeg aldrig hørt den synge i Januar, hvad jeg i Firserne af og til hørte i Kjøbenhavn. Som de fleste andre Sangfugle skal Bogfinken hvert Foraar begynde forfra igen og øve sig en Tid, før Sangen er rigtig fuld og kraftig.

1910.	12	Februar,	hørtes første Gang synge her i min Have.
—	22	—	sang i Massevis hele Dagen.
1911.	23	—	begyndte at synge enkeltvis.
—	25	—	sang kraftigt allevegne.
1912.	3	—	begyndte at øve sig paa Sangen; alting var isdækket, Isen laa fast over til Øerne.
1913.	6	—	der var noget foraarsagtigt over Vejret; Bogfinkerne begyndte at øve sig.
—	8	—	sang.
—	11	—	sang kraftigt.
1914.	4	—	Klart Solskin, let diset, man havde mest Indtryk af en tidlig Aprildag; Bogfinkerne begyndte at synge.
—	10	—	sang kraftigere.
1915.	14	—	Bogfinker ses i stort Tal, er mærkeligt nok ikke hørt synge endnu.
—	20	—	begyndte at synge flere Steder.
1916.	7	—	begyndte at øve sig.
—	12	—	øver sig allevegne paa deres Sang, saaledes som de har gjort hele Ugen, men i fuld Sang er de intet Steds endnu.
—	22	—	synger flittigt, men kan endnu ikke siges at være i fuld Sang.
1917.	22	—	Isen ligger fast overalt, i Nat ÷ 8°; mente at høre Bogfinkerne begynde at øve sig.
—	25	—	sang for første Gang.

Naar saa Sangen er begyndt, lader Fuglen ufortrødent sin korte Strofe høre Dagen igennem, hele Foraaret og en Del af Sommeren men holder ret tidligt op, allerede sidst i Juni eller først i Juli. De seneste Tidspunkter, jeg har optegnet Sangen, er 18 Juli 1909, 6 Juli 1911, 10 Juli 1915, 4 Juli 1917; i 1910 er bemærket, at den slet ikke sang i Juli. Saa kan den imid-

lertid tage fat senere paa Aaret og høres ikke helt sjældent syngende om Efteraaret men meget uregelmæssigt. Jeg har Indtrykket af, at det undertiden er de unge Fugle, som begynder at øve sig for første Gang, undertiden de gamle.

1909.	29	September,	ganske stille + 10°, Bogfinkerne sang svagt imorges.
1911.	8	—	sang kraftigt om Morgenen.
1913.	31	Juli,	Bogfinker sang i den tidlige Morgen, vistnok unge Fugle som øver sig.
—	12	August,	synger jævnligt om Morgenen.
1915.	13	Oktober,	sang i Parken i det smukke varme Vejr.
1917.	12	—	sang i min Have.

Nogen stor Forskel paa Sangen hos de forskellige Bogfinker her er der ikke; det er meget faa Variationer, man hører, og der er ingen rigtige Mestersangere iblandt dem.

Redebygningen begynder i sidste Halvdel af April for nogles Vedkommende, medens det store Flertal først bygger i Begyndelsen af Maj. Undertiden kan Reden bygges først i April; saaledes fandt jeg 4 April 1916 en Rede i min Have, hvorpaa der øjensynligt var bygget et Par Dage; 5 April fandtes en anden, der omtrent var ligesaa vidt fremskreden; den ene blev ødelagt, den anden var færdigbygget 15 April, og foruden den fandtes da en til. Men denne tidlige Redebygning er Undtagelser og skyldtes nok, at Vejret i de første Dage af April var næsten sommerligt med op til 10—12° Varme og klart Solskin; ellers findes Rederne i Maj og Juni; de sidste Unger flyver ud i første Halvdel af Juli. Bogfinkernes Rede af Mos, udvendig beklædt med graat Lav, er kendt nok; hyppigst, kan man vel sige, findes den i et større Træ, Eg eller Bøg, ret højt oppe mellem Stammen og en Gren eller Kvist, der gaar ud og danner Understøttelse for Reden. Men den kan findes lavt nede i Træet, dog sjældent under 2 Meters Højde. Desuden kan den findes i unge Træer, i Buske, f. Eks. Hyld, og ikke helt sjældent i Graner; ejendommeligt er det, at de Reder, der findes i Graner, kun bestaar af grønt Mos, ikke er klædte med Lav, hvilket tydeligt viser, at Lavet er benyttet som Vildledningsmiddel. Nogle Gange har jeg set Fuglen bygge paa Espalier op ad en Mur. Hvor mange Par, der bygger her omkring ialt, tør jeg ikke sige; i 1917 fandt vi 17 Reder her i Parken, men der havde været flere; i

Skoven, der er 5 Gange saa stor, fandtes nok forholdvis et lignende Antal; jeg gaar næppe meget forkert, ved at antage, at der i Skov og Park tilsammen hvert Aar bygger op til Hundrede Par.

Det hævdes undertiden, at Bogfinken yngler 2 Gange aarlig; jeg tror ikke, det er Regel, men man kan vel ledes til at tro det ved dens meget uregelmæssige Ynglen. Sagen er nemlig, at

Fig. 84. Rede af Bogfinke besat med smaa Træsplinter. (Ikke fotograferet paa det Sted, hvor den var bygget).

en overordentlig Mængde af de først byggede Reder gaar til Grunde, ødelægges af Kat, Krage, Egern og Maar. I sidste Halvdel af April og først i Maj er det let nok at finde Bogfinkereder, byggede som de da er paa meget iøjnefaldende Steder, men af disse Reder ødelægges den største Del, og Fuglene bliver nu forsigtigere, bygger den næste Rede mere skjult; senere paa Aaret findes Rederne saa mest i større Træer, hvor deres Udseende næsten falder sammen med Barkens, og de opdages langt vanskeligere. Jeg nævnede foran, at det Lav, der findes uden paa Rederne, maa betragtes som anbragt der for at gøre Rederne lidet synlige er, hvad man i Krigstiden kaldte »Camouflage«; men det hænder undertiden, at Fuglene tager Fejl og istedetfor Lav anbringer andet, som netop gør Reden meget tydelig. I en af de Reder, jeg omtalte som fundet 4 April, var der indvævet smaa

Stumper af Avispapir, der gjorde Reden iøjnefaldende; til en anden Rede (Fig. 84) havde Fuglen faaet det uheldige Indfald at benytte smaa hvide Træspaaner istedetfor Lav, hvad der gav Reden et meget paafaldende Udseende. Fuglen maa vist selv have haft Fornemmelsen heraf; den benyttede i hvert Tilfælde ikke denne Rede. Paa en Rede, der ligger foran mig, er baade som Foring og udenpaa mellem Lavet anbragt smaa grønne Fjer af nogle Undulater, vi havde i Bur i Parken.

I min Have havde en Bogfinke 23 April 1916 bygget en Rede i Hyld, meget synligt; den maa imidlertid være bleven ked af denne Rede, thi da jeg Dagen efter kom, havde Reden et underligt løst Udseende, og Grunden fik jeg snart at se; Bogfinken byggede nemlig nu et andet Sted, oppe i et Egetræ, mellem Stammen og nogle Kviste, og den benyttede hertil Materialet fra den gamle Rede, pillede det af, og fløj op med det til den nye; det er eneste Gang, jeg har iagttaget en Fugl saaledes flyttende sin Rede.

I Sommertiden ses Bogfinkefamilier i Massevis allevegne her omkring; saavel i Parken som i Køkkenhaven synes der at være Føde nok til dem; ved Rønnebærtræerne er de flittige Gæster; de plukker ikke som Sangerne og Droslerne Bærrene af men samler dem, der er faldne paa Jorden. Paa ingen Tid er Bogfinkerne helt borte fra Sanatoriet, men er sparsomst sidst i August og i September, da de opholder sig flokkevis ude paa Markerne, hvor de træffes i vældige Skarer. I første Halvdel af Oktober vender de tilbage til Skov og Park, og Aaret ud ses hernede omkring en Mængde, ofte store Flokke; jeg nævner et Sted i min Dagbog Tallet Tusinde, og det er vist ikke helt ualmindeligt. Omkring min Bolig har jeg dem hele Dagen, men det synes ogsaa, som om de særlig holder til her; i hvert Tilfælde ses der ikke i Skoven saadanne Mængder som her omkring. En Del af dem, der kommer om Efteraaret, er maaske vore egne Ynglefugle, men sikkert kommer en stor Del til nordfra. Linné kaldte Bogfinken »*coelebs*« den ugifte, fordi de Flokke, han saa overvintrende i Sverig, næsten kun bestod af Hanner; i Vinterflokkene her er Hannerne vel ogsaa overvejende, men der findes dog talrige Hunner. Nu er det ikke blot i Skov og Park, Bogfinkerne findes hen paa Efteraaret; de træffes ogsaa i Hække langs Vejene, omkring Boligerne og ved Stranden, hvor man altid kan være sikker paa at se nogle. Paa denne Tid holder

de sig blandede med Kvækerfinkerne, af hvilke der nogle Aar findes faa, enkelte Aar ingen, andre Aar særdeles mange. Føden, Bogfinkerne søger om Efteraaret, bestaar af alle Slags Bær og Frø, men Fuglen bærer ikke sit Navn med Urette; er det et Aar, hvor der er Bog, saa udgør dette dens Hoved- og Yndlingsnæring; ganske vist er det noget besværligt for den at komme igennem Skallen ind til Kærnen, men det gaar dog. Vintren igennem bliver Bogfinkerne saa her omkring og søger meget ivrigt til Fodringspladsen.

Egentlig Træk af Bogfinker har jeg aldrig set her lige ved, men jeg har iagttaget det et Par Mil Vest herfor, paa Lyø og i Farvandet der omkring, om Foraaret.

At Bogfinkerne kan blive meget frygtløse, er en kendt Sag; jeg har dog af og til set noget i den Retning, der gaar ud over det almindelige. Det varede ikke længe, før Bogfinkerne fandt paa at komme ind ad Sanatoriets stadig aabne Vinduer og aflægge Besøg hos de sengeliggende Patienter, som selvfølgelig fodrede dem. En Dag stod jeg selv fjerde ved en Seng paa en af Stuerne, da en Bogfinke fløj ind, satte sig paa Sengen og sang uden at bekymre sig om os. Forestillingen med at lade Bogfinken tage Føde af Haanden er bleven mig beredvillig vist, saa tidt jeg ønskede det, og det gik ogsaa godt, naar jeg selv prøvede paa det ved Bordet i min Have; dog var de ikke nær saa villige til det som de tamme Gulspurve. En Dag, jeg stod hos en Patient, kom en Bogfinke-Han flyvende ind ad Vinduet, satte sig paa Sengen og udstødte et kraftigt, meget udfordrende Skrig. Jeg spurgte, hvad dens Mening var, og fik den Besked, at det skulde jeg faa at se. Patienten rejste sig op og tog paa sit Bord en Blikdaase; saasnart Bogfinken saa dette, fløj den hen imod hendes Hænder og holdt sig svævende her med hurtige Vingeslag; hun tog et Stykke Kiks ud af Kassen, og det huggede den ud af Fingrene paa hende og satte sig hen at fortære det.

Inde i Sanatoriets Dagligstue staar nogle Palmer; en Vinter havde en Bogfinke fundet paa at tilbringe Natten her, og jeg saa den flere Aftener sidde i en Palme lige ved Spisestuedøren, hvor der var stadig Færdsel ud og ind. Tændte man det elektriske Lys i Stuen, var den Haand, der rørte Kontakten, ikke en halv Meter fra Bogfinken; jeg prøvede at faa den fotograferet, men den holdt ikke af den dertil nødvendige Opstilling og flyt-

tede saa hen til en anden Palme. Det var morsomt at se om Morgenen ved 8 Tiden, naar Patienterne kom ned i Stuen, og der blev tændt Lys, hvorledes den saa vaagnede og fløj omkring; udenfor var der mørkt, saa den ikke kunde finde ud ad Vinduet, før Lyset blev slukket. — En Dag i Julen saa jeg en anden Bogfinke midt om Dagen inde i Dagligstuen, hvor den hjemmevant hoppede omkring i det pyntede Juletræ uden at lade sig skræmme af Træets dog noget ejendommelige Udseende.

Forskellige Reder, jeg har faaet undersøgt, viste følgende Forhold:

1. Vægt 19,5 g. Det yderste af Reden bestaar væsentlig af Mos, Lav og Hestehaar, en enkelt lille Fjer, nogle Bomuldstraade. Derefter følger et Lag af grovt Mos og tykkere Plantedele, væsentlig en Snes indtørrede Plantestængler, næsten alle lige lange, ca. 5 cm, desuden nogle Uldtraade, hvoraf den længste var 43 cm. Udforingen er næsten udelukkende smaa Fjer, de fleste af Høns, men ogsaa et Par af Paafugle. Umiddelbart under Fjerene er et Lag næsten kun af Hestehaar med ganske fine Dun og Uldtraade imellem.

2. Vægt 20 g, indvendigt Maal 6,5 cm, største udvendige Maal 11 cm. Det yderste Lag bestaar af Mos, Lav, Rester af Bøgeblomster, Plantetrævler, enkelte Tangtrævler og et Par Smaafjer; særlig i nederste Del findes hele Klumper af Bøgeblomster. Ingen skarp Grænse imellem Yderlaget og Udforingen; selve Udforingen der bestaar af Smaafjer, vist af Høns, og i rigelig Mængde sammenfiltrede Hestehaar, vejede knapt 5 g. Af Yderlaget udplukkedes ialt 3 g tørre Bøgeblomster.

3. Vægt 23,7 g, yderst Mos og Lav, vævet ind imellem hinanden, enkelte Hestehaar, et Par Bomuldstraade og nogle smaa Paafuglefjer, enkelte Knopskæl af Bøg, et lille Stykke »Sølvpapir«. Vægt af Yderlaget 12,5 g. Et mellemste Lag bestaar af Mos, fine Plantetrævler, ganske lidt Lav, en Del korte Hestehaar og et enkelt langt, nogle korte Uldtraade, nogle smaa Paafuglefjer. Selve det inderste Lag af Udforingen bestaar væsentlig af smaa Fjer, alle af Paafugl; man ser tydeligt den grønne og blaa Farve af disse overalt. Desuden findes en Del fine og korte Hestehaar, der danner et sammenhængende Lag lige under Dunene; der er kun faa fine Plantetrævler i dette Lag, men foruden dette findes nogle faa korte Bomuldstraade, sorte, hvide og brune, de største 10—11 cm.

4. Vægt 19,5 g, kun lidt Lav udvendig, ellers Mos, Uldgarn, Knopper af Bøg, enkelte Smaafjer, fine Plantetrævler. Bunden er meget fast, en hel Plade af Mos og Plantedele. Hele Yderlaget er meget jævnt i sin Sammensætning og skilles let fra Udforingen; denne bestaar mest af Hestehaar, paafaldende faa Dunfjer af Høns.

5. Vægt 7,5 g, gør et lille og slet bygget Indtryk, er meget løs. Yderst findes kun ganske lidt Lav eller Mos, Uldtraade, Plantetrævler og Dun, nogle brede Basttrævler flettede løst ind i hinanden; ingen skarp Adskillelse imellem et Yderlag og Udforingen. Selve Udforingen er udelukkende Dunfjer, sammenholdte med Hestehaar og enkelte røde Uldtraade, nogle Knopskæl af Bøg og et lille Stykke Papir.

KVÆKER *(Fringilla montifringilla).* De findes nogle Aar i vældige Flokke, i andre Aar saa at sige ikke. De plejer at vise sig i første Halvdel af Oktober; et enkelt Aar (1910) saas en 27 September. Naar saa de første er komne, kan der nogle Aar følge store Skarer efter, medens der andre Aar overhovedet ikke kommer flere. I 1909, 11 og 13 var der Efteraaret igennem Kvækere i stor Mængde, medens de i Efteraaret 1912 slet ikke saas, 1910, 14, 15 og 16 kun enkeltvis eller i spredte Flokke. Selvfølgelig venter man dem særlig de Aar, da Bøgen bærer rigelig Frugt, og det slaar i Almindelighed ikke Fejl, at de saa kommer, men i 1915 var der Masser af Bog, og kun meget faa Kvækere; dog kom de efter Nytaar 1916. Nu er det naturligvis ikke saaledes, at Kvækerne oppe i det nordlige Norge og Sverige har paa Fornemmelsen, at der er godt med Bog her i Danmark og saa drager herned. Forholdet er vel det, at de hvert Aar henimod Efteraaret trækker sydpaa og slaar sig ned paa de Steder, hvor Føden er rigelig. Findes der ikke nok i Sydsverige eller Danmark, drager de længere sydpaa for saa hen imod Foraaret at trække imod Nord igen. De tiltager i Almindelighed i Tal hen paa Efteraaret, og til Tider kan der ses Flokke paa Tusinde eller mere; jeg har dog aldrig her set saadanne Kæmpeskarer, som jeg saa i sin Tid ved Haslev. Efter Nytaar tager de gærne af i Tal, saa at der ofte kun bliver nogle faa tilbage. I 1916 viste de store Flokke sig som nævnt ikke før i Januar, men var allerede borte i Februar; i Begyndelsen af Marts er de gærne helt borte, saa ses af og til nogle i April, øjensynligt paa

Tilbagetrækket imod Nord; den sidste Dato, jeg har set en, er 21 April (1916). 12 April 1912 under det flere Gange tidligere omtalte stærke Snefald viste der sig adskillige i min Have, søgende Føde omkring Huset; 13 April saas endnu nogle i Haven, deriblandt paa en Gang 4 Hanner i pragtfuld Sommerdragt; 14 April var de borte.

Kvækerne kan holde sig alene, men i de allerfleste Tilfælde er de i Flok sammen med Bogfinker, og Blandingen kan veksle paa enhver Maade, saaledes at der kan være enkelte Kvækere i en stor Flok Bogfinker og omvendt, eller ogsaa saaledes at der omtrent kan være lige mange af begge Arter i Flokken.

8 December 1909 staar der følgende i min Dagbog: »I Dag var der kommen store Flokke af Kvækere i min Have paa flere Hundrede; det var første Gang, at de havde Overvægten over Bogfinkerne. De søgte ivrigt Føde i den nedfaldne Bog under Træerne ved Stranden, og det var morsomt at se, hvorledes de bar sig ad; med Næbbet kastede de det ene Blad til Side efter det andet, indtil de fandt en Bøgenød, som passede dem; saa tog de den i Næbbet, saa det saa ud, som om de vilde synke den hel, hvad de imidlertid ikke forsøgte paa, men de »tyggede« paa den, idet de øjensynlig bestræbte sig for at knuse den; derpaa vendte og drejede de den og havde den flere Gange ude af Næbbet, før det lykkedes dem at faa Bugt med Skallen og komme ind til Kærnen. Forøvrigt var det ganske interessant at se, at medens Bogfinkerne ligesaa gærne hopper omkring paa Gangene og paa Bedene som inde under Træerne, bliver Kvækerne næsten altid inde mellem Løvet, som jo ogsaa passer saa godt til deres egne Farver«.

Til Fodringspladsen kommer Kvækerne ret villigt.

KÆRNEBIDER, KIRSEBÆRFUGL *(Coccothraustes vulgaris).* Jeg har kun to Optegnelser om den, 6 Marts 1915 og 7 Juni 1917, hvilken Dag jeg saa den i Egetræerne i Skoven. Tidspunktet kunde jo tyde paa, at den ynglede, men jeg saa den ikke siden.

SISKEN *(Chrysomitris spinus).* Ogsaa denne Art finder kun sjældent herned; jeg saa en i Skoven 11 Januar 1914 og 5 Februar samme Aar en Flok paa 10—15 Stykker i nogle Elletræer.

STILLIDS *(Carduelis elegans).* Blandt alle Spurvefugle her i Danmark findes vel ingen pragtfuldere end Stillidsen, som i det

hele maa siges at være en af de mest tiltalende Fugle, vi har; dens Ydre er skønt, dens Sang smuk og dens Rede et lille Kunstværk; hertil kommer, at der hersker det vidunderligste Sammenhold mellem Magerne. Man kan se Bogfinker i Snesevis, men vil kun sjældent se Han og Hun følges; hos Stillidsen er derimod dette Reglen, de følges ad, er altid sammen; sidder den ene paa Jorden, er den anden lige ved, kommer de til Drikkekarret, er de altid i Følge. Jeg kender ingen anden Fugl, hvor Sammenholdet er saa udpræget som hos den. — Den er ikke nogen sjælden Fugl her; der yngler i Almindelighed 2—3 Par her ved Sanatoriet, og de yngler 2 Gange aarlig. Reder findes i Maj og senere paa Sommeren, de sidste er fundne i Begyndelsen af August, og Sangen høres ligesaa længe. Rederne bygges højt oppe i gamle Træer eller ret lavt i Frugttræer, unge Bøge eller lignende, oftest i Træer, der staar alene. I 1917 udeblev den ganske som Ynglefugl.

I September—Oktober ses de i Smaaflokke langs Veje og paa Marker; det, som de altid søger, er Frø af Tidsler og Burrer, der er deres Yndlingsføde; det er gerne i smaa Selskaber, de ses, 4—20 sammen, kun en Gang har jeg set en større Flok paa henved 60; ogsaa i November og December ses de ret hyppigt, kommer af og til herind i Parken; 22 December 1915 staar der i Dagbogen: »En Stillids sidder stadig i Parken og har meget travlt med at pille Frø ud af Birkekogler; den har efterhaanden vænnet sig til Menneskenes Nærhed og lader sig ikke forstyrre, selv om man staar umiddelbart ved den; hele Jordbunden, hvor den sidder og arbejder, er efterhaanden oversaaet med Birkefrø. Ellers har den travlt med de Burreplanter, som staar tilbage fra Sommeren; det er en Fornøjelse at se, hvorledes saadan et Par enkelte Burreplanter kan holde Stillidserne til«. 14 Januar 1916 staar der: »Ved Fodringslunden havde jeg opstillet nogle Burreplanter, som jeg havde hentet hjem fra Marken for om muligt at faa Stillidsen til at komme. Eksperimentet lykkedes godt, der sad i Dag 6 og spiste af Burrefrøet«.

Hvad der ses i Januar er ellers kun sparsomt, og i de følgende Maaneder ses Fuglene saa at sige slet ikke; i Februar og Marts er de praktisk talt borte, hen i April ses nogle enkelte, men ellers kommer de først tilbage sidst i April eller i Begyndelsen af Maj. Jeg tror, det forholder sig saaledes, at hen paa

Vintren er Føden for sparsom for dem her; alle Tidsler og Burrer er afpillede, og Fuglene drager da længere sydpaa, hvor der er rigeligere Føde.

GRØNIRISK *(Ligurinus chloris).* Der er noget besynderligt uregelmæssigt over Grøniriskens Optræden her baade om Sommeren og om Vintren. Den kan yngle talrigt eller helt udeblive, den kan findes i Mængde om Vintren eller ganske mangle. Det almindelige er nu, at der yngler adskillige i Skov og Park, undertiden endda mange. I Februar og Marts ses den som Regel kun sparsomt; til Ynglestederne kommer den først efter Midten af April og begynder da paa sin Sang; dog har jeg hørt den synge 6 Marts (1913); saa har vi dem syngende og byggende i Maj, Juni, Juli og ind i August, og deres metalklingende Toner høres paa denne Tid rundt om. Grønirisken er en af de Arter, der holder aller længst ud med Sangen, og jeg har optegnet som de sidste Datoer, hvor jeg har hørt den synge, følgende: 1 August 1917, 3 August 1913, 9 August 1909, 11, 12, 15, 18 August 1916. Den yngler to Gange aarlig, og Reden findes fra sidst i April til ind i August; 7 September 1915 fandt jeg en Unge, som langtfra var udvoksen; den maa være kommen ud af Ægget de sidste Dage af August. Reden bygges paa forskellige Steder, i gamle Bøge i en Grenkløft opad Stammen, i Ege hvor friske Skud gaar ud fra Stammen og danner Understøttelse, i unge Løvtræer, i Graner og i stedsegrønne Prydbuske. I min Have bygger jævnlig nogle; et Aar var der en Rede i en gammel Bøg; en Dag skød jeg ved en Fejltagelse Hunnen i den Tro, at det var en Graaspurv, men Hannen fik madet Ungerne, som var ganske smaa, og de blev store og fløj ud.

I September forsvinder de fra Parken og Skoven og ses nu i Efteraarsmaanederne ude omkring paa Marken. Det Sted, hvor de særlig holder til, er Inddæmningen; her kan man se dem enkeltvis i større og mindre Flokke paa 20 — 50 — 100 — 150, det største samlede Antal jeg har set, men ogsaa heri kan der være stor Forskel, saa at der nogle Aar slet ingen ses i Inddæmningen. Enkelte Aar forsvinder de fleste henved Nytaarstid, og ingen ses saa før i April, andre Aar holder der sig nogle ogsaa i Aarets første Maaneder. En Vinter holdt der sig en Flok i min Have; de søgte deres Føde rundt om paa Jorden men kom aldrig hen til Foderpladsen.

I Vintren 1912—13 var deres Forhold i Inddæmningen saaledes, at der 27. Oktober begyndte at indfinde sig mindre Flokke; 1 December saas her en Flok paa henimod Hundrede, og senere i Januar, Februar og Marts holdt der sig en Flok paa omkring 30, altid paa det samme Sted. Volden, der gaar om Inddæmningen, danner et Sted en Krumning, og i dens Hulhed var Grøniriskerne stadig at træffe, sad i Græsset og søgte Føde her. Naarsomhelst man kom, kunde man finde dem, og morsomt var det at staa lige ved og betragte hele Flokken; de var højst forskellige, nogle ganske uanseelig brunlige med kun ringe Antydning af gult eller grønt, og derfra alle Overgange til de aller kraftigst farvede grønne, gamle Hanner. Marts Maaned var smuk og mild, men Grøniriskerne holdt sig stadig her i Flok; endnu 6 April saas en 30—40 Stykker her, nogle saas 21 April, og de sidste 25 April. Den følgende Vinter var Forholdet ganske det samme; fra i November til ind i Marts holdt sig en Flok paa det samme Sted, hvor de saa ikke siden har været at træffe.

To Reder viste følgende Forhold:

1. Yderst et Lag Rodtrævler af et Træ, her indenfor Mos iblandet fine Rodtrævler, inderst et Lag Fjer.

2. Rede i Gran, Æggene rugede men Reden var forladt. Vægt 34,5 g.; indvendig Diameter 6,5 cm. Yderst et Lag af grove Pinde og grønt Mos, derefter kun Mos. Vægt af Mos 17,5 g, af Pinde, Rodtrævler og Plantestængler 7,5 g. Inderst et Lag af fine Plantedele, Rodtrævler, enkelte Fjer og Traad, Vægt 7,5 g.

IRISK *(Cannabina linota)*. Den er her i Egnen en yderst almindelig Ynglefugl. I Modsætning til Grønirisk og Stillids, der ses til langt hen paa Vintren og saa først viser sig ret sent paa Foraaret, trækker den tidlig bort, forsvinder allerede i Oktober, men vender saa tilbage som en af de tidlige Foraarsfugle. Dens Ankomst om Foraaret er alt andet end regelmæssig; den kan vise sig først i Februar, naar Vejret er mildt, eller vente til hen i Midten af Marts, men naar den kommer, er den altid i Flok, undertiden endda en ret stor, og synger saa straks.

1910.	2 Marts,	Irisk sang.
1911.	9 —	saas for første Gang iaar, 4 Stykker sammen.
1913.	17 —	i Skoven nogle Flokke paa ialt henved Hundrede Stykker.

1914.	5 Februar,	Stille, Solskin, Isen næsten borte. I en høj Bøg i Skoven sad kvidrende en Flok paa mindst 50. Hannerne havde, set paa Afstand, et rødligt Skær paa Brystet, men havde endnu ikke faaet deres smukke Sommerdragt.
—	19 —	i Skoven en Flok paa mindst 50.
1915.	1 April,	det er bleven Tøvejr, Inddæmningen næsten isfri, Irisk i Flokke paa henved Hundrede.
1916.	10 Februar,	Vejret noget skiftende, af og til let Frost. I Toppen af et højt Træ sad en Flok paa imellem 30 og 40.
—	21 —	en Flok paa et halvt Hundrede sad i nogle høje Bøge og sang flittigt.
1917.	24 Marts,	(stræng og langvarig Frost) en Flok paa omkring 50 sad henimod Aften i Træerne i Skovens vestre Udkant.

I den første Tid, de er komne, holder de sammen i Flokke, er oftest om Dagen paa Markerne efter Føde; henimod Aften samler de sig i nogle høje Træer, næsten altid de samme Dag for Dag, Aar for Aar; sammen med dem flokkes andre af deres Slægtninge, Grønirisk, Stillids, Gulspurv og enkeltvis Bogfinker, og her sidder de syngende en Stund, før de søger deres Nattekvarter.

Hen paa Foraaret findes de parvis i Hække langs Vejen, i Haver og i Skoven; her findes et Stykke bevokset med Graner; da disse havde en passende Størrelse, 2—4 Meter, var de fulde af Iriskreder, og man kunde stadig se Fuglene sidde i Toppen af dem. Paa Sanatoriets Grund er den mindre talrig som ynglende, har haft Rede i Hindbærrene, i Graner og en Gang i en stedsegrøn Busk udenfor Havetrappen lige ved den allerlivligste Færdsel. Paa Lille Svelmø er den almindelig Ynglefugl i de enkelte Tjørne og Rosenbuske, der findes. Den yngler 2 Gange aarlig, om ikke mere, hører til de Arter, hvis Reder findes allersenest; 17 August 1912 fandtes paa Svelmø en Rede med 4 Æg, 5 August 1915 en Rede med 5 frisklagte Æg.

I August—September ses de flokkevis omkring paa Markerne, ofte Hundrede eller flere sammen, undertiden sammen med Grønirisk, Stillids og Bogfinke. Hen i Oktober kan Flokkene endnu træffes i enkelte Aar, efter Oktober har jeg ingen set.

GRAASISKEN *(Cannabina linaria).* De Flokke af Graasiskener, der om Vintren besøger vort Land, viser sig ogsaa enkelte Gange her, men ofte kun paa saa flygtigt Besøg, at jeg ikke med Sikkerhed har turdet optegne dem. 30 Oktober 1910 saa jeg paa Svelmø en Flok paa henved 50; de sad og fortærede Frøet af en Del Tidsler, som voksede i en Lavning. 5 November 1913 fik jeg Øje paa en Flok paa mellem 100 og 150, der havde slaaet sig ned i de høje Birketræer i Sanatoriets Park. De pillede ivrigt Frøet af de talrige Kogler, som fandtes dette Aar, og stod man under Træet, var det som en hel Regn af Frø, der dryssede ned under Fuglenes ihærdige Arbejde; af og til fløj hele Flokken kvidrende bort for snart at vende tilbage igen; siden har jeg kun en enkelt Gang set nogle Stykker her.

DOMPAP *(Pyrrhula vulgaris).* I November og December 1910 var her nogle; jeg saa en Gang en Flok paa en halv Snes; siden har jeg selv kun set dem en enkelt Gang, men der er af og til meddelt mig om nogle, som er trufne hernede.

RØRSPURV *(Emberiza schoeniclus).* I Inddæmningen er Rørspurven en ret almindelig Ynglefugl. Den er Trækfugl, men det hænder, at enkelte overvintrer, saa jeg har set den i alle Aarets Maaneder, i December og Januar dog kun enkeltvis. Efter Midten af Februar kan nogle begynde at vise sig, men den almindelige Træktid er i Marts og første Halvdel af April. Det er oftest saaledes, at Hannerne kommer først, og at der til at begynde med er nogle Stykker, først senere et større Tal; i Træktiden findes Fuglene altid paa et ganske bestemt Sted: paa Engene Nord for Volden om Inddæmningen er der et Stykke, som om Foraaret staar under Vand, og i Aaløbet tæt ved vokser en Del Rør; her ses Rørspurvene siddende paa Rørene eller gaaende paa Tuerne paa den oversvømmede Eng sammen med Engpiber, Skærpiber og Hvid Vipstjert. Der kan ses en halv Snes, 20—30, ja en enkelt Dag, 4 April 1912, har jeg talt mindst 50, men de større Mængder er Undtagelserne; efter Midten af April er de Fugle, der opholdt sig her under Trækket, borte, og det er væsentlig Ynglefuglene, der er tilbage. Tallet, hvori de yngler, er iøvrigt ikke særlig stort; der findes næppe 10 Par i hele Inddæmningen, men det kan veksle noget de enkelte Aar; 23 Juni 1916 saa jeg mindst 7—8 Hanner, hvoraf en sang, en anden ængsteligt flagrende henad Jorden, vel for at lokke mig

bort fra Ungerne. Den yngler vist 2 Gange; jeg har fundet Rede med Æg 19 Maj (1916) og Rede med halvvoksne Unger 30 Juli

Fig. 85. Rede af Rørspurv.

(1911). I September—November træffes de enkeltvis eller faa sammen i Inddæmningen, i Eskemose, paa Svelmø og langs Stranden; paa denne Tid ser man dem ret jævnligt sidde i Buske.

GULSPURV *(Emberiza citrinella).* Naar man rigtig skulde tælle efter, vilde det maaske vise sig, at Gulspurven er den allerhyppigste Ynglefugl indenfor mit Iagttagelsesomraade. Lærkerne er her næppe saa hyppige som mange andre Steder i Landet, Spurv, Stær og Svale er almindelige nok men holder sig til Menneskenes Boliger, og Bogfinken yngler væsentligt i større Haver og nogle Dele af Skoven; Gulspurven kan langt bedre

tage til Takke med Yngleplads, bygger overalt i Skoven, hvor der er en Smule Undervækst, lige godt paa Jorden eller i unge Træer, hvad enten det er Løvtræer eller Naaletræer, paa Marken, hvor der findes lidt Krat eller Plantning, og i de mange levende Hegn, som begrænser Vejene. — Standfugl er Gulspurven vist helt, men noget uregelmæssig kan den være i sin Optræden, som det vil fremgaa af det følgende.

Paa mit tidligere Iagttagelsesomraade, Haslevegnen, regnede jeg altid Gulspurven som en af Februarsangerne; var der en rigtig smuk Dag efter Midten af Februar, kunde man høre den, undertiden før; jeg var derfor forbavset over, at den herovre, hvor ellers alt er tidligere paa Færde, er senere med sin Sang. Sidst i Februar farves Hannernes Hoved pragtfuldt gult, og saa kan man begynde at lytte efter Sangen, men ofte høres den ikke før i Marts.

1910.	2	Marts,	klart Solskin, stille, Temperatur op til 5^0, Gulspurv sang.
1911.	3	—	stille, klart Vejr, let Frost. Hørtes første Gang synge paa flere Steder i Skoven og Parken; det er mærkeligt, saa sent de altid begynder at synge her, men der kan ikke være nogen Fejltagelse mulig, da her er saa mange af dem.
1912.	29	Februar,	klart Solskin, Gulspurv sang.
—	3	Marts,	nogen Regn, $+ 5^0$, synger nu overalt.
1913.	24	Februar,	sang første Gang.
—	28	—	høres stadig.
1914.	10	—	stille, let diset, nærmest som en Aprildag, sang for første Gang iaar.
1915.	14	Marts,	hørtes første Gang.
1916.	12	Februar,	klart Solskin, let Frost; sang svagt.

Gulspurven hører ikke til Sangens store Mestre, men der er noget jævnt og tiltalende i dens Sang, som gør, at man gærne hører den; og lytter man lidt nøjere efter, kan der nok være et og andet at lægge Mærke til. Sangens Bygning er saa simpel som vel tænkeligt, en 7—8 korte Toner af ens Højde, efterfulgte af en lang Tone af anden Højde. Jeg mindes, at der en Gang paa en af ornithologisk Forenings Udflugter blev en Diskussion om, hvorvidt Gulspurvens Slutningstone gik op eller ned, var

højere eller lavere end Begyndelsestonerne. Nogle holdt paa, at den var lavere, andre, hvoriblandt jeg selv, hævdede, at den var højere; at den var dette i de fleste Tilfælde, vidste jeg nok, men begyndte nu at studere Sagen lidt nøjere; jeg fandt da ud af, at det var forskelligt; hos nogle — de fleste — var Slutningstonen højere, hos andre lavere; men jeg fandt endvidere, at det kunde variere hos samme Individ. I Sanatoriets Køkkenhave sad hver Dag paa en Stenbunke en Gulspurv og sang; jeg lyttede mange Gange til den, og morsomt var det at høre, hvorledes den vekslede ganske regelmæssigt med Slutningstonen, saaledes at denne hver anden Gang var højere, hver anden Gang lavere end Begyndelsestonerne. — I 7 af Aarets Maaneder kan Gulspurvens Sang høres, og det er ikke som hos Stær og Lærke, at der er Ophold; den synger uafbrudt Juli igennem til ind i August, og holder næsten op paa Dato; i 1911, 12, 15 og 17 hørte jeg den synge sidste Gang 9 August, i 1916 10 August, 1913 12 August, 1911 13 August.

Med Redebygning er Gulspurven ikke særlig tidlig paa Færde; det tidligste Tidspunkt, jeg har fundet en Rede paa, er 21 April; den yngler to, maaske tre Gange aarlig, og hele Sommeren igennem fra hen i Maj findes der talrige Reder i Skoven og Parken. Det sidste Kuld er sent paa Færde, endnu hen i August findes mange Reder. I 1916 havde et Par 28 Juni faaet Unger udfløjne af det andet Kuld, saa der var rigelig Tid til et Kuld til. Nedenstaaende er en lille Oversigt over lidt af, hvad jeg har fundet af Reder i August:

1913.	3	August,	for et Par Dage siden Rede med store Unger.
—	12	—	der findes endnu Rede med Æg.
1915.	29	—	et Sted Rede med en stor Unge, et andet Sted Rede med 2 Æg, hvor Fuglen fløj af; den var altsaa endnu ved at lægge Æg.
1916.	3	—	i min Have Rede med 3 Æg.
1917.	1	—	jeg har i de sidste 10 Dage fundet 7 Reder med Æg eller Unger.
—	4	—	jeg fandt en Rede til i Dag og saa en Gulspurv, der slæbte store Straa sammen til Rede.
1917.	29	—	En Gulspurv fodrede lige udfløjne Unger.

Et Aar mindes jeg at have fundet Rede med Æg eller Unger i September men har ikke faaet Datoen optegnet.

Med Redeplads er Gulspurven særdeles nøjsom; den anbringer Reden paa Jorden, hvor der blot er en lille Smule Dækning over, nogle Kviste, lidt Plantevækst eller lignende, eller den bygger lavt i Buske; i unge Bøge findes den ofte, ligeledes i Graner. Der er en ejendommelig Forskel paa den Maade, hvorpaa den anbringer Reden til forskellige Aarstider, og jeg har nu lagt saa meget Mærke dertil i Aarenes Løb, at jeg har overbevist mig om, at der ingen Fejltagelse kan være; det første Hold Reder, som bygges sidst i April eller i Maj, anbringes for den langt overvejende Del paa Jorden, medens senere hen paa Aaret Rederne saa at sige udelukkende findes i Buske. Der staar i Dagbogen for 4 August 1917: »De 9 Reder, jeg har fundet i de sidste 14 Dage, sidder alle oppe i Buske, ingen af dem paa Jorden«. Hvad Grunden er til denne Forskel, ved jeg ikke, da der dog ogsaa ved det første Hold Reder er tilstrækkeligt Løv paa Buskene.

Naar det sidste Kuld Unger er udfløjet, drager Gulspurvene en Overgang ud paa Stubmarkerne for at leve højt af Kornet, der ligger tilbage, og her ses de i store Flokke, ofte sammen med Bogfinker. Efter Midten af Oktober vender en Del tilbage her til Sanatoriet, men Vintren igennem søger de Føden allevegne, hvor den er at faa, paa Veje, ved Gaarde og i Haver; ved Stranden holder de aldrig til i Modsætning til Bogfinkerne. Det er en ganske besynderlig Forskel, der kan være paa deres Optræden om Vintren her ved Sanatoriet og ved min Bolig; i nogle Aar ses de i Mængde, i andre slet ikke. Ved Fodringspladsen er de meget villige til at komme; det, som lokker dem der, er Fodring med Korn; alt andet Foder stiller de sig ret afvisende overfor. I Vintren 1908 — 09 og 1909 — 10 var der ingen her om min Bolig; de kom saa i 1910 — 11 i ret stort Tal; men iaar (Vintren 1918—19) ser jeg aldrig nogen, hverken ved min Bolig eller omkring ved Sanatoriet.

I Vintren 1915—16 var her en Del rundt om; hvor de opholdt sig om Aftenen og formodentlig havde Nattekvarter, fik jeg ogsaa at se; lige Nord for Sanatoriet er der et Krat af unge Bøge, 3—4 m høje, om Vintren delvis med Bladene paa; her saa jeg i Februar henimod Aften store Masser samle sig, saa at Bøgene sad fulde; det saa ud, som om alle Egnens Gulspurve her var samlede. 29 December 1915 staar der i min Dagbog: »Gulspurv ses rundt om i Parken; medens det ellers plejer at

være Graaspurve og Bogfinker, der holder til inde paa Sanatoriet, har jeg et Par Gange i Vinter truffet Gulspurve om Natten inde paa Gangene og siddende i Liggehallen; en Aften tog jeg en, der var kommen ind paa en Gang, med Haanden; en Morgen sad der paa en af Gangene en Gulspurv og hoppede foran mig, efterhaanden som jeg gik henad Gangen«. Men noget endnu ejendommeligere oplevede jeg et Par Aftener senere i Januar 1916: »Vinden Sydvest, Taage, Regn. Iaftes, da jeg kom ud af mit Hus, fløj der mod Muren udenfor en Gulspurv. Det var taaget, og den hvide Mur oplystes af en elektrisk Lampe; Gulspurven flagrede mod Lygten og Muren, og lod sig villigt tage med Haanden; jeg satte den i Bur sammen med 2 Kanarifugle, hvad den roligt fandt sig i. Men besynderligt var det, at iaften fandt akkurat det samme Sted; en Gulspurv blev atter taget her, medens den flagrede mod den oplyste Mur; havde den første ikke siddet nede i Buret, vilde jeg have tænkt, at det var den samme, som bar sig saaledes ad; nu tog jeg ogsaa den sidste og satte ned til Kammeraten; den næste Dag slap jeg dem ud, og senere er sligt ikke hændet«. Jeg antager, at de Gulspurve, som bærer sig saadan ad, er nogle, som er komne til andetsteds fra, da vore egne er saa vante til Lyset og den hvide Mur. — 3 December 1912 kom en flyvende ind ad Vinduet paa en Stue paa Sanatoriet, hvor vi stod en Del Mennesker og arbejdede. Jeg tog den med ned i Parken og slap den ud der; lidt efter kom den flyvende ind paa en anden Stue; i Nattens Løb maa den imidlertid have ønsket Forandring, thi den var fløjet ind paa en tredie Stue, hvor den sad om Morgenen. At det var den samme Fugl, var sikkert nok, thi jeg havde bestemt Kendemærke paa den.

Men ogsaa paa anden Maade end blot ved at komme ind i Bygningerne træder Gulspurvene i Forhold til os. I et Par Aar havde vi megen Fornøjelse af nogle, som holdt til sammen med os i Haven og deltog i vore Maaltider. Det begyndte i Sommeren 1915, da der fra hen i Juni hver Dag kom et Par, der havde Rede i min Have, og ved Bordet, hvor vi spiste, søgte Føde til Ungerne; de satte sig ugenert paa Bordet, spiste af Tallerkenerne, der stod foran os, men var endnu ikke at formaa til at spise af Haanden. I 1916 ynglede der i Maj og Juni flere Par i Haven; midt i Juni fandt jeg her en Rede med Æg, og to med udfløjne Unger. Da vi i Begyndelsen af Juni flyttede

Fig. 86. Gulspurv paa Reden.

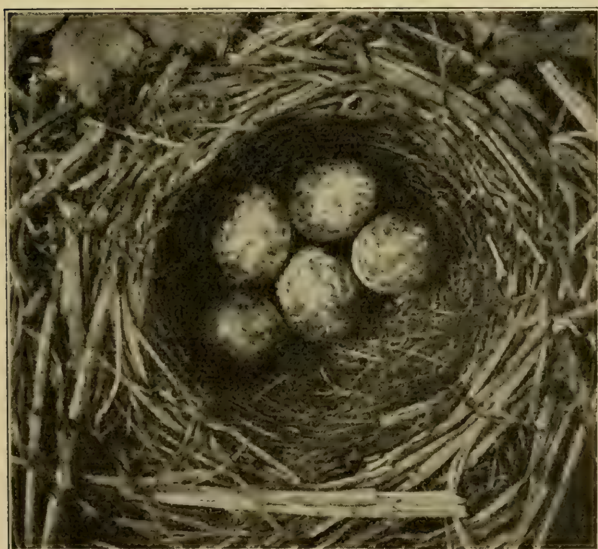

Fig. 87. Rede og Æg af Gulspurv.

ud i Haven og spiste til Stadighed, kom en Hun straks og tog Føde af Haanden; den proppede saa meget i Næbbet, den kunde have for at bringe det til de udfløjne Unger og kom straks tilbage igen. Hannen fløj ogsaa op paa Bordet men turde ikke spise af Haanden. Dens Frygt varede ikke længe; i Begyndelsen af August forsvandt Hunnen, rugede rimeligvis igen. Hannen var nu bleven dristig, kom ogsaa og spiste af Haanden, og havde faaet en anden Han med. De tog Brødet ud af Fingrene paa os, og fløj med det hen til Ungerne, som holdt sig skjult mellem Buskene og kun nu og da kom frem. Den ene Han — den oprindelige — var meget pragtfuldt farvet og let kendelig paa en rød Plet paa hver Kind, en Tegning som forholdsvis sjældent ses hos vore Gulspurve; i hvert Tilfælde har jeg ikke opdaget den paa nogle af de andre Gulspurvehanner, jeg træffer her omkring; lidt hen i August forsvandt den ene Han, men Hunnen kom igen, medens den sidste Han ogsaa forsvandt sammen med Ungerne; endnu 28 August er optegnet, at Hunnen kom og spiste af Haanden. Saa blev det Efteraar, vi flyttede fra Haven ind i Stuerne og saa foreløbig ikke mere til Gulspurvene; der kom en Del til Fodringspladsen i Vintrens Løb, men om de tamme var imellem, tør jeg ikke sige.

Kan Fuglene huske? læste jeg forleden som Overskrift over en lille Beretning, som netop viste, at en Fugl kunde huske fra det ene Aar til det andet. Nu kan man jo høre, hvordan det gik med de tamme Gulspurve! De første tre Maaneder af 1917 var sure og barske; det frøs stadig, og Is laa der, saa langt Øjet rakte. Den 15 April var den første Foraarsdag med stille Vejr $+ 9^0$ og Solskin; saaledes holdt det sig nogle Dage. En Dag, jeg kom hjem, sad min Datter paa Verandatrappen ud mod Haven, fløjtende efter Gulspurvene med lidt Franskbrød i Hænderne. Parret kom øjeblikkelig og tog Brødet ud af Haanden paa hende, og siden holdt de sig stadig til; det var tydeligt nok dem fra ifjor, thi det var Hannen med den stærkt røde Kindplet; en anden Han kom undertiden ogsaa, turde ikke selv spise af Haanden, men var meget fornærmet over Kammeratens Dristighed og søgte at jage den væk. Den tamme Han kom nu ikke blot til Bordet, men fulgte os, naar vi gik omkring i Haven; 15 Maj gik jeg her sammen med to af Sanatoriets Patienter for at vise dem noget Arbejde, der skulde gøres, og Gulspurven hoppede hele Haven rundt efter os. Saaledes havde jeg Parret

hele Sommeren igennem, undertiden kun Hannen, naar Hunnen rugede, undertiden begge, naar Ungerne var store. Hannen var yderst nærgaaende, kom øjeblikkelig, blot man satte sig ved Bordet, hoppede op i min Haand og tog Føden der (Fig. 32) og fløj op paa min Avis, naar jeg læste. Saa kom Efteraaret, Spisningen i Haven ophørte, Gulspurvene drog ud paa Marken, og det tamme Par har ikke vist sig siden.

Nogle undersøgte Reder viste følgende Forhold:

1. Rede i lav Busk, forladt før Æglægning. Vægt 37,5 g, indvendig Diameter 7 cm. Yderst et Lag af tørt Rajgræs, Vægt 18,5 g, nærmest bestemt til at danne Underlag for den egentlige Rede. Dette Yderlag var let adskilleligt fra et indre Lag, som var løst flettet af Blade og tørre Plantestængler, Vægt 13,5 g. Tydelig adskilleligt var endelig et inderste Lag, selve Udforingen, bestaaende af fine Plantedele og Rodtrævler, Vægt 4,5 g.

2. Forladt Rede, Vægt 34,5 g; indvendig Diameter 7 cm. Et ydre løst Lag af Tang, Blade, grove Plantedele af Vægt 12,5 g; et indre Lag af finere Plantetrævler og Blade løst vævet, Vægt 12,5 g. Endelig et inderste Lag af ganske fine Plantestængler og Rodtrævler, enkelte Hestehaar, Vægt 4½ g.

3. Et tæt Yderlag af grove Plantestængler; Laget tildels beregnet paa at udfylde Pladsen paa Grenvinkelen, hvorpaa Reden var anbragt. Nogenlunde adskilt herfra en indre Del af korte, fine Plantestængler og nogle Rodtrævler; inderst et Lag Hestehaar, der danner en sammenhængende Udforing, af Vægt 1,1 g.

BOMLÆRKE, KORNVÆRLING *(Emberiza miliaria).* Den er en af de faa virkelige Standfugle, vi har, findes Aaret rundt, om Sommeren paa Markerne og ses paa denne Tid hyppigt langs Vejene; Efteraar og Vinter træffes den flokkevis alene eller sammen med Gulspurve. Ofte kan Flokkene naa en ret anseelig Størrelse.

SNESPURV *(Emberiza nivalis).* Kun 2 Gange har jeg set den her, begge Gange i September. 22 September 1911 sad paa Svelmø en gammel Fugl i Vinterdragt paa en Sten tæt ved mig; den fløj saa op, steg højt til Vejrs og var borte med det samme; 20 September 1912 saa jeg en i Eskemose siddende paa et Gærde; 2 Dage efter saa jeg den igen; det var en ung Fugl i Vinterdragt; den var ganske tam, flyttede sig kun smaa Stykker ad Gangen og vendte stadig tilbage til det samme Sted.

EFTERSKRIFT

Oprindelig havde jeg tænkt at slutte mit Arbejde med en lille Beskrivelse af Trækforholdene her i Egnen; forskellige Omstændigheder har bevirket, at jeg foreløbig har opgivet dette; maaske vil der senere følge en Artikel herom.

Af de Billeder, som ledsager Afhandlingen, er de fleste tagne udtrykkelig med den for Øje; jeg har kun benyttet faa Billeder, som var tagne i andet Øjemed. Blandt de gengivne Fotografier er 1, 2, 5, 34 og 42 tagne af Sygeplejerske Frk. Elisabeth Lange, 29 af Frk. Marie Helms, 44 og 45 af Forstkandidat Fabricius, 73 af Fotograf M. Mikkelsen, 11 af stud. med. Svend Teisen, 12, 25 og 37 af Docent R. H. Stamm. Jeg skylder de paagældende Tak for velvillig Tilladelse til Gengivelse af Billederne. Samtlige øvrige 74 Billeder er tagne af Fotograf J. P. Caspersen, som i de sidste 3 Aar har taget et meget betydeligt Antal Billeder for mig af Fugle, deres Reder og Æg. Dette Arbejde har ikke udsat Optageren for Anstrængelser og Farer, som naar man skal fotografere Løver og Næshorn i vild Tilstand, men det har krævet megen Øvelse og Taalmodighed og en ikke ringe Interesse og Forstaaelse overfor de stillede Opgaver. Det kostede 5 Timers Arbejde, adskillige Magniumsbomber og brændte Fingre, før det første Gang lykkedes at faa taget et Billede af Musvitunger, der laa dybt nede i en Redekasse under skyggende Træer. Og faa tænker vel paa, hvor besværlig Optagelsen af et Billede som Fig. 50 (Digesvale i Færd med at forlade Redehullet) har været. Det er kun paa Billedet, Fuglen sidder ganske rolig, i Virkeligheden kom den hurtig ud af Redegangen og var borte i et Nu, maatte tages i det Brøkdel af et Sekund, den sad i Indgangsaabningen, noget, der mislykkedes adskillige Gange. Det Lysskær, der omgiver Fuglen, stammer fra Sollys, tilbagekastet fra Spejle, som to Medhjælpere haandterede i nogen Afstand. — Alle Fugle, Reder og Unger er, hvor andet ikke udtrykkelig angives, tagne i deres naturlige Omgivelser, men for nogle af Redernes Vedkommende har man maattet fjærne dækkende Kviste og Blade. Kort 1 er gengivet efter Generalstabens, Kort 3 efter Søkortarkivets Kort. Kort 2 er tegnet af Apotheker Kn. Jørgensen.

Gengivelsen af Kort og Billeder er foretaget af F. Hendriksens Reproduktionsatelier.

OM DEN ISLANDSKE RØDBEN *(TOTANUS CALIDRIS ROBUSTUS)*

AF

E. LEHN SCHIØLER

Da C. L. Brehm i 1831 i sin »Handbuch der Naturgeschichte aller Vögel Deutschlands« beskrev saa mange forskellige Former af evropæiske Fugle, opførte han ogsaa tre Former af den almindelige Rødben; men medens mange af hans andre Former virkelig ere til at genkende, kan dette ikke med Sikkerhed siges for Rødben-Formernes Vedkommende.

Brehm nævner først »der deutsche Meeruferläufer«, *Totanus littoralis*, Brehm; dernæst »der nordische Meeruferläufer«, *Totanus calidris* Bechst = *Scolopax calidris*, Linné, og endelig »der gestreifte Meeruferläufer« *Totanus striatus*, Brisson[1], hvilken sidste han dog kun har set i Ungedragt; af hans Beskrivelse lader sig derfor intet udlede.

Af Beskrivelsen af de to førstnævnte Former fremgaar, at hans »*littoralis*« skulde være lidt mindre end den typiske ɔ: den af Linné beskrevne Rødben, og have »den Scheitel kaum höher als die wenig erhöhte Stirn«, medens »*calidris*« skulde have »den buckelartigen Scheitel weit höher als die stark aufsteigende Stirn«.

Den typiske Rødben er den af Linné »Syst. Nat. Ed. X« Side 145 beskrevne *Scolopax totanus;* hvis da en Forskel mellem den svenske og mellemevropæiske Rødben kan paavises, skulde Navnet *littoralis* tilkomme sidstnævnte. Om »den nordischen Meeruferläufer« siger Brehm: »er lebt an den Küsten der nordeuropäischen Länder bis Island hinauf, wandert durch Deutschland, und ähnelt in seinen Sitten, seiner Nahrung und Fortpflanzung dem vorhergehenden« *(littoralis)*.

Men den Rødben, der bebor Island er ikke den typiske. Dens Hoved, Baghals, Vinger og Ryg har en mørkere mere graabrunlig end graalig Farvetone; Forhals, Bryst og Bug ere

[1] Se Noten Side 211.

DANSKE *TOTANUS CALIDRIS*

Hanner ♂♂

Lokalitet	Vinge	Næb	Mellemfod	Mellemtaa
Saltholm. 28/4 1917...	160	42	53,5	32
Avedøre. 27/3 1913...	157	41	47	33
— 27/3 1913...	156,5	43	50	32
Skjern. 15/5 1919....	156	40,5	52	33,5
Nørre Nebel. 22/5 1911	155	41	50	33
Saltholm. 23/5 1911...	155	41	49	33
Avedøre. 16/7 1912...	154	44	52	33
Thisted Omegn. 8/5 1903	154	44	50,5	—
Saltholm. 28/4 1917...	154	41	51	31
Thisted Omegn. 13/5 1906	153	43,5	52	33
Æbelø. N.-Fyn. 8/8 1904	152	42	47	32
Saltholm. 1/5 1903...	152	41	50	32
Ulfborg. 2/5 1918....	152	40	49,5	31,5
Biskjær. Mors. 24/5 1898	151	42,5	52	31,5
Tim. 1/6 1913........	151	42	52,5	34,5
Bro Mølle. Thy. 23/5 1905	151	41	49	31
Jørsby. Mors. 20/5 1898	151	39,5	45	32
Avedøre. 16/7 1914...	150,5	41,5	49	32
Nord Fyn. 20/4 1902..	150,5	41	49	33
Avedøre. 30/3 1913...	150	40	49	32
Vestervig. 1/9 1914...	150	39,5	44	32
Botø. Falster. 7/4 1901	149	44	50	32,5
Tim. 15/5 1917.......	149	41,5	48	31,5
Estruplund Randers. 14/8 1905...........	149	39	45	30,5
Eskildø. 25/5 1912....	148	42	46	32
Biskær. Mors 24/5 1898	148	40	46	30,5
Roskilde Fjord. 16/6 1895	147	41	50	31
Saltholm. 1/5 1913...	145	40,5	50	33
Gennemsnit...	151,8	41,4	49,2	32,2

Hunner ♀♀

Lokalitet	Vinge	Næb	Mellemfod	Mellemtaa
Tim. 1/6 1913.......	162	44	50	34
Saltholm. 16/4 1916...	161	45	52	34
Saltbæk Vig. 5/4 1917	160	43,5	51	33
Skjern. 11/5 1903....	160	43	51	34,5
Saltholm. 28/4 1917...	160	42	51	32
Roskilde Fjord. 18/6 1911	158	44	53	35
Saltholm. 23/4 1914...	158	44	52	33
— 17/4 1916...	158	40	52	34
Bro Mølle. Thy. 23/5 1905	157	44	50,5	35
Saltholm. 13/4 1916...	157	40	49	30,5
Fæggesund. 23/5 1898.	156	46	49,5	33
Gundsømagle 21/4 1912	154	43	52	35
Saltholm. 28/4 1917...	154	42	49	35
Bro Mølle. Thy. 23/5 1905	153,5	43	52	32
Saltholm. 28/4 1917...	153	42	51,5	34
— — —	153	41	49	32
Avedøre. 16/7 1912....	153	40	49,5	33
Nørre Nebel. 18/6 1911	153	40	46	32,5
Saltholm. 27/5 1900...	152	40	50	33
— 16/4 1916...	152	40	48	31
Gennemsnit...	156,2	42,3	50,4	33,3

stærkere og tættere stribede og plettede, og Kroppens Sidefjer have mere fremtrædende Tværtegninger; særlig Brystsiderne ere stærkt plettede, og det paa en graabrunlig, ikke lys Grundfarve. Hos de foreliggende 39 Stykker ser ogsaa Halen mørkere ud, idet dens mørke Tværstriber oftest ere bredere end de hvide, medens det omvendte er Tilfældet hos danske Rødben, af hvilke 48 Stykker — alle gamle Fugle ligesom de islandske —

SKANDINAVISKE *TOTANUS CALIDRIS*

Hanner ♂♂

Lokalitet	Vinge	Næb	Mellem-fod	Mellem-taa
Gøteb. Skærg. 22/5 1886	155	44	49	31
— — 25/5 1862	154	39	49	30
Varangerfjord........	151	39,5	46	31,5
Gøteb. Skærg. 15/5 1849	150	39	45	30,5
Kalmar. 28/5 1908	148	38	46	32
Goteb. Skærg. 4/6 1905	147	38	45	31
Södra Øland. 24/7 1901	141	38	46,5	31
Gennemsnit...	149,5	39,4	47,7	31

Hunner ♀♀

Lokalitet	Vinge	Næb	Mellem-fod	Mellem-taa
Gøteb. Skærg. 26/5 1849	161	44	49,5	31
Kalmar. 28/5 1908	160	44	49	33,5
Goteb. Skærg. 24/6 1878	160	43	51	31
— — 14/6 1882	159	41	51	33
Abisko. 24/8 1906.....	155	42	45,5	33,5
Goteb. Skærg. 4/6 1905	152,5	41	45,5	33
Varangerfjord	152	42,5	45	31
Gennemsnit ...	157,1	42,5	48,1	32,3

ISLANDSKE *TOTANUS CALIDRIS*

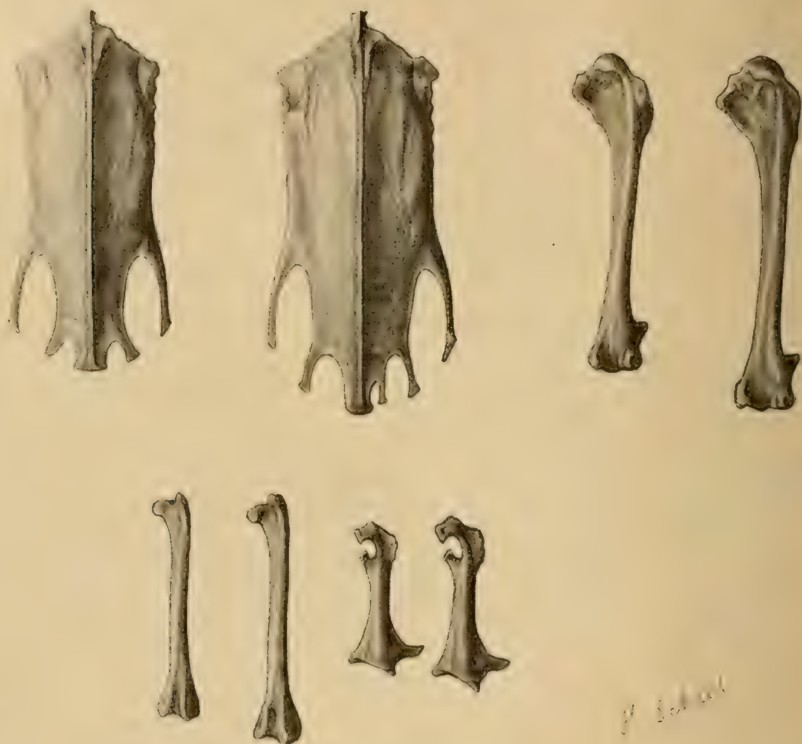
Hanner ♂♂

Lokalitet	Vinge	Næb	Mellem-fod	Mellem-taa
Husavik. 10/5 1910 ...	171	41,5	52,5	34
— 18/5 1913 ...	166	42	50,5	33,5
— 3/5 1910 ...	165	43	50,5	33
— 31/5 1913 ...	165	42,5	51	31,5
— 2/6 1909 ...	165	38	47	31,5
— 23/4 1909 ...	164	39,5	49	33,5
— 18/5 1913 ...	164	38,5	49	35
Röfarhafn. 17/6 1911..	163	41	49	33
Husavik. 28/4 1909 ...	163	40	50	33
— 11/5 1909 ...	163	38	49,5	35
— 18/5 1913 ...	163	37	48	33
— 29/5 1913 ...	162	43	51,5	33
— 5/5 1909 ...	162	41	50,5	32,5
— 23/4 1909 ...	161	41,5	47	34
— 23/5 1913 ...	161	41	52	35
— 6/6 1913 ...	161	41	47	32,5
— 24/5 1913 ...	161	40	48,5	32,5
— 29/5 1913 ...	160	42	51	32
— 21/5 1913 ...	160	40	49	33,5
— 29/5 1913 ...	160	39,5	49	32,5
— 25/4 1909 ...	159	41,5	48	34,5
— 19/7 1913 ...	158	41	51	34
— 16/5 1911 ...	158	39	52	33
Röfarhafn. 24/6 1911..	157	36,5	45	31,5
Gennemsnit...	162,2	40,3	49,4	33,2

Hunner ♀♀

Lokalitet	Vinge	Næb	Mellem-fod	Mellem-taa
Husavik. 7/6 1913 ...	170	43	50	34
Reykjavik. 16/4 1913..	169	43	50	34
Husavik. 10/5 1911 ...	167	43,5	51	35
— 24/5 1913 ...	167	42,5	51	33
— 6/5 1913 ...	167	41	48	33,5
— 18/5 1913 ...	167	40,5	49	34
— 24/4 1910 ...	165	43,5	50	34
— 31/5 1913 ...	165	42	49,5	34,5
— 27/5 1913 ...	164	42	52	35
— 2/5 1909 ...	162	45	46	33,5
— 31/5 1913 ...	162	40,5	49	33
— 19/5 1910 ...	161	41	47	35
— 19/5 1909 ...	161	38	—	—
— 26/4 1909 ...	160	44	48	33
— 2/6 1909 ...	158	42,5	50	34
Gennemsnit...	163,7	42,1	49,3	34

have foreliggget til Sammenligning. Disse svare i Henseende til Farve og Tegning næsten ganske til Beskrivelserne hos svenske Forfattere, Nilsson, Kolthoff og Jägerskiöld og Lönnberg;

Brystben, Overarme, Laar og Ravnenæbsben af dansk og islandsk Rødben.
Til venstre ♀ 28/4 1917 Saltholm. Vingen 160 mm.
Til højre ♀ 31/5 1913 Husavik. Vingen 162 mm.
Nat. Størrelse.

Professor Jägerskiöld har venligst sammenlignet en Del tilsendte islandske og danske Skind med Göteborg Museets svenske og skriver: »Ingen af disse viser ved Brystets Sider den mørke Grundfarve. Derimod viser en Del af vore mellemsvenske en noget mørkere Tone paa Ryggen end de af Dem sendte danske Fugle. Halen og Brystsiderne er dog ligesom hos de danske«. Paa hosstaaende Maaloversigt gives de af Prof. Jägerskiöld godhedsfuldt meddelte Maal af svenske Fugle, hvoraf ses, at disse ogsaa i Henseende til Størrelse ere næsten ganske som danske

Rødben, der gennemsnitlig have Vingen (28 ♂♂) 151,8 mm og (20 ♀♀) 156,2 mm; største og mindste Maal for ♂♂ 160 og 145 mm, for ♀♀ 162 og 152 mm, jfr. hosstaaende Maaloversigt. Islandske Rødben ere noget større, idet Vingen hos 24 ♂♂ gennemsnitlig er 162,2 mm (største Maal 171, mindste 157 mm), hos 15 ♀♀ gennemsnitlig 163,7 mm (største Maal 170, mindste 158 mm); Forskellen i Næb og Benmaal synes ubetydelig, men Mellemfod og Tæer se dog gennemgaaende — saavidt efter tørre Skind kan dømmes — noget grovere ud. Hele Fuglen synes da grovere, og det kommer tydeligst til Udtryk ved Sammenligning af Brystben og Lemmeknogler, se Fig. Side 210. Til Sammenligning er valgt: dansk ♀ fra Saltholm $^{28}/_{4}$ 17, hvis Vinge er 160 mm og islandsk ♀, Husavik $^{31}/_{5}$ 13, hvis Vinge er 162 mm. Unge islandske Rødben ere større og brunere i Farve end danske i samme Alder. For den islandske Form foreslaas Navnet *Totanus calidris robustus.*

Hantzsch skød ♂ og ♀ ved Hjalteyri 18 Juni 1903 og opgiver (Beitrag zur Kenntnis der Vogelwelt Islands (1905) Side 250) Vingemaalet til 160 og 169 mm, Mellemfod 45,5 og 50 mm, Mellemtaa 32 og 35 mm, som det ses godt svarende til foranstaaende Maal. Vægten af de friske Fugle opgiver Hantzsch til 146 for ♂ og 164 g for ♀; af danske Fugle er tilfældigt kun nogle faa vejede, men de synes til Gengæld at oplyse Forholdet godt; to ♀♀ og en ♂ skudte $^{23}/_{5}$ 1905 ved Bro Mølle, Thy, vejede 127,4, 132 og 95,5 g; en ♀ fra Saltholm $^{23}/_{4}$ 1914, 132 g.

For ydet Bistand bringer jeg Professor Jägerskiöld min bedste Tak.

[1] I Brissons Ornithologie (Paris 1760) Tom. V. Side 132 o. f. nævnes le chevalier rouge, som er Linnés Rodben (Henvisning til Syst. Nat. Ed. X), le chevalier rayé, Totanus striatus og le chevalier tacheté, Totanus naevius. Om de to sidste siges, at de er mindre end de førstnævnte og »on les trouve sur les bord de la mer«; efter Beskrivelserne kunde man næsten tro, at striatus var ung og naevius udfarvet Fugl, men Afbildningerne af bægge (Tavle XVIII) vise to gamle Fugle, den ene (naevius) noget mere plettet end den anden; Forbillederne have vist været dels en Fugl i Foraarsdragt (striatus), dels en Fugl i slidt Yngledragt (naevius); at Brisson skulde have haft islandske Rodben for sig, synes efter det foreliggende ikke sandsynligt.

SKADEGØG (*COCCYSTES GLANDARIUS* (L)) i DANMARK

AF

JOHANNES FERDINAND

Den 27 September 1917 skød Forpagter H. Hertz, Herlufsholm, et Eksemplar af denne Fugl i Klitterne ved Lodbjerg i Thy. Ved en beklagelig Fejltagelse kom kun Kropskelet og nogle Lemmeknogler mig i Hænde. Om Skeletdelene, som overlodes til Zoologisk Museum, har Hr. Inspektor Herluf Winge i Brev velvilligst meddelt mig følgende: »I min afdøde Broders Samling findes nogle Knogler, udtagne af et Skind af *Coccystes glandarius*, blandt dem Spoleben, Albueben og Skinneben; tilsvarende Knogler findes mellem dem, som De har sendt, og Overensstemmelsen mellem Knoglerne af de to Sæt er saa fuldkommen i Form og Størrelse, at der ikke kan tvivles om, at de er af samme Art«.

Forinden havde Forpagter Hertz efter Hukommelsen givet følgende Beskrivelse af Fuglen: Størrelsen som »en lille Skade«, Halen smal, sort og fuldkommen saa lang som en Skades. Hovedet sort, til under Næbroden; Næb som en Drossels; Struben med et trekantet (?), skidengult Parti eller Krave, som gik jævnt over i det hvide Bryst og den hvide Bug; Vingerne forholdsvis korte, mørkebrune; Fødder sortblaa.

Denne Beskrivelse passer ganske godt med Beskrivelserne hos Naumann og Brehm. Naar der i den intet nævnes om de hvide Pletter, som skal være saa karakteristiske for Fuglen, formoder jeg, at det skyldes, at Fjerdragten har været meget slidt. Naumann skriver desangaaende (Side 412): »Fjerdragten er, som hos alle sydlige Fugle, meget udsat for Slid og Farverne for Afblegning; ved Afslidning af Fjerspidserne bliver de hvide Pletter paa de øvre Dele mindre eller forsvinder til Dels helt«.

Angaaende Fuglens Alder skriver Hr. Museumsamanuensis mag. sc. R. Hørring velvilligst i Brev følgende: »Knoglerne er af en udvokset Fugl, ikke af en Unge, ɔ: Knogleoverfladen er blank og haard, Kammene vel udviklede, *coccygis* helt sammen-

vokset o. s. v. Efter alt foreliggende er det altsaa sandsynligt, at det er en gammel Fugl, som har forvildet sig her til Landet«.

Slægten *Coccystes*, Glog. (Skadegøge), som omfatter Fugle af vor almindelige Gøgs Størrelse, karakteriseres ved et smalt, slankt Næb og spids Top paa Hovedet; Halen er trappeformet, længere end Vingerne; Løbet omtrent saa langt som Mellemtaaen; Næsebor runde eller ovale.

Hertil regnes 9 Arter, som bebor Afrika, Indien og Sydeuropa.

Arten *Coccystes glandarius* (L.), (Skadegøg) er paa Oversiden brun; Overhovedet med Fjertop graat (eller sort); Vingerne hvidplettede, korte; Undersiden og Undervingedækfjerene hvide eller gullige; Spidsen af Styrefjerene hvide.

Ved Hjælp af disse Skelnemærker skal den være let at kende fra de øvrige Slægtninge.

Den er paavist som Ynglefugl i hele Nordafrika, som er dens egentlige Hjemland; desuden i Dele af Spanien og Portugal, Cypern, Lilleasien, Palæstina og Persien.

Den er truffet flere Steder spredt i Sydeuropa, tre Gange i Tyskland (den ene Gang i Mecklenburg i 1837) og fire Gange i England.

Skadegøgen er en sky Fugl, som holder til i Skove eller i store Haver (i Ægypten (Brehm)). Den lever af alle Slags store Insekter og Larver. Æggene, som i den Grad ligner Skadeæg, at det skal være næsten umuligt at se Forskel, lægges i Reden hos forskellige Arter Kragefugle: Skade *(Pica caudata)* i Spanien, Lilleasien og Cypern; *Pica mauritanica* i Algier; Blaaskade *(Cyanopica Cooki)* i Spanien og Portugal; Ravn *(Corvus corax)* i Spanien; Krage *(Corvus cornix)* i Ægypten; Skovskade *(Garrulus melanocephalus)* i Palæstina; *Carine glaux* i Nordafrika.

Den benyttede Litteratur:

Naumann: Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas. Sidste Udgave ved Dr. Carl Hennicke. I IV Bind omtales Fuglen S. 411—414. Afbildning af ♂ ad. og ♂ juv. paa Tavle 44.

Brehms Tierleben; 4de Udgave ved Prof. Dr. O. zur Strassen. Die Vögel, II Bd. 1911 (S. 447—450); kolor. Tavle, formodentlig af ung Fugl. Brehms Beskrivelse af *C. gland.* skal efter Naumann være af en Hun.

Anton Reichenow: Die Vögel, Handbuch der systematischen Ornithologie. Stuttgart 1911—14. II Bd. S. 21—22.

RETTELSER TIL P. NIELSENS AFHANDLING »OPTEGNELSER VEDRØRENDE ISLANDS FUGLE« I HÆFTE I—II

Side	34	L. 27	fuglerige læs fiskerige
—	35	- 7	Grafinngar læs Grafningar
—	37	- 1	Gegnishöla — Gegnishóla
—	-	- 22	Hranngerði — Hraungerði
—	40	- 19	7.° læs 7,3°
—	-	- 28	Rauþisánður læs Rauðisandur
—	-	- 29	Prosthólahrepp læs Presthólahrepp
—	45	- 11	Log læs Sog
—	51	- 34	Halt læs Holtum
—	56	- 11	40 Kilometer læs 4 Kilometer
—	58	- 32	Jánsson læs Jónsson
—	63	- 17	Odáðahvann læs Odáðahraunn
—	64	- 28	efter »Skeiðarársanður« mangler Punktum og næste Sætning begynder med stort I —
—	67	- 14	efter »9 Oktober« tilføjes 1909
—	69	- 9	Laptastaðir læs Loptstaðir
—	70	- 20	Presthalahrepp læs Prestholahrepp
—	73	- 2	almindeige læs almindelige
—	-	- 11	efter »ogsaa« tilføjes — om Vintren
—	76	- 18	Grumsnes læs Grimsnes
—	-	- 19	Haltamannahrepp læs Holtamannahrepp

INDEX

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 13, HÆFTE III–IV.

AARGANG 1—2 AF D. O F.'s TIDSSKRIFT KØBES

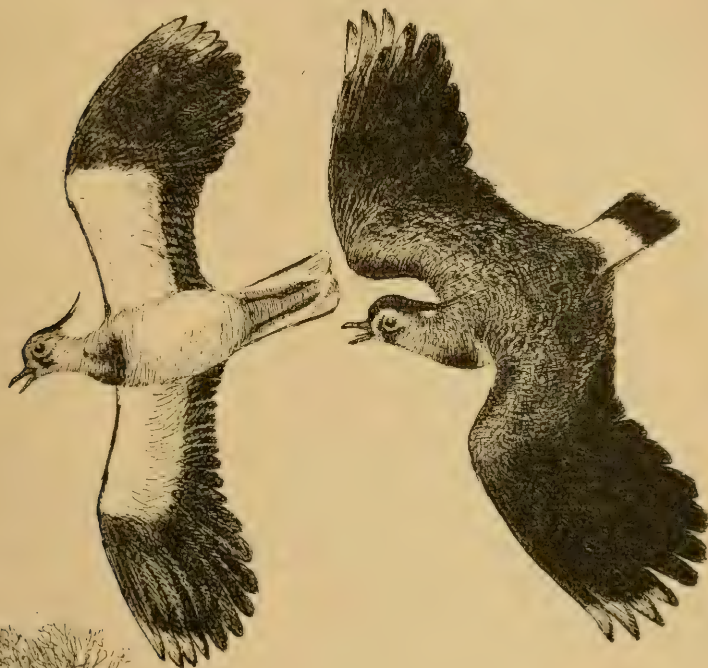
Da Tidsskriftets to første Aargange er udsolgte, købes disse Aargange eller enkelte Hæfter af Kassereren, Fuldmægtig I. Späth, Sparekassen for København og Omegn, Niels Hemmingsensgade 24.

H. H. Thieles Bogtrykkeri. København

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

Kjøbenhavn

REDIGERET AF
O. HELMS (I—II, S. 1—90)
OG AF
BESTYRELSEN (III—IV, S. 91—174)

1919—1920

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

INDHOLD AF AARGANG 14.

HÆFTE I—II.

HÆFTE III—IV.

FORENINGSMEDDELELSER.

GENERALFORSAMLING I D. O. F.

»Dansk ornithologisk Forening«'s Generalforsamling afholdtes Lørdag d. 25. Oktober 1919 i Grundtvigs Hus. Der var mødt ca. 30 Medlemmer.

Formanden indledede Mødet med en smuk Mindetale over den nys afdøde Næstformand, Arkitekt Hagerup, som Dagen forud var blevet stedet til Hvile.

Formanden foreslog Kontorchef Jansen til Dirigent; denne valgtes.

Dirigenten fastslog Generalforsamlingens lovlige Indvarsling og gav Ordet til Formanden, som afgav Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar. De økonomiske Forhold har voldt nogen, dog ikke uoverkommelig, Vanskelighed, men der havde paa Grund af disse ikke været afholdt saa mange Møder eller Udflugter som sædvanlig — af de sidste dog to. Men alene Portoudgifterne til Indkaldelse var meget store, og der maatte spares, hvor der kunde spares. Han rettede en særlig Tak til Redaktøren af Tidsskriftet, Overlæge Helms, for dennes store Arbejde i Foreningens Interesse, og rettede ligeledes en Tak til Læge Sylv. M. Saxtorph dels som Kasserer, dels som Redaktionssekretær.

Paa Generalforsamlingen i Fjor stilledes Forslag om Kontingentforhøjelse, men Forslaget kunde ikke gennemføres paa Grund af for sen Fremkomst. Aarets Forløb har vist, at det er nødvendigt at forhøje Kontingentet, idet Regnskabet kun har kunnet balancere saa vidt, som det har, ved Hjælp af Gaver, ca. 900 Kr., og ved et ekstraordinært stort Salg af gamle Hæfter, ca. 460 Kr. Det var dog et Spørgsmaal, om en saadan Forhøjelse kunde finde Sted paa dette Tidspunkt uden særlig Henvendelse til hvert enkelt Medlem.

Regnskabet har været fremlagt til Eftersyn, men ingen har ønsket at se det. Det slutter med en Kassebeholdning paa 1190 Kr., hvoraf der skyldes Bogtrykker Thiele 1105 Kr. for Trykning af Hæfterne I og II; den Sum, hvormed der gaas over i det nye Regnskabsaar, er saaledes knapt 100 Kr., og saa skyldes der for Trykning af Hæfterne III og IV, som kommer meget snart.

Decharge gaves.

Af Bestyrelsen afgaar efter Tur Docent Stamm, og Dr. Saxtorph har maattet opgive Kassererstillingen paa Grund af Ansættelse ved Nakkebøllesanatoriet. Docent Stamm foresloges genvalgt, og Fuldmægtig Späth foresloges som Kasserer. Begge valgtes. I Stedet for Arkitekt Hagerup foresloges (af Dr. Krabbe) Fuldmægtig R. Jul. Olsen; da denne ikke var til Stede, anmodede Formanden om Forsamlingens Tilladelse til, at Bestyrelsen maatte supplere sig med ham og, hvis han ikke ønskede at modtage Valg, da at maatte supplere sig med en anden. Dette vedtoges.

Under Punkt 4 forelaa Forslag fra forskellige Medlemmer om Kontingentforhøjelse fra de nuværende 5 Kr. til 8 à 10 Kr. Fra Dr. Saxtorph og stud. mag. Å. Vedel Tåning forelaa Forslag om at formaa Bestyrelsen til at søge Statstilskud. Ved Afstemning vedtoges det med 14 Stemmer mod 4 ikke at søge dette. Af N. Christiansen udtaltes der Ængstelse for at sætte Kontingentet op til det dobbelte af det nuværende; dette blev derefter sat til 8 Kr. fra næste Regnskabsaars Begyndelse, og det vedtoges, at der med det ny udkommende Hæfte skal følge en Meddelelse til Medlemmerne indeholdende en Henstilling om allerede fra dette Regnskabsaars Begyndelse at betale 8 Kr., idet der derved aabnes Udsigt for de Medlemmer, der ikke ønsker fremtidig at betale 8 Kr., til at kunne udmelde sig i Aarets Løb.

Docent Stamm afgav Beretning om »Rejse- og Studiefondet«, som havde udbetalt 200 Kr. til den nordiske Kommission for Trækfuglestudier, men iøvrigt var saaledes situeret, at Grundkapitalen stod i Fare for at angribes.

Ekskursionsudvalgets Formand, Læge Krabbe, omtalte det uheldige Tidspunkt for den sidst afholdte Ekskursion til Amager Sydkyst. Tidspunktet var valgt under Hensyntagen til den faa Dage senere indtrædende Jagtsæson, men Turen havde kun i ringe Grad givet det særlig tænkte Udbytte, nordiske trækkende Vadefugle, og Deltagelsen havde kun været ringe, da det var lige i Ferietiden.

Generalforsamlingen sluttet.

Derefter skulde Adjunkt Ferdinand have holdt Foredrag men han var blevet forhindret, og Formanden oplæste derfor, hvad Adj. F. havde at berette om Skadegøgen *(Coccystes glandarius)*. Foredraget vil findes trykt i foregaaende Hæfte.

Dernæst talte Formanden i store Træk om den ornithologiske Litteratur fra den ældste Tid til vore Dage og nævnede sluttelig en Del Opgaver, som de unge Ornithologer burde tage op, Studier over Trækkene, geografiske Racer, nævnede flere Eksempler paa danske Arter, indenfor hvilke allerede flere geografiske Racer, trufne i Danmark, er repræsenterede, Spetmejsen *(Sitta europæa* og *S. e. cæsia)* m. fl.

I. S.

MØDE I DANSK ORNITHOLOGISK FORENING

Fredag 5 December holdtes Møde i Grundtvigs Hus, hvortil ca. 60 Medlemmer havde indfundet sig. O. Helms holdt Foredrag »Fra mit Samliv med Fugle«, illustreret med ca. 120 Lysbilleder.

HENSTILLING TIL MEDLEMMERNE.

Bestyrelsens Henstilling til Medlemmerne om at indbetale 3 Kroner, som den paa Generalforsamlingen i Oktober 1919 vedtagne Forhøjelse af Aarskontingentet andrager, er kun i ringe Grad efterkommet, og paa Grund af den siden 1914 skete Prisstigning paa Papir, Bogtrykker- og Bogbinderarbejde, Porto m. m. er Foreningens Indtægter ikke tilstrækkelige til, at Tidsskriftet kan udsendes i sædvanligt Omfang; en endog ret betydelig Indskrænkning vil blive nødvendig.

Da Bestyrelsen meget nødig vælger denne Udvej og formoder heri at være i Overensstemmelse med Medlemmerne, navnlig da der foreligger interessante Artikler, tilsammen saa omfangsrige, at de ikke vil kunne rummes i indeværende Aargangs Hæfter, naar disse faar det sædvanlige Omfang, vil der blive gjort Forsøg paa at tilvejebringe Midlerne til de sædvanlige 4 Hæfter ved, at der til de Medlemmer, som ikke har betalt det vedtagne Kontingent paa 8 Kroner, vedlægges Postanvisninger lydende paa 3 Kroner.

Skulde dette Skridt ikke faa det ønskede gode Udfald, vil det blive nødvendigt at indskrænke Hæfternes Antal og Omfang.

Bestyrelsen.

NYE MEDLEMMER.

Brodersen, R. A., Dyrlæge, Vesterskerninge.
Fløystrup, Handelsgartner, Nørrebrogade 36, København N.
Fontenay, le Sage de, Skovrider, Humle Oure, Kværkeby.
Hammer, Kaj, Læge, Aalborg.
Heilbuth, W., stud. art., Søholm, Lyngbyvej.
Johansen, Georg, Apoteker, Faaborg.
Kgl. Universitets-Bibliotek i Lund, Sverige.
Müller, V., Læge, Køge.
Olsen, I., Stationsforstander, Ollerup.
Rømeling, E. v., Tandlæge, Køge.
Schou-Jensen, Læge, Ulbølle.
Steenberg, C. M., mag. scient., Petersborgvej 6, København Ø.
Steenberg, Johanne, Frue, Petersborgvej 6, København Ø.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Vekselerer E. Lehn Schiøler, Uraniavej 14—16, V.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge O. Helms, Nakkebøllefjord pr. Pejrup.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Fuldmægtig J. Späth, Sparekassen for København og Omegn, Niels Hemmingsensgade 24, K.

Meddelelser om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Ekskursionsudvalget bestaar af Læge Th. N. Krabbe, Konservator A. L. V. Manniche og Docent R. H. Stamm. Forslag til Ekskursioner bedes sendte til Udvalgets Formand, Læge Th. N. Krabbe, Geysers Allé 2, S.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, faa 25 Særtryk gratis.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, naar det ønskes, faa Tidsskriftets 1. og 2. Aargang (forsaavidt de haves) for 12 Kr. hver, de øvrige Aargange for 8 Kr. hver.

Indmeldelse i Foreningen kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer, til Redaktøren eller Kassereren. Medlemsbidraget er 8 Kr. aarligt heri indbefattet Betaling for Tidsskriftet, for udenlandske Medlemmer 10 Kr.

E. LEHN SCHIØLER,
Formand,
Uraniavej 14—16, V.

A. KOEFOED,
Smallegade 56[3], F.

R. JUL. OLSEN,
Københavnsvej 1,
Hellerup.

R. H. STAMM,
Larslejstræde 9[3], K.

I. SPÄTH,
Niels Hemmingsensgade 24, K.

FORENINGSMEDDELELSER.

Efter 14 Aars Virksomhed som Redaktør af vort Tidsskrift har Overlæge Helms ønsket at trække sig tilbage fra dette Hverv.

Det er med stor Beklagelse, at Bestyrelsen tager Afsked med en af Dansk ornithologisk Forenings virksomste Bærere, og den udtaler herved paa Medlemmernes og egne Vegne sin hjærtelige og dybtfølte Tak for det utrættelige og udmærkede Arbejde, som Overlægen har ydet i denne lange Aarrække.

UDFLUGT TIL SALTHOLM SØNDAG 6. JUNI 1920.

Fra Amagerbro Station afgik Deltagerne, hvis Antal var 28, om Morgenen med Tog 8^{40} til Kastrup, hvorfra man med Motorbaad sejlede over til Saltholms Nordende, hvor man landede lidt over Kl. 10. Efter indtaget Frokost i Holmegaards Have begav man sig ved $11^1/_2$ Tiden til Fods, oftest delt i Smaapartier, ud over Øen, idet man straks gik over til Østkysten og her afsøgte »Skoven« og en Del af Kysten syd for denne. Derefter bevægede man sig tværs over Øen, afsøgte Plantagen midt paa denne og vendte omsider langs den nordlige Del af Vestkysten tilbage til Holmegaard, hvor man atter var henad Kl. $5^1/_2$. Den nordligste Del af Øen tillod Tiden som sædvanligt ikke at afsøge. Efter Hvil og Maaltid forlod man atter Saltholm ved 7 Tiden og vendte med samme Befordringsmidler som om Morgenen tilbage til Amagerbro Station.

Vejret var særdeles fint, men Jordbunden som Følge af den foregaaende regnfulde Periode yderst fugtig. Det ornithologiske Udbytte havde været tilfredsstillende. Dog var det en almindelig Opfattelse, at der saas langt færre løbende Unger og langt færre Reder med Æg af Svømme- og Vadefugle end i tidligere Aar paa samme Tid. Muligt maatte Aarsagen hertil søges i den fugtige Jordbund, muligt i udstrakte ulovlige Redeplyndringer, som ifølge modtagne Oplysninger havde været foretaget af forskellige uvedkommende i den foregaaende Tid. Som den mærkeligste Iagttagelse skal nævnes Synet af et Odinshane-Par (♂ ♀), som svømmede i en af Dammene, og som saa godt som alle Deltagere fik Lejlighed til at betragte i Ro og Mag paa ganske nært Hold. (Kun én Gang tidligere — 2. Juni 1889 ved Varde — angives Odinshane at være truffen i Danmark i Yngletiden.) Ligeledes fortjener vel Fundet af en Lærkerede indeholdende 5 Æg, af hvilke de 3 af Lærke, de 2 af Ryle (Tringa alpina), at nævnes.

Følgende 40 Arter iagttoges med Sikkerhed: Atling (Anas querquedula) nogle, Spidsand (Anas acuta) en Del samt et Kuld Unger paa 9, Stokand (Anas boscas) en Del, Skeand (Anas clypeata) nogle samt et Kuld Unger paa 10 og en Rede med 9 Æg, Gravand (Tadorna vulpanser) nogle, Ederfugl (Somateria mollissima) en Del samt 3 Reder med Æg, Toppet Skallesluger (Mergus serrator) en Del, Ager-

høne (Perdix cinerea) 1, Vibe (Vanellus cristatus) Mængde samt nogle løbende Unger og mange Reder med Æg, Stenvender (Strepsilas interpres) 1, Strandskade (Hæmatopus ostreologus) Mængde samt en Del Reder med Æg, Mudderklire (Actitis hypoleuca) Par Stk., Rødben (Totanus calidris) Mængde, Brushane (Machetes pugnax) nogle, Ryle (Tringa alpina) Mængde samt en Del løbende Unger og en Del Reder med Æg (se tillige Bem. ovenfor), Brednæbet Ryle (Limicola pygmæa) 1 + 1, Odinshane (Phalaropus hyperboreus) 2 sammen (se Bem. ovenfor), Hættemaage (Larus ridibundus) Mængde samt en Del løbende Unger og en Del Reder med Æg, Havmaage (Lanus argentatus) nogle, Svartbag (Larus marinus) nogle, Dværgterne (Sterna minuta) nogle samt en Rede med 3 Æg, Terne, (Sterna hirundo, dog muligt macrura) en Del samt en Rede med Æg, Hejre (Ardea cinerea) 1, Krage (Corvus cornix) 3 sammen, Tornskade (Larius collyrio) 1, Digesvale (Hirundo riparia) en Del, Forstuesvale (Hirundo rustica) en Del, Lærke (Alauda arvensis) mange samt nogle Reder med Æg (se tillige Bem. ovenfor), Stær (Sturnus vulgaris) nogle faa, Tornsanger (Sylvia cinerea) 1, Gulbug (Hypolais icterina) 1, Engpiber (Anthus pratensis) 1 + 1 samt en Rede med 6 Æg, Skovpiber (Anthus arboreus) 1, Gul Vipstjert (Motacilla flava) 2 + 2, Hvid Vipstjert (Motacilla alba) nogle faa, Graa Fluesnapper (Muscicapa grisola) 1, Husspurv (Passer domesticus) nogle faa, Irisk (Cannabina linota) nogle faa.

Om Aftenen Kl. ca. $8^1/_2$ var man atter i København.

Th. N. Krabbe.

UDFLUGT TIL AMAGERS SYDKYST SØNDAG 29. AUGUST 1920.

Om Morgenen samledes Deltagerne paa Amagerbro Station, hvorfra man med Tog 8^{40} afgik til St. Magleby Station. Deltagernes Antal var 15. Efter at have spist Frokost i en Restaurationshave tæt ved Stationen begav man sig ud til Sydkysten, som man fulgte mod Vest indtil et Stykke forbi Aflandshage. Tilbagevejen til St. Magleby Station foregik ad Landevejen, idet man tillige afsøgte en Del Marker og levende Hegn. Fra St. Magleby vendte man ved 5 Tiden med Tog tilbage til Amagerbro.

Turen var begunstiget med det fineste Solskin, men en stormende nordlig Vind forringede sikkert det ornithologiske Udbytte kendeligt. Listen over iagttagne Fugle blev ikke desto mindre særdeles respektabel, dog uden at frembyde noget særligt mærkeligt.

Med Sikkerhed iagttoges følgende 41 Arter: Krikand (Anas crecca) en Del, Spidsand (Anas acuta) 2 sammen (♂ og ♀), Stokand (Anas boscas) nogle, Agerhøne (Perdix cinerea) Flok paa 19, Vibe (Vanellus cristatus) en Del, Mudderklire (Actitis hypoleuca) 1, Svaleklire (Totanus ochropus) nogle faa, Rødben (Totanus calidris) 1, Hvidklire (Totanus glottis) nogle faa, Ryle (Tringa alpina) nogle faa, Horsegøg (Gallinago scolopacina) Par Stk., Hættemaage (Larus ridibundus) 1, Stormmaage (Larus canus) en Del, Svartbag (Larus marinus) Par Stk., Hejre

(Ardea cinerea) nogle faa, Taarnfalk (Falco tinnunculus) nogle, Dvergfalk (Falco æsalon) 1, Musvaage (Buteo vulgaris) nogle, Spurvehøg (Accipiter nisus) Par Stk., Mursvale (Cypselus apus) 1, Krage (Corvus cornix) Par Stk., Tornskade (Lanius collyrio) 1, Digesvale (Hirundo riparia) en Del, Bysvale (Hirundo urbica) en Del, Forstuesvale (Hirundo rustica) en Del, Lærke (Alauda arvensis) en Del, Stær (Sturnus vulgaris) mange, Engpiber (Anthus pratensis) mange, Skærpiber (Anthus aquaticus var. obscurus) en ung Fugl, Gul Vipstjert (Motacilla flava) mange, Hvid Vipstjert (Motacilla alba) en Del, Solsort (Turdus merula) 1, Stenpikker (Saxicola oenanthe) 2 sammen, Bynkefugl (Praticola rubetra) 1+1, Rødstjert (Ruticilla phoenicura) Par Stk., Husspurv (Passer domesticus) en Del, Skovspurv (Passer montanus) Par Stk., Bogfinke (Fringilla coelebs) 1, Irisk (Cannabina linota) 1, Gulspurv (Emberiza citrinella) 1, Bomlærke (Emberiza miliaria) 1.

Om Eftermiddagen ved 5½ Tiden var man atter i København.

Th. N. Krabbe.

NYE MEDLEMMER.

Hansen, Ellen, Frøken, Gentoftevej 6, Gentofte.
Bing, Jens H., Skolediscipel, Bispebjærg Hospital.
Fresach, John, Kunstmaler, Sortkjær pr. Kvissel.
Arentoft, Leo, Lædervarehandler, Gl. Kongevej 157.
Petersen, N. C., Fabrikant, Clædnesgade 6, Flensborg.
The New York Public Library, New York.
Nykjøbing Kathedralskole, Nykjøbing F.
Kjøbenhavns Kommunebibliotheker.
Pedersen, Kontorchef, Stat. Dep., Dosseringen 50.
Sørensen, Aabo, Konservator, Silkeborg.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendt til Formanden, Vekselerer E. Lehn Schiøler, Uraniavej 14—16, V.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendt til Docent R. H. Stamm.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendt til Kassereren, Fuldmægtig J. Späth, Sparekassen for København og Omegn, Niels Hemmingsensgade 24, K.

Meddelelser om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Ekskursionsudvalget bestaar af Læge Th. N. Krabbe, Konservator A. L. V. Manniche og Docent R. H. Stamm. Forslag til Ekskursioner bedes sendt til Udvalgets Formand, Læge Th. N. Krabbe, Geysers Allé 2, S.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, faa 25 Særtryk gratis.

Ny tiltrædende Medlemmer kan faa Tidsskriftets tidligere Aargange — med Undtagelse af 1. og 2. Aargang, der er udsolgt, — for 10 Kr. (Aargang 3—9) og 8 Kr. (Aargang 10—13).

Indmeldelse i Foreningen kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer. Medlemsbidraget er 8 Kr. aarligt (heri indbefattet Betaling for Tidsskriftet), for udenlandske Medlemmer 10 Kr.

E. LEHN SCHIØLER,
Formand,
Uraniavej 14—16, V.

R. JUL. OLSEN,
Næstformand,
Københavnsvej 1, Hellerup.

A. KOEFOED,
Smallegade 56[3], F.

I. SPÄTH,
Kasserer,
Niels Hemmingsensgade 24, K.

R. H. STAMM,
Hovmarksvej 26, Charlottenlund

Redaktionen af foreliggende Dobbelthæfte er foretaget af Bestyrelsen. Med næste Aargang overtages Redaktionen af Docent Stamm.

Tidsskrifter, trykte Afhandlinger o. l., der sendes til Foreningen, bedes fremtidig adresseret til Formanden.

14. AARGANG HÆFTE I—II

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF

O. HELMS

Kjøbenhavn Marts 1920

FUGLELIV I KJØBENHAVN.

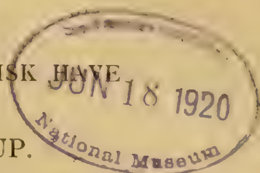
IAGTTAGELSER

FRA

ØSTRE ANLÆG OG BOTANISK HAVE

AF

ANTON FLØYSTRUP.

Af de foreliggende Meddelelser om Forekomsten af Fugle i Danmark har for Trækfuglenes Vedkommende vel ingen saa stor Betydning som den lange Række af Indberetninger om Fuglefald ved vore Fyr, der skyldes Viceinspektor H. Winge, og som nu fortsættes af Magister R. Hørring. Vort Kendskab til Landets Fuglefauna er desuden i Løbet af en Aarrække yderligere fremmet ved Meddelelser om Lokalfaunaer fra forskjellige Dele af Landet, og om saadannes Betydning for Kundskaben om Landets samlede Fugleverden, kan der næppe heller herske nogen Tvivl. Endnu er der langt fra Meddelelser af den Art fra alle Landets Egne; men der foreligger dog allerede en ret statelig Række af Erfaringer, saaledes af de ældre — for kun at nævne nogle af de vigtigste —: for Vendsyssel (Fischer), Thyland (Heiberg), Skanderborgegnen (Herschend), Vejle- og Horsensegnen (Faber), Viborgegnen (Christiansen), Morsø (Faber), Bornholm (Fischer), Næstvedegnen (Baagøe m. fl.), Sydsjælland (Barfod), Kjøbenhavns Omegn (Winge); men desuden findes jo for de senere Aar i dette Tidsskrift adskillige Lokalfaunaer foruden en stor Række værdifulde, spredte Meddelelser og Resultater af Fællesforskning af større eller mindre Omfang.

I Erkjendelsen af saadanne lokale Meddelelsers store Betydning har jeg ment, at ogsaa en Beskrivelse af Iagttagelser fra et særdeles begrænset Omraade kunde have sin Berettigelse. Det havde været mit Ønske at kunne give en Beskrivelse af Fuglefaunaen i hele Kjøbenhavn; men dertil var Byen efterhaanden blevet mig for stor og min Lejlighed til at færdes i alle dens Dele for ringe. Jeg har derfor foretrukket eller rettere paa Grund af Forholdene været nødt til at begrænse mit Iagttagelsesomraade til et meget lille Areal. Det omfatter nemlig kun det saakaldte Østre Anlæg og den nærliggende Botaniske Have, i det Hele et Omraade paa ca. 23 Hektarer (godt 40 Tdr. Land).

Medens saaledes Terrænet ved sin Lidenhed og ved sin Beliggenhed i en stor By paa Forhaand ikke kan antages at huse en stor eller alsidig Fauna, og man derfor ikke kan tilskrive de indvundne Resultater en Almengyldighed for Landet, skulde Iagttagelsernes Værd væsentligt baseres paa to Ting, dels nemlig derpaa, at Omraadet er saa lille, at det er let at overse, og at man derfor kan vente at faa alt med, dels at Iagttagelserne er foretaget daglig — eller saa godt som daglig, idet Ferier og Sygdom naturligvis har gjort nogle Skaar deri. Endelig er det vel ogsaa en Fordel, at Iagttagelserne skyldes den samme Observator, medens det samtidig maa indrømmes, at det vilde have været ønskeligt, om de havde strakt sig over en længere Periode end den halve Snes Aar, de omfatter.

Inden jeg gaar over til at meddele mine Resultater, skal jeg give ikke just en Beskrivelse, men et kort Rids af de paagældende Lokaliteters Udseende til Vejledning for de Læsere, som ikke kjender dem.

Af de 23 Hektarer, som det hele Omraade omfatter, og som udgjøres af to af Kjøbenhavns smukkeste Parker, Østre Anlæg og Botanisk Have, indtager Østre Anlæg ca. 13 Hektarer eller godt Halvdelen og er en Del af det tidligere Fæstningsterræn, der havde Volde, Grave og et Glacis. Arealet har ikke gjennemgaaet større Ændringer, efter at det i Halvfjerdserne af forrige Aarhundrede blev frigivet og omdannet til Park, naar bortses fra Voldenes Sløjfning; men i de forløbne Aar er der dog sket en Del Forandringer med det, navnlig af indskrænkende Art. Først byggedes det store »Statens Museum for Kunst« i det sydlige Hjørne, derefter den mindre Bygning for den Hirschsprungske Samling ud mod Stockholmsgade, og endelig sløjfedes det meste af den endnu resterende Vold, som begrænsede Arealet mod den gamle Del af Byen, da Forbindelsesbanen mellem Hovedbanegaarden og Østbanegaarden gjennemførtes. Ved denne Gjennemskæring blev det østlige Hjørne af Anlæget skilt fra det øvrige. Østre Anlæg har fremdeles en rektangulær Form, begrænset paa de to korte Sider af resp. Østerbrogade og Sølvgade, hvilken sidste Gade atter adskiller Anlæget fra et beplantet Areal, der grænser umiddelbart op til Botanisk Have. Paa de lange Sider, der nærmest løber i Øst—Vest, er Grænsen paa sidstnævnte Side Stockholmsgade, og paa den sydøstlige Side løber den ovennævnte Forbindelsesbane dels i en Tunnel, dels

i sænket, aabent Terræn. Midt igjennem Anlæget gaar efter omtrent hele Længden den bevarede Del af den bugtede Fæstningsgrav, delt i tre Afsnit ved et Par Dæmninger, og paa den Side af Anlæget, der vender mod den gamle By, har man beholdt en enkelt af de tidligere Bastioner, Pücklers Bastion, som repræsenterer Anlægets højeste Parti; men desuden findes endnu paa den modsatte Side i det tidligere Glacis et Par mindre Bastioner, som tidligere var omgivet af Vand, men nu kun delvis er det, nemlig dels en mindre Høj omtrent midt i Anlæget, dels en noget større i Anlægets nordlige Del, den saakaldte Birkehøj, som er bevokset med godt og vel Hundrede tildels store Birketræer, der ligesom Flertallet af Anlægets større Træer stammer fra den Tid, hvor det endnu var Fæstningsterræn.

Det hele Areal er saaledes ret kuperet og afgiver paa alle Aarstider, men især om Sommeren, et meget smukt landskabeligt Billede. Bevoksningen er blandet. Hovedparten af store gamle Træer udgøres af Elm; men der findes ogsaa store gamle Popler, samt Pil og El, Lind og de nævnte Birketræer, endvidere Ask, Løn, Røn o. fl. andre. Men særlig udmærker Østre Anlæg sig ved sine mange store Hvidtjørn, der dels findes enkeltvis, dels samlet i større Grupper. Derimod er der saa godt som ingen Naaletræer. Langs den tidligere Voldgravs Bredder vokser større og mindre Bælter af Tagrør. Anlægets Græsplæner holdes tætklippede, og der bliver ikke Plads for højt Græs mellem Buskene som kunde afgive Redested for Fugle som Løvsangere. Mængder af Hunde, som strejfer omkring, Katte, Rotter og Krager, jævnlig ogsaa Maar og Egern er de Fjender, som Anlægets Fugle har at vogte sig for.

Den anden Del af det heromhandlede Omraade, Botanisk Have, er 10 Hektarer og udgjør saaledes knap Halvdelen af det hele Areal. Ligesom Østre Anlæg er den omdannet Fæstningsterræn; men Omdannelsen er her større af Hensyn til det særlige Formaal. Op imod Astronomisk Observatorium, der ligger paa en af de tidligere Voldbastioner, er der en høj Skraaning, som til Dels er bevokset med Fyr, der nu danner en hel lille Skov, og paa den nordlige Side med Grantræer af forskjellig Art samt tætte Taxbuske. Fæstningsgraven er tildels bevaret. I Havens midterste Parti findes et Par større Stenhøje, og til begge Sider for disse er der store Græsplæner. En Del af Terrænet optages af Drivhuse, Museumsbygninger, Privatboliger.

Af Træer, Buske og Stauder findes selvfølgelig en anderledes stor Variation end i Østre Anlæg. Paa Grund af den mindre Færdsel og den større Ro er Betingelserne for Fuglene her en Del bedre end i Østre Anlæg, og dette er formentlig en af Grundene til, at enkelte Arter yngler her, men ikke i Østre Anlæg, saaledes Løvsanger, Jernspurv, Irisk. De tætte Taxbuske er om Foraaret Soveplads for Svenske, Irisk, Graasisken. De ophængte Stærkasser og de store Græsplæner, hvori der findes en Mængde Myretuer, er formentlig Aarsag til, at der ses flere Stære i Botanisk Have end i Østre Anlæg. De mange Stauder, de talrige Rønnebærtræer og Cratægusarter gjør, at der om Efteraaret ses flere Drosler her, ligesom de ogsaa om Vinteren lokker Dompapper, Silkehaler, Kjærnebidere hertil.

Det beskrevne Areal har altsaa været Basis for mine Fugleiagttagelser. Disse strækker sig over godt en halv Snes Aar (1909—1919), i hvilket Tidsrum jeg — bortset fra Ferier og Sygdomsperioder — har besøgt Østre Anlæg daglig, Botanisk Have derimod mindre regelmæssigt i den første Halvdel af Tiaaret, men i den sidste Halvdel dog saa godt som daglig. Iagttagelserne er hovedsageligt gjort om Morgenen ved en langsom Vandring gjennem Terrænet, ofte suppleret med kortere Besøg i Løbet af Dagen; men Morgenobservationerne har givet det største Udbytte.

I det Hele og Store kan jeg sige, at jeg har truffet de samme Arter i Botanisk Have som i Østre Anlæg, og naar jeg har set Fugle i det ene Terræn, som jeg ikke ogsaa har iagttaget i det andet, skyldes det formentlig Tilfældigheder. Saaledes har jeg f. Eks. kun set Troldand i Østre Anlæg, Skeand i Botanisk Have, Isfugl og Vandstær kun i Østre Anlæg, Skovskade og Irisk kun i Botanisk Have. Derimod er det naturligt og let forklarligt, at jeg kun har set Stenpikker sidstnævnte Sted, fordi der her findes Stenhøje.

Inden jeg gaar over til Omtalen af de enkelte Arter, som jeg har observeret, maa jeg først gøre den Bemærkning, at jeg til Antallet af observerede Fugle kun har regnet dem, som jeg har iagttaget i selve Anlæget og i Botanisk Have, men ikke dem, som jeg kun har set flyve over, saaledes ikke trækkende Rovfugle (som Musvaager og Hvepsevaager), Storke o. a., endnu mindre de mange forskjelligartede Fugle, man i Træktiden hører drage over om Aftenen eller om Natten, men vel

Fugle, som tillige forbigaaende sætter sig i Træerne (Alliker) eller jager efter Bytte (Duehøg, Spurvehøg, Terne) eller af og til sætter sig i Træerne eller paa Jorden (Svalerne) eller i alt Fald drikker af Vandet (Mursejlerne).

Dernæst bemærker jeg, at jeg ikke har medtaget Fugle, som kun andre, ikke jeg selv har set, derfor f. Eks. ikke Nøddekrigen, som i 1911 blev iagttaget i Botanisk Have, men som jeg ikke selv fik Lejlighed til at observere, da jeg i den Periode kun undtagelsesvis kom i Botanisk Have.

Herved er Materialet ganske vist blevet betydelig formindsket, men er til Gjengjæld mere Udtryk for, hvad man kan vente at faa at se netop i Østre Anlæg og i Botanisk Have.

Jeg kan dernæst ikke undlade at pointere, at jeg kun har medtaget Arter, som jeg med Sikkerhed har erkjendt, og har udeladt saadanne, som jeg ganske vist mener at have truffet, men ligeoverfor hvilke jeg ikke fik Lejlighed til at fastslaa Diagnosen (saaledes Gransanger, Sortmejse, Hortulan).

Med de nævnte Begrænsninger har jeg af Fugle i det forløbne Decennium iagttaget 79 Arter i Østre Anlæg og Botanisk Have. Dette Antal forekommer mig at være ikke saa ganske lille, idet det udgjør ca. en Fjerdedel af Danmarks Fuglefauna. Antallet af Individer indenfor den enkelte Art er naturligvis meget forskjelligt, lige fra et enkelt Individ af de sjældent forekommende indtil 200—300 af enkelte daglig eller hyppigt optrædende Arter. Hønsefugle har jeg ikke set; ellers er de fleste danske Fugleordener repræsenteret. Af sjældent her i Landet forekommende Arter har jeg haft Held til at se to, nemlig lille Flagspæt *(Dendrocopus minor)* og Lille Fluesnapper *(Muscicapa parva)*, som jeg paa Grund af deres Sjældenhed har ment at burde skænke en lidt udførligere Omtale. Det samme har jeg ogsaa gjort for Hedelærkens *(Alauda arborea)* Vedkommende, der vel ikke er nogen sjælden Fugl hertillands, men hvis Forekomst i Botanisk Have dog maa siges at være noget usædvanlig. De fleste af de iøvrigt iagttagne Arter har været Fugle, som med større eller mindre Hyppighed forekommer ogsaa andre Steder i Landet. Den her i Anlæget hyppigste Art er vel nok vor almindelige Spurv *(Passer domesticus)*. Jeg har dog ikke noget Tal paa den, men anslaar dens Antal til at være — til Tider — et Par Hundrede Individer. Nærmest den eller maaske overgaaende den i Tal følger Stokanden *(Anas boscas)*,

hvoraf der i Perioder af Vinterhalvaaret kan tælles 200 til henimod 300 Individer; men dens Antal skifter stærkt i Aarets Løb. Hættemaagen *(Larus ridibundus)* staar, hvad Individantal angaar, ikke meget tilbage for Stokanden, idet jeg til Tider har talt over 200; men ogsaa dens Antal skifter stærkt efter Aarstiden, og i Sommerhalvaaret ses kun undtagelsesvis et enkelt Individ. Derefter møder Stæren med det største Antal, nemlig 150, som jeg af og til har talt paa en Gang forsamlede i en af Græsplænerne om Efteraaret kort før Afrejsen. Hvis man vil medregne de store Flokke, som i samme Periode daglig flyver herover ud til Sovepladserne, naar man op til flere Hundrede, maaske et Tusinde Individer i en enkelt Flok, og det samme gjælder Svalerne, blandt hvilke dog i saa Fald flere Arter, baade *Hirundo rustica, urbica* og *riparia*, er tilstede. Heller ikke Kragen *(Corvus cornix)* møder op med et ringe Tal, idet man Vintermorgener kan se indtil 100 Individer i de høje Popler, hvor de paa deres daglige Vej fra Sovestederne hviler sig en liden Stund, inden Flertallet af dem fortsætter ud til Omegnens Marker.

Alle de øvrige her iagttagne Arter er kun repræsenteret af faa Individer, fra nogle enkelte til højst 20—30. Det Antal Individer og Arter, som man kan se pr. Dag, er ikke stort. For at illustrere dette og derved give et Billede af det daglige Fugleliv i Østre Anlæg skal jeg her anføre Observationer for enkelte Dage fra forskellige Tider af Aaret. Af enkelte Arter kan man samtidig regne paa at se et lignende Antal i Botanisk Have. Saaledes saa jeg i Østre Anlæg:

20 Januar (1916): Solsort *(Turdus merula)* 3 Individer, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* 2, Blaamejse *(Parus coeruleus)* 1, Krage *(Corvus cornix)* 10, Rørhøne *(Gallinula chloropus)* 4, Stokand *(Anas boscas)* 80, Hættemaage *(Larus ridibundus)* 50, Rødkjælk *(Erithacus rubecula)* 1.

21 Maj (1916): Solsort *(Turdus merula)* 6, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* 4, Svenske *(Ligurinus chloris)* 2, Skovspurv *(Passer montanus)* 1, Stær *(Sturnus vulgaris)* 6, Musvit *(Parus major)* 1, Krage *(Corvus cornix)* 1, Rørhøne *(Gallinula chloropus)* 5, Stokand *(Anas boscas)* (18), Forstuesvale *(Hirundo rustica)* 4, Mursejler *(Cypselus apus)* 4, Sangdrossel *(Turdus musicus)* 1, Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)* (1), Gjerde-

sanger *(Sylvia curruca)* 2, Broget Fluesnapper *(Muscicapa atricapilla)* 1, Graa Fluesnapper *(M. grisola)* 1, Rørsanger *(Acrocephalus arundinaceus)* 3, Munk *(Sylvia atricapilla)* 1, Havesanger *(S. hortensis)* 1, Gulbug *(Hypolais icterina)* 1.

30 August (1917): Solsort *(Turdus merula)* 2, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* 1, Skovspurv *(Passer montanus)* 4, Musvit *(Parus major)* (1), Rørhøne *(Gallinula chloropus)* 2, Stokand *(Anas boscas)* 30, Svaler (mange), Mursejler *(Cypselus apus)* 1, Broget Fluesnapper *(Muscicapa atricapilla)* 1.

Det Antal Arter, som jeg plejer at kunne se her om Dagen, beløber sig fra 8—10 til omkring 20, undtagelsesvis kun 3—4. Af de anførte Exempler ses tillige, at enkelte Arter, der ikke er afhængige af Aarstiden, findes paa alle tre Dage; nemlig — foruden Spurv, som jeg ikke har opført særligt, men som kan ses hver Dag — Solsort, Bogfinke, Rørhøne og Stokand. Disse Arter har ogsaa i det heromhandlede Tidsrum repræsenteret Anlægets Standfugle; men dertil kommer nogle andre, som ses næsten lige saa hyppigt, nemlig Svenske, Skovspurv, Stær, Musvit. Disse Arter udgjør den faste Stok her, og naar man saa dertil for Vinterhalvaarets Vedkommende føjer: Krage, Hættemaage, Rødkjælk og Gjerdesmutte, og om Foraaret ankommende Svaler og Sylvier og flere Smaafugle blandt Sangerne, har man Østre Anlægs samlede Fauna under almindelige Forhold. Dertil kommer saa de noget mindre hyppigt eller endog helt sjældent forekommende Arter.

Af de iagttagne 79 Arter har 21 ynglet i Østre Anlæg og Botanisk Have, nemlig: Stokand, Rørhøne, Ringdue *(Columba palumbus)*, Raage *(Corvus frugilegus)*, Stær, Jernspurv *(Accentor modularis)*, Musvit, Blaamejse *(Parus coeruleus)*, Gjerdesanger *(Sylvia curruca)*, Havesanger, Gulbug *(Hypolais icterina)*, Rørsanger *(Acrocephalus arundinaceus)*, Løvsanger, Sangdrossel *(Turdus musicus)*, Solsort *(Turdus merula)*, Graa Fluesnapper *(Muscicapa grisola)*, Spurv *(Passer domesticus)*, Skovspurv *(Passer montanus)*, Bogfinke *(Fringilla coelebs)*, Svenske *(Ligurinus chloris)*, Irisk *(Cannabina linota)*, samt i Nærheden af disse Parker desuden Natugle *(Syrnium aluco)*, Krage *(Corvus cornix)*, begge i Kongens Have, Forstuesvale, Bysvale *(Hirundo urbica)* og Mursejler paa nærliggende Bygninger.

Der er saaledes relativt faa ynglende Fuglearter i det her

omhandlede Omraade, og man kunde derfor paa Forhaand vente, at det vilde være let at bestemme Trækkets enkelte Faser, ikke blot fastslaa Dagen for det første Individs Ankomst, men ogsaa for det sidst bortdragende og for hele Trækkets Forløb. For de ynglende Arter lader det sig ikke gjøre, men heller ikke for alle dem, som blot passere herigjennem, idet nemlig flere af disse Arter er repræsenteret af saa faa Individer og Trækket saa inkonstant (f. Eks. for Grøn Løvsangers og Munkens Vedkommende), at man maa nøjes med at fiksere Datum for Ankomst og Bortrejse. Det gjælder om at finde Arter, som ikke yngler her i Omraadet, som ikke findes i for ringe Antal, og som forekommer nogenlunde ensartet hvert Aar. Som saadanne har jeg ment at kunne opstille Rødstjerten *(Ruticilla phoenicura)* og Broget Fluesnapper *(Muscicapa atricapilla)*, og for disse to Arter har jeg derfor udfærdiget en skematisk Oversigt i to Tabeller, en for Foraars- og en for Efteraarstrækket, og har fremstillet det samlede Træk med dets Forløbere, selve Hovedtrækket og Efternølerne.

Efter disse orienterende Bemærkninger skal jeg omtale hver enkelt af de iagttagne 79 Arter.

KRIKAND *(Anas crecca)*, der er iagttaget i Østre Anlæg under Trækket, har jeg desuden set i 1917 i tre paa hinanden følgende Dage, 19, 20, og 21 December, den første Dag en Han, de to andre Dage en Hun, i en ganske lille Vaage i Isen sammen med nogle faa Stokænder (de fleste andre Stokænder var paa det Tidspunkt fløjet over i Sortedamssøens aabne Vand). Hvor disse Krikænder kom fra, ved jeg ikke; men jeg kan ikke undlade at bemærke, at man hele Efteraaret i Peblinge- og Sortedamssø havde set baade Krikænder og Spidsænder, om hvilke det forlød, at de var sat derud i stækket Tilstand. Muligvis stammede Krikænderne i Østre Anlæg derfra.

PIBEAND *(Anas penelops)*. Paa Efteraarstrækket har jeg blandt Stokænderne i Østre Anlæg et Par Gange set en enkelt Pibeand.

STOKAND *(Anas boscas)*. Hvornaar Stokænderne begyndte at indfinde sig i Østre Anlæg i større Antal, ved jeg ikke, men formoder, at det mindst er en halv Snes Aar siden, og at de

kom som Udflyttere fra Frederiksberg Have, hvor Ænderne allerede for mange Aar siden begyndte at tage fast Ophold. I Østre Anlæg har de i hvert Fald holdt til i det sidste Decennium og i stigende Antal, og efterhaanden er de ved at fodres af de spadserende blevet saa tamme, at de æder af Haanden. De er her hele Aaret, men i meget skiftende Mængde. Om Vinteren er der saaledes mange, saa længe der er aabent Vand; men naar alt er tilfrosset, flyver de bort, i de senere Aar dog næppe længere end til den Del af Sortedamssøen, der holder sig aaben paa Grund af det tilstrømmende varme Vand fra Elektricitetsværket. Medens saaledes Antallet af Stokænder kan være meget skiftende i den egentlige Vintertid og udgjøre fra nogle faa Individer eller slet ingen til et eller to Hundrede eller derover, tager Antallet i ethvert Fald af, naar vi naar April, hvor de fleste af dem efterhaanden drager bort til Ynglepladserne, medens kun nogle faa Par, 4 à 5, bliver tilbage for at yngle her. I Almindelighed forstaar Ænderne jo at skjule deres Reder særdeles godt; men i indeværende Foraar (1919) saa man det Særsyn, at en And laa aabenlyst ovenpaa en Bunke gamle Rørstængler, saa at den paa kort Afstand kunde beskues af Publikum, men ganske vist var beskyttet mod Tilnærmelse derved, at Reden, som kun bestod i en let Fordybning i Underlaget, var anbragt paa en lille Ø. Det lykkedes ogsaa Anden, uden at nogen forstyrrede den, at føre sine 9 Ællinger frem.

Andrikerne tager som bekjendt ikke Del i Rugningen, men slutter sig sammen, holder sig mellem Rørene eller ude paa det aabne Vand og ligger der som et permanent Vagthold, saalænge Rugningen varer. Ællingerne, som kommer frem ved Midten af Maj, tager de sig heller ikke noget af. Samtidig — d. v. s. i sidste Halvdel af Maj indfinder sig her i Anlæget flere og flere Andriker for at begynde Fældningen fra den saakaldte Pragtdragt til den mere beskedne graa Sommerdragt, i hvilken Andriken ligner Hunnen, som først kan begynde sin Fældning paa et senere Tidspunkt, naar Ællingerne er blevet saa store, at de kan klare sig selv, det vil sige sidst i Juli, og da har Andrikerne afsluttet deres Fældning. Stokænderne synes at sætte Pris paa Østre Anlæg som Opholdssted i Fældningstiderne, og det er ogsaa paa disse Tider, man ser det største Antal, især under Efteraarsfældningen i September—Oktober, paa hvilket Tidspunkt man kan tælle 200 Individer eller mere, og dette

Antal kan holde sig hele Vinteren, eller i alt Fald saalænge til Isen tvinger dem bort.

Foruden det bekjendte »Rab-Rab« har Stokænderne jo ogsaa en anden Lyd, en ejendommelig Piben, som de lader høre af og til, især om Efteraaret, noget sjældnere om Vinteren og heller ikke saa særdeles hyppigt om Foraaret. I Rugetiden og om Sommeren hører man i Reglen ikke heller noget til den; men saasnart Ællingerne er blevet store og har forladt Moderen, er Pibelyden almindelig baade hos disse og hos de voksne Andriker, idet det, saavidt man kan skjønne, kun er Andrikerne, som har denne Lyd.

At det ikke er med Urette, at man tillægger Ænderne fremtrædende erotiske Tilbøjeligheder, er noget man let kan overbevise sig om ved at iagttage Ænderne i Østre Anlæg. De ses i Parring ikke alene i den sædvanlige Yngletid om Foraaret, men til enhver Tid af Aaret, endog i Fældningstiden, ja selv om Vinteren. Selve Parringsakten finder altid Sted paa Vandet, og Formen for den er altid den samme. Forud for Kopulationen gaar en lille Tids Tilnærmelser med nikkende Hovedbevægelse, og den afsluttes med, at Andriken svømmer omkring Hunnen i en Cirkel eller største Delen af en saadan med Hals og Hoved strakt lige frem i Overfladen af Vandet; tilsidst tager begge Parter sig et Par Dukkerter. Parringen siges ogsaa at kunne foregaa paa Land. Det er muligt. Jeg har aldrig set det, og en Gang, hvor jeg oplevede en Parring, medens der var Is, foregik Akten ikke paa Isen, men i en Vaage, og Ceremonien var ganske den samme som ovenfor beskrevet.

Det er en forlængst fastslaaet Kjendsgjerning, at Stokænderne kan dykke, og de gjør det ikke sjældent og ikke alene naar de er i Fare. Ogsaa de smaa Dunællinger ser man dykke. De voksne Ænder gjør det hyppigt under et Slags Leg, hvor de som tilskyndet af en pludselig Raptus paa en Gang farer mellem hverandre baade over og under Vandet; men jeg har ogsaa set et Par Stokænder (Han og Hun) i nogen Tid vedblive med skiftevis at dykke ned efter Føde paa et Sted, hvor Vandet ikke var synderlig dybt.

Blandt de mange Iagttagelser, man kan gjøre i Østre Anlæg angaaende Stokænderne, er ikke den mindst interessante den, som vedrører Fældningen. Hunnens Fældning er jo ikke saa iøjnefaldende og derfor ikke saa let at følge som Andrikens.

Dennes Pragtdragt, som den anlægger om Efteraaret og bærer hele Vinteren og Foraaret, skiftes igen i Forsommeren. Som ovenfor berørt begynder de første Andriker at fælde i den sidste Del af Maj, og allerede sidst i Juni kan man se dem i den nye graa Dragt, paa et Tidspunkt, hvor Efternølerne endnu først skal til at begynde, og naar de alle har fuldført Fældningen, omkring Midten af Juli eller i denne Maaneds Slutning, flyver de efterhaanden bort fra Anlæget, samtidig med at Hunnerne begynder deres Fældning. Denne graa Sommerdragt beholder Andrikerne som bekjendt ikke længe. Allerede i de sidste Dage af August ser man de første Andriker vende tilbage til Anlæget og begynde at faa grønne Hoveder; og inden Udgangen af September er allerede enkelte Andriker atter i fuld Pragtdragt. Andre begynder først at fælde i Løbet af September eller i Begyndelsen af Oktober, og først i Slutningen af sidstnævnte Maaned er de som Helhed færdige med Fældningen; men det kan dog hænde, at man ser enkelte først begynde Fældningen noget hen i Oktober, ja endog først i November, og saadanne blive da ikke færdige dermed før tidligst i Slutningen af November.

SKEAND *(Anas clypeata).* To Skeænder saas et Par Dage i Begyndelsen af Oktober i Botanisk Haves Bassin. (1915).

TROLDAND *(Fuligula cristata).* I de senere Aar, hvor Sortedamssøens østlige Del er saa godt som isfri, samles der her især i strenge Vintre en stor Mængde Svømmefugle, særligt Hættemaager, Stokænder og Troldænder; og blandt dem dominerer atter de sidstnævnte, Troldænderne. Saaledes var der i den langtrukne og til Tider ret strenge Vinter 1916—1917: Hættemaager (jævnlig et Tusind eller mere), Stokænder (nogle Hundrede), en Del Taffelænder, nogle Bjærgænder, en Snes Blishøns, et Par Skalleslugere, nogle Storm- og Havmaager, en Svartbag, en Tordalk, en Sangsvane, samt en stor Mængde Troldænder. Af de sidstnævnte talte jeg 20 Februar mindst eet Tusind, 1 Marts henved to Tusind. Paa dette Tidspunkt frøs det saa stærkt, at selv Sortedamssøen frøs til, dog med Undtagelse af Tilløbets nærmeste Omgivelser, og Troldænderne forsvandt derefter paa nogle faa nær. Den 11 Marts saas saaledes kun 3; men da Vejret snart blev mildere, og Isen begyndte at tø bort, vendte de atter tilbage, saa at jeg 22 Marts atter kunde tælle over et Tusind. De vedblev at holde sig i Søen ogsaa

ind i April Maaned — hvor der endnu var Is paa alle andre Søer. Den 12 April var der saaledes endnu flere Hundrede Troldænder, den 17 endnu 200, den 19 saas en Del færre, og den 20 forsvandt de.

I det nævnte Aar saas ingen Troldænder i Østre Anlæg; men i den følgende Vinter, der var mindre streng, og hvor Troldænderne ogsaa i Sortedamssøen var noget mindre talrige end den foregaaende Vinter og den efterfølgende (1918—19) (hvor de i Antal ikke veg meget tilbage for det i 1916—17), saas 13 Februar 1918 8 Troldænder i Østre Anlæg, øjensynligt forvildede dertil i den stærke Taage, som det var om Morgenen. Da den lettede opad Dagen, forsvandt ogsaa Troldænderne.

RØRHØNE *(Gallinula chloropus)* saa jeg — som tidligere meddelt i dette Tidsskrifts 8 Aargang Hæfte IV S. 205 — første Gang i Østre Anlæg 12 December 1911. Der var to Individer, og de blev i Anlæget hele Vinteren, skjønt denne til Tider var ret streng. I April Maaned det følgende Aar forsvandt de, saas sidste Gang 12 April og viste sig ikke igjen før om Efteraaret (1912), da de — formodentlig de samme Individer — observeredes 13 November. Gjennem hele den paafølgende Vinter saas da 1—2 Individer, en enkelt Gang dog 3; men af og til var de — ligesom iøvrigt Aaret forud — ikke til at finde i adskillige Dage eller en kortere Tid. De holdt sig dog til Foraaret, forsvandt 1 April 1913, lod sig ikke se hele Sommeren; men om Efteraaret var der atter to, denne Gang allerede 17 Oktober, og 14 December var der endog 4. Ligesom de foregaaende Vintere holdt de sig mest i det vestlige Afsnit af Anlægets Søer, især omkring det Sted, hvor der med Mellemrum — under Dannelsen af et lille Vandfald — finder Tilløb af Vand Sted, og hvor derfor Vandet ogsaa holder sig aabent selv i Frostvejr, saa længe der ikke lukkes for Tilstrømningen. Rørhønsene blev derfor her hele Vinteren 1913—14 ligesom de foregaaende to Aar, og der saas indtil 3 Individer. Hen i April Maaned holdt de sig mere skjult end sædvanligt, og da jeg ikke saa dem i Dagene efter 19 April, mente jeg, at de ligesom i Aarene forud var rejst bort. Den 25. April maatte jeg imidlertid paa Grund af Sygdom opgive alle Observationer indtil videre og fik saaledes ikke Lejlighed til at se, at deres Forsvinden var tilsyneladende, og at de i Virkeligheden beredte sig til at yngle.

Der hengik nu et Par Maaneder, inden jeg kunde gjenoptage

mine Iagttagelser, og da jeg 7 Juli atter fik Lejlighed dertil, saa jeg, at Rørhønsene var der endnu, og 8 Juli saa jeg dem med Kyllinger, i de første Dage kun nogle faa, men 21 Juli med 10, som antagelig har tilhørt andet Kuld, og 3 September var der igen en lille Kylling, som var ene om at repræsentere tredie Kuld. — Hele Familien eller det meste af den blev her om Efteraaret og den paafølgende Vinter (1914—15), og endnu i Februar—Marts saas jævnlig indtil 7 Individer. De fleste af dem forsvandt imidlertid ud ad Foraaret, og de tilbageblivende, som udgjorde to Par, begyndte i Tyverne af April at bygge Rede. 21 Maj saas de første Kyllinger fra den ene Rede, to Dage senere fra den anden, og 24 Juni saas Kyllinger af andet Kuld. I Løbet af Sommeren og Efteraaret saas Rørhønsene stadigt, og de blev her gjennem hele Vinteren 1915—16; i December saas endog indtil 10 Individer. I Foraaret 1916 atter Redebygning i April, og 13 Maj de første Kyllinger. Maaske var der i dette Aar endog 3 Reder; men Rørhønsene holdt sig mere skjult end i de forudgaaende Aar. De overvintrede 1916—17 paa sædvanlig Maade, endog i et Antal af indtil 25 Individer, skjønt Vinteren var baade lang og streng. I April begyndte de at bygge Rede, endnu inden Isen var helt forsvundet, og der var mindst to ynglende Par. Vinteren 1917—18 forløb som de nærmest foregaaende, og om Foraaret 1918 byggedes atter Reder og udrugedes flere Kuld, det sidste saa sent, at jeg 29 September saa en Kylling, der næppe var mange Dage gammel.

Medens Rørhønsene var talrige endnu hele Aaret 1917 (i December saas saaledes jævnlig 14 Individer), har der fra Januar 1918 været færre, højst 6—8 Individer, ofte kun 2—3, maaske paa Grund af at de fodredes mindre rigeligt af Publikum end Aarene forud (Ernæringsvanskeligheder under Verdenskrigen); men de blev her dog under hele Vinteren 1918—19, og nu i Foraaret 1919 yngler de igjen; men af ubekjendte Grunde mislykkedes det i dette Aar.

Saaledes er i Korthed Rørhønsenes Historie i Østre Anlæg for de sidste 6—7 Aars Vedkommende, og det vil deraf ses, at de overvintrede i 3 efter hinanden følgende Aar, inden de begyndte at yngle her, og at de siden den Tid har været her hele Aaret rundt og ynglet hver Sommer. Det har været meget interessant at iagttage Rørhønekolonien til alle Aarstider — Rørhønsene blev efterhaanden kjendt af en Mængde Mennesker

— og det har som Regel ikke været vanskeligt, i alt Fald ikke udenfor Yngletiden, at faa dem at se, saa meget mere som de efterhaanden blev meget tamme, færdedes frit omkring og lod sig fodre af de Spadserende.

Medens der i de første Aar kun saas et enkelt Par, har der, efter at de var begyndt at yngle herinde, til Tider været ret mange. I Slutningen af Aaret 1916 kunde jeg saaledes jævnlig tælle 15—20 Individer, i Februar 1917 endog 25; men fra Begyndelsen af 1918 sank Antallet til 6—8 Individer og holdt sig Resten af Aaret heromkring. Ved Begyndelsen af 1919 svandt Antallet endog ind til 4, og ud paa Sommeren forsvandt de helt. De øvrige Medlemmer af Kolonien er efterhaanden vandret ud, til Smedelinien, Fælledparken og fjernere Steder. Rørhønen synes jo i de senere Aar at være blevet en meget almindelig Fugl her i Landet, idet den nu træffes ved enhver lille Dam eller Mosehul.

Rørhønsene bærer deres Navn med Rette. De færdes nemlig mest mellem Rørene, krydser vel af og til over Vandet for at naa den modsatte Bred, men ses iøvrigt kun sjældent paa det aabne Vand længere Tid ad Gangen. I den Henseende danner de en Modsætning til Blishønsene. Om Efteraaret og om Vinteren, naar det ikke var Frost og Sne, kunde man se dem færdes i Græsset, ofte mange sammen; men naar Kulden kom, og især naar det frøs haardt, og der var Is paa Vandet, og Jorden var dækket af Sne, holdt de sig til Bredderne, hvor der ofte var lidt aabent Vand, eller, naar det blev dem altfor koldt om Benene, krøb de op i Buske og Træer, som stod ved Bredden, gik ofte højt tilvejrs, hyppigt i 6—7 Meters Højde, undertiden endog en halv Snes Meter tilvejrs. Under saadanne Forhold kunde de ses i Træerne det meste af Dagen, og Natten tilbragte de altid her, indtil der blev aabent Vand igjen og de kunde finde en lille Tue i Vandet eller et flydende Stykke Træ eller svømmende Bundt Rør, som de saa benyttede som Sovested. De begav sig altid til Sovepladsen, enten denne, som under almindelige Forhold, var en Tue, eller det, i Frostperioderne, var et Træ eller en Busk, med stor Forsigtighed, og først naar det var blevet saa mørkt, at det var vanskeligt eller umuligt at følge dem med Øjet. De forstod at snige sig langs Bredden, hvor enkelte Rørstubbe eller smaa Totter Græs kunde skjule dem, — og naar der først havde fundet Rørskær Sted, var der

ikke mange Skjulesteder — og fløj saa pludseligt tilvejrs til den øverste Del af Tjørnebuskene og krøb her omkring mellem Grenene, indtil de fandt deres Soveplads. Eller man saa dem, naar Vandet var aabent, snige sig hen til en lille Tue, hvor de saa, undertiden efter at have taget Bad, forsvandt i Mørket. Under saadanne Forhold, hvor man ikke kunde se dem, fordi de faldt ganske sammen med den mørke Tue, lykkedes det mig flere Gange at opdage deres Spejlbillede i det blanke Vand, som omgav Tuen. Naar de sov i Træerne, var de lettest at faa at se tidligt om Morgenen, inden det endnu var helt lyst. De havde da gjort sig mindre, navnlig slankere, og saa ikke meget større ud end Solsorterne, der overnattede under lignende Forhold, og inden jeg var blevet opmærksom paa dette Fænomen, tror jeg nok, at jeg nogle Gange gik forbi dem i den Tro, at det drejede sig om sovende Solsorter.

Saasnart Isen var tøet bort, vendte Rørhønsene tilbage til Sovepladserne paa Tuerne, der er det normale for dem. Naar de sad i Træerne om Dagen, var det dog ikke altid for at slippe for at gaa i den kolde Sne, men undertiden ogsaa for at søge Føde. Saaledes har jeg gjentagende Gange set dem i Buske af Kvalkved *(Viburnum opulus)*, hvor de fortærede de røde Frugter, som de slugte hele.

Om Foraaret og om Sommeren knyttede Interessen sig navnlig til Iagttagelsen af deres Redebygning og Omsorgen for deres Kyllinger. Paa ingen Tid af Aaret gjorde deres Lyst og Evne til at skjule sig mere bemærket end under disse Forhold. Omkring Midten af April begyndte i Reglen Redebygningen. I de første Aar, hvor de kun overvintrede i Østre Anlæg, forsvandt de ved dette Tidspunkt, og da de i 1914 begyndte at yngle, holdt de sig saa skjult, at jeg maatte tro, at de ligesom de forudgaaende Aar allerede var rejst bort. Senere har jeg gjort den samme Iagttagelse, at de paa dette Tidspunkt fører en saa ubemærket Tilværelse, at man tror dem forsvundne. Kun ved en ejendommelig klukkende Lyd, som de lader høre af og til, og endnu mere, naar Kyllingerne er kommet frem, røber de deres Tilværelse. Det har de fleste Gange i disse Aar været vanskeligt at sige, hvor Reden var, bl. a. fordi de nye Rør ved samme Tid begynder at bryde frem og hurtigt skjuler ethvert Indblik i Rørene. Desuden ligger Reden altid langt ude, i den yderste Del af Rørbæltet.

Rørhønsene begynder som sagt Redebygningen her omkring Midten af April; men Arbejdet vanskeliggøres for dem i betydelig Grad ved særlige Forhold. Paa det samme Tidspunkt tilføres der nemlig som Regel Østre Anlæg Vand i stor Mængde gjennem Forbindelsen med Sortedamssøen og dennes Tilløb fra Søerne Nord og Vest for Byen. Vandstanden kan da stige meget betydeligt, og naar der saa, efter at Højden er naaet, lukkes for Tilstrømningen og aabnes for Afløbet, kan Vandstanden til Gjengjæld blive meget lav. Da dette gjentages flere Gange, forvirres øjensynligt Rørhønsenes Begreber. Har de saaledes fundet en passende Redeplads og er begyndt at bygge, kan det hænde, at de nogle Dage senere finder Reden helt eller næsten helt under Vandspejlet, men maaske atter den følgende Dag ligge tør og landfast, og en Redeplads, som ikke er omgivet af Vand, kan de næppe bruge. Det hænder vist derfor af og til, at de maa opgive den valgte Plads og finde en anden, hvis de ikke foretrækker at drage andetsteds hen. Har de endelig fundet Pladsen, og er de begyndt at bygge og maaske allerede begyndt at ruge, saa ved de alligevel at finde paa Raad, hvis Vandet begynder at stige og truer med at drukne hele Reden. Dette saa man saaledes tydeligt i 1915, i hvilket Aar Reden var anbragt saaledes, at den var let synlig fra Spadserestien og ogsaa blev set af mange Mennesker. Man iagttog da, hvorledes Rørhønsene, efterhaanden som Vandet steg, raadede Bod derpaa ved stadigt at gjøre Reden højere. Tilsidst blev Reden saa høj, at den, da der atter var indtraadt normal Vandstand, ragede 30—40 Centimeter over Vandfladen, og paa Toppen af denne kegleformede Rede saa man da den rugende Hun. I Foraaret 1917 holdt den strenge Vinter sig ret længe. Endnu i Begyndelsen af April laa Isen paa Anlægets Søer, og da den begyndte at smelte langs Bredderne, byggede Rørhønsene deres Reder allerede 7 April, ikke ret langt fra Kanten af Isen. De følgende Dage mildnedes dog Vejret saa meget, at Isen forsvandt; men saa fik Rørhønsene det kort efter indtrædende Højvande at kæmpe med.

Rørhønsene i Østre Anlæg byggede dog ikke altid deres Rede i Rørene. De har ogsaa fundet paa at bygge i nedhængende Pilegrene, der fra Træet sænkede sig ned i Vandet og derefter med Endeskudene atter løftede sig op over dettes Overflade som buskagtige Dannelser. Ved tilflydende Smaagrene, afbrækkede

Rør og lignende dannedes herved ligesom en lille Tue, og i denne anlagde de saa Reden. Ved for lav Vandstand kan en saadan Rede komme til at hænge i Luften, og dens Beskyttelse ved at være omflydt med Vand blive illusorisk, derved at de tidligere neddykkede Grene nu hæves op over Vandet og danner en Broforbindelse med Land. Dette skete netop i det her beskrevne Tilfælde, saa vidt man kunde se.

Rørhønsene er som sagt meget forsigtige under Redebygning og Rugning; men naar Kyllingerne omkring Midten af Maj kommer frem, røber de sig snart. Man hører da Forældrenes hyppige Kalden, og man ser de smaa pudsige sorte Skabninger smutte omkring og snart ogsaa svømme med Forældrene. I det nævnte Aar, hvor Reden havde været let at se, saa man ogsaa jævnlig Kyllingerne, og det saa ejendommeligt ud, da disse — 10 i Tal — en Dag skulde paa en længere Udflugt med Forældrene. Først saa man dem følge Bredden i Rørene; men da de saa kom til et Sted, hvor der var en Afbrydelse i Rørbæltet, og de maatte passere et større Stykke aabent Vand, svømmede de i Kølvandslinie, idet den ene af Forældrene var i Spidsen af den lille Konvoj, medens den anden afsluttede denne.

Medens Kyllingerne endnu var i Reden, fik man ogsaa i det nævnte Aar et andet lille Billede af Samlivet at se. Man kunde nemlig iagttage Hannen komme til Reden, klatre op ad denne — det var efter Højvandet — og dels putte Føde i Hunnens Næb, dels i Næbet paa de smaa Kyllinger, som stak Hovederne frem under Moderen. Ved en anden Lejlighed saa jeg en Dag, da det pludselig blev stærk Regn, hvorledes Rørhønen, der stod paa lavt Vand, fik alle Kyllingerne kaldt ind under sig og beskyttede dem som en stor Paraply, under hvilken man saa de mange Ben staaende i Vandet.

Som bekjendt yngler Rørhønsene 2 Gange i samme Aar og ikke sjældent endnu en tredie Gang; men Antallet af Kyllinger bliver i Reglen mindre for hvert Kuld. Medens første Kuld kan bestaa af 12—14 Kyllinger, er der noget færre i andet Kuld, og det tredie bestaar ofte kun af en enkelt Kylling. Dette saa man ogsaa her flere Gange. Saaledes iagttoges i 1914 en enkelt lille Kylling 3 September, og i 1917 endog en enkelt næppe mange Dage gammel Kylling saa sent som 29 September.

Det er tillige almindelig bekjendt, at de store Kyllinger af tidligere Kuld fungerer som et Slags Barnepiger for deres smaa

Søskende af et senere Kuld. Ogsaa dette interessante Forhold kunde man konstatere her i Anlæget, hvor man saa ikke alene de store vogte de smaa, men ogsaa hvorledes de madede dem.

BLISHØNE *(Fulica atra).* I Sortedamssøen holder Blishønsene til hver Vinter i de senere Aar, ofte i et Antal af en Snes Individer eller mere. I Østre Anlæg er kun set en enkelt af og til, saaledes 14 December 1918, men et Par Gange i længere Tid ad Gangen, nemlig i Efteraaret 1913 fra September til Aarets Udgang og i 1914 fra 5 September til 19 Januar 1915, i begge Tilfælde indtil den tiltagende Frost tvang dem til at flygte.

MUDDERKLIRE *(Actitis hypoleuca),* som maa antages at aflægge et flygtigt Besøg i Østre Anlæg af og til, har jeg kun set en enkelt Gang, 26 Juli 1918.

SKOVSNEPPE *(Scolopax rusticula).* Iagttaget en enkelt Gang, 1 Juni 1916.

HÆTTEMAAGE *(Larus ridibundus).* I Løbet af de sidste tre Decennier er Hættemaagen her i Landet blevet Standfugl og overvintrer i tiltagende Antal her i Byen, færdes i Byens Gader, lader sig fodre ved Vinduerne og gjør i det hele Indtryk af at være husvant. Medens der ogsaa om Sommeren til Stadighed kan ses enkelte Hættemaager i Peblinge- og Sortedamssøen, er det en Undtagelse at se dem i Østre Anlæg. Her indfinder de sig først i Løbet af Oktober, bliver her saa hele Vinteren — ofte i betydeligt Antal, indtil 200 eller mere, saafremt Isforholdene ikke bliver alt for ugunstige, og forsvinder herfra sidst i Marts eller først i April til Ynglepladserne. I den strenge Vinter 1916—17, hvor de led en Del af Kulden (flere blev truffet i halvdød Tilstand paa Isen og maatte indfanges og dræbes), og hvor Vinteren trak længe ud, blev de her noget længere end sædvanlig, de sidste forsvandt først herfra 21 April.

STORMMAAGE *(Larus canus).* Imellem Hættemaagerne ses jævnlig om Vinteren enkelte Stormmaager.

HAVMAAGE *(Larus argentatus).* En enkelt af og til om Vinteren.

TERNE *(Sterna hirundo).* Ses jævnlig om Sommeren, især i Juni og Juli, undertiden adskillige Dage i Træk, idet den gjentagne Gange gjennemflyver hele Strækningen i Anlæget og af og til støder ned. Undertiden indfinder den sig et Par Gange om Dagen.

SPURVEHØG *(Accipiter nisus).* Set flere Gange, om Efteraaret

i September—Oktober, om Foraaret i Maj, strygende lavt gjennem Botanisk Have paa Jagt efter Smaafugle.

DUEHØG *(Astur palumbarius).* Kun set en enkelt Gang (April 1916) i Botanisk Have forfølgende en Flok Duer ind over de tilstødende Gader.

NATUGLE *(Syrnium aluco).* En enkelt set af og til i Eftersommeren henad Aften i Østre Anlæg, formentlig kommende fra Kongens Have, hvor Natugler har holdt til i flere Aar. Saaledes saas daglig en Natugle hele sidste Vinter igjennem (1918—19) sidde her paa nøjagtigt samme Sted i et gammelt Lindetræ, og i Foraaret har Natuglen ynglet i Kongens Have, hvor man kunde se udfløjne Unger sidst i Maj.

RINGDUE *(Columba palumbus).* Siden 1913 har Ringduen været iagttaget i Østre Anlæg, enkelte Aar som 1913, 1917 og 1918 kun nogle faa Gange, i andre Aar især 1914, 1915 og 1916 i saa lang Tid om Sommeren, at den utvivlsomt har ynglet der. De første er formentlig Udvandrere fra Frederiksberg Have, hvor de allerede i en Aarrække, i alt Fald siden 1908, har holdt til.

MURSEJLER *(Cypselus apus).* Kommer hertil i Maj, de første omkring Midten af Maaneden, som det ses af nedenstaaende Fortegnelse, hvor den tidligste Ankomst var den 10de, den seneste 20 Maj, (gjennemsnitlig 15 Maj); men Hovedmængden kommer vel nok noget senere, idet man til henimod Maanedens Slutning, ja endog i første Halvdel af Juni kan se større eller mindre Flokke komme sejlende i store, prægtige Buer og Kredse eller Ringe (hvorfra det svenske Navn Ringsvala skal hidrøre). Det er sjældent, at man ser dem fare afsted i lige Linie. En enkelt Gang, 20 August 1912, har jeg dog set en anselig Flok, ca. 60 Individer flyve lavt henover Anlæget i stor Fart omtrent Nord—Syd, altsaa formentlig paa Bortrejse.

Mursejlernes Ophold hos os strækker sig som Regel ikke over mere end 3 Maaneder, nemlig fra Midten af Maj, da som anført de første kommer, til Midten af August, da de fleste forlader os eller allerede er rejst. De begynder allerede i Slutningen af Juli at samle sig i store Flokke, og i Begyndelsen af August er det kjendeligt, at deres Antal tager af, og i Løbet af denne Maaned rejser saa efterhaanden Resten, saaledes at det kun er faa, man ser ind i September. Af den vedføjede Liste fremgaar, at flere Gange saas de sidste allerede i August, i 1914

endog saa tidligt som 18 August, i andre Aar derimod i September. I 1918, hvor Smaafugletrækket i det Hele var sent, og hvor det for Svalernes Vedkommende endnu foregik langt ind i Oktober, saa jeg endnu 10 Oktober to Mursejlere, der fløj mod Syd. Mærkeligere var det dog, at der ogsaa blev set Mursejlere i Begyndelsen af November, og jeg selv havde den mærkelige Oplevelse, at jeg, sammen med Viceinspektor H. Winge, saa en Mursejler i Hellerup 15 November, og dertil kan endda føjes, at Winge endnu den følgende Dag saa en Mursejler (den samme?) sammesteds. Afrejse i Oktober maa jo allerede siges at være noget usædvanligt for en Fugl som Mursejleren; men at det sker i November — 3 Maaneder efter det sædvanlige Tidspunkt for Mursejlernes Afrejse — maa betragtes som overordentlig sjældent. Det nævnte Eksempel er vel nok hidtil et Unicum herhjemme; men andetsteds har man i tidligere Tid oplevet lignende Tildragelser, ikke alene i England, hvor saadant forlængst er konstateret; men ogsaa i Norge, saa nordlig som ved Varangerfjord, har der været en Mursejler i Midten af November, idet R. Collett meddeler, at han i 1871 fra nævnte Sted modtog en Mursejler, der efter i flere Dage at have været set flyvende omkring der paa Egnen fandtes død 15 November.

Mursejleren saa jeg:

	Første Gang	Sidste Gang
1909.	20 Maj	5 September
1910.	20 —	21 August
1911.	12 —	29 —
1912.	15 —	8 September
1913.	10 —	24 August
1914.	—	18 —
1915.	10 —	22 —
1916.	13 —	2 September
1917.	19 —	22 —
1918.	19 —	10 Oktober (15 November)
1919.	15 —	

Mursejlernes fænomenale Flyvefærdighed beskytter dem mod Angreb fra Rovfugle, men skal dog ikke kunne sikre dem fuldstændig, idet det af og til skal kunne lykkes Lærkefalken at tage dem, især de unge og mindre erfarne Fugle. Mursejleren flyver hele Dagen, hvilket ved Midsommertid vil sige omtrent

hele Døgnet, ses aldrig sætte sig paa Træer eller Huse og kommer ikke med sin gode Vilie ned paa Jorden. Med Undtagelse af Søvn, Æglægning og Rugning, som foregaar i den lidet kunstige Rede, udfører den alle sine Funktioner i Flugten, ikke alene fanger sin Føde og slukker sin Tørst ved at drikke af Vandoverfladen, men ogsaa parrer sig i Luften, saaledes som den udmærkede Iagttager, Englænderen Gilbert White allerede konstaterede for ca. halvandet Hundrede Aar siden. Rigtigheden af denne Iagttagelse kan man konstatere, naar man, følgende Whites Raad, gaar ud en smuk Majmorgen og iagttager de højtflyvende Mursejlere. Det kan da hænde, at man ser »one drop on the back of another« og derpaa ser Parret falde flere Favne nedad, idet de samtidig udstøder et skarpt Skrig. Det er lykkedes mig selv et Par Gange at iagttage dette Fænomen, og hvor vanskelig et Kunststykke det er, fremgaar af, at i det ene af Tilfældene lykkedes det først ved det tredie Forsøg.

ISFUGL *(Alcedo ispida)*. Er i de sidste Aar set enkelte Gange af andre baade i Østre Anlæg og i Botanisk Have. Jeg selv har kun set den en enkelt Gang i Anlæget (Januar 1916).

GJØG *(Cuculus canorus)* har jeg kun iagttaget en enkelt Gang i Østre Anlæg, nemlig 11 Juni 1911.

VENDEHALS *(Iynx torqvilla)* ses ikke hvert Aar, men dog jævnlig paa Foraarstrækket, saaledes 1909 8 Maj, 1912 12 Maj, 1915 3 og 4 Maj, 1919 27 April og 14 Maj. Paa Efteraarstrækket har jeg derimod kun haft Lejlighed til at se den et enkelt Aar, nemlig 23 og 24 August 1918.

LILLE FLAGSPET *(Dendrocopus minor)* er ret almindelig i Nærheden af os, baade i Tyskland og i Norge og Sverige, og i sidstnævnte Land forekommer den helt ned i Skaane, i alt Fald om Vinteren. Det synes imidlertid at være sjældent, at den forvilder sig her til Landet, idet Meddelelserne om dens Forekomst i Danmark baade er faa og usikre. Det var mig derfor en stor Overraskelse at faa Lejlighed til at iagttage en Lille Flagspet i Botanisk Have her i Kjøbenhavn 9 December 1918. Jeg opdagede den først i en Røn tilhøjre for mig. Derfra fløj den straks efter over i en lille Ask paa den modsatte Side af Gangstien, hvor jeg stod; men begge Gange var den ikke mere end 6—7 Meter fra mig, og skjønt hele Observationstiden næppe beløb sig til et Par Minutter, idet den straks efter fløj videre og

forsvandt for mig, kunde jeg dog paa Grund af den ringe Afstand ikke alene konstatere dens typiske Flagspet-Udseende med den sort og hvidt tavlede Ryg ganske tydeligt, men ogsaa vurdere dens Størrelse (som en Spetmejse) med saa stor Sikkerhed, at der ikke kunde være Tale om Forveksling, og da den ikke havde rød Hætte — i det hele ikke noget rødt — kunde det tillige fastslaas, at det drejede sig om en Hun.

STOR FLAGSPET *(Dendrocopus major)* ses ikke hyppigt og kun paa korte Besøg, saaledes i Januar (1915 og 1917), April (1910), September (1914), Oktober og December (1916).

SKOVSKADE *(Garrulus glandarius)* har jeg kun set en enkelt Gang, nemlig 22 Oktober 1916, 2 Individer, i Botanisk Have.

SKADE *(Pica caudata)* var endnu for godt et halvt Aarhundrede siden en meget almindelig Fugl i Kjøbenhavn, næsten lige saa almindelig som Solsorten nu. Den fandt passende Lokaliteter i det Terræn, som omgav den gamle By, dels paa selve Voldene, i hvis store Træer der fandtes adskillige Skadereder, dels i hele det øvrige Fæstningsterræn samt udenfor Søerne, dels i de derværende mange, tildels sammenstødende, store Haver med deres gamle Træer, dels paa Kirkegaardene. I min Faders store Have paa Nørrebro, der sammen med den tilstødende Mosaiske Kirkegaard udgjorde et Areal paa 5—6 Tønder Land, fandtes i mine Drengeaar, ɔ: i Tredserne, til Stadighed 5—6 Skadereder. Fra Slutningen af Halvfjerdserne tog Skadernes Antal lidt efter lidt af, og ved Aarhundredets Slutning var Skaden allerede en sjælden Fugl i Kjøbenhavn. Grunden til dens Aftagen var utvivlsomt Byens Vækst, den siden Halvfjerdserne stadigt og hurtigt tiltagende Bebyggelse, idet de smaa lave gamle Ejendomme, der var omgivet af store Haver og havde store Gaardspladser, Møddinger og Affaldsdynger, med Hønsegaarde og Svinestier samt ofte Ko- og Hestestalde, efterhaanden men dog temmelig hurtigt — i Løbet af nogle faa Decennier — erstattedes af høje, ofte sammenbyggede Huse, der undertiden opførtes som hele Gader paa en Gang. Jordvejene afløstes af brolagte Gader, Gaardspladsen blev lille og snævredes ind mellem de høje Bygninger og blev brolagt eller asfalteret. Hønsegaardene og Kreatur- og Hestestaldene forsvandt ligeledes, og Møddinger og Skarndynger erstattedes af tildækkede Gødningsgruber og Zinkbeholdere med Laag. Haverne forsvandt samtidig saa godt som fuldstændigt. Da der saaledes hverken lev-

nedes Skaderne Opholdssted eller Byggeplads eller Adgang til at finde passende Føde, kan det ikke synes underligt, at de efterhaanden maatte fortrække. De veg dog kun Valpladsen Fod for Fod, holdt sig saa længe de kunde paa de Steder, hvor de var vant til at færdes; men tilsidst maatte de give tabt, og nu er som sagt Skaden, denne pragtfulde og livlige Fugl, en Saga blott her i Byen. Længst holdt den sig, hvor der var passende Haver og høje Træer at bygge i. Saaledes ynglede Skaden endnu omkring 1890, som den havde gjort i en Aarrække, i Kommunehospitalets Haver. Trods Efterstræbelser og Forfølgelse lykkedes det den dog at gjennemføre Rugningen i det nævnte Aar. Da den straks om Foraaret havde bygget Rede i et Lindetræ, blev Reden fjernet. Den byggede da en ny Rede i Træet ved Siden af, og da den havde lagt Æg og skulde til at ruge, blev Æggene taget bort. Imidlertid var Tiden gaaet, og det var blevet Sommer, og Skaden byggede da for tredie Gang i et nylig udsprunget, tæt Kastanietræ, og her opdagede dens Forfølgere den ikke, og den fik saaledes Lov til at ruge i Fred. Det følgende Aar kom den ikke igjen dér, men skal dog endnu i indeværende Aarhundredes Begyndelse have haft Rede i en af de store Kastanier ved Sortedamssøen i Østersøgade, i hvilke der i tidligere Aar jævnlig havde været Skadereder. Siden den Tid synes den at være forsvundet fra det Kjøbenhavn, hvis nordlige Grænse den Gang var Lersøen og Ladegaardsaaen, i alt Fald som Ynglefugl, hvorimod den jo endnu træffes i Yderkanterne af det udvidede Kjøbenhavn, i de saakaldte indlemmede Distrikter. Saaledes har jeg set den ved Brønshøj.

I det heromhandlede Tiaar har jeg dog set den paa hastige Besøg i Østre Anlæg og Botanisk Have, men i Alt kun 4 Gange, nemlig i 1909, 2 og 7 Oktober og 1913 28 og 30 September, de to første Gange i Bot. Have, de to sidste i Østre Anlæg. Besøget 7 Oktober er interessant derved, at Skaden — der saas hver Gang kun en enkelt — den Dag blev forfulgt af 5—6 stærkt skrigende Solsorter helt ud over Kommunehospitalet.

ALLIKE *(Corvus monedula)* har jeg af og til set enkeltvis eller i smaa Flokke i Januar og Februar, hyppigere om Efteraaret (Oktober og November) og om Foraaret (Marts og April), men ikke i December og ikke i den egentlige Sommertid (Maj—Septbr. incl.). Ofte har Alliken kun været iagttaget flyvende over Anlæget, men ikke sjældent har den sat sig i dettes Træer og

blandet sig med Kragerne. Om Efteraaret er den ikke iagttaget her tidligere end 16 Oktober, som oftest først i November, og om Foraaret ikke senere end 19 April.

RAAGE (*Corvus frugilegus*), der i en Aarrække havde ynglet forskjellige Steder i Kjøbenhavn (Grønningen, Amalienborgs Haver, Bispegaardens Have og fl. Steder), syntes ved Aarhundredets Begyndelse forsvundet; men i 1909 dukkede en lille Koloni op og ynglede i Østre Anlægs nordlige Hjørne i de derstaaende store Elmetræer.

KRAGE (*Corvus cornix*). Heri Byen ses Kragen kun undtagelsesvis om Sommeren, naar et eller flere Par, som det hænder af og til, yngler her. Ellers ses Kragen her kun i Vinterhalvaaret. De første indfinder sig omkring Midten af Oktober eller lidt før, samtidig med det almindelige Kragetræk, der ogsaa kan iagttages her, men dog ikke er meget fremtrædende. Om Foraaret forsvinder de efterhaanden i Begyndelsen af April, de sidste ved Midten af denne Maaned, og undtagelsesvis bliver et Par tilbage og yngler, dog ikke i selve Anlæget, men som oftest i Kongens Have. Hele Vinteren ses saa et lokalt daglig Træk, idet Kragerne hver Morgen, inden det endnu er helt lyst, kommer nordfra, fra Sovestederne i Skovene Nord for Byen, bl. a. de gamle Ege i Charlottenlund, hviler sig lidt i Østre Anlægs store Popler og flyver saa videre i sydlig Retning (til Amager?). Om Eftermiddagen vender de saa — kort før Mørkets Frembrud — tilbage i modsat Retning, hviler sig ligesom om Morgenen lidt i Anlægets Træer, inden de flyver videre. En enkelt Gang saa jeg, at en meget tæt Taage tvang dem til at blive i Anlæget og overnatte dér. Om Efteraaret er Antallet ved Trækkets Begyndelse kun ringe; men det tiltager hurtigt og kan stige til henved 100. Af dem bliver 20—30 Individer som oftest i Anlæget og lever her af Brød, som kastes til dem, og forskjelligt Affald. I mine Drengeaar erindrer jeg, at dette lokale Træk gik i en anden Retning, nemlig i Stedet for fra Nord til Syd gik det fra Øst til Vest, idet Kragerne overnattede paa de i Orlogshavnen liggende ǂiltaklede Krigsskibe, hvorfra de saa om Morgenen spredte sig udover Markerne Vest og Nord for Byen.

SORTKRAGE (*Corvus cornix var. corone*) har jeg set en Gang i Anlæget. (3 November 1919.)

TORNSKADE (*Lanius collyrio*) har jeg iagttaget, men kun i Botanisk Have, nogle Gange paa Foraarstrækket, nemlig 1917 15

og 17 Maj, 1918 23 Maj og 1919 21 Maj, og kun en enkelt Gang senere paa Aaret, nemlig 17 August 1915.

SILKEHALE *(Ampelis garrula)*, set af og til baade i Østre Anlæg og Botanisk Have, tidligst 29 Decbr. (1913), senest 26 Marts (1919), enten i smaa Flokke eller enkeltvis. Saas i 1913 (29 Decbr.), 1914 (i Februar, samt 18 Marts), 1917 (22 og 28 Februar) og 1919 (2—26 Marts). Paa saa sene Tidspunkter er i Reglen alle Rønnebær og de fleste Tjørnebær fortæret af Solsorterne. Silkehalen tyer da især til Hybenfrugterne, som den sluger hele, eller Ligusterbærrene.

DIGESVALE *(Hirundo riparia)*. Ses jævnlig om Eftersommeren, især August—September.

BYSVALE *(Hirundo urbica)*. Det er utvivlsomt, at Bysvalen nu er mindre hyppig i Kjøbenhavn end tidligere, inden Byen fik sit Storstadspræg. Den ankommer senere end Forstuesvalen, i Reglen i første Trediedel af Maj, men er, uvist af hvilken Grund, i dette Tiaar jævnlig først iagttaget langt senere, som det ses af nedenstaaende Fortegnelse over Ankomst- og Afrejsetider. Den findes endnu her i Byen som Ynglefugl, skjønt i langt ringere Antal end før. Saaledes yngler der aarlig adskillige Par i Buegangene paa Christiansborg. Desuden har jeg jævnlig set dens Rede under lavtsiddende Karnapper og Altaner, flere ved Frederiksholms Kanal og i Østbane- og Stockholmsgadekvarteret.

Bysvalen saa jeg:

	Forste Gang.	Sidste Gang.
1909.	20 Maj	8 September
1910.	18 —	24 Oktober
1911.	9 Juni	10 September
1912.	28 Maj	3 —
1913.	6 —	30 —
1914.	—	6 Oktober
1915.	7 —	24 September
1916.	4 —	21 —
1917.	19 —	16 —
1918.	1 Juni	2 Oktober.
1919.	25 Maj.	

Efteraarstrækket falder hovedsagelig i September. De sidste Bysvaler ses ofte allerede i Begyndelsen af denne Maaned, men

i Almindelighed dog først sidst i September eller i Begyndelsen af Oktober, sjældent i Slutningen af sidstnævnte Maaned. Saaledes saa jeg i 1910 i Oktober Maaned nogle faa Forstuesvaler og en enkelt Bysvale daglig færdes sammen i Østre Anlæg i Læ af Buskadserne. Forstuesvalerne forsvandt ved Maanedens Midte; Bysvalen holdt fremdeles ud, skjønt det øjensynligt kneb med at skaffe Føden, da der næsten daglig var Taage og Dis undtagen nogle faa Timer midt paa Dagen. Nætterne var desuden meget kolde, og det blæste en Del. Den 24de Oktober saa jeg den sidste Gang. Om den var omkommet eller rejst videre sydpaa, lod sig ikke afgjøre; det første er det sandsynligste.

FORSTUESVALE *(Hirundo rustica)* kommer hertil tidligere end Bysvalen, Forløberne allerede i de sidste Dage af April; men den store Mængde kommer sjældent før noget ind i Maj, ofte langt hen i denne Maaned — der er jo ikke saa lidt Sandhed i det gamle Ord, der siger, at een Svale gjør ingen Sommer. Her i Byen har jeg tidligst set Forstuesvalen 25 April (1913) og senest set den ankomme 20 Maj (1909); men jeg tror at have lagt Mærke til, at man ofte ser den udenfor Byen tidligere end her i Kjøbenhavn. Ankomst- og Afrejsetider fremgaar bedst af følgende Oversigt:

Jeg saa Forstuesvalen:

	Første Gang	Sidste Gang
1909.	20 Maj	30 September
1910.	12 —	15 Oktober
1911.	7 —	15 —
1912.	28 April	8 —
1913.	25 —	10 —
1914.		28 —
1915.	30 April	13 —
1916.	4 Maj	15 —
1917.	2 —	22 —
1918.	9 —	11 November
1919.	10 —	

Medens Forstuesvalen er forholdsvis faatallig her i Byen om Foraaret — særligt i Aar (1919) — og heller ikke yngler her i særdeles stor Mængde, kan den om Efteraaret, naar Afrejsen nærmer sig, være særdeles talrig. Allerede henimod Slutningen

af August ses den her i store Skarer, især Morgen og Aften, navnlig dog om Aftenen, og de tiltager i Antal fra Dag til Dag. Over Østre Anlæg ser man dem komme en Timestid før Solnedgang. De kommer pludselig til Syne og synes altid at komme fra Øst og Nord. Særlig talrige var de i Eftersommeren 1918. Allerede i August indfandt sig Aften efter Aften i flere Dage store Flokke af Digesvaler, derefter af By- og Forstuesvaler, der efterhaanden naaede et Antal af over Tusinde. Efter en Tid at have fløjet frem og tilbage over Anlæget og de tilstødende Gader, forsvandt de lidt efter Solnedgang pludseligt allesammen i nordlig Retning til det Sted, hvor de plejer at overnatte, de store Rørskove ved Gjentofte Sø. Her kunde man for nogle Aar siden — og kan formodentlig endnu — se, hvorledes de bar sig ad med at søge Nattero i Rørene. Man saa dem fra lidt før Solnedgang svæve over Søen i en betydelig Højde, og jo nærmere Solen kom Horizonten, desto større blev deres Antal, der utvivlsomt beløb sig til flere Tusinde, foruden Forstuesvaler, der udgjorde Flertallet, formentlig ogsaa Bysvaler og muligvis ogsaa Digesvaler. Naar Solen saa forsvandt under Horizonten, og der yderligere var gaaet et Kvarterstid, kunde man se det pragtfulde Syn, hvorledes Svalerne, der saas mod den klare, lyse Vesthimmel, i hastigt Tempo den ene efter den anden dalede eller ligesom faldt ned i Rørbæltet, og i Løbet af et Kvarter var alt roligt. Det hele foregik saa lydløst og stilfærfærdigt, at man ikke vilde opdage det, naar man ikke havde Opmærksomheden henvendt derpaa, saa meget mere som Mørket samtidigt begyndte at indfinde sig.

Denne Tiltagen af Antallet fortsættes daglig og kulminerer i første Halvdel af September, og ved Midten af denne Maaned eller noget senere plejer Hovedmængden at forsvinde, ofte ret pludseligt. Man vedbliver dog ogsaa efter denne Tid at se Svaler, endog i store Flokke; men det er kjendeligt, at de fleste er rejst, og fra Slutningen af September ses kun faa og ind i Oktober endnu færre. De sidste forsvinder da i Løbet af denne Maaned — og i Maanedens Slutning er det forholdsvis sjældent at se dem; men det hører dog ikke til de helt ualmindelige Ting, at man kan se Svaler endnu i November. Det er kun lykkedes mig en enkelt Gang at se Forstuesvalen saa sent, nemlig i Efteraaret 1918, da jeg saa en enkelt endnu 11 November, næsten en Maaned efter at jeg havde set de sidste.

SPETMEJSE *(Sitta europaea)* har jeg kun truffet tre Gange i Østre Anlæg, alle Gange i 1916, nemlig 27 September, 9 og 27 Oktober.

HEDELÆRKE *(Alauda arborea)* er vel ikke nogen sjælden Fugl i Danmark; men jeg havde dog ikke tænkt mig Muligheden af at skulle træffe den midt i Kjøbenhavn. Derimod var det jo ikke, syntes jeg, utænkeligt, at jeg kunde faa Lejlighed til at se den trække over. Dette skete ogsaa i 1911, da jeg 16 April — ret sent for Hedelærken — saa en lille Flok af denne Fugl om Morgenen lidt før Kl. 8 flyve lavt hen over Østre Anlæg i Retning fra Syd til Nord. Som det er Sædvane for denne Art, fløj Flokken syngende afsted, og dens jublende, vellydende Sang virkede ejendommelig betagende. Paa Grund af den Begrænsning, jeg havde givet mit Emne, kunde jeg dog ikke paa Basis af denne Iagttagelse regne Hedelærken med til mit Observationsomraades Fauna.

Imidlertid fik jeg 7 Aar senere, i Slutningen af Marts 1918, atter Lejlighed til at iagttage Hedelærken her i Byen og denne Gang paa nært Hold og flere Dage i Rad. Den 26 Marts Formiddag saa jeg nemlig 4 Hedelærker, hvoraf de to dog straks efter forsvandt, gaa i Botanisk Have. De var saa lidt sky, at jeg kunde nærme mig dem paa faa Skridts Afstand, og de holdt sig hele Dagen omtrent paa samme Sted. Vejret var koldt og blæsende, om Natten havde det endog frosset 5—6 Grader, og Lærkerne krøb sammen. De færdedes mest i Græsset, hvor de søgte deres Føde, men ogsaa paa de grusede Gange, og de var ofte ikke længere fra mig, end at jeg vilde have kunnet naa dem med Enden af min Stok. De nynnede kun lidt og svagt, medens de bevægede sig omkring. Den følgende Dag fandtes de fremdeles paa samme Sted; men nu var der atter 4. De var nu mere sky, fløj straks op, naar man forsøgte at komme dem nærmere, krydsede saa lidt rundt og forsvandt en lille Tid. De holdt sig mest til Terrænet mellem Botanisk Have og Sølvgade. Her holdt de sig baade den følgende Dag (den 28) og den næstfølgende (29 Marts), var fremdeles noget sky og fløj jævnlig op; men kun en enkelt Gang saa jeg en af dem sætte sig i en stor Tjørn, dog kun for et Øjeblik. De opholdt sig samme Sted Maaneden ud og saas sidste Gang 1 April.

Endnu en Gang har jeg set Hedelærken her, nemlig i indeværende Foraar (1919), da jeg 14 Marts, Formiddag, hvor Vejret

var koldt, med nordøstlig Vind og Tøsne, fik Øje paa en Flok paa 15—16 Individer løbende i Botanisk Haves Græsplæner. Den følgende Dag, hvor alt var dækket af et tyndt Lag Sne, saas endnu 2 Hedelærker, der søgte deres Føde langs Græsplænernes snebare Kanter.

STÆR *(Sturnus vulgaris)* er vel Trækfugl her i Landet, men det er ikke ualmindeligt, at flere eller færre ses her om Vinteren. Saaledes har der i det sidste Decennium hvert Aar været Stære i Østre Anlæg eller Botanisk Have, snart paa det ene, snart paa det andet af disse Steder. Kun sidste Vinter danner i denne Henseende en Undtagelse fra alle de foregaaende, idet de sidste Stære blev set 18 December 1918, og jeg iagttog derefter ingen før 5 Marts 1919. Grunden til, at Stæren bliver her i enkelte Vintre og ikke i andre, er ikke ganske klar. Det synes i ethvert Tilfælde ikke at være Kulden, som fordriver dem, da vi i de Aar, hvor Stære har overvintret hos os, har haft baade strenge og milde Vintre, og i et enkelt Aar, 1915—16, hvor der opholdt sig en lille Flok Stære paa 5—6 Individer til Stadighed i Botanisk Have, forsvandt Flokken pludseligt 13 Januar, netop paa et Tidspunkt, hvor Vejret blev usædvanligt mildt og foraarsagtigt; men Flokken vendte ogsaa tilbage 14 Dage senere.

Ligesom for andre Arters Vedkommende kunde det være berettiget at spørge: Er det vore egne Stære, som bliver her om Vinteren, eller er det Stære, som har ynglet længere nordpaa, og som søger til Danmark for at overvintre? En lille Iagttagelse, som jeg har haft Lejlighed til at at gjøre, kan vel ikke løse Spørgsmaalet, men kunde maaske dog støtte Formodningen om, at det ikke er vore egne, men fremmede Stære, som er her om Vinteren. Iagttagelsen er følgende: En Efteraarsmorgen — 8 November 1915 — hørte jeg paa min Vandring gjennem Botanisk Have pludseligt Løvsangerens *(Phyllopseustes trochilus)* bekjendte, lille Sang ganske tydeligt over mit Hoved, idet jeg passerede nogle Asketræer. Havde det været en Majmorgen, havde jeg næppe skænket den særlig Opmærksomhed; men at træffe Løvsangeren her i November, det var dog ikke hændet mig før, og da jeg derfor saa i Vejret, fik jeg Øje paa Sangeren, en Stær, som sad og fløjtede og jævnlig flettede den nævnte Strofe ind i sin Sang. Senere hørte jeg den endnu et Par Gange i samme Maaned, og i Slutningen af December blev den ligeledes hørt.

Derefter hørte jeg den først 13 Januar 1916, stadig paa samme Sted; men saa var det, at den lille Flok, hvortil den hørte, og som bestod af 5—6 Stære, som ovenfor nævnt pludselig forsvandt trods det meget milde Vejr. Fjorten Dage efter vendte de dog tilbage igen, og at det var de samme Stære, derfor talte, at en af dem var den, som kunde gengive Løvsangerens Strofe paa en særdeles skuffende Maade. Man vedblev med Mellemrum at høre denne Sang Vinteren igjennem, snart paa det sædvanlige Sted i Botanisk Have, snart ogsaa i Østre Anlæg, sidste Gang 17 Marts. Derefter hørte jeg ikke noget til den, heller ikke i Løbet af Sommeren, og troede, at den var forsvundet. Først om Efteraaret — 7 Oktober 1916 — hørte jeg den igjen, atter paa det samme Sted i Botanisk Have. Jeg hørte den atter i Januar og Februar og derefter 15 Marts 1917 for sidste Gang i den Vinter. Derpaa gik et helt Aar, hvor jeg ikke saa noget til den; men 23 Marts 1918 hørte jeg den igjen. Nu var Strofen efterhaanden blevet noget udvisket, men var dog stadig let kjendelig.

Denne Iagttagelse kan vel tydes paa flere Maader. At det var den samme Stær, jeg iagttog i 3 paa hinanden følgende Vintre, synes mig utvivlsomt, og da den saa godt som altid holdt sig paa samme Sted, i Botanisk Have i Nærheden af de der ophængte Stærekasser, var jeg først tilbøjelig til at tro, at det drejede sig om et Slags Standfugl, som ynglede der om Sommeren og overvintrede sammesteds; men da jeg maa indrømme, at jeg kun hørte den synge den nævnte Sang i Vinterhalvaaret, netop mellem Tidspunkterne for Stærens Efteraars- og Foraarstræk, kan jeg ikke nægte, at det forekommer mig rimeligere at antage, at det har drejet sig om en Stær, der, efter at have ynglet længere nordpaa, om Efteraaret kom hertil for at overvintre og atter det følgende Foraar forlod os. Selv om denne Tydning skulde være den rette, beviser Iagttagelsen naturligvis ikke, at alle her overvintrende Stære hører hjemme nordpaa; men det gjælder i dette Tilfælde formentlig hele den lille Flok, hvortil den hørte.

Da jeg saaledes aarlig har kunnet iagttage Stære her, ikke altid hver Dag, men dog jævnlig hele Vinteren igjennem, har det ikke været muligt at afgjøre, naar den første Stær kom om Foraaret. Saa vidt jeg har kunnet skjønne, indfinder sig ofte enkelte Stære allerede i Begyndelsen eller omkring Midten af

Februar; men en Tælling viser dog, at den store Mængde som Regel først kommer omkring Midten af Marts. At dette sidste Tidspunkt er det almindelige, derfor kunde maaske den Omstændighed tale, at det eneste Aar, hvor der ingen Stære var her om Vinteren, nemlig sidste Vinter (1918—19), saas den første Stær 5 Marts. Omstrejfende, overvintrende Stære kunde jo ogsaa tænkes at simulere ankommende Stære, naar de i Februar pludselig viste sig paa et nyt Sted, ligesom det jo heller ikke er udelukket, at Stære kunde vedblive at komme nordfra længe efter det egentlige Efteraarstræks Ophør, f. Eks. ved streng Kuldes Indtræden foretrække at rejse længere sydpaa. Med andre Ord: det sydgaaende Træks Efternølere kunde vel nok tænkes at komme saa sent, at de næsten kunde mødes med det nordgaaende Foraarstræks Forløbere eller simulere saadanne.

Hvorom alting er, Stærenes Antal forøges tydeligt omkring Midten af Marts, men nye bliver vistnok ved at ankomme gjennem sidste Halvdel af denne Maaned og maaske ogsaa i Begyndelsen af April. Paa dette Tidspunkt ses i alt Fald flere her i Anlæget og Botanisk Have end i Marts. Dette kunde maaske dog ogsaa forklares derved, at Stærene, som vælger Yngleplads rundt i Byen, om Dagen søger til Anlægene for at finde deres Føde. Naar først Rugningen begynder i Slutningen af April, ser man atter lidt mindre til Stæren. Til Gjengjæld forøges Antallet betydeligt omkring 1 Juni, men kun forbigaaende, paa Grund af, at Ungerne flyver ud; men allerede inden Midten af Juni er Antallet atter betydelig formindsket, Forældrene har tilligemed Ungerne forladt Byen og træffes nu i Omegnens Haver eller paa Strandengene (paa Amager og Saltholm); selv i Juli og August ses dog jævnlig enkelte Stære her i Anlæget og i Botanisk Have, men først hen i September forøges Antallet betydeligt og tiltager yderligere i Begyndelsen af Oktober til henimod Midten af denne Maaned, da som godt som alle — og ofte ganske pludseligt — paa engang forsvinder. Paa dette Tidspunkt har jeg flere Gange set 100 eller 150 Stære samlede i Østre Anlæg eller Botanisk Have; men langt større er dog de Flokke, der om Eftermiddagen ses flyve over disse Steder i vestlig—nordvestlig Retning for at naa deres Sovesteder. Der ses baade smaa Flokke og Flokke paa flere Hundrede Individer, undertiden ogsaa saa store, at man maa regne med Tusinde eller flere. Saadanne Flokke kan ses allerede om For-

aaret kort efter Ankomsten — jeg har saaledes iagttaget Fænomenet allerede 7 Marts. — I Rugetiden ser man ikke noget til saadanne Flokke; men i Juni og Juli ses de igjen, og fra August tager Flokkene til i Hyppighed og Størrelse. Flokkene, der altid har en bred Front, kommer formentlig fra Amager og Saltholm og styrer mod Søborg Mose, hvor Stærene slaar sig ned i de derværende store Rørskove. Man ser dem flyve her over Byen en Timestid eller lidt mere før Solnedgang; men de gaar ikke til Ro straks og ikke paa samme rolige og stilfærdige Maade som Svalerne. Tværtimod. En Flok har næppe sat sig i Rørene, før den atter flyver op for at sætte sig paa et andet Sted, og saaledes bliver det ved under stærk Kvidren, indtil Mørkets Frembrud gjør en Ende derpaa. Jeg har kun set Stærene her i Nærheden tage Natteophold i Søborg Mose; men de skal tidligere ogsaa have overnattet i den ene Del af Gjentoftesøs udstrakte Rørbælter, medens Svalerne var i den anden; men nu synes det, som om de sidste har forpagtet hele Gjentoftesø, medens Stærene holder sig til Søborg Mose. Saaledes var det i alt Fald, da jeg for nogle Aar siden undersøgte Forholdene.

I de sidste Aar har alle Iagttagere været enige om, at man saa færre Stære end tidligere. Af mine Tællinger fremgaar dog kun, at Antallet var kjendeligt formindsket i 1917, og ikke væsentlig forandret i Aarene forud eller i 1918; men det maa jo indrømmes, at det ikke er let at holde Tal paa saa bevægelige Fugle som Stærene.

GJERDESMUTTE *(Troglodytes parvulus)* antages at være »nærmest Standfugl« her i Landet. En Del drager dog sydpaa, og der kommer andre nordfra. Hvorvidt de Gjerdesmutter, man ser her om Vinteren, er tilbageblivende Individer eller Individer, som er indvandret nordfra, eller begge Dele finder Sted, er ikke muligt at afgjøre. Her i Anlæget har jeg kun set Gjerdesmutter i Vinterhalvaaret og aldrig om Sommeren, d. v. s. Maj, Juni, Juli, August. De første, der kommer om Efteraaret, plejer at indfinde sig sidst i September eller — hyppigere — noget ind i Oktober, og om Foraaret forsvandt de sidste i Løbet af April, senest 24 April, saaledes som det fremgaar af følgende Skema.

Gjerdesmutten iagttog jeg:

	Første Gang	Sidste Gang
1908.	9 Oktober	—

Første Gang			Sidste Gang
1909.	9 Oktober	....	21 April
1910.	29 September	....	1 —
1911.	12 Oktober	....	8 —
1912.	12 —	....	18 —
1913.	4 —	....	—
1914.	30 September	....	21 —
1915.	6 Oktober	....	22 —
1916.	27 September	....	24 —
1917.	17 Oktober	....	17 —
1918.	20 —	....	2 —
1919.		....	9 —

Som bekjendt er Gjerdesmutten ikke blot en flittig Sanger om Sommeren, men synger ogsaa om Vinteren. Jeg har saaledes hørt den synge straks efter dens Ankomst her til Anlæget om Efteraaret allerede i Oktober Maaned og i November, men ikke senere end 2 December, og efter en Pause begynder den igjen i Januar, dog har jeg ikke hørt den tidligere end 18 Januar, og som oftest har jeg ikke hørt den før i Februar og undertiden ikke før i Marts; men i disse to Maaneder kan den synge ret flittigt.

TRÆPIKKER *(Certhia familiaris)* har jeg set her en enkelt Gang om Sommeren (17 Juli 1915), ellers kun i Vinterhalvaaret, fra Oktober (tidligst den 3die) til April (senest den 7de), hyppigst i Efteraarsmaanederne Oktober—November og om Foraaret i Februar—Marts, men sjældent mere end en enkelt ad Gangen.

VANDSTÆR *(Cinclus aquaticus)*, som af og til skal være set paa Smedelinien, og som jeg i 70'erne selv har set løbe i Vandkanten langs Sortedamssøen, har jeg kun set en enkelt Gang i Østre Anlæg, nemlig 5 November 1915.

JERNSPURV *(Accentor modularis)* har jeg truffet her paa alle Aarstider, hyppigst dog Foraar (Marts—April) og Efteraar (September—Oktober), jævnlig i Vintermaanederne, sjældnere om Sommeren. Af og til maa den have ynglet i Botanisk Have, da den har været der i Yngletiden.

MUSVIT *(Parus major)* opholder sig her hele Aaret rundt, ses ofte saa godt som daglig, særligt i Yngletiden og om Vinteren, hvor den ofte begynder at synge allerede i Januar. Yngler her hvert Aar. I Botanisk Have havde den et Par Aar i Træk

Rede ganske tæt over Jorden imellem Stenene i en Stensætning.

BLAAMEJSE *(Parus coeruleus)* ses næsten lige saa hyppigt som Musvitten og yngler næsten hvert Aar i Østre Anlæg. Færdes her meget i Rørene, synes at have større Forkjærlighed for disse end Graamejsen (Sumpmejsen).

GRAAMEJSE *(Parus palustris)* ses her med skiftende Hyppighed i alle Aarets Maaneder, hyppigst i Efteraarsmaanederne (September—Oktober), yngler her næppe.

TORNSANGER *(Sylvia cinerea)* er ikke hyppig i Østre Anlæg eller Botanisk Have, og jeg har ikke set den hvert Aar, altid i Maj Maaned, tidligst 6 Maj. I indeværende Foraar (1919) saas og hørtes daglig en syngende Han i Botanisk Have i den sidste Uge af Maj; men den bemærkedes ikke efter 31 Maj.

GJERDESANGER *(Sylvia curruca)* ses aarlig og er Ynglefugl baade i Østre Anlæg og Botanisk Have.

Jeg iagttog den:

	Første Gang	Sidste Gang
1909.	12 Maj	29 August
1910.	10 —	8 —
1911.	8 —	9 September
1912.	4 —	7 —
1913.	30 April	3 —
1914.	—	24 —
1915.	7 Maj	16 —
1916.	25 April	15 —
1917.	6 Maj	19 August
1918.	29 April	8 September
1919.	7 Maj	

MUNK *(Sylvia atricapilla)* forekommer ret sparsomt her i Anlæget. Dens Ankomst og Afrejse fordeler sig paa følgende Maade:

Jeg iagttog den:

	Første Gang	Sidste Gang
1909.	?	23 September
1910.	24 Maj	?
1911.	18 —	?
1912.	24 —	?

	Første Gang	Sidste Gang
1913.	16 Maj	?
1914.	?	?
1915.	21 —	12 September
1916.	11 —	15 —
1917.	27 —	15 Oktober
1918.	9 —	?
1919.	21 —	?

De her anførte Ankomsttider er langt sildigere end dem, der ellers anføres for Munken. Aarsagen kan maaske søges i dens forholdsvis sjældne Forekomst her i Anlæget, hvorfor Tilfældigheder let kommer til at spille en Rolle. Har muligvis ynglet i Østre Anlæg af og til.

HAVESANGER *(Sylvia hortensis)* yngler aarligt i Østre Anlæg og Botanisk Have, men kun nogle faa Individer. Dens Ankomsttid — omkring Midten af Maj — fordeler sig saaledes:

Jeg iagttog den:

	Første Gang
Aar 1910	23 Maj
— 1911	16 —
— 1912	15 —
— 1913	14 —
— 1914	?
— 1915	18 —
— 1916	18 —
— 1917	18 —
— 1918	17 —
— 1919	20 —

Den ses her hele Sommeren, synger flittigt, i Reglen langt ind i Juli Maaned. Om Efteraaret har jeg senest set den 23 September.

GULBUG *(Hypolais icterina)*. For denne Art, som ses her aarlig, og som i Reglen ogsaa yngler her, baade i Østre Anlæg og i Botanisk Have, falder Ankomsten jo noget sent — omkring 17—18 Maj, — men her har den i det forløbne Tiaar gjennemsnitlig været 23 Maj, og i de enkelte Aar fordeler den sig saaledes:

Aar 1909	....	26 Maj
— 1910	....	25 —
— 1911	....	25 —
— 1912	....	19 —
— 1913	....	22 —
— 1914	....	?
— 1915	....	21 —
— 1916	....	19 —
— 1917	....	25 —
— 1918	....	17 —
— 1919	....	31 —

RØRSANGER *(Acrocephalus arundinaceus)* yngler i Rørene hvert Aar, sjældnere i Botanisk Have, hvor Rørbæltet er ubetydeligt, end i Østre Anlæg, hvor der aarligt yngler mindst 3—4 Par. Men foruden i Rørene har Rørsangeren ogsaa haft sin Rede i forskjellige Buske, saaledes et Par Gange — mærkeligt nok i samme Aar — i Buske af *Mahonia aquifolium*, den ene i Østre Anlæg, hvor nævnte Plante danner et Busket ikke umiddelbart ved Vandet, vel nok 70 Meter derfra, den anden i Botanisk Have i en Hæk af Mahonia, der ogsaa ligger adskillige Meter fra Vandet.

Rørsangeren plejer at ankomme her til Landet i Maj, omkring Midten af Maaneden. Tidligst har jeg truffet den 7 Maj (1916), medens den seneste Ankomst har været 22 Maj (1910), og Gennemsnittet for de nedenfor anførte Aar bliver 14 Maj. I August—September forlader den os igjen. Senest har jeg set den 20 September (1912 og 1913), og Gjennemsnittet for senest Afrejse har for den nævnte Aarrække været 7 September.

For de enkelte Aar fordeler Ankomst og Afrejse sig saaledes:

Jeg saa Rørsangeren:

Første Gang			Sidste Gang
1909.	19 Maj	....	17 August
1910.	22 —	....	18 September
1911.	14 —	....	11 —
1912.	10 —	....	20 —
1913.	13 —	....	20 —
1914.	?	....	29 August
1915.	9 —	....	2 September

Første Gang			Sidste Gang
1916.	7 —	....	13 September
1917.	13 —	....	27 August
1918.	15 —	....	10 September
1919.	13 —	....	

LØVSANGER *(Phyllopseustes trochilus)*. I Slutningen af April hører man i Reglen Løvsangerens almindelig kjendte, smukke lille Sang. Tidligst har jeg hørt den i 1914 (17 April), senest første Gang i 1917 (3 Maj), og for de sidste 10 Aar har Gjennemsnittet for dens tidligste Ankomst her i Anlæget været 26 April (se nedenfor). Hvor længe Trækket varer, er ligesom for de senest omtalte Arter vanskeligt at bestemme, fordi Løvsangeren som oftest har ynglet her i Anlæget eller — hyppigere — i Botanisk Have; men saavidt jeg han skjønne, varer det til i Tyverne af Maj. Om Høsten indfinder den sig i August og er en af Efteraarets flittigste Sangere, bliver her til ind i September. Jeg har iagttaget den sidste Gang 20 September, en enkelt Gang dog endnu 4 Oktober (1911); men gjennemsnitlig har jeg i de sidste 10 Aar set den sidste Gang 16 September.

Tidligste Ankomst og seneste Afrejse fordeler sig saaledes paa de enkelte Aar:

Løvsangeren saa jeg:

Første Gang			Sidste Gang
1909.	?	....	20 September
1910.	29 April	....	10 —
1911.	23 —	....	4 Oktober
1912.	24 —	....	10 September
1913.	28 —	....	20 —
1914.	17 —	....	19 —
1915.	26 —	....	12 —
1916.	25 —	....	12 —
1917.	3 Maj	....	5 —
1918.	27 April	....	14 —
1919.	27 —	....	

GRØN LØVSANGER *(Phyllopseustes sibilatrix)* yngler ikke i Østre Anlæg eller Botanisk Have og ses paa Foraarstrækket ikke engang hvert Aar.

Jeg har set den første Gang:

i Aaret	1909.	5	Maj
—	1910.	13	—
—	1912.	2	—
—	1915.	7	—
—	1916.	23	April
—	1918.	9	Maj
—	1919.	18	April

altsaa tidligst 18 April, senest 13 Maj. Som oftest har den kun været iagttaget ganske forbigaaende, en Dag eller to, og jeg har ikke set den blive her længere end til 21 Maj; men senere paa Sommeren har jeg set den et Par Gange, nemlig foruden en enkelt Gang i Juli (27/7 1916) ogsaa — næsten daglig — i Løbet af de første 14 Dage af August 1913.

FUGLEKONGE *(Regulus cristatus)*, der ret almindeligt yngler i Landets Skove og ligeledes træffes der den øvrige Del af Aaret, ogsaa om Vinteren, og som indtil for 50 Aar siden endog ynglede saa tæt ved Hovedstaden som i Frederiksberg Have (Fischer), har jeg i Østre Anlæg og Botanisk Have kun set i Træktiderne, undertiden kun en enkelt, som oftest nogle faa Individer sammen, og med skiftende Hyppighed, enkelte Aar endog slet ikke (Foraar 1910 og 1918, Efteraar 1917), i andre Aar med større Hyppighed som i Foraaret 1914, hvor jeg saa Fuglekonger næsten dagligt mellem 24 Marts og 15 April.

Som det fremgaar af nedenstaaende Oversigt har jeg om Foraaret tidligst set Fuglekongen 15 Marts (1919) og set den sidste senest 2 Maj (1915 og 1917), om Efteraaret set den første 11 September (1910) og den sidste 17 November (1913). Kun maa hertil bemærkes, at jeg var forhindret i at foretage Observationer fra 16—31 Marts 1913 og efter 24 April i 1914 i 2 Maaneder.

Aar	Dag	Dag
1910	—	September 11 Oktober 29
1911	Marts 31 April 1	Oktober 7 —
1912	Marts 23 April 1, 19, 22	Oktober 20 —

Aar	Dag	Dag
1913	April 6	Septbr. 21, 22, 23, 25, 28 Oktober 3, 16, 24 November 4, 17
1914	Marts 24, 28, 29, 31 April 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 13, 15	Oktober 19, 24, 25, 26, 31 November 1
1915	April 17, 19 Maj 2	Oktober 13 —
1916	April 1	Oktober 3, 17, 20, 21 November 10
1917	April 8 Maj 2	?
1918	?	Oktober 29
1919	Marts 15 April 5, 9	

SKOVPIBER *(Anthus arboreus)* har jeg kun set nogle faa Gange under Trækket, nemlig 12 Maj 1912, 16 September 1913 samt 16 og 18 September 1918.

HVID VIPSTJERT *(Motacilla alba)* har jeg kun observeret en enkelt Gang (7 Juli 1914).

VINDROSSEL *(Turdus iliacus)* iagttages her særlig i Træktiden, om Efteraaret i Oktober—November Maaned, om Foraaret i Marts—April. Om Vinteren har jeg ogsaa jævnlig set den, derimod aldrig om Sommeren. Om Efteraaret har jeg tidligst set den 14 Oktober, om Foraaret senest 4 Maj. Som Regel har jeg kun set en enkelt ad Gangen, undertiden to, men kun en enkelt Gang har jeg set 4 samtidigt.

SANGDROSSEL *(Turdus musicus)*. I de senere Aar er Sangdroslen blevet almindeligere her i Byen. Man hører den nu synge overalt i de offentlige Anlæg og i de private Haver, og man kan endog høre den synge fra en Tagryg eller en Skorsten ganske som Solsorten; men den er dog ikke saa almindelig som denne, og den er her heller ikke hele Aaret rundt, i alt Fald ikke endnu om Vinteren her i Kjøbenhavn; men det er jo ikke usandsynligt, at den efterhaanden følger Solsortens Eksempel, saa meget mere, som der af og til findes overvintrende Individer her i Landet. Sangdroslen indfinder sig her omkring Mid-

ten af Marts, — jeg har tidligst set den 13 Marts — ses og høres daglig i Yngletiden og af og til om Sommeren. Paa Efteraarstrækket ses den her fra Midten af September og derefter til ind i Oktober; senest har jeg set den 27 Oktober. Den yngler baade i Østre Anlæg og Botanisk Have og er blevet hyppigere Aar for Aar.

SJAGGER *(Turdus pilaris)* er her — som iøvrigt i Danmark — kun Vintergjæst. Jeg har set den her hver Vinter, men ikke lige hyppigt. Jeg har kun truffet den i Vintermaanederne fra Oktober til sidst i Marts, sjældent mere end en enkelt ad Gangen eller to, kun een Gang — 5 Februar 1919 — saa jeg en Flok paa 10 Individer. Om Efteraaret har jeg set den tidligst 2 Oktober, om Foraaret senest 28 Marts.

SOLSORT *(Turdus merula).* Nutildags er Solsorten jo en saare almindelig Fugl i Kjøbenhavn, hvor den findes hele Aaret rundt, om Sommeren fløjtende ikke alene fra Parkernes og Havernes Træer, men ogsaa fra Husenes Tage og Skorstene. Solsorten bygger nu sin Rede ikke blot i de store Parker, men ogsaa i de smaa Anlæg og Trægrupper, som findes rundt omkring i den gamle Del af Byen. Saaledes var det ikke i tidligere Tid; endnu for 30—40 Aar siden var Solsorten en sjælden Fugl i Kjøbenhavn. Hvor naar Indvandringen til Byen er foregaaet, er ikke let at bestemme. Det er dog heller ikke sket pludseligt, men er kommet lidt efter lidt. I mine Drengeaar, ɔ: i Tredserne af forrige Aarhundrede, kjendte jeg kun Solsorten ude fra Skovene omkring Kjøbenhavn, fra Ermelunden og fra Dyrehaven; og jeg mindes endnu min Forbavselse, da jeg en Vinterdag, hvor der laa høj Sne, en Dag i 1870 eller deromkring, saa en Solsort hjemme i vor Have paa Nørrebro. Det var noget, der aldrig var hændet mig før. Endnu i det følgende Tiaar saas den ikke her i Byen, og saavidt jeg mindes, er Indvandringen foregaaet i Løbet af 80'erne, ganske gradvis og umærkeligt, og i ethvert Fald er Solsorten først blevet almindelig her i Byen i Løbet af de sidste 20 Aar. Hvorfor den ikke er kommet før, er vanskeligt at forstaa, da det skulde synes, at Lokaliteterne maa have egnet sig lige saa godt — eller endog bedre — for den tidligere, hvor Fæstningsterrænet var endog større end de nuværende deraf opstaaede Anlæg, og hvor de talrige Haver fandtes i Forstæderne.

Solsortens Indvandring her til Byen fandt Sted omtrent sam-

tidig med Skadens Forsvinden. Dette kan være en Tilfældighed; men det kunde ogsaa tænkes, at de to Ting stod i Forbindelse med hinanden, saaledes at den ene var en Følge af den anden; næppe saaledes, at Solsorten skulde have fortrængt Skaden, men saaledes at sidstnævntes Forsvinden begunstigede Solsortens Indvandring. Jeg har ovenfor om Skaden udtalt, at dennes Forsvinden naturligt kunde sættes i Forbindelse med de ved den tiltagende Bebyggelse og Afskaffelsen af de mange Haver opstaaede Forhold; men netop disse Omstændigheder skulde ikke synes at skabe Betingelser for Solsorternes Indtog. Tværtimod, og dog skete det netop paa det Tidspunkt, saaledes at Solsorten lidt efter lidt i Løbet af Firserne blev hyppigere og hyppigere, medens samtidig Skaden blev sjældnere og sjældnere. Inden Aarhundredets Udgang var Skaden forsvundet og Solsorten derimod en almindelig Fugl i Hovedstaden.

Selv om man maaske ikke kan antage, at Skadens Forsvinden var den eneste Aarsag til Solsortens Indvandring, kan jeg dog ikke lade være at tro, at netop dette Moment har været medvirkende dertil. Muligvis har der været andre Grunde, og man vil maaske indvende, at Solsortens og Droslens Indtrængen i Kjøbenhavn er et Fænomen, som ogsaa har fundet Sted i andre større og mindre Byer. Dette er rigtigt; men er Grunden dertil ikke netop den samme eller en lignende som her: Forsvinden af Solsortens Fjender? Men hvilke er Solsortens almindeligste og hyppigste Fjender? Ja, ude i Skovene, hvor Solsorterne tidligere færdedes, maa det siges at være blandt Pattedyrene særlig Maaren, blandt Fuglene: Rovfugle, Krager og Skovskader. Her i Byen findes de sidstnævnte ikke, heller ikke Rovfugle; men derimod findes der endnu til Stadighed Maar, i flere Aar bl. a. til Huse i Botanisk Have. Kragerne er her ogsaa, men de plejer at drage bort om Foraaret. Derimod var Skaderne her i tidligere Tid hele Aaret, og da de var her i Mængde og utvivlsomt efterstræber mindre Fugles, ogsaa Solsorternes, Reder, synes det forstaaeligt, at Solsorten i tidligere Tid ikke har fundet Opholdet i Byen tilstrækkelig sikkert. Det er selvfølgelig umulig at bevise, at Skadens Forsvinden er Aarsag til Solsortens Tiltagen; men jeg kan dog ikke undlade at anføre en Iagttagelse, som slog mig, og som, omend den ikke er et Bevis, dog i ethvert Fald i nogen Grad støtter Hypothesen. Jeg sigter til ovennævnte Observation, hvor jeg saa en Skade, der havde

forvildet sig ind i Botanisk Have, blive jaget ud og forfulgt langt udover Havens Grænser af en lille Flok Solsorter.

Men selv om det nævnte Forhold spiller nogen Rolle for Solsortens Indvandring, saa er der sikkert et Forhold af en anden Art, som ikke er uden Betydning. Jeg tænker her paa den mere humane Opfattelse, som Agitationen for Fuglebeskyttelsen efterhaanden har medført, og ifølge hvilken ikke enhver Fugl ses under Synspunktet: Objekt for et Skud Hagl, men hvor Jagtlysten ikke blot er afløst af Skaansel men ogsaa af en Lyst til at beskytte Fuglene, at fodre dem, at frede om dem. Tidligere var Menneskene maaske Fuglenes værste Fjender, gjorde mere til deres Udryddelse end Rovfugle og Rovdyr. Nutildags er antagelig de venlige og beskyttende Følelser ved at faa Overhaand, og dette Moment har formentlig ogsaa spillet nogen Rolle i det her omhandlede Forhold.

Solsorten er her nu hele Aaret; men om man derfor kan kalde den en Standfugl, afhænger af, hvad man forstaar ved dette Begreb. Hvis man derved tænker paa, at det er de samme Individer, som ses hele Aaret igjennem, saa kunde det være tvivlsomt. Mener man derimod blot, at Arten er repræsenteret hele Aaret, ja saa maa Solsorten siges at være en Standfugl. Spørgsmaalet er jo netop det, om det er de samme Individer, man ser her om Sommeren, og som yngler her, der ogsaa bliver her om Vinteren, eller om det ikke snarere er saaledes, at Ynglefuglene drager bort efter Sommerens Forløb og erstattes af nye Individer, der kommer nordfra og ikke ønsker at drage længere sydpaa, men bliver her for at overvintre. At Forholdet er et saadant, er vist sandsynligt for flere Fuglearters Vedkommende; men det er vanskeligt at bevise det. Hvad Solsorten angaar, da er det saaledes, at den her i Anlæget, og vel i det Hele i Kjøbenhavn, bliver sjældnere efter Yngletiden, navnlig i August, og at der i Løbet af September og Oktober finder en ny Indvandring Sted, og at der derefter ses flere Solsorter hele Efteraaret igjennem. Imidlertid mindskes atter Antallet, især efter Nytaar, hvor der ses meget faa. I Marts tiltager Antallet paany ved Trækket sydfra. Det er saaledes utvivlsomt, at der i Aarets Løb finder en Afgang og en Tilgang Sted; men det synes ligesaa sikkert, at der er en lille Stamme, som er her hele Aaret, og som kjendes paa, at dens Individer er mere tamme end dem, der ses i Træktiderne.

At saaledes i alt Fald enkelte Individer af Solsorten maa siges at være Standfugle i dette Begrebs snævreste Forstand, derfor taler følgende Iagttagelse, som jeg har haft Lejlighed til at gjøre angaaende en Han-Solsort, som var let kjendelig paa Grund af dens brogede Udseende, idet Hovedet var næsten helt hvidt, medens den ned ad Kroppen i aftagende Grad var ligesom overstænket med hvide Pletter. Denne Fugl kunde jeg følge gjennem godt og vel 4 Aar (fra Slutningen af 1910 til Begyndelsen af 1915, da den forsvandt) i Østre Anlæg. Den opholdt sig altid paa et ret begrænset Parti, hvor den ogsaa havde sin Rede. Enkelte Individer af dens Afkoms forskjellige Kuld var ogsaa mere eller mindre hvidplettede eller havde en enkelt hvid Fjer i Vinger eller Hale; men de forsvandt efterhaanden. Den ynglede her i de nævnte 4 Aar og saas hyppigt i Yngletiden, forsvandt som oftest i Sommermaanederne eller saas kun en sjælden Gang, men vendte altid tilbage om Efteraaret, ligesom den jævnlig saas i Løbet af Vinteren. Den har derfor strejfet noget om, men kan ikke antages at have fjernet sig meget langt herfra. Man maa altsaa sige, at den har været Standfugl her, og det samme vil formentlig ogsaa kunne siges om adskillige andre af de Solsorter, man ser her; men ved stadig Af- og Tilgang fornyes dog lidt efter lidt Besætningen. I det Hele og Store kan man dog vist sige, at Solsorten for en Del Individers Vedkommende er Standfugl.

Antallet af Solsorter er som sagt noget varierende efter Aarstiden, mindst i August og Februar, størst i Træktiderne. I den øvrige Del af Aaret findes der vel gjennemsnitlig en Snes Individer. Om Vinteren har jeg i Reglen kunnet tælle 20—30 Individer, hvilket bedst lykkedes mig i den mørkeste Tid, idet jeg da om Morgenen passerede Anlæget, inden det endnu var helt lyst. Jeg kunde da se dem som Silhuetter mod den lyse Himmel samlede i et Par tætstaaende, store Tjørnebuske, hvor de overnattede i Fællesskab, og hvor man ogsaa kunde se dem søge hen i Tusmørket om Eftermiddagen. Her overnattede dog øjensynligt flere, end der om Dagen saas i Anlæget, idet ogsaa Individer fra de nærmest liggende Anlæg søgte Nattely her.

De først byggede Reder, som allerede ses i Marts, er let synlige. De forstyrres derfor ofte. De er ligesom de senere anlagte bygget i de store Tjørne, som Anlæget har saa mange af, undertiden flere — jeg har set indtil 5 — i samme Busk. De

fleste af Parrene yngler utvivlsomt 2 Gange om Aaret. I de sidste Aar har der været færre Reder end i Begyndelsen af Decenniet, ligesom ogsaa Solsorternes Antal skjønnes at være noget mindre.

Omtrent samtidig med Redebygningen begynder Solsorten ogsaa at synge, noget senere end Bogfinken, der dog først bygger sin Rede hen i April. Jeg har hørt Solsorten fløjte første Gang om Foraaret:

1910.	26	Februar
1911.	16	Marts
1912.	25	Februar
1913.	26	—
1914.	4	Marts
1915.	13	—
1916.	1	—
1917.	8	Februar
1918.	4	Marts
1919.	9	—

Solsorten vedbliver at synge flittigt hele Foraaret til omkring St. Hansdag, hvor de fleste af vore Sangere plejer at høre op eller i alt Fald synge mindre og mindre godt; men man hører dog Solsorten almindeligt hele Juli igjennem og ofte lidt ind i August. Derefter hører man den først igjen i September og navnlig i Oktober; men den fløjter da kun sjældent, og Sangen er kun en svag Gjenklang af den om Foraaret. Jeg har hørt den endnu i November og i Begyndelsen af December, ja i 1918 fløjtede den saa sent som den 28 December.

STENPIKKER *(Saxicola oenanthe)* har jeg kun set i Botanisk Have, ved Stenhøjene, et Par Gange i Maj og en enkelt Gang i Oktober og i August.

BYNKEFUGL *(Praticola rubetra)*, ligeledes kun set i Botanisk Have, især i Maj Maaned.

RØDSTJÆRT *(Ruticilla phoenicura)* har ikke ynglet i Østre Anlæg i de sidste 10 Aar, men har muligvis gjort det i tidligere Tid, da det endnu var Fæstningsterræn. Derimod indfinder den sig her ret almindelig paa Trækket. Jeg har dog ikke set den hvert Aar for Foraarstrækkets Vedkommende, saaledes ikke i Foraaret 1910 og 1911. Dette behøver imidlertid ikke at betyde, at der i nævnte Aar ikke er passeret nogen Rødstjert gjennem Østre Anlæg — en enkelt eller endog nogle faa Individer

af denne ret sky Fugl kan let undgaa Ens Opmærksomhed —; men det taler for, at Trækket i ethvert Fald gjennem dette Strøg ikke har været særdeles stort. Heller ikke i de Aar, hvor Rødstjerten er observeret daglig eller næsten daglig gjennem 2—3 Uger, har det daglige Antal været videre stort, meget almindeligt kun et enkelt Individ, sjældnere kun 2—3 Individer, og kun faa Gange har jeg kunnet notere »flere« eller »mange«, saaledes i 1910, da der 7, 8, og 9 Septbr. saas Rødstjerter overalt i Kjøbenhavns Haver og Parker.

Om Foraaret har Maj været den Maaned, i hvilken Hovedtrækket foregik. Det strakte sig i Almindelighed fra de første Dage i Maaneden til lidt ind i Tyverne. I dette Tidsrum kunde jeg da som Regel iagttage Rødstjerter hver Dag. Den tidligste Dato, hvor jeg i disse Aar saa Rødstjerten første Gang, var 22 April (1915), den sildigste var 12 Maj (1919), og Gjennemsnittet for Ankomsten bliver for det hele Tidsrum 3 Maj. Trækket varede 2—3 Uger, afsluttedes som sagt i Tyverne af Maj senest 23 Maj (1917), saaledes som det fremgaar af følgende Oversigt samt af Tab. I.

Under Foraarstrækket saa jeg:

	Første Rødstjert	Sidste Rødstjert
1909.	9 Maj	20 Maj
1910.		
1911.		
1912.	4 Maj	22 Maj
1913.	28 April	8 —
1914.		
1915.	22 April	21 Maj
1916.	3 Maj	5 Maj
1917.	5 —	23 —
1918.	5 —	16 —
1919.	12 —	21 —

Efteraarstrækket har strakt sig over et længere Tidsrum end Foraarstrækket, og Antallet af iagttagne Individer har ogsaa

[1]) I Aarene 1910 og 1911 observerede jeg ikke en eneste Rødstjert i Østre Anlæg om Foraaret.

[2]) I Foraaret 1914 var jeg ved Sygdom forhindret i at foretage Observationer.

gjennemgaaende været noget større end om Foraaret. September var den Maaned, hvori Trækket særligt foregik, og Hovedmassen af Individer kom i Maanedens tre første Uger; men Trækket begyndte i Virkeligheden noget tidligere, idet Forløberne allerede indfandt sig i Løbet af sidste Halvdel af August, som oftest i de sidste Dage af Maaneden, men et Par Gange observeret allerede 18—19 August (1913 og 1916) og en enkelt Gang (1918) 17 August. Naar jeg i 1910 tidligst saa Rødstjerten 6 September, er det jo muligt, at jeg ikke har bemærket tidligere Forløbere, og det samme kan maaske gjælde 1908 og 1917.

Trækkets Varighed, som fremgaar af vedføjede Sammenstilling (Tab. II), var koncentreret om Tiden 6—7 September til 19—20 September, i hvilket Tidsrum man daglig kunde iagttage Rødstjerter, og afsluttedes i det væsentlige med Maanedens Udgang, hvor man kun iagttog enkelte Individer og ikke altid hver Dag.

Gjentagne Gange iagttog jeg ogsaa enkelte Rødstjerter i Begyndelsen af Oktober, saaledes 2 Oktober (1909), 1 Oktober (1910), 4 Oktober (1911) og 10 Oktober (1918), nogle Gange endog længere henne i Maaneden, saaledes i 1915 17 Oktober, i 1908 24 Oktober, efter at den næstsidste var set 26 September, og i 1917 saa jeg endnu de sidste Dage af Oktober og de første Dage af November en Rødstjert, som opholdt sig i Botanisk Have og blev der til 3 November incl., skjønt Vejret, som i de to første af disse Dage var mildt, efterhaanden blev koldt og blæsende, tilsidst med stærk Regn og endog lidt Sne.

Paa Efteraarstrækket observerede jeg:

	Første Rødstjert	Sidste Rødstjert
1908.	3 September	24 Oktober
1909.	28 August	2 —
1910.	6 September	1 —
1911.	25 August	4 —
1912.	27 —	18 September
1913.	18 —	29 —
1914.	29 —	21 —
1915.	22 —	17 Oktober
1916.	19 —	27 September
1917.	4 September	3 November
1918.	17 August	10 Oktober

RØDKJÆLK *(Erithacus rubecula).* I Østre Anlæg og Botanisk Have ligesom vistnok i Kjøbenhavn i det Hele taget, er Rødkjælken kun Vintergjæst. Den indfinder sig her som oftest i September, undertiden allerede i August — saaledes i 1913 allerede 23 August. Det seneste Tidspunkt, hvor jeg har set den første, var 25 September (1915), og Gjennemsnittet for første Ankomst i det forløbne Tiaar har været 14 September. Hvor længe Trækket varer, er vanskeligt at sige, da enkelte Individer bliver her hele Vinteren. Af samme Grund er det umuligt at afgjøre, naar Foraarstrækket begynder; men saavidt jeg kan skjønne, er det i Marts. Derimod kan jeg lettere sige, naar det hører op, da Rødkjælken ikke yngler her i Anlæget. De sidste plejer jeg at se i Slutningen af April, enkelte Aar dog endnu ind i Maj, senest 9 Maj (1910). Gjennemsnitlig fandt den sidste Rødkjælks Afrejse Sted 30 April.

Rødkjælken saa jeg:

	Sidste Gang Foraar	Første Gang Efteraar
1909.	25 April	14 September
1910.	9 Maj	11 —
1911.	27 April	23 —
1912.	4 Maj	16 —
1913.	28 April	23 August
1914.		24 September
1915.	30 April	25 —
1916.	28 —	11 —
1917.	8 Maj	5 —
1918.	23 April	8 —
1919.	25 —	

Om Sommeren ses den ikke her. Dog har jeg en enkelt Gang set en ung Fugl i Midten af August; men Rødkjælken yngler her ikke. Spørgsmaalet bliver som for Gjerdesmuttens Vedkommende, om de faa Individer — 2 à 4 — som sés her Vinteren igjennem, er Fugle, udruget her i Egnen eller i alt Fald her i Landet, eller Fugle, som er kommet nordfra og kun har taget Vinterophold her. Jeg er tilbøjelig til at tro det sidste, men kan ikke støtte det ved Beviser.

Om Vinteren kan man se Rødkjælken her saa godt som hver Dag, enten Vejret er mildt, eller det er streng Kulde; men un-

dertiden kan det hænde, at man ingen ser en lille Tid. I saa Fald behøver man dog ikke at tro, at de er rejst bort. Man vil nemlig saa i Reglen kunne finde dem i Botanisk Haves Drivhuse. Ganske lignende Forhold gjælder for Gjærdesmuttens Vedkommende, og denne Søgen ind i Drivhusene, hvor disse Fugle ofte bliver i Uger, kjender jeg saa godt fra mit Barndomshjem.

Ogsaa i en anden Henseende har Rødkjælken en vis Lighed med Gjerdesmutten, idet den ligesom denne synger om Vinteren, dog — ligeledes som Gjerdesmutten — ikke i den allermørkeste Tid (Decbr.—Jan.), der ikke altid falder sammen med den koldeste Periode. Som Regel synger den ikke straks efter Ankomsten i September, men ret flittigt gjennem hele Oktober, men i November sjældent længere end til Midten, kan dog endnu jævnlig høres til Maanedens Slutning; men kun en enkelt Gang har jeg hørt Rødkjælken synge i Begyndelsen af December. Den er derefter tavs i et Par Maaneder eller mere, lader sig i Reglen først høre i Marts, undertiden, som i 1917, dog allerede i Slutningen af Februar — som det fremgaar af nedenstaaende Tabel — og synger derefter flittigt, indtil den forlader Anlæget omkring 1 Maj.

Rødkjælken er ogsaa om Vinteren tidligt paafærde om Morgenen. Saaledes kunde jeg ofte paa de mørke December- og Januar Dage, inden det endnu var lyst, og inden Solsorterne havde forladt deres foran beskrevne Soveplads, høre Rødkjælkens ejendommelige, snærrende Lyd tætved, uden at det var mig muligt gjennem Mørket at skimte Fuglen. Trods Kulde, Sne og Mørke er Rødkjælken altid lige fornøjelig; men man har vanskeligt ved at forstaa, at den lille Fugl kan finde passende Føde nok og i det Hele taget klare sig. Det er under saadanne Forhold, at den søger ind i Drivhusene. Kun en enkelt Gang mindes jeg i mine Drengeaar at have fundet Rødkjælkene ihjelfrosne om Foraaret; det var vistnok under Snestormen 13 Maj 1867.

Jeg hørte Rødkjælken synge første Gang:

1911.	7 Marts	1916.	14 Marts
1912.	9 —	1917.	26 Febr. (derefter først igjen 25 Marts)
1913.	12 —		
1914.	17 —	1918.	24 Marts
1915.	16 —	1919.	8 —

NATTERGAL *(Luscinia philomela)* har jeg kun set et Par Gange i Østre Anlæg.

LILLE FLUESNAPPER *(Muscicapa parva)*. Denne hertillands ret sjældne Fugl, som jeg tidligere har set i Dyrehaven ved Sommertid (1908), har jeg kun set en enkelt Gang her i Kjøbenhavn, nemlig 10 Oktober 1918 i Botanisk Have. Jeg traf den ved en af Havens store Stenhøje den nævnte Dag om Formiddagen. Den opholdt sig i et Asketræ og nogle der i Nærheden staaende Buske. Den var i uafladelig Bevægelse; men i Modsætning til om Sommeren, hvor den plejer at færdes højt tilvejrs i Træernes Kroner, holdt den sig her udelukkende til de lavere Regioner, vel sagtens fordi den paa den Tid af Aaret var nødt til hovedsagelig at søge sin Føde paa eller ved Jorden. Jeg saa den kun en enkelt Gang flyve tilvejrs; ellers holdt den sig til Træets laveste Grene og til Buskene, eller den satte sig i Toppen af en Staude eller — og det ret hyppigt — tog Plads snart paa den ene, snart paa den anden af Højens store Sten, og fra disse Steder gjorde den saa jævnlig smaa Udflugter ned paa Jorden, hvor den snappede et eller andet spiseligt.

Da den i Reglen ikke var mere end nogle faa Meter fjernet fra mig, havde jeg god Lejlighed til at iagttage den. Det var en Han; dens Strube og Bryst var svagt gulligt, Bug og Underhaledækfjer hvide ligesom Roden af de yderste Styrere, medens den øvrige Del af Halen ligesom Ryg og Hoved var af brunliggraa Farve.

Fuglen skiftede som sagt idelig Plads, og naar den havde sat sig, løftede og sænkede den Vinger og Hale ustandseligt lige som Broget Fluesnapper, medens den i de Øjeblikke, hvor den forholdt sig rolig, holdt Halen stærkt løftet og sænkede Vingerne. I Holdning mindede den derfor om Stenpikker, med hvilken (Hunnen) den ogsaa har noget tilfælles i Farven. Det laa dog nærmere at sammenligne den med en Rødkjælk, som den ikke alene lignede i Holdning, men ogsaa i Farve, saaledes at den tog sig ud som en lille Udgave af denne Fugl. Dens Bevægelser derimod var absolut Fluesnapperens, og den overgik endogsaa Broget Fluesnapper i Hyppigheden af Vingebevægelserne. Af og til udstødte den en Lyd, som lignede Gjerdesmuttens »Terr«, men var mindre kraftig, og enkelte Gange hørte jeg ogsaa dens Lokketone, der mindede om Løvsangerens eller Rødstjertens »Hyid«.

Jeg iagttog den paa denne Maade i længere Tid, da den slet ikke var sky, og næste Dag fandt jeg den paa samme Sted. Den var nu tavs; men da jeg søgte efter den 3die Dag (12 Oktober), fandt jeg den vel paa samme Sted; men nu var den blevet sky, og jeg fik kun et Glimt at se af den, naar den smuttede fra det ene Buskads til det andet. Den følgende Nat, hvor Vejret var stille og diset, har den rimeligvis fortsat sin Rejse, idet jeg ikke saa noget til den den 13 Oktober.

En af de Dage, jeg observerede den, fik jeg Lejlighed til at sammenligne den direkte med Rødkjælk, idet en saadan kom til. Man kunde da iagttage den umiskjendelige Lighed mellem de to Fugle, hvad Holdning og Farve angik; men samtidig faldt rigtignok den betydelige Forskjel i Størrelse i Øjnene, og Fluesnapperens Strube saa bleg og mat ud i Sammenligning med Rødkjælkens kraftige, rødgule Bryst.

BROGET FLUESNAPPER *(Muscicapa atricapilla)* yngler flere Steder i Omegnen af Kjøbenhavn og i Nordsjællands Skove, og det er muligt, at den i tidligere Tid ogsaa kan have ynglet i Østre Anlæg; men i det sidste Decennium har det i alt Fald ikke været Tilfældet. Der er næppe mange Redesteder for den her, og de faa Træhuller, som findes, er allerede optaget (af Blaamejse, Musvit, Skovspurv), naar Fluesnapperen ankommer. Derimod er den almindelig paa Trækket, saavel Foraar som Efteraar.

Foraarstrækket har i Reglen strakt sig over et Tidsrum af 3—4 Uger, fra sidst i April eller de første Dage i Maj til de sidste Dage af denne Maaned, dog saaledes at selve Hovedtrækket har fundet Sted i en langt kortere Tid, 2 højst 3 Uger, fra ca. 5 Maj til Begyndelsen af Tyverne, som det bedst ses af Tabel I. Tidligst har jeg set broget Fluesnapper i 1914, hvor den ankom 18 April, men hvor jeg iøvrigt paa Grund af Sygdom blev forhindret i at følge Trækkets videre Forløb, og jeg har ikke set den her efter 28 Maj (1913). I sidstnævnte Tilfælde havde jeg den mistænkt for at ville yngle i et af Birketræerne, og jeg anser det heller ikke for udelukket, at det kan hænde en Gang, at Broget Fluesnapper bygger Rede i Østre Anlæg. Dens Ankomst og Afrejse fremgaar bedst af følgende Skema:

Broget Fluesnapper saa jeg paa

	Foraarstrækket		Efteraarstrækket	
	Første Gang	Sidste Gang	Første Gang	Sidste Gang
1909.	4 Maj......	20 Maj	1 September.....	20 September
1910.	19 —......	22 —	8 August........	12 —
1911.	27 April....	8 —	3 —	2 —
1912.	25 —	25 —	4 —	12 —
1913.	5 Maj.....	28 —	2 —	10 Oktober
1914.	18 April.....	?	1 —	13 September
1915.	27 —	21 —	10 —	17 Oktober
1916.	30 —	27 —	11 —	8 September
1917.	2 Maj......	23 —	3 —	4 —
1918.	29 April.....	16 —	1 —	9 Oktober
1919.	10 Maj......	21 —		

Gjennemsnitlig har saaledes den tidligste Ankomst fundet Sted 1 Maj.

Om Foraaret er Broget Fluesnapper let at iagttage, dels paa Grund af Hannens iøjnefaldende hvide og sorte Dragt, dels fordi Træer og Buske endnu ikke er helt udsprungne ved dens Ankomst og under første Del af Opholdet her. At de mere iøjnefaldende Hanner kommer først, gjør det ogsaa lettere at bestemme Tidspunktet for den tidligste Ankomst. Af den vedføjede Oversigt fremgaar tydeligt, at Hannerne indfinder sig tidligst, indtil adskillige Dage før Hunnerne. I den første Uge af Trækket ses udelukkende eller næsten kun Hanner, i den næste baade Hanner og Hunner og i den tredie Uge enkelte Hanner eller Hunner, hvormed Trækket afsluttes. Skjønt de her fremstillede 3 Aar er tilfældig valgte, er Overensstemmelsen mellem dem dog betydelig.

Paa Efteraarstrækket er Broget Fluesnapper vanskeligere at kjende. Den Rejsedragt, som den har anlagt ved Høstfældningen, er simplere, ensfarvet graalig, og Forskjellen mellem Han og Hun er ikke saa betydelig som om Foraaret. Dette i Forbindelse med, at Fuglen paa denne Aarstid lettere kan skjule sig under det tætte Løv, er formentlig en af Grundene til, at det ikke sjældent i Meddelelserne om dens Forekomst anføres, at Arten ses hyppigere og talrigere paa Foraarstrækket end om Efteraaret. I Virkeligheden maa den jo a priori, i alt Fald hvis

Muscicapa atricapilla.

Maaned	Dag	1912	1917	1918
April	24			
—	25	♂		
—	26	♂		
—	27	♂		
—	28			
—	29			♂
—	30			
Maj	1			
—	2	♂	♂	
—	3		♂	
—	4	♂	♂♂	♂
—	5	×		♂♂♂
—	6	♂		♂♂
—	7		♂♂	♂♂♂ ♀
—	8	♂	♂♂ ♀	♂♂
—	9	♂ ♀	♂♂ ♀	♂
—	10		♂♂ ♀	♀
—	11		♂♂ ♀	♂ ♀
—	12	♂♂♂ ♀	♂♂♂ ♀	♂ ♀
—	13	♂♂ ♀	♂♂ ♀	♂
—	14	♂♂ ♀	♂♂ ♀	♂ ♀
—	15	♂♂ ♀		♂
—	16	♀	♀♀	♂
—	17		♀	
—	18			
—	19			
—	20	♂ ♀		
—	21			
—	22	×		
—	23		♂	
—	24			
—	25	♀		
—	26			

× = Kjøn ikke noteret.

Trækket gaar ad samme Vej som om Foraaret, antages at være hyppigere om Efteraaret, at maatte optræde i større Antal. Er man derfor opmærksom paa den og kjender dens Tilholdssteder, vil man, ofte dog ikke uden at sættes paa en Taalmodighedsprøve, kunne faa den at se ret hyppigt, naar den fra sit Skjul i Træernes Kroner eller fra Buskadset pludseligt styrter sig frem ud i Rummet eller ned paa Jorden for at gribe en Flue, Myg eller et andet Insekt. Sidder man paa en Bænk og forholder sig rolig, vil man kunne overvære denne Manøvre den ene Gang efter den anden. I Efteraarsdragten har den faaet en ikke ringe Lighed med Graa Fluesnapper; men man vil dog let kunne kjende den fra denne paa den hvide Vingeplet og paa dens hyppigere og stærkere Bevægelser af Vinger og Hale. Naar man derfor er opmærksom paa disse Forhold, vil det ikke være vanskeligt at opdage den, og man vil da se, at den ikke er saa sjælden paa Efteraarstrækket, og man vil tillige lægge Mærke til, at det er ret tidligt, man ser den paa Trækket. Som det fremgaar af Tabel II, har jeg saaledes truffet den paa Vandrested allerede i de første Dage af August eller endog de sidste Dage af Juli. Jeg har derefter jævnlig set den hele August Maaned igjennem. I Begyndelsen af September

har den ligeledes været ret hyppig; men omkring Midten eller henimod Slutningen af denne Maaned har jeg som oftest set de sidste Individer. Dog har jeg gjentagne Gange set Efternølere i Oktober, saaledes i 1913 (10 Oktober), 1915 (17 Oktober) og 1918 (9 Oktober).

Som ovenfor nævnt har jeg truffet de første Individer af Broget Fluesnapper paa Vandrested allerede i de første Dage af August; men jeg nævnte ogsaa, at det er hændet, at jeg har set den før August, saaledes i 1917, hvor jeg i Østre Anlæg saa Broget Fluesnapper 25 Juli og de følgende 3 Dage, stadig paa samme Sted og derfor formentlig det samme Individ. Muligvis har det været en Forløber for det store Træk fra Skandinavien; men muligt er det ogsaa, at det har været et af de Individer, der har ynglet i Nordsjælland. Imidlertid har jeg haft Lejlighed til et se Broget Fluesnapper paa Vandrested endnu tidligere, nemlig i 1915, hvor jeg saa den 10 Juli i Botanisk Have, og her holdt den sig til Maanedens Udgang, stadig i samme Del af Haven. Jeg saa den omtrent daglig i disse Uger og fik derved Lejlighed til at følge dens Fældning — det var en Han — og se den lidt efter lidt ombytte den sorthvide Foraarsdragt med den mere beskedne, graa Efteraarsdragt. I dette Tilfælde var det sandsynligt, at det ikke var et Individ, som kom langvejs fra, men et Individ, som havde haft sin Yngleplads et Sted i Nordsjælland, maaske ikke længere borte end Jægersborg Dyrehave, hvor man jævnlig ser Broget Fluesnapper bygge, og som var tyet ind til Botanisk Have for at gjennemgaa Fældningen inden den endelige Afrejse.

At disse Individer af Broget Fluesnapper, som viser sig paa Vandrested i den første Tid af August eller undertiden allerede i de sidste Dage af Juli, ikke er Fugle fra Norge eller Sverige, men fra Kjøbenhavns Omegn, derfor taler Erfaringerne fra Fyrene. Medens nemlig efter mine Iagttagelser Broget Fluesnapper viser sig første Gang om Efteraaret gjennemsnitlig 8 August, har jeg ved at gjennemgaa Fyrberetningerne for de sidste 30 Aar fundet, at Broget Fluesnappers Fald ved Fyrene har fundet Sted første Gang gjennemsnitlig 26 August, altsaa over 14 Dage senere, selv om det kan hænde, at et Individ falder saa tidligt som 13 August. Ved Bedømmelsen af disse Forhold maa man dog erindre, at det første Fuglefald ikke behøver at være identisk med det første af de rejsende Individer, da jo

ikke alle Individerne falder ved Fyrene og navnlig ikke, saalænge Nætterne ikke er særlig mørke. Det ligger jo ogsaa nær at antage, at de nordsjællandske Individer rejser sydpaa tidligere, end de skandinaviske kommer hertil; men herom ved man dog ikke noget sikkert.

Antallet af Individer af Broget Fluesnapper, som man kan se pr. Dag i Østre Anlæg, er som Regel — ligesom om Foraaret — ikke stort; men da Trækket — som det ses af Tabellerne I og II — strækker sig over et længere Tidsrum, bliver det samlede Antal vel nok større, selv om man kan skuffes ved, at de enkelte Individer gjennemsnitlig bliver her noget længere, inden de rejser videre, end om Foraaret. Ofte har jeg pr. Dag kun set et enkelt Individ eller to, ikke sjældent dog 3—4; men kun enkelte Gange har der været flere, saaledes 8 Maj 1915, hvor jeg har noteret 8, og 7 September 1910, hvor jeg har anført, at der var »mange«, samtidigt med, at ogsaa Rødstjert, Graa Fluesnapper og Løvsanger saas saa at sige allevegne. Denne Dag eller rettere den forudgaaende Nat havde der altsaa fundet et stort Træk Sted. At det virkeligt forholdt sig saaledes, bekræftes af Meddelelser fra Fyrene, hvor der netop for 7 September anføres, at der faldt en Del Fugle ved Stevns Fyr, bl. a. Løvsanger 21, Rødstjert 15, Broget Fluesnapper 5, men af Graa Fluesnapper kun 1 Individ.

Det er jævnlig fra forskjellige Sider blevet hævdet, at Broget Fluesnapper og Rødstjert paa Trækket ganske almindelig forekommer sammen. Denne Erfaring, som er let at gjøre, stemmer ogsaa med mine Iagttagelser og fremgaar af Sammenstillingen i Tab. I—III. Dog synes det, som om de to Arters Træk stemmer mere overens om Foraaret end om Efteraaret, hvor Trækket for Broget Fluesnapper falder lidt tidligere, selv om det kan hænde, at der i enkelte Aar ses Fluesnappere en Del senere end Rødstjerter. Maaske skyldes denne Forskjel den ovenomtalte Omstændighed, at de nordsjællandske Fluesnappere kommer noget tidligere hertil end Rødstjerterne, vistnok ogsaa af den Grund, at sidstnævnte Art er sjældnere her som Ynglefugl end Broget Fluesnapper.

At de to Arters Rejsetid i Virkeligheden falder sammen, derfor taler ogsaa Erfaringerne fra Fyrene. Ved at undersøge Forholdene i denne Henseende for de sidste 30 Aar finder jeg saaledes, at Gjennemsnittet af Dagene for de første Individers Fald

ved Fyrene om Foraaret var 3 Maj for Broget Fluesnapper og 4 Maj for Rødstjertens Vedkommende, ligesom de tilsvarende Tal for Efteraarstrækkets Vedkommende var resp. 26 August og 27 August, altsaa ligesom om Foraaret saa godt som ens.

Endnu en Iagttagelse kunde støtte Rigtigheden af den nævnte Erfaring om, at Rødstjert og Broget Fluesnapper følges ad paa Trækket, og det er den, at ligesom der har været Aar, hvor begge Arter optraadte talrigt, saaledes er der blandt mine Iagttagelser ogsaa Eksempler paa, at naar den ene Art er sparsomt repræsenteret, er den anden det ogsaa. Saaledes saa jeg, som anført ovenfor, slet ingen Rødstjerter paa Foraarstrækket 1910 og 1911, og af Broget Fluesnapper kun faa Individer, i 1910 kun paa 2 Trækdage og i 1911 paa 3. Sandsynligvis har der ogsaa været en enkelt eller nogle faa Rødstjerter, men de er undgaaet min Opmærksomhed. Hovedtrækket maa for begge Arters Vedkommende have fulgt en anden Vej. At der ogsaa i disse Aar har været talrige Rødstjerter og Fluesnappere, som var rejst nordpaa, derfor taler i alt Fald Iagttagelsen fra 1910, hvor der om Efteraaret, som tidligere omtalt, saas usædvanlig mange Individer, som kom nordfra.

GRAA FLUESNAPPER *(Muscicapa grisola)* yngler aarlig i Østre Anlæg, undertiden mere end et Par. En af Rederne har jeg fundet i en Fordybning paa en Birkestamme, ikke mere end i Mandshøjde fra Jorden, og Reden er blevet benyttet flere Aar i Træk (af samme Par?). Graa Fluesnapper ses da saa godt som daglig hele Sommeren igjennem. Det har derfor været mig umuligt at bestemme, naar dens Træk hører op om Foraaret, eller naar Efteraarstrækket begynder. Derimod har jeg optegnet Ankomst om Foraaret og Efteraarstrækkets Ophør. Disse Data er følgende:

Graa Fluesnapper saa jeg:

	Første Gang	Sidste Gang
1909.	20 Maj	22 September
1910.	19 —	12 —
1911.	10 —	25 August
1912.	16 —	12 September
1913.	9 —	16 —
1914.	?	4 —
1915.	13 —	5 —

Første Gang			Sidste Gang
1916.	5 Maj	....	28 September
1917.	11 —	....	16 —
1918.	12 —	....	17 —
1919.	21 —	....	

Jeg har saaledes om Foraaret ikke set første Graa Fluesnapper ankomme tidligere end 5 Maj (1916) eller senere end 21 Maj (1919), og om Efteraaret har jeg ikke set den sidste Graa Fluesnapper tidligere end 25 August (1911) eller senere end 28 September (1916). Dens Ankomst har gjennemsnitlig været 14 Maj og saaledes senere end Broget Fluesnappers, og dens Afrejse noget tidligere end dennes (den sidste Graa Fluesnapper set gjennemsnitlig 13 September, den sidste Broget Fluesnapper gjennemsnitlig 20 September).

SPURV *(Passer domesticus)* er Anlægets almindeligste Fugl, der ses daglig i stor Mængde. Hvor mange der er, ved jeg ikke. Jeg har ikke forsøgt til Stadighed at tælle dem, fordi det er vanskeligt og besværligt, men har en Gang imellem søgt skjønsmæssigt at fastsætte deres Antal, som jeg tror at kunne anslaa til undertiden et Par Hundrede, idet jeg dog maa bemærke, at Antallet er meget varierende. De yngler formentlig rundt omkring i nærmere og fjernere Huse; men desuden ses hvert Aar nogle faa løse Reder i Anlægets Træer. Disse Reder, som nogle har ment var et Slags Vinterreder, som Spurvene byggede til Vinterophold, er utvivlsomt Ynglereder ligesom Rederne paa Husene. De bygges sjældent tidligt paa Aaret, som Regel først efter Løvspring, og trods deres betydelige Omfang og deres ofte paa Grund af Papirstrimler, farvede Klude o. lign. meget brogede Udseende ser man dog i Almindelighed ikke meget til dem i Løbet af Sommeren, da Træernes Blade skjuler dem; men naar først Løvet er faldet, kommer de til Syne. De faar dog sjældent Lov til at sidde ret længe. Inden den egentlige Vinter begynder, har Efteraarsstormene som oftest fejet dem bort. De mest stabile Spurvereder af den Art, jeg har set, har været Reder, hvis Grundlag dannedes af en forladt Solsortrede, og i en saadan, der maaske nok ogsaa kunde tjene til Vinterophold, og som efterhaanden ved Udbedring voksede til en ret betydelig Størrelse, havde mindst to Par Spurve deres Rede.

SKOVSPURV *(Passer montanus).* Denne nydelige lille Fugl er, hvormeget den end i Udseende og Væsen ligner Husspurven, dog utvivlsomt baade kjønnere og mere livlig i sine Bevægelser end den. Dens Stemme, der især høres ved Opflyvningen, og kan gjengives som »Lyit«, er ogsaa smukkere end Spurvens. Skovspurven findes i ringe Antal i Anlæget i Sammenligning med denne — dens Antal er næppe mere end nogle faa Procent af Spurvens — ses almindeligt imellem Spurvene; men ligesaa ofte færdes nogle faa Skovspurve sammen for sig selv. Det er dog undtagelsesvis, at jeg har set mere end en Snes Skovspurve sammen. Den siges at være lige saa stridbar og kampivrig som Spurven; men jeg mindes paa den anden Side en smuk lille Scene, hvor en Septemberdag en Skovspurv hjalp en Graa Fluesnapper en kort Tid med at fodre dennes udfløjne Unger, som opholdt sig dels i Græsset, dels i de laveste Grene af Træerne, hvorunder de færdedes.

Skovspurven kan vel siges at være Standfugl; men det er en Iagttagelse, som er gjort for længst, at Skovspurven ikke ses til Stadighed i sit sædvanlige Omraade, men jævnlig forsvinder derfra i kortere eller længere Tid. Jeg har gjennem flere Aar ved Optælling af Individerne søgt at komme under Vejr med, om det er til bestemte Tider af Aaret, at den forsvinder, om den f. Eks. skulde være Trækfugl; men saavidt jeg har kunnet konstatere, er det ikke saaledes. Der kan ganske vist gaa indtil flere Uger, hvor jeg ikke ser en eneste Skovspurv i Anlæget, men det er paa meget forskjellige Tider af Aaret, at dette kan ske, og om nogen regelmæssig gjentaget Fraværelse tror jeg ikke, der kan være Tale. Hyppigst og i størst Antal ses Skovspurven her i Yngletiden og talrigst maaske efter denne, naar Familierne holder sammen en Tid, som i Juli—August. Her i Anlæget ruger dog vist sjældent mere end et Par eller to, altid i hule Træer. Løse Reder har jeg ikke set her i Lighed med Spurvenes; men det siges dog, at ogsaa Skovspurven bygger saadanne.

Foruden den omtalte periodiske Forsvinden fra sin Egn har Skovspurven ogsaa en anden Ejendommelighed ved sin Optræden, den nemlig, at den synes at være ret ulige fordelt her i Landet. Saaledes skal den være sjælden i Thy (Heiberg), men i Vendsyssel ligesaa almindelig som Spurven, et enkelt Sted endog almindeligere end denne (Fischer). Det kunde derfor

have sin Interesse at faa Spørgsmaalet om Skovspurvens Forekomst her i Landet nærmere undersøgt.

Medens Spurven er lige saa almindelig ude i Byens Gader som i Anlægene, kan det samme ikke siges at være Tilfældet med Skovspurven. Det er kun yderst faa Gange, jeg har set denne i Gaderne, selv i de Gader, som støder lige op til Anlæget, og kun en enkelt Gang har jeg set den i den gamle Del af Byen. Maaske ligger bl. a. denne Forskjel i, at Skovspurven ikke synes at sætte saa stor Pris paa frisk Hestegødning som dens nære Slægtning, der altid styrter sig derover med en uhyre Iver.

BOGFINKE *(Fringilla coelebs)* ses her hele Aaret, dens Antal forøges noget i Træktiderne og er temmelig ringe i selve Vintertiden. Om Foraaret yngler flere Par baade i selve Anlæget og i Lindetræerne i de tilstødende Gader. Ogsaa inde i den gamle By ses jævnlig Bogfinker, og i indeværende Foraar har et Par formentlig haft Rede i et af Træerne omkring »Hesten« paa Kongens Nytorv, da man der stadig hørte en syngende Han til ud paa Sommeren.

Bogfinken er en flittig Sanger. Den begynder at synge tidlig om Foraaret, i Reglen i første Halvdel af Februar, som det fremgaar af nedenstaaende Oversigt. Sangen er i Begyndelsen meget ufuldstændig, bliver efterhaanden bedre i Løbet af Februar, og flere og flere syngende Hanner kommer efterhaanden med; men først ved Maanedens Udgang kan man sige, at Sangen er fuldstændig. Bogfinkens Slag, som dens Sang jo kaldes, er almindelig kjendt, er ikke let at tage Fejl af og synes at være ens for alle Hanner; men bortset fra de sjældnere Tilfælde, hvor Sangen er ganske ufuldstændig og ganske afvigende fra Normen, omend ikke ukjendelig, saaledes som det vil finde Sted ogsaa for andre Fugles Vedkommende, kan man dog ved nogen Opmærksomhed ikke undgaa at lægge Mærke til, at der ogsaa indenfor Normen er mange individuelle Afvigelser, og at i Virkeligheden næppe to Bogfinker synger ganske ens. — Bogfinken hører op med at synge ved den sædvanlige Tid, d. v. s. omkring St. Hansdag, men enkelte fortsætter en lille Stund endnu, og efter at Fældingen er overstaaet, kan man høre en og anden Bogfinke forsøge at synge i September eller i Oktober; men det bliver i Reglen ogsaa kun ved Forsøget.

I det forløbne Tiaar hørte jeg Bogfinken synge første Gang:

1910.	9 Februar	1915.	11 Februar
1911.	5 —	1916.	6 —
1912.	15 —	1917.	10 —
1913.	12 —	1918.	9 —
1914.	7 —	1919.	11 —

altsaa gjennemsnitlig 9—10 Februar.

KVÆKER *(Fringilla montifringilla)* har ikke vist sig her hvert Aar, men dog som Regel været at se i Østre Anlæg eller Botanisk Have i Vinterhalvaaret, tidligst iagttaget 16 Oktober (1912) og om Foraaret senest set i April og da allerede i Sommerdragt, et Par Gange endnu i Maj, nemlig 4 Maj 1917 og 14 Maj 1912. I sidstnævnte Tilfælde havde Fuglen en daarlig Fod og var rimeligvis af den Grund forsinket.

KJERNEBIDER *(Coccothraustes vulgaris)* har jeg set ret jævnlig i Vinterhalvaaret, dog ikke hvert Aar, sjældnere om Sommeren. Den opholder sig om Vinteren væsentlig i Tjørnene, men er dog særligt at træffe under Avnbøgene, hvis Frugter den synes at sætte stor Pris paa. I den meget milde Vinter 1883—84 opholdt sig det meste af Vinteren en Flok Kjernebidere paa ca. 100 Individer i Frederiksberg Have, hvor jeg altid kunde træffe dem i Skovbunden under Avnbøgene.

SISKEN *(Chrysomitris spinus)* har jeg kun set her et Par Gange om Sommeren, men jævnlig i Flokke paa indtil 20 Individer om Efteraaret, især i Oktober. Tidligst har jeg set den 23 September (1916). Sidst paa Vinteren indfinder den sig atter, især i Marts, og paa denne Aarstid har jeg set den senest 28 Marts. Den træffes her især i Birketræerne, og det samme har jeg iagttaget i Fælledparken. Skjønt der her findes baade Birke- og Elletræer, holder den sig dog — ligesom Graasisken — kun til Birketræerne, hvis Frø den altsaa maa antages at foretrække for Ellefrøet.

STILLIDS *(Carduelis elegans)* har jeg kun set her faa Gange og ganske forbigaaende, dels om Eftersommeren (August), dels om Foraaret (Marts—Maj).

SVENSKE *(Ligurinus chloris)* ses her det meste af Aaret, yngler i Anlæget eller i Træerne i de tilstødende Gader. Den er ofte borte herfra i nogen Tid, især efter endt Yngletid, men bliver atter noget talrigere om Vinteren, især naar denne er

streng, hvor den da ses ved de i Anlæget opstillede Fodringsborde. Om Efteraaret kan man i Botanisk Have især træffe den i Solsikkerne, hvis Frø den piller ud, eller i Rosenbedene, da den ogsaa æder Hybenkjernerne, som den forsigtigt tager op af Frugten uden at berøre denne.

IRISK *(Cannabina linota)*. Jeg mindes ikke at have set Irisk i Østre Anlæg, hvorimod den jævnlig træffes i Botanisk Have, dels om Sommeren som ynglende, dels om Foraaret i Marts—April i store Flokke, der henimod Aften samles her for at tage Natteophold i de derværende tætte Taxbuske.

GRAASISKEN *(Cannabina linaria)* har jeg ikke set hvert Aar, men kun af og til, altid i Vinterhalvaaret, tidligst 27 Oktober (1916) og om Foraaret senest 9 April (1914), enkeltvis eller hyppigere i Smaaflokke paa 20—30 Individer. De holder sig her, baade i Østre Anlæg og i Botanisk Have, ligesom Siskenen, til Birketræerne.

DOMPAP *(Pyrrhula vulgaris)* saa jeg hvert Aar indtil 1916, men kun faatallig, om Efteraaret tidligst 1 November og om Foraaret set sidste Gang 11 April. I Reglen er Dompapernes Besøg her i Anlæget rent forbigaaende; men i Vinteren 1910—11 kom de i Januar—Februar næsten daglig i et Antal af indtil 4 Individer, som man altid kunde finde i Kvalkvedbuskene *(Viburnum opulus)*, beskæftiget med at pille den diskusformede Kjerne ud af Bærrene. I de sidste 3—4 Aar har jeg som sagt ikke set en eneste Dompap her, før nu i Efteraaret (1919), da Dompaper indfandt sig allerede sidst i Oktober.

GULSPURV *(Emberiza citrinella)* er kun en sjælden Gæst her. En enkelt har jeg set af og til om Vinteren, i Januar 1915 saaledes i det meste af Maaneden, hvor nogle faa Individer omtrent daglig færdedes dels inde i Anlæget, dels — og hyppigere — uden for dette i Stockholmsgade sammen med nogle Bomlærker.

BOMLÆRKE *(Emberiza miliaria)* har jeg kun set her i Januar 1915, hvor nogle faa Individer færdedes sammen med Gulspurve paa Kørebanen i Stockholmsgade, hvor der var spildt en Del Korn. Et Par Gange saas de ogsaa inde i Anlæget. De blev her kun nogle faa Dage midt i Maaneden, medens Gulspurvene saas her næsten hele Januar igjennem.

							Juni									
25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1(
×																
			×													
×		×														

Ruticilla phoenicura

År	April																Maj																															Juni														
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1909																									×	×	×	×	×		×																														
1910																																																													
1911																																																													
1912																																																													
1913																																																													
1914																																																													
1915																																																													
1916																																																													
1917																																																													
1918																																																													
1919																																																													

Muscicapa atricapilla

År	April																Maj																															Juni														
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1909																																																													
1910																																																													
1911																																																													
1912																																																													
1913																																																													
1914																																																													
1915																																																													
1916																																																													
1917																																																													
1918																																																													
1919																																																													

								November								
24	25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9
		×														
	×	×				×	×									
×	×															
			×													
×																
×		×					××	×		×						
×						×	×									

Tab. II

Ruticilla phoenicura

Jahr	August															September																
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1908																													×			
1909																																
1910																																
1911																														×		
1912																																
1913								×	×			×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×			×							
1914													×		×		×		×									×		×		
1915												×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×							
1916																		×		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	
1917																													×	×	×	×
1918																			×	×												

Muscicapa atricapilla.

Jahr	August															September																
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1909																																
1910																																
1911	×	×																														
1912																																
1913																			×	×	×	×	×	×	×	×	×		×			
1914																	×		×													
1915																																
1916																																
1917																																
1918																																

HVILKE SPØRGSMAAL HAR DANMARKS SYSTEMATISKE ORNITHOLOGI ENDNU IKKE BESVARET?

AF

ERWIN STRESEMANN.

Det er kun faa Aartier siden, at Faunisterne i alle Lande endnu nøjedes med at fastslaa, hvilke Fugle*arter*, der forekom indenfor deres Omraade. Ved flittig Indsamlen af Data vedrørende Yngel og Træk kunde vi allerede i 80erne danne os et godt Billede af Arternes Fordeling i Mellem- og Nordeuropa, af Grænserne for deres Udbredelse, Beboelsens Tæthed i de enkelte Lande og andre for Zoogeografien vigtige Kendsgerninger.

Allerede derved viste det sig, at mange mellemeuropæiske Arter har udvidet Grænserne for deres Omraade ud over det nordvestlige Tyskland lige til Danmark uden dog at naa Sverige; med andre Ord: at mange Elementer af den danske Avifauna er af vesteuropæisk Herkomst. Jeg omtaler her kun: *Oriolus oriolus (Oriolus galbula)**), *Galerida cristata (Alauda cristata), Acrocephalus aquaticus, Locustella naevia, Phoenicurus ochruros [gibraltariensis] (Ruticilla titys), Saxicola torquata [rubicola] (Praticola rubicola)* (sydlige Jylland), *Aëdon megarynchos (Luscinia vera), Alcedo ispida, Carine noctua (Athene noctua), Tyto alba [guttata] (Strix flammea), Circus pygargus (Circus cineraceus), Ixobrychus minutus (Ardetta minuta).* Overfor disse vestlige Arter staar kun en eneste, der er fælles for Danmark og den skandinaviske Halvø, og som derfor mangler i Nordvesttyskland, nemlig *Aëdon luscinia (Luscinia philomela).*

For at forstaa dette, maa vi tage de Begivenheder fra Jordens Udviklingshistorie i Betragtning, som var af afgørende Betydning for den nuværende Faunas Udbredelse. Under den sidste (Hoved-) Istid var som bekendt hele Nordeuropa og Størstedelen af Mellemeuropa dækket af Isbræer. For Fugle, som var afhængige

*) Jeg benytter altid de videnskabelige Navne, som er gyldige efter de mellemfolkelige Navneregler, og som derfor er blevet optagne i næsten alle moderne ornithologiske Skrifter. De i »D. o. F. T.« endnu benyttede Navne, som stoder an mod Lovene for Navnegivning, har jeg tilfojet i Parenthes for at lette Forstaaelsen.

af en rigere Planteverden, fandtes der dengang hverken i Danmark eller paa den skandinaviske Halvø Livsbetingelser. Efter at Isen havde trukket sig tilbage, holdt Fuglene deres Indtog i Nordeuropa fra to Sider, fra Vestsibirien og fra det vestlige Mellemeuropa.

Sverige fik sin Fauna for en stor Del over Nordrusland—Finland, altsaa fra vestsibiriske Elementer. Den danske Fauna derimod indvandrede over Nordvesttyskland, og den bestaar derfor hovedsagelig af vesteuropæiske Elementer. Ikke ret mange Arter naaede ud over Danmarks nordlige Grænser. (De danske Øer stod under Ancylustiden paa den ene Side i Forbindelse med Sverige, paa den anden med Halvøen Jylland.) Her maa nævnes: *Coccothraustes coccothraustes (Coccothraustes vulgaris), Chloris chloris (Ligurinus chloris), Acanthis cannabina (Cannabina linota), Emberiza calandra, Anthus mosellanus (Anthus campestris), Dryobates medius (Dendrocopus medius), Otis tarda, Streptopelia turtur (Turtur auritus typicus), Perdix perdix (Perdix cinerea), Coturnix coturnix (Coturnix communis), Podiceps griseigena (Podicipes griseigena).*

Ikke en eneste Art har lagt Vejen over den midlertidige Landbro for at naa fra Sverige ned til Nordvesttyskland. Naar jeg her bruger Begrebet Art (Species), saa forstaar jeg derved den hele Mængde af alle Parringsforbindelserne, der indbyrdes er saa nærstaaende, at de, uden at vælge, parrer sig med hinanden, og (ved morfologisk Divergens) frembringer Bastarder, hvor der gives dem Lejlighed til Hybridisation.

Arten er nu ikke den laveste systematiske Enhed. Indre Paavirkninger (Udviklingstendens) saa vel som ydre (Klima) har stedse haft Indflydelse og har modvirket Kendetegnenes Konstans. Derved opstod de geografiske Racer (Subspecies), som tilsammen danner Artsbegrebet. For at udtrykke Modsætningen til Species benytter Systematiken her den ternære Nomenklatur. Til den videnskabelige Terminus, der bestaar af Slægts- og Speciesnavnet, føjer den et tredie Navn, nemlig den geografiske Races. Afgørende for Spørgsmaalet, om vi skal adskille en Form som specifik eller subspecifik forskellig fra en anden, er ikke Farveejendommeligheden, men det er udelukkende Fuglenes fysiologiske Adfærd: Hvis de kan skyde deres Beboelsesomraader ind i hinanden uden at blande sig (sexuel Aversion), saa er de artsforskellige: men hvis de derimod regelmæssigt parrer sig langs Grænserne

(sexuel Affinitet), saa er de kun geografiske Stedfortrædere for den samme Art. Eksempler: Nordlig og sydlig Nattergal, *Aëdon luscinia* og *Aëdon megarhynchos*, to forskellige Arter; Graakrage og Sortkrage, *Corvus corone corone* og *Corvus corone cornix*, to geografiske Racer af den samme Art. Her har vi et godt Eksempel paa, at den morfologiske Forskellighed kan være større hos hinanden nærbeslægtede Arter end hos saadanne, hvis Slægtskabsforhold er langt fjernere. Farven er udelukkende en Maske, af hvilken Videnskaben ikke maa lade sig føre vild.

Studiet af de geografiske Racer har i de sidste Aartier taget et mægtigt Opsving. At optegne de mindste Farve- og Strukturforskelligheder er derved Systematikerens Opgave. I høj Grad med Urette betragter man fra mange Sider denne Virksomhed som barnagtig Spidsfindighed; Zoogeografien kan ikke undvære dens Resultater. Raceforskningen har bidraget mere til at aabenbare de Begivenheder i Jordens Udviklingshistorie, som har frembragt den nuværende Fordeling af Dyrene, end Fortidens Artsforskning. Hvis vi gav Afkald paa den første, saa vilde vi dermed opgive et meget vigtigt Hjælpemiddel ved palæogeografiske Undersøgelser.

Udviklingen af denne Gren af den videnskabelige Ornithologi har i Danmark ikke holdt Trit med den tilsvarende i andre nord- og mellemeuropæiske Lande. Selv om ogsaa Schiøler's fremragende Arbejder, der beskæftigede sig med de geografiske Variationer af *Somateria mollissima*, *Astur palumbarius*, *Aegialitis hiaticula* o. a. her i dette Tidsskrift, har vist, at der i Danmark findes fuld Forstaaelse af denne Forskningsmaades Veje og Maal, saa er dog selve Bidragene kun faa i Antal. Som Følge deraf er vi daarligt underrettede om, hvilke Racer de i Danmark levende Fugle tilhører. Vi ved i mange Tilfælde nøje hvilke geografiske Former, der forekommer i Sverige og hvilke i Nordvesttyskland, medens der fra Danmark intet andet foreligger, end at vedkommende Art yngler dér, hvad Zoogeografien ikke kan komme nogen Vegne med. Og dog er der netop paa de danske Øer, i dette faunistiske Blandingsomraade, vigtige Spørgsmaal at løse.

Herluf Winge har indledet dette Tidsskrifts første Hefte med en meget omhyggelig Liste over Danmarks Fugle. Dens Værdi vilde have været betydelig større, hvis han ogsaa i hvert enkelt Tilfælde havde anført den Race, som Fuglen tilhører. Vi læser

f. Eks. Angivelser som *Dendrocopus major, Parus palustris, Corvus monedula* etc. Her paatrænger sig straks det Spørgsmaal: er det den svenske eller den nordvesttyske Form? Dette Spørgsmaal kunde besvares afgørende, hvis Stof fra Sverige og Tyskland blev sammenlignet med Skind af nogle danske Ynglefugle.

For det meste kan nemlig de svenske og de nordvesttyske Racer meget godt skilles fra hinanden. Hvor dette er Tilfældet, plejer den svenske Form at stemme overens med den nordrussiske, den nordvesttyske med den, der lever ved Rhinen og i Nordfrankrig. Dette beror paa følgende: Mange Fuglearter indvandrede allerede i Tertiærtiden fra Asien til Europa. Omraadet for deres Udbredelse var dengang meget stort, og under Diluvialtiden blev dette delt i to store Partier. Adskilte fra hinanden ved udstrakte Isørkener og Tundraer levede i Vestsibirien den østlige, i det sydlige Centraleuropa og i Sydvesteuropa den vestlige Gruppe af Individer. Under denne rumlige Adskillelse, der var af lang Varighed, udviklede der sig to geografiske Racer. Den østlige Race kan kendes paa sin betydeligere Størrelse (Kuldevirkning) og lysere Farve (Mangel paa Pigment). Ligesom de østlige og vestlige Arter saaledes drog ogsaa de østlige og vestlige Racer ad de samme Veje ind i Nordeuropa, efter at Isen var smeltet igen. Saa snart vi derfor ved, hvilke geografiske Former, der yngler i Danmark, saa kan vi ogsaa gøre Listen over de indvandrede, hvis Herkomst vi nøje kender, betydeligt omfangsrigere, end hvis vi kun fæster vor Opmærksomhed paa Arterne alene.

Det gælder om at bestemme, hvilke Racer de i Danmark ynglende Parringssamfund tilhører, ganske særligt gælder dette om følgende Arter:

1) *Coloeus monedula (Corvus monedula)*: i Sverige *C. m. monedula* (Underside lysere), i Nordvest-Tyskland *C. m. spermologus* (Underside mørkere).

2) *Certhia familiaris:* i Sverige *C. f. familiaris* (lysere Ryg), i N. V. Tyskland *C. f. macrodactyla* (mere rustfarvet Ryg).

3) *Parus palustris:* i Sverige *P. p. palustris* (graalig Ryg), i N. V. Tyskland (sandsynligvis) *P. p. longirostris* (brunere Ryg).

4) *Aegithalos caudatus (Acredula caudata)*: i Sverige *A. c. caudatus* (efter Ungefældning altid hvidhovedet), i N. V. Tyskland *Ac. c. europæus* (Bastardform, der efter Ungefældning meget hyp-

pigt har mere eller mindre fuldstændige sorte Striber paa Siderne af Overhovedet, men som ogsaa ofte er helt hvidhovedet.)

5) *Phylloscopus collybita (Phyllopseustes rufus):* i Sverige *Ph. c. abietinus* (større, Vinge hos ♂ 60—67 mm), i N. V. Tyskland *Ph. c. collybita* (mindre, Vinge hos ♂ 57—63 mm).

6) *Dryobates major (Dendrocopus major):* i Sverige *D. m. major* (brednæbbet og større, Vinge 137—146 mm), i N. V. Tyskland *D. m. pinetorum* (smalnæbbet og mindre, Vinge 132—141 mm).

7) *Picus viridis (Gecinus viridis):* i Sverige *P. v. viridis* (noget større), i N. V. Tyskland *P. v. brehmi* (noget mindre).

8) *Strix aluco (Syrnium aluco):* i Sverige *S. a. aluco* (større), i N. V. Tyskland *S. a. macrocephala* (mindre).

Man maa derfor være forberedt paa, at Undersøgelsernes Resultat i nogle Tilfælde vil vise en Indvandring sydfra, i andre nordfra. Dette bliver gjort sandsynligt ved de Eksempler, i hvilke det allerede nøje er fastslaaet, hvilke Former danske Fugle tilhører. Det er følgende:

Species	N. V. Tyskland	Danmark	Sydsverige	Nordsverige
Budytes flavus . . .	*flavus*	*flavus*	*flavus*	*borealis*
Aëdon svecica	*cyanecula*	*cyanecula*	—	*svecica*
Astur gentilis	*gallinarum*	*gallinarum*	*gentilis*	*gentilis*
Sitta europaea	*caesia*	*caesia* *caesia* × *europ.*[1]	*europaea*	*europaea*
Corvus corone	*corone*	*cornix*	*cornix*	*cornix*

	N. V. Tyskland	Danmark	Norge
Phalacrocorax carbo	*subcormoranus*	*subcormoranus*	*carbo*

Her beviser Raceforskningen i 4 Tilfælde den sydlige, i 1 Tilfælde den nordlige Herkomst af de danske Ynglefugle. Blandt de endnu uafgjorte Eksempler vil uden Tvivl Størsteparten ligeledes godtgøre Indvandringen sydfra. Det er nemlig betegnende for den ægte skandinaviske Fauna, der er indvandret over Nordrusland, at den i Almindelighed ikke gaar ret langt mod Syd og attraar et køligere Klima; omvendt holder de vesteuropæiske

[1] Efter E. Lehn Schiøler in litt.

Elementer mere af et mildt Klima. Gennem disse Synspunkter bliver det os lettere forstaaeligt, at der i Danmark helt mangler nogle Arter, der findes saavel i Sverige som i Nordtyskland. Jeg nævner:

Pyrrhula pyrrhula. Den store nordiske Form *P. p. pyrrhula* er i Nord- og Mellemsverige meget hyppig, i Sydsverige bygger kun ganske enkelte Par Rede. Den lille vestlige Form *P. p. minor* lever talrig i Rhinegnene, men bliver nordpaa stedse sjældnere; den yngler dog endnu ved Lübeck og Hamborg. I Danmark mangler begge Former.

Dryobates minor. Den større, paa Bugen mere smalstribede Form, *D. m. minor*, af nordrussisk Herkomst, er en ret hyppig Ynglefugl i Nord- og Mellemsverige, men derimod meget sjælden i Skaane. Den mindre, paa Bugen stærkt pigmenterede Form, *D. m. comminutus*, er meget hyppigere ved Nedrerhinen end i Nordvesttyskland. I Danmark mangler begge.

Parus atricapillus. Den store nordiske Form, *P. a. borealis*, yngler hyppigere i Nord- og Mellemsverige end i Sydsverige. Den lille, foroven meget brunligere, vesteuropæiske Form, *P. a. rhenanus*, forekommer hyppigt i Rhinegnene, i Nordvesttyskland langt sparsommere. I Danmark synes begge at mangle. Det sidste er dog rigtignok usikkert endnu. H. Winge nævner for Danmark kun *Parus palustris*, men paa Grund af den store morfologiske Lighed mellem de to Graamejsearter, *P. palustris* med det glinsende Hoved og den mathovede *P. atricapillus*, kan disse være forvekslede med hinanden. Det er altsaa en Opgave for de danske Faunister og Systematikere at udfinde, om den mathovede Graamejse dog ikke skulde forekomme i deres Hjemstavn, thi de to Former adskiller sig meget tydeligt ved Stemme og Levevis fra hinanden.

Den samme Tvivl indfinder sig ved Winge's Angivelse af, at *Certhia familiaris* findes i Danmark. Er dette virkelig den af Linné beskrevne nordlige Art, som alene forekommer i Norge og Sverige, eller er det maaske den syd- og vesteuropæiske Art, *Certhia brachydactyla*? Eller lever begge Arter ved Siden af hinanden i Danmark, ligesom f. Eks. i en stor Del af Tyskland (selv endnu ved Lübeck)? Deres indbyrdes Lighed er meget stor, men i Stemme (særlig i Sang) og i Levevis er de forskellig. En sammenlignende Undersøgelse af Skind af danske Træløbere er, saa

vidt jeg ved, endnu aldrig foretaget, saa at man her maa gøre Regning paa Overraskelser.

Parus palustris og *Parus atricapillus*, *Certhia familiaris* og *Certhia brachydactyla* maa (ligesom Nordlig og Sydlig Nattergal, Broget Fluesnapper og Halsbaandfluesnapper) uagtet den store indbyrdes Lighed betragtes som Arter, thi der, hvor de træffer sammen, indgaar de ikke Kønsforbindelser. Men det Tilfælde kan meget godt tænkes, at ogsaa geografiske Stedfortrædere af den samme Art har truffet hinanden paa de danske Øer, nogle kommende fra Sverige, andre fra Nordvesttyskland. Da maatte Frembringelse af Bastarder bliver Følgen, og der vilde opstaa en Blandingsrace, der stod midt imellem begge de renblodede Racer. Saadanne Blandingsracer spiller en stor Rolle i det mellemste og nordøstlige Tysklands Fauna; Dompap, Gransanger, Halemejse, Krage, sandsynligvis ogsaa Allike, Dværgspette, Stor Flagspette er dér i visse Egne et Krydsningsprodukt mellem vestlige og østlige Racer af samme Art. Man burde ikke give dem nogen Racenavne, men ved en Formel betegne dem som det, de ifølge deres Herkomst er.

Nær ved den danske Landgrænse, i Slesvig-Holsten, støder som bekendt Graa- og Sortkrager paa hinanden og danner Bastarder.

Efter Winge finder man paa Sjælland *Sitta europaea europaea* (♂ altid med ren hvid Bug), i Jylland *Sitta europaea caesia* (med mørk, okkergul Bug), paa Fyn begge Racer. Er det sidste Tilfældet, saa har ingen af dem kunnet holde sig renblodige: en fuldstændig Sammenblanding maatte blive Følgen. Dersom endnu stadig hvidbugede skulde findes ved Siden af gulbugede paa det samme Sted, saa er dette kun et Bevis paa den bekendte Fremtoning, at Bastarder »mendler« og derfor mange Gange mere eller mindre uforandret fremviser den ene af Forældrenes ydre Kendemærker. De Parringssamfund, der lever paa Fyn, og som formodentlig har megen Lighed med den fra Østpreussen beskrevne *Sitta europaea homeyeri* (muligvis ligeledes en Blandingsform), skulde betegnes som *Sitta europaea europaea* × *caesia*.

— — —

Ved disse Linier mener jeg at have paavist, at der i Dan-

mark endnu venter mange Spørgsmaal paa deres Løsning. Studiet af Fuglene har i dette Land faaet mange Venner, gid der ogsaa her maatte udvikle sig en Forstaaelse af, hvor vigtigt det er nøje at vide de ydre Kendetegn paa de Fugle, som man freder og beskytter. Svaret paa Spørgsmaalet om deres Herkomst og deres rigtige, videnskabelige Navn følger da af sig selv.

SVAR PAA ERWIN STRESEMANN'S ARTIKEL.

AF

HERLUF WINGE.

Hr. Stresemann fortjener Tak for sin gode Hensigt, og han har selvfølgelig Ret, naar han taler om det ønskelige i, at vore Fugle-Arter kendes fuldt ud ogsaa med Hensyn til Race-Spørgsmaal. Men han har ikke Ret, naar han mener, at Danmark i den Henseende staar tilbage for Nabolandene. Man kunde snarest sige, at det at forebringe Race-Spørgsmaalene i Danmark nærmest var at bringe Ugler til Athen. Schiøler's Undersøgelser i denne Retning kan fuldt staa Maal med det bedste, der fra anden Side er fremkommet. At ikke alt kan komme paa én Gang, er en anden Sag. At Spørgsmaalene ikke er os fremmede, kan ogsaa sees, synes jeg, dels af min Afhandling om Grønlands Fugle, fra 1898, dels af min Fortegnelse over danske Fugle, fra 1907, hvor der er taget Hensyn til alt, hvad der dengang med nogen Rimelighed kunde forlanges.

Det indrømmes, at der er Grund til at lægge Vægt paa Race-Undersøgelser. Men inden Arbejdet i denne Retning rigtig kan tage Fart, maa de boglige Hjelpemidler være meget bedre, end de er for Tiden. I det vigtigste Værk, der er skrevet om dette Emne, Hartert's endnu langtfra fuldførte »Vögel der paläarktischen Fauna«, findes vel et righoldigt Stof samlet og mange gode Anvisninger til Bestemmelse af Racer; men i mangfoldige Tilfælde vil det, selv med den redeligste Vilje, være umuligt at komme til Klarhed. Meget af, hvad der er skrevet, er desuden Overdrivelse, snarest Fabel. Hvad der forlanges, er et Billedværk med omhyggelig udførte, nøjagtig farvelagte Billeder; før dette foreligger, vil meget Arbejde være spildt.

En uhyggelig Side er der ved Race-Spørgsmaalenes Løsning: Der kræves et uhyre Stof, ikke alene fra det paagældende Land, men ogsaa fra andre Lande, og Stoffet skal særlig være indsamlet i Fuglenes Yngletid. Det skulde nødig ske, at altfor mange Mennesker kastede sig over denne Sag; det skulde ikke gerne blive en Modesag. Lad alene offenlige Museer og de enkelte Mænd, der har vist særlige Evner i disse Spørgsmaal,

gøre Indsamlinger, med Skønsomhed; ellers kunde det let være, at Kundskab blev købt for dyrt. »Han døde, det er sandt; men Febren ham forlod.« Her i Danmark er det langt at foretrække at undvære Kundskaben om de ynglende Racer af Mellemflagspet, Gransanger og adskillige andre Arter end at dræbe de faa Par, det gælder.

Noget særlig stort Udbytte i zoogeografisk-geologisk Henseende skal man dog ikke vente sig af Race-Undersøgelserne. Hvad Stresemann peger paa, er ikke meget værdifuldt. Om Indvandringen til Sverig ad to Porte, en sydlig og en nordlig, har man længe været paa det rene, siden Sven Nilsson's Tid, 1847, og denne Viden er bygget paa Kundskab om Arter, ikke Underarter. O. s. v. Hvor let man kan blive narret af Race-Undersøgelser, derpaa giver Krondyret en Prøve. De nulevende norske Krondyr har i deres Spinkelhed stor Lighed med de skotske, og paa denne Lighed byggede man en Landbro mellem Norge og Skotland; men det viste sig, at Krondyr i Norge i Stenalderen og langt op i ny Tid har været store stærke Dyr, meget forskellige fra de skotske; dermed er Landbroen falden sammen; Ligheden har andre Grunde end Fællesskab i Oprindelse.

Stresemann's Ord om de nye »internationale Nomenklaturregler« ser nærmest ud som en Opfordring til at følge dem. Gør det ikke! Man var godt igang med at blive enige om de europæiske Fugles Art-Navne, da, til alt Uheld, nogle Mennesker faldt paa at forlange Prioritetsloven gennemført til det yderste, og til endnu større Uheld fik de Medhold af andre, der har været ganske uklare over Følgerne. Man gav sig til at opspore gamle Navne, gettede sig frem gennem de gamle uforstaaelige Beskrivelser, og man er havnet i et ubeskriveligt Virvar. Man undsaa sig ikke engang for at flytte Navn fra den ene Art til den anden; sproglig Rigtighed havde ikke meget at sige, til Spot for den »lærde Verden«; o. s. v., alt til ingen Verdens Nytte. Vinder den nye Mode Sejr, vil der være lukket af for mere end 100 Aars Literatur, der for Fremtiden for en stor Del vil blive uforstaaelig selv for den, der er vel forsynet med Navnefortegnelser. Men den nye Mode har i vide Kredse af Naturforskere vakt den dybeste Uvilje, for ikke at sige Harme, og der arbejdes ivrig imod den. Fortegnelserne over »Nomina conservanda« svulmer mere og mere. Her i Landet er Dr. Th.

Mortensen den virksomste til at arbejde for at bevare Forstaaelse med Fortiden.

Om de Spørgsmaal, som Stresemann særlig nævner, har jeg kun følgende at sige:

For flere af de paagældende Arters Vedkommende forelaa der i 1907 ingen Opfordring til i en Artfortegnelse at gaa ind paa Race-Spørgsmaal. Det gælder saaledes *Syrnium aluco*, *Gecinus viridis*, *Dendrocopus major*, der endnu venter paa nye Undersøgelser til Afklaring.

Det gælder ogsaa *Corvus monedula*. At de mange Alliker, der aarlig kan sees vandrende over Danmark paa Vej til og fra Sverig, maa være af skandinavisk Oprindelse, er vel udenfor al Tvivl; men at det skulde være muligt for Alvor at kende de gennemrejsende Alliker fra dem, der yngler hos os, derom er der Grund til at tvivle.

Sitta europæa. Oplysningerne om vore Spetmejse-Racer i min Fortegnelse stammer væsenlig fra min Broders og mine egne Iagttagelser. De stemmer med, hvad Dresser opgiver, om jeg mindes ret; han havde sine Oplysninger fra Benzon, hvad ogsaa Taczanovski havde (1882). At der findes Mellemformer, ligesom mellem Sortkrage og Graakrage, er en Selvfølge.

Certhia familiaris. Vor Træpikker er netop efter alt, hvad der foreligger, den typiske Race, som det er opgivet i min Fortegnelse (S. 19). (Naar intet andet siges, menes den typiske Form, se S. 5.)

Parus palustris. Kendetegnene for Graamejsens Racer er saa ringe, at det ikke er let ubetinget at indestaa for noget. Spørgsmaalene kan endnu ikke siges at være afklarede. Hvad der forelaa i 1907, gav ikke mindste Grund til at tænke paa andre Racer end den typiske *palustris*, og senere Erfaringer har endnu ikke ændret noget deri.

Acredula caudata. Vor sædvanlige Halemejse er den typiske Race, med det helt hvide Hoved, som opgivet i min Fortegnelse. I min Dagbog for 16. November 1902 har jeg indført, at jeg i en større Flok af den sædvanlige Race ved København havde set flere med mørk Stribe gennem Øjet som hos Formen *rosea* eller dens nærstaaende Slægtninge; men i den Tanke, at det her mulig kunde gælde unge Fugle af den sædvanlige Form (Spørgsmaalet om Dragtskifte forelaa ikke klaret), undlod jeg i min Fortegnelse at tage Hensyn til dette Tilfælde. Senere er

der kommet flere Oplysninger. Saaledes har Hørring meddelt et Par Iagttagelser over Halemejser henførte til *A. caudata rosea* (Aarsber. om danske Fugle 1914, Vidensk. Medd. Bd. 67, 1916, p. 130). De vigtigste Iagttagelser skyldes dog Schäffer og Helms, der, bl. a., i Maj 1915, den ene ved Vejle, den anden paa Fyn, har fundet en typisk *A. caudata* og en »*var. rosea*« ynglende sammen (Orn. Tidsskr. Aarg. 11, 1917, p. 130, og Aarg. 13, 1919, p. 142).

Phyllopseustes rufus. De ikke helt faa Gransangere, der aarlig viser sig i Danmark, er saa godt som udelukkende gennemrejsende Gæster fra Sverig-Norge, altsaa, hvorledes end deres Vingelængder er, vel af den skandinaviske Race, der iøvrigt ikke med Sikkerhed efter de opgivne Kendetegn kan skelnes (et stort Stof foreligger her til Undersøgelse). Kun ganske enkelte Par er af og til fundne ynglende hos os. At dræbe dem for at se, om deres Vinger er et Par Millimetre længere eller kortere, vilde være den reneste Vandalisme.

ÆNDRINGSFORSLAG TIL »UDKAST TIL LOV OM JAGTEN«. 1919.

AF

HERLUF WINGE.

Det »Udkast til Lov om Jagten«, der skyldes et Samarbejde mellem Dansk Jagtforening, Dansk Ornithologisk Forening og Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Danmark, indeholder mange Fremskridt fra den gældende Jagtlov; de tre Foreninger fortjener al Tak. Alligevel er der mange Ønsker at fremsætte til Bedste for Dyrene. Det er sagt, at der ikke skulde være Udsigt til at opnaa mere i denne Retning, end der nu ventes opnaaet, efter »Udkastet«. Men derpaa maa man ikke tro. Allerede kan der fremsættes en Række Ønsker, der er saa selvfølgelige, at de straks burde opfyldes; tages der ikke nu Hensyn til dem, vil de blive gentagne og gentagne, indtil de tilsidst efterkommes. Spørgsmaalet er kun om Tiden: og det vilde ikke være til Skade for Landet, om det var blandt de første til at indføre skaansomme Synsmaader.

Følgende Ændringer til det foreliggende Udkast foreslaaes:

§ 17.[1])

I sidste Linie tilføjes som Slutning: »Børn maa ikke bruges som Klappere«.

At bruge Børn som Klappere er en Forsyndelse mod baade Børnene og Vildtet. Børn med Hoved og Hjerte i Orden vil af sig selv tage Parti for den svagere og gøre deres Bedste for at hjelpe Vildtet til at undgaa Jægerne, hvad enten det gælder Ræv eller Hare eller andet. At lokke Børn til at drive Dyrene i Døden er at gøre Vold mod Barnesindet, at kvæle Medfølelsen, en af de smukkeste Egenskaber hos Børn. Naturvenner opdrager man ikke derved, det skulde da være, at en og anden ved at se Jagten paa nærmere Hold fik Øjet op for Dyrenes Ret.

---

[1]) § 17: Umyndige kan kun erholde Jagttegn efter Forældres eller Værgers Begæring. Børn under 16 Aar maa ikke udøve Jagt uden i Følge med voksne Personer og under disses Tilsyn.

§ 19a.[1])

Ordene: »og Vildgæs med Undtagelse af Graagaasen« udgaar, saa at Sætningen kommer til at lyde: »Graaspurve, Krager, Raager, Skader, Due- og Spurvehøge, Vandrefalke og Sneugler maa jages hele Aaret«.

§ 19b.[2])

I Stykket: »Fra 21 September til 7 April . . .« tilføjes: »Vildgæs, undtagen Graagaasen«, saa at Sætningen lyder: »Fra 21 September til 7 April: Vildgæs, undtagen Graagaasen, Skovsneppe«.

Bestemmelsen om Fredløshed for alle Vildgæs undtagen Graagaasen er optagen fra den nugældende Jagtlov; som Grund til, at ingen Fredning er foreslaaet i den nye Lov, siges, at Arterne yngler paa ikke let tilgængelige Steder langt mod Nord, og at Jagten er vanskelig. Det er en daarlig Trøst; naar man véd, hvorledes de mest utilgængelige Steder nu opsøges af Jægere mere og mere, og hvorledes Motorbaade og andre Midler har forhøjet Jægernes Evne til at komme Vildtet tillivs, kan man ikke andet end undre sig over den glubske Bestemmelse om Fredløshed; det ser nærmest ud, som om det gjaldt hurtigst muligt at faa Vildgæssene udryddede. Man burde unde dem i hvert Fald nogen Fred. Varer Jagttiden Efteraar og Vinter igennem, burde dette være rigeligt nok; tilbage blev der da en kort Fred i Foraaret inden Afrejsen mod Nord.

§ 19b.

I Stykket:[3]) »Fra 1 Juli til 28 Februar . . .« udgaar Ordet: »Fiskehejrer«, saa at Sætningen lyder: »Fra 1 Juli til 28 Februar: Skovskader og Graagæs«. I Stykket:[4]) »Fra 11 August til 31 Januar . . .« udgaar samtidig Ordet: »Fiskehejrer«.

[1]) § 19 a: Graaspurve, Krager, Raager, Skader, Due- og Spurvehøge, Vandrefalke, Sneugler og Vildgæs med Undtagelse af Graagaasen maa jages hele Aaret.

[2]) § 19b: Efternævnte Fugle maa ikke jages eller dræbes udenfor følgende Jagttider: . . . . . Fra 21 September til 7 April: Skovsnepper.

[3]) Det omtalte Stykke lyder i Udkastet: Fra 1 Juli til 28 Februar: Skovskader, Fiskehejrer og Graagæs.

[4]) Lyder i Udkastet: Fra 11 August til 31 Januar: Vadefugle (med Undtagelse af Fiskehejrer, Skovsnepper, Regnspover, Rordrummer, Storke, Traner, Præstekraver, Stenvendere og Klyder), Dagrovfugle (med Undtagelse af Glenter), Ring- og Hulduer.

Hejrens Fredningstid er efter den gældende Lov fra 1 Februar til 15 August; den foreslaaes nu indskrænket til Tiden fra 1 Marts til 30 Juni. Ændringen er vist fremkommen ved Uagtsomhed; med fuld Ret siger »Udkastet« om Hejren, at Tallet nødig skulde gaa længere ned end sket er.

§ 19b.

I Stykket:[1]) »Fra 11 August til 31 Januar . . .« udgaar Ordene: »Dagrovfugle (med Undtagelse af Glenter), Ring- og Hulduer«, og de samme Ord indsættes i Stykket:[2]) »Fra 21 September til 31 Januar . . .« efter Ordet: »Drosler«. I dette Stykke indføjes ogsaa Ordet: »Maager« efter: »Lappedykkere«. Som ny Linie indføjes: »Fra 1 (eller bedre 14) November til 31 Januar: Maager«.

Efter den gældende Lov er alle Dagrovfugle fredløse med Undtagelse af Musevaagen, der er fredet fra 1 Februar til 15 September. Nu foreslaaes det at indskrænke Fredløsheden til at gælde Vandrefalk, Spurvehøg og Duehøg, at frede Glenten (der dog vist allerede er udryddet) hele Aaret og at give alle andre Dagrovfugle Fred fra 1 Februar til 10 August. Herved vil Musevaagens Fredningstid stærkt indskrænkes; Jagttiden vil begynde paa en Tid, hvor det er let at komme Musevaagen tillivs. Nogen Grund til at indskrænke Freden for Musevaagen kan ikke tænkes; som afgjort »nyttig« Fugl burde den snarere have Freden udvidet. Som Løsning af Spørgsmaalet foreslaaes at lade Musevaagen være fredet fra 1 Februar til 20 September, og samme Fredningstid burde gælde for de fleste andre af vore Dagrovfugle; nogen Fare vil ikke være forbunden dermed, tværtimod.

Skovduerne, Ringdue og Huldue, har nu Fred fra 1 Februar til 15 September; det foreslaaes i »Udkastet« at lade Freden ophøre allerede 10 August »paa Grund af deres stærke Tiltagen«. Hulduen er her i Landet nærmest en Sjeldenhed, som der er al Grund til at frede. At Ringduen, paa Grund af Duehøgens og Vandrefalkens Udryddelse, er bleven mere talrig, er sandt;

---

[1]) Se Note [4]) Pag. 14.

[2]) Lyder i Udkastet: Fra 21 September til 31 Januar: Solsorte, Sjæggere og andre Drosler, Fasaner og Svommefugle (med Undtagelse af Graagæs, Svaner, Svommeænder, Taffelænder, Lappedykkere og Terner).

men at lade Jagttiden begynde 11 August, kan dog paa ingen Maade forsvares; den vilde da begynde længe inden Yngletidens Ophør. I den gældende Jagttid vil der være mere end rigelig Lejlighed til at skyde Skovduer.

De fleste Maager, kun ikke Havmaagen, er for Tiden fredlyste fra 1 Februar til 31 Oktober; Havmaagen har en kortere Fred, fra 1 Juni til 31 August; nu foreslaaes som Fredningstid for alle Arter Tiden fra 1 Februar til 20 September. For de fleste Arters Vedkommende indskrænkes Freden altsaa ret betydelig; det gøres »af Hensyn til den Skade, Maager kan forvolde«. Men at beskylde Maagerne for at gøre nævneværdig Skade, er ganske uforsvarligt; Spørgsmaalet har været drøftet i »Svalen«s Aarsberetning for 1906. Skulde det et eller andet Sted vise sig, at Maager ved at bygge i store Kolonier fortrængte andre Fugle, er det en let Sag at faa Tallet formindsket, ved at tage Æggene. Der er ingen Grund til at vedtage Bestemmelser, der kunde udsætte vore sagesløse Maager for Fare; tværtimod, vi maa se at holde paa dem; de hører med til et dansk Billed.

§ 19 b.

Stykket: »Fra 14 November til 14 Marts: Svaner« udgaar (eller mulig ændres til: »Fra 14 November til 31 Januar: Svaner. Dog er Svane-Jagt paa ferske Vande og ellers inde i Land forbudt«).

§ 19 c.[1])

Som 2den Linie indføres Ordet: »Svaner«, som fredede hele Aaret.

Efter Jagtloven af 1894 havde alle vore tre Arter vilde Svaner Fred fra 1 Februar til 15 September; i 1900 ændredes Fredningstiden til at gælde fra 15 Marts til 15 November, hvad der var meget uheldigt: Jagttiden kom derved til at omfatte den sidste Del af Vinteren, der kan være haard at overstaa for Svanerne, og særlig for Knopsvanen, vor eneste her hjemmehørende Svane-Art, var Ændringen skæbnesvanger; Jagttiden kom nu til at strække sig ind over Yngletidens Begyndelse. I »Udkastet« er den gældende lange og uheldig liggende Jagttid for Svanerne beholdt. Bliver dette til Lov, kan det siges med

---

[1]) § 19 c: »Efternævnte Fugle er fredede hele Aaret: . . . . .

Sikkerhed, at vore vilde Knopsvaners Dage er talte. De tamme Svaner er ingen Erstatning.

Knopsvanen har levet i Landet siden vor Ældste Stenalder; dens Knogler er fundne blandt Affaldet paa Bopladser fra den Tid, i Maglemose og Sværdborg Mose. Om Artens Talrighed i Landet i tidligere Tid faar man et klart Indtryk gennem de Oplysninger om de kongelige Jagter i Slutningen af 17de Hundredaar, som er samlede af H. D. Lind (i Museum, Tidsskr. for Historie og Geografi, Aarg. 1893): »Eller man (d. e. Kong Christian V med Følge) betroede sig virkelig til de salte Vover for at drage ud paa Jagt efter Svaner; de kongelige Fugle var en værdig Genstand for en Konges Jagtlyst. Der paafulgte et ikke ringe Blodbad; saaledes i August 1672, da Kongen »skød og ej løs saa tidt, han noget ramte jo«; 29 Juli 1685, da »trehundrede omtrent blev toldet af den Flok«; 21 Juli 1690, da 252 Svaner dræbtes ved Dragør, og 26 Juli 1692, da 420 Fugle fældedes ved Gjedsør. Svanejagter blev ogsaa afholdte i Juli 1673, »ved Amagers Side«, 29 Juli 1674 ved Dragør, 29 Juli 1680 ved Saltholm, 11 Juli 1682 paa samme Sted o. s. v. Senere Tider har fordømt disse Myrderier paa de prægtige Fugle, men Datiden mente tværtimod, at det var »artige Jagter, som formedelst deres smukke Inventioner var værd at anskue«, og da det var Kongen, som jagede, ræsonnerede man som saa:

Hvad maa den Svaneflok med glad og liflig Tunge
Den Morgen sjunget op (om Svaner ellers sjunge);
Thi det er og en Trøst, naar der opgives Aand:
At se sig falde for en kæk og ædel Haand.«

Af Tid og Sted kan det skønnes, at det har været Knopsvaner i Fælding, mere eller mindre ude af Stand til at flyve, man har jaget, og det er forstaaeligt, at den Slags Jagt har virket ødelæggende. Svane-Jagten er vedbleven til Nutiden, om end under andre Former og med mere og mere tarveligt Udbytte. Jagten drives nu udenfor Fældetiden, om Vinteren; men der er et Forhold, der gør, at den alligevel kan være særlig ødelæggende: det siges om Svanerne, at de, ligesom flere andre Fugle, ikke gerne forlader en saaret eller dræbt Kammerat, men vedbliver at flyve over ham for at lokke ham med; dette smukke Træk udnytter Jægeren; har han først skudt én Svane ud af Flokken, skal det være ham let at skyde ogsaa de andre. Man har da ogsaa naaet nu saa godt som at udrydde vore vilde

Knopsvaner; Meddelelserne om Udbyttet af de kongelige Jagter i sin Tid maa for os lyde ganske eventyrlige; nutildags er der alt i alt kun nogle faa Par vilde Knopsvaner tilbage i Landet. Netop i Københavns Omegn har Knopsvanen længst holdt ud. Fra gammel Tid har den haft et af sine vigtigste Tilholdssteder i Gentofte Sø; i en Mose ved Søens Bred, i en Aflejring, der væsenligst stammer fra Jernalderen, er dens Knogler fundne, sammen med Levninger af Skarv og Bæver blandt andet; og endnu mod Slutningen af 19de Hundredaar ynglede den her aarlig, mindst ét Par, undertiden to eller tre Par, og om Foraaret, inden Svanerne havde fordelt sig parvis til Søerne i Omegnen, kunde der i Gentofte Sø være henved 20 samlede, svømmende eller flyvende hid og did, jagende hverandre. Det var sikkert de sidste Svaner fra Gentofte, der i Februar 1912 blev skudte i Sundet udfor Hellerup; siden har ingen været at se i Gentofte undtagen paa flygtigt Gæsteri. Paa andre Søer i Egnen holdt Knopsvanen dog endnu Stand, paa Fuglesangsøen, Kildesøen, Fortundammen, Hjortekæret, Strandmølle-Aaen og enkelte andre Steder, mere eller mindre skiftende, men stadig nedadgaaende i Tal; i 1918 var der vist ikke Unger andre Steder end i Hjortekæret.

Det er vel næsten for sent at gøre noget for at hindre Udryddelsen af vore vilde Knopsvaner; alligevel bør det forsøges at afværge Skammen. Fuldstændig Fred, efter nordamerikansk Forbilled, vilde være det bedste, og Freden maatte omfatte alle Svane-Arter; det kunde ikke forlanges, at Jægerne skulde kunne skelne Arterne; ogsaa vore Vintergæster, Pibesvane og Sangsvane, der foreløbig er noget mindre truede end Knopsvanen, maatte fredes helt; de kan fuldt vel fortjene Hensyn. Skulde det vise sig umuligt at opnaa denne ringe Indrømmelse til Svanerne, var det allermindste, der kunde forlanges: en Fredningstid for alle Svaner fra 1 Februar til 14 November og et Forbud mod Svane-Jagt paa ferske Vande og ellers inde i Land, et Forbud, der næsten udelukkende vil komme Knopsvanen tilgode.

§ 21.[1])

Som ny Linie indføjes: »e. Fremmede Vildt-Arter maa ikke udsættes i Landet uden Tilladelse fra Landbrugsministeriet.«

[1]) § 21 omhandler a) Dispensation fra Jagtloven i videnskabeligt Øjemed,

Med Indførelse og Udsættelse af fremmede Vildt-Arter bør der føres Tilsyn. Efter Naturfredningens Opfattelse er Indførelse af fremmede Arter en Forfalskning af vor Dyreverden. Men ogsaa i andre Henseender kan der voldes stor Skade; man tænke paa al den Ødelæggelse, der er voldet af Kaniner og Ræve i Australien eller af Moskusrotter i Tyskland.

§ 21.

Som ny Linie indføjes desuden: »f. Paa Statsejendom skal der saa vidt muligt sørges for, at ingen Art af Landets oprindelige vilde Fauna udryddes.«

Det kan vel ikke forlanges, at Privatmænd skal vise saa meget Storsyn, at de paa deres Grund freder Arter, der har Ord for at være skadelige, eller som kan give stor øjeblikkelig Indtægt; ingen tænker paa Fremtiden. Desto mere nødvendigt er det, at Staten tager sig af de forfulgte Dyr og i hvert Fald ikke viser sig haardhændet imod dem. For flere af de fredløse Arter er Udsigterne ellers meget mørke; naar saaledes et Odderskind for Tiden betales med 70 Kr., en Maar med 45 Kr., o. s. v., er det klart nok, at der saa godt som er sat Præmie paa deres Udryddelse. (Under hvilken Form en Bestemmelse i denne Henseende skal indføjes i Loven, er et Spørgsmaal.)

§ 25.[1])

Som nyt Stykke tilføjes: »Handel med og Brugen af Fugleskind og Fjer af baade inden- og udenlandske Fugle i Mode-Øjemed er forbudt. Fra Bestemmelsen undtages dog Skind og Fjer af Husfugle: Ænder, Gæs, Høns, Fasaner, Kalkuner, Perlehøns, Paafugle, Duer og Strudse, og af Ederfugle og Ryper.«

Der har længe været talt om den skammelige Misbrug af Fugle af alle Slags til det ynkeligste Formaal, til Damepynt, og sine Steder er Hjelpen mod Ondet allerede kommen. I Nord-Amerika har man i 1913 faaet den strenge Lov mod Fuglepynt.

---

b) Dispensation fra Jagtloven for at indfange Dyr som Hjorte, Harer, Agerhøns osv. for at udsætte disse levende andetsteds. c) Fredning af visse eventuelt til Landet indførte fremmede Dyrearter. d) Forbud mod Skydning i Nærheden af Fuglekøjerne paa Fanø.

[1]) § 25 omhandler Bestemmelser angaaende Handel med Vildt i Dagene for og efter Fredningstidernes Ophør og Begyndelse, samt Bestemmelser om Handel med udenlandsk Vildt.

I England har man været lige ved at opnaa det samme. Hos os har Spørgsmaalet sidst været fremme i Anledning af Loven om Værn for Dyr, men dengang uden Held. Nu er Tiden maaske moden, og Lejligheden er her, Lejlighed desuden til at begynde Samarbejde med Udlandets fremskridende Lovgivning. (Hvorledes Bestemmelserne nærmere skal være, er et Spørgsmaal; man kunde vist saa omtrent optage den nordamerikanske Lov.)

§ 28.[1])

Som nyt Stykke tilføjes: »Paa Helligdage er al Jagt forbudt.«

Enhver, der har det mindste tilovers for vor Dyreverden, maa ønske, at Jagt paa Helligdage maa blive forbudt; hvad der skydes og skamskydes paa Helligdagene er utroligt. Der er ogsaa noget særlig forargeligt i, at netop vore Helligdage skal være de mest pinefulde Slagtedage for Vildtet. Spørgsmaalet har tidligere været for; det var lige ved, at Forbud mod Helligdagsjagt var optaget i Jagtloven af 1894; men det glippede. Maaske nu Hensynet til Dyrene er vokset.

§ 29[2])

(eller en ny Paragraf). Som nyt Stykke tilføjes: »Det er forbudt at bruge den Store Hornugle eller andre Ugler som Lokkefugle.«

Det er en almindelig Skik at udstille en lænket Stor Hornugle i det frie og fra et Baghold skyde de Fugle, der lokkes til af den »aparte« Skikkelse, som de vil se paa og »drille«. Det er især forbivandrende Rovfugle og Kragefugle, der indfinder sig, af Rovfugle mest Musevaager, aldeles sagesløse Fugle. Hele Indretningen burde forbydes; den er ganske unyttig, kun til Sport, til Fornøjelse; men det gaar stærkt ud over Fugle, som baade Naturvenner og Landmænd havde al Grund til af frede.

§ 30.[3])

Som nyt Stykke tilføjes: »Ægte Parforcejagt i enhver Form er forbudt.«

At Parforcejagt som afgjort Dyrplageri maa være forbudt

[1]) § 28: »Al Jagt er forbudt fra Solens Nedgang til dens Opgang; undtaget er dog Morgen- og Aftenjagt paa trækkende Svømme- og Vadefugle.«

[2]) § 29: »Det er forbudt til Jagt saavel paa Landjorden som paa Havet og i Fjorde og Vige at bruge kunstigt Lys.«

[3]) § 30: »Ingen maa bruge Mynder eller Hunde af Mynderace til Jagt.«

efter Loven om Værn for Dyr, er sikkert nok; alligevel bør der i Jagtloven være givet udtrykkeligt Forbud mod virkelig Parforcejagt i alle Former.

§ 31.[1])

I første Linie efter Ordene: »Brugen af Sakse« indføjes: »derunder ogsaa Pælesakse.«

For at undgaa Tvetydighed og Misforstaaelse (ved Udtryk brugte i § 33) bør Pælesakse udtrykkelig nævnes som forbudte.

§ 31.

Som Slutning tilføjes: »Brugen af Net udspændte over Stranden til Fuglefangst ligeledes.«

Blandt Fangstredskaber, der ikke kan tillades, var det sikkert bedst at nævne Net til Fuglefangst udspændte over Stranden. De bruges vist ikke hos os endnu, men kunde let vinde Indgang fra den holstenske Vestkyst, hvor de er i Brug. Maaske er der andre Fangstredskaber, som burde mindes. Desværre er det vel neppe muligt at hindre Fangst af Dykænder i Garn. (?)

§ 32.[2])

I 1ste og 2den Linie udgaar Ordene: »Fosformoes for Krager. Desuden undtages«, saa at Stykket lyder: »Det er forbudt at udsætte Gift. Undtaget herfra er dog Gift, som udsættes for Rotter og Mus . . .«

Til »Udkastets« gode Sider hører, at Brugen af Gift er forbudt; men al Glæde herover forstummer ved Bestemmelsen om, at Brugen af Fosformoes dog er tilladt; Hensigten skal være især at bruge den mod Krager, der siges at være saa talrige og skadelige, at Midlet neppe foreløbig kan undværes. Fosformoes er en af de stærkest virkende Gifte; omkring en enkelt »Anretning« skal kunne findes en hel Flok døde Krager. At bruge saadanne Midler mod Kragerne (og vel mange andre Dyr, der

[1]) § 31: »Brugen af Sakse udenfor Gaard, Gaardsplads og dermed i Forbindelse staaende indhegnet Have og Lystanlæg er forbudt. Dog er det tilladt i Søer, Aaer og Bække og andre lignende Vande at sætte Oddersakse af den eller de tilstødende Grundejere, hvem Retten til at drive Fiskeri alene tilkommer. Brugen af Vildtsnarer, Limpinde og Doner er forbudt.«

[2]) § 32: »Det er forbudt at udsætte Gift. Undtaget herfra er dog Fosformoes for Krager. Desuden undtages Gift, som udsættes for Rotter og Mus, men Giften skal anbringes saaledes, at større Dyr ikke kan faa Adgang til den.«

lokkes af Anretningen) er aldeles uforsvarligt og unødvendigt. At regne Kragerne for særlig skadelige Fugle, er en gammel, indgroet Jæger-Overdrivelse, som Gang paa Gang er modbevist; Affald af alle Slags er og bliver Kragernes vigtigste Føde. Allerede er Kragerne i stærk Tilbagegang; de er tilsyneladende paa Vej til at faa samme Skæbne som Ravnen, der blev lagt særlig for Had og i Løbet af kort Tid var udryddet, til Gavn for ingen, til Skam for os alle.

§ 35.[1])

Det bør undersøges, om der lader sig gøre noget for at hindre eller dog indskrænke Skydning med Hagl ind i Fugleflokke.

Et Utal af Dyr »anskydes« mellem Aar og Dag; de slipper fra Jægeren, men i mere eller mindre lemlæstet Tilstand. Megen »Anskydning« er nødvendig knyttet til Jagt; men en af de vigtigste Kilder kunde dog maaske stoppes til en vis Grad: den Skik at skyde med Hagl ind i Fugleflokke. Meget lader der sig vist ikke udrette for Tiden; dog var det tænkeligt, at man allerede kunde opnaa Forbud mod at skyde ind i Flokke af Ryler eller andre Smaafugle paa Stranden. Ønsker i denne Henseende vil forstaaes af den, der har set Maager svømme afsted i Stranden med overskudte Vinger, dømte til at sulte ihjel, eller som har set Vildænder ligge paa Isen i Øresund paa samme Plet flere Dage og Nætter igennem, af og til forgæves prøvende at rejse sig, indtil endelig Døden langt om længe er kommen.

---

[1]) § 35: »Nedstikning af Fasaner er forbudt.«

ANDREAS HAGERUP.

For en Del af de yngre og yngste Ornithologer var Hagerups ornithologiske Virken ikke meget kendt; som Forfatter var han lidet produktiv, og i de senere Aar indskrænkede hans Arbejder i saa Henseende sig til mindre Artikler og Meddelelser her i Tidsskriftet; i Foreningens Møder og Udflugter tog han kun sjældnere Del, hvad allerede hindredes ved, at hans Bopæl var borte fra Hovedstaden; men de, der kendte ham nærmere, véd, at med Hagerup gik bort en Mand, der hele sit Liv havde næret en aldrig kølnet Interesse for og Kærlighed til Fuglene, som fra sine unge Aar til sit Livs allersidste Dage havde været en omhyggelig og flittig Iagttager af deres Færden og sad inde med Kundskaber om Fugle — særlig sit Fædrelands — som kun de færreste; hans Syslen med Fugle var en Del af ham selv og har sikkert alle Dage voldt ham oprigtig Glæde. Som det er gaaet saa mange, begyndte Hagerups Interesse for Fuglene med Ægsamling, for hvilken han i mange Aar var meget ivrig; i den sidste Snes Aar forøgede han næppe Samlingen. Iagttagelsen af Fugle i det Fri, var det, som væsenligst interesserede ham, og at færdes med ham ude, var altid en Glæde; han havde ingen Specialitet, kendte Fuglenes Reder og Æg, Smaafuglenes Sang, Vadernes forskellige Dragter og Flugtbilledet af de Fugle, som trak over.

Hagerup var i Tidernes Løb kommen i Berøring med en meget stor Del af danske Ornithologer, og med en Kreds af de ældre blandt dem stod han i stadig og trofast Forbindelse. Skal man maale hans Betydning for dansk Ornithologi, maa den for en Del siges at ligge deri, at han for en Aarrække tilbage, da Ornithologien ikke dyrkedes her hjemme med den Kraft og under de Forhold som nu, var en af dem, der virkede stadigt og ivrigt, dannede en Overgang til og banede Vejen for den nyere Tid; det var da rimeligt, at Hagerup var blandt dem, man først hen-

vendte sig til, da D. O. F. blev stiftet, og at han kom ind i dens Bestyrelse, hvor han til sin Død var Næstformand.

Til Hagerups Navn er knyttet det første Fund af Gransanger som Ynglefugl i Danmark. Navnet »Gyvfugl« paa de om Natten trækkende Skarer af Ænder skyldes ogsaa ham, ligesom Kendskabet til det store, ejendommelige Træk af væsentligst Svømmefugle af forskellige Arter, der ved Efteraarstid gaar over Koldingegnen.

Af Hagerups literære Arbejder omhandlede, besynderligt nok, det største Fugle i Grønland; det var Resultatet af hans unge Dages Grønlandsophold; hans senere Arbejder drejede sig saa at sige alle om danske Fugle; hvad han overhovedet har skrevet, vil ses af efterfølgende Liste. I sin Tid havde han planlagt en større Afhandling om de i danske Kirker ynglende Fugle, nærmest de forskellige Uglearter, Taarnfalk og Allike. Det var hans Hensigt her igennem at vise de paagældende Arters Udbredelse i Landet og at gøre Rede for deres Yngleforhold; en Tid lang var han stærkt optaget heraf, samlede et meget stort Materiale, tegnede Kort over Udbredelsen o. s. v., men desværre fik han aldrig Arbejdet fuldført.

Hagerup, der af Livsvirksomhed var Arkitekt, var født i Store Solt ved Flensborg 24 November 1856. Efter at have taget Afgang fra Akademiet i 1884 var han i 2½ Aar fra April 86 til Oktober 88 i Grønland som Assistent ved Kryolitbruddet Ivigtut; efter Hjemkomsten derfra boede han i Viborg til 1893, da han bosatte sig i Kolding, hvor han oparbejdede en stor Virksomhed, der har sat sig smukke Spor, saavel i Byen selv som adskillige andre Steder. Hans Helbred havde altid været godt, indtil han i Foraaret 1919 blev angrebet af en Nyresygdom, der nødvendiggjorde en Operation; efter denne indtraadte vel en Bedring, han udskreves fra Hospitalet og haabede efter en Rekonvalescenstid atter at kunne genoptage sin Virksomhed, men Tilstanden forværredes, og han døde 20 Oktober 1919.

Hagerups forskellige Arbejder vil altid lade hans Navn være knyttet til dansk Ornithologi; de Mænd, med hvem han var kommen i Berøring under sin Syslen med Fugle, satte megen Pris paa ham, tiltrukne saavel af hans Kendskab til og Interesse for det fælles Emne som af hans stilfærdige, venlige Væsen, der dog ingenlunde manglede Lune; og Mindet om ham vil altid leve hos dem.

O. H.

Liste over Hagerups ornithologiske Arbejder*):

1. Some Account of the Birds of Southern Greenland, from the Mrs. of A. Hagerup. Edited by Montague Chamberlain (The Auk, Vol. 6, 1889).
2. The Birds of Greenland. Edited by Montague Chamberlain (Boston, 1891).
3. Steppenhuhn-Invasion in Dänemark 1888.(Ornithol. Monatsschr. Aarg. 16, 1891).
4. Vorkommen der Seeschwalben und Möven in Jütland. (Ibid., Aarg. 19, 1894).
5. Gransangeren ynglende ved Kolding. (Naturen og Mennesket Bd. 11, 1894).
6. Vintergæster blandt Fuglene. (Ibid., Bd. 11, 1894).
7. Yngler Stæren 1 eller 2 Gange aarlig? (Ibid., Bd. 13, 1895).
8. Halvtamme Maager ved Fyrskibe. (Ibid., Bd. 14, 1895).
9. »Kirkefugle«. (Flora og Fauna, Aarg. II, 1900).
10. Vogelzug während Gewitters. (Ornithol. Monatsschr., Bd. 30, 1905).
11. Høgesangerens (*Sylvia nisoria* Bechst.) Udbredelse i Danmark (D. O. F.'s T., Aarg. 1, 1906).
12. Fugletræk ved Kolding i Oktober 1906. (Ibid., Aarg. 2).
13. Fuglefristeder. (Ibid., Aarg. 4, 1909—10).
14. Medd. fra de danske ornithol. Stationer for 1910. (Ibid., Aarg. 5, 1910—11).
15. Medd. fra de danske ornithol. Stationer for 1911. (Ibid. Aarg. 6, 1911—12).
16. Ornithologisk Julebrev (Ibid., Aarg. 7, 1912—13).

*) Forskellige mindre Meddelelser om enkelte Arter er ikke nævnte.

ANMELDELSER.

R. HÖRRING: FUGLE. ANDEFUGLE OG HØNSEFUGLE. MED 82 AFBILDNINGER. (I SERIEN »DANMARKS FAUNA«. ILLUSTREREDE HAANDBØGER OVER DEN DANSKE DYREVERDEN. MED STATSUNDERSTØTTELSE UDGIVNE AF DANSK NATURHISTORISK FORENING.)

(Gads Forlag, København, 1919, 238 S. Pr. 5 Kr.)

»Jeg gik glad hjem fra min Boghandler med Hörrings »Fugle« i Lommen, men stor var min Skuffelse, da jeg saa, at den kun omhandlede Ænder og Høns,« skriver en Mand til mig; ja, den Skuffelse har vi alle maattet døje, men ellers har de, der overhovedet interesserer sig noget for Fugle her i Landet, kun Grund til at være glade over, at der nu er begyndt paa Udgivelsen af en paalidelig og oplysende, let haandterlig Haandbog i den danske Fuglefauna. I det Ydre tager Bogen sig med sit lille Format og i det for hele Rækken af Naturhistorisk Forenings Bøger fælles Omslag lidet anselig ud, men dens næsten halvtredie Hundrede tættrykte Sider giver en ypperlig Vejledning til at lære de Fugle at kende, som behandles.

De første 73 Sider omhandler Fuglenes Anatomi i Almindelighed (med en Del Afbildninger), desuden Hovedtrækkene af deres Biologi: Yngleforhold (herunder Parring, Redebygning, Æg, Rugning), Flugt, Træk o. s. v., og herom gives saa fyldig Besked, som kan ventes, og som behøves, for overhovedet med Udbytte at give sig af med Fugle. Resten af Bogen optages af den specielle Omtale af Ande- og Hønsefuglene. Ordningen er i Hovedtrækkene saaledes, som det er almindeligt i Haandbøger af den Art; først en Omtale af Familierne og Underfamilierne, dernæst en nærmere Karakteristik af Slægten, hvortil slutter sig en kort Oversigt over de til den hørende Arter med Artsmærke. For hver Art findes opført det i »Winges Liste« brugte danske Navn med de almindeligste Folkenavne, det systematiske Navn med de vigtigste Synonymer, desuden det norske, svenske, tyske og engelske Navn; derefter følger en særdeles fyldig Beskrivelse af Fuglene i samtlige Dragter, og herpaa er Hovedvægten lagt overensstemmende med det Princip, som gælder for hele Værket »Danmarks Fauna«; men heldigvis er der ogsaa blevet Plads til ret indgaaende Omtale af Fuglenes Udbredning saavel i det hele som indenfor Danmarks Grænser og en kort Skildring af deres Livsforhold. Til hver Art findes Illustration, for Andefuglenes Vedkommende væsentlig Gengivelser efter Cordeaux: British Birds, Vol. IV, Order Anseres; for Hønsefuglenes efter Tegetmeier: ibid., Vol. V, Order Gallinae. Billederne fremtræder særdeles klart og anskueliggør Fuglenes Udseende, saa godt dette kan lade sig gøre uden Farver. I Navnefortegnelsen, som slutter Bogen, er ogsaa optaget de udenlandske Navne, hvilket maa anses for at være meget praktisk, idet en Udlænding herved hurtig kan finde sig til Rette i den.

Hele Bogens Anlæg er saaledes, at den bør finde Vej ikke blot

til alle, der i nogen Grad giver sig af med Studiet af Fugle, men til langt videre Kredse; til den, der paa sin Morgenvandring passerer Sortedamssøens rige Fugleliv og glæder sig over det, til Landmanden, der har nogle Ænder ynglende i sin Mose, til Fiskeren, der paa Havet ser Dykændernes Skarer. Det er et meget stort og særdeles omhyggeligt Arbejde, der ligger til Grund for Bogen, og man maa haabe, at Fortsættelsen snart vil følge.

O. H.

FUGLELIV I RIBES OMEGN. AF HALFDAN LANGE.

(F. V. Backhausens Bogtrykkeri, Viborg. 160 S. Pr. 2 Kr.)

Man glædes, hver Gang man hører om et nyt Stykke Land beskrevet i ornithologisk Henseende; derfor tager man ogsaa med Interesse fat paa Læsningen af Halfdan Langes Beskrivelse af Fuglelivet i og omkring Ribe. Tidligere var man vel ikke saa kritisk overfor disse Lokalfaunaer, som man nu er; der var ikke saa mange af dem dengang. Om denne gælder det, at der baade er meget godt og en Del mindre godt at sige om den. Man glædes over Forf.'s umiddelbare Naturbegejstring, der mange Steder i Bogen giver sig smukke Udtryk, selv om han ogsaa nu og da henrives til Betragtninger, der, selv om de er sande og nok saa smukke, ikke hører hjemme i et ornithologisk Arbejde; jeg tænker f. Eks. paa de religiøse Betragtninger Pag. 22.

Forf. skildrer meget interessant forskellige Fugles Liv, f. Eks. er Beskrivelsen af Kærhøgene af Betydning. Men netop fordi Forf. virkelig evner at skildre, hvad han har set, savner man Bogen igennem, at han ikke har mere af egne Iagttagelser. Der er taget alt for meget med fra gamle Værker; det kan paa en Maade være priseligt at faa de spredte Iagttagelser samlet, men naar disse alligevel er tilgængelige andetsteds, kniber det at holde Interessen derfor vaagen hele Tiden. Der er adskillige Ting i Bogen, der kan virke vildledende paa ikke kritiske Læsere; naar der f. Eks. Pag. 18 staar om Rødhalset Gaas *(Anser ruficollis)*: »Ses hvert Foraar i smaa Flokke mellem Allerup og Udløbet af Riber Aa. Kun eengang har jeg været saa heldig at skyde den (Teilmann 1823).« savner man en Tilføjelse fra Forf.'s egen Haand; man kunde jo ellers tro, at Forholdene nu, 100 Aar senere, var de samme, og det er vel næppe Meningen! Vendinger som »Tranerne har jeg aldrig hørt om undtagen fra Vardeegnen«, »Stor Regnspove skal have ynglet ved Varming i Engene der,« »Sildemaage *(Larus fuscus)*. Teilmann kalder den Torskemaage.«, er altfor intetsigende eller usikre, til at de burde være taget med. Lokalfaunaer skal netop have deres Styrke i at give et pinlig nøjagtigt Billede af den nuværende Fuglefauna. Pag. 54 benægter Forf., at Rørdrummen endnu yngler her i Landet, hvad dog vist ikke er rigtigt, heldigvis. Endelig skal det bemærkes, at det er almindelig Sædvane, naar man citerer fra andres Arbejder, at man

da nævner Forfatternavn, og ikke f. Eks. nøjes med at oplyse, fra hvilket Tidsskrift det er taget.

Med disse kritiske Bemærkninger er det imidlertid ingenlunde Hensigten at fraraade Fuglevenner at anskaffe Bogen; der er tværtimod yderst læseværdige Stykker deri, og den kan trygt anbefales til Studium. Bogen fremtræder i et meget nydeligt Udstyr med Omslagstegning af Kunstmaler Peter Skovgaard, og den er udstyret med gode fotografiske Gengivelser af karakteristiske Egne fra de omtalte Steder. Prisen maa siges at være overordentlig beskeden.

S. M. S.

R. NILSSON: FÖRTECKNING ÖVER SVERIGES ORNITHOLOGISKA LITTERATUR RÖRANDE SVENSKA FÅGELFAUNAN.

(C. W. K. Gleerup, Lund, 1920. Pr. 9 Kr. 75 Ø.)

For enhver, der har nogen Interesse for svensk Ornithologi, vil R. Nilssons Arbejde være uundværligt; her er med stor Omhu samlet paa en overskuelig og fyldestgørende Maade hele Sveriges righoldige, ornithologiske Litteratur. De første 88 Sider indtages af en Fortegnelse over ornithologiske Arbejder, ordnede efter Forfatternavnene; derpaa følger en Liste over, hvad de forskellige naturhistoriske og Jagttidsskrifter indeholder af Ornithologi i hver Aargang. Paa Bogens sidste 50 Sider findes endelig de forskellige Arbejder, ordnede efter Indhold med Overskrifter som: Lokalfauner, Biologi, Anatomi, Monografier o. s. v.

Bogen kan paa det bedste anbefales danske Ornithologer, der har Lyst til at gøre sig bekendt med svensk Litteratur paa dette Omraade.

O. H.

ZEITSCHRIFT FÜR VOGELSCHUTZ UND ANDERE GEBIETE DES NATURSCHUTZES.

Mitteilungen des Bundes für Vogelschutz (Stuttgart). Udg. af Herman Helfer. Aarg. I, Hæfte 1.

ORNITHOLOGISCHE MONATSSCHRIFT.

Herausgegeben vom Deutschen Vereine zum Schutze der Vogelwelt. Zugleich Mitteilungen des Bundes für Vogelschutz, des Deutschen Bundes für Vogelschutz, des Vereins Jordsand. Red. af Prof., Dr. Carl Hennicke. 45 Aarg. Hæfte 1 og 2.

»Ornithologische Monatsschrift«, hvis Indhold er blandede ornithologiske Artikler, for en væsentlig Del vedrørende Fredning af Fugle, og som tillige er Organ for forskellige Fuglebeskyttelsesforeninger, begynder nu sin femogfyrretyvende Aargang og maa siges at have klaret sig godt gennem Krigsaarene. Papiret er lidt ringere end forhen, Omslaget er gaaet tabt og de — ikke altid lige skønne — farvetrykte Tavler ledsager ikke længere Hæfterne. Men Tidsskriftet fremtræder ligefuldt paa en saadan Maade, at det hævder sin Plads, har endogsaa Raad til at lade Januarhæftet ledsage af 4

Tavler paa krideret Papir, en Flothed, som vi her tillands ikke kunde tænke os at anvende for at fremstille Fodspor af Havmaager i Sandet og en Bærebør, selv om denne indeholder en Havmaagerede. Hæftet indeholder ellers væsentlig Beretning fra »Der Verein Jordsand zur Begründung von Vogelfreistätten an den deutschen Küsten«, med nærmere Beskrivelse af de i det forløbne Aar paa de forskellige Fristeder opnaaede Resultater.

Man skulde synes, at dette Tidsskrift svarede til alt, hvad man kunde forlange af et Organ for de forskellige Foreninger og Forbund til Fuglenes Fredning, og man vilde paa Forhaand ikke tænke sig, at Tiden just var til at udgive nye Tidsskrifter. Man bliver derfor noget forbavset ved at modtage første Hæfte af et helt nyt Tidsskrift, »Zeitschr. f. Vogelschutz«, hvis Formaal for vore Øjne ikke skiller sig væsentlig fra det ældre Tidsskrifts, hvis Format og Udstyr hovedsagelig er det samme som dettes. Efter Indledningsord af Prof. Schillings og Udgiverne følger en Artikel af Hugo Weigold om Helgoland. Det ses heraf, at Kolonien af Lomvier *(Uria troile)* endnu stadig yngler paa Helgoland. Dr. Weigold arbejder ivrigt for at faa Øen gjort til et Fugleiagttagelsessted og ønsker tillige Beskyttelse for de Fugle, der flyver mod Fyrtaarnet. Intetsteds i Europa, vel næppe i Verden, dræbes der aarlig saa mange Fugle ved at flyve mod et Fyrtaarn som her. I Holland har man med godt Resultat søgt at hindre dette Massemord ved Fyrene ved Opsættelse af en Slags Stiger, paa hvilke Fuglene kan hvile sig. Noget liggende foreslaar Dr. W. for Helgolands Vedkommende. Hæftet indeholder forskellige andre Artikler om Fuglebeskyttelse, desuden Boganmeldelser og Aarsberetning for »Der Bund für Vogelschutz«, hvorom nærmere nedenfor. Man forvirres unægtelig, naar man i 2det Hæfte af »Ornithologische Monatsschrift« læser ganske den samme Beretning, tilsyneladende ogsaa fremtrædende officielt, og kan i høj Grad tiltræde det Opraab til Enighed, som Hans von Boetticher fremsætter i Tidsskriftet ud fra Betragtningen af det urimelige i det store Antal Fuglebeskyttelsesforeninger, væsentlig med samme Maal.

Ser vi nærmere i de to Tidsskrifter paa Beretningerne om de forskellige Foreningers Virksomhed, saa er den Del heraf, som har mest Interesse for os, Oprettelsen af en Række Fuglefristeder ved de tyske Kyster, paa Slesvigs Vestkyst (Jordsand, Norderoog, Albuen paa Sylt), paa Ørækken i Vesterhavet ved Tysklands Nordkyst (Memmert, Langeoog) og paa forskellige Øer langs den tyske Østersøkyst (Poel, Langenwerder, Hiddensoe, Mellum). Øerne eller Dele af dem er forpagtede af Foreningerne for en længere Aarrække og en Opsynsmand ansat i Yngletiden. Bestyrelsesmedlemmer fra de forskellige Foreninger tilser jævnlig Øerne paa denne Tid, der føres nøjagtig Statistik over Tallet af Reder, fotograferes Fugle og Reder og gøres Optegnelser om Fuglelivet og dets Forandringer. Man kan ikke andet end beundre den Iver og Dygtighed, hvormed disse Fristeder er skabt, endda ofte med smaa Midler, tildels ydede af offentlige Institutioner, og man glædes over at se, hvor villigt de forskellige

Søfugle slaar sig ned i store Kolonier paa Fristederne, selv om Fuglelivet næsten var ødelagt, før Øerne fededes.

Krigsaarene har ikke været Fuglefristederne gunstige; nogle af dem har været besatte i militært Øjemed; fra andre har man maattet afgive talrige Æg til Hospitaler og andetsteds, medens en Del af Øerne har lidt haardt under det sidste Aars lovløse Tilstande. Folk rundtom fra er kommen sejlende og har plyndret Rederne; selvfølgelig skulde Opsynsmanden hindre dette, men man vil let forstaa, at en enkelt Mand kan staa magtesløs, naar der et Sted tales om bevæbnede Bander paa 30—60 Mand, der stjal Æggene, et andet Sted om Æggerøvere, der brugte Geværer og Haandgranater. Og til denne ilde Fremfærd fra Menneskers Side er nogle Steder kommen Ødelæggelser fra Naturens Haand; paa Slesvigs Vestkyst herskede i de sidste Dage af Juni 1919 voldsom Storm og Højvande, der fuldstændig ødelagde al Yngel paa Jordsand og Norderoog.

Der er i Beretningen noget, der har ganske særligt Bud til os i Danmark og det er, at nogle af Fuglefristederne efter Genforeningen kommer til at ligge paa dansk Omraade. Det gælder den lille Ø Jordsand Syd for Romø, hvor Fuglene tidligere næsten var udryddede, men hvor der ved Fredningen er kommen et rigt Liv af Havmaager, Terner, Strandskader og Præstekraver, og det gælder den lille Halvø Aarø Kalv ligeoverfor Assens. I Beretningerne findes direkte Udtalelser om, at disse Fristeder nu kommer til Danmark, for Jordsands Vedkommende tillige en Bemærkning om, at den saa vil ligge udenfor den tyske Forenings Virkefelt. Det kan næppe tænkes, at der ikke fra dansk Side skulde fortsættes med Fredningsbestræbelserne paa de nævnte Steder, men der bør handles hurtigt, saa at Fredningen allerede kan begynde i indeværende Foraar.

O. H.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 14, HÆFTE I—II.

AARGANG 1—2 AF D. O. F.'s TIDSSKRIFT KØBES

Da Tidsskriftets to første Aargange er udsolgte, købes disse Aargange eller enkelte Hæfter af Kassereren, Fuldmægtig I. Späth, Sparekassen for København og Omegn, Niels Hemmingsensgade 24.

H. H. Thieles Bogtrykkeri. København

14. AARGANG HÆFTE III—IV

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

Kjøbenhavn

REDIGERET AF BESTYRELSEN

Oktober 1920

BEDES BEMÆRKET!

Den i sidste Hæfte omtalte Postanvisning blev ved en Fejltagelse ikke vedlagt Hæftet, hvorfor den følger nærværende Hæfte til de Medlemmer, der ikke tidligere har efterkommet Opfordringen til at yde det højere Kontingent.

Det er Bestyrelsens Haab, at Anvisningen under Hensyn til Foreningens økonomiske Status vil blive benyttet som tilsigtet.

MÆRKEDE STORKE

(CICONIA ALBA BRISS.)

AF

H. CHR. C. MORTENSEN.

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER.

Den følgende Afhandling skulde egentlig have været frem allerede for flere Aar siden; men forskellige Omstændigheder har bevirket, at jeg først nu har kunnet give mig i Lag med den. Den har imidlertid derved vundet i Fyldighed, idet der nu og da i den forløbne Tid er indsendt Efterretninger om dræbte Storke; alle Meddelelser, som er kommet mig i Hænde til 1. Maj 1920, er medtaget.

Inden jeg begynder, vil jeg gerne have Lov til at aflægge min bedste Tak til Carlsbergfondet, der har støttet mig pekuniært, samt til de mange unge Mennesker, der ikke har skyet hverken Sved eller Anstrengelse for at faa anvendt saa mange Storkeringe som muligt. Baade til dem, der allerede har faaet en Gevinst i mit Storkelotteri, og til dem, der endnu ikke har vundet! Det er mest Elever fra Viborg Katedralskole, der har hjulpet mig, en 20—30 Mand i det hele, og flere af dem har tilbudt deres Tjeneste Aar efter Aar og cyklet rundt som nybagte Studenter, ja som fleraarige studerende ved Københavns Universitet. Den af de unge, der nævnes oftest i det efterfølgende, nuværende Stud. theol. Halfdan Lange, som har gjort et stort Arbejde for mig i sin Hjemstavn, fra den tyske Grænse (før 1920), forbi Ribe, helt op til Varde, er dog ikke en gammel Elev, men Bekendt paa anden Maade, idet han er Søn af afdøde Adjunkt Lange i Ribe og Sønnesøn af Botanikeren, længst afdøde Professor Joh. Lange. Min Tak

ogsaa til Pressen, Postvæsenet og til alle andre, som har vist Interesse for mit Arbejde!

STORKEMÆRKNING.

Da jeg for snart 32 Aar siden holdt mit Indtog i Viborg, var der ikke faa Storkereder spredt omkring i Byen, ligesom jeg ogsaa havde set mange i Skive. Allerede langt tilbage i Tiden har jeg derfor tænkt paa at mærke Storkeunger i disse Byer, men igennem mange Aar maatte jeg igen opgive Tanken, hovedsagelig fordi Rederne ikke var let tilgængelige; de var jo anbragt paa Tegltag, og dels var Ejeren ikke tilbøjelig til at have fremmede Mennesker kravlende dèr, dels var Tagene heller ikke ufarlige at bestige. Og da jeg endelig en Gang besluttede mig til at gøre et Forsøg og i den Anledning henvendte mig til en Købmand, viste det sig, efter at jeg havde været hos ham et Par Gange, at Manden selv i og for sig ikke havde noget imod, at jeg gik op til Reden, men at hans Kone ikke vilde tillade det, fordi hun var bange for, at de gamle Storke ikke mere vilde tage sig af Ungerne, naar Mennesker havde rørt ved dem. Det er jo et ikke ualmindeligt, menneskeligt Træk, saaledes at arbejde med en fraværende Bussemand!

Jeg prøvede saa foreløbig ikke flere Steder i selve Viborg, men da jeg havde lagt Mærke til Storkereder paa Straatage i Byens Omegn, besluttede jeg at forsøge her, og det gik bedre. Læge Rossen, M.D.O.F., i Bjerringbro opgav mig endogsaa en »Storkeby«, Løvskal, hvor der kunde ses baade to og flere Reder paa Gaardene, og han hjalp mig venligst paa de første Ture saavel med Køretøj som paa anden Maade.

Det var helt spændende i de første Aar, da der endnu hist og her var mange Storkereder, at komme f. Eks. til Løvskal eller til Vissing, at nærme sig ad Vejen paa Bakkedragene ved Byerne, se hen over Tagene nede i Lavningen og lægge Mærke til, om der var hvidt ved Rederne, for det var Skarn-Mærker, og saa var Reden beboet! En Gang imellem saas ogsaa en Stork flyve hen over Gaardene, medens Ungerne, navnlig hvis de laa ned, ikke kunde opdages uden ved Hjælp af Kikkert.

Første Gang, naar jeg kom til en Gaard og forklarede, at jeg gav mig af med at mærke Trækfugle for at faa noget at vide om deres Rejseveje, samt spurgte, om Storkeejeren havde noget

imod, at jeg mærkede hans Storkeunger, var man ikke altid klar over, hvad man skulde svare. Nogle Steder var man bange for, at Storkene ikke mere turde komme tilbage til Reden, naar jeg havde været deroppe; andre Steder frygtede man for, at Taget skulde tage Skade. Et Par Gange er jeg blevet betragtet som en fordægtig Person, og Gaardejeren har først i nogen Tid set mig an, inden det betænksomt er kommet: »Naa! — Ja. — Hvad skulde da det saa koste?« At jeg ingenting vilde have for min Ulejlighed, forøgede Mandens Mistro; der maatte være noget under!

Efter lang Snakken frem og tilbage, vendte en Storkeejer mig til sidst Ryggen og vilde gaa. Jeg raabte efter ham: »Ja, men De har vel ikke noget imod, at jeg mærker Storkeungerne?« — »Det er mig sku lige kært,« svarede han, idet han fjernede sig; han var paa sin Post og vilde ikke give sig nogen Blottelse, saa han bagefter maaske alligevel kom til at punge ud. Hvorefter jeg naturligvis skyndsomst hentede Stigerne.

En Gang var jeg taget ud til en Landsby paa en Søndag, idet jeg gjorde Regning paa, bedre at kunne faa en Mand til at hjælpe mig med Stigerne paa en Helligdag end en af de andre Dage. Der stod da ogsaa en Flok unge Karle i lystig Samtale og røg Tobak. Men det var mig ikke muligt at bevæge nogen til at give mig en Haandsrækning; Passiaren forstummede, mens de saa paa mig, og derefter lo de mig lige op i Øjnene. Jeg henvendte mig da til Læreren i Byen, og han skaffede mig en flink Kommis, der var hjemme paa Besøg fra den nærliggende Købstad, hvor han ellers gjorde Tjeneste. Men han maatte høre mange Spottegloser fra sine Kammerater, og da vi gik omkring i Gaardene, fulgte der en hel Sværm unge efter os; de sparkede til Spande, drejede paa Slibestene, var højrøstede og ubehagelige.

Men det er ogsaa den værste Oplevelse, jeg har haft; i Reglen har Folk været meget flinke. Et Par Steder er Læreren i Byen endog gaaet rundt med og har hjulpet mig med Stigerne, og efterhaanden er Befolkningen naaet til den Erkendelse, at »Storkemanden« ikke er et halvgalt Menneske, der meningsløst render rundt fra Gaard til Gaard, men at han er sig fuldt bevidst, hvad han gør. Dels ved at tale med Folk, dels ved at skrive smaa Artikler i Aviserne, har jeg efterhaanden beredt Vejen, saa at der f. Eks. sjældent har været nogen Vanskelighed for de unge Mennesker, som jeg i Aarenes

Løb har faaet til at hjælpe mig. Dog kan man endnu træffe en Storkeejer, navnlig en ældre og erfaren en, som stiller sig uvilligt, fordi han mener, at Ringmærkningen paa en eller anden Maade har noget med Storkenes Aftagen i Tal at gøre. Og ret almindeligt er det ogsaa, at man formoder, at jeg tjener godt ved Forretningen. Flere af mine unge Hjælpere har fortalt mig, at de undertiden faar det Spørgsmaal: »Naa, hvor meget kan De saa have om Dagen ved den Bestilling?«

Et Sted var jeg nær kommet helt galt af Sted. Storkereden var paa et lavt, enligt liggende Hus i Landsbyen, og jeg havde været inde hos Manden, som boede der og faaet Lov til at gaa op paa Taget. Mens jeg imidlertid sidder ved Reden og skal til at arbejde, hører jeg pludselig en skinger Kvinderøst nede fra Jorden: »Hvad skal De deroppe efter?« Jeg forklarede, hvad jeg havde for og tilføjede, at jeg havde Ejerens Tilladelse til at krybe op paa Taget. »Naa, har De det? Ja, Ejeren, det er ellers mig! Han, der bor i Huset, det er bare min Svigersøn, og han har ikke noget og skal have sagt. Huset, det er mit! Vil De se, De kan komme ned med Dem!« Jeg maatte saa ned og snakke fornuftigt med Konen, medens Manden klogelig holdt sig inde i Huset. Han havde slet ikke Lyst til at komme ud og tale med Svigermo'er, men overlod til mig at klare Ærterne, som jeg bedst kunde.

At klatre op paa et Straatag regner jeg for ganske ufarligt. Det er bekvemt at være to Mand om Arbejdet; ene er det ikke altid, man kan magte Stigen, og man kan ikke gøre Regning paa at faa Hjælp paa Gaarden, da det gerne er lige i Høbjergningens Tid, at Storkeungerne er tjenlige, og saa er naturligvis alle Mand nede i Engene. Brandstigen kan i Reglen ikke naa op til Tagryggen, men i Lo eller Stald findes i Almindelighed en kort lille Stige, som let kan bindes eller stilles paa Enden af den lange Stige, saa der kun bliver et lille Stykke Tag tilbage at komme over. Det har altid været mig en Æressag at kunne komme op og ned ad Taget, uden at det kan ses, at der har været nogen deroppe. Jeg træder derfor paa langs af Stiens Trin. Men undertiden er der naturligvis en eller anden nysgerrig nede i Gaarden, og saa skal det nok passe, netop som man sidder og er optaget af Mærkningen,

at han velvilligst kommer kravlende op for ogsaa at se Storkeungerne. En saadan Hjælpemester sætter selvfølgelig, trods alle Anmodninger, Fødderne paa tværs af Stigens Trin, saa hans Støvlesnuder laver dybe Huller i det møre Straatag. Naa, lidt forsigtig maa man naturligvis være under Bestigningen af Taget; det er hændt, at en af mine unge Medhjælpere, som oven i Købet er et meget behændigt Menneske, har været noget for flot i sine Bevægelser; han gled paa Taget, dumpede ned paa Stenbroen og kom galt af Sted med den ene Fod.

Naar man er kommet op paa Tagryggen, kan man krybe paa alle fire hen ad den. Her ovre i Jylland er Rygningen gerne belagt med afskrællede, tynde Græstørv, der er stukket fast med Pinde. Et Øjeblik efter er man saa henne ved Reden, der ofte er anbragt umiddelbart paa Tagryggen, og hvis Ungerne ikke allerede ligger ned, faar de travlt med at synke sammen i Benene, lægge Hals og Hoved fremad og gøre sig saa smaa som muligt. Hvis de omtrent er flyvefærdige, kan det hænde, at de bliver staaende op og blot hummer sig saa langt bort som muligt. Men hvis man saa rejser sig og strækker Armene besværgende ind over dem, sætter de sig gerne forfjamskede ned.

Det kan være praktisk at lægge en tom Sæk eller lignende fra Tagryggen op i Reden; de Grene, som denne bestaar af udvendig, er nemlig ofte slemt overkalkede af Storkenes Skarn, og ofte har den pindesamlende Stork ved en klippet Hæk fundet Tjørnegrene, som nu absolut ikke nøjes med at stikke i Mærkerens Benklæder.

Derefter bredes et Stykke mørkt Tøj hen over Storkeungerne, idet man passer paa, at deres Øjne først og fremmest er dækkede; de ligger da hen som døde Klumper, saa man kan skyde Hænderne ind under Dækket, fatte dem paa en Gang over Ryggen og ned under Fødderne, samt flytte dem, hvis det gøres nødigt. De er nemmest at behandle, naar de vender Halen mod Mærkeren, der mulig ligger paa Knæ paa Redekanten eller maaske er helt oppe i Reden hos Ungerne; han kan da stikke Haanden ind under den ene efter den anden, rette en af deres Fødder bagud, uden for det dækkende Stykke, skyde en af de brede, ikke helt sammenbøjede Aluminiumstrimler ind over Mellemfoden og klemme denne »Ring« helt sammen med en Tang. Han maa derved passe paa, at han ikke holder Ringen med

Kanten ind mod Storkens Fod (hvad den uøvede i Almindelighed gør); saa skrabes nemlig Skælklædningen let.

Hvor Storkereden har været anbragt paa en mulig halvraadden Pæl, saa jeg ikke har turdet læne mig til, end sige krybe op i Reden, har jeg haft god Nytte af en stor Kætser, hvis flade Pose har et Tværmaal paa en Meter. Med dens Jerntraadsrand har jeg kunnet trække selv de fjernest liggende Storkeunger hen til mig. Kætseren har ogsaa vist sig praktisk at bruge, naar det gjaldt om at faa meget udviklede Unger, der blev ved at staa op, selv om jeg nærmede mig Reden, til at lægge sig; ja, den har endog flere Gange nappet et Kuld, som var flyvefærdigt og lige skulde til at flygte bort fra Reden. Naar den først var kastet over Hovedet paa Storkene, skulde de nok sætte sig. Da Kætserens Pose er lavet af mørkt Shirting, kan den tillige anvendes som »sort Stykke« til at lægge over Ungerne.

De nødvendige Optegnelser: Ringens Indskrift, samt naar og hvor Mærkningen er foretaget, bør gøres, mens Mærkeren sidder ved Reden med Ungerne til let Eftersyn foran sig; venter han, til han kommer ned fra Taget, bliver hans Noter ikke altid til at stole paa.

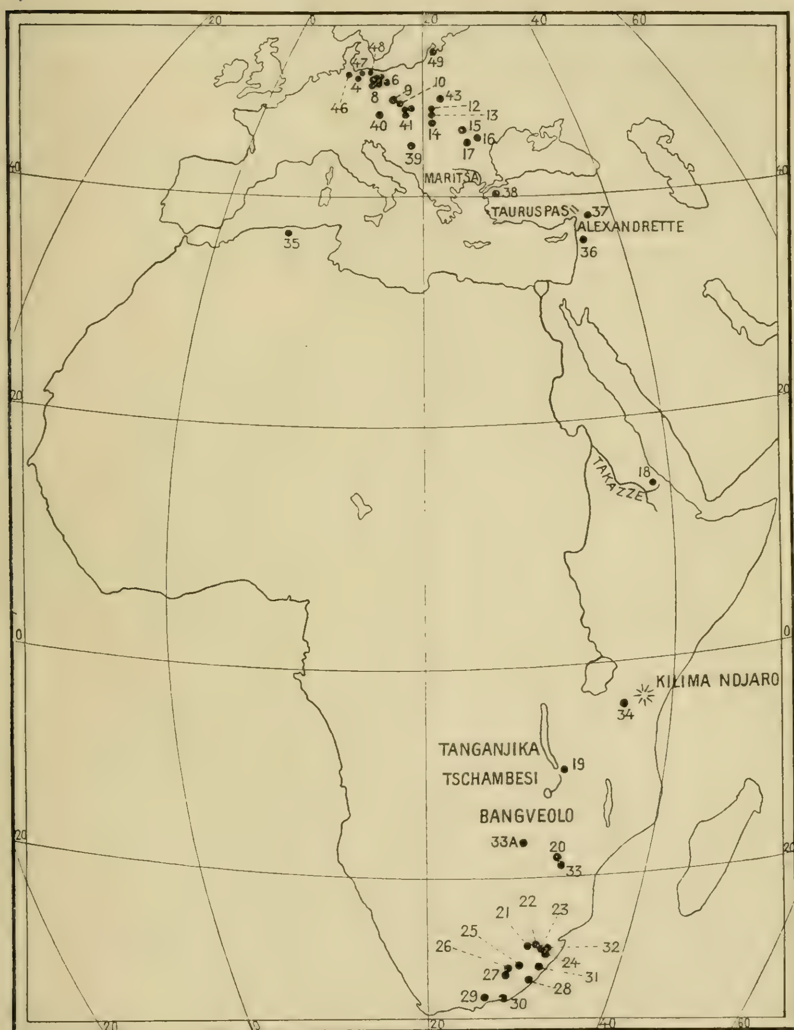
Et ganske godt Begreb om Ungernes Udviklingstrin faar man ved at maale, hvor mange Centimeter af de yderste Svingfjer i Vingen der er blevet til Fane; 3die, 4de og 5te yderste er de længste.

Den ornithologisk interesserede Mærker gør naturligvis ogsaa sine skriftlige Bemærkninger om Reden, optegner Sted og Datum paa en medbragt Papirpose, hvori han putter de store opgylpede Klumper, som findes i Reden og langs hen ad Tagryggen, og trækker sig saa tilbage, overladende til Fremtiden, om nogen af de mærkede Fugle vil bringe Bud fra fjerne Lande.

Hvis der saa efter nogen Tids Forløb meddeles noget, og navnlig hvis Underretningen kommer langvejs fra, har jeg jævnlig skrevet derom i de Blade, som læses paa Storkens Fødeegn, saaledes at Folk rundt omkring nu er ret godt kendt med vore fjedrede Venners Rejser.

Den Frygt, som mange Storkeejere i Begyndelsen nærede for, at de gamle Storke skulde blive bange og forlade Reden, naar man gik op til den, eller at de ikke vilde have noget med Ungerne at gøre, naar først et Menneske havde rørt ved dem, har vist sig ganske ugrundet. En af Storkeforældrene har jævn-

STEDER, HVORFRA DER ER KOMMET MEDDELELSER OM RINGSTORKE, MÆRKEDE »MORTENSEN VIBORG«.

Kortet (der p. G. a. indtrufne Forhold ikke er tegnet af Forf., men udført efter en Skitse af denne) viser, hvorledes jydske Storke er fløjet mod S. Ø., ned gennem Europa, og derpaa har samlet sig igen, efter deres lange Rejse, i S. Ø.-Afrika. Da Skitsen er tegnet paa Fotografi af et Gradnet, der var afsat paa en Globus, lader der sig ikke foretage Maalinger paa Kortet.

De Tal, der ikke betegner geogr. Br. og L., henviser til Løbenumrene i Kapitlerne om de meldte Storke; to Steder har den ringe Plads forhindret deres Anbringelse, nemlig ved 8 paa

5 45
c. 53° n. Br., der angiver 44 og ved 41 S. f. 50° n. Br.: 11 42
7 8 41

lig staaet rolig i Nærheden af Reden, paa Tagryggen eller paa en Skorsten, mens Mærkningen har fundet Sted, og der er ofte blevet fodret, umiddelbart efter at Mærkeren er kommet ned og har taget Stigerne bort. Heller ikke har de gamle Storke nogen Sinde angrebet ham, der sidder og giver Ungerne Ring paa. Fuglen gaar absolut ud fra, at man ikke vil gøre dens Afkom Fortræd. En af mine Hjælpere har en Gang fortalt mig, at den gamle Stork, mens Mærkningen stod paa, flere Gange kom brusende lige hen om Ørene paa ham. Jeg antager, at det har været en særlig tillidsfuld en, der har haft Lyst til at sætte sig i Reden hos Ungerne, til Trods for Mærker, Stiger o. s. v.

Den Del af Mærkningsarbejdet, som har tiltalt mine unge Medhjælpere mest, er den særlig turistmæssige. Det, at cykle fri og let en smuk Sommerdag ud ad Landevejen og, som Kortet angiver, at komme til den ene Landsby efter den anden, at køre ind paa de fremmede Gaarde og tale med Mennesker, man aldrig har set før, som om man havde kendt dem i mange Aar, — alt dette har Oplevelsens bedaarende Magt over sig. Et Sted bydes der maaske en Kop Kaffe, et andet Sted trakteres med en Skaal Jordbær, og i Almindelighed modtages man som den, der bringer et frisk Pust med fra andre Egne. At klatre op ad Stigerne til de store, smukke Fugle er jo ogsaa morsomt! Og at se fra sit høje Stade hen over Landsbyens Tage, langt ud over Marker og Enge! Derimod er det ikke nær saa interessant at skrive Ringens Indskrift nøjagtig af paa Mærkesedlen, samt angive Ungernes Udviklingsgrad o. s. v., endvidere at meddele det nødvendige, af Hensyn til en mulig kommende Brevveksling, om Storkeejerens Stilling i Samfundet, at stave hans Navn rigtigt, optegne hans Postadresse og til Slut huske at sætte sit Navn og Mærkningsdatum under. Ligeledes har det ikke været i Kurs at samle Gylp: det tager Tid, og Poserne er ikke lette at have med i Rygsækken; navnlig hvis Gylpklumperne er vaade, gaar bl. a. Papirposer let i Stykker, saa Gylpen ligger og flyder over Madpakkerne, og hvad man ellers har med. Dog har jeg, takket være navnlig Stud. theol. Lange, faaet samlet ikke saa lidt deraf, mere end hvad vi i gamle Dage kaldte en Skæppe, og en Undersøgelse af disse Sager vil ved Lejlighed blive gjort.

Det er naturligvis morsomt at give ogsaa andre Fugle end Storke Ring paa, navnlig naar man er ung og rask, saa man kan komme dygtigt omkring fra den ene Egn til den anden; Arbejde ude i Naturen har jo altid sin Tillokkelse. Men Videnskaben er bedst tjent med, at der er een Mand, der samler alle de Iagttagelser, der gøres over en bestemt Fugleart, og navnlig da, at det er een, der faar Underretning om, hvor de tilvejebragte Ringfugle flyver hen, samler Meddelelserne og offentliggør dem. Hvis de samme Fuglearter studeres af flere Mænd, der hver optegner de indkommende Meldinger til sit eget Brug, vil Udbyttet i videnskabelig Henseende ikke blive saa godt. Bl. a. maa de indvundne Resultater jo meget ligne hverandre, saa meget endogsaa, at et Tidsskrift ikke har særlig Interesse af at modtage dem fra mere end fra een Side. Hvis de kommer frem begge to (eller maaske flere) bliver de dernæst ikke ordnede paa samme Maade, hvad der besværliggør Brugen af dem for den, der af en eller anden Grund vil benytte dem. Og der vil endda vise sig flere Ulemper. Er der derfor flere, der vil ringe Fugle med sin Adresse, bør de mærkende Personer forhandle med hinanden og dele Fuglearterne mellem sig, inden de skrider til Arbejdet.

RINGE.

Jeg har brugt lignende »Ringe« til at mærke Storke med som dem, jeg i sin Tid anvendte til vore store Rovfugle, det vil altsaa sige Aluminiumstrimler, der var 2 mm tykke og 15 mm brede, men de har haft en noget større Periferi end Musvaageringene, nemlig 52 à 53 mm[1]. Strimlernes Hjørner og Kanter er afrundet ved Hjælp af Fil og Polerstaal (eller en Rygkant af et Knivsblad), og derpaa er Yderfladen stemplet med en Indskrift. Hvorledes denne skal lyde for at være saa hensigtsmæssig som muligt, har jeg prøvet mig en Del frem med. Først stemplede jeg blot min Adresse og et Løbenummer, der henviste til Mærkebogen. Men da det viste sig, at Folk ikke altid meldte mig Fangsten af en Stork, enten fordi de ikke mente, det var Meningen, at de skulde gøre det, eller fordi de ansaa Adressen for utilstrækkelig, da der ikke var opgivet hverken min Livsstilling

[1] Se H. Chr. C. Mortensen: Fra Fuglemærkningsstationen i Viborg. D. O. F.s Tidsskr. 1911—1912, S. 106 og 107.

eller Gaden, hvori min Bopæl var, stemplede jeg »Write to« foran mit Navn. Storkene passerer jo imidlertid ogsaa Lande, hvor der ikke tales Engelsk, og det var derfor ikke altid, man forstod disse Ord. For Øjeblikket sætter jeg »Adresse« foran mit Navn; det Ord vil vel Folk forstaa, hvad enten de taler Tysk, Fransk eller Engelsk, og det indeholder desuden en Slags Opfordring til at henvende sig til mig.

I Begyndelsen, da jeg absolut tænkte mig, at Storken vilde være død, inden man fik Ringen i Haanden, brugte jeg de samme smaa Typer til at stemple med, som jeg anvendte til mindre Ringe (der skulde sættes paa smaa Fugle). Og da det viste sig, at uheldigt stemplede Tal kunde forveksles med hinanden, tilføjede jeg et Kontrolbogstav, som valgtes nogenlunde i Flæng, men som dog var forskelligt for Tal, hvori der var 8, 3, 6 o. s. v. Jeg lagde dernæst ikke Vægt paa, om Ringen blev sat saaledes paa Foden, at Indskriften var opret eller omvendt, naar Fuglen stod op. Det gør jeg imidlertid nu; det har vist sig mest praktisk, at Adresse og Nummer staar opret[1]. Desuden bruger jeg store Typer til at stemple med; Tal og Kontrolbogstav er 5 mm høje, Bogstaverne i Adressen 2 à 3 mm.

Efter at Aluminiumpladerne er filet og stemplet, bliver de bøjet noget mer end halvvejs sammen, for at de lige kan skydes ind over Storkens Fod; dèr er det saa Meningen, som før omtalt, at de skal klemmes helt sammen med en Tang, der ikke giver Mærke paa dem. »Ringene«, der skal bruges, bliver anbragt paa en Pind (mulig af Hyld, der egner sig fortræffelig til dette Brug, fordi den giver lange, lige, lette og dog faste Opskud), og de sættes i Nummerorden, for at faa mine Hjælpere til at bruge dem fra en Ende; dette letter nemlig Protokolleringen.

GYLP.

Som saa mange andre Fugle kaster Storken ufordøjelige Stykker af, hvad den æder, op i forholdsvis store Klumper (f. Eks. 3×4×5 cm). Disse lugter sødlig vammelt, mens de er friske, og det er ret almindeligt, at Folk, naar de ikke ser nærmere til, forveksler dem med Hestepærer, som Fuglene jævnlig bærer hjem til Reden for at have noget at ligge tørt og varmt paa. Klumperne findes, som før omtalt, baade i Reden og paa

[1] Se S. 133—134.

Tagryggen, men ogsaa ovenpaa og ved Foden af de Skorstene, som Storkene plejer at staa paa.

Gylpen giver et godt Bidrag til Kundskaben om, hvad Storken lever af, og jeg har da ogsaa ofte brugt den til at vise Storkeejeren, naar han er kommet ud i Gaarden og har talt om de mange Harekillinger og Agerhønsekyllinger, som Storken æder. Det, man mest lægger Mærke til i Gylpen, er Haar (af Mus og Muldvarpe). Og dernæst sidder der tidt Dækvinger af store Biller, saaledes af Løbebiller og Vandkalve, i den; endvidere Muldvarpekløer eller de fasteste Knogler af et Muldvarpeskelet (den brede og knudrede Overarm f. Eks.), Paddeknogler og Fiskeskæl. Nu og da træffes Fjer af en eller anden Fugl, f. Eks. af en fældende Lærkeunge; men skønt jeg har haft ikke faa Gylpklumper i mine Hænder, har jeg aldrig fundet Rester af Harekillinger (omend jeg ikke tør benægte Muligheden af, at de maa kunne findes); men det er temmelig sikkert ikke mange, der gaar i Storken. En Gang har jeg fundet et Stykke Knogle af et større Husdyr i Storkegylp, uden at jeg derfor tror, at Storken er slem til at tage Svin eller Kalve; jeg antager, at Fuglen har fundet vedkommende Knogle ude paa Marken (hvortil den er kommet fra en Mødding) og har slugt den, ligesom den sluger Sten, hvide Porcelænsskaar og Glasstumper, hvilket alt sammen, efter at være brugt i Kraasen til at søndermale de bløde Dele af Føden, kan findes i Gylpbollerne.

ERHVERVELSE AF DØDE RINGSTORKE.

Naar der er meldt mig en død mærket Stork, har jeg ofte forsøgt af faa den sendt til Udstopning. Fra Udlandet lader det sig naturligvis ikke gøre at erhverve den; dertil gaar Brevene ikke hurtigt nok frem og tilbage. Men endog herhjemme har det hidtil ikke været muligt at faa fat paa en, selv om Storken er omkommet nær ved Viborg, og Finderen af den døde Fugl har været saa venlig at meddele mig Fundet straks. To Gange har jeg dog været lige ved at faa mit Ønske opfyldt.

Den ene Gang tog jeg øjeblikkelig, da jeg fik Meddelelsen, med Aftentoget ud til Brevskriveren. Han cyklede saa, mens jeg i Hustruens Fraværelse passede de smaa, venligst ud til Fiskeren, der endnu mentes at opbevare den døde Stork. Men da Fuglen havde en af Mandens Geddekroge i Halsen, og han

skulde bruge sin Krog, havde han hugget Hovedet af Storken, og derefter havde han skaaret sig et Par gode Fjervinger af den, samt taget Brystmusklerne til sin Hund. Fuglen egnede sig altsaa ikke længer rigtig godt til Udstopning, og jeg vendte midt om Natten tilbage til mit Hjem med de sørgelige Rester af den halshuggede Mester Langben. Nogle Skeletdele, der havde deres Værdi derved, at Fuglens Alder var bekendt, lod sig ganske vist fremstille af Kroppen, men det var ogsaa det hele, jeg fik for min Ulejlighed.

Den anden Gang havde Finderen, der ansaa den Adresse, der stod paa Ringen, for utilstrækkelig, skrevet til et af vore Lokalblade og anmodet om at faa optaget en Notits, i det Haab, at jeg skulde se den dèr. Jeg læste den ogsaa godt nok, men det var en Lørdag Aften, da Aviskontoret allerede var lukket, saa jeg ikke kunde faa Mandens Adresse, som Bladet havde ladet uomtalt, den Dag. Om Søndagen var der heller ikke noget at gøre, og først Mandag Aften kunde jeg sende et Brev af Sted. Nu skulde det imidlertid træffe hverken værre eller bedre, end at der — uden at jeg vidste af det — var to Gaarde af samme Navn i Nærheden af den opgivne Station; Brevet gik uheldigvis først til den forkerte Gaard, og da det endelig naaede hen, hvor det skulde, var det for sent. Manden havde ventet nogle Dage, men mente saa ikke, at der vilde komme Svar fra mig og havde derfor gravet Storken, der imens var blevet halvraadden, ned. Og at grave en død Stork, der ikke lugter rigtig godt, op og forsende den — det holder man jo ikke af.

MEDDELELSER OM DE UDSENDTE FORSØGSSTORKE.

Paa de følgende Sider er aftrykt det væsentligste af de Underretninger, som er indkommet om mærkede Storke fra Aarene 1901—1919 inkl. Da europæiske Landes Grænser endnu forskyder sig, mens dette skrives, og intet Kort endnu kan angive de ny Rigers Omraade helt paalideligt, er Ringstorkenes Fangststeder angivet i de Lande, som vi kendte før Krigen. Først er Beliggenheden antydet løselig, i Forhold til et almindelig bekendt Sted, for at de Læsere, der er tilfredse dermed, i store Træk kan danne sig et Begreb om, hvor Storken er kommet hen. Men derefter opgives den Fangststedet nærmeste By (med geografisk Bredde og Længde); selv om Byens Navn ikke er kendt, vil

det kunne findes i Andrees Handatlas, 5. Udg. (1912). Og mulig nævnes til Slut Fangststedets eget Navn, for saa vidt som det har noget, og det er blevet opgivet.

For Danmarks Vedkommende er hovedsagelig Generalstabens Kort i Bogform, I. Jylland (1914), benyttet, samt »Politiken«s Danmark (1912), »Frem«s Amtskort og et Vægkort over Danmark, mærket »Viborg Stiftstidende«.

I de fleste Tilfælde er Ringen selv eller et Blyantsaftryk af den (efter min Anvisning) blevet indsendt; et Par Gange har jeg kun faaet opgivet Ringens Nummer og Kontrolbogstav, men naar dette, der er valgt i Flæng, stemmer med, hvad der opgives i min Mærkningsbog, er det jo ogsaa tilstrækkeligt.

DANSKE RINGSTORKE, SOM ER TRUFFET I DANMARK UNDER DERES BORTREJSE DERFRA. (1—3 inkl.)

1. Nr. 1479. Mærket 9. Juli 1917, 17½ km S. S. Ø. for Løgstør, paa Hvanstrup, hos Godsejer Wetche, af Elev Ein. Wetche.

Fanget 24. Aug. 1917, 140 km S. S. V. for sit Fødested, i Varde.

Faldet ned i Bankdirektør Palludans Gaard. (Naar en Stork er kommet ned paa Jorden, skal den, baskende med Vingerne, løbe et langt Stykke frem, for at naa til Vejrs igen; i en almindelig Gaard er der ikke Plads nok til denne Manøvre). Nr. 1479 blev sat op paa Taget, og nogen Tid efter fløj den videre.

Se »Ribe Amtstidende« (Varde) for 25. Aug. 1917.

2. Nr. 763. Mærket 10. Juli 1912 i Lemvig, hos Antikvitetshandler W. Søgaard, af Gymnasiast Haldor Bjarnesen.

Fundet død 2. Sept. 1912, 125 km S. S. Ø. for sin Fødeby, 12 km N. N. Ø. for Ribe, ved Hunderup.

Fuglen laa halvraadden i en Eng, Østen for Byen.

Meddelelse fra Gaardejer N. Tobiassen, Hunderup pr. Bramminge.

3. Nr. 1348. Mærket 2. Juli 1917, 8 km N. N. V. for Ribe, i Vilslev, hos Gaardejer Hansine Hansen, af Stud. theol. Halfd. Lange.

Fundet, nylig død (varm) 17. Aug. 1917, 7 km S. S. Ø. for sin Fødeby, tæt ved Ribe, af Arbejdsmand Chr. Bojsen. »Jeg blev helt sær ved det«, sagde Manden, »for Storken er ligegodt en Fugl, som vi allesammen holder af.«

Allerede 16. Aug. var Storken set at vandre syg paa samme Sted i Engen, hvor den senere blev fundet død; to Grøfter løb her sammen i en Spids. Den maa have gaaet en Del rundt, eftersom Græsset var fuldstændig nedtraadt en to, tre Meter omkring den. Fuglen laa paa Bugen, med optrukne Ben og sammenlukkede Vinger; Halsen var lagt fremefter som et S, og Hovedet hvilede paa sin ene Side. Storken har altsaa lagt sig ned i Engen og er død i denne Stilling. — Den var alene begge Dagene, men Flokke af Storke ses almindelig i Træktiden paa Engene der omkring.

Meddelelse fra Stud. theol. Halfd. Lange, Ribe.

DANSKE RINGSTORKE, SOM ER OMKOMMET I MELLEM-EUROPA UNDER DERES BORTREJSE FRA DANMARK. (**4**—**17** inkl.)

4. Nr. 1288. Mærket 12. Juli 1915 i Ribe (55⁰ 19′ n. Br. og 8⁰ 45½′ ø. L. (Gr.)) hos Købmand Ant. Andersen, af daværende Gymnasiast Halfd. Lange.

Fanget 22. Aug. 1915 i det vestlige Mecklenburg-Schwerin, c. 19 km N. V. for Schwerin, i Nærheden af Grambow (53⁰ 47′ n. Br. og 11⁰ 8′ ø. L. (Gr.)) ved Blieschendorf.

Storken, der var anskudt, saaret i den ene Vinge, havde opholdt sig paa samme Sted (ved et Vandhul, hvor der var godt med Frøer) i fire Dage, inden den blev fanget. Ringen blev saa taget af og opbevaret, medens Storken blev sluppet igen.

Meddelelse fra Landarbejder Emil Lemke, Blieschendorf bei Rehna, Mecklenburg.

5. Nr. 095. Mærket 5. Juli 1916, 7 km S. S. Ø. for Hobro, i Handest (56⁰ 34′ n. Br. og 9⁰ 49′ ø. L. (Gr.)) hos Gaardejer N. P. Nielsen, af Student Jørg. Kruuse og Gymnasiast N. Chr. Geertsen.

Skudt 20. Aug. 1916 i det vestlige Pommern, 63 km S. S. V. for Stralsund, ved Grammentin (53⁰ 45′ n. Br. og 12⁰ 55′ ø. L. (Gr.)).

En Flok paa en Snes Storke, hvorimellem 095, var i stærk Nordvestvind søgt ind i en Skov for at overnatte, og der blev da skudt paa dem.

Meddelelse fra Skovrider Schultz, Grammentin, Kreis Demmin, Vorpommern.

6. Nr. 9.[1] Mærket 17. Juli 1905, 19 km V. S. V. for Randers, i Løvskal (56° 27′ n. Br. og 9° 43′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer S. Vestergaard, af H. Chr. C. M.

Skudt 28. Aug. 1905 i den østlige Del af Provins Brandenburg, 79 km N. Ø. à N. N. Ø. for Frankfurt an der Oder, ved Dieckow (knap 53° n. Br. og 15° 7′ ø. L. (Gr.)).

Lærer Lund i Løvskal skriver, at denne Stork, der var kendelig ved at være lille og langt tilbage i Udvikling, forsvandt fra sin Fødeby 26. Aug., sammen med de sidst afrejsende Kammerater.

Om Eftermiddagen 28. Aug. afsøgte den, i Selskab med et halvt Hundrede andre, Lokaliteterne omkring Fasaneriet paa Godset Dieckow, og henad Aften fløj alle Storkene ind i Fasaneriet og satte sig til Ro for Natten i nogle Fyrretræer. Jægeren sneg sig saa til dem og skød, da de lettede, med det Resultat, at Nr. 9 blev paa Pletten. Foden, med Ringen paa, blev opbevaret som Jagttrofæ.

Meddelelse fra Skovrider Zarnott, Dieckow, Neumark, Prov. Brandenburg.

7. Nr. 960. Mærket 10. Juli 1913, 10 km S. S. V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Mikkel Mikkelsen, af H. Chr. C. M.

Fanget 4. Sept. 1913 i Provins Brandenburg, 13 km S. V. for Berlin, ved Ruhlsdorf (52° 23′ n. Br. og 13° 16′ ø. L. (Gr.)).

Vingeskudt.

Meddelelse fra Otto Sommer, Besitzer d. »Zur Dorfschänke«, Ruhlsdorf, Berlin.

8. Uden Nummer, men i Aviserne omtalt som tilhørende Hr. »Født i Viborg«; disse Ord stod nemlig paa Ringen, og under den Adresse blev der skrevet til mig. Mærket 26. Juli 1901 i Viborg af Hotelejer O. Preisler og H. Chr. C. M. Det var en ung Fugl, der paa en af sine første Flyveture var dumpet ned i Hotellets Have. Da den var blevet mærket samt sluppet igen og derefter Dag for Dag kom galt af Sted uden at kunne flyve bort, blev den sat i Pleje 13 km Ø. S. Ø. for Viborg, i Mammen (56° 24½′ n. Br. og 9° 36½′ ø. L. (Gr.)), hos Fiskehandler Deleuran. Den blev snart helt tam og færdedes frit

[1] Omtalt i D. O. F.s Tidsskr. I (1906—1907) S. 147 og i Gads Magasin 1907, S. 787.

omkring; i det første Aar var den stækket. I Løbet af Sommeren 1903, da dens Svingfjer ikke var klippet, saas den oftere i Selskab med andre Storke, og i August 1903 forsvandt den fra Mammen; den har uden Tvivl fulgt de bortdragende Kammerater.

I Slutningen af Oktober 1903 var den i Provins Brandenburg, 4 km N. V. for Frankfurt a. d. Oder, ved Boossen (52° 22′ n. Br. og 14° 29′ ø. L. (Gr.)), og den indfandt sig, da det begyndte at knibe med Æde, stadig lige tillidsfuld mod Mennesker, paa Herregaarden Wulkow, hvor den blev indfanget, men desværre snart efter døde[1].

Det er den første Ringstork, der har antydet et Efteraarstræk mod S. Ø. (Se S. 142).

Meddelelse fra Dr. Schulz, Rittergut Wulkow, Post Boossen, Prov. Brandenburg.

9. Nr. 182. Mærket 4. Juli 1908, 10 km S. S. V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Jens Nielsen, af H. Chr. C. M.

Skudt 19. Aug. 1911, Kl. 10½ F., i preussisk Schlesien, et godt halvt Hundrede km S. S. V. for Breslau, i Nærheden af Olbersdorf (50° 36′ n. Br. og 16° 47′ ø. L. (Gr.)).

Det var smukt Vejr den Dag; Storken stod i en bakket Egn paa Marken, i Nærheden af en Eng; højt over den svævede flere Storke. Kødet blev spist og skal have været velsmagende; dens Fod med Ringen paa blev opbevaret som Jagttrofæ.

Meddelelserne, der kom dels fra Majoratets Skytte, dels fra Godskontoret, stammer fra Greve Ludvig von Strachwitz, Schloss Peterwitz, Kr. Frankenstein, Mittelschlesien.

Et halvt Aars Tid senere var Hofjægermester, Greve F. Ahlefeldt-Laurvigen, Ulstrup, saa god at sende mig Udklip af »Wild und Hund« (15. Marts 1912), hvor Storken er opført sammen med de andre 4057 Stykker Vildt, der »kam zur Strecke« i det forløbne Aar; (herimellem findes ogsaa Pindsvin, Hunde, Katte m. m.).

10. Nr. 1519. Mærket 5. Juli 1919, 10½ km N. N. Ø. for Ribe, i Jernvedlund (55° 25½′ n. Br. og 8° 48′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Kr. Øllgaard, (der opgiver, at hans Storke rejste enten 2. eller 3. Sept. 1919), af Stud. theol. Halfd. Lange.

[1] Se udførligere i »Frem«s »Vor Jord« 1904, Nr. 20; endvidere D. O. F.s Tidsskr. I (1906—1907) S. 146 og Gads Magasin 1907 S. 785.

Skudt 5. Sept. 1919, Kl. 4½ E., i preussisk Schlesien, lige ved Grænsen ind til den vestlige Del af østerrigsk Schlesien og tæt N. for det der liggende Jägerndorf (50° 5½′ n. Br. og 17° 42½′ ø. L. (Gr.)), ved Landsbyen Türnitz.

Der blev netop afholdt Agerhønsejagt den Dag, og Solen skinnede varmt, da en Flok Storke, vel en 20 à 30 Stykker, pludselig kom strygende fra Nordvest, i en Højde af c. 30 m, lige hen forbi Jagtselskabet. Ved Skuddet, der hentede 1519 ned, opstod der Forvirring og Uorden mellem Fuglene, men snart samlede de sig igen og fortsatte deres Rejse i stærk Fart mod Sydøst. Saa vidt det erindres, var Flokken bredere fra højre til venstre Side end forfra bagtil.

Meddelelse fra Dr. Ludvig Frank, Türnitz, Post Bratsch, Ober-Schlesien.

11. Nr. 34.[1] Mærket 13. Juli 1906, 19 km V. S. V. for Randers, i Løvskal (56° 27′ n. Br. og 9° 43′ ø. L. (Gr.)) hos Gaardejer A. Pallesen, af H. Chr. C. M.

Fanget 11. Aug. 1906 i den østlige Del af østerrigsk Schlesien, 13 km N. N. V. for Teschen, i Nærheden af Freistadt (49° 50′ n. Br. og 18° 32′ ø. L. (Gr.)), ved Marclowitz.

Storken, der var anskudt, saaret i den ene Vinge, blev set paa Marken, i Nærheden af en Tærskemaskine, som var opstillet dèr, allerede 8. Aug. Efter at den var indfanget, blev Saaret vasket med Lysol og heledes snart. Men imens var Fuglen blevet saa vant til at omgaas Mennesker, at den stadig kom tilbage til Gaarden, skønt den havde Lov til at flyve frit omkring. Den fik, foruden hvad den selv fangede, Smaafisk og Køkkenaffald at æde, kom, naar man kaldte den med dens Navn, »Viborg«, og sluttede Venskab med en Ged, i hvis Stald den overnattede.

Meddeleren, der havde været 18 Aar paa Stedet og var et Friluftsmenneske, bl. a. Jæger, skrev til mig, at efter hans Erfaring fløj saarede Storke ikke bort fra Egnen alene, selv om de var kommet sig helt.

Meddelelse fra Ingeniør Bruno Schlotter, Sodafabrik Petrowitz, Freistadt, østerr. Schlesien.

12. Nr. 107. Mærket 14. Juli 1907, 8 km Vest for Aarhus, i Aarslev (56° 9′ n. Br. og 10° 4′ ø. L. (Gr.)), pr. Brabrand, hos Gaardejer Rasm. Kjeldsen, af H. Chr. C. M.

[1] Omtalt i D. O. F.s Tidsskr. I (1906—1907) S. 147.

Fundet død 21. Sept. 1907, i Galizien, 98 km Ø. S. Ø. for Krakau, ved Biecz (49° 45′ n. Br. og 21° 14′ ø. L. (Gr.)).

Fuglen var anskudt. Men for øvrigt er Storkene fredet i Galizien, bygger Rede paa Husene og gaar frygtløse i Engene i Nærheden af Mennesker. Om Efteraaret drager Storkeflokke ned mod den ungarske Grænse, ligesom de om Foraaret kommer derfra.

Ringen blev skænket til Museet i Biecz.

Meddelelse fra Magistrats-Sekretær Klemens Kl̃osowski[1], Biecz, Galizien.

13. Nr. 715. Mærket 14. Juli 1911, 10 km S. S. V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Mikkel Mikkelsen, af Stud. med. Ejn. Rossen.

Skudt 8. Sept. 1911 Kl. 3 E., i det nordligste Ungarn, 190 km N. N. Ø. for Budapest, ved Deutschendorf (Poprád), (49° 2′ n. Br. og 20° 17′ ø. L. (Gr.)).

Storken stod alene i en Eng; den var saa tillidsfuld, at den blev staaende, da det første Skud faldt, og derefter lod den sig komme 20 Skridt nær uden at flyve. Meddeleren spurgte mig i den Anledning, om det var en tam Stork. Det var det jo ikke; derimod kan det tænkes, at den har været saaret. Til Trods for at Fuglen stod stille, blev Ringen først opdaget, da det dræbende Skud var affyret. Det sjældne Jagtbytte blev udstoppet og tilhører Hr. Samuel Gally.

Meddelelse fra Sparekassedirektør Julius Krompecher, Poprád, Ober-Ungarn.

14. Nr. 530. Mærket 7. Juli 1913, 5 km S. Ø. for Viborg, paa Randrup (56° 25′ n. Br. og 9° 28′ ø. L. (Gr.)), hos Proprietær Carl Lund, af Gymnasiasterne C. Dahl og Oluf Schram.

Skudt 5. Aug. 1916, i det nordlige Ungarn, 112 km N. Ø. for Budapest, 17 km Norden for Eger[2] (Erlau) (47° 55′ n. Br. og 20° 22′ ø. L. (Gr.)), ved Mikófalva.

Storken stod Kl. 7 om Morgenen sammen med to Kammerater paa en Hvedestubmark op til en stor Eng i Egerflodens Dal, mellem to Bjergskraaninger. Jægeren, som ikke kendte synderlig til den Slags Fugle, der kun forekommer paa Gennemtræk i disse Egne, var nysgerrig efter at se dem paa nært

---

[1] l'et har Gutturallyd (Thienemann).

[2] Ikke at forveksle med det mere bekendte Eger i Böhmen.

Hold. Han gik derfor saa tæt hen til dem, som de tillod, og først da de lettede i en Snes Skridts Afstand, gav han Ild. Ringen blev derefter opdaget paa den skudte Stork. Fuglen antoges at fælde; derfor blev kun Vingerne og Ringen opbevarede (af Hr. Karl Kovácz). Man spiser ikke Storke i Ungarn.

Meddelelse fra Ornithologen Titus Csörgey, Ungarische Ornithologische Centrale. Underretningen var sendt til dette Selskab fra Redaktionen af »Zoologiai lapok«.

15. Nr. 998. Mærket 5. Juli 1914, 15½ km S. V. for Randers, i Hovlbjerg (56° 21′ n. Br. og 9° 52′ ø. L. (Gr.)), hos Pastor E. Müller, af Gymnasiast Holg. Jacobsen og Mellemskole-Elev Ejn. Nielsen.

Fundet skudt 20. Aug. 1914, i det sydøstligste Ungarn, c. 64 km N. Ø. à Ø. N. Ø. for Hermannstadt (Nagy-Szeben), 16 km S. Ø. for Schässburg (Segesvár) (46° 12′ n. Br. og 24° 49′ ø. L. (Gr.)), tæt ved Denndorf.

Det var nogle Markarbejdere, der Kl. 9 Form. fandt den døde Stork paa en højtliggende Eng (600 m over Havet), der mod Syd er begrænset af en Skov. Denne Eng benyttes hvert Aar som Hvileplads for de Storke, der er paa Rejse, og den dræbte Stork havde da ogsaa været sammen med en 40—50 andre Storke dèr. Ringen blev taget af og gemt, medens Storken selv blev gravet ned. — Der yngler ingen Storke der paa Egnen.

Meddelelse fra Lærer M. Gabriel, Denndorf, Post Apold, Ungarn.

16. Nr. 200. Mærket 4. Juli 1908, 10 km S. S. V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer O. Steffensen, af H. Chr. C. M.

Gaardejer Steffensen opgiver, at den er set sidste Gang paa Reden 20. Aug. 1908; den er altsaa sandsynligvis afrejst sammen med andre Storke om Morgenen, 21. Aug.

Skudt 26. Aug. 1908 i det sydøstligste Ungarn, c. 53 km N. Ø. for Kronstadt (Brassó), ved Zabola (45° 54′ n. Br. og 26° 12′ ø. L. (Gr.)).

Storken stod Kl. 3 E. alene i en Eng og var tilsyneladende meget træt. Jægeren har altsaa kunnet gaa tæt ind paa den; han skød den, da den begyndte at slaa med Vingerne og løbe hen ad Jorden for at komme til Vejrs. — Den havde, da den blev mærket, et stort, skorpebelagt Saar, c. 5 cm i Diameter,

paa den ene Skulder. Da Skytten ikke bemærkede det nu, har det efter al Sandsynlighed været lægt.

Ringen blev taget af og opbevaret.

Meddelelse fra Jakob Schenk, Adjunkt ved Ungarische Ornithologische Centrale, Budapest, og fra Godsforvalter Josef von Bene, Zabola, Háromszéker Komitat, Ungarn.

17. Nr. 950. Mærket 10. Juli 1913, 10 km S. S. V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Lorenz Bonde, af H. Chr. C. M. — Ungerne var temmelig langt tilbage i Udvikling.

Skudt 5. Sept. 1913, i det sydøstligste Ungarn, c. 21 km S. V. for Kronstadt (Brassó), i Nærheden af Törzburg (Törcsvár) (45° 31′ n. Br. og 25° 22′ ø. L. (Gr.)), ved Szohodol.

Storken blev udstoppet.

Meddelelse fra Pastor Georg Babeş[1], Szohodol, Törcsvár, Ungarn.

DANSKE RINGSTORKE, SOM ER TRUFFET I AFRIKA, PAA DERES REJSE BORT FRA DANMARK ELLER UNDER DERES OPHOLD I DEN SYDAFRIKANSKE SOMMER, (MEDENS DET ER VINTER I DANMARK). (18—30 inkl.)

18. Nr. 1638. Mærket 17. Juli 1919, 5½ km V. for Varde, i Janderup (g. 55° 37′ n. Br. og 8° 23′ ø. L. (Gr.)), hos Pastor Kromayer, af Stud. theol. Halfd. Lange.

Fanget 24. Okt. 1919, i det nordligste Abessinien, nær ved Adua (14° 9′ n. Br. og 38° 53′ ø. L. (Gr.)), i Landsbyen Gurré.

Storken blev indfanget af en Abessinier og bragt til Chefen for det kgl. italienske Handelskontor i Adua, Hr. Pollera, som imidlertid ikke kendte saadan en, men antog, at det maatte være en Slags Ibis. Fuglen gjorde Indtryk af at være meget mat, men ellers var der ikke noget i Vejen med den. Den blev sat ned i Hr. Polleras Have, hvor den gik og havde det meget godt; ja, den var endog saa tillidsfuld, at det antoges, den havde været i Fangenskab her i Danmark, (hvad der for øvrigt ikke er Tilfældet). Hr. Pollera meddeler, at den vist gaar og »drøm-

[1] s'et udtales sch (Prof. Otto Jespersen).

mer om at fortsætte sin Rejse«, saa den er vel nok nu fløjet videre, men hidtil er der da ikke kommet flere Efterretninger om den hertil.

Meddelelse fra Cav. Uff. Alberto Pollera, Colonia Eritrea per Adua, via Massaua, Africa.

19. Nr. 293. Mærket 10. Juli 1909, 10 km S. S. V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer H. P. Christiansen, af H. Chr. C. M.

Fanget 3. Dec. 1909 i Nord Rhodesia, S. S. Ø. for Tanganjika, c. 75 km Syd for Abercorn (8° 50′ s. Br. og 31° 22′ ø. L. (Gr.)) ved en Biflod til Tschambesi, kaldet Masombesi.

Fuglen var indfanget af nogle Negere og blev bragt til Hr. de Long, som var paa Rejse i Afrika og den Dag havde slaaet Lejr ved Masombesi. Han kendte ikke Fuglen, antog, at det var en Slags Stork eller Trane, men beskrev den godt nok til mig som hvid, med sorte Vinger samt med rødt Næb og Ben.

Storken blev sluppet igen, tilsyneladende uskadt.

Meddelelse fra Hr. A. de L. Long, Northallerton, Yorkshire, England; Brevet kom fra Bismarckburg (Tysk Østafrika) ved Sydøstenden af Tanganjika.

20. Nr. 976. Mærket 26. Juli 1913, 19 km S. Ø. for Viborg, paa Ansgaard (56° 18½′ n. Br. og 9° 35½′ ø. L. (Gr.)), hos Proprietær A. Finderup, af Gymnasiast Holg. Jacobsen.

Fundet død c. 1. Marts 1914 i Syd-Rhodesia (Maschonaland), c. 15 km N. N. Ø. for Salisbury (17° 48′ s. Br. og 31° 5′ ø. L. (Gr.)), paa en Landejendom ved Navn Thorn Park.

Ejeren af Farmen kendte ikke Fuglens videnskabelige Navn; »det er en stor, sort og hvid en, med rødt Næb og røde Ben« skriver han, »og den Slags Fugle kalder vi her i Afrika Locust birds (Græshoppefugle), fordi de holder meget af Græshopper.« I et senere Brev besvarer han, efter at jeg har meddelt ham, at Fuglen er en Stork, en Del Spørgsmaal, som jeg opstiller, saaledes:

Storkene opholder sig i hans Egn fra December til Marts; i Slutningen af December 1914 saa han en Flok paa 70, men kun en Dags Tid, saa drog de videre. Nr. 976 havde ogsaa været sammen med flere andre. Hans Jorder er hovedsagelig bevokset med langt Græs, 1—4 feet (altsaa indtil over 1 Meter) højt. Hist og her er der lidt »Krat«, hvori Træerne naar en

Højde af over 10 Meter. I disse Træer staar Storkene og sover om Natten, men om Dagen er de ude omkring paa Græsmarkerne (»the Veld«), og her i Græsset var det, at den døde Stork blev fundet. Man finder nu og da døde Storke; en Sommer laa der ikke færre end otte paa forskellige Steder i Græsset. I levende Live er Fuglene temmelig sky; man kan ikke komme dem nærmere end c. 30 Meter, før de letter. De flyver ikke ind til Husene og sidder altsaa ikke paa Tagene, som er af galvaniserede Jernplader. De bygger aldrig Rede eller har Unger i den sydlige Del af Rhodesia. Folk efterstræber dem ikke.

Meddelelse fra Hr. W. B. Bartlett, Box 313, Salisbury, Rhodesia, South Africa.

21. Nr. 198. Mærket 4. Juli 1908, 10 km S. S. V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Edv. Petersen, af H. Chr. C. M.

Fundet halvdød c. 15. Febr. 1911 i det sydøstlige Transvaal, c. 50 km N. V. for Ermelo (26° 30′ s. Br. og 30° ø. L. (Gr.)), nær ved Avlsgaarden Gras Pan Nr. 57.

Storken laa alene i en Eng; den var i en elendig Forfatning, syg og afmagret, samt fuld af Lus. Da den var død, blev Ringen taget af og sendt til Øvrigheden i Middelburg. Derfra blev der skrevet til Borgmester Tolderlund her i Viborg, og han lod Meddelelsen gaa videre til mig.

Meddelelse fra J. H. Herold, Resident Magistrate, Middelburg, Transvaal. Hr. Herold sendte det Brev, han modtog fra mig om Sagen, til Redaktør H. Frewin, der lod det trykke i »The Middelburg Observer« for 9. Juni 1911 og i »The Witbank News« for næste Dag. (I Febr. 1912 skrev jeg en udførligere Artikel om Storkens Liv i Danmark til de samme Blade; se **22**).

22. Nr. 512. Mærket 11. Juli 1910, 17½ km S. S. Ø. for Løgstør, paa Hvanstrup (56° 49′ n. Br. og 9° 20½′ ø. L. (Gr.)), hos Godsejer Wetche, af Mellemskole-Elev Erik Wetche.

Omkommet i November 1911 (?) i det sydøstlige Transvaal nær ved Ermelo (26° 30′ s. Br. og 30° ø. L. (Gr.)) paa Landejendommen »Lang en Smal«.

Fuglen blev ved et Uheld dræbt af en Kaffer; Storken er jo ellers fredet der i Landet.

Meddelelse fra J. P. Maré, Lang en Smal, Post Ermelo,

Transvaal. Brevet er dateret 27. Nov. 1911; paa en Henvendelse fra mig til Hr. Maré indløb desværre ikke noget Svar.

For om muligt at faa Folk til at udtale sig om Storkenes Ophold i Transvaal, skrev jeg en Artikel i »The Middelburg Observer« og »Witbank News« for 16. Febr. 1912; (i disse Blade havde jeg i Juni 1911 fortalt om **21**). Paa denne Opfordring svarede Læge Pittet, saaledes som det meddeles S. 151.

23. Nr. 1063. Mærket 9. Juli 1914 ved Skive, paa Ny Skivehus (56° 34′ n. Br. og 9° 1′ ø. L. (Gr.)), hos Fru Odgaard, af Gymnasiast Holg. Jacobsen og Mellemskole-Elev Ejn. Nielsen.

Skudt 14. Dec. 1916 i det sydøstlige Transvaal, c. 70 km Øst à Ø. S. Ø. for Ermelo (26° 30′ s. Br. og 30° ø. L. (Gr.)), paa Landejendommen Kliprug Nr. 107.

Meddeleren skriver paa mine Spørgsmaal derom, at han ikke ved noget om, at Storke i Sydafrika skulde være omkommet ved at æde Græshopper, der er blevet oversprøjtet med Arseniksæbevand. Endvidere, at Ciconia alba, saa vidt han ved, ikke yngler i Sydafrika[1]; det er i det hele taget usædvanligt, at Storkene opholder sig dèr i deres egentlige Yngletid, April—August (altsaa i den sydafrikanske Vinter); skulde der blive nogle tilbage, naar Kammeraterne rejser Nord paa, er det sandsynligvis Eksemplarer, som er syge. Og at det endog, som man har sagt[2], skulde blive mer og mer almindeligt, at Storke opholder sig i Sydafrika i den Tid, det er Vinter dèr, anser Meddeleren for ikke at stemme med de virkelige Forhold. Derimod har han f. Eks. den 30. Jan. 1911 set 67 Ciconia alba i den nordøstlige Del af Transvaal, i Zoutpansberg Distrikt, en god halv Snes Kilometer S. Ø. for Haenertsburg.

Meddelelse fra Dr. phil. H. G. Breyer, Direktør for Transvaal Museum, Pretoria, South Africa.

24. Nr. 1564. Mærket 2. Juli 1918, 8 km N. N. V. for Ribe, i Vilslev (knap 55° 24′ n. Br. og 8° 42′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer H. Mar. Jepsen, af Stud. theol. Halfd. Lange.

---

[1] Sclater (Fauna of S. Africa, Birds, vol. IV p. 39, 1906) omtaler, at det er meldt ham, at Ciconia alba har ynglet i Sydafrika. Men Dr. Breyer mener, at Folk kan have forvekslet den hvide Stork med Ciconia nigra, som er fundet ynglende af Mr. Symons paa Dragebjergene. (Se Journal S. Afr. Ornith. Union, Vol. XI, p. 149).

[2] Se Alwin Haagner: The White Stork in South Africa (Aqvila 1912, S. 16).

Fundet død 1919[1] i den nordligste Del af Natal, ind mod Transvaal, c. 50 km N. Ø. for Vrijheid (27° 47' s. Br. og 30° 49' ø. L. (Gr.)).

Skole-Elev Emil Heppe, der fandt Storken, fortalte, at den ikke var saaret, men altsaa vel sagtens var død af en eller anden Sygdom. Meddeleren skriver: Omend vi har overordentlig mange Storke, har jeg aldrig set eller hørt, at de skulde yngle her, noget, der imidlertid meget hyppigt har været diskuteret. — Paa et udgaaet Gummitræ (Eucalyptus) nær ved mit Hus overnatter 5 Storke, til stor Interesse for min Husstand.

Meddelelse fra Lærer Wolf Oom, P. O. Lüneburg, Natal, Syd-Afrika.

25. Nr. 1627. Mærket 11. Juli 1919, 4 km N. V. for Ribe, paa Tanderupgaard (55° 21½' n. Br. og 8° 43' ø. L. (Gr.)), hos Proprietær Thorslund, af Stud. theol. Halfd. Lange.

Fundet død, sandsynligvis i Beg. af Jan. 1920, i den nordøstlige Del af Oranje-Fristat, i Nærheden af Bethlehem (28° 8' s. Br. og 28° 20' ø. L. (Gr.)), paa en Landejendom ved Provo.

Meddelelse fra Hr. J. J. Roberts, Provo, P. O. Bethlehem, Oranje-Fristat, Syd-Afrika.

26. Nr. 1282. Mærket 12. Juli 1915, 5 km. Ø.S.Ø. for Ribe, i Seem (55° 18½' n. Br. og 8° 50½' ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Eskil Vind Poulsens Enke, af Gymnasiast Halfd. Lange.

Fundet død, 29. Dec. 1915, i det østligste af Oranje-Fristaten, ind mod Basuto-Land, c. 15 km. N.Ø. for Clocolan (28° 55' s. Br. og 27° 40' ø. L. (Gr.)), paa Landejendommen Beginsel.

Om denne Stork blev der i over fem Fjerdingaar skrevet frem og tilbage, inden dens Historie blev tilstrækkelig nøjagtigt opklaret. Det begyndte med, at der kom et Brev fra Professor Thienemann i Rossitten, hvori det meddeltes, at Fru Skovrider Weber i Potsdam fra sin Søn, Hr. Hans Weber (der havde gjort Krigstjeneste i Sydafrika, men for Tiden var Krigsfange i den Lejr, Englænderne havde indrettet ved Pieter Maritzburg i Natal), var blevet anmodet om at sende en Melding om den dræbte Ringstork til Rossitten, hvor Hr. Weber tænkte sig,

[1] Brevet kom ikke før midt i April 1920. Da der ikke opgives, at Fuglen er død i den sydafrikanske Vinter, gaar jeg foreløbig ud fra, at den er omkommet paa normal Tid: i Begyndelsen eller Slutningen af Aaret.

at man vidste Besked med de forskellige Ringmærkere. Nogle Dage efter fik jeg Brev fra Fru Weber selv, men da hun (ligesom i Brevet til Prof. Thienemann) kaldte mig »Martinsen«, blev det først afleveret til en Medborger af dette Navn, og han var derefter saa venlig at komme op til mig med det. I begge Breve opgaves imidlertid Storkens Nummer som 12827, hvad absolut maatte være galt; ingen af mine Ringstorke var mærket med et saa højt Tal. Efterhaanden kom jeg saa i Forbindelse baade med Fru Weber (der sendte et Udklip af Sønnens Brev, med Nummeret paa), Hr. Hans Weber (der havde Efterretningen fra sydafrikanske Aviser) og med Ejeren af Farmen Beginsel, Hr. Rooyen (der til Slut sendte mig et Aftryk af Ringens Indskrift). Det viste sig da, at Storken var mærket 1282 F, men at Kontrolbogstavet F havde været skrevet, som Folk undertiden gør det, som et 7 med en Tværstreg gennem Stilken. Og dette Tegn, der naturligvis oven i Købet var skrevet lidt »flot«, blev saa læst som et Syvtal.

Storken blev fundet af Hr. Rooyen selv. Den laa alene, død paa Marken, som dèr var bevokset med kort Græs og blev benyttet som Foderplads for en Flok Faar, og da det var Regnvejr den Dag, gjorde den et saa elendigt og forpjusket Indtryk, at Hr. Rooyen troede, den var død af Alderdom. Det var den jo imidlertid ikke, og Hr. Webers Hypotese, at den var død af at spise arsenikforgiftede Græshopper, er vist heller ikke rigtig; i alt Fald ved Hr. Rooyen ikke noget om, at der var sprøjtet paa Græshoppesværmene. Han kendte for øvrigt Fuglens Art og omtalte den baade ved dens hollandske Navn »Ooijevaar« (Hr. Rooyen er Hollandsk talende) og ved dens sydafrikanske: »Sprinkhaanvogel«, saaledes som Boerne kalder den: det er det samme som det engelske »Locust bird«, Græshoppefugl. Han skriver endvidere, at man ikke dræber Storke der paa Egnen; de er absolut fredede. I den sydafrikanske Sommer, fra December og helt hen til Maj, træffes Storkene i Oranje-Fristaten i Flokke paa 50 Stykker og mere, men de yngler ikke og bliver ikke den sydafrikanske Vinter over. — Ringen blev taget af den døde Fugl og gemt.

Meldt gennem Fru Weber, Potsdam, og Prof. Dr. Thienemann, Rossitten, af Hr. Hans Weber i Krigsfangelejren ved Pieter Maritzburg, Natal. De senere Meddelelser stammer fra Hr. P. S.

van Rooyen, Farm Beginsel, Clocolan, Oranje-Fristaten, Syd-Afrika.

27. Nr. 1123. Mærket 5. Juli 1915, 6 km S. S. V. for Hobro, i Sønder Onsild (56° 35′ n. Br. og 9° 45½′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer N. Gaardsø, af Gymnasiasterne Jørg. Kruuse og N. Chr. Geertsen.

Dræbt i den første Uge af Marts 1919, i det vestligste Basuto-Land, ind mod Oranje-Fristaten, c. 25 km S. Ø. for Maseru (29° 18′ s. Br. og 27° 32′ ø. L. (Gr.)), ikke langt fra Thaba Bosigo.

Landsbyen Thaba Bosigo ligger tæt ved Bjerget af samme Navn. Dette Bjerg er, som mange andre i Syd-Afrika, et Tafelbjerg, d. v. s. det er fladt ovenpaa, og det er et Sted, hvor Negerhøvdingerne fra Basutoland bliver brændt. Storken gik, medens nogle faa af dens Kammerater var spredt rundt omkring, paa dyrket Land, imellem Højene, c. 1500 m over Havets Overflade. En Basuto listede sig da hen og skød den for at lave Medicin af den. Skønt det ikke ved Landets Lov er forbudt at jage Storke, dræber Basutoerne dem sjældent, fordi disse Langben gør saa megen Nytte ved at tage Græshopper. Desuden er Kødet, omend det spises, ikke rigtig godt efter en Basutos Mening, eftersom det i Smagen minder om Hestekød. Men hvis det opdages, at en Stork har Ring om Foden (og adskillige tyske og ungarske Ringstorke er efterhaanden omkommet i Basutoland), bliver den straks efterstræbt, da en indfødt Doktor naturligvis kan lave en vidunderlig »Medicin« af saadan en Fugl. — Storkene kommer gerne til Landet omkring Maseru i November og i Maj og ses saa spredt over Egnen enkeltvis eller i Smaaflokke paa en 10—20 Stykker, mens de gør Jagt paa Biller, Græshopper o. s. v. Meddeleren saa en Gang en Flok paa c. 200 Storke gaa løs paa en Græshoppesværm. Han ved ikke noget om, at Græshopper, der er oversprøjtet med Arseniksæbevand, skulde være Skyld i, at Storke omkommer. — Naar den sydafrikanske Vinter nærmer sig, drager Fuglene mod Nord, men undertiden kan enkelte af dem blive tilbage; Meddeleren saa endogsaa en Gang otte, midt om Vinteren, i Juli Maaned. De, der bliver, maa ofte udholde streng Kulde; 5° Fahrenheit (= ÷ 15° C.) er saaledes en Gang iagttaget, men i Almindelighed gaar Temperaturen ikke ned under 12° F. (= ÷ 11° C.).

Meldt af »South African Biological Society«, Pretoria,

Transvaal, der var underrettet om Fangsten; men Meddelelserne stammer i øvrigt fra Guvernements-Sekretær J. P. Murray, der er Medlem af det nævnte Selskab og bor i Maseru, Basutoland, Syd-Afrika.

28. Nr. 965. Mærket 24. Juli 1913, 17½ km Ø.S.Ø for Viborg, i Hjermind (henved 56° 24′ n. Br. og 9° 41′ ø. L. (Gr.)), hos Pastor Ryge Jensen, af Gymnasiast Holg. Jacobsen.

Dræbt Febr. 1914 i Natal, mulig i Nærheden af Highflats (30° 20′ s. Br. og 30° 5′ ø. L.) (Gr.))[1], ved Kununata.

Meddeleren skriver: »Det er interessant, naar de første kommer; nogle er meget trætte og flytter sig ikke, uden det er absolut nødvendigt; vi kan komme temmelig nær til dem. De kommer i Almindelighed i store Flokke og bliver her omtrent et halvt Aar. De ankommer henimod Slutningen af Oktober og rejser tidlig i April. De yngler aldrig her.«

Meddelelse fra Miss Alice M. Walker, Kununata, Highflats, Natal, South Africa.

29. Nr. 1631. Mærket 11. Juli 1919, 2 km Ø.N.Ø. for Ribe, i Tved (55° 20′ n. Br. og 8° 48′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Høj Jensen, af Stud. theol. Halfd. Lange.

Fundet død 22. Jan. 1920, i den sydøstlige Del af Kaplandet, c. 70 km N. for Port Elizabeth, i Nærheden af Addo (33° 34′ s. Br. og 25° 41′ ø. L. (Gr.)), ved Cottesloe.

Den døde Stork laa paa en lille Ø i Sunday-Floden, der løber forbi den ovennævnte Landejendom, og den blev opdaget af nogle Arbejdere, som var beskæftiget i Floden. Grunden til dens Død vides ikke; den syntes ikke at være saaret. Paa den Tid af Aaret, da den blev fundet, opholder mange Storke sig der paa Egnen.

Meddelelse fra Hr. H. E. S. Fremantle, Cottesloe, Summerville, via Addo, Cape Colony, South Africa.

30. Nr. 465. Mærket 12. Juli 1910, 15 km N.V. for Aarhus, i Lading (56° 13′ n. Br. og 9° 59′ ø. L. (Gr.)), hos Ant. Mortensens Enke, af Stud. med. Gust. Rendtorff.

Fanget 2. Marts 1912, i det sydøstlige Kapland, ved Alexandria (33° 39′ s. Br. og 26° 25′ ø. L. (Gr.)).

---

[1] Br. og L. opgivet af Hr. Hans Weber (**26**).

Storken, der opgives at være en Locust bird (Græshoppefugl), var gaaet i en Fælde, der var stillet for Krager.

Meddelelse fra J. Pullen, Waggon Builder, Alexandria, Cape Colony, South Africa. — I Maj 1914 kom der en ny Underretning (til H. O. H. R. O. Morteben) fra Hr. G. H. B. Shaw, Justice of the Peace, Cape Colony, til hvem Ringen nu var leveret.

DANSKE RINGSTORKE, SOM ER TRUFFET I AFRIKA PAA DEN TID, DA STORKENE PLEJER AT HAVE REDE HER HJEMME[1].

(**31—35** inkl.).

31. Nr. 710. Mærket 14. Juli 1911, 10 km S.S.V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Edv. Petersen, af Stud. med. Ejn. Rossen.

Fundet død 11. April 1912 i det nordlige Natal, c. 16 km Ø. for Dundee (28° 10′ s. Br. og 30° 15′ ø. L. (Gr.)) i Nærheden af Farmen Corby Rock.

Den gamle Hr. de Bary, der var Svigerfader til Manden paa Corby Rock, gik den ovennævnte Dag ad Landevejen mellem Dundee og Nqutu for at begive sig til Jernbanestationen. Han var ikke kommet mer end en Kilometer hjemmefra, da han fra Vejen saa en død Stork ligge i det høje Græs. Han gik da ind for at se paa den og opdagede saa, at den havde en Ring om Foden. Og eftersom han for nylig havde læst om Ringmærkningsforsøget — jeg havde bl. a. skrevet en Artikel om Storkenes Liv i Danmark til et Transvaal-Blad — vidste han straks Besked. Han brækkede Fuglens Ben over, tog Ringen af, puttede den i Lommen og gik videre til Stationen, hvor han fortalte Begivenheden til Stationsforstanderen. Denne meddelte saa, at en anden Ringstork nylig var blevet skudt dèr i Natal; det var vist en fra Ungarn. Hr. de Bary fortalte dernæst en hollandsk talende Mand fra Egnen, som var til Stede paa Stationen, hvad jeg havde meddelt i Avisen: at Storkene i Danmark bygger Rede paa Tagene; det blev »the Dutchman« meget forbavset over at høre; ja han ytrede endog, at saa maatte Storkene altsaa egentlig ejes af Folk her.

Hr. de Bary tænker sig, at 710 er slaaet ihjel af et stærkt

[1] Her er medtaget en Stork, hvis Omkomsttid ikke kan oplyses.

Haglvejr med Hvirvelstorme, som rasede nogle Dage i Forvejen. Saadan nogle Byger er ganske forskrækkelige, meget værre end vi kender dem her. Hr. de Bary maalte en Gang nogle Hagl, der var faldet ved saadan en Lejlighed; de var en 4—5 cm i Gennemsnit, og Folk talte endda om, at der var set meget større Korn. Naar saa store Isklumper kommer susende i voldsom Fart, slaar de naturligvis alt ned; Hr. de Bary fik saaledes en Gang, mens han var Farmer, en Majsmark fuldstændig ødelagt; og han har fundet baade Harer og »Stein Bocks«[1], ja selv Geder dræbt af Haglene; af en Flok paa 30 Storke havde de seks en Gang faaet brækket Vingerne under et saadant Uvejr. En Kaffer-Doktor, som gjorde Arbejde paa Farmen, slog dem saa ihjel, tog Leveren ud af dem og tørrede den, og derved kom han i Besiddelse af et meget kraftigt Lægemiddel!

Efter at Hr. de Bary var kommet hjem til England fra sit Besøg hos Datteren og Svigersønnen paa Corby Rock, var han saa venlig at sende mig, hvad der var blevet tilbage af 710; det var ikke meget, kun nogle Knogler og Fjer. Han fortalte, at en Kafferdreng var blevet sendt ud for at hente den døde Stork i »the Veld«, og efter at Familien havde set paa den, var den blevet gravet ned; den laa saa over Aar og Dag, inden Resterne blev gravet op igen og sendt til England.

Meddelelse fra P. A. H. de Bary, Corby Rock, Dundee, Natal, South Africa.

32. Nr. 462. Mærket 11. Juli 1910, 17 km S.Ø. for Viborg, paa Vandmøllen i Bjerringbro (56° 22½′ n. Br. og 9° 39′ ø. L. (Gr.)), hos Hr. Martin Jacobsen, af Stud. med. Gust. Rendtorff.

Dræbt 16. Juni 1911, i det sydøstligste Transvaal, ind mod Natals Nordgrænse, c. 25 km S. for Pietretief (27° 2′ s. Br. og 30° 49′ ø. L. (Gr.)) i Nærheden af Farmen Longfontein.

Storken gik om Morgenen Kl. 9, tilsyneladende syg (bl. a. var den daarligt flyvende) alene i Nærheden af en Flod; en ung Indfødt skød den da, rimeligvis fordi den saa saa sølle ud. Storkene bliver ellers ikke jaget i Transvaal; dette Eksemplar var det første, Meddeleren ved af, at der er dræbt der paa Stedet. I Januar og Februar Maaned er der mange Storke paa Egnen, men det er sjældent, at de bliver der i den sydafrikanske Vinter; dog opholdt der sig netop hele Vinteren 1911 (altsaa i vore

[1] Ifølge Pittet (se Anm. S. 151) = Rhapicerus campestris.

Sommermaaneder) to Storke paa Longfonteins Jorder. Meddeleren har aldrig hørt om, at Storke skulde yngle der.

Meddelelse fra P. J. Klaassen, Naauwpoort, P. O. Wachteen-beetje, Transvaal, South Africa.

33. Nr. 1594. Mærket 9. Juli 1918, 12 km Ø.S.Ø. for Esbjerg, i Lille Darum (g. 55^0 $26^1/_2'$ n. Br. og 8^0 $38^1/_2'$ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer S. Terkildsen, af Stud. theol. Halfd. Lange.

Fundet død midt i Juni 1919 i Syd-Rhodesia (Maschonaland), et Hundrede km S.Ø. for Salisbury (17^0 48′ s. Br. og 31^0 5′ ø. L. (Gr.)), i Nærheden af Jernbanestationen Macheke.

Storken blev fundet af en Maschona-Mand; den laa i en Sumpstrækning paa Monte Casino Missions Jorder i Nærheden af en lille Flod ved Navn Bambati. Den antoges at være død af Kulde og Sult. Hans Velærværdighed Father Benno, til hvem Ringen blev bragt (og som saa sendte den videre til Department of Agriculture i Salisbury), kender ikke noget til, at Storke skulde blive syge, ja endog dø, af at spise Græshopper, som man har oversprøjtet med Arseniksæbevand. Han meddeler, at de Indfødte aldrig dræber Storke for at spise dem; Maschonaerne er nemlig saa bange for Frøer, Tudser og smaa Slanger, at de ikke tør røre ved dem, og heller ikke bruger Kødet af noget Dyr, der antages at leve af dem. Desuden anerkender de den Nytte, Storkene gør ved at forhindre disse Padder og Krybdyr i at blive for talrige. Paa Monte Casinos Farm ses der hvert Aar Hundreder af Storke, og de er saa tillidsfulde, at de kommer ganske nær til Skolebørnene, naar disse arbejder ude paa Markerne, og at de ubekymret gaar rundt omkring paa Skolens Enemærker. Der er navnlig en gammel en, med Ring om Foden, som spankulerer frygtløs overalt omkring Missionens Bygninger, Kirken, Skolen, Funktionærboligerne, Staldene o. s. v. Meddeleren har flere Gange forsøgt at fange den for at se, hvad der staar paa Ringen, men det er hidtil ikke lykkedes. Baade paa Monte Casino og paa den nærliggende St. Trias Hill Mission ses der Storke hver Vinter; i 1919 overvintrede saaledes ikke mindre end seks paa Monte Casinos Farm.

Fra Agerbrugs-Departementets Kontor i Salisbury skrives der til mig, at det er meget vanskeligt at faa noget sikkert om Storkenes Liv at vide af de Indfødte. Der angives at være tre Slags Storke, en sort og to hvide; af de hvide bliver den ene hele

Aaret paa Stedet; den anden, den almindelige Stork, som Maschonafolket kalder »Sharamarowe«, kommer til Syd-Rhodesia i Begyndelsen af Regntiden, i November eller December; undertiden er der kun to sammen, undertiden Flokke paa et Hundrede Stykker eller mer, og de drager bort igen i Marts Maaned, naar Regnen omtrent har holdt op. Dog bliver en Del Storke i Landet ogsaa i den sydafrikanske Vinter, men de lider da ofte af Kulde, og det er ikke ualmindeligt at finde en af dem liggende død.

Meddelelse først fra Eric A. Nobbs, Director of Agriculture, Salisbury, Rhodesia, og senere fra Father Benno de la Pierson, St. Trias Hill Mission, Rusapi, Rhodesia, South Africa.

33 A. Nr. 1438. Mærket 8. Juli 1916, 8 km Ø.S.Ø. for Esbjerg, i Tjæreborg (55° 27½′ n. Br. og 8° 35′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Jens Madsen Terkelsen, af Stud. theol. H. Lange.

Fundet død først i Maj 1920 ved Sambesi-Floden, paa Grænsen mellem Nord- og Syd-Rhodesia (c. 16° 30′ s. Br. og 28° 45′ ø. L. (Gr.), i Nærheden af Negerlandsbyen Mutandalima.

Resterne af den døde Fugl (bl. a. Hoved og Fødder) laa i skovbegroet Land paa den nordlige Side af Sambesi og blev fundet af nogle Batonga-Mænd, der formodede, at Indvoldene af denne hvide »Kobondo«-Trane var ædt af en Grib. De bragte saa deres Fund til Meddeleren, der var paa Rejse i Distriktet.

Meddelelse fra Hr. D. C. Thwaits, Guimbi Sub-District, Northern Rhodesia, South Africa.

34. Nr. 253. Mærket 16. Juli 1908, 20½ km S.Ø. for Viborg, paa Bredholt (56° 19¾′ n. Br. og 9° 39½′ ø. L. (Gr.)), hos Forpagter Hansen, af H. Chr. C. M.

Naar og hvor Storken er død, vides ikke; Stedet er mulig ikke langt derfra, hvor Ringen blev opdaget, nemlig i den nordlige Del af Tysk Øst-Afrika, c. 200 km V.S.V. for Kilima-Ndjaro ved Sydenden af Manjara Sø (c. 3° 49′ s. Br. og 35° 47′ ø. L. (Gr.)) i Nærheden af Missionsstationen Umbekue.

Den 16. April 1916 var Løjtnant Whittington af den engelske Armé, i Spidsen for en Afdeling Rytteri, ad en Ridesti, der løber Syd paa til Kondoa Irangi, naaet til Sydspidsen af Manjara-Søen. Han købte her en Høne af nogle Indfødte og fandt til sin Overraskelse Storkeringen sat paa den. Naar og i hvilken

By Negeren havde anbragt den, fik han ikke at vide, og han var naturligvis langt borte fra Umbekue, da et Brev fra ham havde været oppe i Danmark hos mig og fremkaldt et Svar. Nøjagtigere Oplysning kunde altsaa ikke skaffes til Veje. Da Ringen, som blev sendt til mig, næsten ikke er slidt, men ser ud som ny, er Storken mulig omkommet allerede i 1908 og Ringen derefter opbevaret af Negrene. Da disse Folk hovedsagelig lever af Mel (Unga) og Vildt, mener Hr. Whittington, at Storken er blevet skudt til Spisebrug.

Meddelelse fra Lt. A. Whittington, 4. S. A. Horse, British East Africa.

35. Nr. 1040. Mærket 5. Juli 1914, 3 km Østen for Viborg, paa Skovsgaard (56° 26½' n. Br. og 9° 28' ø. L. (Gr.)), hos Proprietær Chr. Christensen, af Gymnasiasterne C. Dahl og Kn. Riise.

Fundet død, sandsynligvis i Begyndelsen af Juni 1915, i det østlige Algérie, c. 90 km V.S.V. for Constantine, ved Lac de Bazer (36° 5' n. Br. og 5° 40' ø. L. (Gr.)).

Storkene ankommer der til Egnen i Marts Maaned; de er gode Venner med Befolkningen og faar Lov til at bygge deres Reder baade i Træer og paa Husene, f. Eks. inde i Byen St. Arnaud, 7 km Nord for Lac de Bazer. Denne lille Sø er en tre, fire Kilometer paa hver Led og ligger i en ubeboet Egn. Den har stejle, nøgne Bredder og salt Vand, saa kraftigt, at man hvert Aar indvinder en Mængde Salt af den. I Storkenes Trækketid er der altid mange af dem til Stede for at søge Næring der ved Søen. I September Maaned drager de bort, og det er sjældent, at en enkelt bliver tilbage for at overvintre i Algérie. — Hvad 1040 er død af, er ikke godt at vide. Den var omtrent raadden, da den blev fundet, men der kunde ikke ses noget Saar paa den, saa den er vist ikke fløjet mod en Telegraftraad, hvad der undertiden kan være Skyld i en Storks Død. Det menes, at den er blevet dræbt af et Haglvejr.

Først meldt af G. Verdier, Administrateur en retraite, Saint-Arnaud; senere indløb Meddelelser fra M. Fidelle, Administrateur à Saint-Arnaud, Algérie.

DANSKE RINGSTORKE, SOM ER OMKOMMET I ASIEN (NÆR VED MIDDELHAVET) PAA DERES HJEMREJSE (ELLER I YNGLETIDEN).

(36—38 inkl.).

36. Nr. 1240. Mærket 10. Juli 1915, 13 km Nordvest (à N. N.V.) for Aarhus, i Grundfør (56° 16′ n. Br. og 10° 6′ ø. L. (Gr.)) hos Pastor Jørgensen, af Gymnasiast Holg. Jacobsen og Realist Ejn. Nielsen.

Skudt 21. Marts 1918, i Syrien, ved Middelhavet, 110 km N. N. V. for Damascus, i Nærheden af Tripoli (Tarabulus) (34° 25½′ n. Br. og 35° 52′ ø. L. (Gr.)), ved Beni-Naim.

Kl. 10 om Morgenen kom den nævnte Dag en Flok Storke flyvende over nogle Gaarde i Beni-Naim; man fik Lyst til at skyde paa dem, og flere blev hentet ned, derimellem Nr. 1240.

Meddelelse fra Mohamed Ali Roustom, capitaine des Gendarmeries, Tripoli, Syrie.

37. Nr. 551. Mærket 5. Juli 1911, 5 km S.Ø. for Viborg, paa Randrup (56° 25′ n. Br. og 9° 28′ ø. L. (Gr.)) hos Proprietær C. Lund, af Studenterne Morten Bang og H. V. Riegels.

Fundet død i Sommeren (Juli?) 1912, i Lille Asien, 155 km N.N.V. for Haleb (Aleppo), i Nærheden af Marasch (37° 35′ n. Br. og 36° 55′ ø. L. (Gr.)), paa Nordskrænten af Amanus-Bjergene.

Storken blev fundet nylig død, endnu ikke gaaet i Forraadnelse, af nogle Missionærer, der laa i Sommerlejr paa det ovennævnte Sted. Den syntes ikke at være saaret; Muhamedanerne mener, at Storkene kommer fra Mekka, betragter dem derfor som hellige Fugle og gør ikke Jagt paa dem. Storken er en Trækfugl i de Egne; den kommer i stort Tal først paa Aaret; Meddeleren saa f. Eks. i Foraaret 1913 en Flok paa et Hundrede Stykker, der gik og søgte Føde i Dalen ved Foden af Amanus-Bjergene. Efter nogen Tids Forløb fløj de allesammen til Vejrs, højere og højere, idet de stadig beskrev Cirkellinier, og efter at have naaet en betydelig Højde sejlede de langsomt Nord paa. — Rundt omkring i Byerne ser man om Sommeren beboede Storkereder (ofte bygges de paa Minareter ved Moskeerne), men hen paa Efteraaret drager alle Fuglene Syd paa; ingen overvintrer der paa Stedet.

Meddelelse fra amerikansk Missionær F. F. Goodsell, Marasch Theological Seminary, Turkey in Asia.

38. Nr. 19. Mærket 17. Juli 1905, 19 km V.S.V. for Randers, i Løvskal (56° 27′ n. Br. og 9° 43′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Bendt Jensen, af H. Chr. C. M.

Fundet død, i Juni 1918 (?), i Lille Asien, 50 km S.Ø. à Ø.S.Ø. for Gallipoli, i Nærheden af Biga (40° 12′ n. Br. og 27° 12′ ø. L. (Gr.)).

Meddelelse fra Købmand Turczadé[1] M. Kiazim, Biga, Turquie.

DANSKE RINGSTORKE, SOM ER TRUFFET I MELLEM-(OG ØST)EUROPA (HOVEDSAGELIG I YNGLETIDEN). (39—49 inkl.).

39. Nr. 359. Mærket 13. Juli 1909, 11½ km S.V. for Randers, i Langaa (56° 23½′ n. Br. og 9° 53′ ø. L. (Gr.)) hos, Købmand P. Christensen, af Stud. med. Gust. Rendtorff.

Skudt 27. Juni 1912, i Slavonien, 138 km V.N.V. for Serbiens Hovedstad Belgrad, ved Nuštar[2] (45° 20′ n. Br. og 18° 52′ ø. L. (Gr.)).

Det var Regnvejr og blæste koldt, da Storken om Eftermiddagen Kl. c. 5 kom flyvende alene hen over en Skoveng og blev hentet ned. Det formodedes, at den havde Rede et eller andet Sted i Slavonien; der yngler mange Storke dèr. De kommer til Egnen om Nuštar i Begyndelsen af April, og da ses der flere Storke end i Høsten; men de drager bort igen om Efteraaret, overvintrer ikke.

Meddelelse fra Greve Heinrich Khuen jun., Nuštar, Slavonien, Ungarn.

40. Nr. 711. Mærket 14. Juli 1911, 10 km S.S.V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Edv. Petersen, af Stud. med. Ejn. Rossen.

Fanget, ubekendt naar, men i alt Fald før 13. Marts 1913, da Meddelelsen er skrevet, i det sydligste Bøhmen, ind mod Øvre-Østerrig, 38 km Norden (N.N.Ø.) for det dèr liggende Linz, ved Rosenberg (48° 39′ n. Br. og 14° 22′ ø. L. (Gr.)).

Storken havde paa en eller anden Maade (det formodes, at det er sket ved et Skud) mistet den ene Fod (med dette Udtryk

---

[1] Zadé betyder efter Opgivelse af Dr. M. Saadi Bey, København: Søn (her menes altsaa Kiazim & Søn; M = Mehmed.

[2] s'et udtales sch (Schenk).

menes vist Tæerne). Meddeleren tog Ringen af, plejede Fuglen, til dens Saar var lægt, og lod den saa flyve.

Meddelelse fra Alb. Sailer, Kunstwalzmühle, Rosenberg, Bøhmen.

41. Nr. 159. Mærket som voksen 18. April 1908; den var i stærkt Blæsevejr faldet ned i en snæver Smøge mellem to nærbyggede Huse i Viborg (56° 27′ n. Br. og 9° 24½′ ø. L. (Gr.)), hos Trætøjshandler Petersen. H. Chr. C. M.

Skudt 8. Maj 1910 i det østligste Mähren, ind mod Ungarn, 97 km Ø.S.Ø. for Brünn, 5 km S.V. for Wallachisk Klobouk (49° 8′ n. Br. og godt 18° ø. L. (Gr.)), ved Lipina.

Det var om Eftermiddagen Kl. 6 paa den ovennævnte Dag, at Storken sammen med godt en halv Snes Kammerater havde sat sig til Hvile i nogle Træer inde i en lille Skov. Det antoges ikke, at den havde Rede, i alt Fald ikke lige i Nærheden, da Egnen er temmelig vandfattig, og den blev da skudt ned og foræret Skolen i Lipina til Udstopning. Dèr paa Stedet er der ingen, der spiser Storke. Det menes, at Storkene om Foraaret flyver lige over Karpatherne.

Meddelelse fra Lærer Franz Lintner, Lipina, Mähren, Østerrig.

42. Nr. 738. Mærket 5. Juli 1912, 16 km S.S.Ø. for Viborg, i Levring (56° 18½′ n. Br. og 9° 28′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Schultz, af Gymnasiast Juul Hvorslev.

Skudt, ubekendt naar (dog i alt Fald før 7. Maj 1914, da Meddelelsen ankom til Viborg), i den østlige Del af østerrigsk Schlesien, 48 km Ø.S.Ø. for Troppau, ved Karwin (49° 50′ n. Br. og 18° 33′ ø. L. (Gr.)).

Meddelelse fra Redaktionen af »Die Deutsche Jäger-Zeitung«, Neudamm (der havde faaet et Brevkort om Sagen fra Apotheker R. E. Langer, Karwin, østerr. Schlesien).

43. Nr. 133. Mærket 19. Juli 1907, 10 km S.S.V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), paa Fattiggaarden, af H. Chr. C. M.

Skudt i Foraaret 1909, i det nordligste Galizien, ind mod Polen, 165 km Ø.N.Ø. for Krakau, ved Nisko (50° 32′ n. Br. og 22° 8′ ø. L. (Gr.)).

Meddelelse fra Revierförster Jul. Patek, Nowosielec, Post Nisko a. San, Galizien.

44. Nr. 1080. Mærket 11. Juli 1914, 9 km S.S.Ø. for Viborg, paa Tolstrupgaard (56° 22′ n. Br. og 9° 25½′ ø. L. (Gr.)) hos Proprietær Pedersen, af Gymnasiast C. Dahl.

Fundet død, 23. Maj 1916, i Mark Brandenburg, c. 40 km N.N.V. for Berlin, i Nærheden af Guten-Germendorf (52° 57′ n. Br. og 13° 9′ ø. L. (Gr.)) ved Buberow.

Storken laa ved Landevejen mellem Buberow og Guten-Germendorf. Vejen gaar gennem Agerland; langs den ene Side af den staar Masterne med den elektriske Højspændingsledning (som Fuglen formodes at være fløjet paa), langs den anden Side findes de noget lavere Stænger med Telefonledningerne. Det antoges, at Storken hørte til Reden paa Landsbykirken i Buberow; i alt Fald forsvandt den ene af de gamle Storke her, medens den anden endnu opholdt sig paa Stedet en Maanedstid, men uden at fodre Ungerne tilstrækkeligt; de døde i ethvert Tilfælde.

Meddelelse fra Hr. C. Cowierscke, Buberow, Kreis Ruppin, Brandenburg.

45. Nr. 89. Mærket 12. Juli 1907, 17½ km Ø.S.Ø. for Viborg, i Hjermind (56° 24′ n. Br. og 9° 41′ ø. L. (Gr.)), hos Pastor Ryge Jensen, af H. Chr. C. M.

Fundet død, 30. Juni 1910, i Mecklenburg-Strelitz, c. 25 km N.N.Ø. for Neu-Strelitz, nær ved Neu Brandenburg (53° 33′ n. Br. og 13° 16′ ø. L. (Gr.)) paa Godset Broda.

Meddelelse fra Hr. Wendland, Warsow bei Zachun, Mecklenburg-Schwerin og fra Cand. phil. A. Gundlach, Neu-Strelitz (efter »Neu-Brandenburger Zeitung«).

46. Nr. 46. (Medunge til **48**). Mærket 13. Juli 1906, 19 km V.S.V. for Randers, i Løvskal (56° 27′ n. Br. og 9° 43′ ø. L. (Gr.)), hos Gaardejer Laur. Tange, af H. Chr. C. M.

Dræbt, c. 28. April 1915, i Holsten, c. 25 km V.N.V. for Lübeck, i Nærheden af Segeberg (53° 56′ n. Br. og 10° 19′ ø. L. (Gr.)), ved Schieren.

Det var om Morgenen Kl. 6, i roligt, temmelig klart Foraarsvejr, at Storken (der var alene), antagelig af Uagtsomhed fløj mod den elektriske Højspændingsledning, hvor denne gaar forbi en Eng. Det formodes, at Fuglen ikke har haft Rede i Nærheden, men at den var paa Rejse mod Nord. I tidligere Aar saas flere Storke paa Træk der paa Egnen, end der ses nu om Stunder.

Meddelelse fra Lærer Fr. Jensen, Schieren bei Segeberg. Desuden blev Udklip (mest af »Hamburger Fremdenblatt« for 3. Maj 1915) sendt: fra en anonym Københavner, fra Ægteparret Jüngling, Eulenstrasse 56, Altona, fra Fru K. Warnecke, Hamburg. Langenhorn, og fra Frk. Cassebaum, Trittau, Holsten.

47. Nr. 146. Mærket 19. Juli 1907, 10 km S.S.V. for Randers, i Vissing (56° 22′ n. Br. og g. 10° ø. L. (Gr.)), hos Husejer Morten Schneider, af H. Chr. C. M.

Skudt 8. Juli 1909, i den nordlige Del af Mecklenburg-Schwerin (ikke langt fra Østersøen), en Snes km N.Ø. for Wismar, i Nærheden af Neu Bukow (54° 2′ n. Br. og 11° 41′ ø. L. (Gr.)), ved Panzow.

Storken havde, sammen med 11 Kammerater, sat sig til Ro for Natten i nogle 120-aarige Fyrretræer og blev skudt ned Kl. 10 om Aftenen. Ringen havde ikke efterladt sig noget Mærke paa Foden; da den var taget af, kunde det ikke længer afgøres, om den havde været anbragt paa højre eller venstre Ben. Kroppen blev anvendt til Æde for nogle tamme Skovmaare. Det mentes ikke, at Storken havde haft Rede i Mecklenburg. — De tolv Storke var set i en fjorten Dages Tid, bl. a. fiskende i en Karpedam, og der bliver hvert Aar skudt en 10—12 Storke paa Godset, fordi det antages, at de tager Karper, unge Fasaner og Harer o. s. v.

Meddelelse fra Storhertugelig Revierforvalter Haberland, Panzow, Teschow, Mecklenburg.

48. Nr. 48. (Medunge til **46**). Mærket 13. Juli 1906, 19 km V.S.V. for Randers, i Løvskal (56° 27′ n. Br. og 9° 43′ ø. L. (Gr.)) hos Gaardejer Laur. Tange, af H. Chr. C. M.

Skudt 25. Maj 1908, i det nordøstlige Mecklenburg-Schwerin (ikke langt fra Østersøen), c. 5 km norden for Rostock, i Nærheden af Bentwisch (54° 7′ n. Br. og 12° 12′ ø. L. (Gr.)) ved Nienhagen.

Storken blev skudt om Eftermiddagen Kl. 6½; i Løbet af Dagen var der kommet flere Storke hen over Egnen i Retning mod N.V., og det antoges, at 48 ligeledes var paa Træk, altsaa ikke havde Rede dèr i Nærheden.

Meddelelse fra Storhertugelig Revierjæger Vilhelm Luckow, Nienhagen, Bentwisch, Mecklenburg.

49. Nr. 5. Mærket 18. Juli 1904, 3½ km S.Ø. for Viborg, paa Bruunshaab (56° 25½′ n. Br. og 9° 26½′ ø. L. (Gr.)) hos Fabrikant Bruun, af H. Chr. C. M.

Fanget 6/19.[1] Juli 1906, i Kurland, c. 110 km N.Ø. for Libau, Nærheden af Matkuln (kn. 57° n. Br. og 22° 35′ ø. L. (Gr.)).

Nogle Arbejdere paa Godset var beskæftiget med Høslet paa en stor Eng, og da Taget paa en Lade, som stod tæt derved, havde lidt noget under en Storm og skulde repareres, gik en af Folkene, en Lette, ved Fyraftenstid derhen og lukkede Døren op, men veg forfærdet tilbage, da han saa et hvidt Spøgelse bevæge sig inde i det halvmørke Rum. Ved nærmere Eftersyn viste det sig at være Stork 5, som maa være dumpet ned gennem et i øvrigt ikke ret stort Hul, som Vinden havde revet i Taget. Storken var meget forkommen, navnlig udsultet, saa den har efter al Sandsynlighed været indelukket i adskillige Dage. Letten, Fritz Lagsdin, havde ondt af den; han fangede nogle Frøer, som han kastede hen til den, og den hamsede dem begærligt i sig. Under dette Samariterarbejde blev Manden imidlertid opmærksom paa, at Storken havde en Ring om den ene Fod, og da han tænkte sig, at det var en kostbar Sølvgenstand, som han kunde faa mange Penge for, tog han den af Fuglen og slap derefter denne ud paa Engen. I Begyndelsen maatte han forsvare den mod andre Storke, der vilde overfalde den syge Kammerat, og i en to, tre Dage saa han den gaa paa Engen, men derefter forsvandt den. Der boede Storke lige ved; ikke mindre end en hel Snes Storkereder var anbragt paa et Hundrede Egetræer, som stod ude paa Engen.

Meldt af Konservator F. E. Stoll, Riga, der havde set Ringen under et Besøg paa Matkuln og opgav Adressen paa Arrendator (Forpagter) Meyen, Matkuln, Kurland; til ham henvendte jeg mig derefter og modtog saa foranstaaende Meddelelse.

DANSKE RINGSTORKE, SOM ER OMKOMMET I DANMARK EFTER AT VÆRE VENDT HJEM.

(**50**—**55** inkl.)

50. Nr. 1030. Mærket 8. Juli 1914, 11 km N.N.Ø. for Viborg, i Ejstrup, hos Gaardejer P. Østergaard, af Gymnasiasterne C. Dahl og Jørg. Kruuse.

Fundet syg 11. Juni 1915, 45 km Ø.S.Ø. for sit Fødested (3 km Ø. for Storkebyen Vissing) ved Erslev, g. 1 Aar gammel.

[1] ɔ: gammel og ny Stil.

Storken laa halvdød i Engen, med udstrakte Vinger og Ben. Det Ben, der ikke bar Ring, var brækket oven over Hælen og »hang kun ved Kroppen med en lille Lap Skind, der var snoet. Det saa ud til, at det havde hængt saadan længe, da det var helt tørt i Bruddet. Storken var meget stærkt afmagret, men endnu i Live.« Den blev taget med hjem paa Gaarden, men døde inden Aften. — Den er vel kommet galt af Sted ved at flyve mod en Telefontraad.

Meddelelse fra Gaardejer Chr. Pedersen, Erslev pr. Hadsten. (Se ogsaa Viborg Stiftstidende 12. Juni 1915).

51. Nr. 582. Mærket Juli 1911, 3 km Ø.S.Ø. for Viborg, paa Skovsgaard, hos Proprietær Fr. Grønlund, af Student Dav. Bøggild.

Fanget 20. Juni 1915, 21 km Ø.S.Ø. for sin Fødegaard, ved Ulstrup, g. 4 Aar gammel.

Storken havde slugt en Frø, der var sat paa Krog og lagt ud i Gudenaaen som Lokkemad for Aal.

Meddelelse fra Barber M. Hansen-Leth, Ulstrup St.

52. Nr. 1215. Mærket 5. Juli 1915, 19 km V.S.V. for Randers, i Løvskal, hos Gaardejer S. Vestergaard, af Studenterne C. Dahl og Axel Thranum.

Omkommet 19. Juli 1919, 11 km S. for sin Fødeby, ved Tind, pr. Bjerringbro, g. 4 Aar gammel.

Det var under et usædvanlig stærkt Uvejr, at to Skolebørn fandt Storken, ilde tilredt — den havde bl. a. brækket det mærkede Ben oven over Hælen og stødt Hjærnekassen itu — under den elektriske Højspændingsledning. Den er sandsynligvis af et Vindstød kastet hen paa Traadene. Selvfølgelig er det et Tilfælde, hvilket Ben der støder imod; Ringen har ingen Skyld i, at det sker. Storken blev udstoppet og staar nu i Gerning Skole.

Meddelelse fra Førstelærer Gerhard Rasmussen, Gerning pr. Bjerringbro.

53. Nr. 1248. Mærket 10. Juli 1915, 18 km N.N.Ø. for Aarhus, i Hornslet, hos Pastor Gregersen, af Gymnasiast Holg. Jacobsen og Realist Ejn. Nielsen.

Omkommet 19. Juli 1919, 33 km N.V. for sin Fødeby, ved Neder Bjerregrav, g. 4 Aar gammel.

Fundet død efter det samme stærke Uvejr, under hvilket **52** blev dræbt, og ligesom den under den elektriske Højspændings-

ledning, som den uden Tvivl er fløjet imod. Blodet flød den ud af Næbbet, saa den maa være stødt imod med stor Kraft. Blev udstoppet.

Meddelelse fra Gaardejer Ingv. Rasmussen, Tellinggaard, Bjerregrav St.

54. Nr. 930. Mærket 9. Juli 1912, 10 km S.S.V. for Randers, i Vissing, hos Gaardejer J. P. Nielsen, af H. Chr. C. M.

Dræbt 15. Maj 1917, 19½ km S. for sin Fødeby, i Borum, 5 Aar gammel.

Storken var i Kamp med en anden, der havde Rede i Byen, og kom derved til at flyve mod en elektrisk Højspændingsledning. Blev udstoppet og tilhører Meddeleren.

Meddelelse fra prakt. Læge H. Götsche, Borum pr. Mundelstrup.

55. Nr. 240. Mærket 15. Juli 1908, 11½ km Østen for Viborg, paa Gaarden Thorsager, hos Proprietær Grandjean, af H. Chr. C. M.

Fundet død først i September 1913, et Par Kilometer Østen for sin Fødegaard, i Kolbæk Enge, c. 5¼ Aar gammel.

Meddelelse fra Skolebestyrer Dalsgaard, Viborg.

RINGSTORKE, SOM ER VENDT TILBAGE TIL DANMARK OG HAR YNGLET DER.

Skønt jeg efterhaanden har faaet mærket ikke saa faa Storke her i Jylland, nemlig lidt over 1500, fra 1901 til og med Aaret 1919, er det ret sjældent, at Folk meddeler mig noget om, at deres Storke har Ring paa.

Det kan mulig komme deraf, at Ringene overhovedet ikke er saa lette at se. Jeg har f. Eks. siddet i et lille Skur, som jeg i en Del Aar havde staaende paa Taget af et Hus her i Viborg, og set paa Storkeungerne, naar de havde været ude at flyve og kom tilbage for at sætte sig paa Reden. Men skønt jeg kun var fire Meter fra dem, og jeg vidste, at de havde Ring om Foden, eftersom jeg selv for nylig havde givet dem den paa, samt skønt jeg har passet paa som en Smed, har jeg ikke kunnet se Ringen, saa længe Fuglene var i Bevægelse, men først naar de stod stille paa Reden. Og er de først der, kan det ikke ses nede fra Gaarden, at Fuglen er mærket. Ringen glinser ikke,

som man skulde tro, og Farveforskellen mellem det lyst graalige Metal og Fodens Skælklædning, hvorpaa der maaske sidder lidt Snavs (lidt af Fuglens eget Skarn f. Eks.), er heller ikke iøjnefaldende. Nede fra Gaarden kan Ringen, der i Reglen sidder helt nede ved Tæerne, oven i Købet ikke ses for Grenene i Randen af Reden, selv om Storken er i Ro. Men staar Fuglen paa en Skorsten, kan Ringen opdages, navnlig naar den, mens Storken har ligget ned, er skubbet op ad Mellemfoden og er kommet til at sidde fast under det Led, man ser paa Benet (det er jo Hælen, men Folk kalder det i Almindelighed »Knæet«).

At der saa sjældent ses Ringstorke, kan ogsaa komme af, at de mærkede Storke slet ikke kommer tilbage til den Rede, hvor de er vokset op, men slaar sig ned et eller andet Sted, kortere eller længere fra Hjemmet (se **44**, **49** m. fl.), hvor man slet ikke tænker paa at se nøjagtigt paa dem. Og endelig bliver mangfoldige Storke dræbt paa deres lange Rejse; naar Listen over de meldte Storke (S. 103 flg.) gennemses, viser det sig, at mange af de omkomne netop er nylig mærkede unge Fugle; de har bl. a. ikke den Erfaring som de ældre og lader sig derfor lettere komme saa nær, at de kan skydes.

Adskillige kommer dog hjem til deres Fødeegn igen (se **50—55**); Folk har paa mit Spørgsmaal derom fortalt mig, at de nu og da har set en Ringstork, f. Eks. gaaende efter Ploven, men jeg kunde i mange Aar ikke faa noget nærmere at vide om saadan et interessant Tilfælde.

STORKEN I VELLEV.

Det var med stor Glæde, at jeg i Forsommeren 1912 modtog et Brev fra Højskolelærer, Cand. theol. Eller, der den Gang opholdt sig i Vellev Præstegaard pr. Ulstrup; han meddelte nemlig, at den sidst ankomne af Præstegaardens Storke havde Ring paa; den kunde ses, naar Fuglen stod paa sin Yndlingsskorsten. Saa vidt det vidstes, havde der ikke i noget tidligere Aar været Ringstork paa Præstegaarden. Nu var Hr. Eller meget interesseret i at faa efterset Indskriften, for at det kunde skaffes at vide, hvor Storken var fra m. m., og vi lagde tilsammen vore Hoveder i Blød for at finde en Maade, hvorpaa vi kunde fange Mester Langben. Præsten vilde ikke tillade os at forsøge paa at kætse den, medens den laa paa sine to Æg i Reden; han

var bange for, at den vilde blive skræmmet derved, og det var jeg da egentlig ogsaa. Snarere tænkte jeg mig, at den kunde fanges, naar den gik et eller andet Sted uden for Gaarden. Hr. Eller havde nu lagt Mærke til, at den jævnlig spankulerede i Haven paa en stor Græsplæne, og herpaa grundedes da min Plan. Storken skulde ved Hjælp af udstrøede Smaafisk vænnes til stadig at komme til dette Sted; jeg skulde saa imens faa lavet et stort Slaggarn i Lighed med dem, der anvendes af Fiskerne ved Rossitten paa den kuriske Nehrung til at fange Krager i. Naar det var sikkert, at Storken hver Dag kom til Plænen, mulig paa en bestemt Tid, skulde Garnet lægges paa Græsset, Fiskene strøes og en Dreng anbringes skjult et Stykke derfra, parat til at trække i Snoren, der vilde bringe Garnet til at slaa sammen om den mærkede Fugl. Imidlertid viste det sig vanskeligt at skaffe Fisk af en passende Størrelse, og jeg udspekulerede da et andet Lokkemiddel. Jeg havde lagt Mærke til, at Storkene paa den Rede, jeg iagttog her i Viborg, stadig bar visne Rodtotter af Græs hjem; paa enhver oppløjet og harvet Græsmark findes saadanne Klumper liggende i Massevis. Hr. Eller lagde altsaa et lille Parti frem paa Plænen, og Storken kom da ogsaa ganske rigtig og hentede nogle af dem. Imens var der kommet en Unge oppe i Reden, men det andet Æg viste sig desværre at være raaddent, og efter nogle Dages Forløb døde Ungen og blev kastet ned. Samtidig vilde det ikke gaa for mig her i Byen at faa lavet Slaggarnet, og Ringstorkens Interesse for Plænen kølnedes ved Ungens Død mer og mer; den kom der snart ikke mere; selv lækre Aalekvabber, iøjnefaldende henlagt, fristede den ikke. Ja, efter nogen Tids Forløb kom Storken endog kun i Ny og Næ til selve Reden. Planen med at fange den maatte altsaa opgives foreløbig, men der var jo Haab om, at Fuglen vilde komme igen næste Aar.

I 1913 vendte da ogsaa mine unge Mennesker hjem efter endt Storkemærkning og meldte, at de bl. a. havde været i Vellev Præstegaard, og at en af de gamle Storke dèr havde Ring paa. Jeg havde imidlertid stadig ikke faaet lavet Slaggarnet; Hr. Eller var ikke mere Hjælpepræst derude, saa han kunde gaa mig til Haande; selv kunde jeg paa Grund af andet Arbejde ikke tage af Sted; kort sagt: jeg maatte opgive Fangsten ogsaa for det Aar.

Men i 1914, da mine Medhjælpere fortalte mig, at Ring-

storken stadig var paa Vellev Præstegaard, havde jeg udpønsket en ný Maade, hvorpaa jeg mulig kunde faa fat i den. Naar Storkereden, som i det givne Tilfælde, er anbragt umiddelbart paa Tagryggen, og der, som paa Vellev Præstegaard, er en Skorsten noget fra Reden, er det almindeligt, at Storken, naar den har fodret de store Unger, spadserer ud af Reden og hen ad Tagryggen til Skorstenen, som den saa flyver op og sætter sig paa. Naar der altsaa blev anbragt nogle Løbedoner paa Tagryggen, var der Haab om, at Storken kunde træde i en af dem og blive fanget. Præsten gav ikke gerne Lov til Fangstforsøget; dog, da jeg udviklede, at jeg jo sad nede paa Gaardspladsen og passede paa, endvidere at Stigen skulde være stillet an, op ad Taget, og at Fuglen ikke kunde komme nogen Skade til, da det ikke kunde vare mange Øjeblikke, inden jeg var oppe og havde faaet fat i den, — fik jeg Tilladelsen. Jeg tog altsaa derud[1], forsynet med Aalekvabber, som jeg havde købt her paa Torvet, til Lokkemad paa Taget, og begyndte at anbringe Løbedonerne. Pludselig hørte jeg imidlertid en stærk Brusen i Luften, og da jeg drejede Hovedet, saa jeg, at Ringstorken var landet paa Reden hos Ungerne faa Meter fra mig og nu stod og betragtede mig interesseret og stærkt mistroisk: »Hvad mon den Fyr har for heroppe paa mine Enemærker?« Nu var Sagen pludselig blevet let og simpel. Jeg vendte min gode Feltkikkert mod Storkens Ben og sad heldigvis nær nok til, at jeg kunde læse, hvad der stod paa den ene Side af Ringen. Storken var derefter saa venlig at flyve bort, komme tilbage og stille sig paa en noget anden Maade end før, saa jeg fik læst Indskriften paa den anden Side ogsaa. Og til Overflod blev der dernæst givet mig Lejlighed til at se Midten af Ringen, saaledes at Indskriften blev tilstrækkelig sikkert læst.

Dette er — saa vidt mig bekendt — den første ynglende Ringstork, hvis Løbenummer er blevet opklaret.

I 1915 var der igen en Ringstork paa Vellev Præstegaard; Forpagteren og jeg havde (i Præstens Fraværelse) brevvekslet om den. Da der ikke er saa tykt med Ringstorke rundt omkring, var jeg ikke i Tvivl om, at det var den samme, som var der, denne Gang paa fjerde Aar; men for en Sikkerheds Skyld tog jeg dog derud for at se dens Nummer efter. Nu vidste jeg

[1] En udførligere Beretning om Turen findes i »Dyrevennen« for Dec. 1918.

jo, hvorledes jeg skulde bære mig ad for at faa det gjort. Da jeg kom til Præstegaarden, sagde Forpagteren til mig: »Hunnen har lige været her og fodre, saa De maa skynde Dem at komme op paa Taget, inden Ringstorken kommer!« Det varede heller ikke længe, før jeg sad paa Mønningen, i Forventning om et lige saa nemt Arbejde som forrige Aar. Det skulde imidlertid blive ganske anderledes!

Jeg sad først en Times Tid og morede mig med at se paa Ungerne, uden at der kom nogen Ringstork. Halvanden Time efter at jeg havde begyndt Vagten, kom der en Stork ude fra Marken og satte sig paa Ladelængen; men den havde ikke Ring paa; den fløj senere nogle Gange hen mod Reden, men turde ikke sætte sig i den, fordi jeg var i Nærheden. Jeg rykkede da længere og længere bort, til sidst endog hen bag Skorstenen, men den vilde, ligesom for øvrigt forrige Aar, ikke komme alligevel. Til sidst fløj den til Marks igen, men Ringstorken kom ikke hjem, som den dog skulde. Der blev gjort en Vogn i Stand nede i Gaarden; nogle af Præstegaardens Folk steg op i den, og Forpagteren kørte bort med dem; — stadig ingen Ringstork. Kirkeklokkerne begyndte at ringe; Præsten gik over til Kirken i sit Ornat; søndagsklædte Sognebørn gled langsomt over Kirkegaarden med Salmebogen i Haanden; lidt efter lød Sangen derovre fra — men Ringstorken kom ikke. Jeg sad paa Taget og ventede, til Prædikenen var forbi, og de sang igen; jeg saa Folk gaa fra Kirke; — ingen Ringstork. Der blev raabt fra Gangdøren op til mig, om jeg ikke vilde komme ned og faa en Kop Kaffe, men hvor fristende det end var — Solen brændte ustandselig — maatte jeg bede mig undskyldt. Saaledes sad jeg i alt seks Timer og forhindrede i denne lange Tid Storkeungerne i at faa Æde (men jeg vidste, at de kunde sulte meget længere end som saa); til sidst blev jeg klar over, at Ringstorken, der var blevet set om Morgenen inden min Indtrædelse i Gaarden, maatte være kommet galt af Sted paa en eller anden Maade og derfor ikke kunde flyve hjem. Jeg gik altsaa — med et Suk over den Lunefuldhed, Tilværelsen tidt viser den, der iagttager Dyrenes Liv, — ned ad Stigen og forlod Præstegaarden med bedrøvet Hjerte og uforrettet Sag, medens Hunstorken endelig vovede at lande hos sine Unger og begyndte at fodre dem igen.

Ringstorken viste sig aldrig mere paa Præstegaarden, saa den maa være omkommet samtidig med, at jeg satte mig til at vente

paa den — hvilket var et meget uheldigt Tidspunkt for Videnskaben. Nu havde Fuglen ellers hidtil lykkelig undgaaet alle Farer baade her hjemme og paa adskillige Rejser mellem Danmark og det fjerne Vinteropholdssted!

Denne Stork havde Nr. 231. Den var mærket som Redeunge 15. Juli 1908, 19 km V.S.V. for Randers, i Løvskal, hos Gaardejer Therkild Østrup, af H. Chr. C. M. Det var, baade efter Præstegaardsbeboernes Sigende og mit eget Skøn, en Han. Vellev, hvor den sandsynligvis boede fra 1912, da den var 4 Aar gammel, til den omkom i 1915, ligger 10½ km S.Ø. for dens Fødested; det er en Strækning, som en Stork ikke regner for noget; den flyver med Lethed saadan et Stykke Vej paa mindre end en halv Snes Minutter.

STORKEN I AARSLEV PR. RANDERS.

Jeg havde Aar efter Aar i jydske Aviser opfordret dem, der havde en ynglende Ringstork, til at meddele mig det, idet jeg havde tænkt mig Muligheden af selv at tage ud og forsøge at læse Nummeret paa Ringen. Men efter min Tur til Vellev i 1915 fik jeg ikke mere Lejlighed til at rejse paa den Tid, da der skulde handles, og i de næste Aar var jeg syg, saa det blev ikke til noget. Jeg prøvede da paa at faa Folk saa meget interesserede i Sagen, at de selv læste Ringens Indskrift, men det gik ikke: hverken Folks Tid eller Taalmodighed var til Stede i det nødvendige Maal, og de Teaterkikkerter, man havde til Brug omkring paa Landet, forstørrede ikke nok. Det viste sig ogsaa snart, at Forsøgene absolut ikke lykkedes dèr, hvor man helst vilde anstille dem, nemlig ude paa Marken, og det selv om Ringstorken f. Eks. gik tæt bag en Slaamaskine; baade Fuglen og Iagttageren maatte være i Ro.

Imidlertid havde jeg efterhaanden lagt Mærke til, at der, saa længe Storkeungerne er smaa, altid er en af Forældrene hos dem, hvad enten nu den vagthavende Stork ligger paa dem, naar det er daarligt Vejr, eller staar ved Siden af dem. Jeg vidste altsaa, naar det var bedst at prøve paa Aflæsningen af Ringen. Og jeg anskaffede derefter en god, lille, dobbeltløbet Prismekikkert; med den læste jeg Tal, der var 2 mm høje, i 4½ Meters Afstand. Nu kunde denne Kikkert altsaa sendes til den, der i god Tid meldte sig som Ejer af en Ringstork; naar

han havde nogen Tid til sin Raadighed, kunde han lade Stigen staa stillet op ad Taget Døgn efter Døgn, gaa op til Tagryggen en Gang eller to om Dagen og sætte sig dèr, i Begyndelsen langt fra Reden, efterhaanden nærmere og nærmere ved den. Iagttageren vilde da i Løbet af nogle Dage vænne Storken saaledes til Synet af sig, at den var klar over, at han ikke vilde gøre den Fortræd, og saa kunde et Forsøg med Kikkerten anstilles. Selvfølgelig kan hele Indskriften ikke overses paa een Gang; den maa, som tidligere omtalt, læses i alt Fald i tre Stykker: fra den ene Side, fra den anden og midt fra.

I 1918 lykkedes det nu at faa een Indskrift læst (se S. 138), og i 1919 blev endog to Ringe tydet.

Den af de to Storke, som der skal tales om her, var meldt allerede i Juni 1917, fra Aarslev Skole pr. Randers, af Hr. Ingvard Svane, der den Gang var Vikar for Læreren. Det blev, ifølge Hr. Svanes Brev, meddelt baade af Skolebørn og af Naboer, at der havde været en Ringstork paa Skolen siden 1915, men at det var den samme, som nu var der, turde Hr. Svane naturligvis ikke paastaa. Og det Aar blev det ikke til noget med at faa Indskriften læst.

Men i Midten af Juni 1919 skrev Hr. H. Halvgaard, der nu var Lærer ved Skolen, at hans ene Stork bar Ring om Foden, og at han gerne vilde prøve paa at læse, hvad der stod paa den. Og ved at følge min Anvisning fik Hr. Halvgaard virkelig Held til det, efter at han var blevet saa gode Venner med sin Stork, at han kunde komme den endog to Meter nær, uden at den fløj. Det viste sig da, at ogsaa denne Stork trolig var vendt tilbage til sin Hjemstavn. Den bar nemlig Løbenummeret 705 og var derefter mærket som Redeunge 14. Juli 1911, 10 km S.S.V. for Randers, i Vissing, hos Gaardejer H. P. Christiansen, af Stud. med. Ejn. Rossen. Aarslev pr. Randers, hvor den mulig havde boet siden Aar 1915, da den var 4 Aar gammel, ligger 9 km Ø.N.Ø. for Fødebyen.

STORKEN I RIBE.

Den anden af de to Storke, der afsløredes i 1919, blev meldt af Stud. theol. Halfdan Lange, Ribe. Han havde først lagt Mærke til, at der var en Ringstork i hans By, og derpaa fandt

han efter en Del Søgen, hvor den hørte til. Den boede paa en høj, enlig staaende Skorsten i Gaarden til Klubbens Hotel i Sønderportsgade, og dens Ring var meget vanskelig at faa tydet, fordi man ikke kunde komme op i Nærheden af Reden. Hr. Lange havde laant en langtrækkende Kikkert paa Katedralskolen, og med den læste han fra sin Udkigsplads, et Gavlvindue i Nabobygningen, nogle af Tallene i Storkens Løbenummer, en Gang da Fuglen var kommet saa langt ud paa Redekanten, at Grenene ikke dækkede Ringen. Men snart blev Ungerne saa store, at Ringstorken ikke blev staaende hos dem efter at have fodret, og Hr. Lange fik ingen Ting ud af sine tre, fire Forsøg om Dagen, skønt han havde Spejdere ude, der meldte ham, naar der var Haab om at faa noget at se. Til sidst var han ved at opgive det hele. Men saa opdagedes det, at Storken, efter at have fodret, næsten altid fløj over til en bestemt Skorsten i Nabogaarden, og nu lykkedes det endelig for Hr. Lange ved Hjælp af den gode Kikkert og ved snart at krybe op paa et Halvtag i Hotelgaarden, snart at stille sig i Haven til Nabogaarden, at faa læst alle Tal sikkert. Men da var det ogsaa seks Uger siden, at Forsøget blev begyndt.

Det kunde nu afgøres, at ogsaa denne Stork var fløjet hjem til sin Fødeegn. Den havde nemlig Nr. 1313 og var i Følge min Mærkebog ringet som Redeunge 15. Juli 1915, i Obekjær, hos Gaardejer Andr. Vind, af Hr. Lange selv. Den havde altsaa valgt en Yngleplads 7 km V.S.V. for sin Fødeby og var nu 4 Aar gl.

STORKEN PAA SKJÆRUM MØLLE PR. VEMB.

Der skal nu berettes om en fjerde Ringstork, hvis Historie imidlertid i een væsentlig Henseende adskiller sig fra deres, som nu er omtalt. I Foraaret 1918 meddelte Hr. Laurids L. Villemoes, Forpagter af Skjærum Mølle og Vosborg Teglværk, at den ene af Gaardens Storke bar Ring. Han skriver videre:

»Paa vor Nabogaard Nørre Vosborg var der i Fjor en »Enkestork«, som ogsaa havde en Ring. Denne Stork er ikke dèr i Aar, og muligt er det den, som i Aar, efter at have holdt Bryllup, nu har nedsat sig hos mig.«

Jeg gav Hr. Villemoes de nødvendige Anvisninger til Storkering-Læsning, men i længere Tid lod det ikke til at ville gaa med Arbejdet. Storkereden var for det første anbragt paa et

højt Tegltag, som det var vanskeligt at komme op paa, og for det andet oven i Købet bygget paa en Pæl; Folkene paa Gaarden ansaa da ogsaa Opgaven for »omtrent umulig«. Men Hr. Villemoes var personlig meget interesseret i at faa Ringen efterset og skyede ingen Ulejlighed for at faa det gjort. Han lod lave en »Rytter«, et Stillads til at lægge Kikkerten paa, anbragte det over Tagryggen og sad nu sammen med en Hjælper deroppe i flere Timer. Og endelig lykkedes det ham at faa læst først den ene Side af Ringen og senere den anden. Det viste sig saa, at Ringen ikke var en af mine; der stod nemlig:

Vogelwarte Rossitten 5864 Germania.

Rossitten er jo beliggende paa den kuriske Nehrung i det gamle Øst-Preussen; her var før Krigen et ideelt Sted til at iagttage Fugletræk (for Tiden er Iagttagelserne meget forstyrrede, om ikke helt gaaet i Staa paa Grund af militære Foranstaltninger), og her begyndte Dr. Thienemann fire Aar efter mig at mærke Trækfugle, hovedsagelig Krager, som Fiskerne fangede til ham i store Slaggarn, der var lagt mellem Klitterne. Senere udvidede Dr. Thienemann Forsøget til at omfatte Redeunger af mange forskellige Fugle; han arbejdede med stor Ihærdighed og fik Folk i hele Tyskland, ja endog uden for Tysklands Grænser, til interesserede Medarbejdere, og det var efterhaanden Tusinder af Ringe med Rossittens Stempel, der hvert Aar kunde udsendes til dem.

Fra Dr. Thienemann, der nu er Professor i Königsberg, men saa hyppig, han kan, besøger sit gamle Hjertebarn »Vogelwarte Rossitten« med det ensomt liggende, til Iagttagelser over Fugletræk særlig indrettede »Ulmenhorst«, fik jeg, trods bragende Granater og lumske Skyttegrave, den Meddelelse, at Ringen i sin Tid var sendt til »Biologische Anstalt, Helgoland«. Jeg skrev da til Anstalten, der under Krigen havde søgt Ly i Oldenburg, og kunde nogen Tid efter meddele Hr. Villemoes, at hans Stork var en Slesviger, idet den var mærket som lille Redeunge 23. Juni 1911 i Tønder hos Apotheker Tychsen, af Dr. Weigold.

Skjærum Mølle ligger godt 155 km N. N. V. for Tønder. Storken er altsaa, i Modsætning til de tre tidligere nævnte, ikke vendt tilbage til sin gamle Egn, men er hvert Foraar, naar den kom hjem fra sin store Udenlandsrejse, fløjet forbi sin Fødeby og er draget længere Nord paa. Eller man kunde jo ogsaa sige: den har opteret for Danmark, længe før der blev Tale om, at

vi skulde have noget af Sønderjylland tilbage. Og nu var den imens blevet 7 Aar gammel.

I 1919 var den største (altsaa Hannen) af de to Storke paa Skjærum Mølle igen en Ringstork. Ringen var ganske vist nu gledet ned til Tæerne, medens den i 1918 sad skubbet op under Hælen, men Hr. Villemoes fik alligevel, efter en Del Anstrengelser, Held til at se Indskriften efter, saa det kunde godtgøres, hvad han jo nok havde formodet, at det var den samme Stork som forrige Aar.

I 1920 havde Skjærum Mølles Hanstork — til Hr. Villemoes's Beklagelse — ingen Ring paa. Storkeparret indrettede sig imidlertid som sædvanlig og skiftedes til at ruge deres Æg. Men Kristi Himmelfartsdag (13. Maj) skete der noget mærkeligt. Hr. Villemoes skriver derom 18. Maj 1920:

»Jeg stod tilfældig og kikkede op paa Storkene, som begge »var paa Reden. Da ser jeg pludselig en tredie Stork komme »flyvende. Den fløj rundt om Reden et Par Gange, men styrtede »sig derefter med stor Kraft ned paa Storkene i Reden, jog sit »Næb ind i Halsen paa en af dem og det grundigt, nemlig ind »et Sted og ud længere nede paa Halsen. Den, der blev spiddet, »blev bistaaet af sin Mage; Slaget blev vildere og vildere — Reden »saa frygtelig mishandlet ud. Den angribende havde stadig sit »Næb indfiltret i den anden; — de sansede intet, styrtede først »ned paa Taget og saa videre, ned i Gaarden .... Her saa jeg »det, jeg anede, at Angriberen havde Ring paa. Naa, de blev »skilte og den her residerende Stork kom paa Reden, medens »Ringstorken fløj sig en Tur, for dog efter 10 Minutters Forløb »at komme igen. Denne Gang fik den sin Modstander smidt ud »og tog selv Plads paa Reden, og mærkeligt nok saa det ud, »som om den nu fik Hjælp af den andens Mage! De følgende »Dage saa jeg den udsmidte Stork komme nogle Gange og stille »sig paa Laden, men den vovede sig ikke til Angreb og er nu »ikke set de sidste Dage, hvorimod den med Ringen er her til »Stadighed og nu ruger sammen med den andens Mage; — den »har saaledes overtaget baade »Konen«, Æggene og Reden«.

Det viste sig, at Ringstorken var den gamle Sønderjyde, 5864, der saaledes 3 Aar i Træk kom tilbage til samme Rede. Den hjalp nu med at fodre sin Medbejlers Unger; tre blev der, og de var omtrent flyvefærdige 18. Juli 1920, da de blev mærket.

Det er, saa vidt jeg ved, første Gang, det er bevist, at en

Stork vender tilbage til sin gamle Rede. Man har jo tidligere nok formodet det — og jeg tvivler da for Resten heller ikke om, at Storken har Lyst til at gøre det og ogsaa ofte faar gjort det, men hvad man har anført som Bevis: at Storken i Aar bærer sig lige saadan ad som Storken i Fjor, at den sætter sig paa de samme Steder o. s. v., er ikke nok. Fugle af samme Art kan ligne hinanden overordentlig meget, ogsaa i deres Væsen; det er ikke altid, at der er saa megen individuel Forskel, at det er kendeligt for et Menneskeøje. Bl. a. kan de samme Siddesteder tiltale dem. Jeg har saaledes oftere lagt Mærke til Stære lige uden for mit Vindue; hvis man ikke vidste det bedre, fordi Hannen fra i Fjor (der var mærket) var død, skulde man absolut tro, at det er den, der nu er ved Kassen og sætter sig paa samme Maade paa de Steder, som ogsaa Ringstæren holdt af. Kun hvis Storken har været kendelig, f. Eks. ved en Legemsfejl, kan der bevises noget. Der er saaledes fortalt mig om en Stork, som kunde kendes paa, at den havde en Knude paa det ene Ben, og som i 40 Aar vendte tilbage til den samme Rede. Selv om Antallet af Aar er blevet forøget af Erindringen, saa er Fuglen sikkert mange Aargange igennem kommet hjem til samme Sted. I ældre Tider, da der ikke var saa mange Bøsser, og navnlig ikke saa mange, der skød løs med dem, var det ogsaa nemmere for Storkene at slippe hen til Vinterkvarteret og bort fra det igen, end det er nu.

NOGLE RESULTATER AF STORKEMÆRKNINGEN.

1. TIDSPUNKTET FOR AFREJSEN FRA DANMARK.

I den første Trediedel af August Maaned begynder de unge Storke i Almindelighed at forsvinde herfra[1]; ofte ses de gamle Storke tilbringe et Par Nætter i Nærheden af Reden (f. Eks. paa en Skorsten) efter den Tid, da de unge sidst har vist sig der. Den rappeste af Ringstorkene er **11**, der allerede 8. August var naaet midt ned i Europa. Det er de tidligst udviklede Kuld, der først rejser; senere følger de, der er kommet frem af sildigere lagte Æg. Endog saa langt fremme i Tiden som 21. Sept. var **12** ikke kommet igennem Østerrig; maaske har den imidlertid været nødt til at blive tilbage, fordi den var saaret. Den

[1] Det kan hænde, at en enkelt (der maaske er svagelig), bliver tilbage og tilbringer Vinteren i det fri; men det er sjældent.

næstmest forsinkede Ringstork, **13,** er i alt Fald 8. Sept. naaet ind i Ungarn.

2. TRÆKRETNING BORT FRA DANMARK.

Mulig fører Storkevejen fra Nørrejylland mod Syd, helt ned gennem Halvøen (**1, 2** (slgn. **46,** der maaske var paa Vej hjemefter)), men derefter drejer Storkene af mod Øst eller S. Ø. Adskillige naar Oder og følger den og dens Biflod Olsa ned til Beskiderne (i Vest-Karpaterne). De skal ikke særdeles højt til Vejrs for at komme over disse Bjerge — de højeste Tinder hæver sig til c. 1700 m over Havfladen; men for øvrigt er der flere Passer, hvor det ikke er nødvendigt at stige nær saa højt til Vejrs, saaledes Jablunkapasset (600 m). Ankomne til Ungarn fortsætter Storkene i sydøstlig Retning og naar omsider ned i det sydøstlige Transsilvanien til »Porta ciconiarum«, som Herman kaldte Stedet[1]; dèr indbyder flere Passer til Gennemfart (saaledes Törzburger Pas (1240 m)), ja Aluta og andre Floder glider endog i snævre Dale tværs gennem de transsilvanske Alper, saa Storkene nemt kan komme frem.

I Rumænien og det øvrige af Balkanhalvøen er endnu ikke faldet nogen dansk Ringstork, men Storkevejen gaar uden Tvivl fra Transsilvanien ad Marmara Havet til[2].

Den første, der har paavist denne Storkenes sydøstlige Trækrute, er Frk. Maria Pauli, Datter af Præsten i Weseram, Westhavelland, Brandenburg. Men det var for øvrigt ikke i Videnskabens Tjeneste, hun udførte denne Daad; i ungdommelig romantisk Begejstring bandt hun, i Følge sin Meddelelse til mig, ved Hjælp af et rosafarvet Baand — den unge Dame var den Gang 19 Aar — et Brev om den ene Overarm af en »Mester Langben«, som var dumpet ned paa Gaardspladsen, og som hun derpaa havde taget sig af; nogen Tid derefter blev den saa skudt ved Keresztény-Sziget (Grossau) i Nærheden af Nagy-Szében (Hermannstadt)[3].

[1] Aqvila 1909, Tab. D.

[2] Og til Billedet af Bosporus hører i Følge Fritz Braun, Foraar som Efteraar, kredsende Storke, højt til Vejrs, paa Vej over Strædet. Se Programmet fra det kgl. Gymnasium i Graudenz 1909: Tiergeographische Fragen S. 15, bl. a. citeret af Thienemann i »Der Zug des weissen Storches« (Zool. Jahrb., Supplement XII, 1910, S. 670).

[3] Se Ornithol. Monatsberichte 1902 S. 159 og D. O. F.s Tidsskr. I, S. 147. Det er altsaa ikke rigtigt, naar Herman i »Aqvila« 1909 p. XXXIV og

Men den første ringmærkede Stork, som bevislig er fløjet mod S. Ø., er en af mine, nemlig denne Afhandlings **8** (Aar 1903), saa følger **6** samt **11** og derefter Thienemanns[1] (fra 1907) og Schenks[2] (fra 1908). Men efterhaanden er det ikke faa danske, tyske og ungarske Storke, der vides at være kommet ned til Lilleasien og at have fløjet — sandsynligvis gennem Syriens Kystland — ned til Afrika. Her har de fulgt den østre Side af Fastlandet, er fløjet over Ækvator, gennem Lande, hvor Solen med mægtig Varme har skinnet lodret ned paa Jorden, og har fortsat, saa langt de har kunnet komme: helt ned til den sydlige Ende af det vældige Afrika. Det er en ordentlig Rejse! C. 12000 km er der ad Storkevejen fra Viborg til Alexandria i Kaplandet. En smuk Flyveydelse! Mange af Fuglene har jo ikke set Dagens Lys mere end i et halvt Aars Tid. Og ganske retliniet har Flugten sikkert ikke været.

Det er mærkværdigt, at Storkene flyver saa langt bort. De kunde jo paa store Strækninger Nord for Æqvator finde tilstrækkelig gode Livsbetingelser.

Storkene fra det sydlige Tyskland, Vest for Weser, angives at rejse, ikke mod S. Øst, men mod S. Vest[3] til Afrika. Maaske er **35** tilfældig kommet i Lag med nogle af disse Rejsende og derfor fløjet ned til Algier.

3. REJSENS HASTIGHED.

Hvor hurtigt Storkene kommer frem, er det vanskeligt at faa noget at vide om, da Folk desværre kun sjældent skriver op, naar deres Storke rejser. Stork **6** menes at have været 2 Døgn om at naa c. 500 km bort fra sin Fødeby; det giver en Rejsehastighed af c. 250 km i Døgnet. Det er ikke meget for en kraftig flyvende Fugl — et Menneske kommer meget hurtigere frem ved Hjælp af en Flyvemaskine; men det maa erindres, at

---

XXXVI kalder dette Sendebud en »Thienemann-Stork«. Den blev mærket i Aaret 1902, medens Rossitten-Forsøgene med Storke først begyndte fire Aar senere, i 1906.

[1] Thienemann: VII. Jahresbericht (1907) der Vogelwarte Rossitten i Journal für Ornithologie 1908, S. 465.

[2] Aqvila 1909, S. XXXVI.

[3] Reichenow udtaler det som en Formodning i et Brev til Herman (Aqvila 1909, S. XXXV). Thienemann giver i X. Jahresbericht (1910) der Vogelwarte Rossitten (Journ. für Ornithologie, April 1912, S. 143) Meddelelse om den første Ringstork, der er fløjet den Vej. Se ogsaa f. Eks. Eckardt: Zum Zug des Storches (Ornith. Monatsberichte 1920, p. 13).

Storken er et langsomt levende Væsen: mulig kredser den sig store Strækninger frem og tilbagelægger derved en meget længere Vej, end om den var fløjet lige paa, og dernæst skal den ikke have saa lidt Tid til at finde tilstrækkelig Føde og navnlig til at staa i Fred og Ro og fordøje den. Til dette Arbejde gaar der sikkert adskillige Timer hver Dag.

Dersom **16** har været 5 Døgn om at flyve 1600 km, har den tilbagelagt noget over 300 km pr. Døgn, altsaa en 50 km mere end **6**.

Hvis Storkene saaledes flyver c. 300 km fremad om Dagen, maa de være c. 40 Dage om at rejse de 12000 km fra Afrikas Sydende tilbage til Danmark; de, der kommer hertil i Begyndelsen af April, maa altsaa forlade Hottentotternes Land sidst i Februar.

4. STORKENES LIV I SYDAFRIKA.

Hvordan vor langbenede Ven faar Tiden til at gaa nede i Sydafrika, naar alt er Vinter her og Is, faar man et Begreb om ved at sammenligne, hvad der foran er meddelt om de enkelte Storke dernede fra, med de følgende to Skildringer. For at skaffe disse til Veje har jeg sendt Spørgeark med ganske bestemt formulerede Spørgsmaal til Afrika; saadant viser sig altid nyttigt, da man ofte ellers ikke faar det at vide, som man gerne vilde have Besked om. De to Besvarelser dækker i flere Henseender hinanden, men jeg aftrykker dog et Uddrag af dem begge to, da de jævnlig udmaler Forholdene paa lidt forskellig Maade. Paa eet Punkt, og det for Resten et meget væsentligt, nemlig i Spørgsmaalet om, naar Storkene bryder op fra Sydafrika, giver de forskellig Besked; men det er overhovedet vanskeligt for Tiden at skaffe noget paalideligt at vide om saadanne Ting.

Sammenlignes f. Eks. hvad der i Anledning af mine Ringstorke er meldt mig om den Tid, Storkene opholder sig i forskellige Egne af Sydafrika, ser Resultatet saaledes ud:

Syd Rhodesia, (N. N. Ø. for 17° 48′ s. Br.)	Fra	Dec.	til	Marts **(20)**
- — (S. Ø. - - - —)	-	Nov., Dec.	-	ind i Marts **(33)**
Sydostligste Transvaal (27° 20′ s. Br.)...	-	Nov., Dec.	-	Jan. Febr. (Kolbé).
Nordl. Natal (28° 10′ s. Br.)...........	-	Okt., Nov.	-	Slutn. af April (Bary)
Oranje Fristat (28° 55′ s. Br.)..........	-	Dec.	-	Maj **(26)**
Basutoland (29° 18′ s. Br.)	-	Nov.	-	Maj **(27)**

At disse Opgivelser afviger en Del fra hinanden, skyldes vel nok utilstrækkelig Iagttagelse. Haagner (se **23**) meddeler, at Storken er set i det sydlige Transvaal fra sidst i September til sidst i Marts.

Lensgreve Frijs har været saa venlig at meddele mig, at han 24. Marts 1920 saa c. 50 hvide Storke i Østafrika, ved Naiwasha-Søen (c. 80 km Syd for Ækvator og c. 250 km Øst for Victoria-Sø), et Par Tusinde Meter over Havet; »de trak næsten uden Svingninger fra Syd i Nord«.

Meddeleren laa fra 1. Marts til 9. April 1920 i Lejr c. 50 km Syd for Naiwasha-Sø, ligeledes i et Par Tusind Meters Højde. »Jeg saa daglig henved 20 hvide og 4 sorte Storke tæt ved Lejren«, skriver Lensgreven, »det var sikkert de samme Fugle, jeg saa hver Dag; der var intet Tegn til, at Fuglene var i Færd med at trække«.

Kort efter at være brudt op fra Lejren talte Lensgreven 9. April 1920 »paa en Eng 116 hvide Storke foruden adskillige spredte Fugle. Farmere, med hvem jeg talte, sagde mig, at dette gjentog sig hvert Aar, og at Storkene i Almindelighed blev der til henimod 1. Maj. Om de derefter trak Syd eller Nord paa, vidste de ikke«.

Før jeg nu gaar over til at meddele Indholdet af de bebudede to Breve, skal jeg ganske kort minde om, at Storken faar Navneforandring i Sydafrika. De indfødte har jo deres, i vore Øren besynderligt lydende Betegnelser (hvoraf en er nævnt under **33**) for den. Og Menigmand af europæisk Afstamning kalder den, som tidligere omtalt, i Almindelighed »sprinkhaanvogel« eller »locust bird« (**26, 20, 30**), nøjagtigere: den »store« Græshoppefugl. Der er nemlig ogsaa i alt Fald een »lille« Græshoppefugl, *Glareola Nordmanni*, (der fanger Græshopperne i Flugten)[1].

Kolbés Beretning, fra det sydlige Transvaal. Nogen Tid efter, at jeg havde været i Forbindelse med Hr. Klaassen i Anledning af Stork Nr. 462 (**32**), fik jeg Brev fra en ung Mand, Hr. Kolbé, der den Gang opholdt sig paa et Seminarium i Pretoria, Hovedstaden i Transvaal. Han havde erhvervet Ringen og vilde nu gerne vide lidt om, hvorledes »these migrating

[1] L. Pittet: Heuschrecken und Störche in Süd-Afrika (Ornith. Beobachter 1912).

stalks« lever i Danmark; jeg antager, at han virkelig mente, vi kalder Fuglene saaledes (»stalk« kan jo udtales omtrent som »stork« og angive Langebens gravitetiske Spanken). Til Gengæld tilbød han at meddele noget om deres Liv i Sydafrika, og omsider modtog jeg da ogsaa de nedenstaaende Oplysninger fra ham.

Storkene ankommer til det sydøstligste Transvaal, Egnene omkring Wakkerstroom (27° 20′ s. Br. og 30° 12′ ø. L. (Gr.), hvor Landet er hævet mere end 1500 m over Havets Overflade) i Slutningen af November og Begyndelsen af December Maaned. De kommer gerne om Morgenen, Kl. 8 à 9, i store Flokke, højt til Vejrs, og sænker sig efterhaanden ned i Skruelinier. Jævnlig kommer der flere Flokke i Løbet af Dagen eller i flere Dage efter hinanden. Og derefter ser man saa de store Fugle spredt i Engene og ellers rundt omkring, spankulerende i Græsset og søgende efter Føde, snart her, snart der.

Folk kan i Almindelighed komme dem en 100 Meter nær, men rider eller kører man, kan man nærme sig dem indtil c. 30 Meter, før de flyver[1]. De er strengt fredede; hænder det alligevel, at en og anden ung Mand tankeløst skyder paa dem, og man kan faa ham nappet, maa han op med en svær Bøde, endogsaa indtil £ 50 (c. 900 Kr.). Naturligvis hænder det alligevel nu og da, at en Kafferdreng morer sig med at slaa dem ned med Sten eller Trækøller (»Knobkerries«)[2]. — Storkene flyver ikke ind til Husene, som ligger vidt spredt i Landskabet; Meddeleren har aldrig set en Stork sidde paa et Hus eller hørt noget om, at nogen skulde have gjort det. De fleste Huse omkring paa Landet er tækket med »corrugated iron« (»Bølgeblik«); meget sjeldent ser man nu et Straatag. Inde i Byerne er Tagene belagt med Tegl eller med Bølgeblik, men der kommer Storkene naturligvis heller ikke.

Ude paa Græsfladerne fanger Storkene især Græshopper, baade dem, der kan flyve, og unge Dyr, som endnu ikke har faaet Vinger. Der, hvor disse Græshoppelarver er kommet frem af Jorden, holder Storkene til og piller i sig af Hjertens Lyst. Man kan ogsaa se dem gaa løs paa Græshoppeflokkene, naar

---

[1] Mod Markarbejdere viser de sig endnu mere tillidsfulde (**33**).

[2] I Dreyer's »Naturfolkenes Liv« (»Frem« 1898) er der S. 229 et (lavet) Billede af en Dreng, der kaster en saadan »Kiri« efter en flyvende Fugl.

disse sidder stille om Natten[1]. I øvrigt gøres der Jagt paa Biller, Frøer, Mus og hvad andre Smaadyr, der findes ude paa »the Veld«. Navnlig der, hvor Storkene opholder sig, mens de sover, finder man saa Gylp efter dem, med Knogler, Smaasten og andre ufordøjelige Ting i; men saadanne Gylpklumper er i øvrigt ikke særdeles almindelige. Husdyr eller andre større Dyr, som Storkene træffer omkring paa Græsfladerne, slutter de sig ikke til; de synes at udgøre et »Folk«[2] for sig selv, som mest holder af at være i Flok med andre af samme Slags. Ved Solnedgang flyver de til deres Nattekvarterer, Klipper eller Skrænterne langs med en Flod, en stenet Høj el. lign.; Meddeleren har ogsaa set dem samles i en lavvandet »Pan«, d. v. s. en lille Søstrækning, hvor det omliggende Land er meget fladt. Derimod sætter de sig aldrig f. Eks. paa andre store Fugles Reder.

Henimod Slutningen af Januar og i de første Dage af Februar bryder Storkene op fra det sydlige Transvaal. Det begynder med, at de en Morgen, naar de har forladt deres Hvilepladser, ikke som sædvanlig spreder sig over Landskabet, men holder sig tæt sammen, mens de søger Æde. De slaar med Vingerne og jager uroligt efter hinanden. Saa flyver de i store Skruelinier op, og naar de er kommet højt til Vejrs, bliver de ved med at flyve om i mægtige Kredse. En af Fuglene styrer saa som en Pil Nord paa, og alle de andre følger efter. Og siden ses de ikke mere.

Det kan hænde, at nogle Stykker bliver tilbage, naar Kammeraterne drager bort, men det er sandsynligvis syge Individer[3]. De kan saa ses at gaa omkring paa Engene hele den sydafrikanske Vinter igennem; de flyver ganske vist op, hvis man kommer dem for nær, men Vingerne hænger, og Fjerene strutter, naar de staar stille, og man kan, af hele deres Maade at bevæge sig paa, se, at de ikke er rigtig ved det. De har ikke noget bestemt Nattekvarter, men sover der, hvor Natten falder over dem. I Juni 1911 saa Hr. Kolbé to saadanne Efternølere nær ved Wakkerstroom og een i Nærheden af Ermelo[4].

Da Transvaal har Fastlandsklima, især den vestlige Del af Landet, kan Temperaturen gaa ret langt ned paa denne Tid af Aaret, navnlig naturligvis om Natten; da fryser det næsten altid

---

[1] Slgn. 27. [2] Udtrykket har jeg laant fra Carl Ewalds Eventyr.

[3] Altsaa ikke Storke, der frivilligt opgiver deres Europarejse. (Slgn. 23).

[4] Slgn. 27, 32 og 33.

noget. Sne kender man ikke meget til; Nedbøren falder navnlig i den sydafrikanske Sommertid. I den sydækvatoriale Vinter 1911 kunde Termometret i Pretoria vise en Kuldegrad for den koldeste Nattetime af indtil ÷ 5° C.[1], medens Temperaturen om Dagen løb op til + 15° C. — Landet ligger jo henved et Par Tusinde m over Havoverfladen. Og i Transvaals Vintermaaneder blæser det haardt fra Vest; ofte er det ligefrem Storm, kold og tør, saa Storkene maa være ret haardføre for at holde det ud.

I Syd-Afrikas Sommer 1911 var den laveste Varmegrad om Natten + 23° C., medens Termometret om Dagen løb op til over + 40° C.

Storkene yngler ikke i Transvaal[2] og bygger heller ikke Rede til at sidde paa. Stort Sønden for 32° s. Br. er det ikke almindeligt at se dem[3]; dog kan man træffe dem ogsaa her, endog i store Flokke, men i Reglen ikke mange Dage ad Gangen.

De Barys Beretning fra det nordlige Natal. De følgende Meddelelser stammer fra Hr. de Bary, den samme, som sendte mig Efterretning om Stork Nr. 710 (**31**). Allerede saa langt tilbage som i 1863 drog han ud til Sydafrika, saa han er jo en gammel, veltjent Landmand, hvis Ord har nogen Vægt.

Han skriver, at der for 50 Aar siden var flere Storke i Natal, end der er nu. Man kan ikke aldeles bestemt sige, naar Storkene ankommer til Landet; det beror paa Fugtighedsforholdene i Atmosfæren. Saa længe det er Tørke, viser de sig ikke; først efter rigelig Regn kommer de, saadan omtrent ved Slutningen af Oktober eller i Begyndelsen af November. De kommer ikke i Flokke, som i andre Dele af Afrika, og flyver heller ikke ret højt. Kun to Gange har Hr. de Bary set Storke svæve meget højt til Vejrs; det ene Tilfælde ligger saa langt tilbage i Tiden, at Hr. de Bary ikke erindrer de nærmere Omstændigheder længere; den anden Gang var, kort inden han fandt 710 i April 1912; da opdagede han nogle Stykker meget højt oppe over sig, saa højt, at det var lige netop, han kunde se dem. Det almindeligste er, at man ser Storkene gaa i Græsset, to eller tre sam-

---

[1] Og det kan blive koldere endnu (se **27**).

[2] Bekræftes under **23** og **32**. Meddelere fra S. Rhodesia, Nord for Transvaal, og fra Oranje Fristat, Syd derfor, kender heller ikke noget dertil (**20** og **26**. Slgn. ogsaa **24** samt **28** og S. 149).

[3] Der er faldet en dansk Ringstork paa 33° 34′ s. Br. (**29**) og en anden paa 33° 39′ s. Br. (**30**).

men, og hvert saadant lille Selskab synes at have sit bestemte Jagtdistrikt. Og saaledes træffer man dem ogsaa henimod den sydafrikanske Vinter. Hr. de Bary saa det f. Eks. smukt en Gang, kort før han fandt 710, da han kørte en længere Strækning paa Jernbanen i det nordlige Natal. Her var der ingen Hække, og Landet var ganske aabent, saa man kunde se vidt omkring fra Kupévinduet. Og med et Mellemrum af en 3—4 km gik Storkene her parvis eller tre Stykker sammen og søgte Føde.

Storkene er nærmest sky i Natal; nærmere end 100 m kommer man dem ikke. Og særlig er de forsigtige, naar der er skudt efter dem. Ganske vist freder Landets Lov dem som ivrige Græshoppeædere, men det kan alligevel hænde, at naar en Mand gaar med sin Riffel, og han saa ser en Stork staaende et Stykke borte, at han da skyder efter den, fordi den tegner sig som et godt Maal. Og saa lidet interesserer Folk dernede sig for Fugle, at det i Reglen ikke falder Manden ind at gaa hen og tage sit Bytte op; det skulde da kun være for at se, hvor han har faaet sat Projektilet. — Storkene kommer ikke ind til Husene, der ofte er tækkede med »corrugated iron« (»Bølgeblik«). Ikke en Gang i ældre Tider, da Farmene havde Straatag, fløj Fuglene derhen og satte sig.

Derimod gaar de, som sagt, om Dagen omkring i Græsset paa »the Veld« og fanger Græshopper og Biller, uden særlig at slaa sig sammen med de Husdyr, som de træffer derude. Om Aftenen, naar Solen gaar ned, flyver de hen og sidder paa de nærmeste Klipper; en Gang er det blevet sagt Hr. de Bary, at nogle Stykker om Natten tog Plads i Toppen af et stort Palmetræ, der stod mellem Klipperne[1].

Ved Slutningen af April bryder Storkene op fra Natal og forsvinder saa godt som alle paa en Gang; enkelte, der sandsynligvis er syge eller for gamle til at turde paatage sig den lange Rejses Besværligheder, bliver tilbage. Hr. de Bary har selv en Gang ved sydafrikansk Vintertid set saadan en Efternøler, der gik i Kulden og saa ret elendig ud, — mulig var den saaret. Og han kender et andet Tilfælde, hvor en Stork blev tilbage i Nordnatal endogsaa to sydafrikanske Vintre i Træk, fordi den — som det antoges: paa Grund af Alder — ikke var i Stand til at følge

[1] Om Storke, sovende i Træer under deres Ophold i Afrika se **20** og **24**. Ogsaa i Europa overnatter Storke i Træer (**5**, **6**, **41**, **47**). De bygger endog Rede i dem (**49** (Kurland) og **35** (Algier)).

med Kammeraterne.[1] Men naar disse kom tilbage om Sommeren, sluttede den sig til dem igen.

Storkene yngler ikke i Natal[2], og naar de omkommer dernede, er Hovedgrundene Haglvejr og Bøsseskud.

5. HJEMREJSE FRA AFRIKA.

Storkene drager vel nok hjem ad den samme Vej, som de brugte paa Udrejsen, altsaa gennem de østlige Lande i Afrika, Syriens Kystland (36) og Lilleasien[3], over et af de smalle Stræder til Europa og saa videre mod Nordvest. En af mine gamle Elever, Hr. A. Rendtorff, bosiddende i Nærheden af London, men ofte ude at rejse paa det europæiske Fastland, meddelte mig i alt Fald for en halv Snes Aar siden, at han den 27. Marts 1910 saa en stor Mængde, ligefrem Tusinder, af Storke i Maritsadalen mellem Philippopel og Adrianopel. »Enkelte Flokke (25—50 i hver) saa jeg flyve op mod Karadza Dagh[5], men de fleste var øjensynlig paa Jagt efter Frøer,« skriver han. Det har sikkert været Storke, der vendte hjem til Europa efter deres aarlige Ophold i Afrika.

---

[1] Slgn. S. 146.

[2] Slgn. Anm. 2 S. 147.

[3] Biskop A. S. Poulsen har gjort mig opmærksom paa det nedenunder citerede Sted i 2. Oplag af den tyske Professor Deissmanns smukke Bog »Paulus«, der er udkommet i Stockholm 1918. Deissmann vandrede i Marts 1909 nede i Cilicien paa de samme Steder, hvor Paulus havde gaaet; han taler om den kvælende Hede ude paa Sletten, som »sedan årtusender har samlat lidelser i sinnene, vilka, när gnistan kommer, urladda sig i eld och brand, i hot och mordlust«, og fortsætter saa:

»Då rördes våra tanker på ett särskilt sätt genom ett sällsamt skådespel på den vida slätten. Från havet kommo flygande högt uppe i luften i oerhörda skaror de från den afrikanska södern mot norr ilande storkarne från Mindre Asien och Europa. Genom Nildalen och Jordandalen hade de kommit över det syriska Antiokia — —; de hade då flugit över bukten vid Alexandretta[4] och rustade sig nu till flykten över Taurus, somliga skaror provianterande på de vidtsträkta, dimmiga åkrarna, andra ståtligt manövrerande högt uppe i luften, och åter andra redan styrande fram i lugn och säker kurs mot Tauruspassen.«

Om det just er danske Storke, der vælger dette Sted, hvor Deissmann gør opmærksom paa, at Alexander, Korsfarerne og de muhamedanske Hærskarer efterhaanden er gaaet igennem, vides endnu ikke sikkert. Det kunde jo tænkes, at de snarere fulgte Lilleasiens Kyst.

[4] Eller Bugten ved Iskanderun mellem Lilleasien og Syrien.

[5] Altsaa mod N.V.

Op igennem Mellemeuropa er adskillige af mine Ringstorke omkommet i den første Halvdel af Aaret (se **39—48**)[1]. Men mange af de stolte Flyvere naar tilbage til den gamle Egn (se **50—55** og S. 131 flg.).

6. YNGLEPLADS.

Adskillige Storke bygger utvivlsomt Rede i Nærheden af deres Fødested (se S. 131 flg.). Men ikke alle vender tilbage hertil. Det kommer maaske an paa, hvilke Kammerater de slutter sig til paa Rejsen; der maa jo kunne være en og anden af Fuglene, der udøver saa stor Tiltrækning paa en forelsket Stork, at den faar Kæresten til blindt hen at følge sig. En Tønder-Stork har saaledes haft Rede paa Skjærum Mølle pr. Vemb (S. 137), og af jydske Storke menes **39** at have ynglet i Slavonien, **44** i Brandenburg, medens **49** muligvis havde slaaet Bo i Kurland.

7. HVORFOR BLIVER STORKENE SJÆLDNERE?

I 1897 optegnede jeg sytten Storkereder med Unger her i Viborg, medens der i 1919 kun var tre. Og rundt omkring i Landet er Antallet ligeledes gaaet tilbage. Hvorfor? Ja, der er bl. a. angivet den Grund, at mange Enge efterhaanden er tørlagte, saaledes at Storkenes Fangstpladser er blevet færre eller ringere. Denne Antagelse vil imidlertid ved nærmere Eftersyn ikke vise sig at holde Stik. Der blev saaledes i mange Aar ikke udført Udtørringsarbejder omkring Viborg, og Storkenes Tal aftog dog Aar for Aar[2].

Det kan heller ikke være saaledes at forstaa, at Storkene forlader Danmark for at bosætte sig i andre Lande; thi ogsaa fra dem hører man, at der er færre Storke nu end før. Fuglene maa ligefrem omkomme et eller andet Sted. Men hvor?

Man kan se angivet, at de mulig kastes i Vandet af Storme og drukner, naar de flyver over Middelhavet[3]. Men efter Ringmærkningsforsøgene at dømme kan denne Formodning ikke være

---

[1] En Del af de Storke, der naar op til Østersøen, følger Kysten fra Øst til Vest (se Wüstnei u. Clodius: Der weisse Storch S. 13 (Archiv des Vereins der Freunde der Naturgeschichte in Mecklenburg, 1902) og f. Eks. Clodius: Ornith. Bericht über Mecklenburg (ibd. 1907, S. 118)). Naar de er kommet til Holsten, maa det antages, at de danske Storke flyver Nord paa (**46**).

[2] Slgn. Å. Vedel Tåning: Storken i Danmark (D. O. F.s Tidsskrift 1917 S. 71 og S. 75 (Stranges og Saxtorphs Udtalelser)).

[3] Kjærbolling-Collin: Skandinaviens Fugle, S. 467.

rigtig; Storkene kommer slet ikke ud over denne store Havflade. Der maa være en anden Grund til deres Død. Vel! Som meddelt under **22** opfordrede jeg i 1912, ved en Artikel i et Transvaalsk Blad, til Udtalelser om Storkens Liv i Sydafrika. Nogen Tid derefter fik jeg fra Læge Pittet, som i mange Aar havde praktiseret i Transvaal, men nu var bosiddende i Schweiz, tilsendt en Artikel, som han havde skrevet til Svar paa min Opfordring[1]; han fik nemlig stadig tilsendt Aviser fra Middelburg. I sin Opsats meddeler han bl. a., at mange Dyr, Storke sandsynligvis ogsaa, omkommer i Sydafrika ved at æde Græshopper, som Landmændene dernede har oversprøjtet med Arsenik-Sæbevand og derved dræbt. Efter denne Artikels Fremkomst kunde man flere Aar igennem (navnlig i tyske Tidsskrifter) se den Mening hævdet, at en saadan Forgiftning var Hovedaarsag til Storkenes Aftagen. Jeg har imidlertid jævnlig forespurgt i Sydafrika, hvad man vidste om denne Besprøjtning af Græshopper, og faaet det Svar, at det kendte man ikke noget til (se f. Eks. **23, 26, 27** og **33**). Jeg tror derfor ikke paa det.

Storkene er heller ikke særlig efterstræbte til Føde eller anden Brug i Afrika (se **20, 26, 27**), og at de, som man har sagt, skulde være i Færd med at skifte Levevis og blive i Sydafrika i den Tid, det er Vinter der, i Stedet for at trække bort, er vist en ubevislig Hypotese (**23**).

Derimod er det faktisk, at der jævnlig findes døde Storke i Afrika (se **20** og **33**), uden at det bestemt kan angives, hvad de er døde af; to Gange har jeg faaet den Besked, at de rimeligvis er blevet dræbt af et Haglvejr (**31** og **35**).

Men det er for lille et Mandefald til at forklare, at den ene Storkerede efter den anden pludselig et Foraar bliver staaende tom. Nogle har da ment, at Ringmærkningen kunde være Skyld i denne sørgelige Kendsgerning: Folk skulde opdage den skinnende Ring paa Fuglens Fod, faa Lyst til at vide, hvad der stod paa den, og derfor efterstræbe Bæreren. Men herimod maa indvendes for det første, at Storkenes Aftagen var begyndt, inden jeg tog fat paa Ringmærkningen, og for det andet, at Ringen, der slet ikke glinser, men hurtig bliver mat graa, er meget vanskelig at se paa den levende Fugl (**13** og **14**).

Nej, der maa være andre Grunde! Det vides, at en ung Stork

[1] L. Pittet: Heuschrecken und Störche in Süd-Afrika (Ornithologischer Beobachter 1912), oversat i »Frem«s »Vor Jord« 6. Apr. 1913 af I. L. M.

er kommet til at hænge i en Pigtraad, og det kan ske, at en og anden dumper ned i en Skorsten. Af 52 Ringstorke, som jeg har faaet Meddelelse om, er dernæst 1 fanget i en Fælde, 1 har slugt en Geddekrog, 2 menes (som omtalt ovenfor) at være dræbt af Haglvejr, og 5 er omkommet ved at flyve mod elektrisk Højspændingsledning eller Telefontraad. Dette sidste giver ganske vist c. 10 % af de døde Storke, men det er dog ikke nok til at forklare, at deres Tal stadig og ret hurtigt gaar tilbage.

Men af de 52 Storke vides 26 at være skudt (eller anskudt, hvad der jo bliver det samme, da det ikke er med Skyttens gode Vilje, at Fuglen er undsluppet), og af 13, der er fundet døde, er mulig ogsaa nogle omkommet som Følge af Skudsaar. Her synes altsaa at være en Hovedgrund til vore Venners Forsvinden: 26 af 52 er 50 %, og naar saa mange Storke dræbes, vil det nok i Aarenes Løb kunne mærkes; Storkene formerer sig jo ikke særlig kraftigt: en 2—3 Unger er det hyppigst at se i Rederne[1].

Men hvorfor skyder Folk da Storkene? Ja, det angives f. Eks., at man gør det, fordi disse Grovædere gør Fortræd i Karpedamme (se **47**). Det er maaske rigtigt; men hvis Ejeren vilde ofre et stormasket Jerntraadsnæt el. lign. lagt fra Bredden af Dammen et Stykke ud over Vandfladen, mulig til en Stork ikke længer kan bunde, vilde den Skade være afværget, og Karpeejeren, saa vel som Hundreder af andre Mennesker, vilde fremdeles faa Lov til at glæde sig over at se den prægtige Fugl levende. Det siges ogsaa, at Storken tager Fasankyllinger og Harekillinger og derved optræder som Konkurrent til Mennesket, der selv vil have Lov til at dræbe disse Dyr, naar de er udvoksede. Herom har jeg ingen Erfaring. Men det forekommer mig, at en Fasan har saa mange Kyllinger, at det ikke vil mærkes synderligt, om en af dem (eller maaske et Par Stykker) tilfalder Storken. Og hvad Harekillinger angaar, da maa det erindres, at en Stork kun æder, hvad den kan sluge; den sønderdeler ikke sin Mad som f. Eks. en Rovfugl. Hareungerne vil altsaa hurtig blive saa store, at de ikke længer er udsatte for at ædes af Storkene; det kan altsaa i ethvert Tilfælde kun blive en kort Tid, at de er udsat for den Fare. Og almindeligt

[1] Slgn. Vedel Tåning: Storken i Danmark (D. O. F.s Tidsskrift 1917, S. 79), der opgiver noget mere, og Halfdan Lange: Fugleliv i Ribes Omegn S. 58.

kan det i alt Fald ikke være, at Storken tager Harekillinger; jeg har endnu aldrig, skønt jeg dog har set en hel Del Storkegylp igennem, fundet hverken Hareknogler eller Harehaar i dem[1].

Mangen Gang er en Stork blevet skudt, fordi Manden med Bøssen længtes efter at faa »Ild« i den, og han vilde prøve, om han kunde ramme det gode Maal, der tilbød sig, hvad enten Storken kom flyvende (se **10** og **36**), eller den stod stille (**9** og **13**). Mulig bliver den dræbt af Nysgerrighed; Skytten vil se, hvordan saadan en Fugl ser ud, naar man har den i Haanden (**14**). Jagtloven bryder man sig ikke om i saadan et Øjeblik, i Fald man da er alene.

Det opgives (**37**), at Muhamedanere ikke gør Storkene Fortræd, naar disse udholdende Flyvere først er naaet frem til dem, men der bor ogsaa andre Religionsbekendere i muhamedanske Lande, og jeg har læst, hvordan Masser af saadanne unge Mennesker løber om med en Bøsse dèr (ligesom her) og skyder efter hvert et levende Dyr, der kommer dem nær[2].

Ligeledes meddeles det (se f. Eks. **20**, **26**, **27** og **33**), at den indfødte Befolkning i Sydafrika ikke efterstræber Storkene; de fleste Steder er disse Græshoppeædere ligefrem fredede ved Lov (se Kolbés Beretning S. 145), men selv om de ikke er det, gør man dem ikke Fortræd, fordi de anses for nyttige (**27**, **33**), eller fordi deres Kød ikke er velsmagende (**27**).

Storkene er jo Fugle, der bl. a. paa Grund af det meget hvide i deres Dragt let ses i Landskabet, hvad enten de kommer

[1] I Halfdan Langes »Fugleliv i Ribes Omegn« 1919 fortælles der S. 59: ». . . og ligeledes er det blevet mig fortalt fra sikker Side, at en Ting, som saas rullende ned af Taget, viste sig at være en Hareunge, der, efter at have sundet sig lidt, tog til Benene og pilede af over Markerne.« — Jeg tror, at Langes Meddeler har set fejl. I alt Fald har jeg i mere end 10 Aar haft Lejlighed til at gøre Iagttagelser ved en Storkerede i faa Meters Afstand, men aldrig set, at Ungerne er fodret med andet, end hvad de gamle hulkede op til dem. Og en Hareunge, som har været klemt, samt rystet og dasket mod Jorden, til den ikke længer har rørt sig, og som derefter er blevet slugt, er der næppe saa meget Liv i, selv efter kun nogle Minutters Forløb, at den kan tage synderlig til Benene, end sige »pile af«.

[2] Se f. Eks. hvad den danske Missionær E. Prip fra Damaskus udtaler og Prof. Thienemann offentliggør i Zool. Jahrb. Supplement XII, 1910, S. 672: ». . . jeg ved, at der her i Landet daglig — jeg siger det med Sorg — bliver fanget og skudt i Tusindvis af Fugle, store og smaa . . .«

flyvende eller sidder stille, og naar de paa deres lange Vej, maaske 10 Tusinde km frem og lige saa langt tilbage, Aar efter Aar stadig er efterstræbt af Mennesker, er det ikke underligt, at de bliver sjældnere og sjældnere. Navnlig synes jeg nok, at tyske Fasanerier ødelægger en urimelig stor Mængde af dem (se bl. a. **47**)[1].

Hvor vilde det dog være til Fryd for utallige, smaa og store, Kvinder saa vel som Mænd, om vi, herhjemme og ned gennem Europa, kunde blive enige om, aldrig at gøre en Stork Fortræd, — aldrig at dræbe denne pragtfulde Lufthavs-Sejler, Lykkefuglen for saa mange, selv om den naturligvis nu og da kan gøre Mennesker lidt Skade! Om man vilde ofre Sportsglæden ved at skyde den ned for Glæden over at se den leve og røre sig! Saa kunde baade vi og vore Børn i mange Aar faa Lov til at se den suse hen over Markerne eller spanke omkring derude, samt have dens kraftige Farver og elegante Skikkelse til at pynte paa vort Hus, ligesom vore Fædre har haft det. Vi vilde hvert Foraar betages af den Poesi, Storkens Ankomst bringer med sig fra de fjerne Lande, og mange flere af os kunde fornøje sig Sommeren igennem ved at se dens morsomme Familieliv.

Ethvert Menneske har jo Trang til at forny sig ved at optage Indtryk fra den uforfalskede, den vilde Natur!

---

[1] Å. Vedel Tåning skriver i D. O. F.s Tidsskr. 1917, S. 76: »Deutsche Jägerzeitung 1911 angiver, at der i Jagtsæsonen 1910—11 i Plesz alene blev skudt 119 Storke.

I »Kosmos« 1917 findes S. 112 en varmt skreven Artikel i Anledning af, at 16 Storke staar opført under »Raubzeug«, der er skudt i Aaret 1916 paa et større østpreussisk privat Jagtdistrikt. Stykket ender saaledes: ». . . hier maa enhver, der har Kærlighed til og Sans for vort tyske Hjem og dets Ejendommeligheder, hjælpe med, for at disse Værdier kan blive beskyttede og bevarede.«

I Archiv des Vereins der Freunde der Naturgeschichte in Mecklenburg 1913, S. 170—172, udtaler ogsaa G. Clodius sig meget skarpt mod de Jagtliebhavere, der hvert Aar dræber et stort Antal Storke. Clodius er ligesom jeg ikke i Tvivl om, at det er Jægerne, som vi skal henvende os til med Bøn om Skaansel mod Storkene. »De vil glimre,« skriver han, »nemlig derved, at der paa deres Revier paa den og den Dag, da de kommer anstigende med Kreti og Pleti til Skyderi, bliver dræbt saa og saa mange levende Væsener; jo større Bunken af døde Dyr er, desto bedre; desto større er Berømmelsen; desto flottere er Jagtherren.«

Og saaledes ser man jævnlig Tyskere skrive!

SUMMARY.

It is practical to ring the storks as half-grown nestlings. They sit down when the marker approaches; he covers them with a dark-coloured cloth or with a large and intransparent catcher. Now their feet can be stretched back and ringed.

The parent-storks will not be frightened; sometimes they witness the marking, standing on a chimney or somewhere else in the vicinity.

The »rings« (aluminium bands, 53 × 15 mm and 2 mm thick, folded into a circle) are at present stamped with the word "Adresse" besides my name and residence as well as with a number and letter of control. 5 mm in height; the inscription is erect, when the bird is standing.

Ingluvials can be gathered from and near the nests. Often they measure 3 × 4 × 5 cm and contain hairs of mice and moles, bones and claws of moles, wings of beetles, stones etc.

1901—1919 incl. upwards of 1500 storks have been marked; 59 of them are mentioned in this paper.

Generally the young storks cease returning to their nests in the evening primo or medio August, while the parents may still be seen for some nights sleeping on the chimneys in the neighbourhood.

One of my marked storks has flown abt. 250 kilom. a day on its outward passage, another abt. 300 kilom.

I suppose the storks follow the peninsula of Jutland southward; then they fly E. and S. E. along the Oder, across the West Carpathian mountains (or through the passes, e. g. the Jablunka Pass), further S. E., till they reach the Transylvanian passes (the Törzburger Pass e. g.), through the Balkan peninsula, across the Bosporus or the straits of the Dardanelles, then presumably along the coast of Asia Minor and Syria to Africa and along the eastern side of that continent to the Transvaal, Natal and other parts of South Africa.

Here the storks stay while it is winter in Denmark. They find their food (e. g. locusts) on the Veld (grass-fields); (hence their common name of "locust-birds"); or they live near rivers, etc. They are rather shy, yet confident towards field labourers. They never sit on the houses or on the nests of great birds. They sleep on trees or rocks and do not breed in South Africa. My correspondents do not believe that they commonly perish by eating poisoned locusts, nor do they think that ever increasing numbers of them stay in South Africa, while their comrades are breeding in Europe. Those individuals, which remain in the South African winter, are invalid, perhaps wounded by a native or by a hail-storm, and they often suffer from the cold.

Sometimes a dead one can be found.

The storks return by the same route as they arrived in the winterquarters.

Some of them seem to breed in other countries than Denmark; many come back to their old homes. While the young ones are undeveloped, one of the parents always watches them, and by means of a good field-glass the number of a marked stork can be read. Up to the time of writing four marked, breeding storks have been identified in this way, three in their native places; the fourth 155 kilom. away.

The number of storks is rapidly decreasing in Denmark as in other countries. The main cause of this calamity is that the beautiful and characteristic birds are shot during their passage through the middle of Europe, at pheasantries and fish-ponds.

If man *(Homo sapiens)* would only keep the stork away from these localities, e. g. by means of wire-netting and blank shots, so that the bird was never killed, thousands of people, men and women, would year by year be able to enjoy the sight of this splendid sailer of the air, the bird of happiness, the ornament of our fields and our houses.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DEN VESTNORSKE SKÆRPIBER

(ANTHUS PETROSUS SCHIØLERI SUBSP. NOV.).

AF

A. CHRISTIANI.

Af de nordeuropæiske Skærpibere har man betragtet den britiske Form *Anthus petrosus petrosus* (Mont.) = *Anthus obscurus* (Lath.) som Hovedformen, og som raceforskellige erkendt den paa de danske Kattegatsøer ynglende *Anthus petrosus littoralis* (Brehm) og den paa Færøerne levende *Anthus petrosus kleinschmidti* (Hartert).

Det viser sig nu, at den vestnorske Skærpiber er forskellig fra de ovennævnte Former.

Medens *A. p. petrosus* i Vinterdragten har en kraftigt farvet gulbrun Underside, er denne hos *A. p. littoralis* lysere, og dens gule Farve er uden synderlig Iblanding af brunt. Undersiden hos den britiske Form er ligeledes stærkere plettet end hos Kattegatsformen og forekommer derfor mørkere.

Yngledragten hos *A. p. petrosus* er kun forskellig fra Efteraarsdragten derved, at den er blevet slidt og falmet, hvorved Undersidens Pletter kommer til at staa mørkere paa lysere Bund; en lignende Forandring sker hos *A. p. littoralis,* som desuden faar en smuk, klar, vinrød Farve paa Bryst og Hals. Intensiteten af den røde Farve varierer dog hos de enkelte Individer, og formodentlig spiller Alderen her en Rolle. Skærpibere med vinfarvet Bryst er aldrig truffet ynglende i Storbritannien.

Den vestnorske Skærpiber er intermediær mellem den britiske Form og Kattegatsformen. Undersiden har om Efteraaret og Vinteren en gulbrun Tone, lysere end hos den britiske Form; i Yngletiden bliver Undersidens Grundfarve sølvhvid, og Halsen faar ofte mer eller mindre stærke Spor af rødbrun Farve, dog langt fra saa udpræget som hos *A. p. littoralis*; hos en større Del af de vestnorske Skærpibere mangler de rødbrune Spor helt. Halsens, Brystets og Sidernes Pletning er hos den vestnorske Form stærkere end hos Kattegatsformen, men gennemgaaende noget svagere end hos den britiske. Den graa Farve af Kile-

pletten paa de yderste Styrefjer er ens hos de fire nordeuropæiske Former. Sammenlignes en Række Skærpibere fra Vestnorge, de britiske Øer og Færøerne, ses tydeligt, at de britiske er brunere paa Oversiden, medens de færøiske og vestnorske er mere grønlige; de færøiske er dog tydeligt mørkere end de vestnorske.

De vestnorske Skærpibere er noget mindre end de britiske og færøiske og er af Størrelse omtrent som Kattegatsformen. (Se vedføjede Gennemsnitsmaal.)

♂♂	Antal Ekspl.	Vingel.	Klo af Bagtaa.	Næb.	Tarsus.
Vestnorge...........	9	87.5	10.6	14.6	23.4
Vestsverige	7	87.8	11.0		
♀♀					
Vestnorge...........	10	82.8	10.4	13.9	22.8
Vestsverige	5	81.5	10.4		

Idet den vestnorske Skærpiber saaledes er forskellig fra saavel *A. p. petrosus* som fra *A. p. littoralis* og ikke dækkes af noget af disse Navne, finder jeg det rigtigt at give denne geografiske Race et eget Navn; jeg har kaldet den *Anthus petrosus schiøleri* til Ære for Hr. E. Lehn-Schiøler, som igjennem mange Aar har været min Vejleder i Studiet af Fuglene. Racens typiske Lokalitet er Skærgaarden mellem Bergen og Trondhjem (Florø).

Forskellen mellem de fire nævnte nordeuropæiske Former af *A. petrosus* er ikke stor, og man kan ikke i ethvert Tilfælde erkende en forelagt Fugl som tilhørende den ene eller den anden Race. Bortset fra Forskellen i Størrelse er Intensiteten af Undersidens Pletning samt Halsens og Brystets mer eller mindre udprægede Vinfarve de mest udprægede Karakterer, og man maa forstaa, at denne Vinfarve er en saa ny Erhvervelse, at end ikke alle Eksemplarer af *A. p. littoralis* har tilegnet sig den helt ud; adskillige andre Arter af Slægten Anthus har allerede erhvervet sig eller tenderer mod Erhvervelsen af samme Karakter; dette gælder især Fastlandsformer (Ferskvandsformer) som f. Eks. *Anthus roseatus,* Blyth. Men selv hos *Anthus pratensis* træffer man enkelte fremskredne Eksemplarer, som i Foraarstiden har en ganske stærkt farvet, brun Strube. Rundt om i Litteraturen træffer man Beretninger om saadanne Engpibere, der ofte har givet Anledning til Forveksling med *Anthus cervinus.* R. Bowdler Sharpe

anfører, vistnok med Rette, at denne brune Farve hos Engpibere snart tabes.

Parallelt med Skærpibernes Tendens mod et stærktfarvet, uplettet Bryst løber Tendensen mod en ensfarvet skiferblaa Overside af Hoved og Hals; blandt norske Skærpibere træffes enkelte Eksemplarer, der er naaet ganske vidt i den Retning. Piberne tilhører jo Vipstjertenes Familie, og det maa i denne Forbindelse bemærkes, at Arterne af Underslægten *Budytes* som voksne har hele Undersiden stærkt farvet og uplettet, medens Hovedets og Halsens Overside er skiferblaa eller endog sort.

Hvor jeg i det foran anførte har omtalt Kattegatsformen *A. p. littoralis,* har jeg nærmest ment Skærpibere fra den vestsvenske Skærgaard. Professor, Dr. L. A. Jägerskiöld har vist mig den Velvilje, hvorfor jeg herved bringer min Tak, at lade mig undersøge Göteborgs Museums Materiale af svenske Skærpibere, hvilket helt stammer fra Sveriges Vestkyst; de anførte Maal hidrører fra dette Materiale. Det er vistnok saa, at den typiske Lokalitet for Brehms *A. p. littoralis* er de danske Kattegatsøer, men Afstanden fra disse til den vestsvenske Skærgaard er saa kort, og Forholdene, hvorunder Piberne lever disse Steder, er saa ensartede, at man tør gaa ud fra, at de Skærpibere, der yngler paa de danske Kattegatsøer og i den svenske Skærgaard, er ens. Iøvrigt er de i Danmark ynglende Skærpibere saa faatallige, at det ikke vil være forsvarligt at skaffe sig et større Antal Eksemplarer af dem.

En Del af de Skærpibere, som man træffer i Danmark om Efteraaret, Vinteren og paa Foraarstrækket, er meget større end Göteborgs Museums Eksemplarer, og naar disse Pibere om Vaaren passerer Danmark, er de udpræget stærkere vinfarvede paa Brystet end *A. p. littoralis.* Formodentligt er disse Fugle østsvenske, respektive finske Ynglefugle, hvis Træk gaar over Sydsverige, Amager, Sydsjælland, Fyen, Syd- og Sønderjylland, Helgoland til Sydengland og tilbage. Muligvis er det disse Skærpibere, som Nilsson har kaldet *Anthus rupestris.*

Af *Anthus petrosus schiøleri* forbliver en Del i Norge om Vinteren, men de fleste trækker utvivlsomt over Nordsøen til Skotland; Danmark besøger de neppe nogensinde.

SCHIØLERS SKÆRPIBER forekommer almindeligt i Skærgaarden mellem Florø og Aalesund; skjønt den ikke er selskabelig, kan man dog paa enkelte Holme træffe adskillige, under-

tiden mange Par. Reden bygges skjult, ofte under en stor Sten eller dækket under høj Bevoksning af Lyng eller Revling. I min Samling har jeg to Reder, der er store og vel byggede, omend noget løse. Materialet er næsten udelukkende fine Græsstraa med kun en lille Smule Mos. Hver af disse Reder, der blev fundet henholdsvis 29. Maj 1916 og 5. Juni 1919, stod under Lyng og indeholdt 5 Æg, hvoraf et Æg i sidstnævnte Kuld var et Dværgæg.

Varselsskriget er et fint dist-dist. Sangen høres kun sjældent; den minder meget om Engpiberens, men er svagere; under Sangen stiger Fuglen 10 til 20 meter i Luften syngende sit pia-pia-pia . . . ., der i Styrke kulminerer, naar Fuglen har naaet det højeste Punkt under Flugten, for derefter jævnt at blive svagere, medens Piberen daler.

Jeg bringer herved Hr. E. Lehn-Schiøler min Tak for velvillig Bistand med dette lille Arbejde og takker ligeledes d'Herrer B. Wilmann, Joh. Stephansen og Sv. Stephansen for den Hjælp, de har ydet mig ved Tilvejebringelse af Materiale af Schiølers Skærpibere.

EN BEMÆRKNING OM DEN FÆRØISKE SKÆRPIBER

(ANTHUS PETROSUS KLEINSCHMIDTI (HARTERT)).

AF

A. CHRISTIANI.

Da Hartert i »Die Vögel der paläarktischen Fauna« i 1905 beskrev sin *Anthus spinoletta kleinschmidti,* opkaldte han denne geografiske Race til Ære for Pastor Kleinschmidt »der zuerst auf die Unterschiede aufmerksam machte«, idet han henviste til en Notits i Naumann, Naturg. Vög. Mittel-Europas«, III. 1900, p. 81.

R. Blasius skriver i denne Notits:

»Kleinschmidt teilt mir folgendes mit: »Meines Erachtens ist eine solche subspezifische Trennung wohl berechtigt. Ich erhielt kürzlich zwölf Strandpieper, sämtlich im Mai gesammelt, von den Faröerinseln. Sie zeigen die Färbung des Winterkleides und dazu auffallend starke Fleckung, sodass sogar die Frage nach einem etwaigen Unterschiede zwischen den englischen und den Faröervögeln zu beantworten bleibt«.«

Mange Aar før Kleinschmidt har imidlertid vor Landsmand J. C. H. Fischer været opmærksom paa, at den færøiske Skærpiber er forskjellig fra de andre Skærpibere; han synes, i Overensstemmelse med Datidens Opfattelse, at være tilbøjelig til at betragte den som en ny Art, men Mangel paa Materiale forhindrer ham i at gennemarbejde Sagen. I Journ. f. Ornithologie Jahrg. IX. 1861. pag. 432—33 fastslaar han, at den er Standfugl, og udtaler derefter: »Zu einer gründlichen Untersuchung von Individuen, welche zu einer so schwierigen Familie gehören, fehlt mir inzwischen ein hinlänglich umfassendes Material. So weit ich darüber zu urtheilen vermag, steht der besprochene Vogel dem *Anthus rupestris* am nächsten, aber er ist ohne Zweifel nicht wenig grösser, die Eier sind gleichfalls bedeutend grösser.

Da es mir von Interesse scheint, diesen Vogel mit den anderen bekannten, wenn auch noch bestrittenen europäischen *Anthus*-Arten zu vergleichen, so weiss ich nichts Besseres zu thun, als meine Exemplare einem Ornithologen zur Disposition zu stellen,

welcher das nöthige Material zu einer Vergleichung besitzt und letztere anzustellen gesonnen sein möchte.« —

Senere (i 1872) har ogsaa Henry W. Feilden i The Zoologist udtalt sig herom, idet han samtidig gør opmærksom paa de færøiske Skærpiberes stærkere Farvning.

Knud Andersen, som i Vid. Medd. Nath. Foren. for 1898 henviser til disse Fischers og Feildens Bemærkninger, hævder dog, at han hverken i Farve eller Størrelse kan skelne de færøiske Skærpibere fra hvad han kalder »almindelige Skærpibere.«

Saaledes stod Sagen, da Kleinschmidt kom med den ovenfor anførte Udtalelse, og Hartert gør derfor ikke Ret, naar han tilskriver Kleinschmidt Æren af først at have gjort opmærksom paa Forskellen mellem den færøiske og de andre Former af Skærpibere. Den første var Fischer.

Harterts Beskrivelse af Racens Efteraarsdragt stemmer ganske overens men en Serie Skind fra Nolsø i min Samling; men naar han skriver: »Frühlingskleid ganz wie das Herbstkleid, nur der Schnabel ganz schwarz«, maa det bemærkes, at han der gør sig skyldig i en lille Unøjagtighed. Som allerede Knud Andersen har gjort opmærksom paa, afbleges den varme, gulbrune Farve, som Fuglens Underside viser i Efteraarsdragten, ganske betydeligt i Løbet af Vinteren; paa de fleste Skind er saaledes Struben graahvid i April imod gulbrun om Efteraaret, og et enkelt Skind i min Samling, mærket ♂ 6. April 1920, Nolsø, viser ogsaa en svag men tydelig Vinfarve paa Struben.

Næbbets Farve er paa samtlige Vaarfugle helt sort som paa *Anthus petrosus schiøleri.*

FUGLENES FLUGT UNDER BENYTTELSE AF VINDEN.

AF

H. GODSKE-NIELSEN.

Man kunde inddele Fuglene i motorflyvende og drageflyvende. Der er næsten ingen absolute Motorflyvere, uden at de ogsaa af og til benytter Glideflugt, saavel som der heller ingen absolute Drageflyvere findes, uden at disse ogsaa maa bruge Vingerne som Motor, specielt under Vindstille og stærk Modvind, ligesom der findes mange Overgange.

Det er Fuglens Vægt i Forhold til dens Flyveareal, som betinger den til fortrinsvis at benytte den ene eller den anden Slags Flyvning, dog spiller ogsaa Vingernes Bygning med ind.

Ved Flyvearealet forstaar jeg det Areal, som Fuglens Underside — Vinger, Hale, Krop og Hals — fremstiller. Jo mindre dette Areal er i Forhold til Fuglens Vægt, jo større Fart maa Fuglen sætte op under Flugten for at holde sig oppe. Den maa bruge Vingerne ustandseligt og kan kun flyve korte Strækninger i Glideflugt med uundgaaeligt Tab af Højde, dog længere i Modvind end med Vinden. Som typiske Eksempler paa saadanne Motorflyvere kan nævnes Alken, Tejsten og Ænder. De flyver tilsyneladende nødig, og der er noget forretningsmæssigt jagende over deres Flugt, som ogsaa kun udnyttes til Skiftning af Ædepladsen eller Trækflyvning.

Som Eksempel paa Drageflyvere kan nævnes: Maager, Gribbe, Ørne og de fleste saakaldte Rovfugle, dog er Falkene med deres svære Krop og deres specielt til den hurtigste Flugt byggede Vinger snarere Motorflyvere. Som en smuk Drageflyver maa ogsaa vor alm. Stork nævnes, mindre god er Kragen, medens Ravnen som bekendt kan skrue sig op til betydelige Højder uden synderlig megen Brug af Vingeslag.

Drageflyverne kan sejle i Modvind og Sidevind, ja endog med Vinden, men maa da først skaffe sig saa megen Fart, at de skaffer sig Modvind. Om Foraaret i April ser vi Musevaagerne trække i Flokke over Landet mest i østlig Retning; senere

kommer Hvepsevaagerne. I Almindelighed kommer de trækkende ved sydvestlige Vinde, og de sejler da med Vinden. Naar de gaar paa stive Vinger med Vinden, vil de tilsidst tabe Højde, og man ser dem da jævnligt skrue sig op imod Vinden, hvorved de igen indvinder den tabte Højde. Ved svag Modvind gaar Sejladsen mere støt, og man kan da se dem sejle afsted meget lange Strækninger uden at røre Vingerne. Endnu bedre Drageflyvere er Kærhøgene og Glenten; de bedste rimeligvis Gribbe og store Ørne. Man kan allerede paa lang Afstand kende en Del af disse Fugle blot af Vingernes Stilling under Sejladsen. Saaledes er Hvepsevaagernes Vingespidser aldrig løftet højere end i Linje med Ryggen, medens Musevaagens altid er over og Kærhøgenes endnu højere. Den graa Kærhøg, som efterhaanden er bleven saa almindelig her i Jylland, holder under sin Drageflugt Vingerne højt over Ryggen — næsten som en Due i Glideflugt — og skruer sig op i korte, hurtige Sæt.

Alle disse Fugles Svingfjer af første Klasse er af en særlig Bygning, og i Vingens stærkt udspilede Stand viser de sig som et Antal Fingre, saaledes at Vingespidsen ikke er lukket, men splittet. Fanerne paa disse Fjer fortsættes — noksom bekendt — ikke i en ubrudt Linie fra Roden til Spidsen, men er paa ca. Halvdelen stærkt indskaaren. Forkantfanen er særlig kort og stiv og stillet i en Vinkel til Bagkantfanen nøjagtig som Stormbrædtet paa en Møllevinge til dennes Sejl.

Gennemsnit af en Havørns 1. Kl. Svingfjer ca. 10 cm før Spidsen.

Alle de ovennævnte Fugle samt Høgene skal foruden deres egen Vægt til Tider ogsaa kunne bære tunge Byrder. Saaledes kan Kongeørnen flyve milevidt med en Hare, og flere af dem er bunden til at finde deres Føde flyvende[1].

Hos Falkene er kun den første, ret korte Svingfjer indskaaren, og den viser sig ikke i Flugtbilledet. Den næste — den længste — er f. Eks. hos Vandrefalken kun 13 mm indskaaren og sikkert uden Betydenhed for dens Flyvepræstationer. Ellers er der en hel Del Forskel paa baade Antallet af indskaarne Svingfjer og deres Form, hvilket vil føre for vidt at komme nærmere ind paa, blot vil jeg gøre opmærksom paa, at allerede Romer-

[1] Naar man i Tiden fra 10—12 ofte ser Musevaagen flyve, er det ikke for at søge Bytte, men for at hvile Vinger og Ben efter deres stærkt »stillesiddende« Livsførelse.

rigets Standart viser Ørnens karakteristiske Vingespids, saaledes som den senere er gaaet over i flere store Landes Vaabenbillede.

At denne karakteristiske Vingespids kommer Fuglen til særlig Nytte baade i Drageflugt og til at bære den oppe, har jeg længe været klar over. At der foregaar et stort Arbejde i disse Fjer under Flugten, kan man se deraf, at de er under et stærkt Pres af Luften; de bøjes opad, rimeligvis paa Grund af Undertryk over Fjerene, saaledes som der ogsaa er Undertryk bag en Mølles Vinge i Fart; dette kan man allerede nemt iagttage paa en svævende Krage, og det Sus, som høres, naar man er saa heldig en Gang at komme i tilstrækkelig Nærhed af en paa stive Vinger sejlende stor Drageflyver, stammer fra Luftens Pres i Vingespidserne.

I »Die Naturwissenschaften« Hefte 47 Aargang 1916 forsøger Gustav Lilienthal at forklare Fuglenes Drageflugt. L. mener, at der er en Opdrift af Vinden fra Jorden, og har bevist dette ved at hænge et Plan op nøjagtig vandret, og at dette Plan stiller sig i en Vinkel paa $3^1/_2{}^0$ med Horizontalen. Professor Angôt, Paris, har senere bevist det samme fra Eiffeltaarnet i 300 Meters Højde ved længe udstrakte Forsøg, blot fandt han i stærk Vind en Vinkel paa 5^0. Lilienthal viser ved Forsøg, at krumme og tykke Planer stiller sig i en endnu større Vinkel, indtil 16^0 med Horizontalen. Da Redaktøren har henstillet til mig at begrænse mig paa Grund af Pladsmangel, kan jeg kun henvise Lysthavende til i ovennævnte Hefte af »Die Naturwissenschaften« at gjøre sig bekendt med, hvorledes L. ved mekanisk-videnskabelige Udregninger kommer til et Resultat; blot skal jeg nævne, at L. mener det muligt at konstruere Vingerne paa en Flyvemaskine saaledes i Lighed med Fuglenes, at denne, efter at være skruet tilvejrs med Motorkraft, da ved tilstrækkelig stærk Vind kunde stige videre og sejle afsted med standset Motor. Jeg tror ikke, dette vil blive populært imellem Aëronauter. De ønsker vist ikke at betro Liv og Lemmer til Aëroplaner med saa store Bæreplaner, som nødvendigt skal til, for at Forholdet imellem Flyveareal og Maskinens Vægt kan blive det rette. Tværtimod vil man søge Stabiliteten styrket ved det mindst mulige Flyveareal og tilsvarende stærk Motor, saaledes at Maskinens Flugt snarere kommer til at ligne Tejstens end Ørnens.

Lilienthal kommer til sit Resultat ad lange Omveje og har vist ikke kendt Professor Poul la Cours Mølleforsøg. Thi det

ligger meget nærmere at forklare Fuglenes Drageflugt efter Møllevingeteorien. En Maages Vinge f. Eks. er netop bygget saaledes, som la Cour mener, den ideale Møllevinge skal bygges: med stort Smig[1] inde ved Stammen — i dette Tilfælde Vingeskaalen — og med aftagende Smig indtil negativt ud efter Vingespidsen og dertil indstilleligt (af selve Fuglen).

En Fugl med udspilede Vinger er at sammenligne med en tovinget, vandret stillet Mølle, men hvor Vingerne er rigget modsat hinanden. En saadan Mølle vil ikke dreje rundt, men have Bestræbelse efter at gaa frem imod Vinden, og en vingeskudt Fugl ser man dreje rundt som et faldende Ahornsfrø, saaledes at Farten bliver venstreom, hvis den venstre Vinge er knækket, og højreom, hvis det er den højre, der har taget Skade.

Lilienthal har heller ikke haft Øje for en Del af Drageflyvernes særlig indrettede Vingespidser, — nogle af de bedste Drageflyvere, Maagerne, har jo ikke indskaarne Svingfjer, men Vingespidsen er næsten lige saa bred som selve Vingen, hvilket, mener jeg, er æquivalent. De indskaarne Svingfjer kan sammenlignes med en Vindrose, og ifølge la Cour er Fordelen ved en saadan sammenlignet med den alm. hollandske Vindmølle den, at hin kan arbejde ved svagere Vindstyrke end denne; den kan gaa langsommere rundt og er derfor særlig anvendelig f. Eks. ved Pumpearbejde. De Fugle, som altsaa er udrustet med »Vindroser«, har et Hjælpemiddel, som kan sætte dem i Stand til at sejle, selv om Vinden er svag, og dette er af Vigtighed for dem. Den graa Kærhøg har et større Flyveareal i Forhold til Vægten end en Maage af samme Størrelse og er tillige forsynet med herlige »Vindroser«. Den kan sejle i endnu svagere Vind end en Maage og altsaa med langsommere Fart; dette er nødvendigt for den, thi det Terræn, den bejager — Plantager, Lyngheder og Moser — er meget vanskeligere overskueligt end Vand, og den kan ved at svæve lige over Plantetuer og Lyngtoppe faa Tid til at observere og gribe sit Bytte.

Man vil sige, at Fuglenes Evne til at fylde sig med Luft i Knogler og Luftsække sikkert er forskellig, og rimeligvis er denne deres Evne til at gøre sig pneumatiske medvirkende ved Sejladsen. Jeg maa dog overlade dette Emne til andre, da jeg ikke kan tale med derom.

---

[1] Vinkelen imellem Stormbrædt og Vingeflade.

HALENS BETYDNING FOR SEJLADSEN.

Ved at lægge Mærke til Maagerne, som følger Færgen over Bæltet, vil man se, at disse forstaar at udnytte de Hvirvelvinde, som fremkommer bagved Skibets Overbygning, Master og Takkelage, at de holder sig paa bestemte Steder og derfra foretager Udflugter, naar der viser sig en »Tjans«. Den af de opretstaaende Dele paa Skibet kløvede Luft er gjort haard og bærende. Her, hvor man nu har Fuglene paa nært Hold, kan man nøje se, hvilken betydelig Faktor Halen spiller, endda Maagerne ingen særlig lang Hale har. Snart samles Styrefjerene, snart spredes de, snart drejes hele Halen. Naar denne foldes sammen, er det for at mindske, naar den spredes, er det for at øge Farten, og naar den drejes, er det lige saa meget for at udnytte en Sidevind som for at styre, thi dette kan Vingerne lige saa godt besørge. Den udspilede Hale former sig omvendt tagformig, idet de to midterste og stiveste Styrefjer presses nedefter, medens de ydre Styrefjer er drejet opad, hvilket formodentlig sker derved, at den under Vingerne hvirvlede Luft trykker paa disse. Hvad der sker her, er det samme, som naar en Sejlbaad rettes »bi de Vind«, og dette Tryk, som altsaa øves paa begge Sider af Halen, maa give Fuglen Fremdrift.

Saa vidunderligt det end synes, at en Fugl kan svæve lange Strækninger uden anden Muskelkraft end den, der skal til for at holde Vingerne spilet, saa maa det dog have sin fysisk-mekaniske Forklaring, thi selv om Fuglens Vægtfylde er mindre end Vægtfylden af Kød og Knogler absolut set, saa maa den være tungere end Luften, ja den vilde slet ikke kunne styre, hvis den ikke var sværere. Hvis der altsaa, efter Lilienthal, eksisterer en Opdrift i Luften fra Jorden, saa vil Komponenten mellem denne Kraftretning og Modvindens netop vise ind under Fuglevingens Forkant paa samme Maade, som Vinden virker paa en i Gang værende Mølles Vinger.

Jeg vil til Slut anbefale Ornithologer og i Sagen interesserede Konservatorer at veje de Fugle, de faar i Hænde, samt udmaale Flyvearealet, og det vilde da være interessant, naar tilstrækkeligt Materiale var samlet, at se, hvordan Forholdstallet mellem Vægt og Areal staar i Forhold til Fuglens Flyveevne.

Silkeborg i Maj 1918 og Juni 1920.

NORSK ORNITHOLOGISK FORENING.

Fra Norge foreligger Meddelelse om, at en norsk ornithologisk Forening er bleven stiftet med en Bestyrelse, bestaaende af 4 af Stavanger Museums Direktion, af Grosserer Carl Emil Petersen, Christiania, Forstkandidat Collett i Namdalen og Konservator H. Tho. L. Schaanning, der tillige er Redaktør for det Tidsskrift, der agtes udgivet.

Vi ønsker vore norske Fuglevenner til Lykke med dette Skridt og opfordrer danske Fugleinteresserede til at indmelde sig i den ny Forening ved Henvendelse til Konservator H. Tho. L. Schaaning, Stavanger Museum.

ANMELDELSER.

DEN SORTE STORK, SÆRLIG I DANMARK. I TEKST OG BILLEDER AF P. SKOVGAARD. VIBORG 1920[1].

Medens de faa Fuglefotografer, der herhjemme har søgt at vise os vore Fugles Liv i Billeder i selvstændige smaa Hefter (C. Rubow 1910 og 11, samt Roar Christensen 1911, 12, 15 og 16) hovedsagelig har skildret de almindelige Arters Liv, har ovennævnte Forfatter i det foreliggende Arbejde behandlet en af vore sjældneste og smukkeste Ynglefugles Liv i en lille Bog paa 56 Sider med 39 Gengivelser af Fotografier.

Teksten udgør en meget værdifuld Del af Arbejdet, idet et stort Materiale af Oplysninger om saa at sige alle Sider af den sorte Storks Liv her er samlet, ikke alene fra Litteraturen, men først og fremmest ved egne Iagttagelser i Naturen. Hver Side i Bogen fortæller om det beundringsværdigt store Arbejde, Forfatteren har lagt i denne Opgave. Det vil saaledes sikkert forbavse de fleste, at Forf. har kunnet besøge et ret stort Antal ynglende Par, idet han opgiver 15 Par som ynglende i Jylland (dette er dog kun ca. $^1/_{10}$ af de Ynglesteder, som kendes her fra Landet efter ca. 1850). Vi skal imidlertid ikke her nærmere omtale den meget læseværdige Tekst (som desværre skæmmes noget af upassende iøjnefaldende Henvisningstal til Litteraturlisten), idet vi gaar ud fra, at alle Venner af dansk Fugleliv vil eje denne Bog.

---

[1] Faas hos Forfatteren, P. Skovgaard, Mogensgade 32, Viborg; Pris: 5 Kr. + Porto.

Endnu mere end Teksten vidner de mange Gengivelser af Fotografier om det ihærdige Arbejde, Forf. med sikkert Blik for Arbejdets Ejendommeligheder har sat ind paa Løsningen af den Opgave, han har stillet sig; at vise os den sorte Storks intime Liv, fra Ankomst til Bortrejse, fra Æg til voksen. Med største Delen af Fotografierne har Forf. opnaaet det ypperlige; derfor er det at beklage, at den foreliggende Reproduktion ikke staar paa Højde med den Gengivelse, Fotografierne havde fortjent, og som i vor Tid med Rette kan kræves (sml. Reproduktionen i f. Eks. Bengt Bergs senere Arbejder). Men trods dette har Kunstmaler Skovgaard med det foreliggende Arbejde beriget vor ornithologiske Litteratur med et Arbejde af blivende Værdi om en af Danmarks uddøende Fuglearter.

Å. V. T.

INDEX

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 14, HÆFTE III—IV.

H. H. Thieles Bogtrykkeri. København

